ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΑΡΙΝΑ ΜΠΑΝΤΙΟΥ

Η αποτύπωση της Μάχης της Κρήτης στον ελλαδικό και διεθνή Τύπο της εποχής του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Μία κριτική αποτίμηση.

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

Επιβλέπων: Ψαλλίδας Γρηγόριος, Καθηγητής, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Μέλος: Καραπιδάκης Νικόλαος, Καθηγητής, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Μέλος: Χατζηβασιλείου Ευάνθης, Καθηγητής, ΕΚΠΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Η παρούσα ερευνητική εργασία υποστηρίχτηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ) και τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) στο πλαίσιο της Δράσης «Υποτροφίες ΕΛΙΔΕΚ Υποψηφίων Διδακτόρων» με αριθμό Σύμβασης Έργου [575]. Φορέας υποδοχής είναι το Ιόνιο Πανεπιστήμιο και επιστημονικός υπεύθυνος ο Καθηγητής Γρηγόριος Ψαλλίδας.

Κέρκυρα, 2021

Στους γονείς μου

Διδακτορική Διατριβή

Η αποτύπωση της Μάχης της Κρήτης στον ελλαδικό και διεθνή Τύπο της εποχής του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Μία κριτική αποτίμηση.

Μαρίνα Μπάντιου

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

Επιβλέπων: Γρηγόριος Ψαλλίδας, Καθηγητής, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Μέλος: Καραπιδάκης Νικόλαος, Καθηγητής, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Μέλος: Ευάνθης Χατζηβασιλείου, Καθηγητής, ΕΚΠΑ

Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ιστορίας
Κέρκυρα, 2021

Copyright © Μπάντιου Μαρίνα, 2021
Copyright © Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2021
All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διδακτορικής διατριβής εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διδακτορικής διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέως.
(Ν. 5343/1932, άρθρο 202, παρ. 2)

Ευχαριστίες

Η παρούσα διατριβή εκτός από αποτέλεσμα προσωπικής εκτενούς αναζήτησης και έρευνας αποτελεί εν μέρει ένα δημιούργημα των ανθρώπων γύρω μου που είχαν την ευγενή καλοσύνη να διαθέσουν τον πολύτιμο χρόνο τους και να μου συμπαρασταθούν στη διαδικασία συγγραφής της εργασίας. Επιθυμώ να ευχαριστήσω όλους τους ανθρώπους, οι οποίοι συνέβαλλαν με τον δικό τους τρόπο στην εκπόνηση της παρούσας διδακτορικής διατριβής εκφράζοντας την ευγνωμοσύνη μου για τη βοήθειά τους. Πρωτίστως, για την επιτυχή ολοκλήρωση της διδακτορικής μου διατριβής και αυτήν την ανεκτίμητη ευκαιρία, οφείλω πολλές ευχαριστίες στον επιβλέποντα Καθηγητή Σύγχρονης Πολιτικής Ιστορίας κ. Γρηγόρη Ψαλλίδα για την αμέριστη εμπιστοσύνη, τις συμβουλές, το πραγματικό ενδιαφέρον και την υψηλοτάτου επιπέδου ακαδημαϊκή καθοδήγηση με τις υψηλές απαιτήσεις και τις καίριες παρατηρήσεις, οι οποίες υπήρξαν καθοριστικές για την ποιοτική αναβάθμιση και ολοκλήρωση του ερευνητικού και συγγραφικού αυτού έργου. Οφείλω να ευχαριστήσω τον Καθηγητή κ. Νίκο Καραπιδάκη και τον Καθηγητή κ. Ευάνθη Χατζηβασιλείου για τη συμμετοχή τους στην τριμελή επιτροπή, την υποστήριξη και τις πολύτιμες επισημάνσεις και υποδείξεις τους, την αποτελεσματική συνεργασία και συμβολή τους στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας. Αρωγός υπήρξε επίσης το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ) και η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) παρέχοντάς μου πέραν της πλήρους υποτροφίας, ηθική ανταμοιβή αλλά και ένα κίνητρο για συνεχή βελτίωση διασφαλίζοντας τα καλύτερα εφόδια για τη διαμόρφωση της ακαδημαϊκής μου πορείας. Επομένως θα ήθελα να ευχαριστήσω τους εν λόγω φορείς για την εμπιστοσύνη και την οικονομική στήριξη. Θερμές ευχαριστίες αξίζουν στον κ. Bart Soethaert, επιστημονικό συνεργάτη στην Έδρα Νεοελληνικών Σπουδών του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου και τον φοιτητή Δημήτρη Νικολαϊδη για την απόκτηση του αρχείου της εφημερίδας *Berliner Morgenpost,* όπως και στην κ. Δανάη Κοσμίδου των ΓΑΚ Ημαθίας για την διάθεση του αρχείου της εφημερίδας *Νέα Ευρώπη*. Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ από καρδιάς ανήκει στους γονείς μου, στην οικογένειά μου και στους δικούς μου ανθρώπους, που είναι πάντοτε κοντά μου παρέχοντάς μου ουσιαστική συμπαράσταση και ενθάρρυνση σε οτιδήποτε και εάν επιχειρώ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ.....8
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....12
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....13

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
Α΄. ΓΕΝΙΚΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εισαγωγή.....25
Ερευνητικό αντικείμενο.....27
Στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα.....27
Υποθέσεις Έρευνας.....29
Πηγές και μεθοδολογία.....29
Επισκόπηση της ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας.....34

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Εισαγωγή στον Τύπο ως ιστορική πηγή.....46
Το ιστορικό των εφημερίδων.....51
Α΄. Ο ΑΞΟΝΙΚΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΤΥΠΟΣ.....59
Ο ναζιστικός Τύπος.....59
Ο κατοχικός ελλαδικός Τύπος.....62
Ο γαλλικός Τύπος.....64
Ο ιταλικός Τύπος.....67
Β΄. Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ.....70
Ο βρετανικός Τύπος.....70
Ο νεοζηλανδικός και αυστραλιανός Τύπος.....74
Γ΄. Ο ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΑ ΟΥΔΕΤΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ.....78
Ο αμερικανικός Τύπος.....78

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Οι πρώτες ημέρες της γερμανικής επίθεσης (20-21 Μαΐου).....84
Η στρατηγική θέση και η σημασία κατάκτησης της Κρήτης.....101
Ο αγώνας για το Μάλεμε και οι εξελίξεις σε Ηράκλειο, Ρέθυμνο και Χανιά (22-25 Μαΐου)..112
Ο Έλληνας Βασιλιάς στο Κάιρο: Εγκατάλειψη ή Απόδραση;.....143
Ο Γερμανός πυγμάχος Σμέλινγκ στην Κρήτη.....156
Οι κρίσιμες ημέρες της Μάχης και η εκκένωση (26-28 Μαΐου).....162
Οι εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο (20-29 Μαΐου).....183
Η ιταλική συμμετοχή στη Μάχη.....207
Η λήξη και ο απολογισμός της Μάχης της Κρήτης.....220
Η συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, το Διεθνές Δίκαιο και το ζήτημα των αντιποίνων.....287

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....319
ΠΗΓΕΣ.....326
ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....332
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....351
Α΄. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ.....352
Β΄. ΧΑΡΤΕΣ.....410
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....438

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

ANZAC	Australian and New Zealand Army Corps (Αυστραλιανό και Νεοζηλανδικό Εκστρατευτικό Σώμα)
AMaGA	Australian Museums and Galleries Association Victoria
CAB	Cabinet Papers (Απόρρητα έγγραφα της Προεδρίας της Βρετανικής Κυβερνήσεως)
CHAR	Churchill Archive (Αρχείο Τσώρτσιλ)
DEFE	Ministry of Defence (Υπουργείο Αμύνης)
DGFP	Documents on German Foreign Policy (Αρχείο Γερμανικού Υπουργείου Εξωτερικής Πολιτικής)
DDI	Documenti Diplomatici Italiani (Διπλωματικά Αρχεία Ιταλίας)
DNB	Deutsches Nachrichtenbüro (Γερμανικό Πρακτορείο Ειδήσεων)
DOI	Department of Information (Τμήμα Πληροφοριών)
FBIS	Foreign Broadcast Intelligence Service (Υπηρεσία Πληροφοριών Ξένων Ραδιοτηλεοπτικών Υπηρεσιών)
FBMS	Foreign Broadcast Monitoring Service (Υπηρεσία Παρακολούθησης Εξωτερικών Εκπομπών)
FCC	Federal Communications Commission (Ομοσπονδιακή Επιτροπή Επικοινωνιών)
FO	Foreign Office (Υπουργείο Εξωτερικών)
GHQ	General Headquarters (Γενικό Αρχηγείο)
HMAS	His Majesty's Australian Ship (Αυστραλιανό Πλοίο της Αυτού Μεγαλειότητος)
HMS	His Majesty's Ship (Πλοίο της Αυτού Μεγαλειότητος)
MOI	Ministry of Information (Υπουργείο Πληροφοριών)
NSDAP	National-Sozialistische Deutsche Arbeiter Partei (Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα)
OGR	Office of Government’s Reports (Γραφείο Κυβερνητικών Αναφορών)
OHNZ	Official History of New Zealand (Επίσημη Ιστορία της Ν. Ζηλανδίας)

OKH	Oberkommando des Heeres (Ανώτατη Διοίκηση Στρατού)
OKW	Oberkommando der Wehrmacht (Ανώτατη Διοίκηση της Βέρμαχτ)
OOC	Office of Censorship (Γραφείο Λογοκρισίας)
OWI	United States Office of War Information (Γραφείο Πληροφοριών Πολέμου ΗΠΑ)
PREM	Prime Minister's Office Records (Αρχεία του Γραφείου του Πρωθυπουργού)
RAF	Royal Air Force (Βασιλική Πολεμική Αεροπορία)
RMVP	Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda (Υπουργείο Δημοσίου Διαφωτισμού και Προπαγάνδας)
SOE	Special Operations Executive (Υπηρεσία Ειδικών Επιχειρήσεων)
VC	Victoria Cross (Σταυρός της Βικτωρίας)
2NZEF	2nd New Zealand Expeditionary Force (2^{ο} Νεοζηλανδικό Εκστρατευτικό Σώμα)
ΓΑΚ	Γενικά Αρχεία του Κράτους
ΓΕΣ	Γενικό Επιτελείο Στρατού
ΔΙΣ	Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού
ΕΟΚ	Εθνική Οργάνωση Κρήτης
ΕΣΣΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΗΓΠ	Ημιεπίσημο Γερμανικό Πρακτορείο
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διδακτορική διατριβή έχει ως στόχο να αναδείξει τη μέθοδο, τη μορφή και τον τρόπο με τα οποία αποτυπώθηκε ένα επεισόδιο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου λίγο πριν τα μέσα του 1941, όπως η Μάχη της Κρήτης, με ανταποκρίσεις και αναλύσεις τόσο στον Τύπο της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας και της φασιστικής Ιταλίας καθώς και στον φίλα προσκείμενο προς τον «Άξονα» Τύπο των κατεχομένων Γαλλίας και Ελλάδας όσο και στον Τύπο της Βρετανίας, της Νέας Ζηλανδίας και της Αυστραλίας αλλά και τον ουδέτερο Τύπο των ΗΠΑ. Μελετάται το διάστημα από τις 20 Μαΐου έως τις πρώτες ημέρες του Ιουνίου 1941, όταν η Μάχη εξακολουθεί να βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των εφημερίδων της εποχής. Συμπληρωματικά λαμβάνονται υπόψιν τεκμήρια και αρχειακό υλικό που αφορούν στην ποινική δίωξη των εμπλεκόμενων Γερμανών σε εγκλήματα πολέμου στην Ελλάδα κατά την περίοδο της Κατοχής 1941-1944, ειδικότερα τα πρακτικά του Ειδικού Στρατοδικείου Εγκληματιών Πολέμου, το εκδοθέν προσωπικό ημερολόγιο του Υπουργού Προπαγάνδας της Ναζιστικής Γερμανίας Γιόζεφ Γκέμπελς, τεκμήρια για την Κρήτη από το Υπουργείο Εξωτερικών, το Υπουργείο Αμύνης και έγγραφα της Προεδρίας της Κυβερνήσεως της Βρετανίας από τα Εθνικά Αρχεία του Ηνωμένου Βασιλείου, το αρχείο Τσώρτσιλ για τη Μάχη, τα διπλωματικά έγγραφα της Ιταλίας από το Ιταλικό Υπουργείο Εξωτερικών καθώς και αρχείο του Γερμανικού Υπουργείου Εξωτερικής Πολιτικής. Με βάση την ανάλυση περιεχομένου, η διατριβή αυτή θα καταλήξει στην ανάδειξη του συνολικού ρόλου που διαδραμάτισε ο Τύπος κατά τη διάρκεια της Μάχης προβάλλοντας παράλληλα τις διαφορετικές προσεγγίσεις των εμπολέμων αλλά και των ουδετέρων στην παρουσίαση της Μάχης. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα αναδειχθεί ο προπαγανδιστικός ρόλος των εφημερίδων κυρίως για την κινητοποίηση και την εμπλοκή των «μετόπισθεν» στον ολοκληρωτικό Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μέσα από την συγκριτική προσέγγιση, προβολή και ερμηνεία του Τύπου καθίσταται εμφανής η μεροληπτική στάση των εφημερίδων όσον αφορά στην ενημέρωση και τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης για τις εξελίξεις με μοναδικά κοινά χαρακτηριστικά, την αντιμετώπιση της Μάχης ως ένα μείζον ζήτημα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την έμμεση αναγνώριση της μεγάλης σημασίας που είχε η ανύψωση του ηθικού των εμπολέμων κοινωνιών και το επιλεκτικό ενδιαφέρον τους. Η κατάκτηση της Κρήτης προβάλλεται ως θέμα γοήτρου μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών ενώ οι θέσεις τους υπονοούνται με την προβολή θετικών για τους

«ημετέρους» ή αρνητικών για τους αντιπάλους σχολιασμών στην περιγραφή των γεγονότων. Τέλος έρχεται στην επιφάνεια φωτογραφικό υλικό, χάρτες και γραπτές μαρτυρίες στρατιωτών της Μάχης της Κρήτης.

Λέξεις-κλειδιά: Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος, Μάχη της Κρήτης, Επιχείρηση Ερμής, προπαγάνδα, τύπος, εφημερίδες

ABSTRACT

The purpose of this doctoral thesis is to present the method, form and manner in which an incident of World War II was captured shortly before mid-1941, such as the Battle of Crete, with responses and analyzes in both the press of National Socialist Germany and fascist Italy and the friend adjacent to the Axis Press of the occupied France and Greece as well as to the Press of Britain, New Zealand and Australia but also the neutral american press. The period between May 20 and the first days of June 1941, when the Battle is still in the focus of the newspapers, is being examined. Additionally are examined the archives of the Special Military Court of War Crimes about the criminal prosecution of Germans involved in war crimes in Greece, the personal diary of the Minister of Propaganda of Nazi Germany, Joseph Goebbels, the archives about Crete from Ministry of Defense, Cabinet Papers and Prime Minister's Office Records from the National Archives of the United Kingdom, the Churchill Archive, the Italian diplomatic archives from the Italian Foreign Ministry and the archives of the German Foreign Ministry. Based on the content analysis, this dissertation will end on the overall role of the press during the Battle, highlighting propaganda tricks, while bringing to light testimonies and new material, highlighting the different approaches of the Battle in the Greek and international newspapers. The comparative interpretation of the press archive reveals the biased attitude of newspapers to informing and shaping public opinion on developments with unique common characteristics, addressing the Battle as a major international issue and their selective interest. The conquest of Crete is further promoted as a matter of pride between the two warring sides, and their positions are implied by the accumulation of positive or negative comments in the description of events. Finally, photographic material, maps and written testimonies of soldiers of the Battle of Crete are presented.

Keywords: World War II, Battle of Crete, Operation Mercury, propaganda, press, newspapers

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το μεγαλύτερο μέρος της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης το διάστημα 1939-1940 καταλαμβάνεται σταδιακά από τη Βέρμαχτ της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας μέσω ενόπλων συγκρούσεων. Η χιτλερική κυβέρνηση της Γερμανίας επιθυμώντας να αποκτήσει τον έλεγχο και στα Βαλκάνια, επιτέθηκε μέσω της Βουλγαρίας και της Γιουγκοσλαβίας τον Απρίλιο του 1941 καταλαμβάνοντας εν τέλει την ηπειρωτική Ελλάδα έπειτα από σφοδρές μάχες και απώλειες σπάζοντας τη γραμμή άμυνας των Ελλήνων. Ενώ στην Ακρόπολη κυμάτιζε η γερμανική σημαία, ελεύθερη παρέμενε πλέον μόνο η Κρήτη.

Η Κρήτη, μετά την ένωσή της με την Ελλάδα την 1η Δεκεμβρίου του 1913, αποτελεί το μεγαλύτερο νησί της και το πέμπτο στη Μεσόγειο, ενώ διαθέτει μία εξαιρετικής στρατηγικής σημασίας θέση καθώς το Κρητικό Πέλαγος επικοινωνεί με το Στενό των Αντικυθήρων (ή Διέκπλους των Αντικυθήρων) στα δυτικά, όπου συνδέεται με την νοτιοανατολική θάλασσα του Ιονίου, και το Στενό της Κάσου και της Ρόδου στα ανατολικά. Σημαντικό είναι ακόμη πως αποτελεί μία ισχυρή ναυτική και αεροπορική βάση καθώς σε ακτίνα 100 χιλιομέτρων βορειοδυτικά βρίσκεται η Πελοπόννησος, στα 300 χιλιόμετρα η Αθήνα, στα 200 χιλιόμετρα βορειοανατολικά η Ρόδος και τα παράλια της Τουρκίας. Στα δυτικά βρίσκεται η Μάλτα και η Σικελία, στα ανατολικά η Κύπρος και η Συρία ενώ στα νότια περί των 400 χιλιομέτρων βρίσκεται η Βόρεια Αφρική. Ως εκ τούτου η εγγύτητα με τις ακτές της Μέσης Ανατολής και της Αιγύπτου καθιστούσε την Κρήτη κατάλληλο σημείο ανεφοδιασμού των επιχειρήσεων στη Βόρεια Αφρική αλλά και εναντίον της Διώρυγας του Σουέζ, η οποία θα επέτρεπε την επίθεση σε γαλλικές και βρετανικές βάσεις της Μέσης Ανατολής[1].

Η στρατηγική σπουδαιότητα της νήσου λόγω της γεωγραφικής της θέσης κατέστη αντιληπτή ήδη από τον Οκτώβριο του 1940, όταν ο επικεφαλής της Ανωτάτης Διοίκησης Στρατού Φραντς Χάλντερ (Oberkommando des Heeres Franz Halder) παρατήρησε πως η κατάληψη της Κρήτης αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την κυριαρχία στη Μεσόγειο, σημειώνοντας ακόμα την αεροπορική επίθεση ως τη βέλτιστη λύση[2]. Παρόμοια άποψη

[1] Κοντάκης Εμμ. Ι., *Κρήτη, Σύμμαχοι και Άξονας: Στρατηγικές προτεραιότητες και πολεμικός σχεδιασμός (1939-1941)*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2017, σσ. 5-7, 11; Οι αποστάσεις υπολογίζονται σε ευθεία γραμμή βάσει της πλατφόρμας: www.distancecalculator.net

[2] Στο ίδιο, σ. 71

εξέφρασε ο αρχηγός του Επιτελείου Επιχειρήσεων της Ανωτάτης Διοίκησης της Βέρμαχτ Άλφρεντ Γιόντλ (Oberkommando der Wehrmacht Alfred Jodl) προτείνοντας να καταληφθεί από τους Ιταλούς, ώστε να αποφευχθεί η κατοχή της νήσου από Βρετανικές δυνάμεις[3]. Η πρόταση έγινε δεκτή από τον Χίτλερ με αποτέλεσμα να διαθέσει στον ηγέτη της φασιστικής Ιταλίας Μπενίτο Μουσολίνι (Benito Mussolini) μία αερομεταφερόμενη μεραρχία και μία μεραρχία αλεξιπτωτιστών προκειμένου να προχωρήσει στην κατάληψη της νήσου[4]. Με την έναρξη όμως του ελληνοϊταλικού πολέμου το σχέδιο του Χίτλερ ακυρώθηκε. Στην συνέχεια μεταφέρθηκε η 5η Μεραρχία Κρητικών στο Αμύνταιο Πτολεμαΐδας, την οποίαν συγκροτούσαν 566 αξιωματικοί και 18.662 οπλίτες[5]. Παράλληλα η ελληνική κυβέρνηση παραχώρησε τα ηνία της άμυνας της Κρήτης στη Βρετανία και συγκεκριμένα στο βρετανικό Αρχηγείο της Μέσης Ανατολής με έδρα το Κάιρο και επικεφαλής τον στρατηγό Άρτσιμπαλντ Γουέιβελ (Archibald Wavell). Ο Τσώρτσιλ του τηλεγράφησε στις 28 Απριλίου ενημερώνοντάς τον ότι βάσει πληροφοριών μία σκληρή αεροπορική επίθεση από Γερμανούς στρατιώτες και βομβαρδιστικά πρόκειται να πραγματοποιηθεί σύντομα στην Κρήτη. Επιπλέον ζήτησε να ενημερωθεί για τις δυνάμεις που βρίσκονται στη νήσο όπως και για τα σχέδιά του, καθώς πρόκειται για μία καλή ευκαιρία να σκοτώσουν τα αλεξιπτωτιστικά στρατεύματα, τονίζοντας ότι η νήσος πρέπει πεισματικά να υπερασπιστεί[6]. Στις 23 Απριλίου 1941 η ελληνική κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Εμμανουήλ Τσουδερό και ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ εγκατέλειψαν την Αθήνα καταφεύγοντας στα Χανιά[7]. Οι γερμανικές δυνάμεις μετά την κατάληψη του ηπειρωτικού τμήματος της χώρας αποφάσισαν να συνεχίσουν άμεσα στην κατάληψη της Κρήτης δίνοντας στην στρατιωτική επιχείρηση την κωδική ονομασία «Επιχείρηση Ερμής» (Unternehmen

[3] Κοντάκης Εμμ. Ι., *ό.π.,* σ. 73
[4] Beevor A., *Crete: The Battle and the Resistance,* John Murray Publishers, London 2014 (1st Ed. 1991), p. 74
[5] Καλλιβρετάκης Λ., *Η Μάχη της Κρήτης*, Εφημερίδα «Τα Νέα», Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών σε συνεργασία με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» και του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης, Αθήνα 2007, σσ. 8-10, 13-14
[6] CAB 66/16/38; PREM 3/109
[7] Κόκκινος Δ. Α., *Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδας,* Μέλισσα, Αθήνα 1978. Απόσπασμα από το διάγγελμα του βασιλέα *«Τα σκληρά πεπρωμένα τού πολέμου αναγκάζουν ημάς σήμερον όπως μετά τού Διαδόχου τού Θρόνου και της νομίμου κυβερνήσεως της χώρας απομακρυνθώμεν εξ Αθηνών και μεταφέρωμεν την πρωτεύουσαν τού κράτους εις Κρήτην, οπόθεν θα δυνηθώμεν να συνεχίσωμεν τον αγώνα, τον οποίον η θέλησις τού έθνους ολοκλήρου και το καθήκον τής περιφρουρήσεως της ακεραιότητος και της ανεξαρτησίας της χώρας επέβαλλον ημίν ν' αναλάβωμεν, μετά την απρόκλητον επίθεσιν ην υπέστημεν εκ μέρους δύο αυτοκρατοριών. [..] Υποχρεωμένοι προς τον σκοπόν τούτον να μεταβώμεν εις Κρήτην, δεν το πράττομεν ειμή ίνα ελευθέρως και από ελευθέρας ελληνικής γης δυνηθώμεν να συνεχίσωμεν τον κατά των εισβολέων αγώνα μέχρι της τελικής νίκης, ήτις και θα επιβραβεύση πλήρως τας μεγάλας θυσίας του έθνους. [..] Εν Αθήναις τη 23η Απριλίου 1941. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β»*

Merkur). Διατέθηκε το 11ο Αεροπορικό Σώμα (XI. Fliegerkorps) υπό την διοίκηση του Κούρτ Στούντεντ (Kurt Student), το 8ο Αεροπορικό Σώμα (VII. Fliegerkorps) υπό την διοίκηση του Βόλφραμ φον Ρίχτχοφεν (Wolfram von Richthofen) ο 4ος Αεροπορικός Στόλος (IV. Luftflotte) με διοικητή τον Αλεξάντερ Λερ (Alexander Löhr) το Αεραποβατικό Σύνταγμα Εφόδου (Luftlande Sturmregiment), η 7η Μεραρχία Αλεξιπτωτιστών (7. Flieger-Division), η οποία αριθμούσε 14.000 άνδρες, η 5η Ορεινή Μεραρχία (5. Gebirgs-Division) με τμήματα της 6ης Ορεινής Μεραρχίας (6. Gebirgs-Division) με 8.000 άνδρες αλλά και επιπρόσθετες βοηθητικές μονάδες όπως ιατρικού προσωπικού και μηχανικών, απαριθμώντας συνολικά κατά προσέγγιση 22.000 άνδρες[8]. Οι αριθμοί αποκλίνουν μεταξύ τους ανάλογα με τις πηγές. Σύμφωνα με το σχέδιο οι αλεξιπτωτιστές και όλες οι αερομεταφερόμενες μονάδες θα μεταφέρονταν στη νήσο με 600 μεταγωγικά αεροσκάφη τύπου Junkers Ju 52 και μικρής χωρητικότητας τρικινητήρια αεροσκάφη και 100 περίπου ανεμοπλάνα τύπου DFS 230 θα έριχναν 750 αλεξιπτωτιστές στον ουρανό της Κρήτης. Παράλληλα θα δρούσε το 8ο Αεροπορικό Σώμα χρησιμοποιώντας 280 βομβαρδιστικά τύπου Dornier Do 17 και Junkers Ju 88, 150 βομβαρδιστικά κάθετης εφόρμησης[9] Junkers Ju 87, γνωστά ως Στούκας (Stukas), 180 καταδιωκτικά και 40 αναγνωριστικά αεροσκάφη, διαθέτοντας συνολικά περί τα 1.350 αεροσκάφη[10]. Σκοπός ήταν η εξασφάλιση της νοτιοανατολικής πλευράς ενόψει της μεγάλης «Επιχείρησης Μπαρμπαρόσα» (Unternehmen Barbarossa), όπως ονομάστηκε η εκστρατεία για την κατάληψη της Σοβιετικής Ένωσης. Η επιχείρηση στη νήσο υπολογίζετο να διαρκέσει 10 έως 12 ημέρες[11].

[8] Κοντάκης Εμμ. Ι., *ό.π.,* σσ. 83-84; ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον, Η Μάχη της Κρήτης*, Αθήνα 1993 (α΄ εκδ. 1967), σελ. 32-33; Beevor A., *ό.π.*, pp. 77-83; Forty G., *Battle of Crete*, Ian Allan Publishing, Surrey 2001, pp. 51-52; Clark A., *The Fall of Crete*, Cassel Military Paperbacks, Weidenfeld & Nicolson, London 2016 (1st Ed. 1962), pp. 39-43; Saunders T., *Crete: The Airborne Invasion, 1941*, Pen & Sword Military, South Yorkshire 2008, pp. 38-45; Uhle-Wettler F., *Höhe- und Wendepunkte deutscher Militärgeschichte: Von Leuthen bis Stalingrad*, Ares, Wien 2018, p. 295; Κούκουνας Δ., *Η Κρήτη υπό Κατοχή. Η Μάχη της Κρήτης και η Εθνική Αντίσταση, Κατοχή και δοσιλογισμός 1941-1945*, Ariston Books, Lausanne 2017, σ. 52

[9] Sturzkampfflugzeug: Πρόκειται για ως επί το πλείστον μονοκινητήριο βομβαρδιστικό αεροπλάνο, το οποίο «καταδύεται» απευθείας στους στόχους του, προκειμένου να παρέχει μεγαλύτερη ακρίβεια στη ρίψη της βόμβας.

[10] ΓΕΣ/ΔΙΣ (1993), *ό.π.,* σελ. 11; Clark A., ., *ό.π.*, p. 40; Λιναρδάτος Σ., *Ο Πόλεμος του 1940-1941 και η Μάχη της Κρήτης: Φάσεις και παρασκήνια*, Προσκήνιο, Αθήνα, 1995, σ. 165, 175; Buckley C., *Greece and Crete 1941*, HMSO, London 1952, pp. 163-165; Κολιόπουλος Ι., *Η Μάχη της Κρήτης*, στο Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΕ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1978 σ. 452

[11] Λιναρδάτος Σ., *ό.π.*,σ. 176; Κολιόπουλος Ι., *ό.π.*, σ. 452, Κοντάκης Εμμ. Ι., *ό.π.*, σ. 85; Stewart I. McD. G., *The struggle for Crete, 20th May – 1st June 1941: A story of lost opportunity*, Oxford University Press, London 1966, pp. 86-89; Davin M. D., *Crete: Official History of New Zealand in the Second World War 1939-45*, War History Branch, Department of Internal Affairs, Wellington 1953, pp. 84-87; Richter H., *Η Μάχη της Κρήτης*, Γκοβόστη, Αθήνα 2011, σ. 127; ΓΕΣ/ΔΙΣ (1993), *ό.π.*, σσ. 33-34

Την άμυνα από την άλλη πλευρά είχαν αναλάβει 28.600 άνδρες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας[12], εκ των οποίων 13.500 Βρετανοί με την 14η Βρετανική Ταξιαρχία Πεζικού (British 14th Infantry Brigade), την 3η μοίρα του 3ου συντάγματος του ιππικού των Ουσάρων του Βασιλιά (C Squadron- 3rd The King' s Own Hussars), την 2η μοίρα του 7ου Συντάγματος του Βασιλικού Τάγματος Αρμάτων (B Squadron- 7th Royal Tank Regiment και το 1ο τάγμα του Πεζικού Ουαλών (1st Battalion- The Welch Regiment). Επιπλέον δρούσαν 7.100 Νεοζηλανδοί με το 27ο Νεοζηλανδικό Τάγμα Πολυβόλων (27th New Zealand Machine Gun Battalion), το 5ο Νεοζηλανδικό Σύνταγμα Πυροβολικού Πεδίου (5th New Zealand Field Artillery Regiment), την 4η (4th New Zealand Infantry Brigade), την 5η (5th New Zealand Infantry Brigad), όπου άνηκε μάλιστα το 28ο Τάγμα Πεζικού των Μαορί (28th (Maori) Infantry Battalion) και την 10η Νεοζηλανδική Ταξιαρχία Πεζικού (10th New Zealand Infantry Brigade). Εκτός αυτών συμμετείχαν 6.500 Αυστραλοί με το 19ο Αυστραλιανό Σύνταγμα Πεζικού (19th Australian Infantry Brigade)[13]. Στην άμυνα της νήσου συμμετείχαν επίσης Κύπριοι[14] και Παλαιστίνιοι[15]. Μέρος των παραπάνω δυνάμεων έφτασαν στην Κρήτη στα τέλη Απριλίου 1941 μετά τη μαζική εκκένωση από την ηπειρωτική Ελλάδα[16]. Παράλληλα επετράπη στον Βρετανό ναύαρχο Άντριου Μπράουν Κάνινκχαμ (Andrew Brown Cunningham) να μεταφέρει δια θαλάσσης με σημείο αφετηρίας την Πελοπόννησο το μεγαλύτερο μέρος των Συμμαχικών δυνάμεων στην Κρήτη. Όμως εξαιτίας της έκτακτης αποχώρησης των μεταγωγικών πλοίων, περίπου 10.000 άνδρες εγκλωβίστηκαν στην κατεχόμενη Ελλάδα με αποτέλεσμα πολλοί να συλληφθούν αιχμάλωτοι του γερμανικού στρατού[17]. Οι Συμμαχικές δυνάμεις που έφτασαν στο νησί δρούσαν υπό τις διαταγές του Νεοζηλανδού στρατηγού Μπέρναρντ Φράιμπεργκ (General Officer Commanding Bernard Freyberg), ο οποίος ορίστηκε διοικητής των Συμμαχικών δυνάμεων στην Κρήτη (CREFORCE)[18]. Η Βρετανία κατείχε επίσης 16 βαρέα και 36 ελαφριά

[12] Ο όρος Βρετανική Κοινοπολιτεία (British Commonwealth) αναφέρεται στις βρετανικές, αυστραλιανές και νεοζηλανδικές δυνάμεις. Ο Uhle-Wettler αναφέρει ωστόσο 31.470 άνδρες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας και 10.330 Έλληνες. Uhle-Wettler F., *ό.π.*, p. 295

[13] Beevor A., *ό.π.*, pp. 33-44, 62, 117, 124-126; Clark A., *ό.π.*, pp. 18, 20, 115, 124; Stewart I. McD. G., *ό.π.*, pp. 58, 70, 359; Saunders T., *ό.π.*, pp. 23-30; Κοντάκης Εμμ. Ι., *ό.π.,* σσ. 62-64

[14] Η συμμετοχή των Κυπρίων αναφέρεται και στο DGFP, Series D, Volume XII, 449/223082-84, NO. 143

[15] Hole T., *Anzacs into battle*, Hodder and Stoughton, London 1942, p. 81; Davin D., *ό.π.*, p. 383; Stewart I. McD. G., *ό.π.*, p. 70

[16] Κατά τον Κούκουνα 15.000 Βρετανοί είχαν φύγει από τη Βρετανία για την Κρήτη αλλά τελικά προωθήθηκαν στην Αίγυπτο.

[17] ΓΕΣ/ΔΙΣ*, Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον: Επίτομη Ιστορία του ελληνοϊταλικού και ελληνογερμανικού πολέμου 1940-1941*, Αθήνα, 1985, σσ. 212-213

[18] CAB 66/16/38, Davin D., *ό.π.*, pp. 23-27; Stewart I. McD. G., *ό.π.,* pp. 53-58; Beevor A., *ό.π.,* pp. 84-87; Τσώρτσιλ Ο., *Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος,* τ. 2ος, Ελληνική Μορφωτική Εστία, Αθήνα 2010 (α' εκδ. 1948),

αντιαεροπορικά πυροβόλα ενώ χρησιμοποίησε ακόμη 12 ταχέα ελαφρά βομβαρδιστικά τύπου Bristol Blenheim, 6 μονοθέσια μαχητικά αεροσκάφη Hawker Hurricane, 6 μεταγωγικά Fairey Fulmar και 12 καταδιωκτικά Gloster Gladiator (ή Gloster SS.37) και 22 άρματα μάχης[19]. Ακόμη το Βασιλικό Βρετανικό Ναυτικό (Royal Navy) διατηρούσε τον έλεγχο του υδάτινου χώρου γύρω από την Κρήτη. Οι ελληνικές δυνάμεις απαριθμούσαν περίπου 11.000 άνδρες[20], αναλυτικότερα πρόκειται για οκτώ τάγματα πεζικού με 9.000 άνδρες[21], άνδρες των Σχολών Χωροφυλακής[22], της Σχολής Ευελπίδων και της Πολιτοφυλακής[23] της Κρήτης[24]. Παρά το γεγονός πως οι Συμμαχικές δυνάμεις γνώριζαν μέσω των υποκλοπών Ultra[25] και της αποκωδικοποίησης της μηχανής Enigma, την οποία οι Γερμανοί χρησιμοποιούσαν για την επικοινωνία τους[26], τις επιδιώξεις των εχθρικών δυνάμεων, δεν εκπονήθηκαν σχέδια άμυνας του νησιού[27] ούτε έγιναν οι απαραίτητες προετοιμασίες για την αντιμετώπιση της γερμανικής

σ. 415; Long G., *Greece, Crete and Syria, Australia in the War of 1939 – 1945. Series 1, Army, vol. II,* Australia War Memorial, Canberra 1953, p. 210, 216. Clark A., *ό.π.*, pp. 20-23; Buckley C., *ό.π.*, p. 153; Mabire J., *La Crète tombeau des paras allemands*, Collection Troupes de Choc, Presses de la Cité, Paris 1982, p. 20

[19] Κοντάκης Εμμ. Ι., *ό.π.*, 57; Forty G., *ό.π.*, pp. 19-20; Biagi E., *La seconda guerra mondiale*, vol. II, Fabbri Editori, 1995, p. 485.

[20] Ο Νεοζηλανδός Hole το 1942 αναφέρει ωστόσο 15.000 ελληνικές δυνάμεις, εκ των οποίων 11.000 ανήκαν στον Στρατό, 2.800 στις ένοπλες αστυνομικές δυνάμεις, 300 στην Σχολή Ευελπίδων και 800 στην Αεροπορική Ακαδημία Ελλάδος. Hole T., *ό.π.*, p. 54. Η συμμετοχή της Σχολής Ευελπίδων αναφέρεται και σε: ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εθνικής Αντίστασης 1941-1944*,τ. 6ος, Αθήνα 1998, σ. 319; Πολιουδάκης Γ. Μ. & Μακρής Ι. Χ., *Η Μάχη στο Ρέθυμνο*, Εκδοτική Εστία, Αθήνα 1983, σ. 28; Clark A., *ό.π.*, pp. 64-69, 109

[21] Beevor A., *ό.π.*, pp. 97-98; Saunders T., *ό.π*, pp. 29-30, 87-88

[22] Για τη συμβολή της Χωροφυλακής βλ. Χαλκιαδάκης Γ. Ε., *Αστυνομική Σχολή Ρεθύμνου: Ιστορία, Εκπαίδευση, Λειτουργία,* Τμήμα Δοκίμων Αστυφυλάκων Ρεθύμνου, Ρέθυμνο 2006, σσ. 28-37

[23] Κούκουνας Δ. (2017), *ό.π.,* σσ. 50-51; Λιναρδάτος Σ., *ό.π.,* σ. 137 και 173; Beevor A., *ό.π.*, pp. 115, 136, 142; Long G., *ό.π.*, pp. 212-213; Davin D., *ό.π.,* p. 48; Τσώρτσιλ Ο., *ό.π.*, σ. 415; Saunders T., *ό.π.*, pp. 125-126

[24] Για την σχηματική απεικόνιση της διάταξης όλων των δυνάμεων που συμμετείχαν στη Μάχη βλ.: Niehorster L., *Battle for Crete 20 May 1941: World War II Armed Forces — Orders of Battle and Organizations*. Ανακτήθηκε από http://niehorster.org/500_eto/41-05-20_crete.html (τ.π. 21/03/2021)

[25] Με την επωνυμία Επιχείρηση Ultra αναφέρεται η επιχείρηση που οργάνωσαν οι Βρετανοί κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο για την αποκωδικοποίηση των κρυπτογραφημένων μηνυμάτων των δυνάμεων του Άξονα. Η ονομασία προέρχεται από το γεγονός ότι η επιχείρηση παρέμεινε μυστική σε όλη τη διάρκεια διεξαγωγής της ως «υπέρ – άκρως απόρρητη» (ultra-secret). Βλ. Beevor A., *ό.π.*, pp. 90-91; Palazzo A., *Battle of Crete*, Australian Army Campaigns Series -1, Revised and Expanded 2nd Ed., Army History Unit, Australia 2007, pp. 9-10, 25-26; Uhle-Wettler F., *ό.π.*, p. 332; Mabire J. (1982), *ό.π.*, p. 26; Saunders T., *ό.π.*, pp. 25-27

[26] Βλ. DEFE 3/894 και DEFE 3/891

[27] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *Κρήτη Μαρτυρίες 1941,* Κέδρος, Αθήνα 1993, σσ. 10-11: Ο γιος του Φράιμπεργκ, Λόρδος Φράιμπεργκ, υποστηρίζει πως ο πατέρας του στην επιθανάτια κλίνη του, του ομολόγησε πως δεν πραγματοποιήθηκε αλλαγή στα αμυντικά σχέδια της Κρήτης εξαιτίας της εφαρμογής αυστηρών κανόνων της υπηρεσίας αποκρυπτογράφησης, δηλαδή να μην αποκαλυφθούν πληροφορορίες από το σύστημα Ultra κατόπιν προσωπικής διαταγής του Τσώρτσιλ.

εισβολής[28] λόγω της έλλειψης σύγχρονου εξοπλισμού[29]. Οι ελληνικές ανησυχίες για την άμυνα της νήσου εκφράστηκαν από τον Τσουδερό ήδη κατά τις πρώτες ημέρες άφιξής του στη νήσο στέλνοντας τηλεγράφημα στον Έλληνα πρεσβευτή στο Λονδίνο προκειμένου να μεριμνήσει για την ενίσχυση της άμυνας[30]. Ο Φράιμπεργκ μάλιστα είχε ενημερωθεί στις 13 Μαΐου ότι δικινητήρια αεροπλάνα θα επιτεθούν πιθανώς στα αεροδρόμια της Κρήτης στις 14 Μαΐου[31], ενώ την επομένη ενημερώθηκε σχετικά με την επίθεση στον κόλπο της Σούδας[32]. Έκτοτε χρησιμοποιήθηκε η κωδική ονομασία «Scorcher» (πυρκαγιά) για το σχέδιο υπεράσπισης της Κρήτης και «Colorado» για το νησί[33]. Στις 16 Μαΐου στο τηλεγράφημα που έλαβε ο Νεοζηλανδός στρατηγός αρχικά αναφέρονταν οι επικείμενες επιθέσεις στο αεροδρόμιο του Ηρακλείου[34], ενώ σε επόμενο της ίδια ημέρας βάσει τελευταίων στοιχείων η επίθεση κατά του «Colorado» θα καθυστερούσε πιθανώς 48 ώρες[35].

Έπειτα από πρόταση του στρατηγού της Λουφτβάφε και διοικητή του 11ου αεροπορικού σώματος Στούντεντ προς τον στρατάρχη του μεγάλου γερμανικού Ράϊχ[36] Χέρμαν Βίλχεμ Γκαίρινγκ (Hermann Wilhelm Göring) ελήφθη η απόφαση στις 25 Απριλίου 1941 με την κατευθυντήρια οδηγία No. 28 του Χίτλερ[37] για την αεροπορική επίθεση στην Κρήτη υπό την οργάνωση του πτεράρχου (General der Flieger) Λερ. Κύριο στόχο των Γερμανών αποτέλεσε η κατάληψη των αεροδρομίων του Μάλεμε, της Σούδας, του Ρεθύμνου και του Ηρακλείου, ώστε να έχουν τη δυνατότητα στη συνέχεια να μεταφέρουν μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις. Βασικός σκοπός ήταν ακόμα να χρησιμοποιήσουν το νησί ως αεροπορική βάση

[28] Churchill S. W., *The Grand Alliance*, Rosseta Books, (1st ed. 1948), New York 2002, p. 239. Ο Ουίνστον Τσώρτσιλ στα απομνημονεύματά του γράφει: *«Το νησί ήταν στη διάθεσή μας από έξι σχεδόν μήνες, [..] όλα έπρεπε να είναι έτοιμα, για να αποσταλούν ενισχύσεις, αν βρίσκονταν διαθέσιμες και αν το επέβαλλε η ανάγκη. Παρόλα αυτά δεν υπήρχε κανένα πλάνο και ούτε παρόρμηση για εργασία. Το στρατηγείο της Μέσης Ανατολής θα έπρεπε να έχει μελετήσει προσεκτικότερα τις συνθήκες κάτω από τις οποίες θα έπρεπε να υπερασπιστεί η Κρήτη σε περίπτωση επίθεσης από τον αέρα και τη θάλασσα. Δεν προβλέφθηκε ούτε η ύπαρξη ενός λιμανιού ούτε αεροδιαδρόμων στη νότια πλευρά του νησιού, τα Σφακιά ή το Τυμπάκι»*.

[29] Collier P., *The Second World War (4): The Mediterranean 1940–1945*, Bloomsbury Publishing, London 2014, p. 74: *Η πρώτη πειστική επίδειξη αυτής της δυνατότητας σε συνθήκες λειτουργίας* (αναφέρεται στην επιχείρηση Ultra) *ήρθε τον Μάιο του 1941, όταν ολόκληρο το σχέδιο για τη γερμανική αεροπορική κατάληψη της Κρήτης αποκρυπτογραφήθηκε δύο εβδομάδες πριν από την εισβολή*.

[30] Κούκουνας Δ. (2017), *ό.π.,* σ. 29-30

[31] DEFE 3/894. OL 2/184

[32] DEFE 3/894. OL 5/313

[33] Κοντάκης Εμμ. Ι., *ό.π.*, σ. 53

[34] DEFE 3/894. OL 8/337

[35] DEFE 3/894. OL 9/339

[36] Reichsmarschall des Großdeutschen Reiches: η υψηλότερη θέση στην Βέρμαχτ της Ναζιστικής Γερμανίας

[37] Beevor A., *ό.π.*, p. 76; Uhle-Wettler F., *ό.π.*, p. 294; Κοντάκης Εμμ. Ι., *ό.π.,* σ. 19; Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 21; Clark A., *ό.π.*, pp. 39-40

εναντίον της Μεγάλης Βρετανίας στην Ανατολική Μεσόγειο και κυρίως να προστατεύσουν τη θαλάσσια επικοινωνία στο Αιγαίο από τις επιθέσεις των Βρετανών στην Αλεξάνδρεια. Επίσης ήταν μείζονος σημασίας αφενός η προστασία του γερμανικού στρατού όταν θα επιτίθετο στην Σοβιετική Ένωση, αφετέρου η διασφάλιση και η προστασία της των πετρελαιοπηγών στο Πλοέστι της Ρουμανίας από τα βρετανικά βομβαρδιστικά, τα οποία είχαν τις βάσεις τους στη Μεσόγειο[38].

Ήδη από τις 14 Μαΐου 1941 γερμανικές δυνάμεις είχαν αρχίσει να βομβαρδίζουν διάφορα σημεία του νησιού. Τα ξημερώματα της 20ης Μαΐου όμως άρχισε ουσιαστικά η γερμανική επιχείρηση με τη ρίψη αλεξιπτωτιστών στη δυτική Κρήτη. Σμήνη γερμανικών αεροπλάνων επιτέθηκαν στο λιμάνι της Σούδας και στο αεροδρόμιο του Μάλεμε Χανίων. Οι Γερμανοί γνώριζαν ήδη από τις 30 Απριλίου, ότι η Σούδα δεν πρόκειται να ναρκοθετηθεί στις επόμενες εβδομάδες ούτε τα αεροδρόμια της Κρήτης να καταστραφούν, βάσει εγγράφου του Υπουργείου Αμύνης της Βρετανίας και την υποκλοπή πληροφοριών από την ραδιοεπικοινωνία των Γερμανών[39]. Την ίδια ημέρα πραγματοποιήθηκε η επίθεση στο Ρέθυμνο και το Ηράκλειο, όπου σημείωσαν ορισμένες απώλειες. Η κατάληψη του Ηρακλείου, υπό την ηγεσία του συνταγματάρχη Μπρούνο Μπρόγιερ (Oberst der Stab/Fallschirm-Jäger-Regiment 1. Bruno Breuer) με το 1ο Σύνταγμα, αποτελούσε έναν ακόμη βασικό στόχο. Οι Γερμανοί βρήκαν αντίσταση κατά την πρώτη ημέρα ακόμη και από τον τοπικό πληθυσμό. Κατά τις αναφορές του στρατηγού Γιούλιους Ρίνγκελ (General der Gebirgstruppe Julius Ringel), διοικητή της 5ης Ορεινής Μεραρχίας, έκαναν λόγο για επίθεση με μαχαίρια, τσεκούρια και δρεπάνια από τους κατοίκους εναντίον των αλεξιπτωτιστών[40]. Ακόμη η προσπάθεια των Γερμανών να ενισχύσουν την επίθεση δια θαλάσσης προσέκρουσε στο Βρετανικό Πολεμικό Ναυτικό, το οποίο εξουδετέρωσε τη νηοπομπή των γερμανικών πλοίων. Γενικότερα η Βρετανία λόγω της κατοχής μεγάλης ναυτικής υποστήριξης διατηρούσε μία αισιόδοξη στάση απέναντι στην Μάχη[41]. Ωστόσο ο Φράιμπεργκ είχε δηλώσει, ότι χωρίς τη συνδρομή του ναυτικού και της αεροπορίας δεν υπάρχει ελπίδα για την απόκρουση γερμανικής εισβολής[42]. Συνεπώς οι γερμανικές δυνάμεις αναγκάστηκαν τη δεύτερη μέρα των πολεμικών επιχειρήσεων (21/5) να εγκαταλείψουν τους άλλους στόχους και να περιοριστούν μόνο στην κατάληψη του

[38] Palazzo A., *ό.π.*, pp. 6-8; Saunders T., *ό.π.*, p. 10; Clark A., *ό.π.*, pp. 7-8
[39] DEFE 3/894. OL 2154
[40] Beevor A., *ό.π.*, pp. 186-187
[41] Davies N., *Europe at War 1939-1945: No Simple Victory*, Macmillan, London 2006, σ. 91
[42] ΓΕΣ/ΔΙΣ (1993), *ό.π.*, σ. 31

αεροδρομίου του Μάλεμε, συγκεκριμένα στο ύψωμα 107 που φρουρούσε και επόπτευε το αεροδρόμιο. Κατακτώντας στη συνέχεια την περιοχή, υψίστης στρατηγικής σημασίας για την εξέλιξη των επιχειρήσεων, κατέστη εφικτός ο συνεχής ανεφοδιασμός υλικών και στρατευμάτων πλέον για τη Λούφτβαφε. Την επομένη σημειώθηκαν εκ νέου βομβαρδισμοί και ρίψη αλεξιπτωτιστών. Στις 23 Μαΐου ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ και η ελληνική κυβέρνηση μεταφέρθηκαν στην Αίγυπτο προκειμένου να είναι ασφαλείς[43]. Κατά τις επόμενες ημέρες της Μάχης οι βομβαρδισμοί των πόλεων της νήσου συνεχίστηκαν ενώ το Βρετανικό Πολεμικό Ναυτικό υπό τον ναύαρχο Κάνινκχαμ υπέστη σοβαρές καταστροφές στα ανοιχτά της Κρήτης από το 8ο Αεροπορικό Σώμα υπό τον Ρίχτχοφεν[44]. Στις 27 Μαΐου αποφασίστηκε η εκκένωση της Κρήτης από τις Συμμαχικές δυνάμεις, για τη διάσωσή τους στάλθηκαν πλοία του βρετανικού στόλου ενώ πλέον τα Χανιά και το λιμάνι της Σούδας είχαν καταληφθεί από γερμανικές δυνάμεις μετά το σπάσιμο της γραμμής άμυνας των Βρετανών[45]. Στις 28 Μαΐου οι γερμανικές δυνάμεις είχαν απωθήσει τις Συμμαχικές δυνάμεις προς το νότιο τμήμα της Κρήτης οδηγώντας στην απόσυρση των δυνάμεων της Βρετανικής Κοινοπολιτείας μεταφέροντας αυτές άμεσα στην Αίγυπτο[46]. Παράλληλα τα ιταλικά στρατεύματα από τα Δωδεκάνησα αποβιβάστηκαν στη Σητεία της ανατολικής Κρήτης στον νομό Λασιθίου[47] και ενώθηκαν με τις γερμανικές δυνάμεις στην περιοχή της Ιεράπετρας. Στις 29 Μαΐου το Ρέθυμνο κατελήφθη υπό των γερμανικών δυνάμεων[48]. Την 1η Ιουνίου κατέστη πλέον εμφανής η νίκη των δυνάμεων του Άξονα καθώς τα συμμαχικά στρατεύματα είχαν ξεκινήσει την εκκένωση με προορισμό την Αίγυπτο. Η γερμανική-ιταλική κατοχή της νήσου ξεκινούσε. Σε αυτό συνεπάγονται τα αντίποινα κατά των κατοίκων που αντιστάθηκαν ενώ παράλληλα σταδιακά, αυθόρμητα και αυτόβουλα άρχισαν να αναπτύσσονται οι πρώτες οργανώσεις αντίστασης[49].

[43] MacDonald C. A., *The Lost Battle: Crete, 1941*, Free Press, New York 1993, p. 181
[44] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 183
[45] ΓΕΣ/ΔΙΣ (1993), *ό.π.*, σ. 112
[46] Antill P., *Crete 1941: Germany's lightning airborne assault*, Campaign series. Osprey Publishing, Oxford New York 2005, p. 19
[47] DEFE 3/894. OL 30/506; MacDonald C. A., *ό.π.*, p. 276
[48] ΓΕΣ/ΔΙΣ (1993), *ό.π.,* σ. 126-130; Πολιουδάκης Γ. Μ. & Μακρής Ι. Χ., *ό.π.,* σσ. 31, 381
[49] Σανουδάκης Α., *Εκκλησία και Αντίσταση, ο ρόλος της Εκκλησίας της Κρήτης στις μεταξύ των αντιστασιακών οργανώσεων σχέσεις,* Κνωσός, Αθήνα 1993, σσ. 42-65

Τα αντίποινα[50] για την αντίσταση που πρόβαλε ο τοπικός πληθυσμός κατά τις ημέρες της Μάχης ήταν άμεσα και σφοδρά[51]. Κατά τη διάρκεια της Μάχης τον Μάιο του 1941 στο χωριό Κακόπετρος, ορεινό χωριό στο νοτιοανατολικό τμήμα της πρώην επαρχίας Κισσάμου του Νομού Χανίων, μετά την κατάληψή του από τις γερμανικές δυνάμεις, εκτελέστηκαν έξι γυναίκες και ένα βρέφος[52]. Στο χωριό Αλικιανός (ή Αλικιανού) Χανίων στις 24 Μαΐου εκτελέστηκαν έξι άνδρες άνευ διαδικασίας ενώ στις 2 Ιουνίου εκτελέστηκαν 42 άνδρες στον περίβολο της εκκλησίας, ορισμένοι εκ των οποίων θάφτηκαν ζωντανοί, ως αντίποινα με την αιτιολογία πως βρέθηκαν κοντά στο χωριό πτώματα αλεξιπτωτιστών[53]. Μετά την κατάληψη της νήσου στις 2 Ιουνίου ο πτέραρχος Στούντεντ έδωσε εντολή να εκτελεστούν όλοι οι άρρενες του χωριού Κοντομαρί Χανίων, 3 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από το αεροδρόμιο του Μάλεμε, ως αντίποινα για τη συμμετοχή των τοπικού πληθυσμού[54] στη Μάχη της Κρήτης και για τον θάνατο μίας μοίρας αλεξιπτωτιστών, των οποίων τα πτώματα είχαν βρεθεί κοντά στο χωριό[55]. Η Σφαγή στο Κοντομαρί, όπως ονομάστηκε, καταγράφηκε μάλιστα από τον φωτογραφικό φακό Γερμανού πολεμικού ανταποκριτή Φραντζ Πέτερ Βάιξλερ (Franz Peter Weixler), ο οποίος συνόδευε τη Βέρμαχτ για τις ανάγκες της γερμανικής πολεμικής προπαγάνδας[56]. Οι όμηροι οδηγήθηκαν από τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές υπό τις διαταγές του υπολοχαγού Χόρστ Τρέμπες (Oberleutnant Horst Trebes) σε παρακείμενους ελαιώνες, όπου εκτελέστηκαν. Την επομένη στις 3 Ιουνίου το 3ο τάγμα αλεξιπτωτιστών κατέφθασε σε δεύτερο χωριό προκειμένου να προβεί σε αντίποινα για τον θάνατο 25 Γερμανών στρατιωτών κατά τις 23-25 Μαΐου στην προσπάθεια κατάληψης του χωριού Κάνδανος (ή Κάντανος) Χανίων[57]. Υπό τις διαταγές του στρατηγού των αλεξιπτωτιστών Στούντεντ το χωριό καταστράφηκε ολοσχερώς με εκρηκτικές ύλες ισοπεδώνοντας κάθε οίκημα, ενώ έξι άνδρες εκτελέστηκαν. Επίσης η

[50] Για τα αντίποινα κατά τα χρόνια της Κατοχής στην Κρήτη συντάχθηκε το 1945 η *Έκθεσις της Κεντρικής Επιτροπής διαπιστώσεων ωμοτήτων εν Κρήτη* από τους Ι. Καλιτσουνάκη, Ν. Καζαντζάκη, Ι. Κακρίδη και Κ. Κουτουλάκη κατόπιν εντολής της ελληνικής κυβέρνησης. Βλ. Δήμος Ηρακλείου, *Έκθεσις της Κεντρικής Επιτροπής διαπιστώσεων ωμοτήτων εν Κρήτη,* Ηράκλειο 1983

[51] Biagi E., *ό.π.*, p. 499

[52] Δήμος Ηρακλείου, *ό.π.*, σ. 16

[53] Δήμος Ηρακλείου, *ό.π.*, σ. 22; Κούκουνας Δ. (2017),, *ό.π.*, σ. 122; Kiriakopoulos G. C., *The Nazi Occupation of Crete 1941–1945*, Praeger, Santa Babara California 1995, pp. 32-34

[54] Golla K. H., *Die deutsche Fallschirmtruppe, 1936–1941. Ihr Aufbau und ihr Einsatz in den ersten Feldzügen der Wehrmacht*, Mittler, Hamburg 2006, pp. 353–558; Yada-Mc Neal D. S., *Franz - Peter Weixler - Operation Merkur: Die Eroberung von Kreta und ihre Folgen, gesehen durch die Kamera eines Fotografen*, Erweiterte Neuafulage, BoD - Books on Demand, Auflage: 1, 2019, pp. 100-120

[55] Κούκουνας Δ. (2017), *ό.π.,* σ. 122

[56] Yada-Mc Neal D. S., *ό.π.*, pp. 6-8

[57] Δήμος Ηρακλείου, *ό.π.*, σσ. 16-18; Κούκουνας Δ. (2017), *ό.π.*, σσ. 119-121; Xylander M., *Die deutsche Besatzungsherrschaft auf Kreta, 1941-1945*, Rombach, Freiburg im Breisgau 1989, pp. 32-33

επίσκεψη στην Κάνδανο απαγορεύτηκε σε κάθε Έλληνα με ποινή θανάτου δια άμεσου τουφεκισμού καθώς και η ανοικοδόμησή του. Προς αιτιολόγηση των πράξεων τους έστησαν επιγραφές[58] στην ελληνική και τη γερμανική γλώσσα όπου έγραφαν: *«Εδώ υπήρχε η Κάνδανος. Κατεστράφη προς εξιλασμόν της δολοφονίας 25 Γερμανών στρατιωτών. Ως αντίποινον των από οπλισμένων πολιτών, ανδρών και γυναικών, εκ των όπισθεν δολοφονηθέντων γερμανών στρατιωτών κατεστράφη η Κάνδανος. Δια την κτηνώδη δολοφονίαν γερμανών αλεξιπτωτιστών, αλπινιστών και του Μηχανικού, από άνδρας γυναίκας, παιδιά και παπάδες μαζί και διότι τόλμησαν να αντισταθούν κατά του Μεγάλου Ράιχ, κατεστράφη την 3η-6-1941 η Κάνδανος εκ θεμελίων δια να μη επανοικοδομηθή πλέον ποτέ»*[59]. Συγχρόνως στις 2 Ιουνίου διαδραματίστηκαν αντίστοιχα γεγονότα στο χωριό Κυρτόδαμος Χανίων, όπου εκτέλεσαν το 1/3 των νέων ανδρών (επτά σε αριθμό βάσει της Έκθεσης, οκτώ κατά τον Κούκουνα), ενώ οι υπόλοιποι δεκαέξι κρατήθηκαν αρχικά ως όμηροι, αργότερα την ίδια ημέρα όμως εκτελέστηκαν, διότι όπως τους ανακοίνωσαν οι γερμανικές αρχές βρέθηκαν κοντά ακρωτηριασμένα πτώματα αλεξιπτωτιστών[60]. Τα αντίποινα συνεχίστηκαν τους επόμενους μήνες και όπως υπολογίζεται σκοτώθηκαν κατά το πρώτο αυτό διάστημα περί τους 2.000 Κρητικούς[61].

Η Μάχη της Κρήτης παρόλο που διήρκησε μόλις δέκα ημέρες αποτέλεσε μία ενδιαφέρουσα και πρωτόγνωρη μάχη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου επιδεικνύοντας την ισχύ των αλεξιπτωτιστικών δυνάμεων και των αερομεταφερόμενων στρατευμάτων, επιφέροντας επίσης μία μεταβολή στη μετέπειτα πολεμική τακτική, καθώς η Βέρμαχτ δεν χρησιμοποίησε ξανά σε ευρείας έκτασης επιχειρήσεις δυνάμεις αλεξιπτωτιστών, παρά μόνο ως επίλεκτο πεζικό και σε καταδρομικές επιχειρήσεις[62].

Οι απώλειες ήταν σημαντικές για τους Συμμάχους. Αιχμάλωτοι πιάστηκαν 5.255 Έλληνες στρατιώτες και περίπου 11.835 της Βρετανικής Κοινοπολιτείας[63]. Τη ζωή τους

[58] Μαρμάρινα αντίγραφα των επιγραφών που άφησαν οι Γερμανοί βρίσκονται σήμερα σε μνημείο στην πλατεία του χωριού.
[59] Hier stand KANDANOS. Es wurde zerstört als Sühne für die Ermordung von 25 deutschen Soldaten. Für die bestiale Ermordung Deutscher Fallschirmjäger, Gebirgsjäger und Pioniere von Männern, Frauen und Kindern, zusammen mit dem Pfarrer, sowie, weil sie gegen das Grossdeutsche Reich Widerstand geleistet haben, wurde am 3.6.41 KANDANOS vom Grunde zerstört um niemals wieder aufgebaut zu werden.
[60] Δήμος Ηρακλείου, *ό.π.,* σ. 21; Κούκουνας Δ., *ό.π.,* σ. 119
[61] Kiriakopoulos G. C., *ό.π.*, p. 29
[62] Hastings M., *Inferno Il mondo in guerra*, Neri Pozza, Verona 2012, σ. 166; Kurowski F., *Kreta. Sprung in die Hölle: Fallschirmjäger und Gebirgstruppen erobern eine Insel*, Dörfler Verlag 2006, p. 166, Κοντάκης Εμμ. Ι. *ό.π.*, σσ. 91-92
[63] Κοντάκης Εμμ. Ι. *ό.π.,* σ. 91

έχασαν κατά τη Μάχη 1.828 άνδρες του Βρετανικού Ναυτικού και 1.742 του στρατού ξηράς ενώ σε 1.737 ανέρχονται οι τραυματίες. Κατά την εκκένωση 800 άνδρες σκοτώθηκαν, τραυματίστηκαν ή αιχμαλωτίστηκαν[64]. Επιπλέον υπολογίζεται ότι πάνω από 1.000 άνδρες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας παρέμειναν στην Κρήτη, οι οποίοι κρύβονταν στα βουνά στην νότια πλευρά[65]. Αναφορικά με τους Νεοζηλανδούς της Βρετανικής Κοινοπολιτείας επρόκειτο για 671 νεκρούς, 967 τραυματίες και 2.180 αιχμαλώτους[66]. Άγνωστος είναι ο αριθμός των θυμάτων του αμάχου πληθυσμού. Σε υλικές απώλειες το Βρετανικό Ναυτικό έχασε έξι αντιτορπιλικά και τρία καταδρομικά ενώ σοβαρές ζημιές υπέστησαν πέντε καταδρομικά, οκτώ αντιτορπιλλικά, ένα αεροπλανοφόρο και δύο θωρηκτά. Η Βασιλική Αεροπορία έχασε 46 μαχητικά αεροσκάφη διαφόρων τύπων. Για τις γερμανικές δυνάμεις οι απώλειες είναι δύσκολο να υπολογιστούν λόγω των διαφοροποιήσεων, που υπάρχουν στα γερμανικά έγγραφα. Κατά προσέγγισιν ανέρχονται σε 4.000 νεκρούς και αγνοουμένους στην ξηρά και τη θάλασσα και 2.500 τραυματίες[67]. Σε πολεμικό υλικό η Λουφτβάφε έχασε 220 αεροσκάφη ενώ 144 υπέστησαν σοβαρές ζημιές. Από την πλευρά των ιταλικών δυνάμεων δύο αντιτορπιλικά αποσύρθηκαν λόγω ζημιών ενώ 14.000 Ιταλοί αιχμάλωτοι απελευθερώθηκαν[68].

Μετά από τα γεγονότα αυτά ο ελληνικός στρατός δεν κατάφερε να ανασυγκροτηθεί στην Κρήτη ενώ οι γερμανικές δυνάμεις βομβάρδιζαν κάθε πλωτό που κατευθυνόταν προς τον Νότο. Στην Κρήτη ο αγώνας του τοπικού πληθυσμού για την ελευθερία συνεχίστηκε αμείωτος, υποβοηθούμενος από τους Βρετανούς, σε όλο το διάστημα της γερμανικής και ιταλικής Κατοχής με τη δράση των αντιστασιακών ομάδων[69].

---

[64] MacDonald C. A., *ό.π.*, p. 297

[65] Kokonas A. N., *The Cretan Resistance 1941-1945: The Official British Report of 1945: Together with Comments by British Officers Who Took Part in the* Resistance, Mystis 2004, σ. 42-43

[66] Wright M., *Battle for Crete: New Zealand's Near-Run Affair 1941*, New Zealand Military Series, Intruder Books 2010, p. 9; Ewer P., *Forgotten Anzacs: The Campaign in Greece, 1941*, Scribe Publications 2008, p. 346

[67] Ο Beevor αναφέρει συγκεκριμένα 3.986 νεκρούς ή αγνοουμένους και 2.594 τραυματίες ενώ ο Mac Donald συνολικά αριθμεί 6.698 ως τον τελικό αριθμό των γερμανικών απωλειών αναφέροντας 3.352 νεκρούς, εκ των οποίων οι 1.653 διετέλεσαν αλεξιπτωτιστές. Ο Uhle-Wettler αριθμεί συνολικά 7.000 νεκρούς, αγνοουμένους και τραυματίες. Beevor A., *ό.π.,* σσ. 234-235; MacDonald C. A., *ό.π.,* p. 301; Uhle-Wettler F., *ό.π.,* p. 332; Λιναρδάτος Σ., *ό.π.,* σ. 201; Κούκουνας Δ. (2017), *ό.π.,* σσ. 100-101; Δετοράκης Θ., *Ιστορία της Κρήτης*, [χ.ε.], Ηράκλειο 1990, σ. 470

[68] Κοντάκης Εμμ. Ι. *ό.π.*, σ. 91; Davin D., *ό.π.*, pp. 486-488; Long G., *ό.π.*, p. 316; Simpson M., *A life of Admiral of the Fleet, Andrew Cunningham, A twentieth-century navel leader*, Fran Cass Publishers, London 2004, p. 73; Κοντάκης Εμμ. Ι. ό.π., σ. 91

[69] Για τις αντιστασιακές ομάδες στην Κρήτη κατά την Κατοχή ενδεικτικά βλ.: Σανουδάκης Κ. Α., *Εκκλησία και Αντίσταση, ο ρόλος της Εκκλησίας της Κρήτης στις μεταξύ των αντιστασιακών οργανώσεων σχέσεις*, Κνωσός, Αθήνα 1993; Κούκουνας Δ., *ό.π.,* σσ. 175-380; Παΐζης Ι. Ν., *Η μάχη της Κρήτης : τα μετά την μάχην- Η αντίστασις*, Αθήνα 1971; Kokanas N., *The Cretan Resistance 1941-1945*, Mystis 2004

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Α΄. ΓΕΝΙΚΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εισαγωγή

Η διδακτορική αυτή διατριβή αποσκοπεί στο να μελετήσει τον τρόπο αποτύπωσης της Μάχης της Κρήτης σε δημοσιεύματα του ελλαδικού και διεθνούς Τύπου της εποχής του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου καταγράφοντας τις διαφορετικές προσεγγίσεις αλλά και τα επιχειρήματα της εκατέρωθεν προπαγάνδας στην παρουσίαση των ίδιων γεγονότων. Συγκεκριμένα εξετάζεται αντιπροσωπευτικό δείγμα εφημερίδων της Ναζιστικής Γερμανίας, της κατεχόμενης Ελλάδας, της κατεχόμενης Γαλλίας και της Γαλλίας του Βισύ, της φασιστικής Ιταλίας, της Μεγάλης Βρετανίας, της συμμαχικής Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας και των ουδετέρων Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Αφορμή για την επιλογή του θέματος αποτέλεσε αφενός η καταγωγή μου από την Κρήτη και οι προφορικές διηγήσεις άλλοτε επιζώντων άλλοτε επιγόνων για τη Μάχη και την Κατοχή στη νήσο. Αφετέρου το ιδιαίτερο ερευνητικό μου ενδιαφέρον μεταξύ άλλων, τόσο στη μελέτη των μαχών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου όσο και της λειτουργίας της προπαγάνδας. Αυτοί οι λόγοι συνέβαλαν σημαντικά στην απόφαση της επιλογής του ελλαδικού και διεθνούς Τύπου ως πρωτογενούς πηγής. Συμπληρωματικά λήφθηκε υπόψιν το αρχείο αναφορικά με την ποινική δίωξη των εμπλεκόμενων Γερμανών σε εγκλήματα πολέμου στην Ελλάδα με τα πρακτικά του Ειδικού Στρατοδικείου Εγκληματιών Πολέμου, το προσωπικό ημερολόγιο του Υπουργού Προπαγάνδας της Ναζιστικής Γερμανίας Γιόζεφ Γκέμπελς, το αρχείο για την Κρήτη από το Υπουργείο Εξωτερικών, το Υπουργείο Αμύνης και τα απόρρητα έγγραφα της Προεδρίας της Κυβερνήσεως της Βρετανίας από τα Εθνικά Αρχεία του Ηνωμένου Βασιλείου αλλά και το αρχείο Τσώρτσιλ για τη Μάχη. Επιπλέον ερευνήθηκαν τα σχετικά διπλωματικά αρχεία της Ιταλίας από το Ιταλικό Υπουργείο Εξωτερικών καθώς και το αρχείο του Γερμανικού Υπουργείου Εξωτερικής Πολιτικής.

Σε αυτό το πλαίσιο το κεντρικό ερώτημα της έρευνας άπτεται στον τρόπο πρόσληψης της Μάχης της Κρήτης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο στον Τύπο της εποχής. Η διατριβή χωρίζεται τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος πραγματοποιείται ο προσδιορισμός της διάρθρωσης της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, στο παρόν κεφάλαιο περιλαμβάνεται ο προσδιορισμός του ερευνητικού αντικειμένου, οι στόχοι, τα γενικά και ειδικότερα ερευνητικά ερωτήματα και οι υποθέσεις εργασίας. Επίσης, περιλαμβάνεται η μεθοδολογία, που ακολουθήθηκε και μία

πλήρης επισκόπηση της υπάρχουσας εγχώριας και διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με το θέμα. Το δεύτερο μέρος επικεντρώνεται στη μεθοδολογία της έρευνας του Τύπου ως ιστορικής πηγής αλλά και των συνθηκών έκδοσης των εφημερίδων που μελετήθηκαν. Το παρόν μέρος χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφονται οι συνθήκες έκδοσης του Τύπου, το καθεστώς λογοκρισίας και η άσκηση οργανωμένης προπαγάνδας στον αξονικό Τύπο, συγκεκριμένα στη Ναζιστική Γερμανία, στην κατεχόμενη Ελλάδα, στην κατεχόμενη Γαλλία και στη Γαλλία του Βισύ και στην Ιταλία. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται αντιστοίχως η κατάσταση του Τύπου στις Συμμαχικές χώρες, Βρετανία, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία ενώ στο τρίτο κεφάλαιο προβάλλεται η κατάσταση στις ουδέτερες ΗΠΑ. Ακολουθεί το τρίτο μέρος της διατριβής, στο οποίο καταγράφεται η προσέγγιση της Μάχης της Κρήτης μέσα από τον Τύπο της εποχής βάσει του αρχείου των εξεταζόμενων εφημερίδων με θεματική διάκριση των γεγονότων. Ξεκινώντας από την αντίδραση του Τύπου κατά τις δύο πρώτες ημέρες της γερμανικής επίθεσης, η διατριβή συνεχίζει στη στρατηγική θέση και τη σημασία κατάκτησης της νήσου, όπως προβάλλεται από τις εφημερίδες της εποχής, ενώ παρακάτω καταγράφονται τα αντιφατικά δημοσιεύματα για τον αγώνα για το Μάλεμε και τις εξελίξεις στο Ηρακλείου, το Ρεθύμνου και τα Χανιά. Θα ήταν παράλειψη εάν δεν είχαν ερευνηθεί τα προπαγανδιστικά τεχνάσματα αναφορικά με τον τρόπο παρουσίασης στην κοινή γνώμη της μεταφοράς του Έλληνα βασιλιά και του επιτελείου του από την Κρήτη στο Κάιρο, όπως και η συμμετοχή του διάσημου Γερμανού πυγμάχου Σμέλινγκ στη Μάχη ως αλεξιπτωτιστή. Έπειτα, παρουσιάζονται μέσα από τον Τύπο οι κρίσιμες ημέρες της Μάχης κατά το διάστημα 26-28 Μαΐου και η απόφαση της εκκένωσης της νήσου. Κρίθηκε απαραίτητο να καταδειχθεί μεμονωμένα ο τρόπος αποτύπωσης στα εκάστοτε δημοσιεύματα της αεροναυμαχίας στην Ανατολική Μεσόγειο στο πλαίσιο της Μάχης της Κρήτης, όπως και η προβολή της ιταλικής συμμετοχής. Κατόπιν, παρουσιάζεται συνολικά η λήξη και ο απολογισμός της Μάχης, όπως καταγράφηκε στις εφημερίδες εκείνων των ημερών. Το μέρος αυτό ολοκληρώνεται με την αντικρουόμενη οπτική των εφημερίδων απέναντι στη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού στη Μάχη, κατ' επέκτασιν την παράβαση του Διεθνούς Δικαίου και το ζήτημα των αντιποίνων ως μέρος των εγκλημάτων πολέμου κατά του άμαχου πληθυσμού. Στο τέταρτο μέρος παραθέτονται με μία αναστοχαστική ματιά τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας και στη συνέχεια η επιλογή της βιβλιογραφίας και οι πηγές. Τέλος, στο Παράρτημα βρίσκεται στο

πρώτο μέρος το φωτογραφικό υλικό και στο δεύτερο οι χάρτες, όπως δημοσιεύθηκαν στις εφημερίδες της εποχής.

Ερευνητικό αντικείμενο

Η Μάχη της Κρήτης ή αλλιώς Επιχείρηση Ερμής κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αποτελεί ένα επίμαχο ιστορικό γεγονός, το οποίο προκαλεί έντονα συναισθήματα αντανακλώντας παγιωμένες υποθέσεις και στερεότυπα. Οι αεροναυτικές και χερσαίες συγκρούσεις που έλαβαν χώρα τον Μάιο του 1941 στη νήσο αποτυπώνονται με διαφορετικό τρόπο σε δημοσιεύματα του Τύπου κάθε χώρας. Παράλληλα με τις πολεμικές συγκρούσεις διεξάγεται ένας σκληρός πόλεμος προπαγάνδας μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, της Αμερικής αλλά και της Νέας Ζηλανδίας και της Αυστραλίας. Οι εκάστοτε κυβερνήσεις στην προσπάθειά τους να κρατήσουν υψηλό το φρόνημα του λαού, χρησιμοποιούν τον Τύπο ως μέσο διάδοσης ιδεών. Η εν λόγω διατριβή λοιπόν διερευνά τον τρόπο καταγραφής και παρουσίασης της Μάχης στον ναζιστικό, ελλαδικό, ιταλικό, γαλλικό, βρετανικό, νεοζηλανδικό, αυστραλιανό και αμερικανικό Τύπο εκείνων των ημερών λειτουργώντας ως εργαλείο για την κατανόηση του ρόλου του Τύπου σε μία σημαντική περίοδο εξετάζοντας παράλληλα το φαινόμενο της λογοκρισίας και της προπαγάνδας στην περίπτωση της Μάχης της Κρήτης. Παράλληλα εξετάζονται οι γραπτές μαρτυρίες, το φωτογραφικό υλικό και οι χάρτες της νήσου, τα οποία δημοσιεύτηκαν στον Τύπο της εποχής.

Στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα

Βασικός στόχος της συγκεκριμένης διδακτορικής διατριβής αποτελεί η καταγραφή και η κατηγοριοποίηση των απόψεων της Μάχης της Κρήτης στον αξονικό συγκριτικά με τον συμμαχικό και ουδέτερο Τύπο της εποχής καθώς και η παρατήρηση της οργανωμένης προπαγάνδας, αξιολογώντας ακόμη τον ρόλο και την οπτική με την οποία παρουσιάζονται τα γεγονότα στο ευρύ κοινό. Ακόμη σκοπό αποτελεί η τεκμηριωμένη αναπαράσταση της Μάχης μέσα από εφημερίδες της εποχής αναδεικνύοντας παράλληλα γραπτές μαρτυρίες για τη Μάχη.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων καθίσταται απαραίτητη πρώτα η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων υποδεικνύοντας το είδος της έρευνας που πρέπει να γίνει. Μελετώντας τις εφημερίδες με έμφαση στην ειδησεογραφία και τα εκάστοτε ρεπορτάζ που απασχολούν την έρευνα θα είμαστε σε θέση να δώσουμε απαντήσεις στα τρία βασικά ερωτήματα, τα οποία διαμορφώνονται ως εξής:

- Πώς αποτυπώνεται η Μάχη της Κρήτης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο μέσα από τον Τύπο της εποχής;
- Πώς ο Τύπος συμπυκνώνει και αναδεικνύει πολιτικές πρακτικές και αντιλήψεις;
- Ποια τα κοινά σημεία και ποιες οι αποκλίσεις σε σχέση με τα δεδομένα από την επιστημονική βιβλιογραφία;

Τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα, αναλύονται περαιτέρω, σε επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα:

- Πού οφείλονται οι διαφορετικές ερμηνείες για το ίδιο ιστορικό γεγονός;
- Ποιες σκοπιμότητες εξυπηρετούνται;
- Ποιες ήταν οι σχέσεις του Τύπου με τις εκάστοτε τοπικές αρχές;
- Πώς κρίνει η εκάστοτε εφημερίδα τις ενέργειες του Άξονα και πώς των Συμμάχων;
- Κατά πόσο η λογοκρισία επηρέασε την ενημέρωση και πώς οι εκάστοτε δυνάμεις και τα συνεργαζόμενα διοικητικά όργανα χρησιμοποίησαν τον Τύπο για να προπαγανδίσουν τις απόψεις τους;
- Υπάρχουν διαφορές στις ναζιστικές εφημερίδες βάσει του τόπου έκδοσης;
- Στον «ουδέτερο» Τύπο των Ηνωμένων Πολιτειών παρεισδύουν πολιτικές οπτικές;
- Ποιες αντιφάσεις και ομοιότητες διακρίνουμε στην επιστημονική βιβλιογραφία συγκριτικά με τον Τύπο;
- Ποιες νέες μαρτυρίες, χάρτες και φωτογραφικό υλικό από τη Μάχη έρχονται στην επιφάνεια;

Επομένως η μελέτη αυτή επιχειρεί να προσεγγίσει και να απαντήσει στα παραπάνω ερωτήματα, τα οποία μέχρι σήμερα δεν βρίσκουν απάντηση και δεν έχουν ερευνηθεί, ούτε αναλυθεί ολοκληρωμένα στην υπάρχουσα επιστημονική βιβλιογραφία.

Υποθέσεις Έρευνας

Έπειτα από τον προσδιορισμό των ερευνητικών ερωτημάτων είναι απαραίτητο ακόμη να καταγραφούν οι βασικές υποθέσεις της παρούσας διατριβής:

- Ο Τύπος διαμορφώνει και κατευθύνει το πλαίσιο αντίληψης της Μάχης της Κρήτης με το να επιδοκιμάζει, να αποδοκιμάζει ή να αποκρύπτει πρόσωπα και γεγονότα.
- Αναμένεται μονόπλευρη παρουσίαση των γεγονότων αναλόγως τη χώρα προέλευσης του κάθε εντύπου.
- Δεν παρουσιάζονται διαφορές στον αξονικό Τύπο λόγω της λειτουργίας του Υπουργείου Προπαγάνδας και των τοπικών διοικητικών αρχών του Εθνοσοσιαλιστικού Κόμματος.
- Τα δημοσιεύματα φέρουν ανακρίβειες καθώς απέχουν ελάχιστα χρονικά από τα συμβάντα.
- Ο Τύπος των Ηνωμένων Πολιτειών παρουσιάζει έμμεσα φιλοσυμμαχικές τάσεις.

Παραθέτοντας τους στόχους, τα ερευνητικά ερωτήματα και τις υποθέσεις έρευνας διαπιστώνεται η σημαντικότητα και η πρωτοτυπία της παρούσας διδακτορικής διατριβής συνάμα με την πολυδιάστατη συνεισφορά της συγκεκριμένης έρευνας στην σύγχρονη ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία.

Πηγές και μεθοδολογία

Η έρευνα περιλαμβάνει μελέτη σε βάθος, παρατήρηση πρωτογενούς αλλά και δευτερογενούς υλικού που θα συμβάλλουν στην κατεύθυνση για τη διερεύνηση των υποθέσεων της εργασίας. Η παρούσα διατριβή στηρίζεται στην ενδελεχή μελέτη αρχειακού υλικού του Τύπου της Ελλάδας και του εξωτερικού, όπως περιγράφεται παρακάτω, ενώ κατά τη συγγραφή επιλέγεται η θεματική οργάνωση και ανάλυση περιεχομένου του υλικού. Πέρα από τη μελέτη της απαραίτητης βιβλιογραφίας, η οποία συμπληρώνει το πρωτογενές υλικό, αναγκαία κρίνεται η ανάλυση των εφημερίδων, πρωινών και απογευματινών, προκειμένου να

συγκεντρωθούν πληροφορίες ζωτικής σημασίας αποτελώντας τον πυρήνα της έρευνας. Συγκεκριμένα το αρχείο του Τύπου συλλέχθηκε και ερευνήθηκε σύμφωνα με τα κάτωθι:

- Ο γερμανόφωνος ναζιστικός Τύπος της εποχής μέσω των εφημερίδων *Berliner Morgenpost* του Βερολίνου από το αρχείο της Κρατική Βιβλιοθήκης του Βερολίνου Staatsbibliothek zu Berlin και της *Hamburger Anzeiger* του Αμβούργου εκ του αρχείου της Ευρωπαϊκής Βιβλιοθήκης. Συγκεκριμένα η εφημερίδα της Βόννης *General Anzeiger* ερευνήθηκε μέσω των αρχείων του ομοσπονδιακού κράτους της Βόρειας Ρηνανίας Βεστφαλίας Zeitungsportal Nordrhein-Westfalen. Επιπλέον η *Südostdeutsche Zeitung* με τόπο έκδοσης τη Ρουμανία και η *Illustrierte Kronen Zeitung* της Βιέννης μέσω της Αυστριακής Εθνικής Βιβλιοθήκης Österreichische Nationalbibliothek. Τέλος λήφθηκε υπ' όψιν το περιοδικό *Berliner Illustrierte Zeitung*, το οποίο βρίσκεται στο αρχείο της Γαλλικής Βιβλιοθήκης Σύγχρονης Διεθνούς Τεκμηρίωσης Bibliothèque de Documentation Internationale Contemporaine.
- Οι αθηναϊκές καθημερινές εφημερίδες *Ελεύθερον Βήμα* και *Αθηναϊκά Νέα* μέσω του Ιστορικού Αρχείου του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη, η εφημερίδα *Ακρόπολις* και η κερκυραϊκή *Jonio* μέσω του αρχείου της Βιβλιοθήκης της Βουλής και η εφημερίδα *Νεολόγος Πατρών* μέσω του Μουσείου Τύπου της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Πελοποννήσου, Ηπείρου και Νήσων. Το αρχείο της εφημερίδας *Απογευματινή* της Θεσσαλονίκης μέσω της Βιβλιοθήκης της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών και η ημερήσια εφημερίδα *Νέα Ευρώπη* επίσης της Θεσσαλονίκης μέσω του ιδιωτικού αρχείου του Μιχάλη Αδαμίδη, το οποίο βρίσκεται στα ΓΑΚ Ημαθίας.
- Ο γαλλικός Τύπος μέσω των μεγάλων εφημερίδων *Le Matin, Le Petit Journal* και *Le Figaro* με τόπο έκδοσης το Παρίσι από το αρχείο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας Bibliothèque nationale de France.
- Ο ιταλικός Τύπος ερευνήθηκε μέσω του αρχείου της εφημερίδας *La Stampa* με τόπο έκδοσης το Τορίνο, της εφημερίδας *Il Solco Fascista* της Μπολόνια μέσω της βιβλιοθήκης της Ρέτζο νελλ' Εμίλια Biblioteca Panizzi e Decentrate και της εφημερίδας *Il Lavoro,* η οποία εκδίδεται στη Γένοβα μέσω της βιβλιοθήκης της Λιγυρίας της Βόρειας Ιταλίας Biblioteca Digitale Ligure.

- Οι καθημερινές εφημερίδες της Βρετανίας *Daily Express, Sunday Express, Daily Mirror* και *Yorkshire Evening Post* μέσω του βρετανικού αρχείου εφημερίδων British Newspaper Archive.
- Οι καθημερινές εφημερίδες της Αυστραλίας *The Sydney Herald* και *The Argus* μέσω της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Αυστραλίας National Library of Australia και της Νέας Ζηλανδίας οι *The New Zealand Herald* και *Evening Post* μέσω του αρχείου του τμήματος Papers Past της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Νέας Ζηλανδίας National Library of New Zealand .
- Ο αμερικανικός Τύπος, συνεπώς οι εφημερίδες *The Washington Reporter* και η *The Wilmington Morning Star* της Βόρειας Καρολίνα μέσω του αρχείου της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής Library of Congress, ενώ η εφημερίδα *The New York Post* του Μανχάταν της Νέας Υόρκης μέσω του αρχείου Old Fulton New York.

Για να καλυφθεί επαρκώς ερευνητικά το εύρος του Τύπου απαιτείται μία ποσοτική και ποιοτική ισορροπία στην επιλογή του δείγματος. Κρίθηκε σκόπιμο να ακολουθηθεί η εξελικτική πορεία των γεγονότων, κατανεμημένα σε θεματικές ενότητες, καταγράφοντας ταυτόχρονα την αντίστοιχη αντίδραση του Τύπου της εκάστοτε χώρας σε αυτά προς αποφυγήν συγχύσεως. Συνεπώς η μελέτη επικεντρώνεται σε νόμιμες εφημερίδες, ηγέτιδων και πρωταγωνιστικών χωρών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου με έντονη ανάμειξη στα ελλαδικά δρώμενα, από το διάστημα της 21ης Μαΐου 1941 έως τις πρώτες μόλις ημέρες του Ιουνίου 1941, όταν εξακολουθεί να βρίσκεται η Μάχη στο επίκεντρο της προσοχής. Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως ο σοβιετικός Τύπος παρότι εξαιρετικού ενδιαφέροντος, δεν συμπεριλαμβάνεται στην έρευνα καθώς έχει υπογραφεί στις 23 Αυγούστου 1939 το Σύμφωνο Μολότοφ – Ρίμπεντροπ (Molotov–Ribbentrop Pact) ή αλλιώς Γερμανοσοβιετικό Σύμφωνο μη Επίθεσης με δεκαετή διάρκεια, το οποίο προέβλεπε τη συνεργασία της Γερμανίας και της ΕΣΣΔ[70]. Οι συγκεκριμένες εφημερίδες καλύπτουν το πολιτικό φάσμα και τον κύριο όγκο της συνολικής κυκλοφορίας ανά χώρα. Για αντικειμενικούς λόγους, όπως η πρακτική και ποσοτική πλευρά του αρχειακού υλικού, δεν ήταν δυνατό να ερευνηθούν σαφώς στη διδακτορική αυτή διατριβή όλες οι εφημερίδες, που σχετίζονται με το συγκεκριμένο θέμα. Αντ' αυτού

[70] Βλ. Lindpere H., *Molotov-Ribbentrop Pact: Challenging Soviet History*, Estonian Foreign Policy Institute, Tallinn 2009; Vizulis I., *The Molotov-Ribbentrop Pact of 1939: The Baltic Case*, Praeger, New York 1990.

επιλέχθηκαν αντιπροσωπευτικά δείγματα εφημερίδων με σχετική πληρότητα, μεγάλης κυκλοφορίας σε μεγάλες πόλεις και με συνέπεια στα πιστεύω τους, καθώς ο όγκος των πρωτογενών πηγών ήταν τεράστιος και απαίτησε μεγάλο χρονικό διάστημα και κόπο ώστε να συγκεντρωθεί, αποδελτιωθεί, μεταφραστεί και επεξεργαστεί το συγκεκριμένο υλικό. Κατόπιν η ερευνητική μέθοδος, η οποία επιλέχθηκε, είναι η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου[71]. Καθώς οι υπόλοιπες μέθοδοι κρίθηκαν ακατάλληλες, καλείται αρχικά να απαντήσει τα ερευνητικά ερωτήματα και έπειτα να επαληθεύσει ή να απορρίψει τις υποθέσεις εργασίας, πάντα σε συσχετισμό με τις δομές του ιστορικού πλαισίου. Έπεται η μέθοδος της κατηγοριοποίησης του Τύπου σε αξονικό, συμμαχικό και ουδέτερο, στοχεύοντας να αποτυπωθεί με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο η στάση των εφημερίδων της εποχής, αναδεικνύοντας τη διαφορετικότητα και τη σύγκρουση των θέσεων μεταξύ των εφημερίδων φίλα προσκείμενων προς τους Συμμάχους ή προς τον Άξονα. Η κατάταξη των άρθρων σε αυτές τις κατηγορίες γίνεται εν συνεχεία με κριτήριο τη θεματική κάθε σχετικού δημοσιεύματος των εφημερίδων. Και για τις δύο περιπτώσεις προκειμένου να αποδοθεί επ' ακριβώς η ατμόσφαιρα της εποχής προτιμάται η αυτούσια παράθεση αποσπασμάτων. Η μελέτη ολοκληρώνεται καταλήγοντας σε γενικά και συγκριτικά συμπεράσματα.

Μετά την άντληση του απαραίτητου υλικού από τα άρθρα του Τύπου συνέχεια έχει η συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με την εκάστοτε εφημερίδα συλλέγοντας βιβλιογραφικό υλικό. Ακολουθεί η αναλυτική προσέγγιση των θεμάτων, όπου παρατίθενται και σχολιάζονται αποσπάσματα από τα δημοσιεύματα των εφημερίδων. Υπόψιν λήφθηκε επίσης το αρχείο σχετικά με την ποινική δίωξη των εμπλεκόμενων Γερμανών σε εγκλήματα πολέμου στην Ελλάδα με τα πρακτικά του Ειδικού Στρατοδικείου Εγκληματιών Πολέμου από το αρχείο του Γεωργίου Καλογεράκη. Σημαντική είναι ακόμη η συμβολή του αρχείου του Τσώρτσιλ (CHAR) για την Κρήτη και του προσωπικού ημερολογίου του Υπουργού Προπαγάνδας της Ναζιστικής Γερμανίας Γιόζεφ Γκέμπελς (Reichspropagandaleitung der NSDAP Joseph Goebbels). Αναγκαία όμως κατέστη και η εξέταση του αρχείου για την Κρήτη του Υπουργείου Εξωτερικών (FO), του Υπουργείου Αμύνης (DEFE), τα απόρρητα έγγραφα της Προεδρίας της Κυβερνήσεως της Βρετανίας (CAB) και το Αρχείο του Γραφείου του Πρωθυπουργού (PREM)

[71] Berelson B., Lazarsfeld F. P., *The Analysis of Communication Content,* University of Chicago and Columbia University, Chicago and New York 1948; Κυριαζή Ν., *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2007, σ. 283; Τσουρβάκας Γ., *Ποιοτική έρευνα. Οι εφαρμογές στη μελέτη των μέσων μαζικής επικοινωνίας,* Εκδοτικός Όμιλος Συγγραφέων Καθηγητών, Αθήνα 1997, σσ. 141-186

από τα Εθνικά Αρχεία του Ηνωμένου Βασιλείου. Επιπλέον ερευνήθηκαν τα σχετικά διπλωματικά αρχεία της Ιταλίας (DIC) από το Ιταλικό Υπουργείο Εξωτερικών καθώς και το αρχείο του Γερμανικού Υπουργείου Εξωτερικής Πολιτικής (DGFP).

Στο τέλος της διατριβής έχει τη δυνατότητα να αναζητήσει κανείς στο Παράρτημα το φωτογραφικό υλικό και τους χάρτες, όπως τυπώθηκαν στις εκάστοτε εφημερίδες, συνδέοντας την τεκμηρίωση που αναπτύσσεται στα κεφάλαια με τις εικόνες των πρωτόλειων πηγών. Λαμβάνεται ως παράμετρος σαφώς κατά την αναζήτηση και αξιοποίηση του ιστορικού υλικού, πως οι εφημερίδες ενδέχεται να έχουν υποστεί παραμορφώσεις και διαθλάσεις της πραγματικότητας.

Υπό αυτό το πρίσμα οι πηγές θα δώσουν το απαραίτητο υπόβαθρο για τον πυρήνα των ερωτημάτων της μελέτης επιχειρώντας συστηματική και εμπειρική ανάλυση όλων των παραγόντων που μπορούν να συμβάλλουν στα ερευνητικά ερωτήματα και στην εκπλήρωση των στόχων της έρευνας.

Επισκόπηση της ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας

Για τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος πραγματοποιήθηκε συστηματική διερεύνηση της υπάρχουσας ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας, αποσκοπώντας στην καταγραφή και αποδελτίωση των θέσεων, απόψεων και ερευνητικών δεδομένων, τα οποία θέτουν τις βάσεις στήριξης της παρούσας εργασίας. Παρατίθενται οι θεωρίες και προσεγγίσεις κυρίως των ιστορικών αλλά και ερευνητών άλλων επιστημονικών πεδίων όσον αφορά σε ευρύτερο πλαίσιο τη διπλωματική, πολιτική, στρατιωτική και κοινωνική ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου αναδεικνύοντας τις διαφορετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις με κεντρικό σημείο εστίασης την περίπτωση της Μάχης της Κρήτης.

Στην ελληνική βιβλιογραφία συναντάμε αρχικά έργα με απομνημονευτικό κυρίως χαρακτήρα, τα οποία προσπαθούν να αναλύσουν με μία «ψυχρή» οπτική τα γεγονότα καταλήγοντας όμως να τα παρουσιάζουν σχετικά μονόπλευρα. Η αφετηρία στην ιστορία της έρευνας της Μάχης της Κρήτης γίνεται το 1946[72]. Σε μία περίοδο που κυριαρχούσε η αντιεαμική προπαγάνδα, μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας με τις διώξεις και την τρομοκρατία κατά των Εαμιτών να επικρατεί, παρατίθεται πλήθος πολύτιμων αφηγήσεων και μαρτυριών Κρητικών στρατιωτικών, αγωνιστών και καπεταναίων. Βάσει αυτών των πηγών, δίνεται έμφαση στον αγώνα ενάντια των Γερμανών αλεξιπτωτιστών υπερτονίζοντας ακόμα τη συμβολή του τοπικού πληθυσμού στην καθυστέρηση της πτώσης της Κρήτης, ενώ περιορίζεται η ανάλυση της Αντίστασης και του διαστήματος της Κατοχής. Ωστόσο θεωρείται πολύ νωρίς, μόλις πέντε χρόνια μετά, για μία συνολική αποτίμηση της Μάχης και την κατάληξη στο συμπέρασμα πως ο αμυντικός αγώνας στην Κρήτη θα είχε μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας[73].

Στην πορεία οι αντιστασιακές οργανώσεις της νήσου προσελκύουν σταθερά το ερευνητικό ενδιαφέρον εδώ και αρκετά έτη[74]. Εντούτοις παρουσιάζονται αντιφάσεις όσον

[72] Μουρέλλος Δ. Ι., *Η μάχη της Κρήτης*, Β΄εκδ., Τυπογραφείον Ερωτοκρίτου, Ηράκλειον Κρήτης, 1950
[73] Φιλιππίδης Η., *Κρήτη 1941: Η «παράδοσή» της από τον Τσώρτσιλ στο Χίτλερ*, Ιωλκός, Αθήνα 2007, σσ. 24-26
[74] Βλ. Γύπαρης Π., *Ήρωες και ηρωϊσμοί στη μάχη της Κρήτης*, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα 1955; Παΐζης Ι. Ν., *ό.π.*; Κούκουνας Δ., *Οι Γερμανοί στην Κρήτη*, Μέτρον, Αθήνα 2005; Σανουδάκης Α., *Εκκλησία και Αντίσταση: Ο ρόλος της Εκκλησίας της Κρήτης στις μεταξύ των αντιστασιακών οργανώσεων σχέσεις*, Κνωσός, Αθήνα 1993; Σανουδάκης Κ. Α., *Τα ματωμένα χρόνια: Μιχάλης Σαμαρίτης, καπετάνιος του ΕΑΜ ΕΛΑΣ Κρήτης,* Ταξιδευτής, Αθήνα 2014

αφορά τόσο στις ημερομηνίες ιδρύσεως των οργανώσεων αλλά και διαστρεβλώσεις στην ερμηνεία των κατά περιπτώσεων δράσης τους. Οι παραπάνω ερευνητές προσπαθούν μεν να παρουσιάσουν μια ολοκληρωμένη θεώρηση της Αντίστασης, στηρίζονται όμως κατά βάσει στις καταγεγραμμένες αναμνήσεις μαχητών και ανθρώπων που βίωσαν τα γεγονότα της Μάχης. Κοινό χαρακτηριστικό είναι η ανάδειξη των ηρωικών πράξεων και της αυτοθυσίας των Κρητικών. Αξίζει να σημειωθεί ωστόσο πως μόνο ορισμένοι ιστορικοί αναφέρονται εκτεταμένα στο σημαντικό γεγονός της συνθηκολόγησης μεταξύ Βρετανών και Γερμανών το 1945, υποδηλώνοντας την τυπική απελευθέρωση της νήσου, περιγράφοντας αναλυτικά και εμπεριστατωμένα όλες τις προετοιμασίες και τις διαδικασίες της υπογραφής της συνθήκης[75].

Εν συνεχεία ένα εκτενές μέρος της βιβλιογραφίας εστιάζει αποκλειστικά στα στρατιωτικά γεγονότα της νήσου[76]. Οι συγγραφείς προβάλλουν ως βασικά αίτια της ήττας στη Μάχη την έλλειψη οχύρωσης και άμυνας της νήσου από τους Βρετανούς και τη μη αξιοποίηση του τοπικού πληθυσμού διαθέτοντάς τους οπλισμό. Σε ένα από τα πλέον εξέχοντα έργα, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται νέο υλικό και αποτελεί ένα πόνημα άξιο προσοχής, παρουσιάζονται μεν αναλυτικά και αντικειμενικά οι στρατιωτικές επιχειρήσεις, παραλείπεται όμως η δράση των λοιπών μη στρατιωτικών δυνάμεων που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη Μάχη ενώ αποφεύγεται παράλληλα η κριτική αποτίμησή της[77]. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο ρόλος των νεοζηλανδικών δυνάμεων κατά τη Μάχη της Κρήτης τόσο στην άμυνα των Συμμάχων όσο και στην συμμετοχή τους ως μέλη της SOE, ο οποίος εξετάζεται διεξοδικά και συγκροτημένα στο γενικότερο πλαίσιο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου[78]. Ακολουθεί ένα ακόμη δίτομο έργο, του οποίου ο συγγραφέας είχε αντιστασιακή δράση κατά τα χρόνια της Κατοχής στην Κρήτη ως στέλεχος της ΕΟΚ[79]. Ο συγγραφέας ως αυτόπτης μάρτυρας παραθέτει με εξαιρετικές λεπτομέρειες τις στρατιωτικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα στη νήσο δείχνοντας μια ιδιαίτερη επιδοκιμασία στις κινήσεις του διοικητή της νεοζηλανδικής μεραρχίας Φράιμπεργκ, χωρίς

[75] Βλ. Κάββος Γ., *Γερμανό-Ιταλική κατοχή και Αντίσταση Κρήτης*:1941-1945, Ηράκλειο 1991
[76] Βλ. Καλλονάς Σ., *Η από αέρος εισβολή εις Κρήτην: (Μάϊος 1941),* Αθήναι 1957; Κατσιράκης Ν., *Σημειώσεις από τη Μάχη της κρήτης στο Ρέθυμνο*, Εκδ. Παν. Λαλιώτης, Αθήνα 1972; Κούκουνας Δ., *Η είσοδος των Γερμανών στην Αθήνα και η Μάχη της Κρήτης*, Μέτρον, Αθήνα 1983; Κούκουνας Δ., *Η Μάχη της Κρήτης*, Μέτρον, Αθήνα 2007; Λιναρδάτος Σ., *Ο Πόλεμος του 1940-1941 και η Μάχη της Κρήτης. Φάσεις και παρασκήνια* , Προσκήνιο, Αθήνα 1995; Καλλιβρετάκης Λ., *Η Μάχη της Κρήτης*, Εφημερίδα «Τα Νέα», Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών σε συνεργασία με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» και του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης, Αθήνα 2007
[77] Βλ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον: Η Μάχη της Κρήτης*, Αθήνα 1993 (α΄ εκδ. 1967)
[78] Βλ. Γουνελάς Χ. Δ., *Νεοζηλανδοί στην άμυνα και στο ελληνικό αντάρτικο1941-1945,* Επίκεντρο, Αθήνα 2018
[79] Βλ. Παπαγιαννάκης Ν. Ε., *Η μάχη της Κρήτης Μάιος 1941,* Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα 2014

όμως να αφήνει περιθώρια αμφιβολιών για την ορθότητα της στάσης των Συμμαχικών δυνάμεων. Ακόμα μία ενδιαφέρουσα καινοτόμα οπτική αποτελεί το συμπέρασμα, σύμφωνα με την έρευνα του συγγραφέα, για τη σκόπιμη καθυστέρηση και αμεροληψία των Βρετανών σχετικά με την οργάνωση της άμυνας της νήσου προκειμένου να «παραδώσουν» ηθελημένα την Κρήτη στα χέρια της ναζιστικής Γερμανίας[80]. Μετά από έρευνα της ελληνικής και βρετανικής βιβλιογραφίας, όπως και των εγγράφων του Βρετανικού Υπουργείου Εξωτερικών, του Υπουργείου Πληροφοριών της Βρετανίας και των απομνημονευμάτων του Τσώρτσιλ, καταλήγει στο συμπέρασμα πως ο ανωτέρω πρωθυπουργός της Βρετανίας, λόγω γεωστρατηγικών και γεωπολιτικών συμφερόντων, προσχεδίασε να καταληφθεί το νησί από τις δυνάμεις του Άξονα προκειμένου να μην εμποδίσουν την προετοιμαζόμενη επίθεση του Χίτλερ εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης, ώστε να έχουν αποδυναμωθεί σε περίπτωση απόβασης στη Βρετανία. Όμως ο συγγραφέας δεν λαμβάνει υπόψιν τόσο τη βασική γερμανική βιβλιογραφία όσο και τα γερμανικά αρχεία στην έρευνά του.

Τέλος, συναντάμε μερικά ακόμη ιστορήματα και μονογραφίες, τα οποία αφενός είναι αξιοπρόσεκτα και εξιστορούν ικανοποιητικά τα γεγονότα της Μάχης και της Αντίστασης στην Κρήτη αφετέρου δε είτε στερούνται επιστημονικού χαρακτήρα καθώς είναι βασισμένα σε μαρτυρίες και αφηγήσεις απομνημονευτικού χαρακτήρα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν αποτελούν πολύτιμες προσθήκες[81] είτε βασίζονται σε δευτερογενείς κυρίως πηγές[82]. Εντούτοις ιδιαίτερη προσοχή αξίζει να δοθεί στο έργο εκείνο, το οποίο δίνει έμφαση στην 5η Μεραρχία Κρήτης, καταλήγοντας στο συμπέρασμα πως η μεταφορά της στο Αλβανικό μέτωπο δεν ήταν τυχαία[83]. Πραγματοποιήθηκε, όπως υποστηρίζεται, εξαιτίας της αντιπάθειας της μεταξικής κυβέρνησης προς το μέρος των Κρητικών, λόγω της βενιζελικής τους καταγωγής και των

[80] Βλ. Φιλιππίδης Η., ό.π.

[81] Βλ. Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*; Ψυχουντάκης Γ., *Ο κρητικός μαντατοφόρος: Εικόνες από τη ζωή μας στην Κατοχή,* Επιλογές, Αθήνα 1986; Νικολακάκης Δ., *Ταυρωνίτης 3-7-1941: Εκτελεστικό Απόσπασμα: Ηλίας και Θανάσης Γιακουμάκης:Πέρα από το φόβο και το θάνατο*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων, Χανιά 2004; Ρουσσόπουλος Χ., *Η Μάχη της Κρήτης,* Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, 2014

[82] Βλ. Αλεξάκης Ι., *Τα προηγηθέντα της Μάχης της Κρήτης του Μαΐου του 1941 και τα μετά την Μάχην*, [χ.έ], Ηράκλειο 1977; Ρούσσος Γ., *Νεώτερη ιστορία του ελληνικού έθνους, 1826-1974*, Τόμος Έβδομος, Ελληνική Μορφωτική Εστία, [χ.τ.] 1975; Μπριλάκης Κ., *Η μάχη της Κρήτης*, [χ.έ], Θεσσαλονίκη 1983; Χρονάκης Γ., *Η μάχη της Κρήτης και η νίκη του Ηρακλείου: ιστορικά σημειώματα*, Έκδοση Δήμου Ηρακλειου, Ηράκλειο 1981; Πολιουδάκης Γ. Μ. & Μακρής Ι. Χ., *Η Μάχη στο Ρέθυμνο*, Εκδοτική Εστία, Αθήνα 1983; Τζούκας Β., *Όταν ξέσπασε η βία: Μελέτες και Δοκίμια για την δεκαετία 1940-1950*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2020; Κατηφόρης Π., *Η ελληνική άμυνα στη Μάχη της Κρήτης,* Ariston Books, 2017

[83] Ψηλορείτης Α., *Η μάχη της Κρήτης*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1980

επαναστατικών κινημάτων που έλαβαν χώρα στο νησί το 1935[84] και το 1938[85]. Κατ' επέκτασιν η πρόθεση ήταν να αποδυναμωθεί η αντίσταση στην Κρήτη, όπως αποδεικνύεται, κατά τον συγγραφέα, τόσο από το γεγονός πως δεν αξιοποιήθηκε για μεγάλο διάστημα στο μέτωπο, τουλάχιστον δύο μηνών, ενώ χρησιμοποιήθηκε στον αγώνα με εξοντωτικό τρόπο και πρωτοφανείς απώλειες, όσο και από το ότι μετά την επιχείρηση δεν φρόντισαν την άμεση επιστροφή της στην Κρήτη.

Στη βρετανική ιστοριογραφία αναδεικνύεται η συμμαχική οπτική. Σε γενικό πλαίσιο οι Βρετανοί ιστορικοί τείνουν να εξυψώνουν τις Συμμαχικές δυνάμεις, χωρίς όμως να παραλείπουν τα μοιραία λάθη των στρατευμάτων της Βρετανικής Κοινοπολιτείας, τονίζοντας την έλλειψη οχυρωματικών έργων, ενώ δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην εκδικητικότητα και τα πολεμικά εγκλήματα των Γερμανών έναντι των αμάχων[86]. Ο συγγραφέας ενός ακόμη έργου περιγράφοντας αρχικά τη σημασία της Μεσογείου, της Αιγύπτου και της Μέσης Ανατολής για την Βρετανική Κοινοπολιτεία, προβάλλει εν αντιθέσει με τους προαναφερθέντες ιστορικούς ως βασική αιτία της επίθεσης του Χίτλερ στην Ελλάδα τον εκφοβισμό του Τσώρτσιλ προκειμένου να υπογράψει συνθήκη ειρήνης[87]. Ο Beevor, έχοντας υπηρετήσει ως αξιωματικός, από την άλλη πλευρά, υποστηρίζει με διορατικότητα πως ο Χίτλερ αποσκοπούσε στην εξασφάλιση και σταθεροποίηση της Μεσογείου πριν από την έναρξη της επιχείρησης Μπαρμπαρόσα. Εντυπωσιακό σημείο στη μονογραφία του η παράθεση και η λεπτομερής ανάλυση των σχεδίων της επικείμενης γερμανικής επίθεσης στην Κρήτη βάσει των κειμένων από το σύστημα υποκλοπών Ultra, το οποίο είχαν οι Συμμαχικές δυνάμεις στη διάθεσή τους. Όμως, όπως υποστηρίζει ο συγγραφέας, η εσφαλμένη αποκωδικοποίηση από τον Φράιμπεργκ σε μία κρίσιμη στιγμή είχε καταστροφικές συνέπειες στη συνέχεια της Μάχης. Επιπλέον με εξαιρετική αντικειμενικότητα και κριτική στάση αναφέρεται όχι μόνο στα γερμανικά εγκλήματα πολέμου, όπως η πλειοψηφία των ερευνητών, αλλά εστιάζει και στα βρετανικά,

[84] Το κίνημα της 1ης Μαρτίου 1935 από οργανώσεις της βενιζελικής παράταξης με σκοπό να αποτρέψουν την παλινόρθωση της βασιλευομένης δημοκρατίας και να αποκαταστήσουν τους δημοκρατικούς αξιωματικούς που είχαν εκδιωχθεί από το στράτευμα.
[85] Το κίνημα της 28ης Ιουλίου 1938 ή κίνημα των Χανίων κατά του βασιλομεταξικού καθεστώτος, όπου πολιτικοί και απότακτοι αξιωματικοί κατέλαβαν τους στρατώνες Χανίων. Αποτέλεσμα η ενίσχυση της χωροφυλακής στο νησί και ο αφοπλισμός του κρητικού πληθυσμού.
[86] Βλ. Clark A., *The Fall of Crete*, Cassel Military Paperbacks, Weidenfeld & Nicolson, London 2016 (1st Ed. 1962); Beevor A., *Crete: The Battle and the Resistance*, John Murray Publishers, London 2014 (1st Ed. 1991); Saunders T., *Crete: The Airborne Invasion*, 1941, Pen & Sword Military, London 2008; Sadler J., *Operation Mercury: The Fall of Crete 1941*, Pen & Sword Military, 2007; Spencer J. H., *Battle for Crete*, Pen and Sword Military, London 2008
[87] Βλ. MacDonald C. A., *The Lost Battle: Crete, 1941*, Free Press, New York 1993

αμφισβητώντας ακόμα τις προθέσεις των Βρετανών για τη νήσο. Δε διστάζει ακόμα να σημειώσει τον φόβο της Βρετανίας απέναντι σε μία ελεύθερη Ελλάδα εκείνο το διάστημα λόγω του κινδύνου ενίσχυσης του κομμουνισμού στη χώρα. Στα πλαίσια του γενικότερου αντιμοναρχισμού που επικρατούσε στο βενιζελικό νησί της Κρήτης, αν ήταν ελεύθερο, θα μπορούσε να σταθεί ως απαρχή για την εξάπλωση του κομμουνισμού στην υπόλοιπη χώρα. Ο ιστορικός εν τέλει αρνείται τη θεωρία πως η Μάχη είχε αντίκτυπο στην εκστρατεία του Χίτλερ κατά της Σοβιετικής Ένωσης, πιο συγκεκριμένα υποστηρίζει πως δεν καθυστέρησε την επιχείρηση Μπαρμπαρόσα. Έπειτα ένας γιατρός του Ουαλικού Τάγματος κατά τη Μάχη στη μονογραφία του ξεκινά με μία λεπτομερή μελέτη των σχετικών εγγράφων ώστε να εξετάσει πληρέστερα τις συνθήκες της Μάχης αναδεικνύοντας την πολυπλοκότητα της κατάστασης που αντιμετώπιζαν οι Συμμαχικές δυνάμεις. Υπογραμμίζει ακόμα ορισμένες περιπτώσεις, όπου πλησίασαν τη νίκη υποδηλώνοντας τις «χαμένες ευκαιρίες». Θέτει ερωτήματα σχετικά με το γιατί ορισμένες ισχυρές μονάδες παρέμειναν αδρανείς ή καθυστέρησαν την αντεπίθεση καταλήγοντας σχεδόν δογματικά, πως αν οι Κρητικοί δεν έχαναν το αεροδρόμιο του Μάλεμε, θα είχαν καταφέρει να αποτρέψουν την κατοχή της νήσου από τις γερμανικές δυνάμεις[88]. Ο ιστορικός David Thomas επικεντρώνεται στις ναυτικές επιχειρήσεις των Βρετανών. Παραβλέπει τις δράσεις των Ελλήνων και των Γερμανών καταλήγοντας στο συμπέρασμα πως η Μάχη της Κρήτης συνέβαλλε στην τελική νίκη των Συμμαχικών δυνάμεων στο τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου με την καθυστέρηση της γερμανικής επίθεσης στη Σοβιετική Ενωση[89]. Ωστόσο και στη βρετανική βιβλιογραφία δεν παύουν να υπάρχουν έργα είτε με ανακρίβειες και έλλειψη αντικειμενικότητας λόγω κυρίως της χρήσης των προφορικών μαρτυριών ως πρωτογενείς πηγές, τα οποία δεν προσφέρουν κάτι παραπάνω πέρα από την εξιστόρηση των γεγονότων της Μάχης και της Κατοχής με απομνημονευτικό χαρακτήρα[90] είτε αποτελούν ένα συνοθύλευμα δευτερογενών πηγών που περιορίζονται στην απλή, αποστασιοποιημένη

[88] Stewart I. McD. G., *The struggle for Crete, 20th May – 1st June 1941: A story of lost opportunity*, Oxford University Press, London 1966

[89] Thomas A. D., *Nazi victory: Crete 1941*, Stein and Day, New York 1973

[90] Βλ. Buckley C., *Greece and Crete 1941*, HMSO, London 1952; Simpson M., *A life of Admiral of the Fleet, Andrew Cunningham, A twentieth-century navel leader*, Fran Cass Publishers, London 2004; Comeau M. G., *Operation Mercury*, Tandem, United Kingdom 1980; Powell D., *The Villa Ariadne*, Hodder and Stoughton, 1973; Walker E., *Price of Surrender : The War in Crete, 1941*, Blandford Press, London 1992; Lucas S. J., *Hitler's Mountain Troops*, Arms & Armour, London 1992; McNab C. (ed.), *German Paratroopers: The Illustrated History of the Fallschirmjäger in WWII*, Zenith Press, 2000; Fermor L. P., *Abducting a General: the Kreipe Operation and SOE in Crete*, John Murray, Great Britain 2014

παρουσίαση της Μάχης[91] είτε εστιάζουν αποκλειστικά στην εξιστόρηση και στρατιωτική ανάλυση των γεγονότων, χωρίς να αποδίδουν ευθύνες για την απώλεια της νήσου, επισημαίνοντας μόνο τα σφάλματα και τις παραλείψεις της πολεμικής τακτικής και των δύο παρατάξεων[92].

Στη νεοζηλανδική-αυστραλιανή ιστοριογραφία κοινό χαρακτηριστικό των έργων, είναι η παρουσίαση της Μάχης με κεντρικό άξονα τη δράση των νεοζηλανδικών και αυστραλιανών δυνάμεων βάσει πέρα των διεθνών δευτερογενών πηγών, τις καταγεγραμμένες μαρτυρίες στρατιωτών, οι οποίοι συμμετείχαν. Κατά κύριο λόγο γίνεται μία επανειλημμένη επίκληση της σημαντικής βοήθειας που παρείχε η πατρίδα τους στην Ελλάδα κατά το διάστημα των συγκρούσεων στην Κρήτη[93]. Ωστόσο δεν παραλείπεται να επισημανθούν τα στρατηγικά λάθη στη Μάχη. Ο Ewer μάλιστα αναφέρει ότι ήταν μεγάλο σφάλμα η μεταφορά Αυστραλών στρατιωτών από την Λιβύη στην Ελλάδα. Επίσης σχετικά μονόπλευρη εξέταση πραγματοποιείται από τους ερευνητές που περιλαμβάνουν εκτεταμένα στο συγγραφικό τους έργο τις εκτελέσεις του τοπικού πληθυσμού και τις πυρπολήσεις χωριών και οικισμών[94]. Εξαιρετικού ενδιαφέροντος αποτελεί το βιβλίο του Νεοζηλανδού Hole, το οποίο γράφτηκε μόλις το 1942, καταγράφοντας τις επιχειρήσεις των αυστραλιανών και νεοζηλανδικών δυνάμεων κατά τα πρώτα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου σκιαγραφώντας παράλληλα το προφίλ των ηγετών του πολέμου[95]. Εν αντιθέσει, προσοχή αξίζει να δοθεί στο ξεχωριστό έργο ενός ιστορικού και αξιωματικού κατά τη Μάχη, στο οποίο κατάφερε με απροκατάληπτη και αντικειμενική οπτική γωνία να παρουσιάσει και να εξηγήσει με λεπτομέρειες τις συγκρούσεις

[91] Βλ. Antill P., *Crete 1941: Germany's lightning airborne assault*, Campaign series, Osprey Publishing, Oxford New York 2005; Willingham M., *Perilous Commitments: Britain's Involvement in Greece and Crete 1940-41*, Spellmount, Stroud United Kingdom 2005; Greentree D., *New Zealand Infantryman vs German Motorcycle Soldier*, Bloomsbury Publishing PLC, United Kingdom 2017

[92] Βλ. Cull B., *Blenheims Over Greece and Crete 1940-1941*, Fonthill Media, United Kingdom 2017; Ailsby C., *Hitler's Sky Warriors: German Paratroopers in Action 1939-1945*, Spellmount, United Kingdom 2000;

[93] Βλ. Angus R., *23 Battalion*, War History Branch, Dept. of Internal Affairs, Wellington, N.Z. 1959; Wright M., *Battle for Crete: New Zealand's Near-Run Affair*, New Zealand Military Series Book 4, Intruder Books, Wellington N.Z. 2015; Filer D., *Crete: Death from the Skies : New Zealand's Role in the Loss of Crete*, David Bateman, Auckland, N.Z. 2010; Thomson P., *ANZAC Fury: The Bloody Battle of Crete 1941*, North Sydney 2010; Palazzo A., *Battle of Crete*, Australian Army Campaigns Series -1, Revised and Expanded 2nd Ed., Army History Unit, Australia 2007; Palenski R., *Men of Valour: New Zealand and the Battle for Crete*, Hachette, New Zealand, 2013; Ewer P., *Forgotten Anzacs: the campaign in Greece, 1941*, Scribe Publications, Victoria Australia 2008

[94] Βλ. Long G., *Greece, Crete and Syria, Australia in the War of 1939 – 1945. Series 1, Army, vol. II*, Australia War Memorial, Canberra 1953; Hetherington J., *Airborne Invasion: The Story of the Battle of Crete*, Duell, Sloan and Pearce, New York 1943

[95] Hole T., *Anzacs into battle*, Hodder and Stoughton, London 1942

κατά τη Μάχη[96]. Είναι εμφανές πως έχει αφαιρέσει κάθε ίχνος συναισθηματικής φόρτισης, αξιολογώντας τη δράση και των Συμμαχικών και των γερμανικών δυνάμεων καταλήγοντας στο συμπέρασμα πως η απώλεια της νήσου ήταν αναπόφευκτη. Ακόμα ο Palenski στη μονογραφία του εκτός από τις εξαιρετικές νέες λεπτομέρειες για τη δράση του ANZAC[97], συγγράφει ένα εξαιρετικό κεφάλαιο σχετικά με το «παιχνίδι καταλογισμού ευθυνών», καταλήγοντας στο ότι είναι άσκοπη η επίρριψη ευθυνών πόσο μάλλον οι θεωρίες δυνητικών περιπτώσεων, απαντώντας με αυτό τον τρόπο στους προγενέστερούς του. Μία ενδιαφέρουσα διαφορετική προσέγγιση παρατηρείται σε ένα ιδιαίτερο έργο, του οποίου οι συγγραφείς εξετάζουν προσεκτικά τα λάθη του Φράιμπεργκ καταλήγοντας στη θεωρία πως εκείνος στάθηκε η αιτία στην απώλεια της νήσου, αξιοποιώντας επιπλέον τα αρχεία του συστήματος υποκλοπών Ultra[98]. Τέλος υπάρχουν μερικά έργα, όπως αυτοβιογραφίες και απομνημονεύματα αγωνιστών κατά τη Μάχη[99], τα οποία μεν είναι άξια προσοχής και μελέτης, στερούνται όμως επιστημονικού χαρακτήρα και αξιοπιστίας.

Στη γερμανική ιστοριογραφία συναντάμε ερευνητές εμφανώς επηρεασμένους από το ρεύμα του ιστορικού αναθεωρητισμού, όπου διαφαίνεται η προσπάθεια δικαιολόγησης των εγκλημάτων του ναζισμού. Με μεροληπτική στάση εγκωμιάζουν τη γενναιότητα και την αυτοθυσία των Γερμανών αλεξιπτωτιστών, λαμβάνοντας υπόψιν τις μαρτυρίες τους θεωρώντας αυτές αξιόπιστες πηγές, χωρίς αντίστοιχα να μνημονεύουν τις μαρτυρίες Βρετανών, Νεοζηλανδών, Αυστραλών ή Ελλήνων μαχητών. Αρχικά ο χειριστής ασυρμάτου, αλεξιπτωτιστής και διερμηνέας κατά τον Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου Franz Kurowski στη μονογραφία του στηρίζοντας την έρευνά του κυρίως σε αναμνήσεις από Γερμανούς αυτόπτες μάρτυρες-μαχητές, εκθειάζει τα επιτεύγματα και τον ηρωισμό των γερμανικών δυνάμεων κρατώντας μια ουδέτερη στάση απέναντι στις Συμμαχικές δυνάμεις. Με προπαγανδιστικό

[96] Davin M. D., *Crete: Official History of New Zealand in the Second World War 1939-45*, War History Branch, Department of Internal Affairs, Wellington 1953

[97] Ακρωνύμιο για το Αυστραλιανό και Νεοζηλανδικό Εκστρατευτικό Σώμα (Australian and New Zealand Army Corps – ANZAC) το οποίο συγκροτήθηκε το 1915 και έλαβε μέρος στη Μάχη.

[98] Barber L. & Tonkin-Covell J., *Freyberg: Churchill's Salamander*, Century Hutchinson, Singapore 1989

[99] Βλ. Murray E., *Vasili. The lion of Crete. The heroic story of a New Zealand special agent behind enemy lines during World War II*, Century Hutchinson, London 1987; Cox G., *A Tale Of Two Battles: A Personal Memoir Of Crete And The Western Desert 1941*, Harper Collins Publishers, 1986; Edmonds A., *With Greek Guerrillas*, Putaruru, N.Z. 1998; McDevitt T. J., *My Escape from Crete*, Unknown Publisher, 2002; Freyberg P., *Bernard Freyberg, Vc: Soldier of Two Nations*, Hodder & Stoughton, Auckland 1991; Hutching M. (ed.), *A unique sort of battle : New Zealanders remember Crete*, Harper Collins New Zealand in association with the History Group, Ministry for Culture and Heritage, Auckland 2001; Lambert H. A., *From Greece to Crete : before and after : extracts from my life story*, Whangarei N.Z. 2001.

χαρακτήρα παρουσιάζει σε γενικότερο πλαίσιο μια διαστρεβλωμένη εξιδανικευμένη εικόνα της δράσης της Βέρμαχτ, καθώς παραλείπει εσκεμμένα ή αρκείται σε μία σύντομη αναφορά των εγκλημάτων πολέμου προς τους αμάχους[100]. Ομοίως και ένας αξιωματικός εν αποστρατεία της Ομοσπονδιακής Άμυνας της Γερμανίας (Bundeswehr) επικεντρώνει την εκτεταμένη του έρευνα στον τεχνικό εξοπλισμό των αλεξιπτωτιστών και την ανάπτυξή τους, καλύπτοντας την περίοδο 1936-1941 με βάση τα πολεμικά ημερολόγια των μονάδων της Βέρμαχτ και τα ομοσπονδιακά στρατιωτικά αρχεία της Γερμανίας[101]. Στο κεφάλαιο σχετικά με τη Μάχη της Κρήτης με ισορροπημένη ματιά παρουσιάζει ναι μεν τις επιτυχίες των γερμανικών δυνάμεων, εστιάζει όμως κυρίως στην αποτυχία του σχεδιασμού της επιχείρησης. Όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου, όπως και ο Kurowski, απορρίπτει σχεδόν κάθε κατηγορία εναντίον τους, καθιστώντας εύλογα τα αντίποινα καθότι, σύμφωνα με το επιχείρημα του συγγραφέα, βρέθηκαν τα ακρωτηριασμένα σώματα αλεξιπτωτιστών. Όμως οι πλέον αμφιλεγόμενες, ρηξικέλευθες απόψεις παρουσιάζονται από τον ιστορικό Heinz Richter[102], οι οποίες συνίστανται κυρίως, ομοίως με τους προαναφερθέντες συγγραφείς, στα εγκλήματα πολέμου, που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια και αμέσως μετά τη Μάχη, βάσει των επισήμων γερμανικών εκθέσεων και των αρχείων από την Υπηρεσία Διερεύνησης Παραβιάσεων Διεθνούς Δικαίου της Βέρμαχτ[103]. Κατηγορεί τις βρετανικές δυνάμεις ως ιθύνοντες για την εκδικητική σκληρότητα των Γερμανών με το επιχείρημα πως οι *«κτηνωδίες»* των Κρητικών πολιτών οφείλονταν στην υποκίνησή τους από τις Βρετανικές Μυστικές Υπηρεσίες, όπως υποστηρίζει, προκειμένου ίσως να δικαιολογήσει τον άμεσο μαζικό ξεσηκωμό του κρητικού πληθυσμού, οι οποίοι απέφευγαν να βρεθούν σε μάχη σώμα με σώμα αλλά είχαν υιοθετήσει την εγκληματική τακτική εξόντωσης *«των τραυματισμένων και αβοήθητων»* Γερμανών παραβιάζοντας το Δίκαιο του Πολέμου, γεγονός που προκάλεσε τα αντίποινα της Γερμανικής πλευράς ως φυσικό επόμενο με τα συγκεκριμένα *«μεμονωμένα περιστατικά»*. Τέλος, ένα ακόμα κοινό χαρακτηριστικό των παραπάνω συγγραφέων είναι κυρίως η υπεράσπιση του διοικητή του σώματος αλεξιπτωτιστών Κούρτ Στούντεντ αλλά και των στρατηγών Μπρούνο Μπρόγιερ και Φρίντριχ Βίλχεμ Μίλερ (Friedrich Wilhelm Müller), με τη συνεχή παράβλεψη

[100] Kurowski F., *Kreta. Sprung in die Hölle: Fallschirmjäger und Gebirgstruppen erobern eine Insel*, Dörfler Verlag 2006
[101] Golla K. H., *Die deutsche Fallschirmtruppe, 1936–1941. Ihr Aufbau und ihr Einsatz in den ersten Feldzügen der Wehrmacht*, Mittler, Hamburg 2006
[102] Richter A. H., *Operation Merkur: Die Eroberung der Insel Kreta im Mai 1941*, Rutzen, Ruhpolding 2011
[103] Wehrmacht-Untersuchungsstelle für Verletzungen des Völkerrechts: WUSt

ή δικαιολόγηση των εγκλημάτων που έλαβαν χώρα στη νήσο έπειτα από δικές τους εντολές. Με ηπιότερη διάθεση συνεχίζει ο Gilbert την ανάδειξη των γερμανικών δυνάμεων βάσει πολυάριθμων εκθέσεων, επιστολών, και ημερολογίων των μαχητών, παρουσιάζοντας την καθημερινή ζωή των στρατιωτών κατά την παραμονή τους στην Κρήτη δίνοντας μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα[104]. Το πλέον άξιο μελέτης κεφάλαιο είναι η εκτεταμένη έρευνα στα αρχεία του Κεντρικού Γραφείου για την Έρευνα των Εγκλημάτων των Εθνικοσοσιαλιστών[105], με βάση την πόλη Ludwigsburg, σχετικά με τις δίκες των πρώην μελών της Βέρμαχτ για τη συμμετοχή τους σε εγκλήματα πολέμου. Ο συγγραφέας καταλήγει στο συμπέρασμα πως οι κατηγορίες ήταν αδύνατο να αποδειχθούν, άλλωστε οι κατηγορούμενοι ακολουθούσαν εντολές, ενώ η τακτική των αντιποίνων ήταν νόμιμη. Βεβαίως όμως υπάρχουν Γερμανοί ερευνητές με ουδέτερη οπτική στα γεγονότα, οι οποίοι είτε κυρίως ασχολούνται με τη γενικότερη δράση των αλεξιπτωτιστών στον Νότο κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, συμπεριλαμβάνοντας στα υψηλής ποιότητας έργα τους τη Μάχη της Κρήτης, χωρίς όμως να προσφέρουν νέα δεδομένα για αυτήν[106] είτε η έρευνα τους αποκλειστικά για τη Μάχη δεν παρουσιάζει νέα στοιχεία πέρα από το διαφορετικό, συγκριτικά με τους προαναφερθέντες, ισορροπημένο αφηγηματικό ύφος[107]. Μία διαφορετική μελέτη εστιάζει στις πτυχές της καθημερινότητας του τοπικού πληθυσμού κατά τη διάρκεια της Κατοχής με κύριες πηγές τα γερμανικά αρχεία όπως και έγγραφα του ιστορικού αρχείου Κρήτης[108]. Εφιστά την προσοχή στα εγκλήματα πολέμου και τη στρατηγική των αντιποίνων καταλήγοντας στο συμπέρασμα πως υπήρχαν εδαφικές βλέψεις από μέρους της Γερμανίας προς την Ελλάδα και ειδικότερα για την Κρήτη. Κατόπιν μία μονογραφία με αντικειμενικότητα, όπου η συγγραφέας έχει ερευνήσει τα ομοσπονδιακά αρχεία της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Βρετανίας ενώ ακόμη εξέτασε το σημαντικό αρχείο του τύπου της εποχής, επικεντρώνεται στον ρόλο της Βρετανικής Κοινοπολιτείας στις εξελίξεις των γεγονότων στη νήσο, όπως ακόμα στα αντίποινα των Γερμανών προς τον άμαχο πληθυσμό, συμμερίζοντας συχνά τις θέσεις του Φλάισερ, χωρίς

[104] Gilbert H., *Das besetzte Kreta 1941-45*, Rutzen, Mainz 2014
[105] Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen zur Aufklärung nationalsozialistischer Verbrechen
[106] Βλ. Uhle-Wettler F., *Höhe- und Wendepunkte deutscher Militärgeschichte: Von Leuthen bis Stalingrad*, Ares, Wien 2018; Stimpel H. M., *Die deutsche Fallschirmtruppe - 1936-1945 Innenansichten von Führung und Truppe*, Mittler in Maximilian Verlag GmbH & Co. KG 2001
[107] Scherer W. E., *Entscheidung bei Maleme: Kreta 1941. Eine Insel wird aus der Luft erobert*, Lau Verlag & Handel 2016
[108] Φλάισερ Χ., *Στέμμα και σβάστικα. Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τ. 1 και 2., Παπαζήσης, Αθήνα 1995

όμως να καταλήγει σε κάποιο νέο συμπέρασμα πέραν των ειπωμένων από προηγούμενους ουδέτερους διεθνείς ερευνητές[109]. Τέλος αρκετοί είναι οι συγγραφείς, στην πλειοψηφία τους μαχητές κατά το 1941, οι οποίοι εξέδωσαν έργα με κύριες πήγες είτε τις αφηγήσεις αυτόπτων μαρτύρων είτε κατέγραψαν τις προσωπικές τους αναμνήσεις και τα βιώματά τους από τη Μάχη, τα οποία έργα είναι μεν άξια μελέτης, δεν μπορούν όμως από μόνα τους να χρησιμοποιηθούν ως έγκυρες ιστορικές πηγές[110].

Στη διεθνή βιβλιογραφία μία από τις επικρατέστερες γενικευμένες αντιλήψεις είναι πως ο τοπικός πληθυσμός δεν δίστασε να υπερασπιστεί το νησί του[111], σημείο όπου παραδόξως παραδέχεται και ο Richter. Από Γάλλους συγγραφείς τα σχετικά έργα είναι ελάχιστα και αρκούνται σε μια επισκόπηση της κατάστασης κατά τη Μάχη το διάστημα των πρώτων εβδομάδων της γερμανικής επίθεσης βάσει διεθνών δευτερογενών πηγών[112], ενώ αξιόλογη προσπάθεια ερευνώντας μαρτυρίες Γερμανών αλεξιπτωτιστών και Βρετανών στρατιωτών πραγματοποιείται από τον Jean-Yves Nasse, ο οποίος προβαίνει σε μία ολοκληρωμένη, περιεκτική παρουσίαση της Μάχης, παραθέτοντας πλούσιο φωτογραφικό υλικό, αποφεύγοντας όμως την κριτική αποτίμησή της[113].

Συμπερασματικά παρατηρούνται λοιπόν σημαντικές αποκλίσεις βάσει των ξεχωριστών πολεμικών αρχείων και εγγράφων, που εξέτασε ο κάθε ερευνητής. Η ιστοριογραφική διαμάχη καθίσταται στην απόδοση των ευθυνών για τα σφάλματα και τις παραλείψεις της πολεμικής τακτικής που ακολούθησε η κάθε πλευρά, στα εγκλήματα πολέμου και τις συνθήκες τις Κατοχής, επιβεβαιώνοντας πως «σε κάθε διαφορετικό στάδιο ιστορικής ανάπτυξης, υπάρχει μια διαφορετική ερμηνεία του παρελθόντος, η οποία σχετίζεται με τις νέες προσδοκίες»[114]. Επιπλέον στην βιβλιογραφική ανασκόπηση παρατηρείται πως υπάρχει πλήρης συμφωνία για τον αριθμό των γερμανικών δυνάμεων με ελάχιστες διαφοροποιήσεις, αντιθέτως

[109] Βλ. Xylander M. von, *Die deutsche Besatzungsherrschaft auf Kreta, 1941-1945*, Series: Einzelschriften zur Militärgeschichte 32, Freiburg im Breisgau, Rombach 1989
[110] Βλ. Flecker K., *Gebirgsjäger auf Kreta*, W. Limpert, Berlin 1942; Student K., Kreta: Sieg der Kühnsten, Steirische TP-Verlagsanstalt, Graz 1942; Kadelbach U., *Schatten ohne Mann: Die deutsche Besetzung Kretas 1941-1945*, Sedones 5, Balistier 2002; Gericke W., *Da gibt es kein zurück. Streiflichter vom Kampf um Kreta, der Inselfestung im Mittelmeer. Mit einer Lageskizze*. Münster 1955; Ramcke H. B., *Vom Schiffsjungen zum Fallschirmjäger General*, Preussisch Oldendorf, Schütz 1972
[111] Kiriakopoulos G. C., ό.π.
[112] Βλ. Mabire J., *La Crète tombeau des paras allemands*, Collection Troupes de Choc, Presses de la Cité, Paris 1982; Mabire J., *Objectif Crète*, Editions Jacques Grancher, Paris 1997; Pallud J. P, *L'opération «Merkur»: Les paras allemands sautent sur la Crète*, Editions Heimdal, [χ.τ], 1987;
[113] Βλ. Nasse J. Y., *Fallshirmjäger en Crète*, Histoire & Collections, Paris 2002; Nasse J. Y., *Les diables verts: 1939-1945, les parachutistes allemands*, Histoire et collections, Paris 1996
[114] Λιάκος Α., *Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία;*, Πόλις, Αθήνα 2007, σ. 185

όμως όσον αφορά τον αριθμό των Συμμαχικών δυνάμεων συναντώνται σημαντικές διαφοροποιήσεις. Ωστόσο, αν και οι μελέτες που έχουν δημοσιευθεί είναι πολυάριθμες και καλύπτουν με πληρότητα πολλές από τις πτυχές της Μάχης της Κρήτης, εντούτοις υπάρχουν ακόμα ορισμένες άγνωστες που χρήζουν επιστημονικής έρευνας. Άξιο προσοχής είναι πως δεν έχει παρουσιαστεί έως σήμερα μία συνολική συγκριτική μελέτη του Τύπου της εποχής, όπου να καταγράφει και να αναλύει με συστηματικό τρόπο το πλαίσιο αντίληψης και παρουσίασης της Μάχης. Η πολυσυλλεκτικότητα του υλικού σε συνδυασμό με τη μελέτη γραπτών μαρτυριών θα προσδώσουν μία πολυεπίπεδη κάλυψη του θέματος. Εν κατακλείδι σύμφωνα με τα παραπάνω διαπιστώνεται η πρωτοτυπία του συγκεκριμένου πονήματος αναδεικνύοντας παράλληλα τη σημασία του θέματος της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Εισαγωγή στον Τύπο ως ιστορική πηγή

Ο Τύπος[115] του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου πληροί όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να θεωρηθεί «ιστορική πηγή», μάρτυρας των γεγονότων που ερευνούμε, καθώς περιλαμβάνει α) αφηγηματικά κείμενα που συντάχθηκαν από ανθρώπους που ζουν τα γεγονότα που περιγράφονται, β) επίσημα και ανεπίσημα έγγραφα, γ) μοναδικό φωτογραφικό υλικό, συμπεριλαμβάνοντας μία τεράστια προσφορά πληροφόρησης[116]. Υπό τον χαρακτηρισμό «Τέταρτη Εξουσία» και ως το αρχαιότερο μέσο ενημέρωσης σε σχέση με τα άλλα ΜΜΕ, διατηρεί μέχρι σήμερα μία τεράστια ισχύ και αποτελεί ένα δυνατό εργαλείο έρευνας. Μέσα από τις διάφορες καταγραφές στις εφημερίδες αναπαράγονται και ερευνώνται τα γεγονότα μίας δεδομένης ιστορικής στιγμής με σημείο αναφοράς συμπεριφορές, νοοτροπίες ή ιδεολογίες[117]. Ωστόσο η ειδησεογραφία τείνει να εμπεριέχει άμεσα ή έμμεσα τους σχολιασμούς και τις προσωπικές απόψεις των συγγραφέων και γενικότερα της πολιτικής γραμμής που ακολουθεί η εκάστοτε εφημερίδα ασκώντας έντονη επιρροή στο αναγνωστικό κοινό. Παρατηρείται η υποστήριξη καθεστώτων και ιδεολογιών από τις εφημερίδες καθιστώντας αυτές στρατευμένες με περιορισμένη ιστορική αξιοπιστία, υποστηρίζοντας συγκεκριμένα ιδεολογικά, κομματικά ή εθνικά συμφέροντα. Έχουν τη δυνατότητα να χειραγωγούν και να διαμορφώνουν την κοινή γνώμη είτε αποσιωπώντας γεγονότα είτε υποβαθμίζοντας πρόσωπα και καταστάσεις. Ο Τύπος όχι μόνο δεν αυτονομείται από το κομματικό σύστημα αλλά είναι εκείνος που δίνει συχνά τον τόνο[118]. Όπως γράφει ο Μακ Κουέιλ «Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας δεν παίζουν απλώς τον ρόλο του παρατηρητή της πραγματικότητας, αλλά συμμετέχουν και στη διαμόρφωση της πραγματικότητας, την οποία τα ίδια διαμεσολαβούν στο κοινό και έτσι συνδιαμορφώνουν και την εικόνα της Ιστορίας»[119]. Συνεπώς ο εκάστοτε ερευνητής δεν πρέπει να αποδέχεται άκριτα αυτή την προβαλλόμενη

[115] Ο όρος «Τύπος» αναφέρεται στο σύνολο του έντυπου ημερήσιου και περιοδικού τύπου. Η εν λόγω διατριβή ερευνά κυρίως τον ημερήσιο.
[116] Δρούλια-Μητράκου Ε., «Ο Τύπος ως εργαλείο έρευνας», στα Πρακτικά του Συνεδρίου *Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 2005, σ. 478
[117] Κουμαριανού Αικ,. *Μέλισσα, η εφημερίς Ελληνική*, ΕΛΙΑ, Αθήνα 1984, σ. λ'.
[118] Παπαδημητρίου Δ., «Ο αθηναϊκός Τύπος στον 20ο αιώνα: Συνέχειες και νέες τάσεις, 1922-1974», στα Πρακτικά του Συνεδρίου *Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 2005, σ. 79
[119] Μακ Κουέιλ Ντ., *Εισαγωγή στη θεωρία της Μαζικής Επικοινωνίας*, Καστανιώτης, Αθήνα 1997, σσ. 573-574

πραγματικότητα, διότι τα κίνητρα ή τα παρασκηνιακά συμβάντα που περιγράφονται τείνουν να είναι ψευδή ή επινοημένα με σκοπό να παρουσιάσουν μία οπτική, μία κατασκευασμένη αλήθεια στην κοινή γνώμη. Η αλήθεια «δύναται να έχει πολλές όψεις ανάλογα με το φως που δέχεται, με τη θέση από όπου ορώνται τα πράγματα»[120]. Αναφορικά με την πρόσληψη της ιστορίας στον Τύπο είναι αναγκαίο να αναφερθεί ότι η προβολή μίας είδησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική οπτική της εφημερίδας, όπου δημοσιεύεται. Ο τρόπος παρουσίασης των γεγονότων σχετικά με το τι πραγματικά συμβαίνει διαφοροποιείται από έντυπο σε έντυπο διαστρεβλώνοντας την αλήθεια. Ακόμη η πρόσληψη διαφοροποιείται για κάθε αναγνώστη ενώ «οι κύριες και γενικά παραδεκτές αναφορές της εφημερίδας αλλοιώνονται ή αμβλύνονται με την πάροδο του χρόνου ή επανενεργοποιούνται και διαστέλλονται σε περιόδους πολιτικών και κοινωνικών εντάσεων»[121]. Ωστόσο ο Τύπος αντικατοπτρίζει τις κοινωνικές και πολιτικές αξίες ενός συγκεκριμένου τόπου και χρόνου περιέχοντας συχνά μοναδικές πληροφορίες, οι οποίες δεν δύνανται να βρεθούν αλλού. Σημεία όμως τα οποία χρήζουν προσοχής είναι ο βαθμός αμεροληψίας του εκάστοτε άρθρου, ο οποίος φαίνεται από την προβολή μόνο της μίας ή και των δύο αντιμαχόμενων πλευρών, καθώς και ο σχολιασμός προς την εκάστοτε πλευρά, δηλαδή κατά πόσον είναι συναισθηματικά φορτισμένος, τηρείται ή όχι ένα νηφάλιο ύφος. Επίσης, οι λιτοί ή κραυγαλέοι τίτλοι, το γενικότερο ύφος της παρουσίασης των ειδήσεων, τα εξωτερικά χαρακτηριστικά και η σχέση εξάρτησης του Τύπου με θεσμικά όργανα εξουσίας πρέπει να εξεταστούν προσεκτικά. Εντούτοις, «οι αφηγήσεις του αναπλάθουν και συνθέτουν την πραγματικότητα»[122]. Κατά κύριο λόγο σε περιόδους πολέμου ή αυταρχικών καθεστώτων τα δημοσιεύματα τίθενται αναμφισβήτητα υπό αμφισβήτηση εξαιτίας πολλών παραγόντων, όπως λογοκρισία, προπαγάνδα, παραπληροφόρηση και κυρίως η εξυπηρέτηση πολιτικών συμφερόντων ακολουθώντας μία συγκεκριμένη πολιτική γραμμή της εφημερίδας[123] καθιστώντας απαραίτητο στοιχείο σε κάθε ερευνητή την κριτική σκέψη. Ως λογοκρισία ορίζεται η επιβολή ελέγχου και διαφόρων περιορισμών στη δημόσια έκφραση ιδεών και αντιλήψεων, όταν

[120] Δρούλια-Μητράκου Ε., *ό.π.,* σ. 479
[121] Κατσίγερας Μ., «Η πρώτη σελίδα: Μία προσέγγιση» στα Πρακτικά του Συνεδρίου *Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 2005, σ. 228
[122] Παπαδημητρίου Δ., *ό.π.*, σ. 71
[123] Λιοναράκης Ν., «Κατασκευή κατά λάθος και από λάθος» στο Παναγιωτόπουλου Ρ. και Ρηγοπούλου Π. (επιμ.), στα Πρακτικά του Συνεδρίου «*Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*», Αθήνα 1996, σσ. 324-325

θεωρείται πως αυτές υπονομεύουν την κρατική εξουσία ή το πολιτικό σύστημα[124]. Όσον αφορά τα δημοσιεύματα είναι αναμενόμενο πως λόγω του αυστηρού ελέγχου, ως ιστορικό τεκμήριο αδυνατούν να αποδώσουν το κλίμα που επικρατεί με αντικειμενικότητα, δίνοντας την ψευδαίσθηση πως όλα κυλούν ομαλά. Σύμφωνα με την Μπάλτα ο Τύπος, «καταγράφοντας και αναλύοντας το εφήμερο της εκάστοτε επικαιρότητας, της Ιστορίας εν τω γίγνεσθαι, τελικά παράγει ιστορία, όχι τόσο ως αυτόπτης μάρτυρας όσο ως κατασκευαστής της ίδιας της κοινωνικής πραγματικότητας»[125]. Ο Τύπος ως τεκμήριο ιστορίας δύναται να αποτελέσει ένα χρήσιμο ερευνητικό εργαλείο εφόσον χρησιμοποιείται μεθοδολογικώς σωστά.

Για να εξετάσουμε τον Τύπο ως φορέα προπαγάνδας αλλά και τη μέθοδο της προπαγάνδας κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο απαιτείται πρώτα να οριστεί ως έννοια και να καταγραφούν ορισμένα απαραίτητα χαρακτηριστικά. Αρχικά η προέλευση της λέξης έγκειται στο λατινογενές ρήμα *propagare*, το οποίο σημαίνει *διαδίδω*. Ο όρος προπαγάνδα χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από την Καθολική Εκκλησία το 1622, κατά τα χρόνια του αγώνα έναντι του Προτεσταντισμού, όταν ιδρύθηκε ένα νέο διοικητικό όργανο της Αντιμεταρρύθμισης[126] με την ονομασία Επιτροπή για την Προώθηση της Πίστης (Congregatio de Propaganda Fide) από τον Πάπα Γρηγόριο ΙΕ΄[127]. Σκοπό είχε αφενός τη διάδοση του Χριστιανισμού και αφετέρου την υπεράσπιση της πίστης[128]. Στα μέσα του 19ου αιώνα πέρασε από το εκκλησιαστικό λεξιλόγιο στο πολιτικό λαμβάνοντας μία αρνητική χροιά[129]. Ως προπαγάνδα ορίζεται πλέον η τεχνική της διαδόσεως ιδεών με σκοπό τον επηρεασμό της κοινής γνώμης[130]. Κατά τον Nelson προπαγάνδα ορίζεται η συστηματική μορφή σκόπιμης πειθούς, η οποία προσπαθεί να επηρεάσει τα συναισθήματα, τη στάση, τις απόψεις και τις δράσεις ενός συγκεκριμένου κοινού για ιδεολογικούς, πολιτικούς ή εμπορικούς σκοπούς μέσω

[124] Περρή Ασ., «Λογοκρισία και ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες» στα Πρακτικά του 15ου Πανελληνίου Συνεδρίου *Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και κοινωνίες των πολιτών: δημιουργώντας δεσμούς γνώσης, δημοκρατίας και πολιτισμού στο ψηφιακό περιβάλλον*, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα 2006, σ. 304

[125] Μπάλτα Ν., «Πρόλογος» στο Jeanneney J. N., *Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης: από την εμφάνιση τους ως τις μέρες μας*, Παπαδήμα, Αθήνα 1999, σσ. 11, 23-24

[126] Πρόκειται για θρησκευτικό κίνημα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας κατά τον 16ο και 17ο αιώνα. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία προσπάθησε να ανακόψει τη διάδοση των ιδεών της Μεταρρύθμισης με βίαια μέτρα, όπως η Ιερά Εξέταση και η δημιουργία καταλόγου απαγορευμένων βιβλίων με την αιτιολογία πως υποσκάπτουν τα θεμέλια της πίστης. Βλ. Jones M., «The Counter Reformation: Religion and Society in Early Modern Europe», *Cambridge Topics in History*, Cambridge University Press, 1995; Wright D. A., *The Counter-Reformation: Catholic Europe and the Non-Christian World. Catholic Christendom, 1300-1700*, Routledge 2nd edition 2005.

[127] Dulles A., *Evangelization for the Third Millennium*, Paulist Press, New York/Mahwah 2009, σ. 14

[128] Diggs-Brown B., *Strategic Public Relations: Audience Focused Practice*, Wadsworth Publishing 2011, σ. 48.

[129] Στο ίδιο.

[130] Γεωργάλας Κ. Γ., *Η προπαγάνδα. Μεθοδική και τεχνική της αγωγής των μαζών.* Νέα Θέσις, Αθήνα 2008 (1η εκδ. 1967) σ. 16, 23

της ελεγχόμενης μετάδοσης μονόπλευρων μηνυμάτων (τα οποία ενδέχεται να μην είναι πραγματικά) μέσω των ΜΜΕ[131].

Επιπλέον η προπαγάνδα συσχετίζεται άμεσα με την στρατιωτική και οικονομική δύναμη και έχει ισάξια σημασία, καθώς η τέχνη της πειθούς αποτελεί από πάντα ένα αναπόσπαστο όπλο κάθε πολιτικού ηγέτη[132]. Ο Τύπος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία της προπαγάνδας, καθώς διαθέτει τη δύναμη να συνδέει με κύρος διάσπαρτες γνώμες και να κατευθύνει το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης επιλέγοντας τα θέματα και τον χρόνο που θα απασχολήσουν την εκάστοτε εφημερίδα, καταλήγοντας να επιβάλλει ή να υποβάλλει συγκεκριμένες απόψεις στον αναγνώστη ανεπιτήδευτα και αναμφισβήτητα[133].

Η παρούσα έρευνα μελετά τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η Μάχη της Κρήτης στις ελλαδικές και διεθνείς εφημερίδες, κατά το διάστημα διεξαγωγής της, από την 21η Μαΐου έως τις πρώτες ημέρες του Ιουνίου 1941. Με αυτό τον τρόπο καθίστανται εμφανείς οι αντικρουόμενες οπτικές για τις αεροναυτικές και χερσαίες επιχειρήσεις στη νήσο. Είναι αυτό που σήμερα ονομάζουμε «επικοινωνιακός πόλεμος». Βασικός στόχος της παρουσίασης των περιεχομένων των εφημερίδων είναι να αναδειχθεί η προβαλλόμενη επικρατούσα ατμόσφαιρα, ο τρόπος δηλαδή με τον οποίο ο Τύπος αφηγείται και αναδομεί την κατάσταση και όχι να εξακριβωθεί η αλήθεια ή οι αναλήθειες των δημοσιευμάτων. Να σημειωθεί εδώ πως οι αναφορές στις εκάστοτε εφημερίδες είναι ενδεικτικές, αφού τα παραδείγματα που παρατίθενται πηγάζουν από ένα ευρύτερο υλικό. Ο διαχωρισμός για μεθοδολογικούς και ιστορικούς λόγους γίνεται σύμφωνα με τον πολιτικό άξονα που κινούνται οι εφημερίδες σε τρεις κατηγορίες: στον αξονικό Τύπο από τη μία πλευρά και τον συμμαχικό από την άλλη. Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί ο ουδέτερος Τύπος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Στον αξονικό Τύπο ανήκουν οι εφημερίδες, οι οποίες εκδίδονται στη Ναζιστική Γερμανία, στην κατοχική Ελλάδα, στην κατοχική Γαλλία και στην Ιταλία, ενώ στον συμμαχικό Τύπο ανήκουν οι βρετανικές, νεοζηλανδικές και αυστραλιανές εφημερίδες. Κρίνεται απαραίτητο όμως να πραγματοποιηθεί πρώτα μία σύντομη περιγραφή του υπόβαθρου των εξεταζόμενων εφημερίδων διευκολύνοντας στην κατανόηση και δημιουργώντας μία οικειότητα στον

[131] Nelson A. R., *A Chronology and Glossary of Propaganda in the United States*, Greenwood, Westport Connecticut 1996, σσ. 232–233
[132] Carr Ed. H., *Propaganda in International Politics*, Oxford University Press, 1999
[133] Γεωργάλας Κ. Γ., *ό.π.,* σσ. 316- 317

αναγνώστη σχετικά με τη φυσιογνωμία και το ιστορικό πλαίσιο των εφημερίδων, καθότι έχουν αποκτήσει μία σαφή πολιτική διάσταση.

Το ιστορικό των εφημερίδων

Στον γερμανόφωνο Τύπο το διάστημα 21 Μαΐου με αρχές Ιουνίου 1941 παρακολουθούμε άμεσα την επιχείρηση Ερμής από την πλευρά του κατακτητή. Λόγω της μεγάλης εδαφικής έκτασης της Ναζιστικής Γερμανίας, ως δείγματα λήφθηκαν πέντε εφημερίδες σημαντικών περιοχών του Γ΄ Ράιχ, προκειμένου να εξαχθεί ένα αντιπροσωπευτικό αποτέλεσμα. Η εφημερίδα *Berliner Morgenpost* ιδρύθηκε το 1898 από τον Λέοπολντ Ούλσταιν (Leopold Ullstein) και συνεχίζει την κυκλοφορία έως σήμερα[134]. Στα χρόνια της ναζιστικής περιόδου κυκλοφορούσε καθημερινά εκτός Δευτέρας αποτελώντας μία από τις υψηλότερες εφημερίδες σε πωλήσεις και ένα από τα κύρια φύλλα προπαγάνδας[135]. Η εφημερίδα *General Anzeiger* εκδίδεται στη Βόννη της Δυτικής Γερμανίας καθημερινά εκτός Κυριακής. Ξεκίνησε την κυκλοφορία της τον Δεκέμβριο του 1889 ο Χέρμαν Νόισερ (Hermann Neusser) με τον Κάρλ Χάουπτμαν (Carl Hauptmann), ο οποίος αποχώρησε το 1891 λόγω διαφορών, αποτελώντας σήμερα μία σημαντική γερμανική εφημερίδα. Με την άνοδο του Εθνικοσοσιαλισμού στην εξουσία ο αρχισυντάκτης αντικαταστάθηκε άμεσα λόγω της εβραϊκής του καταγωγής[136] και τη διεύθυνση ανέλαβε ο Όττο Βάιντερτ (Otto Weidert). Η *Hamburger Anzeiger* εκδόθηκε για πρώτη φορά τον Αύγουστο του 1922 μετά την ένωση των εφημερίδων *Neuen Hamburger Zeitung* και *General-Anzeiger für Hamburg-Altona*, οι οποίες ανήκαν στον Βίλχεμ Γκίραρντετ (Wilhelm Girardet). Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αποτέλεσε την υψηλότερη σε κυκλοφορία εφημερίδα της περιοχής σε ημερήσια βάση έως ότου σταμάτησε την κυκλοφορία της τον Αύγουστο του 1944[137]. Η καθημερινή εφημερίδα *Illustrierte Kronen Zeitung* κυκλοφόρησε από την 1η Ιουνίου του 1905 έως τις 30 Ιουνίου 1941 στη Βιέννη. Είχε ήδη ξεκινήσει από το 1900 ως *Österreichische Kronen-Zeitung* με ιδρυτή τον Γκούσταβ Ντέιβις (Gustav Davis) ενώ από το 1941 έως το 1944 μετονομάστηκε σε Wiener Kronen-Zeitung[138]. Η επανέκδοσή της έγινε το 1959 υπό την ονομασία *Neue Kronen Zeitung*

[134] Enderlein A., *Ullstein Chronik 1903-2011*, Ullstein, Berlin 2011, p. 15
[135] Oels D., *Archiv für Geschichte des Buchwesens*. *Band 70*, Walter de Gruyter, Berlin 2015, p. 158
[136] Wenig O., *Buchdruck und Buchhandel in Bonn*, Ludwig Röhrscheid Verlag, Bonn 1968, pp. 194-196
[137] Sonntag C., *Medienkarrieren. Biografische Studien über Hamburger Nachkriegsjournalisten 1946–1949*, Peter Lang GmbH, München 2006, p. 40
[138] Paupié K., *Handbuch der Österreichischen Pressegeschichte 1848-1959. Band 1*, Wilhelm Braumüller, Wien 1960, p. 173

αποτελώντας σήμερα τη μεγαλύτερη σε κυκλοφορία αυστριακή εφημερίδα[139]. Η *Südostdeutsche Tageszeitung* κυκλοφόρησε από τις 16 Μαρτίου 1941 έως το 1944 στην πόλη Τιμισοάρα, μία από τις μεγαλύτερες πόλεις της Ρουμανίας, η οποία άνηκε από το 1940 στο στρατόπεδο του Άξονα, αποτελώντας οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό κέντρο στη Δυτική Ρουμανία. Η καθημερινή εφημερίδα με συντάκτες τους Ρόμπερτ Ράιτερ (Robert Reiter) και Ερνστ Σούλερ (Ernst Schuller) αποτέλεσε το όργανο και τη σημαντικότερη πηγή πληροφόρησης των Γερμανών της χώρας[140]. Τέλος, το *Berliner Illustrierte Zeitung* αποτέλεσε ένα εβδομαδιαίο εικονογραφημένο περιοδικό του Βερολίνου από το 1892 έως το 1945[141]. Στη Ναζιστική Γερμανία αποτέλεσε εργαλείο προπαγάνδας του RMVP ξεκινώντας το 1939 να παρουσιάζει μόνον τις στρατιωτικές νίκες της Ναζιστικής Γερμανίας[142]. Για αυτόν τον λόγο εξετάζεται παρότι δεν ανήκει στον ημερήσιο τύπο, στον οποίο εστιάζει η έρευνα.

Από τις λίγες κυκλοφορούσες εφημερίδες του ελλαδικού Τύπου καλύπτοντας ένα μεγάλο εύρος περιοχών, εξετάζονται οι εξής: *Αθηναϊκά Νέα, Ακρόπολις* και *Ελεύθερον Βήμα* της Αθήνας, *Νέα Ευρώπη* και *Απογευματινή* της Θεσσαλονίκης. Από την επαρχία εξετάζονται η *Νεολόγος Πατρών* και η κερκυραϊκή *Jonio,* όπου δεδομένης της επικρατούσας αυστηρής λογοκρισίας έπειτα από την κατάληψη της ηπειρωτικής Ελλάδας, η οπτική όχι μόνον είναι φιλοαξονική αλλά οι εφημερίδες αποτελούν φερέφωνο των κατοχικών δυνάμεων. Η εφημερίδα *Αθηναϊκά Νέα* η «μεγάλη απογευματινή εφημερίδα», όπως αυτοαποκαλείται, της Αθήνας κυκλοφόρησε το πρώτο της φύλλο στις 28 Μαΐου 1931 από τον Δημήτριο Λαμπράκη και τον Σταύρο Ψυχάρη με διευθυντή τον Αλκιβιάδη Ζαφειρόπουλο και αρχισυντάκτη τον Αχιλλέα Μαμάκη κατά το διάστημα του 1941[143]. Το 1945 εμφανίστηκε με νέο τίτλο ως *Τα Νέα*, όπου συνεχίζει την κυκλοφορία της αδιαλείπτως έως σήμερα. Η πρωινή εφημερίδα *Ακρόπολις* η «αρχαιοτέρα των ελληνικών εφημερίδων» ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1883 από τον

[139] Βάσει της στατιστικής αναφορικά με την απήχηση των ημερησίων εφημερίδων στην Αυστρία το 2019 και 2020. Ανακτήθηκε από: https://de.statista.com/statistik/daten/studie/307114/umfrage/tageszeitungen-in-oesterreich-nach-anzahl-der-leser/

[140] Βλ. Radu S. & Schmitt O. J., *Politics and Peasants in Interwar Romania: Perceptions, Mentalities, Propaganda*, Cambridge Scholar Publishing 2017, p. 498-499

[141] Καθότι εβδομαδιαία εφημερίδα ερευνώνται δύο τεύχη της, στα οποία πραγματοποιείται εκτενής απολογιστική αναφορά στα γεγονότα της Κρήτης. Συνεπώς σχολιάζονται στην αντίστοιχη ενότητα για τον απολογισμό της Μάχης.

[142] Βλ. Ferber C., *Berliner Illustrierte Zeitung: Zeitbild, Chronik, Moritat für Jedermann, 1892-1945*, Ullstein, Berlin 1982

[143] Μάγερ Κ., *Ιστορία του ελληνικού τύπου. Αθηναϊκές Εφημερίδες 1901-1959*, Τόμος Β', Αθήνα 1954, σσ. 209 - 212

Βλάση Γαβριηλίδη[144], αποτελώντας επανάσταση για την εποχή της και σταθμό στην εξέλιξη της ελληνικής δημοσιογραφίας[145]. Το 1938 τα ηνία ανέλαβαν τα αδέλφια Νάσος και Διονύσιος Μπότσης, οι οποίοι συνέχισαν την έκδοσή της έως το 1989, όταν διακόπηκε πια οριστικά η κυκλοφορία της. Το *Ελεύθερον Βήμα* αποτέλεσε μία από τις ισχυρότερες πρωινές εφημερίδες της εποχής. Ιδρύθηκε το 1922, με ιδρυτή και εκδότη τον Δημήτρη Λαμπράκη ενώ τη διεύθυνση ανέλαβε ο Γεράσιμος Λύχνος. Τον Απρίλιο του 1941 ο Λαμπράκης αφαίρεσε το όνομά του από την εφημερίδα, όπου παρέμεινε μόνο το ονοματεπώνυμο του νέου διευθυντή Γεωργίου Συριώτη. Με την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων διακόπηκε η κυκλοφορία της, επανεκδόθηκε όμως το στις 12 Μαΐου 1945 υπό τη διεύθυνση του Λαμπράκη με την ονομασία *Το Βήμα*[146]. Στην πόλη της Θεσσαλονίκης εκείνη την εποχή, όταν σε όλες τις εφημερίδες έχει ανασταλεί η έκδοσή τους, συνεχίζουν να κυκλοφορούν δύο μόνον εφημερίδες, η *Απογευματινή* και η *Νέα Ευρώπη* ή *Das Neue Europa* κατά τον γερμανικό τίτλο, οι οποίες εξυμνούν τη ναζιστική κυριαρχία και ιδεολογία κατέχοντας σημαντικό ρόλο στη διάχυση της ναζιστικής προπαγάνδας. Και οι δύο εφημερίδες στα πρώτα τους φύλλα φέρουν δημοσιευμένες εντολές της γερμανικής διοίκησης αλλά και το στρατιωτικό γερμανικό ανακοινωθέν σε ελληνικά και γερμανικά. Οι δύο εφημερίδες της Θεσσαλονίκης τον Οκτώβριο του 1944 προχώρησαν σε κοινή έκδοση υπό την ονομασία *Νέα Ευρώπη - Απογευματινή*[147]. Το τελευταίο τους συγχωνευμένο φύλλο κυκλοφόρησε στις 15 Οκτωβρίου 1944[148]. Η *Απογευματινή* της Θεσσαλονίκης, μία πολιτική, οικονομική και ειδήσεων της πόλης εφημερίδα, εκδόθηκε στις 24 Μαρτίου του 1933 με συνεκδότες[149] τον Αλέξανδρο Ωρολογά και τον Δημήτριο Τσούρκα αποτελώντας το μοναδικό προπολεμικό φύλλο, το οποίο συνέχισε να κυκλοφορεί έως το τέλος της γερμανικής Κατοχής σε καθημερινή βάση, έχοντας σαφώς την πλήρη συμπαράσταση των γερμανικών αρχών[150]. Η *Νέα Ευρώπη* αποτέλεσε μία ημερήσια πρωινή εφημερίδα, η οποία

[144] Για τον Γαβριηλίδη βλ. Σταμέλου Δημ., *Πρωτοπόροι και ήρωες της ελληνικής δημοσιογραφίας,* Αθήνα 1982, σσ. 11-90
[145] Καρυκόπουλος Π., *200 Χρόνια Ελληνικού Τύπου 1784-1984,* Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1984, σ. 97-100; Μάγερ Κ., *ό.π.,* σσ. 272 – 285
[146] Καρυκόπουλος Π., *ό.π.*, σ. 122-123; Μάγερ Κ., *ό.π.*, σσ. 196 – 209
[147] Πατρικίου Α., «Μια «νέα» ιστορική περίοδος υπό συγκρότηση: Όψεις του δημοσίου λόγου των εφημερίδων Νέα Ευρώπη και Απογευματινή στην κατοχική Θεσσαλονίκη» στα πρακτικά της ημερίδας *Ο Τύπος της Βόρειας Ελλάδας στην Κατοχή*, Μορφωτικό Ίδρυμα Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας – Θράκης 2009., σ. 139
[148] Κοτσιφός Γ. (επιμ.), *Θεσσαλονίκη 1912-2012: Μεγάλα γεγονότα στον καθρέπτη του Τύπου*, Μορφωτικό Ίδρυμα Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 53-54
[149] Μέρτζος Ν. Ι., Πλαστήρας, Κ.Ν, *Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών: Χρονικό 1939-2007*, Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 14
[150] Κοτσιφός Γ. (επιμ.), *ό.π.,* σ. 29

κινούταν με αρκετά εντονότερο προπαγανδιστικό ύφος υπέρ του Άξονα από την αρχή της κυκλοφορίας της στις 13 Απριλίου 1941 με διευθυντή και εκδότη τον Βασίλειο Λαμψάκη, μόνο τέσσερις ημέρες μετά την είσοδο των Γερμανών στη Θεσσαλονίκη στις 9 Απριλίου[151]. Ωστόσο τον Νοέμβριο του ίδιου έτους έπειτα από γερμανική διαταγή ορίστηκε διευθυντής ο Ιωάννης Σπαθάρης με εκδότη τον Δημήτριο Ηλιάδη και αρχισυντάκτη τον Μιχαήλ Παπαστρατηγάκη. Οι παραπάνω βρέθηκαν μεταξύ άλλων στις 23 Οκτωβρίου του 1945 κατηγορούμενοι στο Ειδικό Δικαστήριο Δωσιλόγων στη Θεσσαλονίκη[152]. Η εφημερίδα συνέχισε την κυκλοφορία της έως την αποχώρηση των γερμανικών δυνάμεων από τη Θεσσαλονίκη με άγνωστη την ακριβή ημερομηνία διακοπής της έκδοσής της. Στην εν λόγω έρευνα κρίθηκε απαραίτητο να ληφθεί συμπληρωματικά δείγμα του τύπου της επαρχίας, με εφημερίδες τις οποίες απασχόλησαν σε σημαντικό βαθμό οι εξελίξεις στην Κρήτη. Επιλέχθηκε η μοναδική εφημερίδα της Πάτρας, η οποία διασώζεται σε πλήρη σειρά, πρόκειται για την ημερήσια πρωινή πολιτική εφημερίδα *Νεολόγος Πατρών*, μία από τις κορυφαίες εφημερίδες της επαρχίας, η οποία εκδόθηκε το 1894 από τον Ιωάννη Παπανδρόπουλο[153]. Η κερκυραϊκή *Jonio* (Ιόνιο) είναι τρισεβδομαδιαία εφημερίδα σε ιταλική και ελληνική γλώσσα από το 1941, όταν μετά τη νίκη των δυνάμεων του Άξονα η Κέρκυρα περιλήφθηκε στη ζώνη της ιταλικής Κατοχής αποτελώντας για αυτόν τον λόγο μία ενδιαφέρουσα επιλογή. Οι ιταλικές δυνάμεις άμεσα απαγόρευσαν την έκδοση κάθε εντύπου και κυκλοφόρησαν την εφημερίδα αυτή, η οποία μετονομάστηκε αργότερα σε *Gazzetta Jonica*. Συναντάται μία υπεραπλουστευμένη μετάφραση από τα ιταλικά στα ελληνικά άρθρα με χαρακτηριστικά εκφραστικά λάθη. Εντούτοις η εφημερίδα παρουσιάζει μία σταθερή δομή τοποθετώντας πάντοτε στο πρωτοσέλιδο τις στρατιωτικές εξελίξεις από αξονική οπτική σαφώς.

Η επιλογή των εφημερίδων της Γαλλίας προς έρευνα αποτέλεσε μία ιδιαίτερη περίπτωση, καθώς τα επαρχιακά φύλλα παρουσιάζουν ακανόνιστη έκδοση με μικρή κυκλοφορία, συνεπώς και μικρή απήχηση, ενώ παράλληλα στηρίζονται κατά κύριο λόγο στις

[151] Πατρικίου Α., *ό.π.*., σ. 139
[152] Δορδανάς Στ., «Ο εχθρός με την πένα: Η δίκη των δημοσιογράφων της Νέας Ευρώπης και Απογευματινής» στα πρακτικά της ημερίδας *Ο Τύπος της Βόρειας Ελλάδας στην Κατοχή*, Μορφωτικό Ίδρυμα Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας – Θράκης 2009, σ. 151
[153] Μάγερ Κ., *Ιστορία του Ελληνικού Τύπου. Εφημερίδες και Περιοδικά 1901-1959*, Τόμος Γ', Αθήνα 1960, σ. 107 – 109

μεγάλες παρισινές εφημερίδες[154]. Επομένως κρίθηκε σωστό να προσανατολιστεί η έρευνα αποκλειστικά στις τρεις μεγάλες εφημερίδες: *Le Figaro, Le Matin* και *Le Petit Journal*. Η *Le Figaro* ιδρύθηκε στις 15 Ιανουαρίου 1826 στο Παρίσι αποτελώντας μία από τις σημαντικότερες και παλαιότερες εφημερίδες της Γαλλίας[155]. Αρχικά ήταν εβδομαδιαία κυρίως σατυρικού περιεχομένου, όμως από το Νοέμβριο του 1866 μετατράπηκε σε καθημερινή συντηρητικού χαρακτήρα, ερχόμενη στην πρώτη θέση σε κυκλοφορία στη Γαλλία[156]. Σήμερα αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη εφημερίδα της χώρας. Η *Le Matin* αποτέλεσε μία καθημερινή εφημερίδα του Παρισιού , η οποία ιδρύθηκε το 1883 από τον Αμερικανό Σάμιουελ Τσάμπερλεϊν (Samuel Chamberlain). Με την υπογραφή της ανακωχής με τη Γερμανία η *Le Matin* αμέσως συνεργάστηκε με τις δυνάμεις του εθνικοσοσιαλισμού. Η κυκλοφορία της απαγορεύτηκε μετά την απελευθέρωση του Παρισιού το 1944[157]. Η *Le Petit Journal* αποτέλεσε μια συντηρητική καθημερινή παριζιάνικη εφημερίδα, η οποία ιδρύθηκε από τον Μοΐζ Πόλυντορ Μιλόν (Moïse Polydore Millaud) το 1863 και κυκλοφόρησε έως το 1944[158]. Το 1940 η έδρα της μεταφέρθηκε στην πόλη Κλερμόν-Φεράν[159] λαμβάνοντας μηνιαία επιχορήγηση από την κυβέρνηση Βισύ για τη συνέχιση της κυκλοφορίας της[160], καθιστώντας την τυπικά μία φιλοαξονική εφημερίδα.

Οι ιταλικές εφημερίδες παρουσίαζαν σχεδόν με ίδιους τίτλους τις επιτυχίες των γερμανικών και στην συνέχεια ιταλικών δυνάμεων. Στον φασιστικό-αξονικό Τύπο της Ιταλίας συγκαταλέγεται η εφημερίδα *Il Lavoro* με τόπο έκδοσης τη Γένοβα της Βόρειας Ιταλίας, η οποία ιδρύθηκε το 1903 και συνέχισε την έκδοσή της έως το 1992 υπό την καθοδήγηση του Τζιουζέπε Κανέπα (Giuseppe Canepa)[161]. Η εφημερίδα *Il Solco Fascista* κυκλοφόρησε από το 1928 έως το 1945 και αποτέλεσε την πρώτη επίσημη εφημερίδα του Εθνικού Φασιστικού

[154] Σιορόκας Α. Γ., «Η απελευθέρωση των Ιωαννίνων στον ημερήσιο παρισινό τύπο», *Δωδώνη,* τεύχος πρώτο, Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, τ. 20, Ιωάννινα 1991, σσ. 17-55, σ. 20

[155] Kuhn R., *The Media in Contemporary France*, Open University Press, New York 2011, pp. 9 - 12

[156] Στο ίδιο.

[157] Pinsolle D., *Le Matin (1884-1944). Une presse d'argent et de chantage*, Presses universitaires de Rennes, Rennes 2012

[158] Chupin I., Hubé N., Kaciaf N., *Histoire politique et économique des médias en France*, La Découverte 2009, p. 42

[159] Flanagan D., «Resistance from the Right: François de La Rocque and the Réseau Klan», *Intersections*, Vol. 11, no. 2, 2010, pp. 108-206, p. 147

[160] Pierre A., «Petit Journal Le», *Encyclopædia Universalis [en ligne]*, Ανακτήθηκε από: https://www.universalis.fr/encyclopedie/le-petit-journal/

[161] Internet Culturale cataloghi e collezioni digitali delle biblioteche Italiane, Periodico Quotidian oil Lavoro di Genova, Istituto Centrale per il Catalogo Unico 2017, Ανακτήθηκε από: http://www.internetculturale.it/it/41/collezioni-digitali/29089/periodico-quotidiano-il-lavoro-di-genova

Κόμματος (Partito Nazionale Fascista) στο Ρέτζιο Εμίλια υπό την πολιτική καθοδήγηση του Μάριο Μουζαρίνι (Mario Muzzarini)[162]. Η *La Stampa* ιδρύθηκε στο Τορίνο στις 9 Φεβρουαρίου 1867 αρχικά με το όνομα *Gazzetta Piemontese* από τον δημοσιογράφο και συγγραφέα Βιτόριο Μπερσέζιο (Vittorio Bersezio) και τον πολιτικό Κασιμίρο Φαβάλε (Casimiro Favale)[163]. Το 1908 πήρε την σημερινή της ονομασία από τον συνιδιοκτήτη πλέον και δημοσιογράφο Αλφρέντο Φρασάτι (Alfredo Frassati)[164]. Το 1926 αφού έχει διακοπεί η κυκλοφορία της εφημερίδας με εντολή του φασιστικού καθεστώτος ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1925, η οικογένεια Ανιέλι (Agnelli) αγόρασε την εφημερίδα με την υποστήριξη των αρχών του φασισμού και συνέχισε την καθημερινή έκδοσή της[165].

Στον βρετανικό Τύπο εξετάζεται αρχικά η εφημερίδα *Daily Express.* Ιδρύθηκε στο Λονδίνο το 1900 από τον εκδότη Σερ Άρθουρ Πίρσον (Sir Arthur Pearson) την οποία μετά τον θάνατό του ανέλαβε το 1916 ο Μάξ Άιτκεν (Max Aitken) και το 1939 ο Άρθουρ Κρίστιανσεν (Arthur Christiansen)[166]. Όπως και η «αδελφική» της *Sunday Express,* η οποία εκδίδεται μόνο κάθε Κυριακή, ξεχωρίζει λόγω των εξαιρετικών χαρτών και των σχεδιαγραμμάτων, τα οποία συνέβαλαν στην κατανόηση του πολέμου από τους αναγνώστες. Η *Daily Mirror* ιδρύθηκε το 1903 στο Λονδίνο[167] από τον Άλφρεντ Χάρμσγουορθ (Alfred Harmsworth). Εντελώς διαφορετική από την προαναφερθείσα εφημερίδα αποτελεί ένα φύλλο με πολλές εικόνες, γελοιογραφίες και έντονους τίτλους, η οποία προβάλλει κατά κύριο λόγο ιστορίες και μαρτυρίες ανθρώπων παρά ενημερωτικά δελτία διεθνών πρακτορείων[168]. Η συντηρητική *Yorkshire Evening Post* ιδρύθηκε το 1754 στο Λιντς της Βόρειας Αγγλίας αρχικά ως *Leeds*

[162] Biblioteca Digitale Reggiana, *Il "Solco Fascista": scheda di approfondimento*. Ανακτήθηκε από http://digilib.netribe.it/bdr01/Sezione.jsp?idSezione=87 (τ.π. 14/07/2019)
[163] Βλ. Castronovo V., *La Stampa, 1867-1925: un'idea di democrazia liberale*, Franco Angeli, Milano 1987
[164] Bellusci C. D., *Pier Giorgio Frassati: Truth, Love, and Sacrifice*, Wipf & Stock, USA 2020, p. 4
[165] Baratieri D., *Memories and Silences Haunted by Fascism: Italian Colonialism, MCMXXX-MCMLX*, Peter Lang, Bern 2010, p.48; Frassati L., «Pier Giorgio Frassati les jours de sa vie» στο *Lumière. Témoins de la lumière*, Sarment, Janvier 1990, p. 14
[166] Williams K., *Read All About It!: A History of the British Newspaper*, Routledge, New York 2010, pp. 130-131
[167] Encyclopaedia Britannica, *The Mirror: British Newspaper*. Ανακτήθηκε από www.britannica.com/topic/The-Mirror-British-newspaper (τ.π. 10/04/2018)
[168] Τα πρακτορεία ειδήσεων με ένα ευρύ δίκτυο ανταποκριτών εξυπηρετούσαν την ανταλλαγή πληροφοριών κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα σημαντικότερα πρακτορεία αποτέλεσαν στην Βρετανία το Reuters, στη Γαλλία το Havas, στην Ναζιστική Γερμανία το DNB, στην Ιταλία το Stefani και στις ΗΠΑ το Associated Press. Βλ. Jeanneney J. N., *ό.π.*, σ. 133

Intelligencer αποτελώντας μία από τις πρώτες και παλαιότερες εφημερίδες της χώρας αλλάζοντας την ονομασία της το 1866[169].

Στον νεοζηλανδικό Τύπο υπάγεται η εφημερίδα *Evening Post*, η οποία αποτέλεσε μία απογευματινή εφημερίδα με έδρα το Γουέλινγτον, την πρωτεύουσα της Νέας Ζηλανδίας. Ιδρύθηκε το 1865 από τον Χένρι Μπλούντελ (Henry Blundell) δημοσιεύοντας το πρώτο της φύλλο στις 8 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους, ενώ σταμάτησε την κυκλοφορία της το 2002, έπειτα από 137 συνεχή χρόνια[170]. Επίσης η εφημερίδα *New Zealand Herald* αποτελεί μία ημερήσια εφημερίδα με τόπο έκδοσης το Ώκλαντ της Νέας Ζηλανδίας. Εξέδωσε το πρώτο της φύλλο στις 13 Νοεμβρίου 1863[171]. Αποτελεί τη μεγαλύτερη σε κυκλοφορία εφημερίδα στη Νέα Ζηλανδία[172]. Στον αυστραλιανό Τύπο η εφημερίδα *Argus* αποτέλεσε μία πρωινή καθημερινή εφημερίδα με τόπο έκδοσης τη Μελβούρνη και κυκλοφόρησε από το 1846 έως το 1957[173] ενώ η εφημερίδα *Sydney Morning Herald* αποτελεί μία καθημερινή εφημερίδα, η οποία εκδίδεται στο Σίδνεϋ στην Αυστραλία και ιδρύθηκε το 1831 από τους Γουόρτν Στέφενς (Ward Stephens), Φρέντερικ Στόουκς (Frederick Stokes) και Ουίλιαμ ΜακΓκάρβι (William McGarvie) φέροντας αρχικά τον τίτλο *The Sydney Herald* όντας εβδομαδιαία έως το 1840[174]. Χαρακτηριστικό των νεοζηλανδικών αυτών εφημερίδων και της αυστραλιανής *Sydney Morning Herald* είναι ότι αφιερώνουν τις πρώτες σελίδες σε κοινωνικά νέα, γεννήσεις, θανάτους, αγοροπωλησίες, αγγελίες και αναγγελίες.

Στον αμερικανικό Τύπο εξετάζεται η καθημερινή εφημερίδα *New York Post,* η οποία κυκλοφόρησε το πρώτο της φύλλο στις 16 Νοεμβρίου 1801 με ιδρυτή τον Αλεξάντερ Χάμιλτον (Alexander Hamilton) και αρχική ονομασία *New York Evening Post*. Αποτελεί μία καθημερινή εφημερίδα, η οποία συνεχίζει την έκδοσή της έως σήμερα[175]. Η *Washington Reporter* ιδρύθηκε

[169] Harcup T., *A Dictionary of Journalism*, Oxford University Press, United Kingdom 2014, p. 338-339; Caunce S., «Yorkshire Evening Post Newspapers Ltd: Perseverance rewarded» στο Chartres J. & Honeyman K., *Leeds City Business*, Leeds University Press, Leeds 1993, pp. 24–56

[170] Day P., *The Making of the New Zealand Press. A study of the Organizational and Political Concerns of New Zealand Newspaper Controllers 1840-1880,* Victoria University Press, Wellington 1990, pp. 129-131

[171] Day P., *ό.π.,* pp. 15, 134

[172] Βάσει στατιστικών δεδομένων από το Γραφείου Ελέγχου της Κυκλοφορίας της Νέας Ζηλανδίας (New Zealand Audit Bureau of Circulation Inc.). Ανακτήθηκε από: http://newspaper.abc.org.nz/audit.html?org=npa&publicationid=%25&mode=embargo&npa_admin=1&publicationtype=19&memberid=%25&type=%25 (τ.π. 18/02/2020)

[173] National Library of Australia, *The Argus: (Melbourne, Vic.: 1848 – 1957).* Ανακτήθηκε από https://trove.nla.gov.au/newspaper/title/13 (τ.π. 18/02/2020)

[174] Βλ. Sydney Morning Herald, *A century of journalism: The Sydney morning herald and its record of Australian life, 1831-1931,* J. Fairfax & Sons limited, Sydney 2011

[175] Nevins A., *The Evening Post: Century of Journalism*, Boni and Liveright, New York 1922, p. 19. Ανακτήθηκε από https://archive.org/details/eveningpostacen01nevigoog/page/n11/mode/2up (τ.π. 12/01/2020)

στις 15 Αυγούστου 1808 στην Πενσυλβάνια των ΗΠΑ ως αρχικά μία εβδομαδιαία εφημερίδα[176] από τον Τζον Μπάουσμαν (John Bausman). Η *Wilmington Morning Star* αποτέλεσε μία αμερικανική καθημερινή εφημερίδα όντας η παλαιότερη της Βόρειας Καρολίνας, μία από τις μεγαλύτερες πολιτείες της Αμερικής. Κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο της στις 23 Σεπτεμβρίου 1867 με αρχική ονομασία *Wilmington Evening Star* ιδρυόμενη από τον πρώην ταγματάρχη Ουίλιαμ Χένρι Μπερνάρντ (Major William Henry Bernard). Σήμερα φέρει την ονομασία *Star-News*[177].

[176] Library of Congress, *The Washington Reporter (Washington, Pa.) 183?-1854*, Ανακτήθηκε από https://www.loc.gov/item/sn85054918/ (τ.π. 12/01/2020)
[177] Βλ. Wiley J. W., «Wilmington Star» στο *Encyclopedia of North Carolina*, University of North Carolina Press, Wilmington 2006

Α΄. Ο ΑΞΟΝΙΚΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Ο ναζιστικός Τύπος

Οι εξελίξεις μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου διαμόρφωσαν στο τότε ήσσονος σημασίας NSDAP τις ιδανικές συνθήκες, ώστε η ναζιστική προπαγάνδα να βρει μεγάλη ανταπόκριση από τον λαό και στη συνέχεια να ανεβάσει το εν λόγω κόμμα στο βάθρο της εξουσίας[178]. Με την άνοδο και εκλογή του NSDAP το 1933 στη Γερμανία, ιδρύθηκε ένα τεράστιο δίκτυο προπαγάνδας, το οποίο συνέχισε να λειτουργεί έως και τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς κατά τον Χίτλερ ο έλεγχος του λαού μέσω προπαγανδιστικών μηχανισμών ήταν απαραίτητος για την επιβίωση του έθνους[179]. Στο βιβλίο του «Ο Αγών μου» είχε αφιερώσει μάλιστα δύο κεφάλαια αναλύοντας τη σημασία της προπαγάνδας και τη διασφάλιση της συνεχούς διάδοσής της, τις μεθόδους εφαρμογής της και τους στόχους ενός προπαγανδιστή για την κατήχηση του πληθυσμού[180]. Μετά την ταπεινωτική Συνθήκη των Βερσαλλιών, η οποία σφράγισε την ήττα της Γερμανίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και το πολιτικοοικονομικό κλίμα που επικράτησε, πιθανώς να δημιουργήθηκε πρόσφορο έδαφος για την επιβολή προπαγάνδας. Στις 14 Μαρτίου 1933 ιδρύθηκε το Υπουργείο για τη Λαϊκή Διαφώτιση και Προπαγάνδα (Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda) με υπουργό τον Γιόζεφ Γκέμπελς[181], επί χρόνια έμπιστο συνεργάτη του Χίτλερ και υπεύθυνο για τη χειραγώγηση των μαζών, με κυρίαρχο σκοπό, ασκώντας λογοκρισία σε οποιαδήποτε αντίθετη ιδεολογία, να επιτύχει τον εκναζισμό (Gleichschaltung: συγχρονισμός) της

[178] Noakes J. & Pridham G., *Nazism 1919- 1945: A History in Documents and Eyewitness Accounts. Vol. I.*, Schocken Books, New York 1983, pp. 380-410
[179] Στο ίδιο, pp. 11 - 14
[180] Hitler A., *Mein Kampf*, Chamberlain J. Fay B. S., Gunther J., et al. (ed.), Reynal & Hitchcock, New York 1941, pp. 227-240, 846-861
[181] Welch D., *The Third Reich, Politics and Propaganda*, Routledge, London 1993, σ. 24. Ο Γκέμπελς μετά την επίσημη ανάληψη καθηκόντων υπουργού δήλωσε: *«Ιδρύσαμε ένα Υπουργείο Διαφώτισης και Προπαγάνδας. Αυτοί οι δύο τίτλοι δεν καλύπτουν το ίδιο θέμα. Η Διαφώτιση είναι ουσιαστικά κάτι το παθητικό. Η προπαγάνδα από την άλλη πλευρά είναι κάτι το ενεργητικό. Δεν μπορούμε να είμαστε ικανοποιημένοι λέγοντας απλώς στον λαό τι θέλουμε εκείνος να κάνει και διαφωτίζοντάς τον σχετικά με τον τρόπο που θα το επιτύχει. Θα πρέπει να αντικαταστήσουμε αυτή τη διαφώτιση με μια ενεργή κρατική προπαγάνδα με σκοπό να πείσουμε τον λαό. Δεν είναι αρκετό να συμφιλιώσουμε τον λαό με το καθεστώς μας, ούτε να κερδίσουμε την ουδετερότητά του απέναντί μας, αντιθέτως θα πρέπει να δουλέψουμε μέχρι ο λαός να είναι εθισμένος σε εμάς».*

γερμανικής κοινωνίας[182] προετοιμάζοντάς την παράλληλα για τον επικείμενο πόλεμο, με σημείο αρχής τα ξημερώματα της 1ης Σεπτεμβρίου 1939 όταν η Γερμανία εξαπέλυσε επίθεση στην Πολωνία εφαρμόζοντας την τακτική του Κεραυνοβόλου Πολέμου (Blitzkrieg)[183]. Στη συνέχεια υπό το RMVP δημιουργήθηκαν επτά επιμέρους Επιμελητήρια Προπαγάνδας, ώστε να ασκείται απόλυτος έλεγχος σε όλες τις πτυχές της γερμανικής πολιτιστικής και πνευματικής ζωής[184], όπως στα ΜΜΜ, στις εκδόσεις, στις εικαστικές τέχνες, στο θέατρο, τη μουσική και τον κινηματογράφο. Ήδη από την παρουσίαση του προεκλογικού του προγράμματος στις 24 Φεβρουαρίου 1920 μεταξύ των 25 σημείων που εκφώνησε, η προσοχή εφίσταται στο σημείο 23 σχετικά με τον ολοκληρωτικό έλεγχο του Τύπου, της λογοτεχνίας και των τεχνών αναφέροντας πως: *«Η έκδοση εφημερίδων οι οποίες δεν θα συμβάλλουν στην προώθηση του γερμανικού πνεύματος, θα πρέπει να απαγορευτούν. Επιζητούμε τη νομική δίωξη όλων των ρευμάτων στην τέχνη και στη λογοτεχνία, οι οποίες διαφθείρουν τη ζωή του έθνους, καθώς και των πολιτιστικών δράσεων που παραβιάζουν την πιο πάνω απαίτηση»*[185]. Στην πορεία ο Γκέμπελς εφάρμοσε τη δήλωση αυτή και συμπλήρωσε πως όλες οι εφημερίδες και τα περιοδικά καλούνταν να ακολουθούν μία κοινή πολιτική γραμμή. Το Επιμελητήριο Τύπου του Ράιχ (Reichspressekammer) ιδρύθηκε την 1η Νοεμβρίου 1939 στο Βερολίνο και ήταν υπεύθυνο για το γερμανικό σύστημα Τύπου με επικεφαλής τον Μαξ Άμαν (Max Amann), ο οποίος διατηρούσε παράλληλα την θέση του Επικεφαλής για τον Τύπο (Reichsleiter für die Presse) του NSDAP[186]. Προκειμένου να εργαστεί κάποιος στον τομέα του Τύπου ήταν απαραίτητη η ιδιότητα μέλους στο συγκεκριμένο Επιμελητήριο. Ο Όττο Ντίτριχ (Otto Dietrich), ένα ακόμη βασικό πρόσωπο στην διαμόρφωση της ναζιστικής προπαγάνδας και ανταγωνιστής του Γκέμπελς στον τομέα της πολιτικής του Τύπου, διετέλεσε αρχικά γραμματέας (Staatssekretär) του RMVP οργανώνοντας τις προπαγανδιστικές εκστρατείες κατά την προεκλογική περίοδο του 1932, ενώ τον Φεβρουάριο του 1934 εξελίχθηκε σε Επικεφαλής Τύπου του Ράιχ (Reichspressechef) και 1937 διορίστηκε Διευθυντής Τύπου της Κυβέρνησης (Presschef der Reichsegierung). Εξέδιδε καθημερινά κατευθυντήριες εγκυκλίους αναφορικά

[182] Manvell R. & Fraenkel H., *Doctor Goebbels: His Life and Death*, Skyhorse, New York 2010 (1st ed. 1960), p. 121
[183] Βλ. Zaloga S., *Poland 1939: The Birth of Blitzkrieg*, Praeger, Westport, Conn. 2004
[184] Longerich P., *Goebbels: A Biography*, Random House, New York 2015, pp. 212-213
[185] Στο ίδιο, σ. 16
[186] Snyder L., *Encyclopedia of the Third Reich*, Da Capo Press, 1994 (1st ed. 1976), p. 6; Braun A. C., *Presselenkung im Dritten Reich.* Ανακτήθηκε από https://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/presselenkung-im-dritten-reich/ (τ.π. 20/03/2020)

με τον τρόπο παρουσίασης των νέων από το μέτωπο, μετά από την έγκριση του Χίτλερ, αποτυπώνοντας στα εκάστοτε δημοσιεύματα μόνον τις νίκες των γερμανικών δυνάμεων με επαινετικά σχόλια[187]. Με δεδομένα τα παραπάνω δεν αποτελεί έκπληξη η ίδρυση του Γερμανικού Γραφείου Ειδήσεων, το οποίο παρείχε στον Τύπο τις κατάλληλες ειδήσεις, όπως έκρινε, από όλο τον κόσμο με σαφείς οδηγίες προς την ερμηνεία τους, καθιστώντας υποχρεωτικό οι αρχισυντάκτες να λαμβάνουν ειδήσεις μόνον από δικούς τους ανταποκριτές. Άμεση συνέπεια του ολοκληρωτικού ελέγχου του Τύπου συνάμα με την έλλειψη αντικειμενικότητας ήταν να μειωθεί δραματικά ο αριθμός των εφημερίδων σε κυκλοφορία, συγκεκριμένα από 4.700 το 1932, μόνο σε 977 το 1944[188], παρουσιάζοντας 79% μείωση. Εν κατακλείδι με όπλο του την προπαγάνδα το χιτλερικό καθεστώς κατάφερε να επηρεάσει την κοινή γνώμη και να ασκήσει τον πλήρη, ολοκληρωτικό έλεγχο σε κάθε έκφανση της κοινωνίας.

[187] Kallis A., *Nazi Propaganda and the Second World War*, Palgrave MacMillan, New York 2005, pp. 27, 47-48; Hardy A. G., *Hitler's Secret Weapon: The "Managed" Press and Propaganda Machine of Nazi Germany*, Vantage Press, New York 1967, pp. 50-53

[188] Evans J. R., *Το Γ' Ράιχ στην Εξουσία*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005, σσ. 146-147

Ο κατοχικός ελλαδικός Τύπος

Η Ελλάδα επί δικτατορίας του Ιωάννη Μεταξά στις 28 Οκτωβρίου 1940, κατόπιν της άρνησής του να εισέλθουν τα ιταλικά στρατεύματα στην χώρα προς απάντηση στο ιταλικό τελεσίγραφο, εισήλθε στον πόλεμο[189]. Ακολούθησε ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος και η γερμανική εισβολή στην ηπειρωτική Ελλάδα στις 6 Απριλίου 1941[190]. Μετά την ήττα της Ελλάδας, το ηπειρωτικό τμήμα χωρίστηκε μεταξύ Γερμανίας, Ιταλίας και Βουλγαρίας, συνεπώς επιβλήθηκε γερμανική και ιταλική λογοκρισία αντίστοιχα στον ελλαδικό Τύπο σε πρωτοφανές επίπεδο, η οποία διήρκησε μέχρι την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων τον Οκτώβριο του 1944. Υπό ιταλική κατοχή βρίσκονταν περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας και της Αττικής, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Στερεά Ελλάδα, η Πελοπόννησος, οι Κυκλάδες, οι Σποράδες, η Σάμος, η Ικαρία, τα Ιόνια νησιά και η ανατολική Κρήτη μετά τη λήξη της Μάχης[191], όπου από τις πρώτες ημέρες της εγκατάστασης των Ιταλών τέθηκε σε λειτουργία ο μηχανισμός προπαγάνδας εκδίδοντας φασιστικά έντυπα, τα οποία γράφονταν σε δύο γλώσσες – ιταλικά και ελληνικά. Στη γερμανική ζώνη ελέγχου περιήλθαν οι σημαντικότερες στρατηγικά περιοχές της Ελλάδας – Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Κεντρική Μακεδονία, Έβρος, νησιά του Αιγαίου και από τον Ιούνιο του 1941 η δυτική και κεντρική Κρήτη. Η φίμωση του Τύπου άμεσα και με συνοπτικές διαδικασίες περιόρισε σημαντικά τις κυκλοφορούσες εφημερίδες, καθώς τους δόθηκαν τρεις επιλογές: να συνεργαστούν με τις δυνάμεις Κατοχής, να κλείσουν ή ριψοκινδυνεύοντας να συνεχίσουν παράνομα την κυκλοφορία τους. Ωστόσο σε περιοχές της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης οι αρχές της βουλγαρικής Κατοχής απαγόρευσαν εντελώς την κυκλοφορία οποιουδήποτε εντύπου σε ελληνική γλώσσα, επιτρέποντας μόνο την κυκλοφορία βουλγαρικών προπαγανδιστικών εφημερίδων[192], ενώ οι εφημερίδες εκείνες στην υπόλοιπη Ελλάδα, οι οποίες δέχθηκαν να συμβιβαστούν ήταν υποχρεωμένες να δίνουν τα κείμενά τους προς έγκριση προτού δημοσιευθούν. Ήδη από τις 31 Αυγούστου 1936 υπό μεταξική δικτατορία είχε ιδρυθεί το Υφυπουργείο Τύπου και

[189] Ρούσσος Γ., *Νεώτερη ιστορία του ελληνικού έθνους, 1826-1974*, Τόμος Έβδομος, Ελληνική Μορφωτική Εστία, [χ.τ.] 1975, σ. 223
[190] Βλ. Brewer D., *Ελλάδα 1940-1949: Πόλεμος, Κατοχή, Αντίσταση, Εμφύλιος,* Πατάκης, Αθήνα 2018; Ρούσσος Γ., *ό.π.,* σσ. 223-398
[191] *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΣΤ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1978, σ. 13
[192] Χατζηαναστασίου Τ., *Η Κατοχή στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη 1941-1944,* Παρατηρητής, Αθήνα 2002

Τουρισμού[193] με επικεφαλής τον δημοσιογράφο και στέλεχος του κόμματος των Ελευθεροφρόνων, Θεολόγο Νικολούδη. Σύμφωνα με τον αναγκαστικό νόμο 45, το άρθρο «Περί συστάσεως Υφυπουργείου Τύπου και Τουρισμού» διευκρίνιζε: *«Το Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού διέπει και ρυθμίζει άπαντα τα ζητήματα τα αφορώντα εις την διαφώτισιν της δημοσίας γνώμης, ήτοι τα ζητήματα τα αναγόμενα εις τον ελληνικόν και ξένον ημερήσιον και περιοδικόν τύπον, τα πάσης φύσεως Συνέδρια και Εκθέσεις, το Θέατρον, τον κινηματογράφον, τας πλάκας γραμμοφώνου, τας παντός είδους διαφημίσεις, τας διαλέξεις, τας εκδόσεις, και εν γένει τας πάσης φύσεως εντύπους, διά ζώσης και διά μηχανημάτων εκδηλώσεις, ίνα αύται ευρίσκωνται εντός του πλαισίου των εθνικών παραδόσεων και ιδεωδών, μετέχον και του ελέγχου των ραδιοφωνικών εκπομπών*». Είχαν συσταθεί μάλιστα ειδικά τμήματα λογοκρισίας εξιδεικευμένα σε συγκεκριμένους τομείς, όπως για παράδειγμα του τύπου, της λογοτεχνίας και του θεάτρου[194]. Το Τμήμα Παρακολουθήσεως Εσωτερικού Τύπου και το Γραφείον Εποπτείας του Εσωτερικού Τύπου υπάγονταν στην Διεύθυνση Εσωτερικού Τύπου. Συνεπώς οι δυνάμεις του Άξονα κατά την άφιξή τους στην Ελλάδα βρήκαν ένα απόλυτα οργανωμένο σύστημα λογοκρισίας, μετονομάζοντας το προαναφερθέν υφυπουργείο τον Μάιο του 1941 σε Γενική Διεύθυνση Τύπου και Ραδιοφωνίας[195], το οποίο παραχώρησαν στην πρώτη διορισμένη κυβέρνηση από τις γερμανικές αρχές Γεωργίου Τσολάκογλου με βασική αρμοδιότητα τον έλεγχο των μέσων επικοινωνίας[196], ακολουθώντας την τακτική που εφάρμοζαν σε όλες της χώρες, οι οποίες βρίσκονταν υπό την κατάληψή τους. Σκοπός ήταν η προώθηση των συμφερόντων των κατοχικών δυνάμεων, η διάδοση της εκάστοτε ιδεολογίας και το να κερδίσουν την συμπαράσταση του λαού. Απουσίαζε ωστόσο παντελώς κάθε αναφορά στην αντίσταση των Ελλήνων αλλά και τις ήττες του Άξονα. Στα φύλλα των ημερών τυπώνονταν οι γερμανικές εντολές, δημοσιευμένες μάλιστα και σε γερμανική γλώσσα ορισμένες φορές.

[193] ΦΕΚ τεύχος Α΄/379/31/8/1936, Αναγκαστικός νόμος 45/1936 «περί συστάσεως Υφυπουργείου Τύπου και Τουρισμού»

[194] Πετράκη Μ., *Ο μύθος του Μεταξά: Δικτατορία και Προπαγάνδα στην Ελλάδα,* Ωκεανίδα, Αθήνα 2006, σσ. 31-32

[195] Νομοθετικό Διάταγμα υπ αριθ. 22, *Εφημερίς της Κυβερνήσεως,* 10/05/1941, τ. 1ο, αρ. φ. 161

[196] Γκλαβίνας Γ., «Απερρίφθη υπό Γερμανικής πρεσβείας: Η Γενική Διεύθυνση Τύπου και Ραδιοφωνίας των ελληνικών κατοχικών κυβερνήσεων και η λογοκρισία κινηματογραφικών ταινιών την περίοδο 1941-1944» στην ημερίδα *Με το βλέμμα του κατακτητή: η Αθήνα στις φωτογραφίες των Γερμανών στρατιωτών* από την Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε συνεργασία με το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού στις 12-04-2019 στο Μουσείο Ακρόπολης.

Ο γαλλικός Τύπος

Κατά τον χειμώνα του 1939-1940 η Γαλλία και η Βρετανία διένυαν την περίοδο του «ψευτοπολέμου», όπως ονομάστηκε από τον Τύπο των ΗΠΑ, ή αλλιώς «Γελοίος Πόλεμος» λόγω της αδρανούς στάσης που τηρούσαν χωρίς εχθροπραξίες έναντι της Γερμανίας στη γραμμή Μαζινό, στα σύνορα Γερμανίας - Γαλλίας[197]. Ο Ψεύτικος Πόλεμος όμως έλαβε αιφνίδιο τέλος τον Απρίλιο του 1940 με την κατάληψη της Δανίας και της Νορβηγίας συνεχίζοντας στις 10 Μαΐου στις Κάτω Χώρες και τη Γαλλία, όπου στη δασώδη και δυσπρόσιτη περιοχή των Αρδεννών οι Συμμαχικές δυνάμεις δεν διατηρούσαν ισχυρή άμυνα με αποτέλεσμα οι γερμανικές μεραρχίες να απλωθούν σε μήκος πολλών χιλιομέτρων, διασχίζοντας μετέπειτα την επίπεδη ενδοχώρα προς τη Μάγχη και επιτυγχάνοντας την άφιξη στη Δουνκέρκη στα τέλη Μαΐου[198]. Οι γαλλικές δυνάμεις έχοντας υποστεί αλλεπάλληλες πανωλεθρίες βρίσκονταν πλέον σε πλήρη διάλυση. Η νόμιμη κυβέρνηση εγκατέλειψε το Παρίσι, το οποίο κατακτήθηκε στις 14 Ιουνίου 1940 από τη Ναζιστική Γερμανία μέσα σε μόλις έξι εβδομάδες, διαφεύγοντας στο Μπορντό. Περίπου 2.000.000 του πληθυσμού του Παρισιού κατευθύνθηκαν προς τη νότια Γαλλία. Η κατάκτηση της χώρας αποτέλεσε έναν από τους σημαντικότερους θριάμβους της Ναζιστικής Γερμανίας. Εξαιτίας της υπόσχεσης της γαλλικής κυβέρνησης στους Βρετανούς να μη συνάψει χωριστά ειρήνη με τη Γερμανία, ο πρωθυπουργός Πωλ Ρεϋνώ (Paul Reynaud) προέβη σε αναγκαστική παραίτηση και ανέλαβε ο στρατάρχης Ανρί Φιλίπ Πεταίν (Henri-Philippe Pétain), ο οποίος έσπευσε να υπογράψει ανακωχή. Η ανακωχή όριζε τη διάσπαση της Γαλλίας σε δύο μέρη. Στο βόρειο και δυτικό τμήμα επιβάλλεται γερμανική στρατιωτική κατοχή ενώ στην πόλη Βισύ η δημοκρατία κατέρρευσε καθώς εκχωρήθηκαν στον Πεταίν από το κοινοβούλιο απόλυτες εξουσίες δημιουργώντας ένα αυταρχικό καθεστώς[199]. Η Κυβέρνηση του Βισύ ή Γαλλία του Βισύ, όπως ονομάστηκε, εδραιώθηκε τον Ιούλιο του 1940 και διατηρήθηκε μέχρι τον Αύγουστο του 1944 υιοθετώντας

[197] Lee J. S., *The European Dictatorships 1918 – 1945,* Routledge London and New York 1995 (1st ed. 1987), pp. 297-298; Jackson J., *The Fall of France: The Nazi Invasion of 1940,* Oxford University Press, New York 2003, pp. 200-201; Imlay T., «France and the phoney war, 1939-1940», *French Foreign and Defence Policy, 1918-1940: The Decline and Fall of a Great Power,* Routledge, London and New York 2005, pp. 260-281

[198] Lindemann S. A., *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης - Από το 1815 μέχρι σήμερα,* Κριτική, Αθήνα 2014, σσ. 414-415

[199] Milza P. & Bernstein S., *Ιστορία της Ευρώπης 3: Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 έως σήμερα*, Αλεξάνδρεια 1997, σσ. 112-114

μία φιλογερμανική στάση τηρώντας όμως τυπικά ουδετερότητα[200] στον πόλεμο[201]. Ο γαλλικός λαός τον αποδέχθηκε δείχνοντας πίστη καθώς τον θεωρούσαν σωτήρα της χώρας[202].

Η οικονομία της χώρα καταστράφηκε κατά τα χρόνια της Κατοχής καθώς ο πληθωρισμός εκτινάχτηκε στα ύψη, οδηγώντας σε ελλείψεις τροφίμων και υποσιτισμό του λαού. Παράλληλα επιβλήθηκε αυστηρή λογοκρισία. Ήδη όμως στις 29 Ιουλίου 1939 είχε ιδρυθεί το Γραφείο Επιτρόπου Πληροφόρησης (Commissariat général à l'information) υπό την ηγεσία των Ζαν Ζιραντού (Jean Giraudoux), Λουδοβίκο-Όσκαρ Φροσάρντ (Ludovic-Oscar Frossard) και Ζαν Προυβόστ (Jean Prouvost). Τα ηνία πολύ σύντομα ανέλαβε το Δεύτερο Γραφείο του Γενικού Επιτελείου (Deuxième Bureau de l' État-major général), το οποίο αποτελούσε την Υπηρεσία Πληροφοριών της Γαλλίας από το 1871 έως το 1940, όταν διαλύθηκε η Τρίτη Δημοκρατία της Γαλλίας μετά την ανακωχή με τη Γερμανία[203]. Στα νότια της χώρας η κυκλοφορία του Τύπου επηρεάστηκε από την έλλειψη χαρτιού με αποτέλεσμα τη μείωση της σελίδωσης και της κυκλοφορίας. Ωστόσο οι επιχορηγήσεις των γερμανικών αρχών επανάφεραν την κατάσταση με αντάλλαγμα την αυστηρή επίβλεψη των δημοσιευμάτων. Στη βόρεια ζώνη υπό γερμανική Κατοχή η επιβολή λογοκρισίας ανάγκασε πολλές εφημερίδες να επιλέξουν ανοιχτά τη συνεργασία με τις ναζιστικές αρχές. Ο έλεγχος πραγματοποιούταν με τη διανομή του χαρτιού, το οποίο διέθεταν μέσω της Οργανωτικής Επιτροπής Βιομηχανιών, Τεχνών και Βιβλίου (Comité d'organisation des industries, arts et commerces du livre). Οι οργανωτικές επιτροπές[204] με τον νόμο της 16ης Αυγούστου 1940 αποτελούσαν ένα σύνολο αρχών, που δημιουργήθηκε από το καθεστώς του Βισύ για τον έλεγχο και τη διεύθυνση της γαλλικής οικονομίας στα χρόνια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Η προαναφερόμενη επιτροπή δημιουργήθηκε με διάταγμα στις 3 Μαΐου του 1941, το οποίο υπεγράφη από τον Ζερόμ Καρπορίνο (Jérôme Carcopino), υπουργό Εθνικής Παιδείας και Νεολαίας, και ήταν

[200] Για αυτόν τον λόγο η *Le Petit Journal* παρουσιάζει αξονικό περιεχόμενο χωρίς όμως να παραλείπει την δημοσίευση ανταποκρίσεων από το Λονδίνο.
[201] Κοραντής Α. Ι., *Διπλωματική Ιστορία Της Ευρώπης (1919-1956): Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος,* τ. 3ος, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη 1979, σσ. 312, 338; Reginbogin R. H., *Faces of Neutrality: A Comparative Analysis of the Neutrality of Switzerland and the other Neutral Nations during WW II,* Lit Verlag, Berlin 2009, pp. 108-109
[202] McMillan, J. *Twentieth-Century France: Politics and Society in France 1898–1991*. Hodder Arnold Publication, London 1998, pp. 135-136
[203] May E. R., *Nachrichtendienste und Niederlage Frankreichs 1940* στο Krieger W. (επιμ.), *Geheimdienste in der Weltgeschichte*. München 2003, p. 175
[204] Le Crom J. P., *Syndicats, nous voilà!: Vichy et le corporatisme,* Éditions de l'Atelier, Paris 1995

χωρισμένη σε τέσσερις τομείς: γραφικές βιομηχανίες, βιβλιοπωλεία, εκδόσεις και εκτύπωση (Comité d'organisation des industries, arts et commerces du livre).

Ο ιταλικός Τύπος

Η Ιταλία υπό τον δικτάτορα Μπενίτο Μουσολίνι υπήρξε σύμμαχος της Ναζιστικής Γερμανίας. Στις 22 Μαΐου 1939 η Εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία και η Φασιστική Ιταλία υπέγραψαν το δεκαετές Γερμανο-Ιταλικό Σύμφωνο Φιλίας και Συμμαχίας ή αλλιώς Χαλύβδινο Σύμφωνο[205], κατά το οποίο οι δύο χώρες θα συνεργάζονταν στρατηγικά και οικονομικά έως το 1949 με αμοιβαία συνεννόηση επί των κοινών συμφερόντων[206]. Όταν όμως η Γερμανία εισέβαλε στην Πολωνία και ξέσπασε ο πόλεμος, η Ιταλία δεν ήταν ακόμα προετοιμασμένη με αποτέλεσμα να μην δύναται να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της κατά το Χαλύβδινο Σύμφωνο[207]. Συνεπώς η Ιταλία εισήλθε στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στις 10 Ιουνίου 1940 εισβάλλοντας στην Νότια Γαλλία, στην περιοχή των Άλπεων[208].

Παρόμοιες συνθήκες με τη Ναζιστική Γερμανία υπήρχαν εκείνη την εποχή και στην Ιταλία αναφορικά με την λογοκρισία και την οργανωμένη προπαγάνδα. Προτεραιότητά του Μουσολίνι κατά τα χρόνια της φασιστικής του διακυβέρνησης ήταν η άσκηση προπαγάνδας εντός και εκτός Ιταλίας. Η σταδιακή θεσμοθέτηση της προπαγάνδας[209] συνέβη με το Γραφείο Τύπου της Προεδρίας του Συμβουλίου (Ufficio Stampa della presidenza del Consiglio), το οποίο ιδρύθηκε το 1922 με σκοπό τη διάδοση των επίσημων ανακοινώσεων του φασιστικού καθεστώτος και μετονομάστηκε το 1925[210] σε γραφείο Τύπου του Αρχηγού της Κυβέρνησης (Ufficio stampa del capo del governo). Η ανάγκη όμως για τον συστηματικό έλεγχο του Τύπου και της άσκησης προπαγάνδας επέτρεψε τη ενοποίηση των τομέων με στόχο να δημιουργήσει μία γέφυρα μεταξύ των φασιστικών ιδεολογιών και των Ιταλών. Αυτή η πρόταση είχε ήδη παρουσιαστεί στο περιοδικό *Critica fascista*, το οποίο το 1933 πρότεινε τη δημιουργία ενός Υπουργείου Προπαγάνδας εμπνευσμένο κατά το πρότυπο του Υπουργείου Λαϊκής Διαφώτισης και Προπαγάνδας της Ναζιστικής Γερμανίας[211]. Με σκοπό να διασπείρει

[205] Stahlpakt (γερμ.), Patto d'Acciaio (ιταλ.)
[206] Hiden J., *Germany and Europe 1919–1939*, Routledge Publishing, New York 2014, p. 187-188; Ψαρράς Κ. Λ., *Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος 1940-1941: Αναμνήσεις – έρευνες από τη σκοπιά ενός πολεμιστή*, Στοχαστής, [χ.τ.] 1986, σ. 28
[207] Belco C. V., *War , Massacre, and Recovery in Central Italy, 1943–1948*, University of Toronto Press, Toronto, Canada 2010, p. 37; Κοντάκης Εμμ. Ι., *ό.π.*, σ. 10
[208] Knox M. G., *Hitler's Italian Allies: Royal Armed Forces, Fascist Regime, and the War of 1940–1943*, Cambridge University 2002, p. 181
[209] Κόρπης Π., *Μέσα επικοινωνίας και εργαλεία προπαγάνδας στην Ιταλία του Μουσολίνι (1922-1943)*, Δεδεμάδη, Ηράκλειο 2004, σσ. 29-30
[210] Cannistraro V. P., *La fabbrica del consenso: fascismo e mass media*, Laterza, Roma 1975, p. 12
[211] Στο ίδιο, σ. 97

φασιστικές αξίες στις μάζες ο Γκαλεάτσο Τσιάνο (Galeazzo Ciano) διορίστηκε διευθυντής τον Αύγουστο του 1933 πραγματοποιώντας σημαντική αναδιοργάνωση στο Γραφείο Τύπου. Το τμήμα προπαγάνδας άρχισε να λειτουργεί το 1934 στο κτήριο του Υπουργείου Εξωτερικών με κύριο καθήκον την οργάνωση της προπαγάνδας στο εξωτερικό. Σε έγγραφο το Υπουργείο Εξωτερικών παραδέχεται πως χρειάζεται να μεταφέρουν μέρος των δραστηριοτήτων του σχετικά με τη λειτουργία και οργάνωση της προπαγάνδας σε μία άλλη αρχή, με την οποία θα διατηρεί βέβαια στενές σχέσεις[212]. Τον Σεπτέμβριο του 1934 μετατράπηκε σε Υφυπουργείο Τύπου και Προπαγάνδας (Sottosegretariato di Stato per la stampa e la propaganda), το οποίο αποτελούνταν από τρεις Γενικές Διευθύνσεις: του ιταλικού Τύπου, του εξωτερικού Τύπου και της προπαγάνδας. Ο Τσιάνο διορίστηκε Υφυπουργός Τύπου και Προπαγάνδας και κατείχε πλέον την πλήρη εξουσία να εκδίδει διατάγματα και να λαμβάνει σχετικές αποφάσεις. Σε διάστημα όμως μόλις δέκα μηνών ο Τσιάνο και ο Μουσολίνι θεώρησαν ανεπαρκές το υφυπουργείο ιδρύοντας στις 24 Ιουνίου το Υπουργείο Τύπου και Προπαγάνδας (Ministero per la stampa e la propaganda) με υπουργό πλέον τον Τσιάνο διατηρώντας την ίδια εσωτερική δομή και στόχο την αντιμετώπιση της αγγλικής και γαλλικής προπαγάνδας, την ανόρθωση του λαϊκού ηθικού και την ενθάρρυνση της συμμετοχής στον πόλεμο. Η προώθηση του ιταλικού πολιτισμού στο εξωτερικό ανατέθηκε στο Εθνικό Φασιστικό Ινστιτούτο Πολιτισμού (Istituto nazionale di cultura fascista). Στις 27 Μαΐου 1937, ο Μουσολίνι μετονόμασε το Υπουργείο Τύπου και Προπαγάνδας σε Υπουργείο Λαϊκής Κουλτούρας (Ministero della Cultura Popolare) με έδρα τη Ρώμη[213], το οποίο λειτούργησε έως τις 3 Ιουλίου 1944 με υπουργό αρχικά τον Ντίνο Αλφιέρι (Dino Alfieri). Το 1939 λόγω διορισμού του Αλφιέρι ως πρέσβη της Ιταλίας στο Βερολίνο, την εξουσία ανέλαβε ο Αλεσάντρο Παβολίνι (Alessandro Pavolini), ο οποίος υιοθέτησε μία στάση ακόμη πιο επιθετική και καταπιεστική, με στόχο την επίτευξη μεγαλύτερης συγκέντρωσης του ελέγχου των πολιτιστικών μέσων (κινηματογράφος, ραδιόφωνο, τύπος) στα χέρια του ίδιου του υπουργείου[214], το οποίο είχε καθήκον να ελέγχει κάθε δημοσίευση, να καταλαμβάνει όλα τα έγγραφα που θεωρούνται επικίνδυνα ή αντίθετα προς το καθεστώς και να διαδίδει τις εντολές τύπου, με τις οποίες δίνονταν ακριβείς οδηγίες σχετικά με το περιεχόμενο των άρθρων. Το υπουργείο ασχολήθηκε παράλληλα με τη διάδοση

[212] Garzarelli B., *Fascismo e propaganda all'estero: le origini della Direzione Generale per la propaganda (1933-1934)*, στο Studi Storici 2002, pp. 477-520
[213] Ferrara P. & Giannetto M. (επιμ.), *Il Ministero della Cultura Popolare. Il Ministero delle poste e telegrafi*, Il Mulino, Bologna 1992, pp. 35-36
[214] Manacorda G., *Letteratura e cultura del periodo fascista*, Principato, Milano 1985, p. 19

της πολεμικής προπαγάνδας μετά το ξέσπασμα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την απόφαση της Ιταλίας να συμμετέχει.

Β΄. Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Ο βρετανικός Τύπος

Τον Σεπτέμβριο του 1939 ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Τσάμπερλεϊν ανακοίνωσε μέσω ραδιοφώνου την είσοδο της χώρας στον πόλεμο εναντίον της Γερμανίας. Η Μεγάλη Βρετανία, μετά την κατάληψη της Πολωνίας (Σεπτέμβριος 1939), της Νορβηγίας και της Δανίας (Απρίλιος 1940), της Ολλανδίας, του Λουξεμβούργου και του Βελγίου (Μάιος 1940) με αποκορύφωμα την κατάληψη της Βόρειας Γαλλίας (Ιούνιος 1940) και την δημιουργία ενός φιλοναζιστικού κράτους στη Νότια (Κράτος του Βισύ) από τις γερμανικές δυνάμεις, αποτέλεσε τη μοναδική ισχυρή δύναμη στην Ευρώπη κατά της Ναζιστικής Γερμανίας[215]. Επόμενος στόχος τον Αύγουστο του 1940 αποτέλεσε η Αγγλία, υπό την πρωθυπουργία πλέον του Τσώρτσιλ, με αεροπορικές επιδρομές της Λούφτβαφε κατά των αεροδρομίων και λιμανιών της. Κατά τη Μάχη της Αγγλίας[216] (Battle of Britain), όπως ονομάστηκε, οι μαζικές επιθέσεις βομβαρδιστικών προχώρησαν στο εσωτερικό της χώρας. Ωστόσο η Λούφτβαφε φάνηκε απροετοίμαστη για μία τέτοια επιχείρηση με αποτέλεσμα να χάσει τη μάχη, δίνοντας στην RAF ένα ποσοτικό πλεονέκτημα στις αριθμητικές αναλογίες των δυνάμεών τους[217]. Εν τω μεταξύ οι ΗΠΑ συνέχιζαν να τηρούν την ουδετερότητά τους, όμως στις 11 Μαρτίου 1941 ψηφίστηκε από το Κονγρέσο το Νομοσχέδιο HR 1776 με τον Νόμο Εκμισθώσεως και Δανεισμού (Lend - Lease Act), σύμφωνα με τον οποίο επιτρέπεται η εκμίσθωση, ο δανεισμός ή η παραχώρηση πολεμικού υλικού ή εξοπλισμού από τις ΗΠΑ σε όποια χώρα κριθεί σκόπιμο[218]. Η πρώτη χώρα που έλαβε αυτή την αμερικανική βοήθεια ήταν η Βρετανία, η οποία ήδη από το 1939 είχε ασκήσει στις ΗΠΑ έντονη προπαγάνδα με στόχο να τις βγάλουν από την πολιτική της ουδετερότητας και του απομονωτισμού και να τις παροτρύνουν να συμμετέχουν στον πόλεμο ως σύμμαχοί τους. Η στάση του Τσώρτσιλ απέναντι στις ΗΠΑ ήταν φιλική σε

[215] Για τις ναζιστικές γερμανικές κατακτήσεις στην Ευρώπη 1939-1942 βλ. Beevor A., *Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος,* Γκοβόστης, Αθήνα 2018; Καρτιέ Ρ., *Ιστορία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου,* «Ε.Ε.Ε.» Εταιρεία Εγκυκλοπαιδικών Εκδόσεων, Αθήνα 1966

[216] Για τη Μάχη της Αγγλίας βλ. Bergstroem C., *The Battle of Britain: An Epic Conflict revisited,* Vaktel Foerlag Publishing – Casemate Publishers, Oxford 2015; Holland J., *The Battle of Britain: Five Months That Changed History; May-October 1940,* St. Martin's Griffin Rep. Edition 2012; Καρτιέ Ρ., *ό.π.,* σσ. 154 – 176

[217] Κολιόπουλος Κ., *Η Στρατηγική Σκέψη: Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Ποιότητα, Αθήνα 2010, σσ. 237 – 239, 240 – 245

[218] Βλ. Kimball W. F., *The Most Unsordid Act: Lend-Lease, 1939-1941,* Johns Hopkins University Press, Baltimore 1969; Kimball W. F., *Forged in War: Roosevelt, Churchill and the Second World War,* William Morrow and Co., New York 1997

αντίθεση με του πρώην πρωθυπουργού Τσάμπερλεϊν, ο οποίος δεν επεδίωκε τη συμμετοχή των ΗΠΑ στον πόλεμο αλλά ούτε τη στήριξη τους[219]. Με την ένταξη των Βαλκανίων στον πόλεμο η Αγγλία στις 8 Φεβρουαρίου αποφάσισε να παράσχει στρατιωτική βοήθεια στην Ελλάδα αποβιβάζοντας τα στρατεύματά της στις 7 Μαρτίου 1941. Μετά τις εξελίξεις στο ελληνοϊταλικό μέτωπο οι Άγγλοι εκκένωσαν τη χώρα το διάστημα 27 έως 30 Απριλίου μεταφέροντας δυνάμεις τους στην Κρήτη[220].

Η Βρετανία δεν δέχθηκε μόνον επίμονες βομβαρδιστικές επιθέσεις κατά την διετία 1940-1941, αλλά και έντονη προπαγάνδα που άσκησαν οι Γερμανοί στον βρετανικό λαό, ρίχνοντας από τα αεροπλάνα φυλλάδια με στόχο να αποδυναμώσουν το ηθικό του. Ωστόσο η χώρα ανταπεξήλθε χάρη στο καλά οργανωμένο και αυστηρό σύστημα προπαγάνδας και λογοκρισίας, το οποίο υιοθέτησαν τα ΜΜΕ της χώρας. Η Βρετανία είχε μεριμνήσει για την αξιοποίηση της προπαγάνδας πολύ πριν ξεσπάσει ο πόλεμος. Ήδη κατά τη δεκαετία του 1930 υπήρχαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στις ραδιοφωνικές εκπομπές, οι οποίες ήταν έτοιμες να εφαρμοστούν σε περίπτωση πολέμου[221]. Με την έναρξη του πολέμου, βασική αρχή της βρετανικής προπαγάνδας ήταν η ακριβής, αλλά όχι λεπτομερής αναφορά σε πολεμικά γεγονότα, ώστε να μη θέτουν σε κίνδυνο ούτε τον άμαχο πληθυσμό ούτε τις στρατιωτικές επιχειρήσεις της χώρας[222]. Αναφορές πραγματοποιούνταν σε στρατιωτικές επιτυχίες αλλά και αποτυχίες, χωρίς όμως να δίνονται στοιχεία για τον αριθμό των θυμάτων, τον τόπο ή τον χρόνο έκβασης μίας στρατιωτικής επιχείρησης. Μέσω της ενημέρωσης και της προπαγάνδας η βρετανική κυβέρνηση προσπαθούσε να παροτρύνει τον βρετανικό λαό να συμμετέχει ενεργά στις εξελίξεις και να αφυπνίσει το εθελοντικό του αίσθημα, παρακινώντας να συμμετέχουν όλοι στον αγώνα με όποιον τρόπο μπορούσαν. Υπεύθυνο τμήμα για τη δημοσιότητα και την προπαγάνδα ήταν το Υπουργείο Πληροφοριών[223] (Ministry of Information: MOI), το οποίο ιδρύθηκε στα τέλη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και επανιδρύθηκε στις 4 Σεπτεμβρίου 1939[224] με Υπουργό τον Λόρδο ΜακΜίλαν (Hugh Pattison Macmillan). Στις αρμοδιότητές του συμπεριλαμβάνονταν η άσκηση λογοκρισίας, η οποία επιχειρούσε να εξασφαλίσει μια

[219] Cool N. J., *Selling War. The British Propaganda Campaign Against American "Neutrality" in World War II*, Oxford University Press, 1995, pp. 66
[220] Καρτιέ Ρ., *ό.π.,* σ. 397
[221] BBC, *Censorship and propaganda: The BBC's independence is tested.* Ανακτήθηκε από https://www.bbc.com/historyofthebbc/research/bbc-at-war/censorship-and-propaganda (τ.π. 20/3/2020)
[222] Στο ίδιο
[223] Βλ. McLaine I., *Ministry of Morale: Home Front Morale and the Ministry of Information in World War II*, Allen & Unwin, London 1979
[224] Welch D., *Persuading the People: British Propaganda in World War II*, British Library, 2016, pp. 30-35

ισορροπία ανάμεσα στην ελευθερία του Τύπου και στην εθνική ασφάλεια, η έκδοση και η ροή επισήμων ειδήσεων. Δημιουργήθηκαν ξεχωριστές ομάδες υπεύθυνες για την άσκηση λογοκρισίας στον Τύπο, όπου υπήρχε ένας υπεύθυνος λογοκριτής για τον έλεγχο τον πληροφοριών, οι οποίες προορίζονταν για δημοσίευση. Σε περίπτωση που οι ενημερώσεις αυτές περιείχαν αναλυτικές καιρικές εκθέσεις ή τοποθεσίες στρατευμάτων, τότε αφαιρούνταν[225]. Ξεχωριστές ομάδες είχαν συσταθεί για τον σχεδιασμό των ειδήσεων και την εκστρατεία της πολιτικής προπαγάνδας της Βρετανίας[226]. Ακόμη ήταν υπεύθυνο για την παραγωγή προπαγανδιστικού υλικού σε Συμμαχικές και ουδέτερες χώρες. Από τον Μάιο του 1940 έως τον Ιούλιο του 1941 Υπουργός Πληροφοριών διετέλεσε ο διπλωμάτης και πολέμιος του ναζισμού Νταφ Κούπερ (Duff Cooper), έπειτα από προτροπή του Τσώρτσιλ, με τον οποίον έπειτα συνεργάστηκε στενά[227]. Η κυβερνητική προπαγάνδα παρουσίαζε υπερβολικές καταγγελίες για φρικαλεότητες με σκοπό να εξαπατήσουν το κοινό για να υποστηρίξει τον πόλεμο και τον αυξανόμενο περιορισμό των πολιτικών ελευθεριών[228]. Σκοπός ήταν επίσης να διατηρηθεί το ηθικό των Βρετανών υψηλό[229]. Ένα από τα σημαντικότερα τμήματα του MOI αποτέλεσε το Τμήμα Εξωτερικού (Overseas Section), το οποίο ήλεγχε την προερχόμενη από τον εχθρό προπαγάνδα σε όλες τις χώρες υπό γερμανική κατοχή και ανταπέδιδε την προπαγάνδα με κύριο σκοπό να ξεκαθαρίσει τη θέση της Βρετανίας[230]. Σχετικά με τις εφημερίδες κάθε αρχισυντάκτης λάμβανε αρχικά το «Έγγραφο Ασφαλείας» (Defense Notice) με πληθώρα επιμέρους οδηγιών., όπου συμπεριλαμβάνονταν τα θέματα υψίστης ασφαλείας και απαγορευόταν ρητά κάθε δημοσίευση αναφορικά με αυτά. Στη συνέχεια το Τμήμα Εξονυχιστικού Ελέγχου (Scrutiny Division), το οποίο υπαγόταν στο MOI εξέταζε ενδελεχώς κάθε δημοσίευμα[231]. Το MOI προσπάθησε επομένως να επιβάλλει ένα σύστημα υποχρεωτικής λογοκρισίας, εφαρμόζοντας αυταρχικές και πιεστικές μεθόδους λογοκρισίας τόσο στα ΜΜΕ όσο και στο βρετανικό κοινό, για αυτό και σχεδόν αμέσως παρομοιάστηκε με το γερμανικό καθεστώς[232]. Οι αποτυχημένες, όπως κρίθηκαν, ενέργειες του Κούπερ οδήγησαν σε

[225] Welch D., *ό.π.*, p. 43
[226] Balfour M., *Propaganda in war: 1939-1945: Organisations, Policies and Publics in Britain and Germany,* Routledge & Kegan Paul, 1979, p. 88
[227] Πετράκη Μ., *Βρετανική πολιτική και προπαγάνδα στον ελληνοϊταλικό πόλεμο,* Πατάκη, Αθήνα 2011, σσ. 77-78.Welch D., *ό.π.,* p.102
[228] Βλ. Lasswell H., *Propaganda Technique in the World War,* Peter Smith Pub., New York 1938.
[229] Πετράκη Μ. (2011), *ό.π.,* σ. 83
[230] Στο ίδιο, σ. 86
[231] Στο ίδιο, σ. 95
[232] Balfour M., *ό.π.*,pp. 146-148

σύγκρουσή του με τον Τσώρτσιλ και σε αντικατάστασή του τον Ιούλιο του 1941 από τον Μπρένταν Μπράκεν (Brendan Bracken), ο οποίος διετέλεσε Υπουργός Πληροφοριών μέχρι το τέλος του πολέμου[233]. Εκτός αυτών μέρος της ευθύνης στην προπαγάνδα αλλά και στις δολιοφθορές, κατείχε η βρετανική Υπηρεσία Ειδικών Επιχειρήσεων (Special Operations Executive: SOE), η οποία συστάθηκε τον Ιούλιο του 1940 με παρέμβαση του Τσώρτσιλ[234].

[233] Welch D., *ό.π.*, pp. 125-130
[234] Πετράκη Μ. (2011), *ό.π.,* σ. 98

Ο νεοζηλανδικός και αυστραλιανός Τύπος

Από τις πρώτες δυνάμεις που πολέμησαν στο πλευρό της Μεγάλης Βρετανίας κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν η Κοινοπολιτεία της Αυστραλίας και η Νέα Ζηλανδία. Η Αυστραλία εισήλθε στον πόλεμο στις 3 Σεπτεμβρίου 1939, ωστόσο εκείνο το διάστημα διέθετε λίγες στρατιωτικές μονάδες ενώ γενικότερα ήταν ανέτοιμη για τον πόλεμο[235]. Την ίδια ημέρα η Νέα Ζηλανδία κύρηξε τον πόλεμο κατά της Ναζιστικής Γερμανίας[236]. Ως πρώην βρετανική αποικία διατηρούσε έναν ισχυρό συναισθηματικό δεσμό με τη Μεγάλη Βρετανία, όπως αποδεικνύεται και από τη δήλωση του τότε πρωθυπουργού Μάικλ Σάβατζ (Michael J. Savage) στο ραδιόφωνο αναφέροντας: *«Όπου η Βρετανία πηγαίνει, πηγαίνουμε και εμείς! Όπου τάσσεται υπέρ, τασσόμαστε και εμείς!»*[237]. Πρωθυπουργός της Νέας Ζηλανδίας από το 1940 έως το 1949[238] διετέλεσε ο Πίτερ Φρέιζερ (Peter Fraser), ενώ της Αυστραλίας από το 1939 και μέχρι το 1941 διετέλεσε ο Ρόμπερτ Μένζις (Robert Menzies). Οι αυστραλιανές δυνάμεις συμμετείχαν τον Απρίλιο του 1941 στην ανεπιτυχή υπεράσπιση της Ελλάδας από την γερμανική εισβολή, όπου μετά το τέλος της επιχείρησης αυτής και κατά την εκκένωση της χώρας, το 6ο Αυστραλιανό Τάγμα (6th Division) μεταφέρθηκε στην Αίγυπτο και την Κρήτη[239]. Ομοίως το 2ο Νεοζηλανδικό Εκστρατευτικό Σώμα (2nd New Zealand Expeditionary Force: 2NZEF), το οποίο συγκροτήθηκε από τον Φράιμπεργκ με σκοπό να δράσει στη Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή, συμμετείχε στις επιχειρήσεις ενάντια στην γερμανική εισβολή στην Ελλάδα. Η πλειοψηφία των νεοζηλανδικών στρατευμάτων αποσύρθηκαν στην Κρήτη μετά την εκκένωση της ηπειρωτικής χώρας, όπου ο Φράιμπεργκ διετέλεσε διοικητής των Συμμαχικών δυνάμεων στο νησί[240]. Τα δύο έθνη υπέγραψαν το Σύμφωνο της Καμπέρα (Canberra Pact) στις 21 Ιανουαρίου 1944 με σκοπό την υποστήριξη των συμφερόντων της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας στον μεταπολεμικό κόσμο[241].

---

[235] Grey J., *A Military History of Australia*, Cambridge University Press, Port Melbourne, p. 144
[236] Wicksteed M.R., *The New Zealand Army: a history from the 1840s to the 1980s,* Govt Printer, Wellington 1982, p. 33
[237] New Zealand History, *Prime minister declares New Zealand's support for Britain*, Ministry for Culture and Heritage 2020. Ανακτήθηκε από https://nzhistory.govt.nz/pm-declares-new-zealands-support-for-britain-in-famous-radio-broadcast (τ.π. 20/03/2020)
[238] Βλ. Thorn J., *Peter Fraser: New Zealand's Wartime Prime Minister*, Odhams Press, London 1952
[239] Grey J., *ό.π.*, pp. 159-161
[240] Buell B. T., Franks R. C., Hixson A. J. et al., *Second World War: Europe and the Mediterranean,* Square One Publishers, New York 2002, p. 97
[241] McIntyre W. D., *Background to the Anzus Pact: Policy-Makers, Strategy and Diplomacy, 1945-55*, St. Martin's Press, Canterbury University Press, New Zealand 1995, σ. 170

Σχετικά με τους σκοπούς προπαγάνδας και της λογοκρισίας στην Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία πρωτίστως είναι σημαντικό να σημειωθούν οι διπλωματικές σχέσεις των χωρών, κυρίως της Αυστραλίας με τις ΗΠΑ. Το 1940 ο Μένζις διόρισε πρέσβη της Αυστραλίας στις ΗΠΑ τον Ρίτσαρντ Κέισι (Richard Casey), καθώς η πολιτική του εμπειρία, η αφοσίωσή του στο δημόσιο συμφέρον και η οργανωμένη δικτύωση με άλλες χώρες, τον καθιστούσαν τον καταλληλότερο και ικανότερο για να αναλάβει τη θέση του πρέσβη και να ασκήσει διπλωματική πολιτική, διορθώνοντας τα λάθη και τις αποτυχίες των προηγούμενων δύο δεκαετιών και μικραίνοντας την απόσταση ανάμεσα στις δύο χώρες. Οι ΗΠΑ όμως τηρούσαν μία ουδέτερη και απομονωτική στάση απέναντι στα παγκόσμια δρώμενα μη δείχνοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον προς τις διπλωματικές προτάσεις του Αυστραλού πρέσβη. Ο Ρούσβελτ παρότρυνε μάλιστα τον Κέισι να στραφεί αποκλειστικά προς τη Βρετανία για την εξασφάλιση της αυστραλιανής άμυνας και προστασίας. Εκείνος με στόχο την ανάπτυξη διπλωματικών σχέσεων ξεκίνησε μία προπαγανδιστική εκστρατεία στις ΗΠΑ αναδεικνύοντας τις πολεμικές επιχειρήσεις της Αυστραλίας προσπαθώντας να πείσει τους Αμερικανούς να εισέλθουν στον πόλεμο. Αυτή η εκστρατεία προπαγάνδας ωστόσο ήταν απροσδόκητα αποτελεσματική. Μέσα από τις ομιλίες του Κέισι και τις διαφημίσεις που προβάλλονταν στον τύπο και στο ραδιόφωνο, η Αυστραλία παρουσιαζόταν ως μία δημοκρατική κοινωνία και οι Αυστραλοί ανεξάρτητοι, προασπιστές της ισότητας και της ελευθερίας, ικανοί να αποκαταστήσουν την παγκόσμια τάξη, την οποίαν είχε διαταράξει ο πόλεμος[242].

Η λογοκρισία και η προπαγάνδα στο εσωτερικό της Αυστραλίας κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου έως το 1950 ασκήθηκε από το Τμήμα Πληροφοριών (Department of Information: DOI), το οποίο ιδρύθηκε από την κυβέρνηση Μένζις τον Σεπτέμβριο του 1939[243]. Έδρα του ήταν η Μελβούρνη, διέθετε όμως παραρτήματα στο Σίδνευ, τη Νέα Υόρκη και το Λονδίνο[244]. Η διασφάλιση της εθνικής ασφάλειας ήταν ο βασικός στόχος της λειτουργίας του DOI, το οποίο ήλεγχε τις αναφορές των εφημερίδων και των ραδιοφώνων αναφορικά με τα στρατιωτικά γεγονότα. Τα στρατιωτικά νέα των Συμμάχων μεταδίδονταν με αρκετά αισιόδοξο τόνο χωρίς να αναφέρονται οι πραγματικές απώλειες των Αυστραλών στρατιωτών[245].

[242] Στο ίδιο, pp. 23-39
[243] Wood J., *History of International Broadcasting, Volume 2*, The Institution of Electrical Engineers, London 2000, p. 57
[244] Vickery E. L., *Telling Australia's story to the world: The Department of Information 1939-1950*, Thesis, Australian National University 2009, p. 42
[245] Wood J., *ό.π.*, pp. 220-222

Δεδομένων των συνθηκών, η λογοκρισία αυτή την περίοδο ήταν δικαιολογημένη και αναγκαία για την υπεράσπιση της εθνικής ασφάλειας και την διατήρηση του φρονήματος των πολιτών. Το DOI επίσης ανέλαβε την παραγωγή ραδιοφωνικού, κινηματογραφικού και έντυπου υλικού για να προωθήσει τις στρατιωτικές προσπάθειες της Αυστραλίας αλλά και να παρέχει πληροφορίες σχετικές με την οργάνωση της στρατιωτικής και πολιτικής άμυνας[246]. Διέθετε ακόμη την εξουσία ανάκλησης μίας δημοσίευσης και της υποχρεωτικής δημοσίευσης υλικού, σύμφωνα με τον κανονισμό, ο οποίος επέτρεπε στον Γενικό Διευθυντή να υποχρεώνει εφημερίδες και ραδιοτηλεοπτικούς φορείς να δημοσιεύουν, χωρίς χρηματικό αντάλλαγμα, δηλώσεις, οι οποίες κρίνοντας απαραίτητες για το συμφέρον της άμυνας ή του πολέμου[247].

Στη Νέα Ζηλανδία οι «Έκτακτοι Κανονισμοί Λογοκρισίας και Δημοσιότητας» (Censorship and Publicity Emergency Regulations) εγκρίθηκαν την 1η Σεπτεμβρίου 1939 με σκοπό την αποτροπή διάδοσης ζημιογόνων πληροφοριών προς το εθνικό συμφέρον και υπονομευτικών αναφορών κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου[248]. Την ανώτατη εξουσία διέθετε το Συμβούλιο Λογοκρισίας και Δημοσιότητας (Censorship and Publicity Board) υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού[249]. Ως ζημιογόνες πληροφορίες ορίζονταν οποιεσδήποτε πληροφορίες σχετικά με τις δυνάμεις, τον εξοπλισμό, τις επιχειρήσεις, τα αμυντικά μέτρα, τη ναυτιλία, τα φορτία και κάθε άλλο θέμα που θα μπορούσε να είναι άμεσα ή έμμεσα χρήσιμο στον εχθρό. Οι υπονομευτικές αναφορές περιλάμβαναν ορισμένες κατηγορίες που παρέμειναν λειτουργικές σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου: α) αναφορές που αποσκοπούσαν ή θα μπορούσαν να προκαλέσουν δυσαρέσκεια προς την Αυτού Μεγαλειότητα β) να επέμβουν στην επιτυχία των δυνάμεων της Αυτού Μεγαλειότητας από ξηρά, θάλασσα ή αέρα γ) να διαταράξουν το ηθικό τους ή το ηθικό των πολιτών, δ) ψευδείς αναφορές ε) αναφορές που αποσκοπούν ή ενδέχεται να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη στο τραπεζικό σύστημα ή το νόμισμα ή τα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης προς το συμφέρον

[246] Hannah T., *The Propaganda Model of the Media in New Zealand,* Submitted to the School of Communications and Information Management, Victoria University of Wellington in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Master of Library and Information Studies, Victoria University of Wellington 1999, pp. 85-90
[247] Vickery E. L., *ό.π.,* p. 200
[248] Legislative Council and House of Representatives, *Parliamentary Debates: First Session, Twenty-sebenth Parliament,* Vol. 265, Government Printer, Wellington 1945, p. 372-374; New Zealand Legal Information Institute, *The Censorship and Publicity Emergency Regulations 1939,* Serial Number 1939/121 pp. 562-573. Ανακτήθηκε από http://www.nzlii.org/nz/legis/num_reg/caper1939438/ (τ.π. 21/03/2020); New Zealand Legal Information Institute, *The Censorship and Publicity Emergency Regulations 1939: Amendment No. 2 1940,* Serial Number 1940/93, pp. 333-335. Ανακτήθηκε από http://www.nzlii.org/nz/legis/num_reg/caper1939an21940563/ (τ.π. 21/03/2020)
[249] Taylor M. N., *The Home Front, Volume II,* Historical Publications Branch, Wellington 1986, p. 886

του πολέμου στ) αναφορές που ενδέχεται να βλάψουν τις σχέσεις της Αυτού Μεγαλειότητας και οποιουδήποτε φιλικού ξένου κράτους ζ) αναφορές που πιθανώς να προκαλούσαν αδικαιολόγητο πανικό στο κοινό η) αναφορές που θα παρέμβαιναν στην κατασκευή, παραγωγή, προμήθεια ή παράδοση αγαθών ή υπηρεσιών απαιτούμενες για τον πόλεμο και θ) αναφορές σε παράνομη αντίσταση σε οποιοδήποτε νόμο σχετικά με τη στρατιωτική θητεία ή την απονομή δικαιοσύνης[250]. Κατά τους κανονισμούς του 1939 επίσης οι εκδότες προκειμένου να δημοσιεύσουν οτιδήποτε αναφορικά με τον πόλεμο, θα έπρεπε να είχαν υποβάλλει πρώτα τις πληροφορίες στον Διευθυντή Δημοσιότητας (Director of Publicity) προς γραπτή έγκριση, ο οποίος επέβαλε απαγορεύσεις σε ειδήσεις και ενημερώσεις συμβουλεύοντας παράλληλα για το πως πρέπει να προβάλλονται τα νέα[251].

[250] Taylor M. N., *ό.π.*, pp. 886-887
[251] Στο ίδιο, pp. 888

Γ΄. Ο ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΑ ΟΥΔΕΤΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Ο αμερικανικός Τύπος

Με την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι ΗΠΑ δήλωσαν την ουδετερότητά τους υπογράφοντας τον Νόμο περί Ουδετερότητας στις 5 Σεπτεμβρίου 1939 αρχικά από τον Πρόεδρο Ρούζβελτ και έπειτα από τον Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Κόρντελ Χαλ (Cordell Hull)[252]. Ωστόσο στις 29 Δεκεμβρίου 1940 ο Ρούζβελτ ανακοίνωσε την παροχή υλικής βοήθειας στη Μεγάλη Βρετανία, προκειμένου να συνεχίσει τον πόλεμο εναντίον της Ναζιστικής Γερμανίας. Διέταξε την ενίσχυση του στρατιωτικού εξοπλισμού και δεσμεύτηκε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα αποτελούσαν «το μεγάλο οπλοστάσιο της δημοκρατίας»[253]. Στη συνέχεια τον Μάρτιο του 1941, το Κονγρέσο ενέκρινε το Νομοσχέδιο HR 1776 και τον νόμο περί Εκμισθώσεως και Δανεισμού για βοήθεια προς την Μεγάλη Βρετανία[254]. Οι ΗΠΑ εισήλθαν εν τέλει στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μετά την επίθεση της Ιαπωνίας κατά αμερικανικής αεροναυτικής δύναμης στο Περλ Χάρμπορ στη Χαβάη, το οποίο αποτελούσε έδαφος των ΗΠΑ, στις 7 Δεκεμβρίου 1941[255].

Ο αμερικανικός Τύπος απαλλαγμένος από την υποχρέωση να εξυπηρετήσει άμεσα συμμαχικά ή αξονικά συμφέροντα, διέθετε μία σχετική αυτονομία. Από το 1938 υπήρξε νομοθεσία, η οποία απαγόρευε την κυκλοφορία μη εγκεκριμένων φωτογραφιών και χαρτών των στρατιωτικών βάσεων τόσο των συμμάχων όσο και των αντιπάλων τους[256]. Επιπλέον, το νομοθετικό αυτό μέτρο στόχευε στην προστασία σημαντικών στρατιωτικών πληροφοριών, οι οποίες ελέγχονταν ακόμη και από τον ίδιο τον Ρούσβελτ. Σε αυτό το σημείο αξίζει να

[252] United States Holocaust Memorial Museum, *Secretary of State Cordell Hull signs the Neutrality Law.* Ανακτήθηκε στο https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/photo/secretary-of-state-cordell-hull-signs-the-neutrality-law (τ.π. 11/3/2020)

[253] United States Holocaust Memorial Museum, *Roosevelt announces aid for Britain* [βίντεο]. Ανακτήθηκε στο https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/film/roosevelt-announces-aid-for-britain (τ.π. 11/3/2020); Βλ. Hyde C. K., *Arsenal of Democracy: The American Automobile Industry in World War II*, WSU P, Detroit 2013, pp. 16-17; Baime A. J., *The Arsenal of Democracy: FDR, Detroit and an epic quest to arm an America at War*, Houghton Mifflin Harcourt, Boston, New York 2014, pp. 88-89; Black C., *Franklin Delano Roosevelt: Champion of Freedom*, Public Affairs 2003, pp 648–82

[254] Βλ. Kimball W. F., (1969), *ό.π*; Kimball W. F., (1997), *ό.π*

[255] Βλ. Willmott H. P et al., *Pearl Harbor*, Weidenfeld & Nicolson, Cassell 2003; Gailey A. H., *War in the Pacific: From Pearl Harbor to Tokyo Bay*, Presidio Press (1st ed 1997); Burns E. M., *ό.π.*, σ. 926

[256] Sweeney S. M., *Secrets of Victory: The Office of Censorship and the American Press and Radio in World War II*, The University of North Carolina Press, London 2001, pp. 70-75

σημειωθεί ότι ο Αμερικανός Πρόεδρος δεν συμφωνούσε απόλυτα με την επιβολή αυστηρών μέτρων λογοκρισίας, θεωρώντας ότι αυτά, μακροπρόθεσμα, θα έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο ηθικό των πολιτών. Η άποψη του Ρούζβελτ ήταν ότι τα ΜΜΕ όφειλαν να μεταδίδουν ακριβείς ειδήσεις, οι οποίες όμως να μη μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους αντιπάλους[257]. Ο δισταγμός αυτός του Προέδρου για την επιβολή λογοκρισίας αντικατόπτριζε και το γενικότερο κλίμα που επικρατούσε στην κοινωνία των ΗΠΑ με αποτέλεσμα η επιβολή περιοριστικών μέτρων στη μετάδοση των ειδήσεων να αποτελέσει ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα προκαλώντας αντιδράσεις. Κατά το διάστημα 1939-1941 η λογοκρισία και η προπαγάνδα, τόσο στον τύπο όσο και στα υπόλοιπα ΜΜΕ ασκούνταν άτυπα και με πρωτοβουλία των ίδιων των συντακτών και ραδιοφωνικών παραγωγών, ενώ δεν είχε οργανωθεί μέχρι τότε επίσημα και «νομίμως» πολιτική προπαγάνδας[258]. Πρώτος ο Τύπος, αλλά και τα υπόλοιπα μέσα, δεν αντιμετώπιζαν θετικά τη δημιουργία μιας ενιαίας κρατικής υπηρεσίας, η οποία θα ήλεγχε όλες τις πληροφορίες πολέμου αποτελώντας ουσιαστικά τον βασικό φορέα ειδήσεων[259]. Ο φόβος της προπαγάνδας επεκτεινόταν και στο Κογκρέσο, το οποίο προέβλεπε ότι μία πολιτική προπαγάνδας στις ΗΠΑ θα την έκανε να μοιάζει με τη Ναζιστική Γερμανία, χαρακτηριστικό που δεν ταίριαζε καθόλου στη δημοκρατική κοινωνία των ΗΠΑ. Ο δισταγμός των ΗΠΑ δεν περιοριζόταν μόνο σε μία προπαγανδιστική εκστρατεία, εσωτερική και εξωτερική, αλλά επεκτεινόταν και στη συμμετοχή τους στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο[260]. Η δυσκολία να βρεθεί μια ισορροπία μεταξύ της διατήρησης της μυστικότητας του πολέμου και του δικαιώματος του κοινού να γνωρίζει την αλήθεια αποτέλεσε ένα μείζον ζήτημα για την κυβέρνηση Ρούσβελτ. Τα πρώτα βήματα για την δημιουργία μίας επίσημης υπηρεσίας προπαγάνδας πραγματοποιήθηκαν το 1939 με την δημιουργία του Γραφείου Κυβερνητικών Αναφορών (Office of Government's Reports: OGR)[261]. Το OGR ακολούθησε μια στρατηγική πληροφοριακής προπαγάνδας με στόχο να αυξήσει την εμπιστοσύνη του κοινού στον αμερικανικό στρατό. Πριν την είσοδο όμως των ΗΠΑ στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ο Ρούσβελτ επένδυσε στη δημιουργία μιας Υπηρεσίας Παρακολούθησης Εξωτερικών Εκπομπών (Foreign Broadcast Monitoring Service: FBMS) αποτελώντας τον κύριο κυβερνητικό οργανισμό

[257] Winkler A., *Politics of Propaganda: The Office of War Information, 1942-1945, New Haven, CT and London, Yale 1978*, p. 57.
[258] Winkler A., *ό.π.*, pp. 160-161
[259] Sweeney S. M., *ό.π.*, pp. 83-85
[260] Sweeney S. M., *ό.π.*, pp. 87-88
[261] Koppes C. R. & Black G. D., *Hollywood goes to War: How Politics, Profits and Propaganda Shaped World War II Movies,* University of California Press, Berkley Los Angeles 1987, p.50

υπεύθυνο κατά κάποιο τρόπο για την προπαγάνδα, με πρώτο σταθμό παρακολούθησης στο Πορτλαντ[262]. Συστάθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 1941 υπό την αιγίδα της Ομοσπονδιακής Επιτροπής Επικοινωνιών (Federal Communications Commission: FCC). Ο σταθμός δεν ήταν όμως κατάλληλα εφοδιασμένος και προετοιμασμένος, ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις που δημιούργησε ο πόλεμος[263]. Η υπηρεσία απέκτησε σπουδαίο ρόλο μετά το Περλ Χάρμπορ, καθώς μέσα σε ένα χρόνο αποτελούνταν ήδη από 10 γραφεία. Αρμοδιότητα της FBMS ήταν η καταγραφή, η μετάφραση και ο σχολιασμός ραδιοφωνικών προγραμμάτων τα οποία περιείχαν προπαγανδιστικά μηνύματα και προέρχονταν από τις Δυνάμεις του Άξονα[264]. Εκτός αυτών, η επιρροή των ΜΜΕ πραγματοποιούταν σε τέσσερις άξονες: α) την τάση των απόψεων της πλειοψηφίας να επισκιάζουν τις θέσεις των μειονοτήτων, β) την «εθελοντική» άσκηση λογοκρισίας από δημοσιογράφους φίλα προσκείμενους προς τους Συμμάχους, γ) την «εθελοντική» άσκηση λογοκρισίας από δημοσιογράφους, οι οποίοι ανταποκρίνονταν στα αιτήματα της κυβέρνησης και δ) οργάνωση σχεδίου για τη σύσταση ενός επισήμου λογοκριτικού συστήματος[265]. Τον Δεκέμβριο του 1941 μετά την επίθεση στο Περλ Χάρμπορ μετονομάστηκε σε Υπηρεσία Πληροφοριών Ξένων Ραδιοτηλεοπτικών Υπηρεσιών (Foreign Broadcast Intelligence Service: FBIS) με έδρα την Ουάσιγκτον [266]. Μετά την κήρυξη του πολέμου της Ναζιστικής Γερμανίας και της φασιστικής Ιταλίας εναντίον των ΗΠΑ στις 11 Δεκεμβρίου 1941, ιδρύθηκε το Γραφείο Πληροφοριών Πολέμου ΗΠΑ (United States Office of War Information: OWI) με την Εκτελεστική Εντολή 9182 του Προέδρου Ρούζβελτ , το οποίο προπαγάνδιζε τη συμμετοχή των ΗΠΑ στον πόλεμο και ήταν υπεύθυνο για την εγχώρια και την υπερπόντια πληροφόρηση[267]. Η κρατική λογοκρισία στον αμερικανικό τύπο ξεκίνησε επίσημα στις 19 Δεκεμβρίου 1941 με την εκτελεστική εντολή 8985, η οποία υπεγράφη από τον Πρόεδρο Ρούζβελτ , συστήνοντας το Γραφείο Λογοκρισίας (Office of Censorship: OOC)[268]. Το OOC ήταν υπεύθυνο για την άσκηση λογοκρισίας σε εφημερίδες, περιοδικά αλλά και στο

[262] Roop J., *Foreign Broadcast Information Service, History, Part I: 1941-1947,* Central Intelligence Agency, 1969, p. 37.
[263] Roop J., *ό.π.*, p. 37
[264] Roop J., *ό.π.*, p. 42
[265] Sweeney S. M., *ό.π.* , pp. 19-20
[266] Barnouw E., *The Golden Web. A History of Broadcasting in the United States,* Vol. II, Oxford University Press, New York 1968, pp. 157-159, 176-178
[267] Peters G., Woolley J. T., «Franklin D. Roosevelt: Executive Order 9182. Establishing the Office of War Information. June 1, 1942», *The American Presidency Project*. University of California - Santa Barbara. Ανακτήθηκε από www.presidency.ucsb.edu/node/210709 (τ.π. 11/03/2020); Winkler M. A., *ό.π.*
[268] Βλ. Falk E. A., *Theatrical Criticism in the New York Evening Post, 1801-1830,* Michigan State University, Department of English, Michigan 1968

ραδιόφωνο[269]. Διευθυντής διορίστηκε ο Μπάιρον Πράις (Byron Price), πρώην υπεύθυνος συντάκτης των ειδήσεων της Associated Press[270]. Η λογοκρισία που ασκήθηκε ήταν κυρίως δημοσιογραφική και αφορούσε τόσο τους ραδιοφωνικούς παραγωγούς όσο και τους δημοσιογράφους των εφημερίδων. Ακατάλληλες ή επικίνδυνες πληροφορίες, οι οποίες εξετάζονταν από τον λογοκριτικό μηχανισμό, ορίζονταν οι α) γενικές πληροφορίες για τις κινήσεις του αμερικανικού στρατού, πεζικού και ναυτικού, όπως η ακριβής τοποθεσία του και ο προορισμός του, ο εξοπλισμός του και τα στρατηγικά του σχέδια β) πληροφορίες σχετικές με τα πλοία, απαγορευόταν η γνωστοποίηση της τοποθεσίας τους, της ταυτότητάς τους, το λιμάνι και η ώρα άφιξής του σε αυτό, ο προορισμός τους και το είδος τους γ) οι μετακινήσεις των αεροπλάνων δ) οι τοποθεσίες και ο αριθμός των οχυρών, των ναρκοπέδιων ή άλλων πολεμικών παγίδων ε) πληροφορίες για την προμήθεια πολεμικών εφοδίων στ) φωτογραφίες και χάρτες πολεμικού περιεχομένου[271]. Λογοκρισία ασκήθηκε ακόμη και στα μετεωρολογικά δελτία, κυρίως σε αυτά που μεταδίδονταν ραδιοφωνικώς, τα οποία περιείχαν πληροφορίες, οι οποίες μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από τον εχθρό για την οργάνωση των στρατιωτικών του επιχειρήσεων. Στις εφημερίδες από την άλλη, η λογοκρισία σχετικά με τα δελτία αυτά ήταν πιο ήπια, καθώς επιτρεπόταν η καταγραφή περισσότερων πληροφοριών, λόγου χάρη η τύπωση πινάκων θερμοκρασίας[272]. Σε αυτές τις ενέργειες σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι ραδιοφωνικοί σταθμοί και ο τύπος συμφώνησαν με τα μέτρα της κυβέρνησης και εφάρμοσαν οικειοθελώς και με προθυμία τους κανόνες που τους επιβλήθηκαν, σε αντίθεση με την Μεγάλη Βρετανία, η οποία διατήρησε μία πιο αρνητική στάση απέναντι σε παρόμοια κυβερνητικά μέτρα λογοκρισίας. Η γενική αυτή αποδοχή στις ΗΠΑ οφειλόταν, όπως εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς, στα έντονα πατριωτικά αισθήματα τόσο του αμερικανικού λαού όσο και των αρμόδιων που βρίσκονταν στους κόλπους των μέσων ενημέρωσης[273]. Το 1942 ιδρύθηκε το Γραφείο Πληροφοριών Πολέμου (Office War Information: OWI) [274], με διευθυντή τον Έλμερ Ντέιβις (Elmer Davis). Το OWI ασκούσε πολιτική προπαγάνδα μέσω των εφημερίδων και των ραδιοφωνικών εκπομπών έως το 1945, όταν καταργήθηκε. Δημιούργησε

[269] Sweeney S. M., *ό.π.*, p. 4
[270] Στο ίδιο, p. 40
[271] US Government, Historical Reports on War Administration, *A report on the Office of Censorship*, US Government Printing Office, Washington 1945, p. 35.
[272] Sweeney S. M., *ό.π.* , p. 61
[273] Στο ίδιο, p. 42
[274] Winkler A., ό.π., p. 77

προγράμματα πληροφόρησης, τα οποία θα διευκόλυναν το κοινό να σχηματίσει μία ολοκληρωμένη και σφαιρική αντίληψη για την κατάσταση στο εσωτερικό και στο εξωτερικό των ΗΠΑ, αλλά και για τις εξελίξεις των στρατιωτικών επιχειρήσεων[275]. Η εσωτερική προπαγάνδα στόχευε στην δημιουργία αντι-ιαπωνικών αισθημάτων ενώ στο εξωτερικό η προπαγάνδα πήρε τη μορφή ψυχολογικού πολέμου τονίζοντας στους αντιπάλους την αμερικανική υπεροχή.

[275] Winkler A., ό.π., p. 90

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Οι πρώτες ημέρες της γερμανικής επίθεσης (20-21 Μαΐου)

Η γερμανική επίθεση ξεκίνησε τα ξημερώματα της 20ης Μαΐου με βαρύ βομβαρδισμό κατά του αεροδρομίου του Μάλεμε στα δυτικά ενώ στη συνέχεια η επίθεση επεκτάθηκε κατά του Ρεθύμνου και του Ηρακλείου. Ωστόσο τα γεγονότα δεν παρουσιάστηκαν στον ελλαδικό και διεθνή Τύπο με κοινό τρόπο. Εκτυλίχθηκε ένας πόλεμος προπαγάνδας μέσα από τα εκάστοτε δημοσιεύματα μεταξύ του Άξονα και των Συμμάχων για τη Μάχη της Κρήτης. Στη διαδικασία εμψύχωσης του λαϊκού αισθήματος τα γεγονότα της Μάχης διαστρεβλώθηκαν, άλλα αποκρύφτηκαν, ενώ ορισμένα υπερπροβλήθηκαν. Κατά τις πρώτες δύο ημέρες της Μάχης ο μεν αξονικός Τύπος αποκρύπτει γεγονότα, ενώ αντιθέτως ο συμμαχικός Τύπος παρουσιάζεται εξαιρετικά ενημερωτικός για τις εξελίξεις με αισιόδοξο και ανησυχητικό παράλληλα τόνο. Ο ουδέτερος τύπος δημοσιεύει εκ Λονδίνου τις ενημερώσεις για τη Μάχη υιοθετώντας αντίστοιχο ύφος.

Στον ναζιστικό Τύπο στα πρωτοσέλιδα της 21ης Μαΐου δεν γίνεται καμία συγκεκριμένη αναφορά στην Κρήτη παρά μόνο στο πολεμικό υλικό, το οποίο άφησαν τα βρετανικά στρατεύματα στην Ελλάδα. Στη δεύτερη σελίδα συναντάται ένα μικρό άρθρο με τίτλο *«Υποβρύχιο βύθισε δεξαμενόπλοια 33.000 τόνων»*, όπου σύμφωνα με την Ανώτατη Διοίκηση της Βέρμαχτ ένα υποβρύχιο υπό την εποπτεία του πλωτάρχη Χάινριχ Λέμαν-Βίλενμπροκ (Kapitänleutnant Heinrich Lehmann-Willenbrock), βύθισε βρετανικά δεξαμενόπλοια συνολικής χωρητικότητας συνολικής χωρητικότητας 33.000 τόνων στην περιοχή της Μεσογείου. Σχετικά με την Κρήτη γράφεται πως: *«Ενώσεις με βομβαρδιστικά κάθετης εφόρμησης βομβάρδισαν τον κόλπο της Σούδας και αεροδρόμια στο νησί της Κρήτης. Πυρπόλησαν ένα καταδρομικό κατηγορίας York, κατέστρεψαν έξι μαχητικά αεροσκάφη Hurricane στο έδαφος και κατέστησαν έξι αντιαεροπορικά πυροβόλα εκτός δράσης»* [276]. Η *Hamburger Anzeiger* στο πρωτοσέλιδο[277] δημοσιεύει ένα άρθρο με τίτλο *«Νευρικότητα στη Βουλή της Αγγλίας».* Ο Γερμανός ανταποκριτής εκ Στοκχόλμης αναφέρει πως ο Τσώρτσιλ στη συνεδρίαση της Βουλής ξεκίνησε τις δηλώσεις σχετικά με την κατάσταση που επικρατεί στην Ανατολική Μεσόγειο περιγράφοντας τις γερμανικές αεροπορικές επιδρομές που

[276] Εφ. *General Anzeiger*, 21/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17066; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 21/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.852; Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 21/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 52
[277] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 21/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 117

πραγματοποιούνται στην Κρήτη, τον βαθμό δυσκολίας καθώς και ότι λαμβάνουν χώρα όχι μόνο στον κόλπο της Σούδας αλλά σε όλα τα χωρικά ύδατα της Κρήτης, όπως επίσης και κατά των αεροδρομίων και των θέσεων των αντιαεροπορικών όπλων.

Στον ελλαδικό Τύπο[278] στη δεύτερη σελίδα[279] της εφημερίδας *Ακρόπολις* στις 21 Μαΐου διαβάζουμε ομοίως την ανακοίνωση της Βέρμαχτ με τίτλο *«ΔΡΑΣΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΣΤΟΥΚΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΚΡΗΤΗΝ – ΕΠΙΔΡΟΜΑΙ ΜΑΧΗΤΙΚΩΝ ΕΙΣ ΑΓΓΛΙΑΝ – ΚΑΤΑΒΥΘΙΣΕΙΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΦΟΡΩΝ»* αποτελώντας τη μοναδική είδηση σχετικά με τα γεγονότα στην Κρήτη. Την ίδια ημέρα στο *Ελεύθερον Βήμα* στη δεύτερη σελίδα[280] συναντάται το ίδιο ακριβώς άρθρο σχετικά με τη Μάχη με τον διαφορετικό ωστόσο τίτλο *«ΕΒΟΜΒΑΡΔΙΣΘΗΣΑΝ ΣΦΡΟΔΡΟΤΑΤΑ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ»*. Στη Θεσσαλονίκη η *Απογευματινή* στο πρωτοσέλιδο σε ελληνική και γερμανική γλώσσα αναδημοσιεύει το ανακοινωθέν, όπως και η *Νέα Ευρώπη*[281]. Η *Νεολόγος Πατρών* γνωστοποιεί ομοίως την ενημέρωση στο πρωτοσέλιδο[282] με τίτλο *«ΕΒΥΘΙΣΘΗΣΑΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΦΟΡΑ 33.000 ΤΟΝΩΝ – ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΣ ΠΛΟΙΩΝ ΚΑΙ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗ- ΚΑΤΕΣΤΡΑΦΗΣΑΝ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ ΚΑΙ ΕΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ – Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΥΠΕΡΑΝΩ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ»*. Η κερκυραϊκή *Jonio* στο πρωτοσέλιδο[283] παραθέτει σε ελληνική και ιταλική γλώσσα, μεταξύ των ειδήσεων για τις εξελίξεις στο μέτωπο του Τομπρούκ, το ανακοινωθέν την Βέρμαχτ.

Η αντίδραση του γαλλικού Τύπου στη Μάχη της Κρήτης δεν ήταν άμεση. Τα φύλλα[284] της *Le Figaro* δε φέρουν καμία αναφορά στα γεγονότα, τα οποία εξελίσσονται στην Ελλάδα, ενώ η *Le Matin* αρκείται στην παρουσίαση μίας γενικής εικόνας αναδημοσιεύοντας με τη σειρά της στο πρωτοσέλιδο[285] την ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Η *Le Petit Journal* όμως εκτός αυτού δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[286] υπό τον τίτλο *«1.500 Γερμανοί στρατιώτες προσγειώνονται στην Κρήτη - Ο κ. Τσώρτσιλ ανακοινώνει ότι τα βρετανικά στρατεύματα είναι κύρια της κατάστασης»* την είδηση εκ Λονδίνου σχετικά με την ανακοίνωση του Βρετανού

[278] Να σημειωθεί εδώ ότι τηρείται η ορθογραφία σε μονοτονικό σύστημα.
[279] Εφ. *Ακρόπολις*, 21/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4423
[280] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα,* 21/05/1941, έτος Κ' , αρ. φ. 6584
[281] Εφ. *Απογευματινή*, 21/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2647
[282] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 21/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 141
[283] Εφ. *Jonio,* 21/05/1941, έτος 1, αρ. φ. 2
[284] Εφ. *Le Figaro*, 21/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 141
[285] Εφ. *Le Matin,* 21/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.867
[286] Εφ. *Le Petit Journal,* 21/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.588

πρωθυπουργού στη Βουλή των Κοινοτήτων για την προσγείωση 1.500 *«εχθρών στρατιωτών»* στην Κρήτη βεβαιώνοντας παράλληλα για την κυριαρχία των βρετανικών δυνάμεων στη νήσο.

Η ιταλική *La Stampa* αναφέρει σε μία μικρή ενημέρωση στο πρωτοσέλιδο[287] τις ενέργειες των Στούκας στην Κρήτη κατά την ανακοίνωση της Βέρμαχτ δημοσιεύοντας επίσης έναν χάρτη[288] της νήσου. Ομοίως η *Il Lavoro* στο πρωτοσέλιδο[289] και η *Il Solco Fascista* στην τέταρτη σελίδα[290].

Στο ξέσπασμα της Μάχης οι συμμαχικές εφημερίδες τηρούν εντελώς διαφορετική στάση απέναντι στην ειδησεογραφική κάλυψη του γεγονότος αφιερώνοντας την επόμενη ημέρα (21/5) στα πρωτοσέλιδα μακροσκελή ρεπορτάζ σχετικά με το γεγονός καταγράφοντας με μεγάλη λεπτομέρεια όλες τις εξελίξεις διαθέτοντας ως κύρια πηγή ανταποκρίσεις από το Λονδίνο. Η *Daily Express* αφιερώνει σχεδόν ολοκληρωτικά το πρώτο φύλλο[291] στην ολονύκτια μάχη των βρετανικών στρατευμάτων ενάντια στους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές. Το πρώτο άρθρο του πολεμικού ανταποκριτή της εφημερίδας φέρει τίτλο *«Προσοχή για περισσότερες προσγειώσεις»*, στο οποίο είναι εμφανής η διαφορετική αντιμετώπιση και προβολή της κατάστασης συγκριτικά με τον αξονικό Τύπο. Γίνεται λόγος για την αποτυχία των *«εισβολέων από αέρος του Χίτλερ»* να εδραιώσουν μία σταθερή βάση διατείνοντας ότι *«όλοι οι Ναζί έχουν σκοτωθεί ή συλληφθεί».* Αναφέρεται ακόμα η πιθανή συμμετοχή τμημάτων του ιταλικού στόλου προκειμένου να στηρίξουν τις απόπειρες προσγειώσεις των γερμανικών δυνάμεων. Ενδιαφέρον σημείο αποτελεί ο συλλογισμός του ανταποκριτή σχετικά με τη χρήση ανεμοπτέρων για πρώτη φορά σε πραγματική κατάσταση πολέμου από την πλευρά της Γερμανίας υποστηρίζοντας ότι στην ορεινή Κρήτη η προσγείωση πρέπει να έχει ήδη προκαλέσει υψηλό αριθμό ατυχημάτων. Αναφορά γίνεται επίσης στη χρήση στρατιωτικών στολών της Νέας Ζηλανδίας από 1.300 Γερμανούς, όπως αποκάλυψε ο Βρετανός πρωθυπουργός, δημιουργώντας στον στρατηγό Φράιμπεργκ ένα σημαντικό πρόβλημα. Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, το οποίο έχει συνυπογράψει η Γερμανία, οι στρατιώτες με ψεύτικες στολές δύνανται να πυροβοληθούν αμέσως ως κατάσκοποι, ωστόσο είναι στην κρίση του διοικητή του εκάστοτε τομέα να αποφασίσει για τους *«μεταμφιεσμένους άνδρες».* Ένα επιπλέον πρόβλημα για τον Φράιμπεργκ, όπως σημειώνεται, θα αποτελέσει η μεταφορά των

[287] Εφ. *La Stampa*, 21/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 121
[288] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 13
[289] Εφ. *Il Lavoro*, 21/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 141
[290] Εφ. *Il Solco Fascista*, 21/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 141
[291] Εφ. *Daily Express*, 21/05/1941, αρ. φ. 12.788

στρατιωτών του καθώς δεν υπάρχει σιδηρόδρομος στο νησί. Ωστόσο ο Γουέιβελ είχε ήδη επισημάνει στις 2 Μαΐου τις δυσκολίες στην υπεράσπιση της νήσου, αναφέροντας το κακό οδικό δίκτυο, την ανεπάρκεια μεταφορών, την αναγκαιότητα μεταφοράς τουλάχιστον τριών ταξιαρχιών και μεγάλο αριθμό αντιαεροπορικών μονάδων για την φρούρηση της νήσου. Εκτός αυτών η έλλειψη σύγχρονου αεροδρομίου στο νησί, τα λίγα και στην πλειοψηφία ανεκπαίδευτα και χωρίς οπλισμό ελληνικά στρατεύματα, καθιστούσαν κατά τον Γουέιβελ την υπεράσπιση της Κρήτης προβληματική[292]. Εντούτοις ο Τσώρτσιλ απάντησε στις 5 Μαΐου ότι δεν καταλαβαίνει προς τι η ανησυχία και ότι ο ίδιος δεν ανησυχεί καθόλου για μία αεροπορική επίθεση εφόσον νιώθει ότι τα συμμαχικά στρατεύματα μπορούν να ανταπεξέλθουν επαρκώς. Γράφει παρακάτω ότι μεταφέροντας στην Κρήτη εξοπλισμό, οχήματα και λίγα επιπλέον μαχητικά αεροπλάνα η νήσος είναι δυνατόν να κρατηθεί[293]. Ο Γουέιβελ στις 12 Μαΐου με τηλεγράφημα ζήτησε στον Τσώρτσιλ να σκεφτεί να στείλει τουλάχιστον δώδεκα άρματα μάχης με ικανό ανθρώπινο δυναμικό προκειμένου να βοηθήσουν στην υπεράσπιση της νήσου. Ο Τσώρτσιλ απάντησε όμως ότι εφόσον τα άρματα μάχης, τα οποία έχει ήδη στείλει καταφθάσουν ασφαλώς, είναι αρκετά, ενώ λίγες ημέρες μετά στις 15 Μαΐου διαβεβαιώνει τον Γουέιβελ, ότι όλες οι δυνατές ενισχύσεις έχουν αποσταλεί[294]. Σε δεύτερο ρεπορτάζ του δημοσιογράφου της εφημερίδας Άλαν Μούρχεντ (Alan Moorehead) εκ Καΐρου γράφεται ότι μία μονάδα Γερμανών *«εισβολέων»* εξακολουθεί να αντιστέκεται στην Κρήτη. Με γλαφυρό ύφος περιγράφεται η επίθεση κατά της νήσου: *«Ο Χίτλερ επέλεξε την πρώτη πραγματικά σκοτεινή νύχτα χωρίς φεγγάρι για ένα βαρύ και συνεχή πρώτο βομβαρδισμό της Κρήτης, ενός από τους προμαχώνες μας στην Ανατολική Μεσόγειο και νέα έδρα της ελληνικής κυβέρνησης. Στη συνέχεια, λίγο πριν ανατείλει ο ήλιος, τεράστια γερμανικά αεροπλάνα, μερικά μεταφορικά ανεμοπλάνα, διέσχισαν τα 200 μίλια θάλασσας της Ελλάδας και τα 150 μίλια από τα ιταλικά Δωδεκάνησα μεταφέροντας τους εισβολείς. Σύντομες αναφορές που φτάνουν στο GHQ στο Κάιρο, δείχνουν ότι η κύρια προσγείωση ήταν κοντά στον κόλπο της Σούδας, βρετανικής ναυτικής βάσης. Οι σκληρότερες μάχες συνεχίζονται κατά μήκος του δρόμου κοντά στο δυτικό άκρο του κόλπου της Σούδας και των Χανίων, της πρωτεύουσας, ακόμα πιο δυτικά. Τίποτα δεν είναι γνωστό στο Κάιρο για τη συνολική εισβολή πέρα από τη σημερινή δήλωση του κ. Τσώρτσιλ στο κοινοβούλιο ότι 1.500 Γερμανοί φορώντας στολή μάχης της Νέας Ζηλανδίας είχαν*

[292] CAB 66/16/38
[293] CAB 66/16/38
[294] CAB 66/16/38

προσγειωθεί. [..] Όλη την ημέρα γερμανικά αεροπλάνα επιτίθονταν κατά μήκος της βόρειας ακτής της Κρήτης, βομβαρδίζοντας, πυροβολώντας και στοχεύοντας ειδικότερα στις αντιαεροπορικές άμυνες. Μεταξύ των πόλεων που εισέβαλαν ήταν η Κάντια, η μεγαλύτερη στο νησί και κάποτε πρωτεύουσα, που βρίσκεται ανατολικά του κόλπου της Σούδας σε μια πλούσια πεδιάδα». Να επισημανθεί εδώ πως κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας (1204-1669) οι Ενετοί διατήρησαν το Ηράκλειο, τότε ονομασία Χάνδακας, πρωτεύουσα της νήσου παραφράζοντας το όνομα της πόλης σε «Κάντια» (Candia). Η εφημερίδα δημοσιεύει επιπλέον μία φωτογραφία[295] τριών ανεμοπτέρων ρυμουλκούμενα από ένα αεροπλάνο των ΗΠΑ, προκειμένου να αντιδράσουν και να καταρρίψουν τους ισχυρισμούς των Γερμανών σχετικά με τη χρήση ανεμοπτέρων σε σειρά για πρώτη φορά στα χρονικά για να προσγειώσουν τις δυνάμεις τους στην Κρήτη. Επιπλέον δημοσιεύεται μία φωτογραφία[296] του Φράιμπεργκ και ένας τρισδιάστατος χάρτης[297] της Κρήτης με τις αποστάσεις σημαντικών σημείων της γύρω περιοχής. Το πλέον ενδιαφέρον σημείο αποτελεί μία γελοιογραφία[298] με αφορμή ένα ξυλόγλυπτο από την γκαλερί Άντερσον (Anderson Galleries) του 1493 της Νέας Υόρκης, η οποία απεικονίζει τον Δαίδαλο και τον Ίκαρο την στιγμή που έχουν λιώσει τα φτερά του και πέφτει στη θάλασσα. Η εφημερίδα γράφει: *«Ο μυθικός Ίκαρος με τα κέρινα φτερά που απογειώθηκε από την Κρήτη και πέταξε πολύ κοντά στον ήλιο, ολοκληρώνει την πρώτη καταγεγραμμένη πτήση στο Αιγαίο. Το να εισβάλλει κάποιος στην Κρήτη με αλεξίπτωτο είναι σαν να λέμε ότι αντιβαίνει σε έναν κλασσικό οιωνό».* Η εφημερίδα κάνει λόγο για το μεγαλεπήβολο σχέδιο της Ναζιστικής Γερμανίας χρησιμοποιώντας τον μύθο των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων δηλώνοντας εμμέσως ότι θα επέλθει η συντριβή της. Στη δεύτερη σελίδα με μεγάλα γράμματα συναντάται ο τίτλος *«Επομένως μπορεί να συμβεί εδώ!»*. Πρόκειται για ένα άρθρο του στρατιωτικού ανταποκριτή της εφημερίδας Μόρλει Ρίτσαρντς (Morley Richards), ο οποίος λόγω της καμπάνιας του ΜΟΙ «Οι απρόσεκτες κουβέντες κοστίζουν ζωές» προτρέποντας τον βρετανικό λαό να είναι διακριτικός, ξεκαθαρίζει αρχικά τους λόγους συγγραφής του άρθρου του: *«Γιατί γράφω αυτό το άρθρο; Για να δώσω πληροφορίες στον εχθρό; Όχι βέβαια. Είναι για να δώσουμε πληροφορίες στους δικούς μας ανθρώπους. Η εισβολή του νησιού της Κρήτης από τους Γερμανούς είναι μία πολύ καλή πρακτική για την εισβολή αυτού*

[295] Παράρτημα Α΄: Εικ. 44
[296] Παράρτημα Α΄: Εικ. 45
[297] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 20
[298] Παράρτημα Α΄: Εικ. 46

του νησιού (δηλαδή στη Βρετανία) *και το γνωρίζουν, αν γνωρίζουν έστω κάτι. Το πρόβλημα είναι ότι υπάρχουν πάρα πολλοί άνθρωποι στη χώρα αυτή που δεν συνειδητοποιούν τον κίνδυνο. Ο Χίτλερ, εισβάλλοντας στην Κρήτη στέλνει στη Βρετανία την πιο τρομερή προειδοποίηση του πολέμου».* Ο ανταποκριτής συνεχίζει υποστηρίζοντας ότι ολόκληρος ο λαός της Βρετανίας, ακόμα και οι πιο απομακρυσμένοι στα χωριά, πρέπει να αφυπνιστούν διότι μία επίθεση στη χώρα τους είναι πιθανή. Παραθέτοντας έναν χάρτη[299] της Αγγλίας και έχοντας θέσει από πάνω το σχήμα της Κρήτης συγκρίνει τις δύο νήσους σημειώνοντας τις ομοιότητες ανάμεσά τους: *«Κοιτάξτε τον χάρτη της Κρήτης που είναι τοποθετημένος πάνω στις μακρές, όμορφες καμπύλες της Νότιας Αγγλίας. Μελετήστε το με προσοχή και θα δείτε ότι οι αποστάσεις της θάλασσας ήταν μεγαλύτερες για τον Χίτλερ στο Αιγαίο πέλαγος από ότι σε όλη τη Μάγχη. Τώρα, ο κόλπος της Σούδας - μήκους και μισό μίλι από την τέλεια λιμνοθάλασσα - θα ήταν κάπου όπου το Πόρτσμουθ ξεχωρίζει στον χάρτη της Αγγλίας ως ναυτικός φρουρός. Όταν οι Βρετανοί πήγαν στην Κρήτη τον περασμένο Νοέμβριο, ο κόλπος της Σούδας έγινε βρετανική ναυτική βάση επίσης. Το ακρωτήριο της Άκρας Πλάκας, στην άκρη της ανατολικής Κρήτης, θα μπορούσε να είναι το Ντάντζενες* (περιοχή της Αγγλίας). *Το ακρωτήριο της Γραμβούσας μπορεί να είναι το Λάιμ Ρέγκις στο Ντόρσετ και σε ολόκληρη την Κρήτη από την Κάντια έως το ακρωτήριο της Λίθνου θα μας έφερνε από το Πόρτσμουθ στο Γουίλσαιρ και στο Σαλίσμπουρι, όπου χιλιάδες Βρετανοί εκπαιδεύονται ως στρατιώτες».* Ο ανταποκριτής περιγράφοντας αριθμητικά τις γερμανικές δυνάμεις με εμφανή ανησυχία κινδυνολογεί για μία ενδεχόμενη επίθεση ανάλογη της Μάχης της Κρήτης στην Αγγλία θέτοντας δύο βασικά ερωτήματα: *«Δεν συμφωνείτε ότι ο Χίτλερ μπορεί αναμφισβήτητα να κινηθεί γρήγορα; Έχει δείξει ποτέ την παραμικρή ανησυχία για τον αριθμό των γερμανικών ζωών που ρίχνει μακριά;»* με σκοπό να καταστήσει αναγκαία την γρήγορη οχύρωση και οργάνωση της άμυνας. Στην τέταρτη σελίδα παρατίθενται οι δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού στο Κοινοβούλιο για την Κρήτη αναφέροντας τα εξής: *«Κατά τις τελευταίες ημέρες παρατηρήθηκαν μεγάλες συγκεντρώσεις γερμανικών αεροσκαφών πάσης φύσεως στα αεροδρόμια της νότιας Ελλάδας. [..] Αυτές οι συγκεντρώσεις ήταν το προοίμιο μιας επίθεσης στην Κρήτη. [..]Τα στρατεύματά μας εκεί –βρετανικά, νεοζηλανδικά και ελληνικά - είναι υπό τη διοίκηση του στρατηγού Φράιμπεργκ και αισθανόμαστε σίγουροι, ότι η πιο σκληρή και ανένδοτη αντίσταση θα προσφερθεί στον εχθρό».* Στο πρωτοσέλιδο[300] της *Daily Mirror*

[299] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 21
[300] Εφ. *Daily Mirror*, 21/05/1941, αρ. φ. 11.682

παρατηρείται αρχικά ένας χάρτης[301] της Κρήτης με την λεζάντα *«Κρήτη, το μακρύ και στενό νησί στη Μεσόγειο δέχθηκε εισβολή από μία ισχυρή δύναμη Γερμανών αλεξιπτωτιστών».* Το σχετικό άρθρο έχει τίτλο *«Ανεμοπλάνα των Ούννων προσγειώνουν 1.500 άνδρες στην Κρήτη».* Εδώ γίνεται κυρίως λόγος για τη μεταμφίεση των Γερμανών σε Νεοζηλανδούς, οι οποίοι ενδέχεται να πυροβοληθούν, ένα τέχνασμα το οποίο παρότι χρησιμοποιήθηκε αποτελεσματικά στην Γαλλία και την Ολλανδία, απέτυχε στην Κρήτη. Ο χαρακτηρισμός των Γερμανών ως Ούννοι στον βρετανικό τύπο και ιδιαίτερα στη συγκεκριμένη εφημερίδα είναι συχνό φαινόμενο. Είχε ήδη χρησιμοποιηθεί έντονα κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου όπως αποτυπώθηκε τόσο στις εφημερίδες αλλά και στις προπαγανδιστικές αφίσες προκειμένου να τονίσουν τη βαρβαρότητα και τη σκληρότητα των γερμανικών αποστολών. Εκτός αυτών δεν παραλείπεται να γίνει αναφορά στην «σιωπή» του Βερολίνου για την εισβολή στην Κρήτη αρνούμενο να σχολιάσει. Ακόμη δημοσιεύεται μία φωτογραφία[302] του Φράιμπεργκ και ένα σύντομο ιστορικό της ζωής του. Όπως γράφεται πέρα από δεινός κολυμβητής, είναι ο μοναδικός αξιωματικός με προσωρινή εντολή, ο οποίος ανήλθε στον βαθμό του στρατηγού, έχοντας τραυματιστεί εννέα φορές στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο κερδίζοντας τον Σταυρό της Βικτωρίας (Victoria Cross: VC), την ανώτατη ηθική αμοιβή για γενναιότητα υπό εχθρικά πυρά, όταν παρότι χτυπήθηκε εις διπλούν οδήγησε στην σύλληψη 500 Γερμανών. Η *Yorkshire Evening Post* στο πρωτοσέλιδο[303] με κεντρικό τίτλο *«Γερμανικές απώλειες στην Κρήτη»* επικεντρώνεται ομοίως στο ζήτημα της γερμανικής επίθεσης και των μεταμφιέσεων χωρίς να φέρει νέα στοιχεία. Με τη σειρά της δημοσιεύει μία φωτογραφία του Φράιμπεργκ αναφέροντας πληροφορίες για τη ζωή του.

Η νεοζηλανδική *Evening Post* στην έβδομη σελίδα[304] αναδημοσιεύει τις ενημερώσεις από το Λονδίνο για την κατάσταση στην Κρήτη προσθέτοντας ότι βασικό στόχο αποτέλεσε το αεροδρόμιο του Μάλεμε[305], η προσπάθεια όμως κατάκτησής του από τους Γερμανούς απέτυχε. Το άρθρο συνοδεύει μία φωτογραφία του Φράιμπεργκ καθώς και μία αεροφωτογραφία[306] των Χανίων, το βασικό λιμάνι της Κρήτης, και από το 1841, η πρωτεύουσα, κοντά στην οποία Γερμανοί αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν, όπως αναφέρεται. Επιπλέον δημοσιεύεται ένας

[301] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 29
[302] Παράρτημα Α΄: Εικ. 50
[303] Εφ. *Yorkshire Evening Post,* 21/05/1941, αρ. φ. 29.261
[304] Εφ. *The Evening Post,* 21/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 118
[305] DEFE 3/894. OL 2167
[306] Παράρτημα Α΄: Εικ. 53

χάρτης[307] με τα ζωτικά πεδία μάχης στην Ανατολική Μεσόγειο. Ακολουθεί ένα δεύτερο άρθρο στην όγδοη σελίδα, στο οποίο δίνονται επιμέρους λεπτομέρειες για την προσγείωση των γερμανικών δυνάμεων στο βορειοδυτικό τμήμα της νήσου επαναλαμβάνοντας ορισμένα σημεία του πρώτου άρθρου, παρομοιάζοντας επίσης την περίπτωση της Κρήτης με την επίθεση των Γερμανών στην Ολλανδία τον Μάιο του 1940. Η παρομοίωση αυτή έγγυται στην απόκτηση του ελέγχου των αεροδρομίων και στις δύο περιπτώσεις, προκειμένου να τα χρησιμοποιήσουν στη συνέχεια για να καταλάβουν την περιοχή, αλλά και στη χρησιμοποίηση αλεξιπτωτιστικών δυνάμεων. Εκτός αυτών παρέχονται γεωγραφικές και πληθυσμιακές πληροφορίες για την Κρήτη επαινώντας παράλληλα τον ελληνικό λαό για την «ηρωική επιχείρηση» στην Ελλάδα δείχνοντας αφοσίωση και πίστη στους Συμμάχους. Η *New Zealand Herald* από την άλλη πλευρά στην ένατη σελίδα[308] δημοσιεύει μία μικρή είδηση βάσει ανεπιβεβαίωτης αναφοράς από το Λονδίνο σχετικά με την επίθεση Γερμανών αλεξιπτωτιστών στην Κρήτη σημειώνοντας ότι διοικητής των Συμμαχικών δυνάμεων διατελεί ο Νεοζηλανδός στρατηγός Φράιμπεργκ. Η αυστραλιανή *Argus* στο πρωτοσέλιδο[309] φέρει ως τίτλο *«Απόπειρα αεροπορικής επιδρομής στην Κρήτη – Διεξάγεται σημαντική μάχη»* παραθέτοντας το προαναφερθέν βρετανικό ανακοινωθέν. Κατόπιν λόγος γίνεται αρχικά για την φύλαξη της Μεσογείου από τις Συμμαχικές δυνάμεις ενώ σε αντίθεση με τις νεοζηλανδικές εφημερίδες η *Argus* αναφέρει ήδη από την πρώτη ημέρα γερμανικές απώλειες αναφέροντας πως στον κόλπο της Σούδας καταρρίφθηκαν πολλά καταδρομικά.

Στον αμερικανικό Τύπο η *New York Post* την 21η Μαΐου δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[310] ένα ρεπορτάζ του Ουίλιαμ Στόουνμαν (William H. Stoneman) με τίτλο *«Μεγάλη μάχη μαίνεται στην Κρήτη».* Εδώ γνωστοποιείται εκ Λονδίνου η μάχη, η οποία εξελίσσεται στην Κρήτη χαρακτηρίζοντάς την ως μία από τις πιο απελπισμένες στην ιστορία του πολέμου. Το αναγνωστικό κοινό ενημερώνεται για τη μεγάλη εισροή γερμανικών στρατευμάτων στη νήσο αναφέροντας ότι φαίνεται αδύνατον να τους σταματήσουν οι υπερασπιστικές δυνάμεις της Ελλάδας και της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Ωστόσο γράφεται ότι *«αμέτρητοι Γερμανοί πυροβολήθηκαν»* και δεκάδες ανεμοπλάνα καταστράφηκαν στον αέρα μαζί με τους στρατιώτες που μετέφεραν. Κατά το δημοσίευμα οι Γερμανοί στρατιώτες

[307] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 39
[308] Εφ. *The New Zealand Herald,* 21/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.970
[309] Εφ. *The Argus,* 21/05/1941, αρ. φ. 29.560
[310] Εφ. *New York Post*, 21/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 187

ανέρχονται στους 11.500 χωρίς να συνυπολογίζονται οι δυνάμεις που κατέφθασαν δια θαλάσσης. Παρατίθενται στη συνέχεια οι δηλώσεις του Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων όπως και λεπτομερή ανάλυση των στρατιωτικών δυνάμεων που μετέχουν στη μάχη. Ο συγγραφέας επίσης θίγει το ζήτημα της ελλιπούς προετοιμασίας της άμυνας της νήσου αναδεικνύοντας την ζωτική σημασία της κατάκτησης της Κρήτης. Σε δεύτερο σύντομο άρθρο δημοσιεύεται η ανακοίνωση του ραδιοφωνικού σταθμού του Βερολίνου, εντούτοις ο τίτλος που έχει δώσει η εφημερίδα *«Τα Στούκας βομβαρδίζουν τον βρετανικό στόλο, [..] όπως ισχυρίζονται οι Ναζί»* καθιστά την είδηση αναξιόπιστη και αβάσιμη στο αναγνωστικό κοινό παρουσιάζοντας την ως «ισχυρισμούς» των γερμανικών δυνάμεων. Την ίδια ημέρα η *Washington Reporter* στο πρωτοσέλιδο[311] έχει ως κεντρικό τίτλο *«Βαριά βρετανικά βομβαρδιστικά καταστρέφουν κατεχόμενες περιοχές των Ναζί καθώς η Μάχη της Κρήτης συνεχίζεται - Κύματα βομβαρδιστικών αεροπλάνων προσγειώνονται για ενίσχυση στο νησί».* Κατά την είδηση εκ Καΐρου ένα απόσπασμα αλεξιπτωτιστών των Ναζί προσγειώθηκαν στη Σούδα αλλά περικυκλώθηκε άμεσα από τις βρετανικές δυνάμεις. Ενδιαφέρον σημείο αποτελεί το εξής: *«Καλά πληροφορημένες πηγές αναφέρουν ότι η επίθεση αλεξιπτωτιστών ήταν αναμενόμενη για την Κρήτη, αφού το είχαν ήδη ομολογήσει δύο Γερμανοί πιλότοι που πιάστηκαν αιχμάλωτοι την Παρασκευή το βράδυ και σύμφωνα με αυτά που είπαν, η επίθεση είχε προγραμματιστεί για τις επόμενες 48 ώρες».* Ακολουθεί η ενημέρωση από το Λονδίνο, όπου τονίζεται η αισιόδοξη στάση του Βρετανού πρωθυπουργού παραθέτοντας επιπλέον αποσπάσματα της ομιλίας τους. Το άρθρο συνεχίζεται στην τρίτη σελίδα αναφέροντας την προσγείωση «κυμάτων» Γερμανών αλεξιπτωτιστών με στολή Νεοζηλανδών, κατά τη δήλωση του Τσώρτσιλ. Υπολογίζονται γενικότερα 8.500 Γερμανοί να έχουν πέσει στη νήσο. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[312] επιλέγει να δημοσιεύσει μία ενημέρωση εκ Βερολίνου στην οποία παρατίθεται η δήλωση ενός ανωνύμου στρατιωτικού εκπροσώπου των γερμανικών επιχειρήσεων: *«Δεν έχω ούτε την επιθυμία ούτε την πρόθεση να την αρνηθώ* (εννοεί την επιβεβαίωση της επιχείρησης στην Κρήτη). *Φυσικά, ισχύει ακόμα το παλιό μας ρητό: Χτυπάμε τους Άγγλους, όπου κι αν βρίσκονται».* Ωστόσο ο τίτλος του άρθρου *«Βρετανοί και Έλληνες συνθλίβουν τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές στο νησί της Κρήτης: Οι Ναζί λένε ότι ο πόλεμος εισέρχεται σε νέα φάση»* φέρει μία φιλοσυμμαχική οπτική. Αναφέρεται εν συντομία η

[311] Εφ. *The Washington Reporter*, 21/05/1941, αρ. φ. 20.125
[312] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 21/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 224

σιωπή της Ανώτατης Διοίκησης της Βέρμαχτ, η οποία κρίνεται ασυνήθιστη. Το άρθρο συνεχίζεται στην τρίτη σελίδα, στην οποίαν καταγράφεται η σημασία της εναέριας επίθεσης στην Κρήτη σε τρία σημεία. Πρώτον, αποτελεί το ξεκίνημα μίας μεγάλης μάχης που εκτείνεται από τα σύνορα της Αιγύπτου γύρω από το ανατολικό άκρο της Μεσογείου, εκτός εάν η Βρετανίας καταφέρει να κρατήσει την Κρήτη. Δεύτερον, αποδεικνύεται ότι η Γερμανία είναι έτοιμη να δώσει εντολή επίθεσης σε 100.000 καλύτερα εκπαιδευμένους πιλότους της. Τρίτον, η γερμανική διοίκηση αναλαμβάνει το μεγαλύτερο ρίσκο, καθώς τονίστηκε ότι οποιοσδήποτε στρατιώτης βρεθεί με εχθρική στολή θα πρέπει να εκτελείται θεωρούμενος ως κατάσκοπος. Τέλος παρατίθεται η ομιλία του Τσώρτσιλ στην Βουλή των Κοινοτήτων.

Στις 22 Μαΐου ο αξονικός Τύπος συνεχίζει να είναι ολιγόλογος. Στο πρωτοσέλιδο[313] της *General Anzeiger* δημοσιεύεται ένα γενικό ρεπορτάζ για τις απώλειες των Βρετανών στη Μεσόγειο γράφοντας πως *«Ένα θωρηκτό, πέντε καταδρομικά και ένα αντιτορπιλικό χτυπήθηκαν σοβαρά.[..] Μαχητικές μονάδες της Πολεμικής Αεροπορίας της Γερμανίας πολέμησαν χθες προκαλώντας σοβαρά χτυπήματα κατά των βρετανικών ναυτικών δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο»*. Εντύπωση προκαλεί μία φωτογραφία[314] η οποία απεικονίζει Έλληνες στρατιώτες να γιορτάζουν την επιστροφή στην πατρίδα τους, χορεύοντας στους δρόμους κατά την λεζάντα. Σύμφωνα με το απόρρητο προσωπικό ημερολόγιο του Γερμανού Υπουργού προπαγάνδας Γκέμπελς υποστηρίζεται πως δεν έχει γίνει καμία ανακοίνωση, παρά την αρχική πρόθεση του Χίτλερ, καθώς αποφάσισε να περιμένει έως ότου να εξασφαλισθεί η επιτυχία δίνοντας παράλληλα χρόνο στη Βρετανία να εκτεθεί απαντώντας μόνο στις ψευδείς δηλώσεις του Τσώρτσιλ περί Γερμανών ενδεδυμένων με νεοζηλανδικές στολές[315]. Στην *Hamburger Anzeiger* στο πρωτοσέλιδο[316] δημοσιεύεται ο τίτλος *«Βόμβα σε οκτώ πολεμικά πλοία - Ζημιές υπέστησαν ένα θωρηκτό, έξι καταδρομικά και ένα αντιτορπιλικό - Πυρκαγιές επί των πλοίων»*. Σύμφωνα με την ανακοίνωση του Γενικού Επιτελείου της Βέρμαχτ: *«Οι Γερμανοί επιτέθηκαν χθες με μαχητικά και βομβαρδιστικά αεροσκάφη κάθετης εφόρμησης στις βρετανικές ναυτικές δυνάμεις στην ανατολική Μεσόγειο με μεγάλη επιτυχία. Με μεγάλου διαμετρήματος βόμβες και πυροβόλα προκάλεσαν ζημιές σε ένα θωρηκτό, έξι καταδρομικά και ένα αντιτορπιλικό»*. Ωστόσο

[313] Εφ. *General Anzeiger*, 22/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17067
[314] Παράρτημα Α΄: Εικ. 7
[315] Καλλιβρετάκης Λ., «Η Μάχη της Κρήτης μέσα από τις σελίδες του απόρρητου προσωπικού ημερολογίου του Γερμανού Υπουργού Προπαγάνδας Joseph Goebbels» στο *Κρητικό Ημερολόγιο: Αφιέρωμα στη Μάχη της Κρήτης* (σσ. 237-244), Σγουράκης, Αθήνα 2002, σ. 239
[316] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 22/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 118

όπως προείδαμε η *General Anzeiger* κάνει λόγο για πέντε καταδρομικά και όχι έξι. Με έντονο και υπερβολικό ύφος γράφεται πως η *«Η 21η Μαΐου είναι μια από τις πιο μελανές ημέρες που βιώνει στον πόλεμο ο στόλος της Αγγλίας»,* ενώ παρακάτω υποστηρίζεται πως οι επιτυχίες αυτές οφείλονται στη στρατηγική θέση που απέκτησε η Γερμανία στην Ανατολική Μεσόγειο με την κατοχή της Ελλάδας. Κατά το ημερολόγιο του Γερμανού πιλότου Φράντς Λάνκενάου (Franz Lankenau) η θάλασσα είχε γεμίσει συντρίμμια και πετρέλαια ενώ τους «σφυροκοπούσαν ανελέητα» προκαλώντας ζημιές σε μερικά αεροσκάφη[317]. Η *Südostdeutsche Tageszeitung* με τίτλο *«Στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά της Κρήτης εν δράσει; Εξομολόγηση του Τσώρτσιλ»* υποστηρίζει πως οι ιταλικές εφημερίδες επιβεβαιώνουν τις γερμανικές επιχειρήσεις στην Κρήτη αποδεικνύοντας σύντομα πως οι δυνάμεις του Άξονα δίνουν πάντοτε τον καλύτερό τους εαυτό. Επίσης η είδηση των Γερμανών αλεξιπτωτιστών στη νήσο επιβεβαιώνεται από την έκθεση του βρετανικού στρατού του Αρχηγείου του Καΐρου και τον ίδιο τον Τσώρτσιλ κατά την ομιλία του στη Βουλή των Κοινοτήτων[318].

Την ίδια ημέρα στη δεύτερη σελίδα[319] της εφημερίδας αθηναϊκής *Ακρόπολις* υπό τον τίτλο *«ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΑΙ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΑΠΕΒΙΒΑΣΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗΝ ΚΡΗΤΗΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ – ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΣΕΒΑΛΟΝ ΜΟΙΡΑΝ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ- ΕΒΛΗΘΗΣΑΝ ΚΑΙΡΙΩΣ ΠΕΝΤΕ ΚΑΤΑΔΡΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΝΑ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ»* δημοσιεύεται συνοπτικά σύμφωνα με το πρακτορείο Τρανσόσεαν[320] η προσγείωση Γερμανών αλεξιπτωτιστών στην Κρήτη κατά τις πρωινές ώρες μετά τον σφοδρό βομβαρδισμό του νησιού. Κατά το ανακοινωθέν ο αριθμός των γερμανικών στρατευμάτων ανέρχεται σε 7.000. Ακόμη βάσει ΗΓΠ υποστηρίζεται πως γερμανικά αεροπλάνα επιτέθηκαν επιτυχώς σε αγγλική νηοπομπή στα δυτικά της νήσου, σημειώνοντας ακόμη σοβαρό πλήγμα σε βρετανικό καταδρομικό. Το *Ελεύθερον Βήμα* στη δεύτερη σελίδα[321] δημοσιεύει έναν πιο σύντομο παρόμοιο τίτλο *«ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΑΙ ΠΡΟΣΕΓΕΙΩΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ – ΣΦΟΔΡΟΙ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΟΙ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΙ»* παραθέτοντας τις ίδιες ακριβώς πληροφορίες. Οι

[317] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 115-116
[318] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 22/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 53
[319] Εφ. *Ακρόπολις*, 22/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4424
[320] Πρόκειται για το γερμανικό πρακτορείο ειδήσεων Trans – Ocean News Service με έδρα το Βερολίνο. Ιδρύθηκε το 1914 και έκλεισε τον Μάιο του 1945. Με την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία το 1933, το πρακτορείο λειτουργούσε υπό τον έλεγχο του Υπουργείου εξωτερικών και του Υπουργείου Προπαγάνδας, το οποίο παρουσίαζαν ωστόσο ως ανεξάρτητο πρακτορείο ειδήσεων.
[321] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα,* 22/05/1941, έτος Κ' , αρ. φ. 6585

εφημερίδες της Θεσσαλονίκης δεν πραγματοποιούν καμία αναφορά. Στο πρωτοσέλιδο[322] της πατρινής εφημερίδας με διαφοροποιημένο τίτλο διαβάζουμε: *«Γερμανικά στρατεύματα αποβιβασθέντα εις την Κρήτην ως και αλεξιπτωτισταί ενήργησαν επίθεσιν εις διάφορα σημεία της – Προηγήθη πολύωρος από αέρος βομβαρδισμός – Ο αριθμός των υπολογίζεται εις 7.000».* Ακολουθούν οι ειδήσεις επακριβώς όπως στις αθηναϊκές εφημερίδες.

Στον γαλλικό Τύπο η *Le Figaro* με έντονο ενδιαφέρον για το γεγονός δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[323] την είδηση εκ Λονδίνου με τίτλο: *«Η γερμανική επίθεση κατά του νησιού της Κρήτης προηγήθηκε ενός σκληρού βομβαρδισμού. Σοβαρές μάχες ξεκίνησαν γύρω από τα Χανιά και το αεροδρόμιο του Μάλεμε. Μέλη της ελληνικής κυβέρνησης έφθασαν στο Κάιρο».* Αρχικά συναντάται η ίδια είδηση, την οποία δημοσίευσε χθες η *Le Petit Journal* προσθέτοντας όμως νέες λεπτομέρειες. Συγκεκριμένα γράφεται ότι ο Βρετανός πρωθυπουργός ανακοίνωσε ότι: *«Μετά από έναν βίαιο βομβαρδισμό στα παράλια της Σούδας τα εχθρικά στρατεύματα προσγειώθηκαν στο νότιο τμήμα του νησιού. Οι συγκρούσεις που διαδραματίζονται αυτή τη στιγμή συνοδεύονται από πολλές πτήσεις αναγνώρισης εχθρικών αεροπλάνων και σποραδικούς βομβαρδισμούς κατευθυνόμενοι κυρίως κατά των βρετανικών και ελληνικών μονάδων. Το Ηράκλειο βομβαρδίστηκε επίσης, αλλά δεν υπήρξε μέχρι στιγμής προσγείωση εχθρικών στοιχείων σε αυτόν τον τομέα. Η άλωση του Μάλεμε φαίνεται να ήταν ο σκοπός του εχθρού, αλλά η απόπειρα δεν πέτυχε ακόμα».* Στη δεύτερη σελίδα της εφημερίδας με τίτλο *«Η γερμανική επίθεση κατά της Κρήτης»* παρατίθεται ένας χάρτης[324], ο οποίος απεικονίζει την νότια Ελλάδα. Η είδηση έρχεται εκ Καΐρου αναφέροντας τη μετάβαση των πέντε υπουργών της ελληνικής κυβέρνησης στην Αίγυπτο. Την ίδια ημέρα η *Le Matin* στην τρίτη σελίδα[325] στη στήλη «Τελευταία Ώρα» δημοσιεύει εκ Βερολίνου την είδηση με τίτλο *«Ένδοξη επιτυχία της Λούφτβαφε»* σχετικά με το χτύπημα βρετανικού θωρηκτού από γερμανική βόμβα μεγάλης διαμέτρου. Επίσης συναντάται η είδηση εκ Λισαβόνας, πως ο Τσώρτσιλ είναι ανεπιθύμητος στη Βουλή των Κοινοτήτων με τη λεπτομέρεια πως *«πολλά μέλη απαίτησαν μια άμεση και ορισμένη δήλωση για την κατάσταση στις διαφορετικές ζώνες μάχης».* Η *Le Petit Journal* στο ίδιο μήκος κύματος στη στήλη «Τα Τελευταία Νέα-Ενημερωτικά Δελτία» στην τρίτη σελίδα[326] εκ Καΐρου γράφει *«Νέα κύματα αλεξιπτωτιστών στην Κρήτη»,* όπου αναφέρεται η αποβίβαση

[322] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 22/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 142
[323] Εφ. *Le Figaro*, 22/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 142
[324] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 7
[325] Εφ. *Le Matin,* 22/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.868
[326] Εφ. *Le Petit Journal,* 22/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.589

στρατευμάτων σε πολλά σημεία της νήσου, ενώ σημειώνεται πως ένα γερμανικό απόσπασμα στα περίχωρα των Χανίων περικυκλώθηκε και πιάστηκε από Συμμαχικές δυνάμεις.

Στον ιταλικό Τύπο η *Il Lavoro* αρχικά δημοσιεύει από το DNB την είδηση για τις επιθέσεις των γερμανικών αεροσκαφών κατά των βρετανικών πλοίων και την κρίσιμη κατάσταση της άμυνας στην Κρήτη στην τέταρτη σελίδα[327]. Πανομοιότυπα καταγράφουν τις ενημερώσεις η *La Stampa* στο πρωτοσέλιδο[328] και η *Il Solco Fascista* στην τέταρτη σελίδα[329].

Στις 22 Μαΐου ο συμμαχικός Τύπος διαθέτει περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες για τη Μάχη. Η βρετανική *Daily Express* στο πρωτοσέλιδο[330] δημοσιεύει την ανταπόκριση του δημοσιογράφου Άλαν Μούρχεντ, ο οποίος μιλά για την *«μεγαλύτερη μάχη στην ιστορία της Κρήτης»* υποστηρίζοντας ότι οι ναυτικές δυνάμεις του Κάνινκχαμ έχουν αναλάβει δράση εντός της Μεσογείου ενάντια στους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές. Ο Νεοζηλανδός πρωθυπουργός Πίτερ Φρέιζερ δήλωσε: *«Είχαμε μια δύσκολη μέρα. [..] Είμαστε σκληρά πιεσμένοι. Πολλά εξαρτώνται από τις επόμενες ώρες. Έχουμε ήδη σκοτώσει πολλούς Γερμανούς».* Εν συνεχεία ο στρατιωτικός ανταποκριτής Μόρλει Ρίτσαρντς υπολογίζοντας τις γερμανικές δυνάμεις σε 40.000 άνδρες θεωρεί πρόβλημα την έλλειψη μεταφορικών μέσων εξαιτίας των λίγων σχετικών οχημάτων στο νησί. Σχολιάζει επίσης τη «σιωπή» της Βέρμαχτ ως αρνητικό σημάδι προόδου καθώς οι Γερμανοί, όπως γράφει, ενημέρωναν τακτικά σε κάθε άλλη εκστρατεία. Αναλόγως η *Daily Mirror* στο πρωτοσέλιδο[331] δημοσιεύει έναν μικρό χάρτη[332] της νήσου και ένα άρθρο με τίτλο *«Κύματα ανδρών στον ουρανό της Κρήτης ξαφνικά»*, όπου εναντιώνεται η εφημερίδα στους ισχυρισμούς του Καΐρου και Γερμανών ανταποκριτών υποστηρίζοντας ότι η Ανώτατη Διοίκηση δεν έχει δώσει επίσημη αναφορά. Η *Yorkshire Evening Post* γράφει στο πρωτοσέλιδο[333]: *«Οι δυνάμεις στην Κρήτη έτοιμες για επόμενη ναζιστική επίθεση».* Βάσει του στρατιωτικού ανταποκριτή της εφημερίδας υποστηρίζεται αρχικά η αναμονή δεύτερης γερμανικής επίθεσης στη νήσο αναφέροντας ακόμη τις *«σοβαρές απώλειες του εχθρού»* και την επιβεβαίωση της μεταμφίεσης των Γερμανών από τον Βρετανό πρωθυπουργό. Στη συνέχεια με τίτλο *«Ο στρατηγός Φράιμπεργκ κερδίζει τον πρώτο γύρο»* το άρθρο στρατιωτικού ανταποκριτή αναφέρεται στην επίθεση κατά της ναυτικής βάσης στον κόλπο της Σούδας

[327] Εφ. *Il Lavoro,* 22/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 142
[328] Εφ. *La Stampa,* 22/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 122
[329] Εφ. *Il Solco Fascista,* 22/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 142
[330] Εφ. *Daily Express*, 22/05/1941, αρ. φ. 12.789
[331] Εφ. *Daily Mirror,* 22/05/1941, αρ. φ. 11.683
[332] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 30
[333] Εφ. *Yorkshire Evening Post,* 22/05/1941, αρ. φ. 29.262

υποστηρίζοντας ότι από τους περίπου 3.000 Γερμανούς που προσγειώθηκαν είναι όλοι είτε νεκροί είτε αιχμάλωτοι ενώ ακόμη συνελήφθησαν μερικοί με στρατιωτική στολή της Βρετανίας. Το ζήτημα αυτό αναπτύσσεται στη συνέχεια γράφοντας ότι κατά τη διάρκεια της νύχτας φυγάδες αλεξιπτωτιστές καταδιώκονταν στα βουνά της Κρήτης ώσπου πιάστηκαν σε ρεματιές και δάση *«πιθανότατα πολύ φοβισμένοι και μόνοι καθώς ο Γερμανός είναι μόνο ευτυχισμένος και σίγουρος στο κοπάδι».* Παρακάτω δημοσιεύεται ένας χάρτης[334] της Κρήτης απεικονίζοντας τους κύριους στόχους της γερμανικής επίθεσης συνοδευόμενος από το βρετανικό ανακοινωθέν. Μεταξύ αυτών γίνεται λόγος για την αισιοδοξία των ελληνικών κύκλων στη Μέση Ανατολή και την ευρεία αγανάκτηση των ελληνικών αποικιών της Αιγύπτου για *«την ύπουλη φύση των ναζιστικών επιθέσεων».*

Στον αυστραλιανό-νεοζηλανδικό Τύπο, αρχικά στην *Evening Post* παρατηρείται στην ένατη σελίδα[335] ένας τρισδιάστατος χάρτης[336] της Κρήτης με ένα άρθρο βάσει πληροφοριών από το Λονδίνο. Όπως γράφεται η Μάχη αναμένεται να κλιμακωθεί ενώ ο «εχθρός» έχει υποστεί σοβαρές απώλειες, υπολογίζοντας 7.000 Γερμανούς αλεξιπτωτιστές να έχουν πέσει στην Κρήτη. Επιπλέον παρατίθενται εκτενώς οι δηλώσεις του Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων, όπως παρατηρήθηκε αντίστοιχα στον βρετανικό Τύπο. Δεν παραλείπεται να γίνει αναφορά στο ότι η Μάχη της Κρήτης αποτελεί μία αποφασιστική μάχη για τη Διώρυγα του Σουέζ. Έπειτα κατά την περιγραφή της Μάχης περιλαμβάνεται η μαρτυρία ενός Βρετανού, ο οποίος υποστηρίζει ότι η Κρήτη ήταν έτοιμη για τη Μάχη εβδομάδες πριν την επίθεση. Το άρθρο συνοδεύει μία φωτογραφία[337] μίας βραχώδους ακτής στην Κρήτη. Μία μικρότερη είδηση εκ Καΐρου αναφέρει ότι οι τελευταίοι Βρετανοί στρατιώτες μαζί με μία μικρή ομάδα από Νεοζηλανδούς ιππείς και Μαορί ξεκίνησαν από την Κόρινθο και έφτασαν στην Κρήτη με μία βάρκα μήκους 18 ποδιών και ένα ζευγάρι κουπιά, η οποία μάλιστα είχε διαρροή, λίγο πριν επιτεθούν οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές. Τα δύο αυτά τελευταία άρθρα δημοσιεύονται ομοίως στην *New Zealand Herald* και την *Sydney Morning Herald.* Παρακάτω γίνεται λόγος για την προσπάθεια των Γερμανών να φτάσουν στην Κρήτη δια θαλάσσης με μικρές βάρκες βάσει βρετανικών πληροφοριών, οι οποίες όμως απωθήθηκαν. Βάσει γερμανικών πληροφοριών γράφεται ότι βρετανικές ναυτικές δυνάμεις παρουσιάζουν έντονη δραστηριότητα στην

[334] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 33
[335] Εφ. *The Evening Post*, 22/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 119
[336] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 39
[337] Παράρτημα Α΄: Εικ. 54

Ανατολική Μεσόγειο παραθέτοντας επιπλέον αποσπάσματα της βρετανικής *Daily Mail* ενισχύοντας την πεποίθηση μίας ενδεχόμενης νίκης των Συμμάχων. Η *New Zealand Herald* στην ένατη σελίδα[338] δημοσιεύει ένα άρθρο παραθέτοντας τις δηλώσεις του Τσώρτσιλ και του βασιλιά Γεώργιου για τη χρήση νεοζηλανδικών στολών και την ανυποχώρητη αντίσταση των Συμμαχικών δυνάμεων αντιστοίχως. Ο Φράιμπεργκ παρουσιάζεται αισιόδοξος μεν, ωστόσο προβάλλεται παράλληλα η ανάγκη αεροπορικής ενίσχυσης. Το άρθρο συνοδεύει ένας χάρτης[339] της Κρήτης. Η αυστραλιανή *Argus* στο πρωτοσέλιδο[340] κάνει λόγο για 7.000 αερομεταφερόμενους Γερμανούς στην Κρήτη με τους Βρετανούς να έχουν την κατάσταση υπό τον έλεγχό τους βάσει του ανταποκριτή της εφημερίδας. Αναφέρεται το σχέδιο της γερμανικής επίθεσης με τους αλεξιπτωτιστές να ειδοποιούν μετά την επιτυχή τους προσγείωση στα δυτικά της νήσου, προκειμένου να προσγειωθούν τα επόμενα αερομεταφερόμενα στρατεύματα. Η Μάχη περιγράφεται και εδώ ως η αρχή μιας αποφασιστικής μάχης για το Σουέζ. Ακολουθούν οι γερμανικές δηλώσεις, όμως η αυστραλιανή εφημερίδα δίνει έναν ειρωνικό τόνο στην παράθεσή τους: *«Οι ναζιστικοί ηγέτες καυχιούνται ότι ο γερμανικός στρατός δεν θα επιτρέψει στην Κρήτη να γίνει η σκηνή της πρώτης του ήττας».* Στο επίκεντρο βρίσκεται το ζήτημα των νεοζηλανδικών στολών σημειώνοντας ότι ο Φράιμπεργκ δεν είναι γνωστό εάν ακολουθεί την εντολή να εκτελούνται άμεσα ως κατάσκοποι, παρουσιάζοντας επίσης την άρνηση του Βερολίνου χαρακτηρίζοντας τον ισχυρισμό αυτόν ως απολύτως ψευδή. Παρακάτω παρέχονται αναλυτικές πληροφορίες για τη χρήση των ανεμοπτέρων και των Στούκας, τα οποία η εφημερίδα χαρακτηρίζει *«εξαιρετικά ευάλωτα».* Δημοσιεύεται στο κάτω μέρος της σελίδας ένας χάρτης[341] της Ανατολικής Μεσογείου με τις αποστάσεις σημαντικών περιοχών από την Κρήτη. Στη δεύτερη σελίδα δημοσιεύεται ένα άρθρο του δημοσιογράφου Μπράιεντ (A. L. Brient), κατά τον οποίον η ενίσχυση της Κρήτης και της Κύπρου αποδεικνύουν την αποφασιστικότητα του Τσώρτσιλ να κρατήσει τις νήσους λόγω των σημαντικών λιμανιών τους και της σημαντικής τους γεωγραφικής θέσης. Η *Sydney Morning Herald* στην έβδομη σελίδα[342] με κεντρικό τίτλο *«Η Κρήτη αντιστέκεται στην συνεχόμενη ναζιστική επίθεση»* σχολιάζει εκτός από τις βαρύγδουπες δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού, τις εξελίξεις στη νήσο. Οι γερμανικές δυνάμεις αναφέρονται ως ο «εχθρός» ενώ κατά το δημοσίευμα ο

[338] Εφ. *The New Zealand Herald,* 22/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.971
[339] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 42
[340] Εφ. *The Argus,* 22/05/1941, αρ. φ. 29.561
[341] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 48
[342] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 22/05/1941, αρ. φ. 32.261

Χίτλερ απαιτεί την κατοχή της Κρήτης με σκοπό αφενός να απομακρύνει τις βρετανικές δυνάμεις, αφετέρου να προοδεύσει στην Παλαιστίνη και το Σουέζ. Τέλος υπό τον τίτλο *«Ζωτικές βρετανικές βάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο υπερασπίζονται από ANZACS έναντι Γερμανών αλεξιπτωτιστών»* δημοσιεύεται κεντρικά μία φωτογραφία[343] του στρατηγού Φράιμπεργκ να ελέγχει τους στρατιώτες του στην Κρήτη. Στα δεξιά η φωτογραφία[344] απεικονίζει Γερμανούς αλεξιπτωτιστές κατά την εισβολή τους στην Κρήτη.

Στον ουδέτερο Τύπο η αμερικανική *New York Post* στο πρωτοσέλιδο[345] δημοσιεύει από το Βερολίνο το ειδικό ανακοινωθέν της «ναζιστικής», όπως γράφεται, Ανώτατης Διοίκησης αναφορικά με την βύθιση τεσσάρων βρετανικών θωρηκτών και αρκετών αντιτορπιλικών στην Ανατολική Μεσόγειο. Παράλληλα εκ Λονδίνου γνωστοποιείται ο «πλήρης έλεγχος του αέρα» πάνω από την Κρήτη από τους Γερμανούς «εισβολείς», όπως χαρακτηρίζονται. Δημοσιεύεται δε ένας χάρτης[346] της νήσου απεικονίζοντας την κατάκτηση δύο κομβικών σημείων στη νήσο από τους Ναζί, κατά την λεζάντα, το αεροδρόμιο του Μάλεμε και το Ηράκλειο. Το άρθρο αναφέρει μεταξύ άλλων την ανύπαρκτη υποστήριξη των βρετανικών δυνάμεων από τον αέρα, καθώς δεν υπήρχαν αεροδρόμια. Στην δεύτερη σελίδα το άρθρο συνεχίζεται αναφέροντας τη βύθιση «ναζιστικών» πλοίων από τους Βρετανούς παραθέτοντας ενδιάμεσα δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού. Δημοσιεύεται επιπλέον μία φωτογραφία[347] με τίτλο *«Το πέρασμα των 30 ανεμόμυλων στην Κρήτη»*, η οποία δείχνει ένα πέρασμα στο βουνό, όπου Γερμανοί αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν κατά την επίθεση στη νήσο. Εν συνεχεία δημοσιεύεται το ρεπορτάζ του ειδικού σε στρατιωτικά ζητήματα της εφημερίδας Φλέτσερ Πράτ (Fletcher Pratt) με τίτλο: *«Ο Φράιμπεργκ ως το πλεονέκτημα των Βρετανών στην Κρήτη. Ο στρατηγός που θεωρείται στρατιωτική ιδιοφυία»*, στο οποίο αναλύεται αρχικά η σημασία της κατάκτησης της Κρήτης εκθειάζοντας στην πορεία τον Φράιμπεργκ γράφοντας ότι οι Βρετανοί κατέχουν καλύτερη αρχηγία στην Κρήτη από ότι οι Γερμανοί καταλήγοντας στο ότι η Μάχη εξαρτάται μόνο από το πόσους άνδρες δύναται να στείλει η Βρετανία στη νήσο. Η *Washington Reporter* στην πρώτη σελίδα[348] γράφει *«Οι Ναζί κερδίζουν την βάση της Κρήτης – Οι εισβολείς κατακτούν δύο βάσεις στο νησί».* Εκ Λονδίνου το

[343] Παράρτημα Α΄: Εικ. 79
[344] Παράρτημα Α΄:Εικ. 81
[345] Εφ. *New York Post*, 22/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 188
[346] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 55
[347] Παράρτημα Α΄: Εικ. 87
[348] Εφ. *The Washington Reporter,* 22/05/1941, αρ. φ. 20.126

αναγνωστικό κοινό ενημερώνεται για την κατάκτηση δύο βάσεων στην Κρήτη από τις γερμανικές δυνάμεις. Ομοίως αναφέρονται ως «Ναζί». Το άρθρο παρέχει επιμέρους λεπτομέρειες για τις εξελίξεις στη νήσο, όπως προβάλλονται από την βρετανική οπτική. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[349] δημοσιεύει μία φωτογραφία[350] με τίτλο *«Πρόβα για Εισβολή;».* Εκεί απεικονίζεται ένας πιλότος ανεμοπλάνου να δέχεται οδηγίες από τον αξιωματικό του. Στην λεζάντα σημειώνεται: *«Ο μεγάλος αριθμός γερμανικών στρατευμάτων που πραγματοποίησαν μια εντυπωσιακή προσγείωση στην Κρήτη σηματοδότησε την πρώτη φορά στη χρήση ανεμόπτερων σε πραγματική μάχη. Η Γερμανία έχει πολλούς ειδικευμένους σε ανεμοπλάνα που εκπαιδεύονται, όπως ο νεαρός Ναζί στην εικόνα. Καθισμένος σε ένα μικρό ανεμοπλάνο, ο νεαρός παίρνει οδηγίες από έναν αξιωματικό».* Στο άρθρο με τίτλο *«Οι Βρετανοί αποδεικνύουν στους Ναζί ότι δεν θα πάρουν εύκολα το νησί της Κρήτης»* γράφεται ότι διεξάγεται ακόμα πιο σκληρή μάχη με την συμμετοχή πολλών Γερμανών αλεξιπτωτιστών, χωρίς όμως να επιτύχουν την εισβολή δια θαλάσσης λόγω της δράσης των βρετανικών ναυτικών μονάδων. Μεταξύ αυτών αναφέρεται ότι ο Έλληνας βασιλιάς και το συμβούλιό του με τη συνοδεία της βρετανικής βασιλικής φρουράς βρίσκονται στη νήσο. Μεταφέρεται επίσης το κλίμα ασφάλειας που επικρατεί στο Λονδίνο εκφράζοντας την πεποίθηση ότι οι Σύμμαχοι θα μπορούσαν να κρατήσουν την Κρήτη, ένα νησί-κλειδί για την Μέση Ανατολή και το Κανάλι του Σουέζ περιγράφοντας στη δεύτερη σελίδα την κατάσταση με μία συμμαχική οπτική.

[349] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 22/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 225
[350] Παράρτημα Α΄: Εικ. 91

Η στρατηγική θέση και η σημασία κατάκτησης της Κρήτης

Η γεωστρατηγική θέση της Κρήτης στη Μεσόγειο και η σημασία κατάκτησής της αποτέλεσε ένα από τα βασικά θέματα του Τύπου εκείνων των ημερών τόσο για τον Άξονα όσο και για τους Συμμάχους. Προβάλλεται η ορεινότητα του νησιού και η γεωγραφική του κατατομή καθιστώντας το κατάλληλο πεδίο ανάπτυξης μίας μεγάλης στρατιωτικής βάσης συμβάλλοντας καθοριστικά στις εξελίξεις στην Μέση Ανατολή. Όντας ένα φυσικό σταυροδρόμι τριών ηπείρων, ο ρόλος της ως γεωστρατηγικός κόμβος είναι μεγάλος, με τον κόλπο της Σούδας στα βόρεια παράλια του νομού Χανίων να αποτελεί ένα από τα ασφαλέστερα λιμάνια λόγω της γεωφυσικής του διαμόρφωσης σε συνδυασμό με το μέγεθος και το επαρκές βάθος του[351].

Στον ναζιστικό Τύπο παρατίθεται αρχικά στις 24 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[352] της *Südostdeutsche Tageszeitung* ένας χάρτης[353], ο οποίος παρουσιάζει τις χιλιομετρικές αποστάσεις από σημαντικά σημεία της Μεσογείου. Επιπλέον παρουσιάζονται δημοσιεύματα από το Μπουένος Άιρες, όπου θεωρείται πως η Μάχη της Κρήτης αποτελεί μία προσπάθεια να κατακτήσει η Γερμανία ένα νησί από τον αέρα, όπως θα μπορούσε να συμβεί έπειτα στη Βρετανία. Στο πρωτοσέλιδο[354] της *Berliner Morgenpost* στις 25 Μαΐου ομοίως και στην *General Anzeiger* της επόμενης ημέρας δημοσιεύεται μία περιγραφή της νήσου: «*Πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι η Κρήτη είναι ένα νησί μήκους 260 χλμ., όσο περίπου είναι η απόσταση Βερολίνο – Αμβούργο. Το νησί είναι ορεινό, με ελλιπείς οδικές υποδομές και σχεδόν ανύπαρκτο σιδηροδρομικό δίκτυο. Με βασικό χαρακτηριστικό τα απότομα και χιονισμένα βουνά, είναι αναμφισβήτητα από στρατιωτική άποψη μία περιοχή με πολλές δυσκολίες. Είναι δεδομένο λοιπόν ότι ο Άγγλοι απέναντι στα αερομεταφερόμενα γερμανικά στρατεύματα είχαν το αρχικό πλεονέκτημα. Διέθεταν όλο τον απαραίτητο στρατιωτικό εξοπλισμό, γνώριζαν την περιοχή, την οποία και είχαν οχυρώσει. Στα αεροδρόμια του νησιού ήταν προσγειωμένα βρετανικά αεροσκάφη, ο στόλος τους βρισκόταν σε κομβικό σημείο ιδιαίτερης σημασίας για ολόκληρη τη*

[351] Gouré D., *Vital Souda Bay Base Anchors NATO Role In Eastern Med*, Lexington Institute. Ανακτήθηκε από https://www.lexingtoninstitute.org/vital-souda-bay-base-anchors-nato-role-in-eastern-med (τ.π. 15/3/2020); Biank M., *Battle of Crete: Hitler's Airborne Gamble,* Pickle Partners Publishing, USA 2014, p. 16-17; Μακράκη Λ., *Ελευθέριος Βενιζέλος 1864-1910: Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1992, σσ. 25,80; ΓΕΣ/ΔΙΣ (1993), *ό.π.*, σελ. 1-3., Saunders T., *ό.π.*, pp. 11-14

[352] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 24/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 55

[353] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 5

[354] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 25/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 125

Μεσόγειο, οι Άγγλοι είχαν δηλαδή τη δυνατότητα να αποτρέψουν με φαινομενική ευκολία τις γερμανικές επιχειρήσεις». Στη δεύτερη σελίδα βρίσκεται ένα μακροσκελές ρεπορτάζ με *τίτλο «Το νησί της Κρήτης - Ένα πανάρχαιο ευρωπαϊκό κέντρο πολιτισμού, αλλά ακόμη και σήμερα δύσκολα προσβάσιμο»*. Περιγράφεται εκτενέστερα το νησί της Κρήτης αναφορικά με την γεωγραφική θέση και τη μορφολογία του: *«Μία και μόνο ματιά στον χάρτη της Μεσογείου αρκεί για να πειστεί κανείς για τη σημαντικότατη γεωγραφική θέση του νησιού αυτού. Μπορεί να μην είναι το μεγαλύτερο σε ολόκληρη τη Μεσόγειο Θάλασσα, όμως η σημασία του είναι τεράστια, καθώς αποτελεί αφενός «άμυνα» της Ευρώπης κατά της αφρικανικής ηπείρου και αφετέρου φυσικό εμπόδιο για πιθανούς αντιπάλους που έχουν πρόσβαση στο Αιγαίο πέλαγος».* Αναφορά γίνεται επίσης στην έλλειψη σύγχρονου οδικού δικτύου και σιδηροδρομικών γραμμών. Το οδικό δίκτυο της νήσου ήταν περιορισμένο με αρκετά στενά σημεία, ενώ οι γέφυρες δεν άντεχαν το βάρος στρατιωτικού εξοπλισμού, όπως τεθωρακισμένα ή μεταγωγικά οχήματα[355]. Η στρατηγική σημασία της Κρήτης είχε γίνει αντιληπτή από την OKW αφενός ως μέσο προστασίας κάθε επιχείρησης στα Βαλκάνια, αφετέρου ως πιθανή βάση από όπου θα υποστήριζαν επιχειρήσεις στην Βόρεια Αφρική και στο Σουέζ[356]. Ο Χίτλερ ήδη στις 25 Απριλίου στις σε τηλεγράφημά του προς τους αρχιστράτηγους της Βέρμαχτ ανέφερε ότι η κατάκτηση της Κρήτης είναι αναγκαία για να σταθεροποιήσουν μία βάση προκειμένου να διεξάγουν τον πόλεμο στον αέρα κατά της Αγγλίας στην Ανατολική Μεσόγειο[357]. Στις 27 Μαΐου για πρώτη φορά στην εφημερίδα της Βόννης *General Anzeiger* δημοσιεύεται συγκεκριμένη είδηση σχετικά με την Κρήτη. Στο πρωτοσέλιδο[358] δημοσιεύονται δύο φωτογραφίες[359] υπό τον τίτλο *«Κρήτη - διεκδικούμενη μεταξύ τριών ηπείρων ανά τους αιώνες»*. Η αριστερή απεικονίζει έναν δρόμο με ένα σιντριβάνι[360] στο Ηράκλειο, το οποίο στην ιταλική γλώσσα ονομάζεται Κάντια, μία ονομασία η οποία συναντάται συχνά στον Τύπο. Το άρθρο συμπληρώνει πως *«Κτίρια και ιστορικά μνημεία αυτής της πόλης, που τώρα κατοικείται από περίπου 35.000 ανθρώπους, υπάρχουν από την εποχή της Ενετοκρατίας, κατά την οποία άνθισε*

[355] Baldwin W. H., *The Crucial Years 1939-1941: The World at War,* Harper & Row, New York 1976, p. 281; Davin D., *ό.π.*, p. 299
[356] Bliss J., *The Fall of Crete 1941: Was Fryberg Culpable*, MA Thesis, Faculty of the U.S Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas 2006, pp. 35-36
[357] DGFP, Series D, Volume XII, 8589/E602851-52, NO. 403
[358] Εφ. *General Anzeiger*, 27/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17071
[359] Παράρτημα Α΄: Εικ. 8
[360] Πρόκειται για την Κρήνη Μοροζίνι, ενετικό μνημείο, η οποία βρίσκεται στη πλατεία Λιονταριών-Ελευθερίου Βενιζέλου στο κέντρο του Ηρακλείου.

η Κάντια». Η δεξιά φωτογραφία απεικονίζει άποψη του λιμανιού. Στο εν λόγω άρθρο γράφονται τα εξής: *«Η Κρήτη, μετά τη Σαρδηνία, τη Σικελία και την Κύπρο αποτελεί το τέταρτο μεγαλύτερο νησί της Μεσογείου και μια φυσική γέφυρα μεταξύ της Ευρώπης, της Αφρικής και της Ασίας. Το νησί, το οποίο βρίσκεται στο επίκεντρο της παγκόσμιας προσοχής μετά την τολμηρή επίθεση της γερμανικής Βέρμαχτ, αποτελεί εδώ και αιώνες τον μήλον της έριδος των δυνάμεων. Οι Βρετανοί σχεδίαζαν να συμπεριλάβουν το νησί στην βάση τους, μετά την συντριπτική ήττα τους στα Βαλκάνια, καθώς ότι έχουν δημιουργήσει στη Μεσόγειο το έχουν καταφέρει με ληστείες και βίαιες υποταγές ανυπεράσπιστων πληθυσμών. Τώρα, ακόμη και η πρόθεσή τους αυτή έχει γκρεμιστεί και ο λαός της Κρήτης ξανακέρδισε την ελευθερία του, για την οποία έπρεπε να δώσουν μία σκληρή και απελπιστική μάχη για τόσο μεγάλο διάστημα».* Παρουσιάζεται μία περιγραφή της νήσου ενόψει της κατάκτησής της υπονοώντας τη Γερμανία ως «απελευθερωτή». Η Κρήτη ωστόσο μετά την Κορσική, αποτελεί το πέμπτο και όχι το τέταρτο μεγαλύτερο νησί της Μεσογείου. Στο πρωτοσέλιδο[361] της *Illustrierte Kronen Zeitung* ακολουθεί μία εκτενής γεωγραφική και ιστορική περιγραφή της νήσου αιτιολογώντας τη σημαντική θέση της Κρήτης ως βάση επίθεσης και άμυνας προς όλες τις κατευθύνσεις, ενώ δημοσιεύεται ακόμη μία άποψη του λιμανιού των Χανίων. Στις 30 Μαΐου το πρωτοσέλιδο[362] της *Hamburger Anzeiger* φέρει σε ένα άρθρο τον τίτλο *«Στρατηγική νίκη καθοριστικής σημασίας»*. Εδώ παρατίθεται ο λόγος του Φρέιζερ από την 21η Μαΐου στο βρετανικό ραδιόφωνο σχετικά με τη στρατηγική σημασία της νήσου και τον αντίκτυπο της γερμανικής επιτυχίας: *«Η κατάληψη του νησιού από τα γερμανικά στρατεύματα ήταν ένα βαρύ πλήγμα στις βρετανικές δυνάμεις και μία θεαματική επιτυχία για τις τακτικές πολέμου των Γερμανών. Επιπλέον, ο ψυχολογικός αντίκτυπος θα ήταν σημαντικός. Οι Γερμανοί, εάν καταφέρουν να εισέλθουν στην Κρήτη, θα αποκτήσουν ένα πολύτιμο φυλάκιο για τις επιθέσεις τους ενάντια στα πλοία μας στην ανατολική Μεσόγειο. Επιπλέον, το Σουέζ θα απειληθεί εκ νέου, καθώς η τεχνική που έχει ήδη χρησιμοποιηθεί στην Κρήτη, θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε μεγαλύτερο βαθμό στο Δέλτα του Νείλου. Το Σουέζ δεν απειλείται πλέον από κάποια επίθεση του εχθρού όπως πριν, αλλά θα μπορούσε τώρα να πραγματοποιηθεί μία επίθεση σε αυτό το σημείο από τρεις κατευθύνσεις. Η απειλή του Σουέζ και η έκβαση της γερμανικής επίθεσης στην Κρήτη μπορεί εύκολα να δράσει αποφασιστικά στη συνολική πορεία της Μέσης Ανατολής».* Σκοπίμως

[361] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 26/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.857
[362] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 30/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 125

παρατίθενται οι ανησυχίες της Βρετανίας για τον επικείμενο κίνδυνο που έχει να αντιμετωπίσει διαδίδοντας τους μετέπειτα πιθανούς στόχους, τονώνοντας παράλληλα το γόητρο της Γερμανίας. Ωστόσο ο Γκέμπελς στο ημερολόγιό του στις 16 Ιουνίου γράφει ότι «η Κρήτη έπρεπε να κατακτηθεί για να μην διαθέτουν οι Βρετανοί μία αεροπορική βάση κατά της Ιταλίας, καθώς οι Ιταλοί δεν είναι τόσο καρτερικοί όσο ο δικός μας λαός. Και ίσως στριμώξουμε τελικά και την Τουρκία, για να αποκτήσουμε καλύτερη πρόσβαση στην Αίγυπτο»[363].

Στον ελλαδικό Τύπο στις 23 Μαΐου βλέπουμε για πρώτη φορά στην εφημερίδα *Ακρόπολις* την είδηση πως οι Γερμανοί κατέλαβαν το Ηράκλειο στο πρωτοσέλιδο[364] σκορπίζοντας τη φήμη πως η Μάχη της Κρήτης αποτελεί μία δοκιμή για μετέπειτα επίθεση κατά της Βρετανίας. Στις 24 Μαΐου σημειώνεται βάσει πρακτορείου Τρανσόσεαν πως η σύγκριση της εισβολής στην Κρήτη με τη Βρετανία, η οποία περιμένει εδώ και δέκα μήνες αυτή την επίθεση, δεν παραβλέπεται[365]. Στις 25 Μαΐου στο δεύτερο φύλλο[366] διακρίνεται η αθηναϊκή εφημερίδα να υποστηρίζει πως η επίθεση κατά της Κρήτης θεωρείται ως μία δοκιμή, η οποία αποδεικνύει ότι *«εις τον σύγχρονον πόλεμον η κυριαρχία του αέρος είνε σημαντικωτέρα της κυριαρχίας της θαλάσσης»*. Η *Jonio* παρουσιάζει επίσης εκτενές περιεχόμενο. Κεντρικός τίτλος με έντονα μεγάλα γράμματα στο πρωτοσέλιδο[367] είναι *«ΚΡΗΤΗ»*, στο οποίο συναντώνται τα εξής: *«Μέσα εις το πλαίσιον της Μάχης δια την Μεσόγειον η κατάληψις της Κρήτης, έχει σπουδαιοτάτην στρατηγικήν και τακτικήν σημασίαν. Κυρίαρχοι της Κρήτης αι δυνάμεις του Άξονος θα δυνηθούν με μεγαλύτεραν ευχέρειαν να αφιερωθούν εις τον βασικόν αντικειμενικόν σκοπόν της παρούσης φάσεως του αγώνος την διώρυγαν του Σουέζ. [..] Και έτσι εκείνο το οποίον θα έπρεπε να είναι το μαχαίρι το οποίον θα εβυθίζετο εις τα πλευρά της Ιταλίας, εγένετο αντιθέτως η επιτάφιος πλαξ της Αγγλικής αυτοκρατορίας. Κυρίαρχοι της δυώριγος αι δυνάμεις του άξονος θα γίνουν οι πραγματικοί κύριοι ολοκλήρου της Μεσογείου και η Αγγλία ωσάν θηριώδης άρκτος εντός του κλωβού της θα παρατηρή να πλησιάζη με γοργά βήματα η στιγμή του τελικού κτυπήματος»*. Η σύγκρουση στην Κρήτη αποτέλεσε για την εφημερίδα σημείο ενδιαφέροντος στο πλαίσιο ευρύτερων επιχειρήσεων με στόχο την κατάρρευση της βρετανικής κυριαρχίας στην Ανατολική Μεσόγειο και το Σουέζ, όπως παρουσιάζεται στο

[363] Καλλιβρετάκης Λ. (2002), *ό.π.*, σ. 244
[364] Εφ. *Ακρόπολις*, 23/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4425
[365] Εφ. *Ακρόπολις*, 24/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4426
[366] Εφ. *Ακρόπολις*, 25/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4427
[367] Εφ. *Jonio*, 28/05/1941, έτος 1, αρ. φ. 5

παραπάνω απόσπασμα. Παρατηρείται η συμβολική-μεταφορική διατύπωση για την επικείμενη καταστροφή της Βρετανίας.

Στο πρωτοσέλιδο[368] της γαλλικής *Le Petit Journal* σημειώνεται η αντίδραση του πορτογαλικού τύπου για τη Μάχη της Κρήτης, ο οποίος χαρακτηρίζει το νησί ως *«υποκατάστατο της Μεγάλης Βρετανίας»* ενώ θεωρεί την επιχείρηση αυτή ως πείραμα της Γερμανίας για μία ενδεχόμενη επίθεση στη Μεγάλη Βρετανία. Στις 27 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[369] η εφημερίδα δημοσιεύει ένα άρθρο με τίτλο *«Η σημασία της Κρήτης»*, όπου εξηγείται η σημαντικότητα της έκτασης και της διαμόρφωσης της νήσου προσφέροντας μία θέση άμυνας. Ο ανταποκριτής της *Dienst aus Deutschland* περιγράφει την Κρήτη τη στιγμή της γερμανικής επίθεσης ως *«μία πληγή που αιμορραγεί στο σώμα του συστήματος της βρετανικής άμυνας»* αναφέροντας ότι *«Ποτέ ακόμα στη διάρκεια αυτού του πολέμου, δεν είχαν δει να καταστρέφονται τόσες ενώσεις του βρετανικού στρατού σε μια στιγμή του χρόνου τόσο μικρή».* Ο ανταποκριτής δεν παραλείπει να σημειώσει πως η Γερμανία βρίσκεται ήδη στα μισά του δρόμου για την κατάκτηση του Σουέζ απειλώντας παράλληλα την Εγγύς Ανατολή. Τέλος η εφημερίδα δημοσιεύει εκ Βέρνης τις εντυπώσεις του ελβετικού Τύπου. Εντύπωση προκαλεί ο χαρακτηρισμός «ουδέτερων» των ειδήσεων προερχόμενων από τη Γερμανία: *«Σύμφωνα με τις ουδέτερες παρατηρήσεις στη γερμανική πρωτεύουσα, η αισιοδοξία συνεχίζει να βασιλεύει στο Βερολίνο σε ότι αφορά την ανάπτυξη των ενεργειών στην Κρήτη».* Η *Le Figaro* την επομένη (28/5) στο πρωτοσέλιδο[370] στην ενημερωτική επιθεώρηση της εβδομάδας κυκλοφορεί ένα ιδιαίτερο κείμενο εκθειάζοντας την ιστορία της νήσου: *«Αλεξιπτωτιστές στην Κρήτη. Αυτό έλειπε στην ιστορία αυτού του νησιού της Κρήτης, του οποίου οι απαρχές χάνονται σε μια ομίχλη θρύλων. Γνωρίζουμε ότι είναι στην Κρήτη όπου ο Δίας γεννήθηκε, στο όρος του Ψηλορείτη. Γνωρίζουμε επίσης ότι ο πρώτος βασιλιάς της Κρήτης, Μίνωας ήταν ο άμεσος κληρονόμος του. Είμαστε στη γη των θεών και των ηρώων. Σε αυτή την οποία επίσης υπήρξαν παρορμητικοί σύζυγοι, όπως η Πασιφάη, η γυναίκα του Μίνωα, που ερωτεύτηκε τον Μινώταυρο και ο Θησέας όφειλε να πάει να τον σκοτώσει στο βάθος του Λαβυρίνθου. Αυτή η περιπέτεια που έθρεψε τόσους τραγικούς ποιητές, δεν ταυτοποιείται από καμία άμεση μαρτυρία. Όσο για τον λαβύρινθο, η ύπαρξή του είναι βέβαιη. Βρίσκουμε τα ίχνη του στην αρχαία πόλη της Κνωσού πέντε χιλιόμετρα από την Κάντια. Η Κρήτη έγινε η γενέτειρα του ελληνικού πολιτισμού. Το «Νησί των*

[368] Εφ. *Le Petit Journal*, 23/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.590
[369] Εφ. *Le Petit Journal*, 27/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.594
[370] Εφ. *Le Figaro*, 28/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 148

εκατό πόλεων» έγινε επίσης το νησί των εκατό δημοκρατιών όπου κάθε πόλη σχημάτιζε κράτος μέσα στο Κράτος. Παρ' όλα αυτά, σ' αυτές τις δημοκρατίες, δεν ήταν ο ψηφοφόρος που εξουσίαζε. Η εκτελεστική δύναμη ήταν εξουσιοδοτημένη, σε όλη της την πληρότητα, όχι στους εκλεγμένους του λαού, αλλά στους επιλεγμένους άρχοντες από αριστοκρατικές οικογένειες. Ήταν ο κόσμος. Ήταν στρατιωτικοί αρχηγοί και την ίδια στιγμή πολιτικοί αρχηγοί». Το άρθρο συνεχίζει αναφερόμενο στην κατάσταση της πολιορκημένης από τον Άξονα Κρήτης συσχετίζοντας τα στρατόπεδα νεολαίας αναφέροντας τα εξής: *«Στα δεκατέσσερα χρόνια, οι νέοι Έλληνες ήταν εγγεγραμμένοι στις Κρητικές Νεολαίες. Υπό τη διεύθυνση ενός νέου αρχηγού, ζούσαν στα στρατόπεδα, όπου η ύπαρξη κυλούσε με δουλειά, γυμνάσια και ασκήσεις. Η σχολή ήταν δέκα χρόνια. Οι Κρητικοί έχουν χρόνια παράδοσης σε αυτή την πρακτική με το να είναι οι καλύτεροι σκοπευτές και οι πιο τολμηροί ναυτικοί όλης της Μεσογείου. Αυτή η οργάνωση έφερε μερικούς ηθικούς κανόνες. Ο πρώτος ήταν η απόλυτη απαγόρευση στους νέους ανθρώπους να μιλούν για πολιτική και να κρίνουν τους θεσμούς της. Η κριτική δεν επιτρεπόταν παρά στην ώριμη ηλικία. Στη μνήμη χωρίς αμφιβολία, της άπιστης Πασιφάης, η μοιχεία στην Κρήτη χλευαζόταν. Όχι στο πρόσωπο της ένοχης συζύγου, αλλά σε αυτή της «συνενόχου». Πολύ πριν τη Σπάρτη, η Κρήτη ανέθρεφε τους γιους της στη μόνη θρησκεία της πατρίδας».*

Η ιταλική *Il Lavoro* στις 22 Μαΐου αναδεικνύει στην τέταρτη σελίδα[371] βάσει DNB την στρατηγική θέση της νήσου. Όπως η *La Stampa* στο πρωτοσέλιδο[372] και η *Il Solco Fascista* στην τέταρτη σελίδα[373]. Η *La Stampa* στις 25 Μαΐου πέρα από τις γερμανικές ανακοινώσεις δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[374] εκ Ρώμης την είδηση με τίτλο *«Το πλήγμα για το οποίο κατηγορείται η Αγγλία και η Αμερική»* κάνοντας αναφορά στη Μάχη της Κρήτης ως πρωτίστης σημασίας στο γενικό πλαίσιο της μάχης της Μεσογείου προκαλώντας μεγάλη εντύπωση στη Βρετανία και τις ΗΠΑ. Στο πρωτοσέλιδο[375] της *Il Lavoro* παρατίθεται ένας χάρτης[376] με τις χιλιομετρικές αποστάσεις της Κρήτης ενώ στις 27 Μαΐου η *La Stampa* εκ Ρώμης στο πρωτοσέλιδο[377] γράφει: *«Όπως σημειώνεται και στον ιταλικό τύπο, η μάχη της Κρήτης δεν είναι ένα απλό επεισόδιο που συγκαταλέγεται στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά μια από τις πιο*

[371] Εφ. *Il Lavoro*, 22/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 142
[372] Εφ. *La Stampa*, 22/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 122
[373] Εφ. *Il Solco Fascista*, 22/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 142
[374] Εφ. *La Stampa*, 25/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 125
[375] Εφ. *Il Lavoro*, 26/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 146
[376] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 12
[377] Εφ. *La Stampa*, 27/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 126

εκτενείς και σκληρές μάχες της Α. Μεσογείου». Τέλος, στις 2 Ιουνίου στο πρωτοσέλιδο[378] της *La Stampa* και κατά το ιταλικό ανακοινωθέν υπ' αριθμόν 361 η Μάχη της Κρήτης αποτέλεσε *«θεμέλιο λίθο για την κατοχή της Ανατολικής Μεσογείου και προπύργιο για την υπεράσπιση της Αιγύπτου και της Παλαιστίνης».*

Οι Βρετανοί είχαν αντιληφθεί από νωρίς τη στρατηγική σπουδαιότητα της νήσου. Ο Τσώρτσιλ τον Οκτώβριο του 1940 είχε δηλώσει ότι ένα θέμα εξέχουσας σημασίας είναι η κατοχή της Κρήτης και πρέπει να την κατακτήσουν πρώτοι και άμεσα[379], προκειμένου να διατηρήσουν τις θαλάσσιες γραμμές επικοινωνίας στη Μεσόγειο, απαραίτητες για τους Συμμάχους να προμηθεύουν τους Ρώσους. Στον βρετανικό Τύπο στην *Daily Express* στο πρώτο φύλλο[380] τονίζεται αφενός η στρατηγική σημασία της νήσου καθώς αποτελεί *«φυσική προστασία για την Αίγυπτο και το ιδανικό σημείο για να περιπολείται το Αιγαίο»*, αφετέρου η ενδεχόμενη επόμενη επίθεση στο Σουέζ. Σε επόμενο άρθρο πολιτικού ανταποκριτή της εφημερίδας με τίτλο *«10.000 προσγειώσεις έχουν αναφερθεί ήδη»* γίνεται λόγος για τη σπουδαιότητα της κατοχής της Κρήτης για τον Χίτλερ σε τέτοιο βαθμό χωρίς να υπολογίζει τις απώλειες ανδρών ή υλικών σε μία προσπάθεια μετέπειτα κατάκτησης του Σουέζ και του Γιβραλτάρ. Σε μία τέτοια όμως περίπτωση απειλώντας παράλληλα τα συμφέροντα των ΗΠΑ η δράση του προέδρου Ρούσβελτ θα είναι γρήγορη και αποφασιστική, κατά τον ανταποκριτή. Παρότι οι ΗΠΑ τηρούσαν τυπικά ουδέτερη στάση στον πόλεμο, οι βρετανικές εφημερίδες θεωρούν βέβαιη την υποστήριξή τους. Στις 23 Μαΐου η εφημερίδα στο πρωτοσέλιδο[381] σε ένα μικρό άρθρο με τίτλο *«44 χρόνια πριν..»* κάνοντας μία ιστορική αναδρομή στην Κρητική Επανάσταση γράφει: *«Αναδρομή της Κάντια: Μια χούφτα Βρετανών στρατιωτών πέθανε για την Κρήτη όταν υπερασπίστηκαν μέχρι τέλους το μικροσκοπικό λιμάνι και το φρούριο της Κάντια κατά του τουρκικού σουλτάνου στην εξέγερση της Κρήτης το 1897-98. Οι Κρητικοί δεν έχουν ξεχάσει ποτέ αυτό το έπος. Σήμερα αγωνίζονται δίπλα-δίπλα με γιους αυτών των ευγενών Βρετανών».* Στην *Yorkshire Evening Post* ο στρατιωτικός ανταποκριτής της εφημερίδας σε άρθρο του στην πρώτη σελίδα[382] τονίζει την σημασία της νήσου για τη Βρετανία, καθώς θα λειτουργεί ως κάλυψη για τον βρετανικό στρατό στην Αίγυπτο ελαττώνοντας παράλληλα την

[378] Εφ. *La Stampa*, 02/06/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 131 (ο αριθμός φύλλου είναι ίδιος με την προηγούμενη ημέρα).
[379] Gates – Silgleton P., *General Lord Freyberg V.C.: An unofficial biography,* Michael Joseph, London 1963, p. 147
[380] Εφ. *Daily Express*, 21/05/1941, αρ. φ. 12.788
[381] Εφ. *Daily Express*, 23/05/1941, αρ. φ. 12.790
[382] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 27/05/1941, αρ. φ. 29.266

απόσταση που έχει να διανύσει ο στόλος χωρίς βάση. Η Βρετανία θεωρούσε ζωτικής σημασίας την κατοχή της Κρήτης για την άμυνα στην Ανατολική Μεσόγειο προκειμένου να προστατέψουν τις επιχειρήσεις στην Βόρεια Αφρική[383]. Ωστόσο σε τηλεγράφημα από τον Σερ Λάμπσον (Sir Miles Lampson), πρεσβευτής της Βρετανίας στην Αίγυπτο, προς το Υπουργείο Εξωτερικών στις 24 Μαΐου έχει σημειωθεί ήδη η άμεση σχέση της πιθανής κατάκτησης της Κρήτης από τους Γερμανούς με την Αίγυπτο, την Αλεξάνδρεια και το Κανάλι του Σουέζ. Οι περιοχές αυτές θα ήταν πιο ανοιχτές σε συνεχείς και βαριές αεροπορικές επιθέσεις[384].

Στον αυστραλιανό-νεοζηλανδικό Τύπο, αρχικά η *Evening Post* στην όγδοη σελίδα[385] δημοσιεύει ένα μεσαίας έκτασης ανυπόγραφο άρθρο, το οποίο συγκρίνει τη Μάχη της Κρήτη με τη Μάχη της Βρετανίας, στην οποία ηττήθηκε ο Χίτλερ. Στο επίκεντρο βρίσκεται και η ναζιστική προπαγάνδα, η οποία προσανατολίζεται στην συμβολική αξία μίας επιτυχημένης εισβολής σε ένα από τα μεγαλύτερα, ιστορικά νησιά της Μεσογείου. Η κατάκτηση της Κρήτης, όπως γράφεται, θα ερμηνευτεί από τον Γκέμπελς ως πρόβα για μία δεύτερη επιχείρηση κατά της Βρετανίας κατακτώντας μία νήσο-κλειδί. Όπως υποστηρίζεται όμως, παρά τον συμβολισμό στη Μάχη της Κρήτης δεν δύναται να υπάρξει παραλληλισμός με τη Μάχη της Βρετανίας. Αυτό έγγυται στο γεγονός πως η βρετανική δύναμη στην Κρήτη, στην Κύπρο και στη Μέση Ανατολή αποτελεί μόνο ένα κλάσμα της βρετανικής δύναμης στη Βρετανία, πρόσφατα ενισχυμένη και από τις αμερικανικές δυνάμεις. Ο ίδιος ο Γκέμπελς όμως στο προσωπικό του ημερολόγιο στις 16 Ιουνίου γράφει ότι δεν θα μπορούσαν να επαναλάβουν αυτό το «επώδυνο πείραμα» κατά της Αγγλίας[386]. Ο Χίτλερ πάντως μετά το πέρας της Μάχης σε τηλεγράφημά τους προς τον Μουσολίνι ανέφερε ότι το πείραμα στην Κρήτη επέδειξε την αναγκαιότητα της χρήσης κάθε ενός αεροπλάνου σε ένα μεγαλύτερο πιθανό εγχείρημα κατά της Αγγλίας[387]. Στη συνέχεια αναφέρεται πως η πιο ασήμαντη πτυχή της Μάχης της Κρήτης αφορά τις αντιδράσεις της Γαλλίας του Βισύ, της Τουρκίας και της Ρωσίας και ότι ο Χίτλερ υποστηρίζει ότι δια της Κρήτης, της Κύπρου και της Συρίας είναι αποφασισμένος να προσεγγίσει την Τουρκία και το Ιράκ. Η Γερμανία επιθυμεί να καταρρίψει το κύρος του βρετανικού ναυτικού επιτυγχάνοντας την αιχμαλωσία των νησιωτικών τους βάσεων,

[383] Howard M., *The Mediterranean Strategy in the Second World War*, Frederick A. Praeger Publishers, New York 1968, p. 10
[384] FO 954/11A/63. Telegram NO. 1500
[385] Εφ. *The Evening Post*, 22/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 119
[386] Καλλιβρετάκης Λ. (2002), *ό.π.*, σ. 244
[387] DGFP, Series D, Volume XII, F20/038-031, no. 660

παρέχοντας τόσο στη Γαλλία του Βισύ όσο και στη Ρωσία ένα πέρασμα προς τη Συρία. Κατά τη βρετανική *Daily Express* υποδηλώνεται ότι η Γαλλία του Βισύ αλλά και η Ρωσία θα στηρίξουν το στρατιωτικό σχέδιο του Χίτλερ για την *«λεηλασία της Ασίας».* Στην αυστραλιανή *Argus* στην τέταρτη σελίδα[388] σε ένα άρθρο γνώμης της εφημερίδας στις 23 Μαΐου αναδεικνύεται η στρατηγική θέση της Κρήτης στη λεκάνη της Μεσογείου. Ωστόσο η εφημερίδα με μία αντικειμενικότερη οπτική γράφει πως η αισιοδοξία σχετικά με τη Μάχη χωρίς καμία βάση είναι ανόητη, ενώ οι βρετανικές δηλώσεις περί της «υπό έλεγχο» κατάστασης είναι υπερβολικές και γενικές υποδεικνύοντας έναν σοβαρά ανησυχητικό χαρακτήρα. Αναλυτικότερα σχόλια γίνονται για την επιθετικότητα του Άξονα στη Μέση Ανατολή, της οποίας η παρούσα Μάχη στην Κρήτη είναι η άμεση φάση με κάθε επιτυχία του «εχθρού» να είναι ένα σοβαρό πλήγμα για τους Συμμάχους. Η *New Zealand Herald* στην έκτη σελίδα[389] χαρακτηρίζει τη Μάχη ως ζωτικής σημασίας για την κυριαρχία στην Μέση Ανατολή κρίνοντας πως αποτελεί επίσης μία δοκιμή της Γερμανίας για μία ενδεχόμενη μεγαλύτερη επίθεση πιθανώς στη Βρετανία, όπως κρίνει και η *Sydney Morning Herald* . Η εφημερίδα ωστόσο σπεύδει να σχολιάσει ότι οι μεραρχίες της Νέας Ζηλανδίας στην Κρήτη αποτελούν εγγύηση πως κάτι τέτοιο δεν πρόκειται να συμβεί αναγκάζοντας τον εχθρό να δεχθεί τις στρατιωτικές, πολιτικές και οικονομικές συνέπιες της αποτυχίας του. Η *Sydney Morning Herald* στην όγδοη σελίδα[390] κλείνει ένα άρθρο της υποστηρίζοντας πως η Κρήτη αποτελεί ένα από τα προπύργια της Μέσης Ανατολής για τους Συμμάχους, το οποίο προστατεύεται με τη μέγιστη δυνατή επιμονή. Σε επόμενο άρθρο παρατίθεται η δήλωση του Αυστραλού πρωθυπουργού Μένζις στο Ώκλαντ, κατά τον οποίον δεν υπάρχει σκέψη για ήττα των Συμμαχικών δυνάμεων, πεπεισμένος ότι κάθε άνδρας, γυναίκα και παιδί κάνοντας το καλύτερο, θα οδηγήσουν στη νίκη. Στις 24 Μαΐου η νεοζηλανδική *Evening Post* στην ένατη σελίδα[391] δίνοντας λεπτομέρειες για την πρωτότυπη χρήση ανεμοπτέρων από τη Γερμανία στη Μάχη της Κρήτης καταλήγει στο ότι εκείνη θα επηρεάσει με την έκβασή της την κατάσταση σε ολόκληρη την Μέση Ανατολή. Η *Sydney Morning Herald* στην όγδοη σελίδα[392] στις 26 Μαΐου προκαλεί το ενδιαφέρον με την αναδημοσίευση της είδησης της βρετανικής εφημερίδας *Sunday Dispatch*, κατά την οποίαν ο Χίτλερ σχεδιάζει εάν κερδίσει την Κρήτη, να συναντήσει

[388] Εφ. *The Argus,* 23/05/1941, αρ. φ. 29.562
[389] Εφ. *The New Zealand Herald,* 23/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.972
[390] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 23/05/1941, αρ. φ. 32.262
[391] Εφ. *The Evening Post,* 24/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 121
[392] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 26/05/1941, αρ. φ. 32.264

τον Στάλιν και να συνάψουν επισήμως μία νέα ρωσογερμανική συμφωνία, η οποία ήδη βρίσκεται σε προσχέδιο. Στις 27 Μαΐου η *Evening Post* στην έβδομη σελίδα[393] σε ειδησεογραφικό άρθρο σύμφωνα με τον ανταποκριτή της *Neue Zurcher Zeitung* από τη Ζυρίχη, υποστηρίζεται ότι οι τουρκικοί στρατιωτικοί κύκλοι θεωρούν τη Μάχη της Κρήτης ως την πρώτη από τις τρεις φάσεις για την κυριαρχία στον Νείλο με τους Γερμανούς να πιστεύουν ότι πρέπει να κερδηθεί έως τον Σεπτέμβρη εξαιτίας του φόβου τους για την επιρροή των αυξανόμενων αμερικανικών προμηθειών στη Βρετανία. Η *New Zealand Herald* στην έκτη σελίδα[394] σχολιάζει σε ανάλογο ύφος με τις προαναφερθείσες την κυρίαρχη γεωγραφική θέση της Κρήτης στην Ανατολική Μεσόγειο επηρεάζοντας άμεσα τις εξελίξεις στην Μέση Ανατολή ενώ την επόμενη ημέρα αναδεικνύεται η σημασία της Μάχης της Κρήτης για τον Χίτλερ, καθώς θα προσδώσει κύρος στον νικητή[395].

Η αμερικανική *New York Post* την 21η Μαΐου δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[396] ένα ρεπορτάζ του Ουίλιαμ Στόουνμαν (William H. Stoneman) με τίτλο *«Μεγάλη μάχη μαίνεται στην Κρήτη»*. Ο συγγραφέας θίγει το ζήτημα της ελλιπούς προετοιμασίας της άμυνας της νήσου αναδεικνύοντας την σημαντικότητα της κατάκτησης της Κρήτης. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[397] στις 23 Μαΐου βεβαιώνει πως σίγουρα δεν αποτελεί μία πρόβα των Γερμανών για επίθεση στην Αγγλία, αλλά θα τους φέρει ένα βήμα πιο κοντά στην Αλεξάνδρεια και το Σουέζ. Παρακάτω αναλύεται εκτενέστερα η σημασία της κατάκτησης της νήσου για τη Γερμανία λόγω της στρατηγικής της θέσης στη Μεσόγειο. Σε επόμενο πρωτοσέλιδο[398] δημοσιεύει έναν χάρτη[399] της Κρήτης, όπου σύμφωνα με την λεζάντα διεξάγεται μία από τις μεγαλύτερες μάχες στον πόλεμο της Μεσογείου. Παρέχονται πέρα από πληροφορίες στρατιωτικής σημασίας, οι εξαγωγές της νήσου, ελιές, ελαιόλαδο, σταφύλια, σταφίδες, κρασί και σαπούνι, ενώ σημειώνεται ακόμη ότι είναι ο τόπος γέννησης του Δία, του μυθικού βασιλιά τον θεών. Η ίδια εφημερίδα στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[400] παρουσιάζει αναλυτικά τις δηλώσεις του Βερολίνου και της Ανώτατης Διοίκησης σχετικά με την πρόοδο των Γερμανών στα δυτικά και την ιταλική επίθεση στα ανατολικά. Η αμερικανική εφημερίδα ερμηνεύει τις

[393] Εφ. *The Evening Post*, 27/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 123
[394] Εφ. *The New Zealand Herald*, 27/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.975
[395] Εφ. *The New Zealand Herald*, 28/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.976
[396] Εφ. *New York Post*, 21/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 187
[397] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 24/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 227
[398] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 23/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 226
[399] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 60
[400] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 30/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 232

δηλώσεις αυτές ως ένα σχέδιο της Γερμανίας να μετατρέψει την Κρήτη σε αεροπορική βάση για επιθέσεις κατά των βρετανικών θέσεων στο Σουέζ και την Αλεξάνδρεια. Στην έκτη σελίδα ο αρθρογράφος Κέρκ Σίμπσον σχολιάζει τη Μάχη της Κρήτης θεωρώντας την ως λήξασα με νίκη του Άξονα αναφέροντας πως μόνον ένα θαύμα θα μπορούσε να αντιστρέψει το αποτέλεσμα. Σημειώνει επίσης πως οι Βρετανοί θα χάσουν ένα δυνατό προπύργιο άμυνας στην ανατολική Μεσόγειο ενώ οι Γερμανοί θα κερδίσουν ένα αμυντικό πάτημα στην περιοχή δίνοντάς τους την δυνατότητα να επιτεθούν κατά της Αλεξάνδρειας, του Σουέζ παρέχοντας επιπλέον βοήθεια στην επίθεση του Άξονα στην Αίγυπτο. Την ίδια ημέρα η *New York Post* στο πρωτοσέλιδο[401] δημοσιεύει μία ακόμη ενημέρωση από την Κωνσταντινούπολη, στην οποίαν Τούρκοι ειδικοί ισχυρίζονται ότι παρά την νίκη των Γερμανών στη Μάχη της Κρήτης, η βρετανική-ελληνική άμυνα κατάφερε να αναστατώσει το χρονοδιάγραμμα των Γερμανών σε τέτοιο βαθμό, όπου τώρα οι Ναζί ίσως χρειαστεί να αλλάξουν την στρατηγική τους στη Μέση Ανατολή, καθώς ήλπιζαν αρχικά ότι θα καταλάμβαναν το νησί σε δύο ημέρες. Ωστόσο ο Χίτλερ στις 24 Μαΐου είχε δηλώσει ότι θα χρειαστεί οκτώ έως δέκα ημέρες για να λάβει ευνοϊκά αποτελέσματα στην επιχείρηση[402]. Η τουρκική ανταπόκριση φαίνεται εντυπωσιασμένη από την στάση των Βρετανών, οι οποίοι πέτυχαν μία σημαντική καθυστέρηση στα σχέδια της Γερμανίας. Πρόκειται στην πραγματικότητα για μία αμφιλεγόμενη θεωρία, η οποία έχει απασχολήσει τους ερευνητές, το εάν τελικά η Μάχη της Κρήτης καθυστέρησε πράγματι την επιχείρηση Μπαρμπαρόσα εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης φέροντας τα μοιραία αποτελέσματα στον Άξονα. Από τη μία πλευρά υποστηρίζεται ότι οι Γερμανοί κατά την επιχείρηση Μαρίτα και Ερμής, κατάφεραν μεν να κατακτήσουν την Ελλάδα και την Κρήτη, έχασαν δε κατά το διάστημα αυτό χιλιάδες επίλεκτους στρατιώτες και καθυστέρησαν περίπου έναν ολόκληρο μήνα την προγραμματισμένη επίθεση κατά της ΕΣΣΔ με αποτέλεσμα να βρεθούν εν μέσω χειμώνα, δρώντας καταλυτικά στην επιχείρηση[403]. Από την άλλη πλευρά επικρατεί η άποψη ότι η επιχείρηση Μπαρμπαρόσα δεν συνδέεται με τις προαναφερθείσες επιχειρήσεις στα Βαλκάνια.

[401] Εφ. *New York Post*, 30/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 195
[402] DDI, Nona Serie 1939-1943, Volume VII, TSND 15885/7-8 P.R, NO. 161
[403] Βακαλόπουλος Α., *Νέα Ελληνική Ιστορία: 1204-1985,* Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 419

Ο αγώνας για το Μάλεμε και οι εξελίξεις σε Ηράκλειο, Ρέθυμνο και Χανιά (22-25 Μαΐου)

Οι εξελίξεις κατά το διάστημα 22 έως 25 Μαΐου υπήρξαν ραγδαίες. Πέραν της σφοδρής επίθεσης κατά του Βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού από την Λούφτβαφε στα ανοιχτά της Κρήτης, προσπάθειες έγιναν στη νήσο από τις Συμμαχικές και ελληνικές δυνάμεις για ανακατάληψη του αεροδρομίου του Μάλεμε σε μία αιματηρή σύγκρουση, χωρίς όμως αποτέλεσμα[404]. Ακολούθησαν οι βομβαρδισμοί των πόλεων της Κρήτης και οι κατά περιοχές συγκρούσεις για την κατάκτησή τους. Οι εξελίξεις αυτές ωστόσο αποτυπώθηκαν εντελώς διαφορετικά στον Τύπο. Ο αξονικός Τύπος κατά το διάστημα 23 έως 26 Μαΐου, όπου καταγράφονται τα παραπάνω γεγονότα, δημοσιεύει κατά κύριο λόγο άρθρα και ενημερώσεις αναφορικά, πρώτον με την παράβαση του Διεθνούς Δικαίου από τους Βρετανούς λόγω της κακομεταχείρισης Γερμανών αλεξιπτωτιστών, δεύτερον με την αποχώρηση του Γεωργίου Β΄ από την Κρήτη και τρίτον για την εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Το ενδιαφέρον στρέφεται επιπλέον στις δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού με αποτέλεσμα η ειδησεογραφία για τις εξελίξεις και την κατάσταση που επικρατεί στο χερσαίο τμήμα της νήσου να είναι περιορισμένη.

Στον ναζιστικό Τύπο στις 23 Μαΐου γράφεται στο πρωτοσέλιδο[405] της *Südostdeutsche Tageszeitung* υπό τον τίτλο *«Γερμανοί αλεξιπτωτιστές και αερομεταφερόμενα στρατεύματα κατακλύζουν το νησί της Κρήτης»*, ότι εν αντιθέσει με τις βρετανικές αναφορές θα ήταν λάθος να εξαχθούν συμπεράσματα λόγω της σιωπής των γερμανικών αρχών για τις εξελίξεις στη νήσο δικαιολογώντας αυτή την «επιφυλακτικότητα» για καθαρά στρατιωτικούς λόγους, όπως συνέβη και στην αρχή των επιτυχημένων εκστρατειών στη Νορβηγία, τη Δύση και τα Βαλκάνια. Ο Χίτλερ μάλιστα είχε αναφέρει ότι δεν θα ήθελε να επικοινωνήσει με τον Τύπο ώστε να μην παρέχει πληροφορίες στους Βρετανούς, οι οποίοι δεν γνώριζαν την πραγματική κατάσταση[406]. Στη συνέχεια βάσει του ιταλικού πρακτορείου Στέφανι[407] εκ Ρώμης αναφέρεται η ενίσχυση της ελληνικής φρουράς στην Κρήτη με βρετανικά στρατεύματα δημιουργώντας εκ

[404] Δετοράκης Θ., *ό.π.,* σ. 469
[405] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 23/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 54
[406] DDI, Nona Serie 1939-1943,Volume VII, TSND 15885/7-8 P.R, NO. 161
[407] Αποτελεί το σημαντικότερο ειδησεογραφικό πρακτορείο της Ιταλίας. Ιδιοκτήτης και διευθυντής ήταν ο Μανλίο Μοργκάνι, ο οποίος είχε διατελέσει διευθυντής της προσωπικής εφημερίδας του Μουσολίνι *Il Popolo d'Italia*. Το Στέφανι αγοράστηκε το 1924 με χρήματα του καθεστώτος και ανέπτυξε ένα παγκόσμιο δίκτυο γραφείων και ανταποκριτών δημοσιεύοντας κυρίως πολιτικές αποφάσεις και διεθνείς ειδήσεις σύμφωνα τους κανονισμούς του γραφείου Τύπου. Το πρακτορείο σταμάτησε να λειτουργεί κατά τα τέλη Απριλίου 1945.

νέου οχυρώσεις και αεροπορικές βάσεις. Αναφορά γίνεται και στις ουγγρικές εφημερίδες, οι οποίες γράφουν πως στην Κρήτη σημειώνονται σκληρές μάχες, ευνοϊκά αναπτυσσόμενες για τις γερμανικές δυνάμεις. Εκ Στοκχόλμης γίνεται λόγος για το πρωτοφανές εγχείρημα της Γερμανίας να κατακτήσει την Κρήτη μέσω του εναέριου χώρου συγκρίνοντας τις δράσεις των αλεξιπτωτιστών στη Νορβηγία, όπου αλεξιπτωτιστές και στρατιωτικά στρατεύματα χρησιμοποιήθηκαν μόνο σε απομακρυσμένα σημεία. Η εφημερίδα υποστηρίζει επίσης πως στη Βρετανία λέγεται ότι η επίθεση στην Κρήτη αποτελεί μία πρόβα για την εισβολή στη χώρα τους. Άξια προσοχής αποτελεί μία γελοιογραφία[408] στη δεύτερη σελίδα, η οποία απεικονίζει τον Ρούζβελτ γελαστό να κρατάει στο αριστερό του χέρι ένα έγγραφο, όπου διαφαίνεται ο τίτλος *«Βοήθεια 1943»,* ενώ στο δεξί χέρι κρατάει το κεφάλι του Τσώρτσιλ. Η λεζάντα γράφει *«Ο Τσώρτσιλ προσέφερε στη Βουλή των Κοινοτήτων το κεφάλι του»* συνεχίζοντας *«Ρούζβελτ: Για αυτό λοιπόν μη χάσεις το κεφάλι σου, αγόρι! Το 1943 η μακρόχρονη προετοιμασμένη βοήθεια μου θα είναι τέλεια».* Η εν λόγω εικόνα στοχεύει να περιπαίξει τις ήττες της Βρετανίας παρά την βοήθεια των ΗΠΑ. Έχει προηγηθεί άλλωστε ο Νόμος Εκμισθώσεως και Δανεισμού (Lend - Lease Act) ή αλλιώς Νομοσχέδιο HR 1776, το οποίο εγκρίθηκε από το Κονγρέσο στις 11 Μαρτίου 1941 επιτρέποντας την εκμίσθωση, τον δανεισμό ή την παραχώρηση πολεμικού υλικού ή εξοπλισμού από τις ΗΠΑ σε συμμαχικά κράτη, με πρώτη χώρα να λαμβάνει αμερικανική βοήθεια τη Βρετανία[409]. Στο πρωτοσέλιδο[410] της *Hamburger Anzeiger* υπό τον τίτλο *«Ο Τσώρτσιλ εν αναμονή καλών ειδήσεων»* γράφεται: *«Το ναυαρχείο της Βρετανίας, το πιο σιωπηλό από τα τρία Υπουργεία Εθνικής Ασφαλείας του κράτους, δεν αισθάνεται αρκετά σίγουρο για να δημοσιοποιήσει πληροφορίες σχετικά με τις σοβαρές απώλειες που υφίσταται κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων ημερών ο βρετανικός στόλος στη Μεσογείου».* Η δήλωση αυτή της εφημερίδας αποτελεί έντονη ειρωνεία καθώς ούτε από την γερμανική πλευρά έχουν παρουσιαστεί οι απώλειες των προηγουμένων ημερών. Στη δεύτερη σελίδα της εφημερίδας[411] *Illustrierte Kronen Zeitung* υπό τον τίτλο *«Κρήτη και Τσώρτσιλ»* αρχικά συναντάται ένα εγκώμιο για τα πολεμικά κατορθώματα των γερμανικών στρατευμάτων στην παγκόσμια ιστορία με αναφορές στην εκστρατεία στην Πολωνία, *«η εφαρμογή της οποίας περιεγράφηκε ως μοναδική την εποχή εκείνη»*, στις επιχειρήσεις ενάντια στη Νορβηγία, την Ολλανδία, το

[408] Παράρτημα Α΄: Εικ. 16
[409] Βλ. Kimball W. F., (1969), *ό.π*; Kimball W. F., (1997), *ό.π*
[410] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 23/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 119
[411] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 23/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.854

Βέλγιο και τη Γαλλία *«που την εποχή εκείνη η δύναμη και η αντοχή της γερμανικής Βέρμαχτ, το αποδεδειγμένο αγωνιστικό πνεύμα των Γερμανών στρατιωτών και η υπεροχή της γερμανικής ηγεσίας αναδείχθηκαν».* Οι στρατιωτικές όμως αυτές επιτυχίες *«ξεπερνούν την τολμηρή, μαγευτική και μοναδική δράση κατά της Κρήτης, όπου τώρα τα προσγειωμένα γερμανικά στρατεύματα επιτίθενται εναντίον των βρετανικών ενώσεων».* Με έντονο επικριτικό ύφος σχολιάζεται η στάση του Βρετανού πρωθυπουργού όπως φαίνεται στο απόσπασμα: *«Ο πολεμοχαρής Τσώρτσιλ, ο οποίος τόσο πολύ υπερηφανευόταν, εφηύρε αγγλικές επιτυχίες και χαλκευμένες νίκες, ενώ κατά την έναρξη της επιχείρησης ήδη στην αρχή της επιχείρησης ενάντια στην Κρήτη είπε στον κόσμο τα παραμύθια και τα όνειρά του και ήθελε να γίνει αξιόπιστος. [..] Αλαζονικές παρατηρήσεις του Τσώρτσιλ ενέτειναν όλο και περισσότερο τις αμφιβολίες του κόσμου, που τον άκουγε, μέχρι που, μέσω της έκθεσης της Ανωτάτης Διοίκησης της Βέρμαχτ, παρουσιάστηκαν και αποδείχθηκαν εντελώς πλασματικές, αναληθείς και ψευδείς».* Η βιενέζικη εφημερίδα τον κατηγορεί για «κατασκευασμένες» επιτυχίες και νίκες της Βρετανίας, διαδίδοντας αλαζονικά ψέματα σχετικά με την έκβαση των επιχειρήσεων στον λαό. Στις 24 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[412] της εφημερίδας *Südostdeutsche Tageszeitung* ο κεντρικός τίτλος είναι: *«Οι Βρετανοί έχουν αποσύρει την πολεμική αεροπορία τους από την Κρήτη»* με τους εξής υπότιτλους *«Η φυγή από το νησί έχει ξεκινήσει - Αεροπλάνα σε γερμανικά χέρια».* Εδώ δημοσιεύεται η απόσυρση των βρετανικών στρατευμάτων από τη νήσο ενώ η εφημερίδα σχετικά με τη δήλωση του Βρετανικού Υπουργείου Αεροπορίας, πως ωστόσο τα βρετανικά βομβαρδιστικά θα συνεχίσουν τις αεροπορικές επιθέσεις στην Κρήτη από την Αίγυπτο, σπεύδει να σχολιάσει πως η Βρετανική Πολεμική Αεροπορία έχει ήδη εγκαταλείψει την Κρήτη και δεν πρόκειται να συμμετέχει στη Μάχη, κατηγορώντας τη Βρετανία για απόκρυψη πληροφοριών. Στη δεύτερη σελίδα με τίτλο *«Η πρωτεύουσα της Κρήτης καταλήφθηκε»* δημοσιεύεται η ανακοίνωση της Ανωτάτης Διοίκησης της Βέρμαχτ με επαινετικό ύφος για την κατάληψη του Ηρακλείου, όπως προείδαμε. Σε ένα ακόμη άρθρο με τίτλο *«Ο Τσώρτσιλ σκυθρωπός»* γράφεται πως: *«Ο Τσώρτσιλ μίλησε στην Βουλή των Κοινοτήτων, καθώς έπρεπε να σχολιάσει τα νέα πολεμικά γεγονότα στη Μεσόγειο. Λίγα λεπτά πριν μιλήσει, μπήκε στη συνεδρίαση με σκυμμένο το κεφάλι και σκυθρωπός, με ένα χειρόγραφο στο χέρι. Όταν ξεκίνησε να μιλάει, στην Βουλή επικρατούσε νεκρική σιγή. Μιλούσε τόσο σιγανά που μερικές φορές ήταν αδύνατον να ακολουθήσεις τις παρατηρήσεις του. Οι βουλευτές του Κοινοβουλίου έσκυψαν προς*

[412] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 24/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 55

τα εμπρός τους ώμους τους, με το χέρι στο αυτί για να ακούσουν καλύτερα. Η συμπεριφορά του Τσώρτσιλ έδωσε περισσότερο από ποτέ την εντύπωση ότι οι σκέψεις του βρίσκονταν στον αγώνα που περιέγραφε. Όλη η Αγγλία άκουγε με κομμένη την ανάσα. Το Λονδίνο έχει ακόμη την εντύπωση ότι οι Αμερικανοί ενδιαφέρονται κυρίως για την παρούσα φάση των αγώνων στη Μεσόγειο και στην Ανατολή, κάτι που θα εξαρτηθεί και από την ανακοίνωση του Ρούζβελτ στο τελικό ψήφισμα της κυβέρνησης στην Ουάσιγκτον»[413]. Παρατηρείται σε αυτό το απόσπασμα η χρήση απλής «λαϊκής» γλώσσας με παραστατικές εικόνες προκειμένου να προσεγγίσει τη μάζα. Ιδιαίτερα η φράση *«Μιλούσε τόσο σιγανά που μερικές φορές ήταν αδύνατον να ακολουθήσεις τις παρατηρήσεις του»* με τη χρήση Β΄ ενικού προσώπου, δείχνει μία προσπάθεια να διεισδύσει εύκολα στο υποσυνείδητο του κοινού απευθυνόμενοι άμεσα στον κάθε αποδέκτη. Ο Βρετανός πρωθυπουργός χαρακτηρίζεται ως να έχει κλονιστεί η πίστη του στη νίκη της Βρετανίας διαδίδοντας έντονη ανησυχία και ηττοπάθεια με τη συμπεριφορά του. Στις 25 Μαΐου δημοσιεύεται πληθώρα άρθρων σχετικά με τις εξελίξεις στην Κρήτη, δίνοντας την πρώτη μακροσκελή και αναλυτική περιγραφή των γεγονότων στη νήσο. Η Ανώτατη Διοίκηση της Βέρμαχτ την έκτη ημέρα της Μάχης εξέδωσε την πρώτη επίσημη ανακοίνωση, δικαιολογώντας την τακτική αυτή των καθυστερημένων ανακοινώσεων ως απαραίτητη προκειμένου οι αντίπαλοι να μην έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν μέσω αυτών. Συνεπώς γνωστοποιείται στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων πως το δυτικό τμήμα της νήσου *«παραδόθηκε σε γερμανικά χέρια»* γράφοντας τα εξής: *«Γερμανοί αλεξιπτωτιστές και εναέρια στρατεύματα - όπως ανακοινώθηκε στις ειδήσεις – βρίσκονται από τις πρώτες πρωινές ώρες της 20ης Μαΐου στην Κρήτη στον αγώνα κατά της βρετανικής κυριαρχίας. Σε μια τολμηρή εναέρια επίθεση, κατέκτησαν στρατηγικής σημασίας σημεία του νησιού, με την υποστήριξη καταδιωκτικών, αντιτορπιλικών, μαχητικών και βομβαρδιστικών δυνάμεων. [..] Η Γερμανική Πολεμική Αεροπορία συνέτριψε τον βρετανικό στόλο, με την απόφασή της να παρέμβει στην Κρήτη, τον οδήγησε έξω από τη θαλάσσια περιοχή βόρεια της Κρήτης, βύθισε και προκάλεσε ζημιές σε έναν μεγάλο αριθμό εχθρικών πολεμικών πλοίων και κατάφερε να εξασφαλίσει την εναέρια υπεροχή της σε όλο το πεδίο μάχης. Ιταλικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις συμμετείχαν από τις 20 Μαΐου στην μάχη στην Κρήτη σε στενή συνεργασία με τις γερμανικές ένοπλες δυνάμεις, ενώ συμμετείχαν και στις προηγούμενες επιτυχίες».* Στην εν λόγω ανακοίνωση παρουσιάζεται μία άτρωτη εικόνα των στρατιωτικών δυνάμεων της Γερμανίας και της Ιταλίας

[413] Εφ. *General Anzeiger*, 24/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17069

καθιστώντας τους απρόσβλητους από τα πυρά των αντιπάλων. Το άρθρο συνεχίζει γράφοντας πως *«Η πραγματικότητα πλέον είναι αδιαμφισβήτητη για όλο τον κόσμο, δηλαδή πως η ανώτερη Γερμανική Πολεμική Αεροπορία είναι σε θέση να καταστρέψει την κυριαρχία ενός αντίπαλου στόλου εντός μίας περιοχής. Αυτή η νίκη της Γερμανικής Πολεμικής Αεροπορίας κατά του βρετανικού στόλου στη Μεσόγειο δημιούργησε την προϋπόθεση για την επιτυχή επίθεση στο νησί της Κρήτης. Τις πρώτες μέρες, οι αλεξιπτωτιστές και τα εναέρια στρατεύματα, που είχαν καταλάβει σημαντικές βάσεις στην τολμηρή επίθεση τους, αγωνίστηκαν ιδιαίτερα σκληρά κατά των οργισμένων επιθέσεων ενός αριθμητικά ανώτερου εχθρού, ο οποίος δεν έλαβε υπόψιν του τις απώλειες και τις στρατιωτικές βάσεις που κατακτήθηκαν από τα στρατεύματά μας και επιζητούσε μια γρήγορη νίκη. [..] Η σιγουριά της τελικής επιτυχίας είναι δεδομένη, καθώς προκύπτει από το γεγονός ότι έχουμε την υπεροχή του αέρα σε αυτό το χώρο και έτσι είμαστε σε θέση να κρατήσουμε υπό έλεγχο τον ηττημένο στόλο στη Μεσόγειο»*[414]. Παρατηρείται εδώ η συστηματική καλλιέργεια της πίστης στη νίκη και της εμπιστοσύνης στις γερμανικές δυνάμεις εξυμνώντας τη δράση της Λούφτβαφε. Επίσης όπως είναι εμφανές, γενικεύονται και παρουσιάζονται μεμονωμένες επιτυχίες των γερμανικών δυνάμεων προκειμένου να δημιουργηθεί η εντύπωση της υπεροχής. Η *General Anzeiger* αναδημοσιεύει επιπλέον έναν χάρτη[415] της Κρήτης με τις χιλιομετρικές αποστάσεις από σημεία-κλειδιά, όπως προείδαμε στην *Südostdeutsche Tageszeitung*. Ακολουθεί ένα δεύτερο άρθρο στην *Berliner Morgenpost* υπό τον τίτλο *«Οι γερμανικές δυνάμεις κτυπούν την Αγγλία εκεί που πονάει»* χαρακτηρίζοντας την επιχείρηση στην Κρήτη ως ιστορικά τη μεγαλύτερη στρατιωτική επιχείρηση, η οποία έχει πραγματοποιηθεί αποκλειστικά σχεδόν από τον αέρα. Επιπλέον γίνεται λόγος για την έλλειψη οχυρωματικών έργων από την πλευρά της Βρετανίας, η οποία διέθετε όλο τον απαιτούμενο χρόνο. Τα γεγονότα για τις εξελίξεις στην Κρήτη απασχολούν και το τρίτο φύλλο της εφημερίδας του Βερολίνου. Με τίτλο *«Στην Κρήτη μαζί με τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές-Πετάμε μαζί με τα γερμανικά αεροσκάφη – Το στράτευμα αλεξιπτωτιστών κατέλαβε σημαντικές στρατιωτικές βάσεις των αντιπάλων στο νησί – Βρετανικά πλοία στον κόλπο της Σούδας τυλίγονται στις φλόγες»* περιγράφει στο μακροσκελές αυτό ρεπορτάζ ο πολεμικός ανταποκριτής Βόλφγκανγκ Κίχλερ (Wolfgang Küchler) με παραστατικότητα όλη την πορεία των Στούκας προς το νησί της Κρήτης *«για μία προγραμματισμένη εξολοθρευτική επίθεση»*. Χαρακτηρίζει

[414] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 25/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 125; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 25/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.856; Εφ. *General Anzeiger*, 26/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17070
[415] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 3

ακόμη την επίθεση ως *«πιθανότατα τη μεγαλύτερη αεραποβατική επιχείρηση που έχει καταγραφεί ποτέ στην ιστορία».* Στη συνέχεια κάνει λόγο για τις τεράστιες δυσκολίες της κατάκτησης της νήσου εξαιτίας των άγριων και απόκρημνων οροσειρών εκθειάζοντας παράλληλα τις δυνατότητες και την σκληρή εκπαίδευση των γερμανικών δυνάμεων. Ακολουθεί μία γλαφυρή περιγραφή από την επιβίβαση σε γερμανικό αεροπλάνο κάθετης εφόρμησης. Σχετικά με τους αντιπάλους υποστηρίζει ότι *«Τα αντιαεροπορικά πολυβόλα των αντιπάλων φαίνεται ότι προσπαθούν να αναπληρώσουν όσες απώλειες δέχτηκαν τα καταδιωκτικά αεροσκάφη, καθώς τυλίχτηκαν στις φλόγες ενώ μαχόμενα Στούκας βρήκαν το βρετανικό πυροβολικό εύκολο στόχο».* Το ρεπορτάζ συμπληρώνει ένας χάρτης[416] της νήσου. Στο πρωτοσέλιδο[417] της *Hamburger Anzeiger* πέραν της ανακοίνωσης της Βέρμαχτ δημοσιεύεται επιπλέον ένα άρθρο με τίτλο *«Η Βρετανική Πολεμική Αεροπορία εκδιώχθηκε»,* όπου παρατίθενται τα λόγια του Βρετανού Όλιβερ Στιούαρτ (Oliver Stuart) γνώστη της αεροπορίας, όπως τον χαρακτηρίζουν, ο οποίος άσκησε μία ασυνήθιστα έντονη κριτική σχετικά με τις ανεπαρκείς βρετανικές προετοιμασίες για την άμυνα της Κρήτης και δήλωσε πως δεν πιστεύει πια στην εκδίωξη των Γερμανών από τη νήσο. Κατά τα λόγια του: *«Είμαι απογοητευμένος που η αεροπορία μας εξέρχεται τόσο γρήγορα από την Κρήτη. Γνωρίζω επίσης ότι υπάρχουν λίγα και ανεπαρκώς ανεπτυγμένα αεροδρόμια στην Κρήτη, έτσι θα έπρεπε να ήταν δυνατή η δημιουργία ορισμένων πρόσθετων χώρων προσγείωσης έκτακτης ανάγκης.[..] Η εκδίωξη της αγγλικής Πολεμικής Αεροπορίας από την Κρήτη έχει καταστήσει ευκολότερη την κατάσταση για τους Γερμανούς να πραγματοποιήσουν τις εναέριες επιχειρήσεις τους. Για να είμαι ειλικρινής, δεν πιστεύω πλέον ότι θα είναι δυνατό από τις πιο απομακρυσμένες βάσεις μας να αναγκάσουμε τους Γερμανούς να εγκαταλείψουν την προσπάθειά τους να κατακτήσουν την Κρήτη. Βρισκόμαστε για άλλη μια φορά ακριβώς όπως στη Νορβηγία, την Ελλάδα και τη Βόρεια Αφρική, στη στρατηγική δυσμενή θέση, υπό την πλήρη εναέρια κυριαρχία της Γερμανίας και της χρήσης Στούκας, ενώ πρέπει να αγωνιστούμε χωρίς να απολαμβάνουμε την υποστήριξη των δικών μας μαχητικών αεροπλάνων».* Με την προσφυγή στην αυθεντία, πόσο μάλλον ενός ειδικού στα θέματα αεροπορίας βρετανικής καταγωγής, η ναζιστική προπαγάνδα υποστηρίζει και ενισχύει τις θέσεις της, δίνοντας στον λαό μία εικόνα ηττοπαθών Βρετανών μπροστά στην κυριαρχία των γερμανικών δυνάμεων τονίζοντας παράλληλα την έλλειψη προετοιμασίας και

[416] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 1
[417] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 26/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 121

προνοητικότητας για την οχύρωση της νήσου. Στο πρωτοσέλιδο[418] της *Illustrierte Kronen Zeitung* υπό τον τίτλο *«Σημαντικά σημεία της Κρήτης»* γνωστοποιείται η κατάληψη σημαντικών θέσεων στο νησί από γερμανικές δυνάμεις με τη συμμετοχή ιταλικών ναυτικών δυνάμεων.

Στον ελλαδικό Τύπο στις 23 Μαΐου βλέπουμε για πρώτη φορά στην εφημερίδα *Ακρόπολις* την είδηση πως οι Γερμανοί κατέλαβαν το Ηράκλειο στο πρωτοσέλιδο[419], ο τίτλος γράφει: *«Οι Γερμανοί κατέλαβον τον Ηράκλειον και σημειώνουν σταθερώς επιτυχίας εις Κρήτην – Εις την επιχείρησιν αποδίδεται εξαιρετική σημασία – Αποτελεί δοκιμήν δια την εισβολήν εις την Αγγλίαν;»*. Σύμφωνα με την είδηση ο πρωθυπουργός Τσώρτσιλ ανακοίνωσε τοπικές επιτυχίες Γερμανών αλεξιπτωτιστών και γερμανικών στρατευμάτων λέγοντας πως: *«Τα βρεταννικά στρατεύματα είναι ακόμη κύρια της καταστάσεως. [..] το Ηράκλειον ευρίσκεται πάντοτε εις χείρας των Βρεταννών, εν άλλο όμως αεροδρόμιον (του Μάλεμα), είχε καταληφθή υπό των γερμανικών στρατευμάτων».* Το δεύτερο άρθρο του πρωτοσέλιδου έχει τον εξής τίτλο: *«Επιφυλακτικότης εις Βερολίνον – Αι επιχειρήσεις εξελίσσονται μεθοδικώς»* γράφοντας κατά το γερμανικό πρακτορείο: *«Η παγκόσμιος Κοινή Γνώμη θα δυνηθή δια μίαν ακόμη φοράν να διαπιστώση ότι απέκτησε νέαν πείραν. Αι φράσεις: «βαρείαι γερμανικαί απώλειαι», αρκούντως γνωσταί ήδη από το Ανταλσνές (Νορβηγία), την Δουνκέρκην και από τον Πειραιά, εσήμαινον πάντοτε γερμανικάς επιτυχίας»*. Αρχικά συναντάται η αρχή της γενικεύσεως και της υπερβολής αναφέροντας την «παγκόσμια κοινή γνώμη». Επίσης με εξαιρετική τεχνική σε ειρωνικό ύφος στρέφουν τη βρετανική προπαγάνδα, η οποία κάνει λόγο για βαριές γερμανικές απώλειες, εναντίον της ίδιας της Βρετανίας. Σε αντίστοιχες μάχες στο παρελθόν η Βρετανία διατυμπάνιζε αρχικά τις απώλειες του αντιπάλου, στη συνέχεια όμως η νίκη της Γερμανίας κατέρριπτε τους ισχυρισμούς της. Στην προκειμένη περίπτωση λοιπόν η Γερμανία χρησιμοποίησε εναντίον της αυτή την τακτική δίνοντας την ερμηνεία πως όταν μιλούν για «βαριές γερμανικές απώλειες», τότε αυτό σημαίνει γερμανικές επιτυχίες. Την ίδια ημέρα στο *Ελεύθερον Βήμα* στο πρωτοσέλιδο[420] κυριαρχεί ανάλογος τίτλος *«Ο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΕΣΗΜΕΙΩΣΕ ΝΕΑΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ – ΚΑΤΕΛΑΒΕ ΤΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΝ ΜΑΛΕΜΕ ΚΑΙ ΕΙΣΗΛΘΕΝ ΕΙΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ – ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ κ. ΤΣΩΡΤΣΙΛ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΗΝ ΤΩΝ*

[418] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 26/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.857
[419] Εφ. *Ακρόπολις*, 23/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4425
[420] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα,* 23/05/1941, έτος Κ' , αρ. φ. 6586

ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ» όπως και στο πρωτοσέλιδο[421] της εφημερίδας *Νεολόγος Πατρών: «ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΝΑ ΔΙΕΞΑΓΩΝΤΑΙ ΣΚΛΗΡΑΙ ΜΑΧΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ – ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ ΡΙΠΤΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΜΑΤΑ ΝΕΟΙ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΑΙ – ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΣΗΜΕΙΩΣΑΝ ΤΟΠΙΚΑΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ».* Παρατηρείται να παρατίθενται στις αντίστοιχες ενημερώσεις με απαράλλακτο τρόπο όλα όσα συναντήσαμε στην *Ακρόπολις* της ίδιας ημέρας. Στις 23 Μαΐου στη δεύτερη σελίδα της *Απογευματινής* ένα μικρό άρθρο[422] γνωστοποιεί βάσει τηλεγραφημάτων από τη Στοκχόλμη πως γερμανικές δυνάμεις αποβιβάστηκαν από αέρος στην Κρήτη. Συγκεκριμένα γράφεται πως οι δυνάμεις αυτές ενισχύονται συνεχώς αιφνιδιάζοντας τους Βρετανούς. Ακόμη σημειώνεται πως η Βρετανία αποφεύγει να παρουσιάσει την πραγματική επικρατούσα κατάσταση στην Κρήτη, διότι φοβάται να δυσαρεστήσει τον λαό της. Επακριβώς η είδηση βρίσκεται στη δεύτερη σελίδα[423] της εφημερίδας *Νέα Ευρώπη.* Στις 24 Μαΐου το *Ελεύθερον Βήμα* στο πρωτοσέλιδο[424] έχει κεντρικό τίτλο *«ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ ΠΛΗΡΗΣ Η ΑΠΟ ΑΕΡΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ – Ο ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ ΑΔΥΝΑΤΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΜΠΟΔΙΣΗ ΤΑΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ – ΕΞΑΙΡΕΤΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΩΣ ΝΕΑΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ»*. Παρότι ο τίτλος είναι διαφορετικός, οι ανακοινώσεις, οι οποίες ακολουθούν, είναι πανομοιότυπες με την *Ακρόπολις* της προηγούμενης ημέρας. Στις 25 Μαΐου στη δεύτερη σελίδα[425] της *Απογευματινής* το μοναδικό αναφερόμενο άρθρο με τίτλο *«Η ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ – ΠΡΟΣΕΓΕΙΩΘΗΣΑΝ ΚΑΙ ΝΕΟΙ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΑΙ – ΑΓΓΛΙΚΑ ΑΡΜΑΤΑ ΜΑΧΗΣ ΕΠΥΡΠΟΛΗΘΗΣΑΝ»* περιγράφει βάσει ΗΓΠ τις επιχειρήσεις στην Κρήτη σημειώνοντας πως στις επιτυχίες στη νήσο συντελεί σε μεγάλο βαθμό η δράση της γερμανικής αεροπορίας καταλαμβάνοντας «κεραυνοβόλως» τα λίγα αεροδρόμια της νήσου αποδεικνύοντας την κυριαρχία στον αέρα. Το άρθρο καταλήγει στο συμπέρασμα πως οι γερμανικές δυνάμεις αναγκάζουν τη Βρετανία να αποσύρει όλα τα καταδιωκτικά αεροπλάνα, καθώς δεν διαθέτουν πλέον κατάλληλα αεροδρόμια. Το άρθρο συνεχίζει υπό τον τίτλο *«ΕΤΕΘΗ ΤΕΡΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗΝ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΝ»* κάνοντας αναφορά στις καυχησιολογίες των Βρετανών, οι οποίες έχουν διαψευσθεί εκ των πραγμάτων, αφού οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές έχουν καταλάβει ήδη ολόκληρη τη δυτική Κρήτη. Στον

[421] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 23/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 143
[422] Εφ. *Απογευματινή*, 23/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2649
[423] Εφ. *Νέα Ευρώπη,* 23/05/1941, αρ. φ. 39
[424] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα,* 24/05/1941, έτος Κ' , αρ. φ. 6587
[425] Εφ. *Απογευματινή*, 25/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2651

αθηναϊκό Τύπο κυριαρχεί το άρθρο *«Η ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΕΙΣ ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ ΤΩΝ ΕΠΙΤΥΧΙΩΝ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΝ ΚΡΗΤΗ – Κατόρθωμα άνευ προηγουμένου εις την στρατιωτικήν ιστορία – ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΣΣΟΝΤΑΙ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΤΕΡΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ»,* όπου σύμφωνα με το πρακτορείο Τρανσόσεαν: *«ο γερμανικός λαός επληροφορήθη διά πρώτην φοράν ότι γερμανικά στρατεύματα απεβιβάσθησαν από αέρος εις τη νήσον Κρήτην».* Ακόμη γράφεται πως κατά την ανάγνωση του επίσημου ανακοινωθέντος, κατά το οποίο η δυτική Κρήτη βρίσκεται πλέον υπό την κυριαρχία των γερμανικών δυνάμεων έχοντας αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο στον αέρα, εκτελούταν το εμβατήριο *«Πηγαίνομεν προς την Αγγλίαν»,* τραγουδώντας στη συνέχεια το εμβατήριο των αλεξιπτωτιστών. Πιθανώς η εφημερίδα αναφέρεται στο εμβατήριο *«Στην Κρήτη με θύελλα και βροχή»* (Auf Kreta im Sturm und im Regen)[426]. Δεν παραλείπεται να σημειωθεί πως *«Η αναγγελία των γερμανικών επιτυχιών εν Κρήτη εγένετο ενθουσιωδώς δεκτή από τον πληθυσμόν του Βερολίνου».* Τονίζεται ακόμη πως η αποβίβαση γερμανικών στρατευμάτων στην Κρήτη αποτέλεσε ένα μοναδικό κατόρθωμα, αφού η νήσος *«απέχει εκατό τουλάχιστον χιλιόμετρα από την ηπειρωτικήν ξηράν και αφού η κατάληψις μεγάλης νήσου δια στρατευμάτων προσγειωθέντων από αέρος εγένετο άνευ προηγουμένου εις την στρατιωτικήν ιστορίαν».* Οι αθηναϊκές εφημερίδες υποστηρίζουν πως η επίθεση κατά τα Κρήτης θεωρείται ως μία δοκιμή, η οποία αποδεικνύει ότι *«εις τον σύγχρονον πόλεμον η κυριαρχία του αέρος είνε σημαντικωτέρα της κυριαρχίας της θαλάσσης».* Ακολουθεί ένα άρθρο με τίτλο *«ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΙΣ ΑΥΤΟΠΤΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΘΟΔΟΝ ΤΩΝ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΩΝ».* Βάσει του ΗΓΠ παρατίθεται μία έκθεση ανωνύμου αυτόπτου μάρτυρα σχετικά με την προσγείωση των αλεξιπτωτιστικών στρατευμάτων στην Κρήτη, ο οποίος περιγράφει τη δράση των αεροπλάνων «καταστροφής» στα οποία επέβαινε[427]. Στις 24/5 στο πρωτοσέλιδο[428] της *Νεολόγος Πατρών* βρίσκεται ο τίτλος *«ΕΣΥΝΕΧΙΣΘΗ ΚΑΙ ΧΘΕΣ Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ – ΑΙ ΜΑΧΑΙ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΕΙΣΕΤΙ – Η ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ»* ενώ στις

[426] Deutsches Institut für Zeitgeschichte & Institut für Internationale Politik und Wirtschaft, *Dokumentation der Zeit*, VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1966, pp. 362-363; Lebengiges Museum Online, *Die Landung auf Kreta 1941.* Ανακτήθηκε από https://www.volksliederarchiv.de/auf-kreta-im-sturm-und-im-regen/ (τ. π. 02/04/2020)

[427] Οι τίτλοι είναι από την Εφ. *Ακρόπολις*, 25/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4427. Ελαφρώς παραποιημένοι εμφανίζονται στο Εφ. *Ελεύθερον Βήμα,* 25/05/1941, έτος Κ' , αρ. φ. 6588

[428] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 24/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 144

25/5 στο πρωτοσέλιδο[429] γράφεται *«Η τολμηρωτέρα επίθεσις – Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ – ΕΚΤΑΚΤΟ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ – ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ – Η μεταχείρισις των αλεξιπτωτιστών»* δημοσιεύοντας τις ενημερώσεις πανομοιότυπα με του αθηναϊκού Τύπου. Στην εφημερίδα *Αθηναϊκά Νέα* το πρώτο άρθρο σε πρωτοσέλιδο*[430]* της εφημερίδας γίνεται στις 26 Μαΐου. Σύμφωνα με το ΗΓΠ γράφεται πως αλεξιπτωτιστές και στρατεύματα τα οποία αποβιβάστηκαν με γερμανικά αεροπλάνα μάχονται κατά του αγγλικού στρατού στην Κρήτη από τις πρώτες πρωινές ώρες της 20ης Μαΐου, οι οποίοι *«επιτιθέμενοι μετά τόλμης από αέρος εκυρίευσαν [..] σημεία της νήσου σημαντικά από απόψεων τακτικής»*. Στην δεύτερη σελίδα[431] της εφημερίδας *Απογευματινή* περιγράφεται με διθυραμβικό ύφος η δράση των Γερμανών αλεξιπτωτιστών, η οποία προκαλεί *«τον γενικόν θαυμασμόν»,* επιδεικνύοντας *«αφάνταστο ηρωισμό»*. Υποστηρίζεται πως η γερμανική αεροπορία κυριαρχεί απόλυτα στον αέρα «σφυροκοπώντας τις θέσεις των Άγγλων» αλλά και επικρατώντας πλήρως κατά των βρετανικών πολεμικών πλοίων. Παρακάτω γίνεται αναφορά στον βρετανικό τύπο κατά τηλεγραφήματα «ουδετέρων ανταποκριτών», όπου έχουν εντυπωσιαστεί από την εκτυλισσόμενη γιγαντομαχία, παραθέτοντας ορισμένα εγκωμιαστικά αποσπάσματα. Στο πρωτοσέλιδο[432] της κερκυραϊκής *Jonio* δημοσιεύεται ο τίτλος *«ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ»*, όπου σημειώνεται εκ Βερολίνου πως το πρωί της 20ης Μαΐου γερμανικά στρατεύματα και αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν στην Κρήτη, η οποία όταν καταληφθεί θα επιτρέψει νέες επιθέσεις εναντίον της διώργας του Σουέζ.

Στον γαλλικό τύπο στις 23 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[433] της *Le Petit Journal* κυκλοφορεί ένα εκτενές άρθρο για τις εξελίξεις στην Κρήτη με τίτλο: *«Ο πόλεμος στη Μεσόγειο - Σκληρές μάχες στο νησί της Κρήτης - Τρεις χιλιάδες Γερμανοί αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν στην ακτή της Σούδας - Μπορούμε να αναμένουμε ότι η σύγκρουση θα συνεχιστεί με αυξημένη βιαιότητα, ανακοινώνει ο κ. Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων».* Εκ Λονδίνου παρατίθεται η δήλωση του Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων σχετικά με τις εξελίξεις στην Κρήτη: *«Στρατεύματα, που μεταφέρθηκαν εναερίως, ξεκίνησαν επιθέσεις στην ακτή της Σούδας. Τρεις χιλιάδες άνδρες περίπου ρίχτηκαν από αλεξίπτωτα · στις 18:30, το μεγαλύτερο μέρος αυτών των ανδρών είχαν αιχμαλωτιστεί. Η σύγκρουση παρόλα αυτά συνεχίστηκε και στις 21:00, όταν*

[429] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 25/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 145
[430] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 26/05/1941, έτος Ι', αρ. φ. 3522
[431] Εφ. *Απογευματινή*, 26/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2652
[432] Εφ. *Jonio,* 26/05/1941, έτος 1, αρ. φ. 4
[433] Εφ. *Le Petit Journal,* 23/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.590

ανακοίνωσαν ότι οι δυνάμεις μας είχαν την κατάσταση στα χέρια τους. Η επίθεση είχε διεξαχθεί από βομβαρδιστικά αεροπλάνα και από Messerschmidt ακολουθούμενα από ανεμοπλάνα και αεροσκάφη που μετέφεραν αλεξιπτωτιστές. Στις περιοχές του Ηρακλείου και του Ρεθύμνου, η επίθεση ξεκίνησε από αλεξιπτωτιστές. Πολυάριθμα αεροπλάνα τα οποία μετέφεραν στρατεύματα προσγειώθηκαν επίσης. Μπορούμε να αναμένουμε ότι η σύγκρουση συνεχίζεται με αυξημένη βιαιότητα. Ο κ. Τσώρτσιλ πρόσθεσε ότι τα βρετανικά στρατεύματα κρατούν πάντα το Ηράκλειο. Οι Γερμανοί κατέλαβαν ένα άλλο αεροδρόμιο αλλά βρίσκεται πάντα υπό την επίθεση των Βρετανών. Εντέλει, ο Πρωθυπουργός ανακοίνωσε ότι στη διάρκεια της απόπειρας από τη θάλασσα έναντι στην Κρήτη, μια εχθρική συνοδεία εμποδίστηκε και δύο μεταγωγικά πλοία βυθίστηκαν. Μια άλλη συνοδεία αποτελούμενη από τριάντα πλοία φάνηκε να επέστρεψε». Η *Le Petit Journal* δεν διστάζει να παρουσιάζει τους ισχυρισμούς του Λονδίνου καθότι τυπικά η Γαλλία του Βισύ είναι ουδέτερη στον πόλεμο. Στη συνέχεια εκ Καΐρου δηλώνεται πως γερμανικά στρατεύματα έφτασαν προσωρινά στο Μάλεμε ενώ το βρετανικό ναυτικό δεν τους επέτρεψε να αποβιβαστούν εκ θαλάσσης. Εντύπωση προκαλεί σε μία εφημερίδα, η οποία εκδίδεται σε φιλογερμανικό τμήμα της Γαλλίας, η αναφορά των γερμανικών απωλειών, όπως γίνεται στο εξής απόσπασμα *«Οι γερμανικές απώλειες ανάμεσα στους αλεξιπτωτιστές ή στα στρατεύματα που μεταφέρθηκαν εναερίως ήταν, στο διάστημα της ημέρας Τετάρτης, πιο δύσκολες»*. Κατόπιν παρατηρείται αναφορά, παρότι σύντομη, στη συμμετοχή βρετανικών και νεοζηλανδικών δυνάμεων, υποστηριζόμενες από Έλληνες και Κρητικούς, οι οποίοι μάχονταν *«με θαυμάσιο θάρρος».* Εκτός από αυτά σημειώνεται η αντίδραση του πορτογαλικού τύπου για τη Μάχη της Κρήτης, ο οποίος χαρακτηρίζει το νησί ως *«υποκατάστατο της Μεγάλης Βρετανίας»* ενώ θεωρεί την επιχείρηση αυτή ως πείραμα της Γερμανίας για μία ενδεχόμενη επίθεση στη Μεγάλη Βρετανία. Τέλος, εκ Λονδίνου γράφεται πως το Υπουργείο Αεροπορίας της Βρετανίας (Air Ministry) αποφάσισε την απομάκρυνση των εναέριων δυνάμεων από την Κρήτη στέλνοντάς αυτές στην Αίγυπτο, από όπου θα έχουν τη δυνατότητα *«εύκολα να εκπληρώσουν τις αποστολές που θα τους είναι ανατεθειμένες στην ανατολική Μεσόγειο».* Στις 24 Μαΐου η εφημερίδα αφιερώνει ένα μεγάλος μέρος του πρωτοσέλιδου[434] στα γεγονότα της νήσου με τίτλο: *«Οι τρέχουσες ενέργειες κατά της Κρήτης εξελίσσονται βάσει σχεδίων λέγεται στο Βερολίνο».* Εδώ γίνεται αναφορά στην έλλειψη επισήμων ανακοινώσεων και ενημερώσεων από τη Γερμανία με την χαρακτηριστική δήλωση εκ Βερολίνου: *«Για την ώρα, δίνεται ο λόγος*

[434] Εφ. *Le Petit Journal,* 24/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.591

οικειοθελώς στον Βρετανό πρωθυπουργό. Στη σωστή στιγμή, θα του αντιταχθούμε για το τετελεσμένο γεγονός από τη Γερμανία». Ακολουθεί εκ Καΐρου το ανακοινωθέν της Ανωτάτης Βρετανικής Διοίκησης στη Μέση Ανατολή με τίτλο: *«Ο εχθρός παραμένει στο Μάλεμε χάρη στις σημαντικές ενισχύσεις»* υποστηρίζοντας πως «ο εχθρός» κατάφερε να κερδίσει έδαφος στο Ηράκλειο και στο Ρέθυμνο. Συγκεκριμένα στο Μάλεμε κατά την ανακοίνωση η επίθεση των Συμμαχικών δυνάμεων πέτυχε, όμως τελικά αποκρούστηκε καθώς ο εχθρός κατάφερε να φέρει ενισχύσεις από αέρα. Κλείνοντας γράφεται πως *«οι βρετανικές και ελληνικές δυνάμεις δεν είχαν ποτέ μέχρι στιγμής υπάρξει τόσο ευφυείς».* Η συνέχεια βρίσκεται στην τρίτη σελίδα με τίτλο *«Η μάχη της Κρήτης – Μάχη απελπισμένη, όπου κανένας απ' τους ανταγωνιστές δεν έχει την δυνατότητα υποχώρησης, δηλώνει ο κ. Τσώρτσιλ στην Βουλή».* Εκ Λονδίνου υποστηρίζεται πως παρά τις μερικές επιτυχίες των Γερμανών η Βρετανία είναι κυρίαρχη της κατάστασης. Ωστόσο η μάχη χαρακτηρίζεται «περίεργη» με σφάλματα στα αεροδρόμια και χωρίς εναέρια στήριξη αλλά και «απελπισμένη», διότι καμία δύναμη δεν έχει τη δυνατότητα υποχώρησης. Η γαλλική εφημερίδα δημοσιεύει εκ Ρώμης την είδηση με τίτλο: *«Η Ιταλία κρίνει ικανοποιητικά τα κεκτημένα αποτελέσματα μέχρι στιγμής».* Σημειώνεται πως ο ιταλικός Τύπος δεν μιλάει για τα στρατιωτικά γεγονότα στην Κρήτη όμως αφιερώνουν εκτενή άρθρα στις νίκες της Λούφτβαφε ενάντια στον βρετανικό στόλο στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Το γεγονός αυτό ισχύει εν μέρει εάν αναλογιστεί κανείς πως ο ιταλικός τύπος δημοσιεύει μόνον τις ανακοινώσεις τις Βέρμαχτ σχετικά με τις εξελίξεις ενώ αναπτύσσει περισσότερο τις εξελίξεις στην ανατολική Μεσόγειο. Την επομένη (25/5) η *Le Matin* δημοσιεύει για πρώτη φορά εκτενές άρθρο στο πρωτοσέλιδο[435] με τίτλο *«Αποβίβαση των Γερμανών με αεροπλάνα στην Κρήτη - Ο στρατός του Ράιχ κρατά σταθερά τα δυτικά του νησιού».* Κυκλοφορεί η πρώτη ανακοίνωση της Βέρμαχτ, όπως έχουμε ήδη δει στις προηγούμενες εφημερίδες, σχετικά με τα γεγονότα στην Κρήτη. Παρατίθεται ακόμη ένας χάρτης[436] της νήσου. Ανάμεσα στις ειδήσεις στη στήλη «Τελευταία Ώρα» γράφεται το εξής: *«Η γερμανική επίθεση στην Κρήτη προκαλεί αγωνία σε όλα τα βρετανικά στρατεύματα».* Βάσει του γερμανικού πρακτορείου υποστηρίζεται πως η κατάκτηση της Κρήτης θα φέρει δυσμενείς συνέπειες για τη Βρετανία στην Εγγύς Ανατολή με την Αίγυπτο και το Σουέζ να απειλούνται. Η *Le Petit Journal* συνεχίζει να εκδηλώνει σταθερά το ενδιαφέρον της στην πρώτη σελίδα. Το πρωτοσέλιδο[437] της 25ης Μαΐου φέρει ως τίτλο: *«Το*

[435] Εφ. *Le Matin,* 25/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.871
[436] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 8
[437] Εφ. *Le Petit Journal,* 25/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.592

δυτικό τμήμα του νησιού πέρασε στα χέρια του γερμανικού στρατού ανακοινώνει το δελτίο τύπου του Βερολίνου. Οι εναέριες επιθέσεις εξουδετέρωσαν τη δράση του βρετανικού στρατού». Δημοσιεύεται το ανακοινωθέν της Βέρμαχτ, όπως προείδαμε, διαψεύδοντας παράλληλα τις δηλώσεις του Τσώρτσιλ για Γερμανούς με νεοζηλανδικές στολές. Ακολουθεί η ανακοίνωση της Ανωτάτης Βρετανικής Διοίκησης στη Μέση Ανατολή εκ Καΐρου με τίτλο *«Ηράκλειο και Ρέθυμνο απελευθερωμένα, το κέντρο του Μάλεμε σε έναν έντονο αγώνα, δηλώνει η βρετανική διοίκηση»*, σύμφωνα με την οποία οι Συμμαχικές δυνάμεις αγωνίστηκαν *«με πολύ μεγάλο θάρρος, παρά τους πολύ έντονους βομβαρδισμούς που διήρκησαν όλη την ημέρα».* Στην τρίτη σελίδα ακολουθεί ακόμη ένα ρεπορτάζ με τίτλο *«Η Μάχη της Κρήτης - Το Ράιχ θέλει να απαντήσει με πράξεις στις βρετανικές δηλώσεις - Το Λονδίνο αναγνωρίζει ότι οι Γερμανοί έχουν μια απόλυτη εναέρια υπεροχή»,* στο οποίο εκ Βέρνης αναφέρεται πως υπάρχει η άποψη στο Βερολίνο, ότι οι συνθήκες για τις βρετανικές δυνάμεις δεν είναι πολύ ευνοϊκές καταλήγοντας στο συμπέρασμα πως η σιωπή της Βέρμαχτ δεν σημαίνει αδυναμία. Ενδιαφέρουσα είναι η δήλωση του ανταποκριτή του Λονδίνου της *Gazette de Lausanne*, ο οποίος χαρακτηρίζει τη μάχη ως *«η πιο ασυνήθιστη αυτού του πολέμου»* διότι πρόκειται για μία πολύπλοκη σύγκρουση με *«μονομαχία από άνθρωπο σε άνθρωπο»* καθώς *«Κάθε μαχητής πρέπει να περιμένει κάθε στιγμή να συναντήσει έναν αντίπαλο και πρέπει να κουνήσει το δάχτυλο στη σκανδάλη, κάθε δευτερόλεπτο καθυστέρησης μπορεί να αποβεί μοιραίο. Καραδοκούν τριγυρνώντας στους δρόμους, στις πίσω πόρτες των σπιτιών, στους λάκκους, στους δρόμους, στην κορυφή των δέντρων. Τα στρατεύματα είναι παντού σε άμεση επικοινωνία».* Στη συνέχεια σχολιάζεται η έκπληξη της κοινής γνώμης στην Τουρκία από την ληφθήσα τροπή των γεγονότων στην Κρήτη. Η *Le Petit Journal* γράφει στο πρωτοσέλιδο[438] *«Νέες ενισχύσεις αλεξιπτωτιστών προσγειώθηκαν στην Κρήτη, ανακοινώνει το γερμανικό ανακοινωθέν. Ιταλικές δυνάμεις συμμετέχουν στις επιχειρήσεις»*. Εκ Βερολίνου δημοσιεύεται και στην γαλλική αυτή εφημερίδα η ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Εκ Καΐρου γράφεται ότι οι κύριες πόλεις της Κρήτης βομβαρδίστηκαν βίαια, σημειώνοντας πως γερμανικές δυνάμεις από τις δύο έως τις έξι το απόγευμα της 24ης Μαΐου προέβησαν σε μαζικούς βομβαρδισμούς κατά των Χανίων, του Ρεθύμνου και του Ηρακλείου. Η εφημερίδα ολοκληρώνει τις αναφορές στη νήσο υπό τον τίτλο *«Βίαιες επιθέσεις της RAF σε γερμανικές θέσεις στην Κρήτη»* με το ανακοινωθέν της Ανώτατης Διοίκησης της RAF στη Μέση Ανατολή, στο οποίο αναφέρεται πως αεροσκάφη της Βασιλικής

[438] Εφ. *Le Petit Journal,* 26/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.593

Πολεμικής Αεροπορίας συνέχισαν τις βίαιες επιθέσεις σε γερμανικές θέσεις και σε εχθρικά αεροπλάνα. Κυρίαρχη ήταν η μαζική επίθεση στο αεροδρόμιο του Μάλεμε, όπου ένα γερμανικό μεταγωγικό καταστράφηκε. Ανακοινώνεται επίσης πως μόνο ένα βρετανικό αεροσκάφος χάθηκε κατά τη διάρκεια όλων αυτών των ενεργειών.

Ο ιταλικός Τύπος σε γενικές γραμμές επικεντρώνεται στις εξελίξεις στη θάλασσα και στην ανάδειξη της ιταλικής συμμετοχής στην Μάχη. Ωστόσο στις 23 Μαΐου η *Il Solco Fascista* και η *La Stampa* παραθέτουν με την σειρά τους στο πρωτοσέλιδο[439] την ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Στις 25 Μαΐου η *Il Lavoro* και η *Il Solco Fascista* παρουσιάζουν για πρώτη φορά εκτενή αναφορά για την Κρήτη στο πρωτοσέλιδο[440]. Αρχικά παρατίθεται το ανακοινωθέν της Βέρμαχτ ενώ έπειτα με τίτλο *«Τέσσερις ημέρες μάχης»* (στην *Il Solco Fascista* βρίσκεται η είδηση στην τέταρτη σελίδα) εκ των Αθηνών γράφεται ότι εδώ και τέσσερις ημέρες Βρετανοί, Νεοζηλανδοί, Αυστραλοί και Έλληνες μάχονται τον γερμανικό στρατό επιτιθέμενο από αέρος. Υποστηρίζεται ότι η άφιξη των αλεξιπτωτιστών ναι μεν είχε προβλεφθεί αλλά όχι για το συγκεκριμένο διάστημα, όπως αποδεικνύεται από το γεγονός πως ο Βρετανός στρατηγός (δεν γίνεται αναφορά στο όνομα) προσπάθησε να ενισχύσει τις υπάρχουσες επιχειρήσεις άμυνας. Επιπλέον τις τελευταίες δεκαπέντε ημέρες γίνονταν προσπάθειες οχύρωσης του νησιού όμως οι Βρετανοί δεν πίστευαν ότι θα δέχονταν επίθεση από αέρος ή θαλάσσης πριν τα τέλη Ιουνίου δεδομένης της μεγάλης απόστασης που χωρίζει το νησί από τα λιμάνια της Πελοποννήσου συνεπώς οι δυνάμεις του Άξονα θα έπρεπε να οργανωθούν καλά. Ακολουθεί η μαρτυρία ενός ανωνύμου αυτόπτου μάρτυρα με αφορμή τα εξαιρετικά αποτελέσματα των αλεξιπτωτιστών, όπως γράφεται. Ο ανταποκριτής υποστηρίζει ότι η ομάδα αντιτορπιλικών είχε στόχο να προστατεύσει το ταξίδι των αεροπλάνων που μετέφεραν τον στρατό ξηράς και τους αλεξιπτωτιστές προς την Κρήτη από μία ενδεχόμενη εχθρική επίθεση. Ο δημοσιογράφος καταλαβαίνουμε παρακάτω ότι είναι Γερμανός καθώς αναφέρεται πως βρισκόταν σε ένα από τα μαχητικά γερμανικά αεροσκάφη. Οι αλεξιπτωτιστές χαρακτηρίζονται ως γενναίοι στρατιώτες, οι οποίοι άμεσα παίρνουν τον έλεγχο όποιου σημείου και εάν βάλουν στόχο. Οι ιταλικές εφημερίδες κατηγορούν την βρετανική προπαγάνδα του τύπου και του ραδιοφώνου για την προβολή μίας αισιόδοξης στάσης διατείνοντας ότι τα συμμαχικά στρατεύματα πολέμησαν γενναία, προκειμένου να μην μειώσουν τον αγώνα των δυνάμεων του Άξονα,

[439] Εφ. *Il Solco Fascista,* 23/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 143. Εφ. *La Stampa,* 23/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 123
[440] Εφ. *Il Lavoro,* 25/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 145. Εφ. *Il Solco Fascista,* 25/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 145

επηρεάζοντας και τη γνώμη του αμερικανικού τύπου. Την επόμενη ημέρα (26/5) το πρωτοσέλιδο[441] της *Il Lavoro* γράφει: *«Η μάχη για την κατάκτηση της Κρήτης – Εδώ και έξι μέρες η ιταλική αεροπορία και το ναυτικό είναι μαζί με τις ένοπλες δυνάμεις - Κι άλλοι αλεξιπτωτιστές επιβιβάστηκαν στο νησί - Η Γερμανική Πολεμική Αεροπορία συμμετέχει με μεγάλη επιτυχία στη μάχη- Πώς εξελίσσονται οι επιθέσεις από αέρος».* Εδώ παρατίθεται η ανακοίνωση της Βέρμαχτ όπως και ένας χάρτης[442] με τις χιλιομετρικές αποστάσεις της Κρήτης. Όμοια δημοσιεύματα φέρει η *Il Solco Fascista* στο πρωτοσέλιδο[443] με τον διαφοροποιημένο τίτλο: *«Οι ναυτικές και αεροπορικές μας δυνάμεις μάχονται με τις γερμανικές δυνάμεις για την κατοχή της Κρήτης».* Η *La Stampa* παρουσιάζει εκτενέστερη αναφορά για τις εξελίξεις. Στο πρωτοσέλιδο[444] με έντονα γράμματα γράφεται *«Ιταλικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις αγωνίζονται από τις 20 Μαΐου στη μάχη της Μεσογείου για την κατάληψη της Κρήτης».* Σε άρθρο της εφημερίδας με τίτλο *«Η Κατάσταση»* τονίζεται ξανά η ιταλική συμμετοχή στην Μάχη αναφέροντας την αναγνώρισή της από τον γερμανικό τύπο και τη Γερμανία δηλώνοντας, ότι ο ιταλικός στόλος και οι εναέριες δυνάμεις με υψηλό ποσοστό επιτυχιών κάνουν τους Ιταλούς υπερήφανους. Δεν παραλείπεται να γίνει αναφορά στο κύμα απαισιοδοξίας που υπάρχει στη Βρετανία με τον βρετανικό τύπο να ανησυχεί για μία επόμενη εισβολή στην Αγγλία προειδοποιώντας τον Τσώρτσιλ να είναι επιφυλακτικός καθώς ο «εχθρός» δεν θα επαναπαυθεί.

Ο συμμαχικός Τύπος ωστόσο παρουσιάζει διαφορετικά τις εξελίξεις. Επικεντρώνεται αφενός στα γεγονότα στην χερσαία ζώνη του δυτικού τμήματος της Κρήτης προβάλλοντας την κατάσταση ως σταθερή, αφετέρου στην δικαιολόγηση της απόσυρσης των δυνάμεων της RAF. Στις 23 Μαΐου στην *Daily Express* στο πρωτοσέλιδο[445] ο δημοσιογράφος Άλαν Μούρχεντ γράφει για την *«αποφασιστική»* μάχη για τα αεροδρόμια της Κρήτης με τους Γερμανούς να έχουν καταλάβει *«προσωρινά»* το Μάλεμε και το μεγαλύτερο μέρος της Κάντια (Ηρακλείου) βάσει των αναφορών του Φράιμπεργκ. Ο Νεοζηλανδός στρατηγός ήδη από τις 17 Μαΐου τηρούσε μία γενικότερη αισιόδοξη στάση για την έκβαση της Μάχης. Σε τηλεγράφημά του προς τον Γουέιβελ αναφέρει ότι ολοκληρώνοντας το σχέδιο άμυνας της Κρήτης, θεωρεί πως

[441] Εφ. *Il Lavoro*, 26/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 146
[442] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 12
[443] Εφ. *Il Solco Fascista*, 26/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 146
[444] Εφ. *La Stampa*, 26/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 125. Ο αριθμός φύλλου είναι ίδιος με την προηγούμενη ημέρα.
[445] Εφ. *Daily Express*, 23/05/1941, αρ. φ. 12.790

με τη συνδρομή του Βασιλικού Ναυτικού η Κρήτη θα κρατηθεί[446]. Μάλιστα γνώριζε βάσει αξιόπιστων πηγών, ότι βασικός στόχος των Γερμανών ήταν να σταθεροποιήσουν τη θέση τους στο Μάλεμε αρχικά και στη συνέχεια την επίθεση κατά των Χανίων[447]. Στο άρθρο λόγος γίνεται επίσης τόσο για τις αντάρτικες δυνάμεις της Κρήτης, οι οποίες δρουν στα βουνά. Επίσης η εφημερίδα σε άλλο άρθρο δικαιολογεί την απόσυρση μαχητικών αεροπλάνων της Βρετανίας γράφοντας ότι έπρεπε να απομακρυνθούν λόγω σοβαρών μειονεκτημάτων, διαφορετικά θα ήταν σπατάλη αεροπορικών δυνάμεων. Σε επόμενο άρθρο δημοσιογράφος της εφημερίδας συλλογίζεται την απόπειρα εισβολής στη Βρετανία θέτοντας ως βασική διαφορά με την Κρήτη, ότι στη Βρετανία υπάρχουν αρκετές εγκαταστάσεις για να αντικρούσουν μία εισβολή ενώ στην Κρήτη καμία. Τέλος, δημοσιεύεται ένας χάρτης[448] της Κρήτης με σημειωμένες τις κατακτήσεις των Γερμανών και των Βρετανών. Η *Daily Mirror* στο πρωτοσέλιδο[449] δημοσιεύει επίσης έναν χάρτη[450] της Κρήτης, τόπος άγριας μάχης, όπως γράφεται στην λεζάντα, τονίζοντας τη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού. Η *Yorkshire Evening Post* στην πρώτη σελίδα[451] παρουσιάζει έναν χάρτη[452] απεικονίζοντας τις τελευταίες εξελίξεις στη νήσο, δηλαδή τη νέα προσγείωση Γερμανών και την κατάκτηση του αεροδρομίου στο Μάλεμε. Κυρίαρχος τίτλος είναι *«Απεγνωσμένη Μάχη στην Κρήτη».* Ο στρατιωτικός ανταποκριτής ενημερώνει για την κατάκτηση του αεροδρομίου του Μάλεμε και τις νέες προσγειώσεις αλεξιπτωτιστών πλησιάζοντας στο αεροδρόμιο του Ηρακλείου. Ωστόσο γρήγορα σπεύδει να «ακυρώσει» τις κατακτήσεις αυτές μιλώντας για *«θυσίες των Ναζί»* και σχολιάζοντας τις τακτικές καθόδου των αλεξιπτωτιστών: *«Τα αεροπλάνα καταδύονται στην ελάχιστη απόσταση σύμφωνα με τον χρόνο για να ανοίξουν οι άνδρες το αλεξίπτωτο σε μία πτώση από τα 150 πόδια. Αυτό σημαίνει μερικά σπασμένα άκρα για πολλούς ή και θάνατο, αλλά οι Γερμανοί είναι πρόθυμοι να σπάσουν έξι άνδρες για να προσγειωθεί με ασφάλεια ο έβδομος».* Το άρθρο κλείνει χαρακτηρίζοντας πολύ καλή την κατάσταση με μεγάλες απώλειες του εχθρού και λίγα μόνο θύματα των Συμμαχικών δυνάμεων. Σε επόμενο ρεπορτάζ γνωστοποιείται η απομάκρυνση των δυνάμεων της RAF και η κατοχή της πόλης του Ηρακλείου από τα γερμανικά στρατεύματα με το αεροδρόμιο όμως να παραμένει στα χέρια των Συμμαχικών

[446] CAB 66/16/38
[447] DEFE 3/894. OL 17/411
[448] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 22
[449] Εφ. *Daily Mirror,* 23/05/1941, αρ. φ. 11.684
[450] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 31
[451] Εφ. *Yorkshire Evening Post,* 23/05/1941, αρ. φ. 29.263
[452] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 34

δυνάμεων. Τέλος παρατίθεται το ανακοινωθέν από το Κάιρο, το οποίο κάνει λόγο για τους *«υπερασπιστές της Κρήτης με το ηθικό πιο ανεβασμένο από ποτέ».* Ενδιαφέρον είναι σε γενικότερο πλαίσιο ότι ο βρετανικός τύπος τονίζει τη βοήθεια των Ελλήνων και των Κρητικών: *«Οι δυνάμεις της Βρετανίας και της Νέας Ζηλανδίας, με τη βοήθεια των Ελλήνων και των Κρητικών, έδωσαν όλοι τους έναν υπέροχο αποτέλεσμα [..] σε κάθε περιοχή εκτός του Μάλεμε, όπου ο εχθρός εξασφάλισε το αεροδρόμιο προσωρινά».* Στις 24 Μαΐου στην *Daily Express* στο πρωτοσέλιδο[453] ο δημοσιογράφος Άλαν Μούρχεντ περιγράφει την αντεπίθεση των Συμμαχικών δυνάμεων από την βάση τους στο αεροδρόμιο του Ηρακλείου: *«Ήχησε η νεοζηλανδική πολεμική κραυγή: "Ake Ake Kia Kaha[454]" (Επίθεση για πάντα!). Ήχησε και η ελληνική πολεμική κραυγή: "Aerea" (Δώστε μας χώρο!!). [..]Στην περιοχή Μάλεμε δυτικά του κόλπου της Σούδας, όπου οι Γερμανοί κρατούν το αεροδρόμιο, η αντεπίθεση μας ήταν μερικώς επιτυχημένη. Στον τομέα του Ηρακλείου (Κάντια), οι Έλληνες πολέμησαν επίσης με τη μεγαλύτερη γενναιότητα».* Η *Yorkshire Evening Post* στην πρώτη σελίδα[455] σε άρθρο του στρατιωτικού ανταποκριτή της εφημερίδας δίνει πολλές ειδικές λεπτομέρειες από τις επιχειρήσεις, δημοσιεύει δε και έναν χάρτη[456] της Κρήτης και της Ανατολικής Μεσογείου απεικονίζοντας πως εξελίσσεται η Μάχη για τη νήσο. Ο συγγραφέας του κειμένου με γλαφυρό ύφος γράφει χαρακτηριστικά: *«Οι Βρετανοί, οι Anzacs, οι Έλληνες και οι Κρητικοί πολέμησαν σαν τίγρεις καθ' όλη την τέταρτη ημέρα της Μάχης. [..]Η σφαγή των Γερμανών περιγράφεται ως τεράστια».* Επίσης παρατίθεται το επίσημο ανακοινωθέν από το Αρχηγείο στο Κάιρο αναγγέλλοντας την *«προσωρινή στέγη»* των Γερμανών στο Ηράκλειο και το Ρέθυμνο όπως και η δήλωση του Έλληνα Υπουργού Εσωτερικών, ο οποίος αποδίδει έναν φόρο τιμής στους Βρετανούς αγνοώντας όμως τα νεοζηλανδικά και αυστραλιανά στρατεύματα: *«Ο αγώνας που ξεκινήσαμε εναντίον των Γερμανών πριν από δύο ημέρες στο ηρωικό μας νησί συνεχίζεται ικανοποιητικά. [..]Οι γενναίοι σύμμαχοί μας, οι Βρετανοί, οι οποίοι ενώνονται στενά με Έλληνες και Κρητικούς στρατιώτες, κάνουν σπουδαία δουλειά, έχουν θάρρος, αγωνίζονται και θα συνεχίσουν να πολεμούν μέχρι την τελική νίκη. Ας σώσει ο Θεός τους ελεύθερους ανθρώπους».* Την ίδια ημέρα στο παράρτημα της 188ης συνεδρίασης των Αρχηγών της Στρατιωτικής Επιτροπής (Chiefs of Staff Committee) αναφέρεται στο τηλεγράφημα προς τον Αρχηγό

[453] Εφ. *Daily Express*, 24/05/1941, αρ. φ. 12.791
[454] Palenski R., *ό.π.*, p. 22
[455] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 24/05/1941, αρ. φ. 29.264
[456] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 35

Γενικού Επιτελείου στο Κάιρο, ότι οι δυσκολίες στην Κρήτη είναι μεγάλες αλλά βάσει πληροφοριών ανάλογες είναι και για τον εχθρό. Επισημαίνεται η αναγκαιότητα αποστολής ενισχύσεων όσο το δυνατόν συντομότερα στο νησί προκειμένου να καταστήσουν βέβαιη την καταστροφή του εχθρού πριν λάβουν σημαντικές ενισχύσεις, καθώς η ζωτικής σημασίας Μάχη είναι γνωστή λαμβάνοντας όλα τα ρίσκα για σίγουρη επιτυχία[457]. Στις 25 Μαΐου, ημέρα Κυριακή, κυκλοφορεί μόνο η *Sunday Express*, η οποία δίνει σημαντική θέση στα γεγονότα στην Κρήτη. Στην πρώτη σελίδα[458] με τίτλο *«Οι μαχητές μας επιτίθενται αιφνιδιαστικά στους εισβολείς της Κρήτης»* γράφεται ότι αεροπλάνα καίγονται στην ακτή, απαριθμώντας 14 Στούκας και 52 μεταγωγικά κατεστραμμένα, ενώ το ελαφρύ καταδρομικό HMS Ajax καταδιώκεται. Παρατίθεται επίσης η δήλωση του πρωθυπουργού της Νέας Ζηλανδίας, Πίτερ Φρέιζερ, στο πρακτορείο Reuters στο Κάιρο όντας σίγουρος για την νίκη των Συμμαχικών στρατευμάτων κατακτώντας την Κρήτη. Ωστόσο την προηγούμενη μόλις ημέρα σε τηλεγράφημά του προς τον Βρετανό πρωθυπουργό αναφέρει ότι είναι εξαιρετικά αγχωμένος για την κατάσταση στην Κρήτη καθώς παρά τον γενναίο και απεγνωσμένο αγώνα των ανδρών τους οι περιστάσεις διαμορφώνονται αρνητικά για εκείνους. Συνεχίζει γράφοντας ότι αντιλαμβάνεται πως πραγματοποιείται κάθε δυνατή προσπάθεια, εντούτοις παροτρύνει στο όνομα της Κυβέρνησης της Νέας Ζηλανδίας να παρασχεθεί άμεσα κάθε δυνατή επιπρόσθετη ενίσχυση από αέρος και από θάλασσα, ιδιαίτερα αεροπορική βοήθεια, η οποία μπορεί να παρασχεθεί από όλες τις άλλες περιοχές συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου[459]. Στη συνέχεια με τίτλο *«Τελευταίος πιλότος έξω από την Κρήτη»* περιγράφεται ένα περιστατικό Βρετανού πιλότου, ο οποίος για να ξεφύγει των Γερμανών απογειώθηκε από το αεροδρόμιο (δεν αναφέρεται ποιο) και καθώς οι Νεοζηλανδοί αγωνίζονταν εναντίον Γερμανών αλεξιπτωτιστών, επέστρεψε και πυροβόλησε πολλούς Γερμανούς φτάνοντας έπειτα στην Αίγυπτο, αφού βεβαίωσε πως οι Νεοζηλανδοί ήλεγχαν την κατάσταση. Κατά τη μαρτυρία του οι απώλειες των βρετανικών αεροσκαφών στη νήσο ήταν μικρές ενώ Γερμανοί αλεξιπτωτιστές έπεφταν άλλοι στη θάλασσα, άλλοι σε δέντρα και μερικοί πυροβολήθηκαν καθώς *«αγωνίζονταν σαν πίθηκοι ανάμεσα στα κλαδιά».* Ορισμένοι ακόμη έσπασαν τα πόδια τους και άλλοι θάφτηκαν μέσα στις χιονισμένες κορυφές των βουνών. Η μαρτυρία αυτή επιβεβαιώνεται στην επιστημονική βιβλιογραφία, αναφέροντας ακόμη ότι αρκετοί αλεξιπτωτιστές

[457] CAB 79/11/48
[458] Εφ. *Sunday Express*, 25/05/1941, αρ. φ. 1.169
[459] FO 954/4A/304

κρεμάστηκαν στα τηλεγραφικά καλώδια και βυθίστηκαν σε δεξαμενές και τάφρους[460]. Παρακάτω η εφημερίδα διαψεύδει τις γερμανικές δηλώσεις για κατοχή του μισού δυτικού μέρους του νησιού. Σε επόμενο άρθρο ανταποκριτή της εφημερίδας από το Κάιρο γίνεται εκτενής αναφορά στις βρετανικές στρατιωτικές επιτυχίες σημειώνοντας επίσης, κατά την αισιόδοξη δήλωση του Βρετανού Προξένου στην Αίγυπτο Λάμπσον, τη συμμετοχή των γυναικών *«σε μία από τις πικρότερες μάχες που έχουν υπάρξει».* Δημοσιεύεται επιπλέον ένας χάρτης[461] της Κρήτης, ο οποίος απεικονίζει το σημείο επίθεσης της RAF κατά των γερμανικών δυνάμεων στο Μάλεμε και το σημείο απομάκρυνσής τους από το Ηράκλειο χρησιμοποιώντας τον χαρακτηρισμό Ναζί. Στην πέμπτη σελίδα το ενδιαφέρον προκαλεί μία προπαγανδιστική αφίσα, η οποία απεικονίζει στην πάνω πλευρά έναν πιλότο να δείχνει προς τον αναγνώστη με τον τίτλο *«Υποστήριξέ μας»* γράφοντας ότι οι υπηρεσίες μάχης *«χρειάζονται την βοήθειά σου»* για να φέρουν πιο κοντά τη νίκη καλώντας τον αναγνώστη να εργαστεί στα εργοστάσια πυρομαχικών ανεξαρτήτως ηλικίας ή εμπειρίας. Το κύριο άρθρο στο φύλλο αυτό αναφέρεται λεπτομερώς στη δράση των αλεξιπτωτιστών και την άμεση αποτελεσματική αντιμετώπισή τους από τις Συμμαχικές δυνάμεις. Από την άλλη πλευρά στις 26 Μαΐου η *Daily Express* δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[462] ένα άρθρο με τίτλο *«Οι προσγειώσεις στην Κρήτη μειώθηκαν»*, όπου κατά το ανακοινωθέν του Βρετανικού Αρχηγείου του Καΐρου ο «εχθρός» έχει υποστεί έντονες απώλειες με την κατάσταση να είναι υπό τον έλεγχο των Βρετανών στην περιοχή μεταξύ Μάλεμε και Χανίων. Ο στρατιωτικός ανταποκριτής Μόρλει Ρίτσαρντς στο ρεπορτάζ του αναφέρεται στην προσγείωση Βρετανών στρατιωτών με σκοπό να υποστηρίξουν την άμυνα την Κρήτης. Σημειώνει επίσης την ανησυχία του για το αν μπορούν οι Συμμαχικές δυνάμεις να ενισχυθούν καθώς παρά το ότι η Αλεξάνδρεια απέχει περί τα 350 μίλια, στην πράξη πρόκειται για μία εξαιρετικά επικίνδυνη επιχείρηση καθώς οι προσγειώσεις στα νότια είναι αδύνατες, ενώ στη βόρεια πλευρά όλα τα λιμάνια βρίσκονται υπό βαρύ βομβαρδισμό. Έπειτα δημοσιεύει έναν χάρτη[463] με τίτλο *«Εάν η Κρήτη ήταν η Αγγλία»* απεικονίζοντας την Κρήτη «επάνω» στην Αγγλία δείχνοντας πως θα εξελισσόταν μία ανάλογη επίθεση εκεί. Παρότι γενικότερα επικρατεί μία προσπάθεια εφησυχασμού του λαού, προβάλλεται σε μικρότερο βαθμό η πιθανότητα ανάλογης επίθεσης στην Αγγλία. Ωστόσο θα μπορούσε να

[460] Clark A., *ό.π.*, pp. 45-46; Stewart I. McD. G., *ό.π.*, pp. 156-157; Ruef K., *Gebirgsjäger zwischen Kreta und Murmansk: Die Schicksale d. 6. Gebirgsdivision. Ein Gedenkbuch*, Stocker, Graz 1970, p. 195
[461] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 24
[462] Εφ. *Daily Express*, 26/05/1941, αρ. φ. 12.792
[463] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 25

ερμηνευτεί διαφορετικά αυτή η σύγκριση Αγγλίας-Κρήτης. Καθώς στην Μάχη της Αγγλίας η Βρετανία κατάφερε να ανταπεξέλθει στη γερμανική επίθεση. Υπονοείται πιθανώς η αντίστοιχη επιτυχής αντιμετώπιση της Γερμανίας στην Κρήτη. Στην *Daily Mirror* και την *Yorkshire Evening Post* της 26ης Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[464] λεπτομερής αναφορά γίνεται στον βομβαρδισμό των Χανίων, του Ηρακλείου και του Ρεθύμνου σε ανάλογο ύφος παραθέτοντας το ανακοινωθέν της RAF της Μέσης Ανατολής. Ο Λάμπσον σε τηλεγράφημά του στις 26 Μαΐου προς το Υπουργείο Εξωτερικών αναφέρει: *«Την ημέρα που ξεκίνησε η αεροπορική εισβολή στην Κρήτη, εμείς δεν είχαμε καθόλου αεροπλάνα στο νησί. Ως αποτέλεσμα τα αντιαεροπορικά όπλα σίγασαν κατά το μεσημέρι της πρώτης ημέρας, όμως μερικά επαναχρησιμοποιήθηκαν αργότερα. Εντωμεταξύ απεριόριστοι συνεχείς και συστηματικοί βομβαρδισμοί, όπως και επιθέσεις με πολυβόλα, διεξήχθησαν από τους Γερμανούς από χαμηλά επίπεδα. Αυτό είναι ένα σοβαρό τεστ για τους εκπαιδευμένους στρατιώτες επιβάλλοντας μία ακόμα μεγαλύτερη πίεση στους πολίτες. Οι Κρητικοί στην πραγματικότητα αντιστάθηκαν πολύ καλά αλλά έκαναν έναν σοβαρό λανθασμένο υπολογισμό περιμένοντας ότι ο ανατολικός πληθυσμός θα έκανε το ίδιο, ειδικά αν τέτοιοι βομβαρδισμοί συνεχίζονταν για μέρες. Η γενική δράση ήταν ανάμεσα σε επαγγελματίες και ερασιτέχνες. Και από ότι μπορώ να δω δεν έγινε σοβαρή προσπάθεια να προετοιμαστεί η άμυνα της νήσου παρά μόνο λίγες εβδομάδες πριν. Ακόμη και τα κοφτερά σύρματα στις παραλίες ήταν αυτοσχέδια. Αυτά ενισχύουν την έκκληση για περισσότερη βοήθεια από αέρος»*[465].

Στον νεοζηλανδικό-αυστραλιανό Τύπο στις 23 Μαΐου η *Evening Post* δημοσιεύει ένα άρθρο, το οποίο εστιάζει βάσει ενημερώσεων από το Λονδίνο στην αποτυχημένη απόπειρα των Γερμανών να μεταφέρουν στρατεύματα στη νήσο δια θαλάσσης καθώς οι βρετανικές δυνάμεις κατάφεραν επιτυχώς να ανακόψουν την πορεία τους αλλά και να επιφέρουν σημαντικές απώλειες και ζημιές. Δεν παραλείπονται οι δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού στη Βουλή των Κοινοτήτων, ενώ επισημαίνεται η έλλειψη βρετανικής αεροπορικής υποστήριξης στην Κρήτη καθιστώντας αδύνατον να διεξαχθεί μία ικανοποιητική άμυνα. Το άρθρο συνοδεύει μία φωτογραφία[466] του κόλπου της Σούδας σημειώνοντας στη λεζάντα ότι προστατεύεται από τους ανέμους και διαθέτει αεροδιάδρομο και βάση υδροπλάνων. Σε επόμενη σύντομη είδηση παρατίθεται η δήλωση του πρωθυπουργού της Νέας Ζηλανδίας

[464] Εφ. *Daily Mirror*, 26/05/1941, αρ. φ. 11.686; Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 26/05/1941, αρ. φ. 29.265
[465] FO 954/15A/26. Telegram NO. 1528
[466] Παράρτημα Α΄: Εικ. 55

Φρέιζερ αναφορικά με το ζήτημα των νεοζηλανδικών στολών: *«Θα χρησιμεύσει* (η τακτική αυτή) *μόνο στο να εξαγριώσει τα στρατεύματά μας και να τους ενθαρρύνει να αγωνιστούν έως την τελευταία τους πνοή για να εξοντώσουν τους εισβολείς»*[467]. Ομοίως η δήλωση κυκλοφορεί στην *New Zealand Herald.* Κατά το άρθρο που ακολουθεί βάσει του ανταποκριτή της βρετανικής *Daily Mail* η Μάχη στην Κρήτη αποτελεί έναν ανταρτοπόλεμο (guerilla warfare) ανάμεσα στους Γερμανούς από τη μία πλευρά και τους Νεοζηλανδούς, Βρετανούς και Έλληνες από την άλλη. Πρωτάκουστη είναι η είδηση ότι Γερμανοί σύμφωνα με αναφορές προσγειώθηκαν με βρετανικές στολές σε ελληνικές περιοχές και με ελληνικές στολές σε βρετανικές περιοχές. Ακολουθεί η δήλωση του Φράιμπεργκ σχετικά με τη σκληρή μάχη που εκτυλίσσεται στη νήσο σχολιάζοντας ότι πολλά εξαρτώνται από τις επόμενες ώρες. Σε τηλεγράφημά του πάντως προς τον Γουέιβελ στις 26 Μαΐου αναφέρει ότι τα στρατεύματά του έχουν φτάσει στα όρια της αντοχής τους χαρακτηρίζοντας την κατάσταση απελπιστική[468]. Εκτός αυτών λόγος γίνεται για τη σιωπή τόσο της Ανώτατης Γερμανικής Διοίκησης για την κατάσταση στην Κρήτη αλλά και για τον γερμανικό, ιταλικό και γαλλικό τύπο. Αναλόγως η είδηση αυτή αποτελεί πρώτο θέμα στην *New Zealand Herald.* Παρατίθεται εδώ επιπλέον η δήλωση του Σπέντερ, Υπουργού Πολέμου της Αυστραλίας ((Minister for the Army), για την αποβίβαση Αυστραλών στρατιωτών στην Κρήτη μετά την εκκένωση της Ελλάδας. Σε επόμενο άρθρο αναφέρονται από τη μία πλευρά ορισμένες επιτυχίες «του εχθρού» παρέχοντας επιμέρους λεπτομέρειες, με μεγάλο όμως κόστος για εκείνον, ενώ από την άλλη πλευρά στέλνονται ευχές στους υπερασπιστές της νήσου. Επίσης βάσει της βρετανικής εφημερίδας *Times* θίγεται το ζήτημα της δυσκολίας των προμηθειών, πυρομαχικών και τροφής, των γερμανικών δυνάμεων εξαιτίας της αδυναμίας μεταφοράς. Η *New Zealand Herald* στην τέταρτη σελίδα[469] δημοσιεύει μία φωτογραφία[470] Γερμανών αλεξιπτωτιστών εν δράσει, σημειώνοντας στην λεζάντα πως αυτή η τακτική χρησιμοποιείται εκτεταμένα στην εισβολή στην Κρήτη. Στην έβδομη σελίδα αρχικά δημοσιεύεται ένας χάρτης[471] της νήσου. Στο αντίστοιχο άρθρο παρατίθενται οι δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού με λεπτομέρειες για την έναρξη της Μάχης. Στη δέκατη σελίδα στη στήλη «Γράμματα στον Εκδότη» δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη μία επιστολή με την υπογραφή ΜακΚλάρκ, στην οποία γίνεται λόγος

[467] Εφ. *The Evening Post*, 23/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 120
[468] CAB 65/22/21
[469] Εφ. *The New Zealand Herald*, 23/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.972
[470] Παράρτημα Α΄: Εικ. 64
[471] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 43

για ελλιπή παρουσίαση των νέων από την Κρήτη υποστηρίζοντας εν τέλει ότι η νήσος θα ακολουθήσει τη «συνήθη» πορεία της ιστορίας και θα περάσει στα χέρια της Γερμανίας έπειτα από την επεκτατική πολιτική της, κατηγορώντας παράλληλα τον Τσώρτσιλ για εύκολη και ψεύτικη αισιοδοξία. Η *Argus* στο πρωτοσέλιδο[472] δημοσιεύει αρχικά μία φωτογραφία[473] του λιμανιού των Χανίων, όπου κατά τη λεζάντα η σκληρή μάχη συνεχίζεται ανάμεσα στις υπερασπιστικές δυνάμεις και διμοιρίες του εχθρού και έναν χάρτη[474] της Μεσογείου με τα ανοιχτά μέτωπα στην περιοχή σημειώνοντας παράλληλα τις αποστάσεις από την Κρήτη στην Βόρεια Αφρική και την Κύπρο και έναν ακόμη τρισδιάστατο χάρτη[475] της νήσου. Τονίζεται ο αγώνας κατά των Γερμανών αλεξιπτωτιστών ενώ παρατίθενται αποσπάσματα από την *Daily Mail* και τον Άλαν Μούρχεντ της *Daily Express*. Εκτός αυτών παρατίθεται ένα μήνυμα ενθάρρυνσης του Φρέιζερ: *«Είχαμε μία δύσκολη ημέρα. Πολλά εξαρτώνται από τις επόμενες ώρες. Έχουμε ήδη σκοτώσει πολλούς Γερμανούς. Θέλω να φτάσω εκεί αλλά δεν μπορώ προς το παρόν διότι τα αεροσκάφη είναι πιο πολύτιμα από τους πρωθυπουργούς. Τα αγόρια μας δεν θα δείξουν κανένα έλεος»*. Στην τρίτη σελίδα δημοσιεύεται ένα ακόμη ειδησεογραφικό άρθρο βάσει βρετανικών πληροφοριών, στο οποίο συζητείται η ριψοκίνδυνη γερμανική αποστολή να μεταφέρουν στρατιώτες τους στην Κρήτη δια θαλάσσης χρησιμοποιώντας μικρές βάρκες. Η *Sydney Morning Herald* σε ένα άρθρο γνώμης λόγος γίνεται για την παράβαση του διεθνούς δικαίου από τους Γερμανούς με τη χρήση νεοζηλανδικών στολών, ενώ παρακάτω εκθειάζονται οι Νεοζηλανδοί στρατιώτες, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερα σκληροί και έμπειροι μαχητές. Στην ένατη σελίδα εν συντομία βάσει ενημερώσεων από το Λονδίνο αναφέρεται ότι οι «εισβολείς» κερδίζουν έδαφος στην πόλη του Ηρακλείου παραθέτοντας την αναφορά του Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων. Εντούτοις η εφημερίδα σχολιάζει ότι οι δηλώσεις του είναι ασαφείς. Σε επόμενο άρθρο παρατίθεται η δήλωση του Αυστραλού πρωθυπουργού Μένζις στο Ώκλαντ, κατά τον οποίον δεν υπάρχει σκέψη για ήττα των Συμμαχικών δυνάμεων, πεπεισμένος ότι κάθε άνδρας, γυναίκα και παιδί κάνοντας το καλύτερο, θα οδηγήσουν στην νίκη[476]. Στις 24 Μαΐου η νεοζηλανδική *Evening Post* παραθέτει τη δήλωση του διοικητή μοίρας της RAF Βίκτορ Γκόνταρντ (Air Commodore Victor Goddard): *«Οι Γερμανοί κατακλύζουν την Κρήτη και θα έχετε ακούσει τα νέα, ότι για άλλη μια φορά οι αεροπορικές μας*

[472] Εφ. *The Argus,* 23/05/1941, αρ. φ. 29.562
[473] Παράρτημα Α΄: Εικ. 74
[474] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 49
[475] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 50
[476] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 23/05/1941, αρ. φ. 32.262

δυνάμεις έχουν αποσυρθεί. Νομίζω ότι θα σκεφτήκατε: Δεν είναι περίεργο ότι δεν μπορούμε να κρατήσουμε τις αεροπορικές μας δυνάμεις εν ενεργεία εξαιτίας ανεπαρκών αεροδρομίων, ενώ οι Γερμανοί δεν έχουν τέτοια δυσκολία; Αυτό είναι απλώς μια αντανάκλαση της υπεροχής του αέρα. Οι Γερμανοί μπορούν να λειτουργούν από σχετικά ασφαλή αεροδρόμια και μπορούν να τα γεμίσουν με εκατοντάδες αεροπλάνα. Δεν μπορούμε να διασκορπιστούμε σε πολλά αεροδρόμια, επειδή δεν υπάρχουν. Οι γερμανικές αεροπορικές δυνάμεις βρίσκονται στη μεγαλύτερη δίκη τους, αλλά δεν αντιτίθενται σε μαχητές, παρόλα αυτά είχαν κάποιες δαπανηρές αποτυχίες, αλλά προφανώς είχαν και κάποια ουσιαστική επιτυχία. Οι δυνάμεις αυτές δεν θα καταλάβουν αυτό το νησί. Είναι κάτι παραπάνω από αυτό. Η άμυνα της Κρήτης, ως προς εμάς, πρέπει να είναι κυρίως η επιχείρηση των στρατιωτών και των ιστιοπλοϊκών. Και η πολεμική μας αεροπορία, εν τω μεταξύ, χτίζεται και πάλι στη Μέση Ανατολή και θα δώσει όλη τη βοήθεια που μπορεί από εκεί. Όποια και αν είναι η έκβαση, αυτή η εισβολή στην Κρήτη, αντί της Βρετανίας, είναι στην πραγματικότητα μία άποψη της απογοήτευσης των ναζιστών. Δεν θα αρνηθώ ότι οι δυνάμεις από τον αέρα αποτελούν απειλή για εμάς εδώ, αλλά η πολεμική Μοίρα της Διοίκησης Καταδίωξης (Fighter Command) *της RAF αποτελεί το ίδιο προς αυτούς. Η Διοίκηση Καταδίωξης αποτελεί, όπως έχετε λόγο να γνωρίζετε, το ισχυρότερο αμυντικό σύστημα του κόσμου»* [477]. Η Διοίκηση Καταδίωξης[478] αποτέλεσε μία μοίρα της RAF, η οποία δημιουργήθηκε το 1936. Σε επόμενο εκτενές άρθρο βάσει ενημερώσεων από το Λονδίνο και μετά από τέσσερις ημέρες μάχης, παρέχονται λεπτομέρειες για την κατάσταση στη νήσο. Σημαντικό είναι ότι τονίζεται μεν η συμμαχική αντίσταση, αναφέρεται δε η επιτυχία των Γερμανών στην κατάκτηση της περιοχής γύρω από το αεροδρόμιο του Μάλεμε. Έμφαση δίνεται στις γερμανικές απώλειες, συγκεκριμένα στην κατάρριψη δεκαέξι γερμανικών μεταγωγικών αεροπλάνων από την έναρξη της Μάχης και τη θανάτωση μεγάλου αριθμού αλεξιπτωτιστών. Δεν παραλείπεται να υπογραμμιστεί ο *«σπουδαίος ρόλος»* του Βασιλικού Ναυτικού, το οποίο αποκόπτει τις γερμανικές προσπάθειες να φθάσουν στο νησί δια θαλάσσης. Στη συνέχεια εκ Καΐρου γράφεται ότι ο εχθρός κατάφερε να κερδίσει προσωρινά θέσεις στο Ηράκλειο και το Ρέθυμνο. Παρατίθενται πλήθος δημοσιευμάτων βρετανικών εφημερίδων σχετικά με τις επιτυχείς δράσεις των Συμμάχων στη νήσο. Παρακάτω δικαιολογείται η απόσυρση των δυνάμεων της RAF υποστηρίζοντας ότι λόγω της μειονεκτικής θέσης της βασιλικής αεροπορίας στην Κρήτη

[477] Εφ. *The Evening Post*, 24/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 121
[478] Βλ. Delve K., *Fighter Command 1936–1968: An Operational and Historical Record*, Pen & Sword Aviation 2007

θα ήταν σπατάλη υλικού και ανθρωπίνου δυναμικού να συνεχίσουν. Σχολιάζεται ότι η Κρήτη αφενός δεν είναι επαρκώς εξοπλισμένη με αεροδρόμια αφετέρου βρίσκεται κοντά σε ελληνικά και ιταλικά νησιά, όπως και στην ηπειρωτική Ελλάδα, όπου υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση γερμανικών αεροπλάνων. Εκτός αυτών η απόσταση της νήσου από βρετανικά αεροδρόμια στην Αίγυπτο έχει αποκλείσει τη δυνατότητα μίας δυνατής αεροπορικής υποστήριξης από την RAF. Σε επόμενη μικροείδηση σύμφωνα με το Λονδίνο η γερμανική διοίκηση δείχνει μοναδική σιωπή σχετικά με την επιχείρηση στην Κρήτη. Ένα ακόμη άρθρο γνώμης στηρίζει την στάση των Συμμάχων σημειώνοντας ότι ένα πολύ σημαντικό μάθημα προκύπτει από την επίθεση αυτήν τόσο στην Γερμανία όσο και στη Βρετανία. Αναφέρεται στην ιδέα ότι αεροπορικά στρατεύματα δεν μπορούν να επιτύχουν ενάντια σε δυνατή άμυνα, και όποια τροπή και αν πάρει η Μάχη, αυτό το συμπέρασμα δεν μπορεί να αλλάξει. Το άρθρο συνεχίζει δίνοντας λεπτομέρειες για την πρωτότυπη χρήση ανεμοπτέρων από τη Γερμανία στη Μάχη της Κρήτης καταλήγοντας στο ότι εκείνη θα επηρεάσει με την έκβασή της την κατάσταση σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή. Η *New Zealand Herald* στο άρθρο γνώμης της εφημερίδας στρέφει το ενδιαφέρον στην επικείμενη κορύφωση του αγώνα μεταξύ της θαλάσσιας και της αεροπορικής δύναμης. Δικαιολογείται η απόσυρση των δυνάμεων της RAF, καθώς απαιτείται η συνεχής επιστροφή στην Αλεξάνδρεια ή την Μάρσα Ματρούχ, πόλη και λιμένας της Αιγύπτου, για ανεφοδιασμό καυσίμων και πυρομαχικών. Ένα μικρότερο άρθρο αποδίδει φόρο τιμής στον Φράιμπεργκ μιλώντας για το κουράγιο και τη διορατικότητά του. Στην ένατη σελίδα δημοσιεύεται ένας χάρτης[479] της Κρήτης, όπου σημειώνεται η ναυτική βάση στον κόλπο της Σούδας και η βάση των υδροπλάνων στον Κόλπο του Μιραμπέλου. Στο αντίστοιχο άρθρο εκθειάζεται η δράση των Νεοζηλανδών, Βρετανών, Ελλήνων και Κρητικών ενώ αναφέρεται ότι οι Γερμανοί έχουν συγκεντρωθεί σε τρία στρατηγικά σημεία, στο Ηράκλειο, στο Ρέθυμνο και το Μάλεμε, βάσει πληροφοριών από το Λονδίνο και το Κάιρο. Οι αλεξιπτωτιστές, όπως γράφεται, πέφτουν σαν «χαρτοπόλεμος». Παρατίθενται εδώ ομοίως οι λόγοι της απόσυρσης της RAF, όπως και οι αισιόδοξες δηλώσεις του Τσώρτσιλ. Σε γενικές γραμμές παρέχονται οι ίδιες ειδήσεις με την προαναφερθείσα εφημερίδα βάσει βρετανικών ενημερώσεων όμως διαφορετικά διατυπωμένες. Στην δωδέκατη σελίδα στη στήλη «Γράμματα στον Εκδότη» ενδιαφέρον προκαλεί μία ανώνυμη επιστολή μίας μητέρας στρατιώτη στην Κρήτη με αφορμή το δημοσιευμένο γράμμα κατά την προηγούμενη ημέρα του ΜακΚλάρκ, η

[479] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 44

οποία παρακαλεί να υπάρξει μεγαλύτερη υπομονή και μεγαλύτερη πίστη στους αρχηγούς καθώς η κριτική, ειδικά *«από την πολυθρόνα»*, είναι αχρείαστη ενώ η μάχη εξελίσσεται. Μία δεύτερη επιστολή από τον Γρίνσμιθ (E. Greensmith), του οποίου ο υιός υπηρετεί στο Εκστρατευτικό Σώμα της Νέας Ζηλανδίας, αναφέρεται επίσης στο γράμμα του ΜακΚλάρκ υποστηρίζοντας ότι διαθέτει πλήρη άγνοια ιστορίας και για αυτό αναιρεί τις Συμμαχικές νίκες και τηρεί μία ηττοπαθή στάση[480]. Η *Argus* στο πρωτοσέλιδο[481] δημοσιεύει δύο φωτογραφίες[482]. Η πρώτη απεικονίζει μία απροσδιόριστη άποψη της Κρήτης, πιθανώς πρόκειται για το λιμάνι της Σούδας. Η λεζάντα γράφει *«Σκληρή μάχη πραγματοποιείται ανάμεσα σε γερμανικές και Συμμαχικές δυνάμεις σε μία πικρή μάχη για την Κρήτη. Γερμανοί αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν όχι μακριά από τη θέση της Κυβέρνησης στα Χανιά, όπως φαίνεται στην αεροφωτογραφία».* Η δεύτερη φωτογραφία με τίτλο *«Άμυνες της Κρήτης»* απεικονίζει Έλληνες στρατιώτες να παρακολουθούν Βρετανούς οπλίτες να χρησιμοποιούν ένα αντιαεροπορικό πυροβόλο στους λόφους της Κρήτης. Το κεντρικό άρθρο γνωστοποιεί βάσει πληροφοριών από το Λονδίνο τις δυσκολίες στον αέρα για τη Βρετανία με τους στρατιωτικούς κύκλους του Καΐρου να κρίνουν κρίσιμη την κατάσταση. Στην τρίτη σελίδα ομοίως παρατίθενται οι δηλώσεις του Τσώρτσιλ ενώ παρακάτω τονίζονται οι γερμανικές απώλειες. Βάσει ανταποκριτή της εφημερίδας το Μάλεμε αρχικά είχε μόνο μερικά παραπήγματα ώσπου οι μηχανικοί της RAF το περασμένο φθινόπωρο (1940) κατασκεύασαν δύο στενούς διαδρόμους, στους οποίους οι Γερμανοί συγκέντρωσαν τώρα τους πρώτους αλεξιπτωτιστές. Στην τέταρτη σελίδα δημοσιεύεται ένα ρεπορτάζ του καθηγητή Ρόμπερτς (Professor S. M. Roberts), ο οποίος υποστηρίζει ότι όλα *«κρέμονται από μία κλωστή»* στην Κρήτη πραγματοποιώντας μία ανασκόπηση της Μάχης. Χαρακτηρίζει την επίθεση ως αναμενόμενη και προφανή κίνηση στη γενική στρατηγική της Γερμανίας αφού είχαν προηγηθεί ορισμένες προετοιμασίες στα αεροδρόμια της Νότιας Ελλάδας. Συνεχίζει γράφοντας πως παρότι ο «εχθρός» έχει τον έλεγχο στον αέρα λόγω της περιορισμένης δράσης της RAF, δεν έχει καταφέρει ακόμη να «σπάσει» την βρετανική κυριαρχία στη θάλασσα παρά τις συνεχείς προσπάθειές του. Τέλος καταλήγει στο ότι εάν οι Γερμανοί κατορθώσουν να καταλάβουν τη Σούδα, η ενίσχυση των Βρετανών δια θαλάσσης θα καταστεί εξαιρετικά δύσκολή καθώς οι λιμενικές εγκαταστάσεις στην Κρήτη είναι περιορισμένες στη βόρεια ακτή. Στην 21^{η} σελίδα

[480] Εφ. *The New Zealand Herald,* 24/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.973
[481] Εφ. *The Argus,* 24/05/1941, αρ. φ. 29.563
[482] Παράρτημα Α΄: Εικ. 75

συναντάται ένα αφιέρωμα στη ζωή του Φράιμπεργκ δημοσιεύοντας επιπλέον μία φωτογραφία του. Η *Sydney Morning Herald* ενημερώνει για τη συμμετοχή ανδρών του Πρώτου Αυστραλιανού Βασιλικού Τάγματος (First Australian Imperial Force) στην Μάχη της Κρήτης βάσει του ανταποκριτή της εφημερίδας από το Λονδίνο, την οποία χαρακτηρίζει ως την πιο περίεργη στην ιστορία. Γνωστοποιείται η κατάκτηση του αεροδρομίου του Μάλεμε από τις γερμανικές δυνάμεις ωστόσο παρουσιάζεται ως ένα ασήμαντο γεγονός καθώς βάσει των τελευταίων αναφορών η θέση στο Μάλεμε και το Ηράκλειο περιγράφεται ως ικανοποιητική. Τονίζονται ομοίως οι γερμανικές απώλειες εστιάζοντας κυρίως στη θάλασσα. Σημαντική είναι η αναφορά στη συμμετοχή ολόκληρου του πληθυσμού της Κρήτη, συμπεριλαμβανομένων γυναικών, όπως γράφεται, ο οποίος βοηθάει τα συμμαχικά στρατεύματα να καταδιώξουν τον «εχθρό». Εκτός αυτών για πρώτη φορά παρατηρείται η διάψευση της γερμανικής ανακοίνωσης μιλώντας για μία *«υποτιθέμενη επιτυχή αεροπορική επίθεση κατά του βρετανικού στόλου στην Ανατολική Μεσόγειο»* χωρίς όμως να γίνεται ακριβής αναφορά στην Κρήτη. Το άρθρο συνοδεύει ένας χάρτης[483] της Ανατολικής Μεσογείου[484]. Στις 25 Μαΐου δεν κυκλοφορεί καμία από τις εφημερίδες, την επομένη όμως (26/5) η *Evening Post* επιστρέφει δίνοντας τις λεπτομέρειες των τελευταίων ημερών. Κεντρικό ζήτημα αποτελεί η μείωση της προσγείωσης αερομεταφερόμενων Γερμανών στρατιωτών συγκριτικά με τις προηγούμενες ημέρες. Σύμφωνα με βρετανικές πηγές οι γερμανικές απώλειες είναι σοβαρές παρότι κατάφεραν να βομβαρδίσουν την πόλη των Χανίων. Ακολουθεί η αισιόδοξη δήλωση του Ταγματάρχη Χέιγουντ (Major General Heywood), αρχηγός της βρετανικής αποστολής στην Κρήτη, ο οποίος επέστρεψε στο Κάιρο: *«Νομίζω ότι θα είναι εφικτό να κρατήσουμε την Κρήτη. Βρετανικά στρατεύματα και πεζοναύτες μάχονται καλά σε αυτόν τον τύπο μάχης χέρι με χέρι».* Με λίγες μόνο λέξεις παρατίθεται η γερμανική ανακοίνωση, όπου η εφημερίδα εμφανέστατα αμφισβητεί, σχετικά με την κατάκτηση του δυτικού τμήματος του νησιού. Εντούτοις παρακάτω η εφημερίδα σπεύδει να χαρακτηρίσει τις ανακοινώσεις αυτές ως υπερβολικές και αβάσιμες. Στη σελίδα αυτή παρατηρείται ακόμη ένας χάρτης[485], ο οποίος απεικονίζει τα ανοιχτά μέτωπα στην Εγγύς και Μέση Ανατολή. Αναφορικά με το Μάλεμε η κατάσταση χαρακτηρίζεται αποφασιστικής σημασίας υποστηρίζοντας ότι υπάρχουν καλές πιθανότητες να εκτοπιστούν οι Γερμανοί από το αεροδρόμιο. Στην όγδοη σελίδα σε ένα άρθρο συσχετίζεται η

[483] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 54
[484] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 24/05/1941, αρ. φ. 32.263
[485] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 49

Μάχη της Κρήτης με το μέλλον στη Μέση Ανατολή, ενώ σε επόμενο βάσει του πρακτορείου Reuters γνωστοποιείται η απομάκρυνση του Βασιλιά της Ελλάδας στην Αίγυπτο καθώς η οικία του αποτέλεσε *«στόχο των Ναζί».* Στην ένατη σελίδα βάσει πληροφοριών από το Κάιρο παραθέτονται οι μεγαλεπήβολες δηλώσεις του Νεοζηλανδού πρωθυπουργού αναφορικά με την έκβαση της Μάχης[486]. Η *New Zealand Herald* την ίδια ημέρα στην έκτη σελίδα[487] σύμφωνα με πληροφορίες από το Κάιρο παραθέτει εκτενώς αποσπάσματα συνέντευξης του Φρέιζερ: *«Είμαι πολύ σίγουρος για το γεγονός ότι τα στρατεύματά μας της Νέας Ζηλανδίας και οι γενναίοι Αυστραλοί, Βρετανοί, Έλληνες και Κρητικοί σύντροφοί τους θα καταφέρουν να κρατήσουν την Κρήτη ενάντια σε ένα από τα σοβαρότερα αεροπορικά επεισόδια που έχουν ξεκινήσει και υπό συνθήκες που δεν θα επαναληφθούν ποτέ. [..]Γνωρίζω τα στρατεύματα της Νέας Ζηλανδίας και γνωρίζω ότι είναι ανυπέρβλητοι για τη συνεργασία, την ενότητα, την επιμονή, την πειθαρχία και την ατομική πρωτοβουλία, δείχνοντας την ποιότητά τους στην Ελλάδα. Αγωνιζόμαστε για τα μεγάλα ιδανικά, τα ιδανικά της ελευθερίας και των δίκαιων σχέσεων μεταξύ των εθνών, τα οποία υπερασπιζόμασταν στη Γενεύη πριν από την Κοινωνία των Εθνών. [..]Είμαστε η μικρότερη χώρα σε έδαφος και πληθυσμό από όλες τις κυριαρχίες, αλλά το πνεύμα μας δεν το ξεπερνάει κανένας και, έστω ότι μπορεί, ακόμη και αν επεκταθεί η ζώνη πολέμου, θα συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε για τα ιδανικά που πιστεύουμε».* Ακολουθεί στην έβδομη σελίδα ένα άρθρο βάσει πληροφοριών από το Λονδίνο, στο οποίο λόγος γίνεται για τις επιτυχίες των Συμμαχικών δυνάμεων, την κρίσιμη κατάσταση με μία σκληρή μάχη να εξελίσσεται στο Μάλεμε ενώ επαινείται η γενναιότητα των Νεοζηλανδών, οι οποίοι φωνάζουν την πολεμική τους κραυγή *«Άκε άκε κία κάχα»,* αλλά και των Ελλήνων, οι οποίοι φωνάζουν *«Αέρα».* Αντίστοιχο άρθρο είχε δημοσιευθεί και στον βρετανικό τύπο, όπως προείδαμε. Στη συνέχεια αναφέρεται η κυνική παράβλεψη των απωλειών της Γερμανίας. Σε επόμενο άρθρο υποστηρίζεται ότι καταφθάνουν στο νησί περισσότεροι «υπερασπιστές» με επιπλέον Αυστραλούς να ενισχύουν την άμυνα της Κρήτης. Εκτός αυτών εν συντομία αναφέρονται οι ισχυρισμοί του Βερολίνου για κατάκτηση του δυτικού τμήματος της νήσου. Στην όγδοη σελίδα το ενδιαφέρον στρέφεται στην επιτυχημένη δράση του Πολεμικού Ναυτικού της Βρετανίας απωθώντας τις γερμανικές προσπάθειες να πλησιάσουν στη νήσο παραθέτοντας μαρτυρίες, όπως έχουμε συναντήσει ήδη στον βρετανικό τύπο. Η εφημερίδα δεν παραλείπει να διαψεύσει σε αυτό το σημείο τους

[486] Εφ. *The Evening Post*, 26/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 122
[487] Εφ. *The New Zealand Herald*, 26/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.974

γερμανικούς ισχυρισμούς χαρακτηρίζοντας τις δηλώσεις τους ως υπερβολικές και εξωπραγματικές. Ομοίως η είδηση δημοσιεύεται στην τρίτη σελίδα της *Argus.* Στην δέκατη σελίδα στη στήλη «Γράμματα στον εκδότη» δημοσιεύεται μία επιστολή με την υπογραφή MacClure, στην οποίαν υποστηρίζεται ότι η απώλεια της Κρήτης δεν είναι τόσο σημαντική ή κρίσιμη όπως παρουσιάζεται, συνεπώς δεν αξίζει για τους Νεοζηλανδούς στρατιώτες να πολεμήσουν έως θανάτου, κατά τη δήλωση του Τσώρτσιλ, καθώς δεν θα επηρεάσει το γενικό αποτέλεσμα του πολέμου. Η αυστραλιανή *Argus* στο πρωτοσέλιδο[488] βάσει Λονδίνου ενημερώνει για τον βομβαρδισμό ναζιστικών αεροπλάνων προκαλώντας «τεράστιες ζημιές», σημειώνοντας ακόμα μία επιτυχία της RAF. Σχετικά με το Μάλεμε γράφεται αορίστως ότι μαίνεται σκληρή μάχη καθώς οι γερμανικές δυνάμεις αποβιβάζουν συνεχώς νέες δυνάμεις καθιστώντας την κατάσταση σοβαρή. Παρατίθεται ομοίως αποσπασματικά η συνέντευξη του Φρέιζερ. Στην τρίτη σελίδα δημοσιεύεται ένα ρεπορτάζ του δημοσιογράφου ΜακΑλπλν (E. W. MacAlplne) με τίτλο *«Αναγκαία έρευνα στην Κρήτη»*, όπου τονίζει αρχικά ότι είναι πολύ νωρίς για να γνωρίζει κανείς την έκβαση της Μάχης. Ωστόσο αναφέρει ότι τουλάχιστον δύο μήνες πριν την επίθεση, το νησί διέθετε Έλληνες στρατιώτες και Κρητικούς ατάκτους, οι οποίοι έχουν μακρά παράδοση σε μάχες και προστασία στη θάλασσα. Θέτει ακόμη ένα καίριο ερώτημα σχετικά με τα αεροδρόμια στη νήσο: *«Εάν αληθεύει ότι τα αεροδρόμια στην Ελλάδα ήταν τόσο φτωχά ώστε δεν ήμασταν σε θέση να τα χρησιμοποιήσουμε, πώς είναι δυνατόν οι Γερμανοί να προσγειώνουν τώρα όχι μόνο έναν εντυπωσιακό αριθμό αεροπορικών δυνάμεων από τα ίδια αεροδρόμια αλλά ριψοκινδυνεύοντας κιόλας με τη χρήση ανεμοπτέρων γεμάτα στρατιώτες και μεταγωγικών αεροπλάνων;».* Στη *Sydney Morning Herald* στην όγδοη σελίδα[489] το άρθρο γνώμης φέρνει στο επίκεντρο τον Τσώρτσιλ με αφορμή τη δήλωση του για τον αγώνα «έως θανάτου» για την Κρήτη. Η αυστραλιανή εφημερίδα τηρεί μία ουδέτερη στάση χωρίς να σχολιάζει τις κινήσεις αυτές. Στη συνέχεια σε ρεπορτάζ στρατιωτικού ανταποκριτή της εφημερίδας σχολιάζεται η άφιξη βρετανικών μαχητικών αεροπλάνων ως ενθαρρυντική αλλά και ενδιαφέρουσα, προχωρώντας σε μία ανασκόπηση της RAF. Σε ανταπόκριση από το Λονδίνο τονίζεται το ακμαίο ηθικό των Συμμαχικών δυνάμεων και η μεταφορά του Έλληνα βασιλιά στην Αίγυπτο προκειμένου να μην επηρεάσει αρνητικά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Με τίτλο *«Αυστραλοί στην Κρήτη – Ένας σκληρός λαός»* περιγράφεται από πολεμικό

[488] Εφ. *The Argus*, 26/05/1941, αρ. φ. 29.564
[489] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 26/05/1941, αρ. φ. 32.264

ανταποκριτή της εφημερίδας στο Κάιρο η στάση των Αυστραλών στρατιωτών στη νήσο. Αμέσως κατά την άφιξή τους στην Κρήτη, όπως γράφεται, ξεκίνησαν εντατική εκπαίδευση στην άμυνα στις ακτές αλλά και στις μεθόδους αντιμετώπισης αλεξιπτωτιστών, καθώς ήταν η πιο αναμενόμενη επίθεση από τον «εχθρό». Στη συνέχεια, ενώ σκληραγωγούνταν με την πάροδο των μηνών, αποτέλεσαν σημαντικό τμήμα των υπερασπιστών του νησιού. Ενδιαφέρον προκαλεί η αναδημοσίευση της είδησης της βρετανικής εφημερίδας *Sunday Dispatch*, κατά την οποίαν ο Χίτλερ σχεδιάζει εάν κερδίσει την Κρήτη, να συναντήσει τον Στάλιν και να συνάψουν επισήμως μία νέα ρωσογερμανική συμφωνία, η οποία ήδη βρίσκεται σε προσχέδιο.

Στον αμερικανικό Τύπο στις 23 Μαΐου η *New York Post* γράφει στο πρωτοσέλιδο[490] για την επανάκτηση δύο πόλεων στην Κρήτη από τους Βρετανούς χάρη στις δυνάμεις του Πολεμικού Ναυτικού. Βάσει της ενημέρωσης από το Λονδίνο, τα Χανιά και το Ρέθυμνο επανήλθαν στις βρετανικές δυνάμεις αποδεικνύοντας την υπεροχή των δυνάμεων της θάλασσας έναντι του αέρα. Δημοσιεύεται επιπλέον ένας χάρτης[491] της νήσου. Περιγράφονται παρακάτω αναλυτικά οι εξελίξεις στην Κρήτη συνεχίζοντας στη δωδέκατη σελίδα και χαρακτηρίζοντας την κατάσταση ευνοϊκή για τα συμμαχικά στρατεύματα προβάλλοντας μία αισιόδοξη εικόνα. Στην 16η σελίδα παρατηρείται μία μικρή αναφορά στη χρήση ανεμοπτέρων στην Κρήτη. Συγκεκριμένα γράφεται ότι η ναζιστική εισβολή με ανεμοπλάνα στην Κρήτη θα πρέπει να αποτελέσει προειδοποίηση για τις ΗΠΑ, ώστε να προετοιμαστούν για ενδεχόμενη χρήση ιδίων μέσων μεταφοράς στρατιωτών, θεωρώντας πιθανή μία αντίστοιχη επίθεση στην Αγγλία. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[492] γράφει ότι οι δυνάμεις των αλεξιπτωτιστών κρατούν κομβικά σημεία στη νήσο τονίζοντας τη μειονεκτική θέση των Συμμαχικών δυνάμεων λόγω της έλλειψης υποστήριξης από τη RAF. Στις 24 Μαΐου η *New York Post* αναφέρει στο πρωτοσέλιδο[493] την επιστροφή της Βασιλικής Αεροπορίας στην Μάχη της Κρήτης ενώ εκ Καΐρου σημειώνεται η καταστροφή 14 γερμανικών μαχητικών αεροπλάνων. Από το Λονδίνο γνωστοποιείται η σκληρή μάχη που μαίνεται γύρω από το αεροδρόμιο του Μάλεμε. Επαναδημοσιεύεται επιπλέον ο χάρτης της Κρήτης, όπως προείδαμε, με τίτλο *«Η Μάχη της Κρήτης κλιμακώνεται».* Πέρα από αυτά με τίτλο *«Οι Ναζί ισχυρίζονται ότι κατέχουν την Δυτική Κρήτη»* παρατίθεται το ανακοινωθέν της Βέρμαχτ. Η *Washington*

[490] Εφ. *New York Post*, 23/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 189
[491] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 56
[492] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 23/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 226
[493] Εφ. *New York Post*, 24/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 190

Reporter στο πρωτοσέλιδο[494] έχει ως κεντρικό τίτλο *«Το Βερολίνο υποστηρίζει ότι η Λούφτβαφε ελέγχει την περιοχή πάνω από την Κρήτη».* Εκ Βερολίνου περιγράφονται αναλυτικά οι εξελίξεις στη νήσο, ενώ υποστηρίζεται ότι η εισβολή στην Κρήτη, παρά τις επίσημες αρνήσεις, αποτελεί μία πρόβα για τις γερμανικές δυνάμεις για τις επερχόμενες επιθέσεις τους σε άλλα νησιά, τα οποία υπερασπίζονται οι Βρετανοί. Στην τέταρτη σελίδα δημοσιεύεται μία γελοιογραφία[495] με τίτλο *«Γενική Πρόβα».* Απεικονίζεται ένας αλεξιπτωτιστής συνοφρυωμένος να ίπταται πάνω από την Κρήτη ενώ βάλλεται από εισερχόμενα πυρά. Πίσω του ο «μεγαλόκαρδος», όπως γράφεται, Χίτλερ λέει: *«Όταν τελειώσεις με την δουλειά μπορείς να πρωταγωνιστήσεις στο βρετανικό θέατρο»*. Από κάτω μία πινακίδα γράφει *«Μεσόγειος: Θέατρο Πολέμου»*. Η γελοιογραφία αφορά την πιθανή εισβολή της Ναζιστικής Γερμανίας στη Βρετανία μετά την επιχείρηση στην Κρήτη. Στον πόλεμο το «θέατρο» αποτελεί έναν στρατιωτικό όρο για μία περιοχή όπου εξελίσσεται μία ένοπλη σύγκρουση[496]. Ένα από τα κύρια θέατρα επιχειρήσεων αποτέλεσε αυτό της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Ομοίως η γελοιογραφία δημοσιεύεται στην τέταρτη σελίδα της *Wilmington Morning Star*, η οποία στο πρωτοσέλιδο[497] δημοσιεύει ένα ρεπορτάζ του Λάρι Άλεν (Larry Allen) με τίτλο *«Σύμμαχοι υπερασπιστές της Κρήτης - αιφνιδιάζουν τους Γερμανούς στο αεροδρόμιο του Μάλεμε μετά την επανάκτηση σημαντικών πόλεων».* Ένα ακόμη άρθρο της εφημερίδας περιγράφει τις εξελίξεις στο αεροδρόμιο του Μάλεμε βάσει πληροφοριών από το Κάιρο θέτοντας επιπλέον το ζήτημα της έλλειψης επισήμων αναφορών από την γερμανική διοίκηση. Στην τέταρτη σελίδα δημοσιεύεται μία αποτίμηση των πρώτων ημερών της Μάχης της Κρήτης από την εφημερίδα κάνοντας λόγο για 1.500 Γερμανούς αλεξιπτωτιστές κατά την πρώτη ημέρα και 3.000 την ίδια νύχτα να προσγειώνονται στη νήσο. Τη δεύτερη ημέρα υπολογίζονται 7.000 επιπλέον αλεξιπτωτιστές να μετέχουν στην επίθεση. Στις 26 Μαΐου η *New York Post* στο πρωτοσέλιδο[498] γράφει για τη μεταφορά από αέρος γερμανικών αρμάτων μάχης στην Κρήτη στο αεροδρόμιο του Μάλεμε. Εκ Καΐρου αναφέρεται ότι οι «Ναζί» και οι Νεοζηλανδοί μάχονται ακατάπαυστα ενώ η RAF βοήθησε αποτελεσματικά τα βρετανικά στρατεύματα στο Μάλεμε καταρρίπτοντας 21 «ναζιστικά» αεροπλάνα. Τέλος παρατίθεται η δήλωση της

[494] Εφ. *The Washington Reporter,* 24/05/1941, αρ. φ. 20.128
[495] Παράρτημα Α΄: Εικ. 89
[496] Vego N. M., *Joint Operational Warfare: Theory and Practice,* United States Naval War College 2007, pp. IV4-IV7
[497] Εφ. *Wilmington Morning Star,* 24/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 227
[498] Εφ. *New York Post*, 26/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 191

Βέρμαχτ σχετικά με άφιξη γερμανικών ενισχύσεων στην Κρήτη. Η *Washington Reporter* στο πρωτοσέλιδο[499] σε ανάλογο ύφος γνωστοποιεί την ενίσχυση των γερμανικών δυνάμεων στο αεροδρόμιο του Μάλεμε. Βάσει βρετανικών πηγών και οπτικής σημειώνοντας οι εξελίξεις στη νήσο, ενώ χρησιμοποιείται και μία ανταπόκριση από την Κωνσταντινούπολη, κατά την οποία οι Γερμανοί υποφέρουν από βαριές απώλειες στην προσπάθειά τους να πάρουν τον έλεγχο στην Κρήτη. Στην *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[500] σχολιάζεται επιπλέον η σιωπή της Γερμανικής Ανώτατης Διοίκησης χαρακτηρίζοντάς της ως απρόθυμη να συζητήσει τις επιχειρήσεις αποφεύγοντας να επιβεβαιώσει τη μεταφορά ενισχύσεων. Εκτός αυτών δημοσιεύεται η δήλωση του Γενικού Επιτελείου της Βρετανίας αναφορικά με τη διακοπή της πτώσης Γερμανών αλεξιπτωτιστών στη νήσο. Ωστόσο οι πτώσεις δεν έχουν σταματήσει εντελώς αλλά έχουν μειωθεί συγκριτικά με τις προηγούμενες ημέρες. Στην δεύτερη σελίδα το άρθρο συνεχίζει αναφέροντας τον βομβαρδισμό των Χανίων από γερμανικά αεροπλάνα. Κατά τη δήλωση του στρατηγού Χέιγουντ η αποχώρηση από την Ελλάδα και η Μάχη στην Κρήτη αποτελούν μέρος ενός στρατηγικού σχεδίου.

[499] Εφ. *The Washington Reporter*, 26/05/1941, αρ. φ. 20.129
[500] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 26/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 228

Ο Έλληνας Βασιλιάς στο Κάιρο: Εγκατάλειψη ή Απόδραση;

Ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ στις 25 Απριλίου του 1941 αποχώρησε από την Αθήνα με αρχικό προορισμό την Κρήτη. Ο Σερ Μάικλ Πάλαιρετ (Sir Michael Palairet), πρεσβευτής των Βρετανών στην Αθήνα, στις 15 Απριλίου σε απόρρητο τηλεγράφημά του προς το Υπουργείο Εξωτερικών γράφει ότι παρά τα γεγονότα στην ηπειρωτική Ελλάδα, είναι πολιτικώς σημαντικό να παραμείνει ο Βασιλιάς και η ελληνική κυβέρνηση σε ελληνικό έδαφος στην Κρήτη, εκφράζοντας την εμπιστοσύνη του ότι άμεσα θα πραγματοποιηθεί αυτή η κίνηση από πλευρά προμηθειών και άμυνας ειδικά για επιθέσεις από τον αέρα. Το τηλεγράφημα κλείνει με το ερώτημα του Πάλαιρετ για το εάν υπάρχουν επαρκή και αρκετά αεροδρόμια στη νήσο[501]. Ωστόσο σε τηλεγράφημα του Λάμπσον προς το Υπουργείο Εξωτερικών την 1η Μαΐου υποστηρίζεται ότι παρά τα δυνατά επιχειρήματα του Πάλαιρετ, η προσπάθεια κράτησης της Κρήτης, η οποία θα μπορούσε να είναι και ανεπιτυχής, θα δημιουργούσε μεγάλο ρίσκο με κίνδυνο να χαθεί η Αίγυπτος[502]. Ο Φράιμπεργκ μετά τη μεταφορά του Βασιλιά στην Κρήτη είχε να αντιμετωπίσει ένα ακόμη πρόβλημα, της πιθανής αιχμαλώτισής του από τους αλεξιπτωτιστές[503]. Εν τέλει στις 24 Μαΐου εξαιτίας της γερμανικής εισβολής στη νήσο ο Βασιλιάς φυγαδεύτηκε στο Κάιρο της Αιγύπτου με μέλη της κυβέρνησης Τσουδερού, όπου παρέμεινε έως την αποχώρηση των γερμανικών κατοχικών στρατευμάτων από την Ελλάδα τον Οκτώβριο του 1944[504]. Ο ελλαδικός και διεθνής Τύπος παρουσίασε έντονο ενδιαφέρον για το εν λόγω περιστατικό προβάλλοντάς το με εντελώς διαφορετικό τρόπο στο αναγνωστικό κοινό. Ο μεν αξονικός Τύπος χρησιμοποίησε προπαγανδιστικά την «εγκατάλειψη» της Κρήτης από τον Έλληνα Βασιλιά σημειώνοντας πρωτίστως ότι γενικότερα αναφέρεται χαρακτηριστικά στον Γεώργιο ως ο «πρώην» Βασιλιάς της Ελλάδας, ενώ ο συμμαχικός Τύπος πρόβαλλε την αναγκαιότητα αποχώρησής του από τη νήσο προκειμένου να διεξαχθούν αποτελεσματικότερα οι κατά τόπους επιχειρήσεις.

Στον ναζιστικό Τύπο προηγείται της «εγκατάλειψης» μία ενδιαφέρουσα αναφορά για τον Βασιλιά στις 23 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[505] της *Illustrierte Kronen Zeitung* στη στήλη των

[501] CAB 79/10/35. Telegram NO. 723
[502] FO 954/5A/68. Telegram NO. 1175
[503] Stewart I. McD. G., *ό.π.*, p. 93
[504] Davin D., *ό.π.*, pp. 468-470
[505] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 23/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.854

συντόμων ειδήσεων ως εξής: *«Ο γιος του Ρούζβελτ , Τζέιμς, αφού επέστρεψε από την Κρήτη, δήλωσε ότι επέστρεψε γεμάτος έμπνευση για την υπεράσπιση της Ελλάδας και για την βοήθεια των ΗΠΑ, μετά από τη συνομιλία του με τον Έλληνα βασιλιά»* αφήνοντας να καταλάβει κανείς ότι οι ΗΠΑ είναι στο πλευρό της Γερμανίας, αφού εκείνη παρουσιάζεται ως ο υπερασπιστής της Ελλάδας και η Βρετανία ως εχθρός. Ο Αμερικανός πρόεδρος Ρούζβελτ στα μέσα Απριλίου 1941 έδωσε εντολή στον υιό του να αναλάβει τη μυστική διπλωματική αποστολή να πληροφορήσει Συμμαχικές κυβερνήσεις, πως σύντομα οι ΗΠΑ θα συμμετείχαν στον πόλεμο, ανάμεσα τους η Κίνα, η Αίγυπτος, η Γιουγκολαβία και η Ελλάδα[506]. Συνεπώς βρέθηκε στην Κρήτη προκειμένου να συναντήσει τον Έλληνα Βασιλιά στις 15 Μαΐου, όπως επιβεβαιώνουν οι αυστραλιανές εφημερίδες *The Newcastle Sun* και *Daily Mercury*, οι οποίες παραθέτουν το γράμμα του απεσταλμένου του Προέδρου των ΗΠΑ προς τον βασιλιά Γεώργιο: *«Έχετε τους επαίνους και τις προσευχές μας για τον εξαιρετικό αγώνα των Ελλήνων. Εύχομαι να μπορούσα να προσφέρω μεγαλύτερη βοήθεια από εμάς και συντομότερα. Μπορώ μόνο να πω πως κάνω κάθε προσπάθεια. Την καλύτερη τύχη σε εσάς και τους φίλους σας»*[507]. Η νεοζηλανδική *New Zealand Herald* στις 4 Ιουνίου δημοσίευσε μία φωτογραφία[508] του Τζέιμς Ρούσβελτ στην Μέση Ανατολή[509]. Η *Illustrierte Kronen Zeitung* στο πρωτοσέλιδο[510] στις 22 Μαΐου στην καθημερινή στήλη των συντόμων ειδήσεων σημειώνει πως πέντε μέλη της πρώην ελληνικής κυβέρνησης, που είχαν καταφύγει στην Κρήτη, κατέφυγαν προς το Κάιρο, ενώ η *Südostdeutsche Tageszeitung* στην τέταρτη σελίδα[511] φέρει τον τίτλο *«Η ελληνική κυβέρνηση αποσύρθηκε στο Κάιρο».* Επιπλέον δημοσιεύεται στην *Hamburger Anzeiger* ένα μικρό άρθρο με τίτλο *«Απόδραση από την Κρήτη»*, το οποίο βάσει πρακτορείου Reuters γνωστοποιεί τη μεταφορά του Βασιλιά και των πέντε πρώην Ελλήνων υπουργών (Ναυτιλίας, Εσωτερικών, Τύπου, Παιδείας και Εμπορικής Ναυτιλίας) στο Κάιρο[512]. Στις 23 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[513] της *General Anzeiger* γράφεται με τίτλο *«Δραπέτευσαν από την Κρήτη με προορισμό την Αίγυπτο»* πως: *«Πέντε μέλη της πρώην ελληνικής κυβέρνησης, που είχαν ήδη φύγει από την Αθήνα, έφυγαν τώρα και από την Κρήτη. Τους είδανε, όπως αναφέρει το Reuters, στην Αίγυπτο.*

[506] Baron S., *Valor of Many Stripes: Remarkable Americans in World War II*, McFarland 2019, σ. 26
[507] Εφ. *Daily Mercury*, 17/05/1941, Vol. 75, No. 117 σ. 7; Εφ. *The Newcastle Sun*, 16/05/1941, No. 7304
[508] Παράρτημα Α΄: Εικ. 70
[509] Εφ. *The New Zealand Herald*, 04/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.982
[510] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 22/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.853
[511] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 22/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 53
[512] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 22/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 118
[513] Εφ. *General Anzeiger*, 23/05/1941, έτος 53ο , αρ. φ. 17068

Η μοίρα όλων των κυβερνήσεων όχι μόνο βρίσκεται στα χέρια της Βρετανίας, αλλά δεν κατάφεραν ούτε τα μέλη τους να γλιτώσουν. Αντιθέτως θα πρέπει να συνεχίσουν να φυτοζωούν στη χώρα του Τσώρτσιλ ως παρακράτη». Η *Illustrierte Kronen Zeitung* ολιγόλογη στις 24 Μαΐου στην τρίτη σελίδα[514] παραθέτει ένα μικρό ρεπορτάζ με τίτλο *«Ο Έλληνας Βασιλιάς τράπηκε σε φυγή στο Κάιρο»*, στο οποίο κατά την ιταλική εφημερίδα *Gazetta del Popolo* ο βασιλιάς Γεώργιος της Ελλάδας, τα μέλη της βασιλικής οικογένειας, ο πρωθυπουργός και υπουργοί κατέφθασαν στο Κάιρο ενώ στις 26 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[515] γίνεται αναφορά με ειρωνικό ύφος στην *«προδοσία του τελευταίου Βασιλιά της Ελλάδας»*, ο οποίος «*παρέδωσε την Κρήτη στους Βρετανούς»*. Για πρώτη φορά στην εφημερίδα της Βόννης *General Anzeiger* στο πρωτοσέλιδο[516] δημοσιεύεται η είδηση γράφοντας: *«Όπως ήταν αναμενόμενο, ο πρώην Έλληνας Βασιλιάς εκδιώχθηκε επίσης από την Κρήτη αφού πρώτα τον πυροβόλησαν. Αυτά τα πλοία δεν έχουν καμία αξία, καθώς αυτός έφερε τους Άγγλους στην Κρήτη και οι Άγγλοι νικήθηκαν. Με κατεύθυνση την Αίγυπτο, όπως ανακοινώθηκε επίσημα στο Κάιρο, ο Έλληνας Βασιλιάς και η ελληνική κυβέρνηση εγκατέλειψαν την Κρήτη. Ακόμα και το Reuters αισθάνεται την υποχρέωση να το δικαιολογήσει με κάποιο τρόπο, και ισχυρίζεται ότι έγινε για να μην παρεμποδιστούν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις. Όπως ανέφερε το Reuters για την πιθανή παρεμπόδιση των στρατιωτικών επιχειρήσεων, όπως λαμβάνουν χώρα τώρα στην Κρήτη, μπορεί κάποιος να φανταστεί από το γεγονός ότι ορισμένοι άνανδροι κρύβονται σε ένα ήσυχο ξενοδοχείο ή στα πυκνά δάση της Κρήτης, αφήνοντας τον λαό στη μοίρα του, βυθισμένος στην ατυχία του».* Ο Γκέμπελς στο ημερολόγιό του σημειώνει σχετικά με την «πομπώδη» διακήρυξη του Βασιλιά πως την επεξεργάζονται τμηματικά με μεθοδικότητα[517], πράγμα που θα δούμε σε άρθρο την επόμενη ημέρα. Στις 27 Μαΐου γράφεται στο πρωτοσέλιδο[518] της *Hamburger Anzeiger* πως η εκκένωση των βρετανικών στρατευμάτων έχει ήδη αρχίσει, ενώ η διαφυγή του Έλληνα «πρώην» Βασιλιά και των υπουργών του, καθώς και πολλών Βρετανών αξιωματικών από την Κρήτη αποτελεί ένα δυσοίωνο σημάδι για την τύχη των Συμμαχικών δυνάμεων. Στο πρωτοσέλιδο[519] της *General Anzeiger* με τίτλο *«Συμπτώματα διάλυσης»* γράφεται ένα σχετικό άρθρο με έντονο ύφος. Το άρθρο ξεκινά ως εξής: *«Την εποχή του Φρειδερίκου Α' ήταν*

[514] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 24/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.855
[515] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 26/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.857
[516] Εφ. *General Anzeiger*, 26/05/1941, έτος 53ο , αρ. φ. 17070
[517] Καλλιβρετάκης Λ. (2002), *ό.π.,* σ. 241.
[518] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 27/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 122
[519] Εφ. *General Anzeiger*, 27/05/1941, έτος 53ο , αρ. φ. 17071

συνηθισμένο ο Βασιλιάς να αγωνίζεται με τους στρατιώτες του, έτοιμος να πολεμήσει μαζί τους ή και να πεθάνει. Το παράδειγμα του Έλληνα βασιλιά Γεώργιου αποκαλύπτει με ιδιαιτέρως αποκρουστική σαφήνεια, ότι ο δημοκρατικός Βασιλιάς παράτησε με άσχημο τρόπο το στράτευμα του, αλλά όχι χωρίς να κάνει μια ηρωική δήλωση. Τότε ήταν πεπεισμένος ότι η συνεχιζόμενη παρουσία του στην Κρήτη θα εμπόδιζε τη διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων. Ένας Βασιλιάς που εμποδίζει με την παρουσία του τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, είναι πιθανώς ακόμα ένα κατασκεύασμα που λέγεται πρώτη φορά στην ιστορία από βασιλικό στόμα και δίνει την αίσθηση της αδυναμίας στους Γερμανούς στρατιώτες. Αυτός ο Βασιλιάς απευθύνθηκε μετέπειτα στον προδομένο λαό του, σε όλους τους αγωνιστές του νησιού και τους ζήτησε να δείξουν την συντροφικότητά τους. Υπάρχει άραγε κάτι τέτοιο; Αυτός ο δειλός τολμά να μιλήσει για θάρρος και για θυσίες που θα εξασφαλίσουν την επιτυχία σε αυτόν τον αγώνα». Παρατηρείται εδώ αρχικά η σύγκριση μεταξύ του Φρειδερίκου Α΄ Βαρβαρόσσα (Friedrich I. Barbarossa), ο οποίος διετέλεσε αυτοκράτορας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας κατά τα έτη 1155 – 1190 και ολοκλήρωσε επιτυχώς έξι εκστρατείες στην Ιταλία[520]. Ηγήθηκε επίσης του γερμανικού στρατού κατά την Τρίτη Σταυροφορία, όπου πέθανε κατά τη διάρκεια του αγώνα. Θεωρείται ως ο οραματιστής της παγκόσμιας κυριαρχίας ενσαρκώνοντας το ιπποτικό ιδεώδες. Σε αντίθεση με αυτή την ηρωική στάση ενός αυτοκράτορα θέτει η εφημερίδα τον Έλληνα βασιλιά. Το άρθρο συνεχίζει θέτοντας το εξής ερώτημα: *«Πώς θα μπορέσει ο ελληνικός λαός και ο πληθυσμός της Κρήτης να πιστέψει κάτι τέτοιο, όταν ο Βασιλιάς τους παραδέχτηκε ότι είναι αδύνατο γι' αυτόν να μείνει στο νησί με τα άλλα μέλη της κυβέρνησης ή με το γενικό επιτελείο των Συμμάχων;»*. Η εφημερίδα απαντά: *«Με άλλα λόγια: Από την μέρα που έφυγε ο Βασιλιάς, φάνηκαν τα συμπτώματα της διάλυσης στο νησί και η σίγουρη σύνδεση των Συμμαχικών στρατευμάτων μεταξύ τους στην Κρήτη και πλέον όχι με την Ανώτατη Διοίκηση. Το γεγονός αυτό πρέπει να σημειωθεί, καθώς χαρακτηρίζει το θράσος του Τσώρτσιλ με τα απερίγραπτα ψέματα που είπε στον κόσμο, όταν η Ανώτατη Διοίκηση παρέμενε σιωπηλή».* Η *General Anzeiger* συνεχίζει τις κατηγορίες κατά του Τσώρτσιλ για παραπληροφόρηση και ψευδείς ειδήσεις. Το άρθρο κλείνει με μία δήλωση του πρωθυπουργού της Αυστραλίας, ο οποίος υποστηρίζει πως ο πόλεμος για τη Βρετανία έχει λάβει μοιραία τροπή μετά την αποχώρηση του βασιλιά Γεώργιου Β΄, γεγονός που ήταν αδιανόητο πριν δύο χρόνια. Η εφημερίδα ωστόσο τείνει να

[520] Βλ. Καραγεώργος Στ. Β., *Η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Μεσαιωνική περίοδος, τόμος Α΄,* Ιστορικές εκδόσεις Στεφ. Δ. Βασιλόπουλος, Αθήνα 1987; Freed B. J., *Frederick Barbarossa. The Prince and the Myth*, Yale University Press, New Haven Connecticut 2016

σχολιάσει τη δήλωση αυτή γράφοντας: *«Με αυτά τα λόγια, χαρακτηρίστηκε η εγκληματική αμέλεια της ομάδας του Τσώρτσιλ, η οποία έστειλε τον λαό της σε ένα θανάσιμο πόλεμο, χωρίς να έχει μία ξεκάθαρη εικόνα της ανώτερης δύναμης του εχθρού».* Γενικότερα συναντώνται στο άρθρο αυτό λέξεις και φράσεις με ειδικό συναισθηματικό και ηθικό υπόβαθρο προκειμένου να προκαλέσουν συναισθηματική φόρτιση στο αναγνωστικό κοινό αφοπλίζοντας τους μηχανισμούς σκέψης και λογικής, παρουσιάζοντας τόσο τον Βασιλιά όσο και τον Τσώρτσιλ ως ανέντιμους και προδότες προς τον λαό. Στις 29 Μαΐου κυριαρχεί στο πρωτοσέλιδο[521] της *General Anzeiger* ο τίτλος *«Η Ελλάδα εξοργισμένη με τον Βασιλιά που τράπηκε σε φυγή».* Η εφημερίδα γράφει πως: *«Όλα τα νέα από την Ελλάδα συμφωνούν ότι η επαίσχυντη φυγή του πρώην βασιλιά Γεώργιου από την Κρήτη και ακόμα περισσότερο την τελευταία έκκληση του προς τους κατοίκους του νησιού να συνεχίσουν τον πλέον απελπιστικό αγώνα κατά των γερμανικών στρατευμάτων, έχουν προκαλέσει βαθιά απέχθεια και παράφορη οργή στην ελληνική πατρίδα».* Η εφημερίδα σχολιάζει ακόμη ότι: *«με αυτή τη συμπεριφορά του εξαφανίστηκε και το τελευταίο ίχνος συμπάθειας του λαού που είχε απομείνει για τον φυγά πρώην Βασιλιά και αποκαλύφθηκαν οι μεγάλες ευθύνες του για την καταστροφή της Ελλάδα. Επίσης, στην Κρήτη, αιωρείται το ερώτημα για το αν εξακολουθεί να έχει νόημα η συνέχιση της αντίστασης, μετά την άνανδρη φυγή του Βασιλιά και την εγκατάλειψη των στρατιωτών του».* Παρατηρείται η εξατομίκευση του αντιπάλου στο πρόσωπο του Γεωργίου Β΄ συγκεντρώνοντας τα πυρά εναντίον του, καλλιεργώντας παράλληλα το μίσος προς εκείνον. Η *Berliner Morgenpost* στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[522] διαψεύδει το τελεσίγραφο του *«φυγά πρώην Έλληνα πρωθυπουργού Τσουδερού»*, το οποίο ήρθε στο φως της δημοσιότητας από το πρακτορείο Reuters γράφοντας ότι θεωρεί βάρβαρο τον τρόπο κατά τον οποίο οι γερμανικές δυνάμεις κατέλαβαν τα Χανιά, το Ηράκλειο (Κάντια) και το Ρέθυμνο καθώς βομβάρδισαν έως και νοσοκομεία. Η εφημερίδα αντεπιτίθεται ως εξής: *«το νέο, φρικτό παραμύθι που ο κύριος Τσουδερός διηγήθηκε και δημοσίευσε μέσω της Reuters δεν προκαλεί συγκίνηση στην κοινή γνώμη. Είναι ευρέως γνωστό σε όλον τον κόσμο ότι ο ίδιος ο κύριος Τσουδερός υποστήριξε πριν μερικές εβδομάδες ένα παρόμοιο ψέμα. Τότε ανακοίνωσε ότι γερμανικά αεροσκάφη βομβάρδισαν αρχαία πολιτισμικά μνημεία στην Αθηνά, αποδίδοντας το ψέμα του λίγες ώρες αργότερα σε παραπληροφόρηση του*

[521] Εφ. *General Anzeiger*, 29/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17073
[522] Εφημερίδα *Berliner Morgenpost*, 30/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 129

ιδίου. [..] Με αυτό το νέο του ψέμα όμως απέδειξε ο Έλληνας πρωθυπουργός ότι δικαίως έχει πλεόν τη μοίρα ενός άτιμου φυγά».

Στον κατοχικό ελλαδικό Τύπο στις 23 Μαΐου η *Ακρόπολις* στο πρωτοσέλιδο[523] βάσει του πρακτορείου Τρανσόσεαν επιβεβαιώνει την είδηση πως έφτασαν στο Κάιρο *«φυγάδες»* έξι μέλη της Κυβέρνησης, τα οποία έφυγαν από την Κρήτη λόγω γερμανικών βομβαρδισμών: *«Ο τέως Βασιλεύς της Ελλάδος Γεώργιος, έφθασε σήμερον Πέμπτη αεροπορικώς εις Κάιρον. Ο Διάδοχος Παύλος ως και άλλα μέλη της ελληνικής βασιλικής οικογενείας, ευρίσκονται ήδη εις Αίγυπτον από της παρελθούσης Τρίτης. Χθες έφθασαν επίσης εις Αίγυπτον δι' αεροπλάνου φυγάδες, ο Τσουδερός και δύο άλλοι υπουργοί».* Σκοπίμως χρησιμοποιείται ο χαρακτηρισμός «φυγάς» προκειμένου να δημιουργηθεί ένα κλίμα αντιπάθειας και αποστροφής προς τα μέλη της εξόριστης κυβέρνησης και της βασιλικής οικογένειας τονίζοντας πως «εγκαταλείπουν» την Ελλάδα. Πανομοιότυπη η είδηση δημοσιεύεται στο πρωτοσέλιδο[524] της εφημερίδας *Νεολόγος Πατρών*. Στη δεύτερη σελίδα[525] της *Απογευματινής* βάσει πρακτορείου Reuters μεταδίδονται τα παραπάνω γεγονότα, επακριβώς η είδηση βρίσκεται στη δεύτερη σελίδα[526] της εφημερίδας *Νέα Ευρώπη*. Στις 26 Μαΐου αξιοσημείωτο είναι στη δεύτερη σελίδα της εφημερίδας[527] *Απογευματινή* ότι δημοσιεύει το διάγγελμα του βασιλιά Γεωργίου Β΄ αναφέροντας πως εάν παρέμενε στην Κρήτη, θα τον συλλάμβαναν ως αιχμάλωτο οι Γερμανοί, καθώς οι αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν λίγα μέτρα από τον τόπο διαμονής του. Την επομένη η *Ακρόπολις* στο πρωτοσέλιδο[528] παραθέτει τα σχόλια ιταλικών εφημερίδων κατά το πρακτορείο Στέφανι σχετικά με την προκήρυξη του Βασιλιά της Ελλάδας κατά την αποχώρησή του, όπου γράφεται πως: *«πρόκειται περί εγγράφου όχι και πολύ ικανοποιητικού δια τον Βασιλέα αυτόν, τον φίλον και το θύμα της Αγγλίας, τοσούτο μάλλον και όσον υπάρχουν άλλα παραδείγματα και πρόσφατα ακόμη βασιλικών ατόμων, τα οποία επολέμησαν ηρωικώς και επροτίμησαν να συμμερισθούν την τύχην των στρατιωτών των, παρά να φύγουν. Η πλέον διασκεδαστική παράγραφος της προκηρύξεως είνε αναμφιβόλως εκείνη, εις την οποίαν ο Γεώργιος δηλοί, ότι «εξετάσας την κατάστασιν επείσθη, ότι εάν παρέμενε περισσότερον εν Κρήτη, θα παρημπόδιζε την διεξαγωγήν των στρατιωτικών επιχειρήσεων». Ούτω με πολλήν του*

[523] Εφ. *Ακρόπολις*, 23/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4425
[524] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 23/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 143
[525] Εφ. *Απογευματινή*, 23/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2649
[526] Εφ. *Νέα Ευρώπη,* 23/05/1941, αρ. φ. 39
[527] Εφ. *Απογευματινή*, 26/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2652
[528] Εφ. *Ακρόπολις*, 27/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4428

λύπην απεφάσισε να εγκαταλείψη την ηρωικήν αυτήν νήσον δια να μεταβή επί αγγλικού εδάφους, όπου «προσεκλήθη». Ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ χαρακτηρίζεται αφενός ως φίλος της Βρετανίας, αφετέρου ως θύμα, ως να τον εκμεταλλεύεται. Η γερμανική προπαγάνδα αποφεύγει την έντονη κατά πρόσωπο επίθεση στον ελλαδικό τύπο και αρκείται σε ένα ειρωνικό ύφος προκειμένου να σχολιάσει την διαφυγή του στην Αίγυπτο. Πανομοιότυπο το παραπάνω κείμενο δημοσιεύεται και στο πρωτοσέλιδο[529] στο *Ελεύθερον Βήμα* της ίδιας ημέρας.

Στον γαλλικό Τύπο στις 23 Μαΐου η *Le Matin* στην τρίτη σελίδα[530] στην «Τελευταία Ώρα» γράφει: *«Η Κρήτη δεν είναι πια άσυλο σύμφωνα με τον Βασιλιά της Ελλάδας και τους υπουργούς του».* Εκ Στοκχόλμης βεβαιώνεται η άφιξη έξι μελών της πρώην ελληνικής κυβέρνησης στο Κάιρο, σημειώνοντας πως: *«Τα νέα διαδόθηκαν παρά τη δυσκολία από την αγγλική κυβέρνηση να φυλάξει το μυστικό για αυτή τη δεύτερη φυγή».* Στις 26 Μαΐου όμως η *Le Petit Journal* γράφει στο πρωτοσέλιδο[531] πως ο Βασιλιάς της Ελλάδας εγκατέλειψε την Κρήτη με προορισμό την Αίγυπτο ώστε να μη δημιουργηθούν προβλήματα στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, δικαιολογώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη μεταφορά του. Την επόμενη ημέρα η *Le Matin* στο πρωτοσέλιδο[532] στην στήλη «Τελευταία ώρα» σημειώνει πως ο πρώην Βασιλιάς της Ελλάδας παραλίγο να αιχμαλωτιστεί από αλεξιπτωτιστές.

Ο ιταλικός Τύπος εστιάζει ελάχιστα στο γεγονός. Στα πρωτοσέλιδα[533] της *La Stampa* και της *Il Solco Fascista* στις 26 Μαΐου σε άρθρο εκ Βηρυτού γίνεται μία μικρή αναφορά στην *«απόδραση του πρώην βασιλέα της Ελλάδας»* κατά τους βρετανικούς ισχυρισμούς προκειμένου να μην εμποδίσει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις . Στις 27 Μαΐου δημοσιεύεται ένα εκτενές άρθρο σε ειρωνικό ύφος «κατά της απόδρασης του πρώην Βασιλιά», ο όποιος *«διέφυγε με θαυματουργό τρόπο από τους αλεξιπτωτιστές»* περιπλανώμενος στα βουνά[534].

Ο συμμαχικός Τύπος καθυστερεί τρεις μέρες συγκριτικά με τον αξονικό Τύπο για τη γνωστοποίηση του γεγονότος, ενώ το εν λόγω ζήτημα απασχολεί μόνον για μία ημέρα τις εφημερίδες. Στον τύπο της Βρετανίας στις 26 Μαΐου η *Daily Express* δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[535] ένα άρθρο του Άλαν Μούρχεντ με κεντρικό τίτλο *«Ο Έλληνας Βασιλιάς*

[529] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 27/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6789
[530] Εφ. *Le Matin,* 23/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.869
[531] Εφ. *Le Petit Journal,* 26/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.593
[532] Εφ. *Le Matin,* 27/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.873
[533] Εφ. *La Stampa,* 26/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 125. Ο αριθμός φύλλου είναι ίδιος με την προηγούμενη ημέρα.; Εφ. *Il Solco Fascista,* 26/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 146
[534] Εφ. *La Stampa,* 27/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 126
[535] Εφ. *Daily Express,* 26/05/1941, αρ. φ. 12.792

κρύβεται από τους αλεξιπτωτιστές. Βομβαρδίστηκε και βρήκε καταφύγιο στις ορεινές σπηλιές: "Το σπίτι μου ήταν ο στόχος τους"». Κατά τον συγγραφέα του κειμένου ο βασιλιάς Γεώργιος κατέφτασε στην Αίγυπτο μετά τον βομβαρδισμό και τη διάσχιση των κρητικών βουνών για τρεις ημέρες, αφού Γερμανοί αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν εκατό μέτρα από το σπίτι του στα Χανιά, στο οποίο έμενε με τον Εμμανουήλ Τσουδερό. Σύμφωνα με την παρατιθέμενη δήλωση του Βασιλιά η παρουσία του ελληνικού επιτελείου στην Κρήτη θα δυσχέραινε τις στρατιωτικές επιχειρήσεις αφήνοντας με λύπη το ηρωικό νησί, όπως το χαρακτηρίζει, αναφέροντας επιπλέον την ενεργή συμμετοχή των Κρητικών ανεξαρτήτως φύλου και ηλικίας. Εντυπωσιακές είναι οι δύο φωτογραφίες[536] που συνοδεύουν το άρθρο, οι οποίες απεικονίζουν τον Έλληνα βασιλιά να παρακολουθεί τους Βρετανούς αλεξιπτωτιστές. Στην *Daily Mirror* στο πρωτοσέλιδο[537] φέρει ως κεντρικό θέμα την αποχώρηση του Βασιλιά της Ελλάδας από την Κρήτη περιγράφοντας την φυγή: *«Για να ξεφύγει από το νησί, ο Βασιλιάς και οι υπουργοί του έπρεπε να περάσουν εβδομήντα δύο ώρες πάνω σε τραχιά βουνά ύψους 7.000 ποδιών. Κοιμήθηκαν σε σπηλιές με βοσκούς και πυροβολήθηκαν από ελληνικές περιπολίες που τους νόμισαν για Γερμανούς αλεξιπτωτιστές. Κανείς δεν τραυματίστηκε και ξεκίνησαν για την Αίγυπτο από τη νότια ακτή του νησιού. Κατά την άφιξή του στην Αίγυπτο, ο βασιλιάς έστειλε μήνυμα στον λαό του, προτρέποντάς τους να συνεχίσουν τον αγώνα»*. Η *Yorkshire Evening Post* προβάλλει στο πρωτοσέλιδο[538] ελαφρώς διαφορετικά διατυπωμένες τις ίδιες ειδήσεις. Δημοσιεύεται μία φωτογραφία[539] του βασιλιά Γεωργίου Β΄ παραθέτοντας επιπλέον την διακήρυξή του: *«Ένας από τους κύριους στόχους των γερμανικών στρατιωτικών αλεξιπτωτιστών ήταν η περιοχή, όπου βρισκόταν το σπίτι και το επιτελείο του πρωθυπουργού μου. Στην πραγματικότητα η πρώτη μοίρα των αλεξιπτωτιστών προσγειώθηκε λίγες εκατοντάδες μέτρα από το σπίτι μου [..] ήταν επιτακτική ανάγκη να αποχωρήσουμε για να αποτρέψουμε τα σχέδιά τους. [..] Είμαστε πεπεισμένοι ότι είναι προς το συμφέρον ολόκληρου του ελληνικού έθνους να λειτουργήσει η νόμιμη κυβέρνησή μας σε στενότερη συνεργασία με τη βρετανική κυβέρνηση [..] έχοντας πίστη στην τελική νίκη, η οποία θα είναι δική μας. Η τιμή που σας περιμένει είναι σπουδαία γιατί είστε το τελευταίο ένδοξο οχυρό του ελληνικού έθνους, το οποίο με τη βοήθεια του Θεού θα είναι αήττητο. Όλοι οι Έλληνες σε όλον τον κόσμο σας παρακολουθούν με πίστη και θαυμασμό»*.

[536] Παράρτημα Α΄: Εικ. 49
[537] Εφ. *Daily Mirror*, 26/05/1941, αρ. φ. 11.686
[538] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 26/05/1941, αρ. φ. 29.265
[539] Παράρτημα Α΄: Εικ. 52

Την επομένη της έναρξης της Μάχης η νεοζηλανδική *Evening Post* στην έβδομη σελίδα[540] γνωστοποιεί την προσγείωση περίπου 1.500 «Ναζί αλεξιπτωτιστών» όντας μεταμφιεσμένοι σε Νεοζηλανδούς στρατιώτες στην Κρήτη, στην τοποθεσία όπου βρισκόταν πλέον ο Βασιλιάς και η κυβέρνηση της Ελλάδας, όπως σημειώνεται ενώ η αυστραλιανή *Argus* στο πρωτοσέλιδο[541] αναφέρει πως πριν φύγει από την Αθήνα ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ ανήγγειλε στον λαό του ότι θα συνεχίσει τον αγώνα από την Κρήτη μέχρι την τελική νίκη. Σχετικά με τη μεταφορά του στη νεοζηλανδική *Evening Post* στην όγδοη σελίδα[542] στις 26 Μαΐου βάσει του πρακτορείου Reuters γνωστοποιείται η απομάκρυνση του Βασιλιά της Ελλάδας στην Αίγυπτο καθώς η οικία του αποτέλεσε στόχο των «Ναζί». Βάσει πληροφοριών από το Κάιρο παραθέτονται οι μεγαλεπήβολες δηλώσεις του Νεοζηλανδού πρωθυπουργού αναφορικά με την έκβαση της Μάχης ερμηνεύοντας ως απολύτως απαραίτητη τη μεταφορά του Έλληνα Βασιλιά στην Αίγυπτο. Η *Sydney Morning Herald* στην ένατη σελίδα[543] σε ανταπόκριση από το Λονδίνο τονίζει το ακμαίο ηθικό των Συμμαχικών δυνάμεων και τη μεταφορά του Έλληνα Βασιλιά στην Αίγυπτο προκειμένου να μην επηρεάσει αρνητικά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Στις 27 Μαΐου η *Evening Post* στην έβδομη σελίδα[544] σε είδηση βάσει πληροφοριών από το Λονδίνο με γραφικό τρόπο γνωστοποιείται η «απόδραση» και όχι απομάκρυνση ή μεταφορά, όπως παρουσιάστηκε στον λοιπό νεοζηλανδικό-αυστραλιανό και βρετανικό τύπο, του βασιλιά Γεωργίου Β΄ από την Κρήτη, παραθέτοντας τις πρώτες δηλώσεις του, όπως έχουμε ήδη συναντήσει. Νέο στοιχείο αποτελεί ότι ο Φράιμπεργκ, κατά την εφημερίδα, συμβούλεψε τον Βασιλιά να φύγει πριν τη γερμανική επίθεση, αλλά εκείνος επέμεινε να παραμείνει έως την τελευταία δυνατή στιγμή. Αναλυτικά γνωστοποιείται ότι ο Βασιλιάς έφυγε στις 28 Μαΐου από την Κρήτη με τον Πάλαιρετ και τη σύζυγό του, μέλη της βρετανικής πρεσβείας στην Ελλάδα, τον στρατηγό Χέιγουντ και τον συνταγματάρχη Μπλαντ (Colonel J. S. Blunt), στρατιωτικό ακόλουθο στην Ελλάδα. Ακολουθεί η μαρτυρία του Χέιγουντ: «*Ο Βασιλιάς είχε αφήσει το σπίτι του νοτιοδυτικά των Χανίων μία νύχτα πριν και πήγε στο σπίτι του πρωθυπουργού στα Περιβόλια».* Την εξιστόρηση των γεγονότων συνεχίζει ο Μπλαντ: *«Ο Βασιλιάς κατέλαβε ένα σπίτι προστάζοντας να έχει πανοραμική θέα στην εξοχή. Η φύλαξή του αποτελούνταν από μία συνοδεία της ελληνικής χωροφυλακής* (gendarmenie) *και μία*

[540] Εφ. *The Evening Post*, 21/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 118
[541] Εφ. *The Argus*, 21/05/1941, αρ. φ. 29.560
[542] Εφ. *The Evening Post*, 26/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 122
[543] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 26/05/1941, αρ. φ. 32.264
[544] Εφ. *The Evening Post*, 27/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 123

διμοιρία Νεοζηλανδών υπό τις διαταγές του ανθυπολοχαγού Ράιαν (Second Lieutenant W. H. Ryan). *Σηκώθηκαν από την βοή μίας μοίρας Messerschmitts πάνω από τα κεφάλια τους και ο βασιλιάς Γεώργιος, ο πρίγκηπας Πέτρος και ο πρωθυπουργός βγήκαν έξω για να τα δουν. Η υπόλοιπη αποστολή, συμπεριλαμβάνοντας τον διευθυντή της Τράπεζας της Ελλάδας και τη γραμματέα του πρωθυπουργού, βρισκόταν σε άλλο σπίτι στο χωριό. [..] Τότε βλέποντας μέσα από τον καπνό του βομβαρδισμού στα βόρεια, είδαμε μία πολύ μεγάλη δύναμη αεροπλάνων να βρίσκουν καταφύγιο στα χαρακώματα. Μεγάλα ανεμοπλάνα εμφανίστηκαν πάνω από το σπίτι να το περικυκλώνουν για ώρα. Δεν τους είδαμε να προσγειώνονται, άλλοι τους είδαν αργότερα να προσγειώνονται στον κήπο του Βασιλιά.[..] Τα αεροπλάνα φαίνονταν ατελείωτα. Τότε οι αλεξιπτωτιστές άρχισαν να πέφτουν. Μία ομάδα αλεξιπτωτιστών περίπου 150-200 έπεσαν στην περιοχή όπου ο Βασιλιάς ήταν την προηγούμενη ημέρα. Ήταν ένα αναπάντεχο θέαμα. Τα αλεξίπτωτά τους ήταν κόκκινα ή πράσινα και είδαμε μέσα από τα κιάλια την κιμωλία, μέσα στην οποία ήταν συσκευασμένα, να πετάγεται, όταν τα αλεξίπτωτα έβγαιναν από τα εμπορευματοκιβώτια. Οι πιο κοντινοί αλεξιπτωτιστές ήταν περίπου 800 γιάρδες μακριά. Είδαμε έναν αριθμό αλεξιπτώτων, τα οποία δεν άνοιξαν με αποτέλεσμα να πέσουν οι άνδρες απευθείας στο έδαφος. [..] Αποφασίσαμε ότι δεν ήταν χρήσιμο να μείνουμε, καθώς το σπίτι μας προφανώς θα αποτελούσε στόχο επίθεσης ως ένα χρήσιμο σημείο για παρατήρηση. Με δυσκολία, εξαιτίας των αεροπλάνων που πετούσαν χαμηλά, συλλέξαμε την ομάδα μας. Το όλο πράγμα συνέβη τόσο γρήγορα που δεν μπορέσαμε να βρούμε μεταφορικό μέσο και ανεβήκαμε στους λόφους κυριολεκτικά με ότι μπορούσαμε να κουβαλήσουμε στα χέρια. Είδαμε μία άλλη πτήση με αλεξιπτωτιστές να προσγειώνεται στον δρόμο μας και για αυτόν τον λόγο σκαρφαλώσαμε σε έναν λόφο 1.500 πόδια σε ύψος υπό πολλή ζέστη. Κάθε πέντε ή δέκα γιάρδες έπρεπε να κρυβόμαστε, καθώς εκατοντάδες αεροπλάνα κινούνταν πολύ γρήγορα προς όλες τις κατευθύνσεις. Όλοι έπρεπε να ξαπλώσουν. Ο πρίγκηπας Πέτρος είπε ότι μπορούσε να δει τα πρόσωπα των πίσω πυροβολητών μέσα στα αεροπλάνα».* Παρακάτω ο Μπλαντ εξηγεί πως λόγω της χρήσης βρετανικών και ελληνικών στολών από τους Γερμανούς ήταν όλοι τους εξαιρετικά ανήσυχοι. Για αυτόν το λόγο κάθε ομάδα φώναζε μέχρι να συναντηθούν. Λίγο μετά τα μεσάνυχτα και ενώ είχαν κατέβει στην ακτή ένα φως φάνηκε στα ανοιχτά. Ο Χέιγουντ ανταπέδωσε με τον φακό χωρίς να γνωρίζει εάν ήταν φίλος ή εχθρός, όπως γράφεται, για αυτό έστειλε ένα καΐκι να εξερευνήσει. Από τις 2 π.μ. έως τις 4 π.μ. διήρκησε η μεταφορά της ομάδας του Βασιλιά στο συμμαχικό πλοίο. Η επόμενη είδηση αφορά την προσωπική επιστολή του βασιλιά

Γεωργίου Β΄ προς τον Νεοζηλανδό πρωθυπουργό Φρέιζερ εκφράζοντας τις ευχαριστίες του και την ευγνωμοσύνη του για την ομάδα Νεοζηλανδών, οι οποίοι των συνόδευσαν στο κοπιαστικό και επικίνδυνο ταξίδι κατά τη διαφυγή του από τα γερμανικά στρατεύματα επιδεικνύοντας θάρρος, ψυχραιμία και προσήλωση στο καθήκον. Η *New Zealand Herald* στην έβδομη σελίδα[545] αναφέρει την «απόδραση» του Έλληνα Βασιλιά με τη συνοδεία Νεοζηλανδών, δημοσιεύοντας επίσης μία φωτογραφία[546] του Γεωργίου Β΄ και του Πάλαιρετ. Αναφορά γίνεται και στο πρωτοσέλιδο[547] της *Argus* για την κατάσταση του Γεωργίου Β΄ στην Κρήτη. Γράφεται: *«Τα πρώτα αλεξίπτωτα στρατεύματα έπεσαν κοντά στο σπίτι στα Χανιά όπου ζούσε ο βασιλιάς Γεώργιος των Ελλήνων και ο πρωθυπουργός του. Οι αλεξιπτωτιστές προσπάθησαν να απαγάγουν τον Βασιλιά, αλλά εκείνος σώθηκε από τα στρατεύματα της Νέας Ζηλανδίας. Ο πρώτος στόχος των αλεξιπτωτιστών ήταν το σπίτι του Βασιλιά, αλλά είχε μετακομίσει στη θέση του πρωθυπουργού στα περίχωρα της πόλης. Οι Ναζί προσπάθησαν να το πάρουν, αλλά εκδιώχθηκαν από τους Νεοζηλανδούς μόλις 100 μέτρα μακριά. Τα στρατεύματα οδήγησαν τον Βασιλιά και τον Πρωθυπουργό σε βουνά, στα οποία ταξίδεψαν για τρεις μέρες και κρύβονταν σε σπηλιές».* Η *Sydney Morning Herald* στην δέκατη σελίδα[548] αναφέρει αναλόγως την «απόδραση» του Έλληνα Βασιλιά βάσει πληροφοριών από το Λονδίνο. Όπως γράφεται τώρα που είναι ασφαλής εκείνος και το επιτελείο του στην Αίγυπτο η εφημερίδα δύναται να αποκαλύψει ότι οι Γερμανοί ήταν αποφασισμένοι να τον αιχμαλωτίσουν ρίχνοντας εκατοντάδες αλεξιπτωτιστές κοντά στην οικία του κατά την πρώτη ημέρα της επίθεσης, αλλά ο Βασιλιάς δεν ήταν εκεί. Στη συνέχεια δίνονται οι λεπτομέρειες, όπως έχουμε ήδη συναντήσει στις προηγούμενες νεοζηλανδικές-αυστραλιανές εφημερίδες, ενώ παρακάτω παρατίθεται το μήνυμα του Γεωργίου Β΄ προς τον ελληνικό λαό και οι μαρτυρίες του Χέιγουντ και του Μπλαντ. Στις 28 Μαΐου η *New Zealand Herald* και η *Argus* δημοσιεύουν ένα άρθρο σχετικά με τους επαίνους του Έλληνα Βασιλιά προς τους Νεοζηλανδούς στρατιώτες, οι οποίοι τον συνόδευαν και τον προστάτευαν στη μεταφορά του, δίδοντας έμφαση στη δράση του Νεοζηλανδού υπολοχαγού Ράιαν δημοσιεύοντας δε και μία φωτογραφία[549] του, ενώ παρατίθεται ακόμη η επιστολή του προς τον Φρέιζερ[550]. Ομοίως δημοσιεύεται ένα τιμητικό

[545] Εφ. *The New Zealand Herald,* 27/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.975
[546] Παράρτημα Α΄: Εικ. 65
[547] Εφ. *The Argus,* 27/05/1941, αρ. φ. 29.565
[548] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 27/05/1941, αρ. φ. 32.265
[549] Παράρτημα Α΄: Εικ. 60
[550] Εφ. *The New Zealand Herald,* 28/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.976; Εφ. *The Argus,* 28/05/1941, αρ. φ. 29.566

άρθρο για τον Ράιαν στις 29 Μαΐου στην *Evening Post*[551]. Στη δέκατη σελίδα της εφημερίδας σε άρθρο εκ Καΐρου παρατίθεται η μαρτυρία ενός Νεοζηλανδού σωματοφύλακα του Βασιλιά, ο οποίος τον συνόδευσε στην Αίγυπτο αναφέροντας ότι καθώς περίμεναν στην παραλία για το καΐκι να τους μεταφέρει στο αντιτορπιλικό οι σκέψεις τους βρίσκοντας στην υπόλοιπη ομάδα που άφηναν πίσω τους. Ακολουθεί η περιγραφή της πτώσης των αλεξιπτωτιστών, όπως έχουμε ήδη συναντήσει. Κατόπιν σημειώνεται ότι ο Βασιλιάς ήταν ιδιαίτερα ευγενικός με τους Νεοζηλανδούς στρατιώτες, τους μιλούσε για διάφορα θέματα ενώ έδειχνε ενδιαφέρον να ακούσει για τις εμπειρίες τους στην Ελλάδα. Ο πρίγκιπας Πέτρος κέρδισε επίσης των θαυμασμό τον στρατιωτών καθώς αρνήθηκε να ιππεύσει το μουλάρι προτιμώντας να προχωρήσει ολόκληρη την απόσταση μεταφέροντας σε κάποιο διάστημα τα τουφέκια των στρατιωτών, μέχρι εκείνοι να ανακτήσουν τις δυνάμεις τους. Για επτά ώρες με έντονη ζέστη όλη η ομάδα περπατούσε ή σκαρφάλωνε σε σημεία, όπου ούτε το μουλάρι δεν είχε την ικανότητα να περάσει. Το ζήτημα του νερού λύθηκε εύκολα καθώς το λιωμένο χιόνι αποδείχθηκε πολύ δροσιστικό όπως και το μάσημα κομματιών πάγου, κατά μία ανώνυμη μαρτυρία: *«ήταν δύσκολο να κάνω τους ανθρώπους να πιστέψουν ότι έσπασα δύο δόντια μου πίνοντας νερό».* Αναφορικά με το φαγητό αναφέρεται ότι καλύφθηκαν με μερικά πρόβατα ενώ κάποιες μέρες έπιναν γάλα προβατίνας λέγοντας ότι *«δεν διαφέρει από τα άλλα γάλατα».* Τέλος αναφορά γίνεται στους καλεσμένους του Βασιλιά στην νέα του οικία σε μία ανεπίσημη μάζωξη στον κήπο του στην Αίγυπτο εκφράζοντας τις ευχαριστίες τους για την διάσωσή του και τον θαυμασμό του για την ανδρεία, την αντοχή και την πειθαρχία των Νεοζηλανδών στρατιωτών, οι οποίοι τον συνόδευσαν. Ομοίως εξέφρασε τον θαυμασμό του και ο πρίγκιπας Πέτρος. Ομοίως το άρθρο δημοσιεύτηκε και στην *New Zealand Herald*[552]. Η αυστραλιανή *Argus* στο πρωτοσέλιδο[553] την επομένη βάσει του πολεμικού ανταποκριτή της, γράφει ότι ο Βασιλιάς των Ελλήνων διέσχιζε τα χιονισμένα βουνά της Κρήτης για τρεις ημέρες για να μεταφερθούν στην Αίγυπτο, όπως και ο πρίγκιπας Πέτρος, ο οποίος δεν παραπονέθηκε καθόλου. Ο πρωθυπουργός ήταν εξουθενωμένος ιππεύοντας τον γάιδαρο κατά το μεγαλύτερο μέρος της διαδρομής. Κατά τον υπολοχαγό Ράιαν αρκετές φορές αεροπλάνα πέταξαν χαμηλά αλλά οι Γερμανοί πιλότοι πιθανώς νόμιζαν πως πρόκειται για πολίτες-πρόσφυγες.

[551] Εφ. *The Evening Post,* 29/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 125
[552] Εφ. *The New Zealand Herald,* 29/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.976; Εφ. *The Argus,* 28/05/1941, αρ. φ. 29.567
[553] Εφ. *The Argus,* 29/05/1941, αρ. φ. 29.567

Στον αμερικανικό Τύπο αναφορά στη μεταφορά του Βασιλιά πραγματοποιείται από την *New York Post* στις 25 Μαΐου αναφέροντας ότι η διαφυγή του και της κυβέρνησης έχει ζωτική σημασία για την επιτυχία των στρατευμάτων[554], ενώ η *Wilmington Morning Star* στις 26 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[555] δημοσιεύει μία φωτογραφία[556] του βασιλιά Γεωργίου αναφέροντας την αποχώρησή του από την Κρήτη γνωστοποιώντας επιπλέον την άφιξή εκείνου και της ελληνικής κυβέρνησης στο Κάιρο. Κατά τη δήλωση του στρατηγού Χέιγουντ η αποχώρηση από την Ελλάδα και η Μάχη στην Κρήτη αποτελούν μέρος ενός στρατηγικού σχεδίου.

[554] Εφ. *New York Post*, 25/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 190
[555] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 26/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 228
[556] Παράρτημα Α΄: Εικ. 93

Ο Γερμανός πυγμάχος Σμέλινγκ στην Κρήτη

Ο Γερμανός Μαξ Σμέλινγκ (Max Schmeling) διετέλεσε πυγμάχος και ο πρώτος Ευρωπαίος που κατέκτησε τον τίτλο του παγκόσμιου πρωταθλητή βαρέων βαρών στην επαγγελματική πυγμαχία το 1936[557]. Για τη Γερμανία αποτέλεσε ένα από τα καλύτερα προπαγανδιστικά εργαλεία εκφράζοντας την ανωτερότητα της άριας φυλής. Στις 20 Μαΐου έχοντας καταταγεί στο επίλεκτο σώμα των αλεξιπτωτιστών ο Σμέλινγκ προσγειώθηκε στην περιοχή του Μάλεμε, όπου άμεσα χάνοντας την επαφή με τα μέλη της ομάδας του αποκόπηκε, με αποτέλεσμα τα ίχνη του να χαθούν για ένα μικρό διάστημα. Ωστόσο οι ναζιστικές εφημερίδες δεν έπαψαν να δημοσιεύουν ανδραγαθήματα, που πραγματοποίησε δήθεν στην Κρήτη. Η πραγματικότητα ήταν διαφορετική από αυτήν που παρουσίαζε ο τύπος. Ο Σμέλινγκ παρέμεινε μόνο δύο ημέρες στη νήσο και έπειτα μεταφέρθηκε σε νοσοκομείο στην Αθήνα λόγω τραυματισμού στο γόνατο, όπως υποστηρίζει ο ίδιος σε γράμμα του, τονίζοντας πως δεν υπήρξε ποτέ αιχμάλωτος πολέμου[558], όπως υποστηρίχθηκε από τον συμμαχικό τύπο. Άλλωστε ο θάνατός του θα ήταν εξαιρετικά επιβλαβής για την εικόνα της Ναζιστικής Γερμανίας, συνεπώς για αυτό πιθανώς μεταφέρθηκε στην Αθήνα. Μετά το πέρας της Μάχης στα τέλη Ιουνίου ο Σμέλινγκ, όπως και όλοι οι στρατιώτες κατά τη Μάχη της Κρήτης, παρασημοφορήθηκε με τον Σταυρό των Ιπποτών του Σιδηρού Στρατού (Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes). Έπειτα εγκατέλειψε οριστικά το σώμα των αλεξιπτωτιστών[559].

Στον ναζιστικό Τύπο στην *Berliner Morgenpost* στη δεύτερη σελίδα[560] στις 31 Μαΐου συναντάται ένα άρθρο με τίτλο *«Και ο δεκανέας Max Schmeling ήταν εκεί»*, το οποίο γράφεται από τον πολεμικό ανταποκριτή Ζίγκφριντ Κάπε (Siegfried Kappe) πραγματοποιώντας μία εκτενή αναφορά στον *«πολύ αγαπητό και δίκαιο αθλητή για όλο τον κόσμο»,* όπως τον χαρακτηρίζει, σχετικά με τη δράση του στη Μάχη. Μεταξύ της γενικότερης περιγραφής της δράσης των αλεξιπτωτιστών, το άρθρο επανέρχεται στον Σμέλινγκ, ο οποίος στην ερώτηση για το πως αγωνίστηκαν οι Βρετανοί ανέφερε πως ήταν μεν σκληροί όμως προτίμησαν να κρυφτούν ή να παραδοθούν παρά να υπερασπιστούν τον εαυτό τους μέχρι τελευταίας βολής. Σχετικά με την κακομεταχείριση των Γερμανών αιχμαλώτων από τους Βρετανούς δήλωσε πως

[557] ARD-Legenden, *Max Schmeling*, Dokumentation, ARD 06/10/2003, 45 Min., Michael Wulfes
[558] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 223
[559] Στο ίδιο, σ. 441
[560] Εφ. *Berliner Morgenpost,* 31/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 130

«*Εμείς δεν θεωρούμε ότι είναι όλοι ίδιοι. [..] Ορισμένοι Βρετανοί στρατιωτικοί είναι αξιοπρεπείς ακόμα και οι κρατούμενοι μας. Για παράδειγμα, ένας Βρετανός γιατρός, που βρισκόταν υπό την αιχμαλωσία μας, είχε βοηθήσει στο νοσοκομείο σε καταστάσεις ανάγκης. Αυτό ωστόσο είναι μια μεμονωμένη περίπτωση και δεν παραβλέπει το γεγονός, ότι η παραβίαση του στρατιωτικού νόμου από τη βρετανική ηγεσία και των Βρετανών στρατιωτών κυρίως μέσω της ύπουλης κατοχής του πληθυσμού της Κρήτης με σκοπευτές, κόστισε τη ζωή σε ορισμένους Γερμανούς στρατιώτες. Ως εκ τούτου, η Ανώτατη Διοίκηση της Βέρμαχτ απείλησε με αντίποινα έχοντας το δίκαιο με το μέρος της».* Η ναζιστική προπαγάνδα εκμεταλλεύτηκε στο έπακρο τη δημοσιότητα και απήχηση του Γερμανού μποξέρ προκειμένου να περάσει τα δικά της μηνύματα. Απεικονίζει τον διάσημο αθλητή να ενστερνίζεται την τακτική των αντιποίνων ως φυσικό επόμενο. Το ίδιο ρεπορτάζ αναδημοσίευσε η *Hamburger Anzeiger* στο πρωτοσέλιδο[561] την επόμενη ημέρα. Στην *Südostdeutsche Tageszeitung* στη δεύτερη σελίδα[562] με τον τίτλο *«Ο Μαξ Σμέλινγκ δεν έπεσε»* γράφεται πως ο Γερμανός παγκόσμιος πρωταθλητής ενάντια στα βρετανικά ψέματα πως έχει πιαστεί αιχμάλωτος, προσβλήθηκε από μία τροπική ασθένεια, η οποία δεν απειλεί τη ζωή του, και εισήλθε σε γερμανικό νοσοκομείο. Ο Clark παρ' όλα αυτά σημειώνει ότι ο Σμέλινγκ έπασχε από μία φοβερή δυσλειτουργία του πεπτικού συστήματος πριν την αποχώρησή του για την Κρήτη, την οποία ανέφερε στον ανώτερό του απαντώντας του ότι δύναται να δηλώσει ασθενής όταν φτάσουν στην Κρήτη[563].

Στον ελλαδικό Τύπο στην *Ακρόπολις* στο κάτω μέρος του πρωτοσέλιδου[564] της 31ης Μαΐου διαβάζουμε ένα παρεμφερές άρθρο με αυτό στα *Αθηναϊκά Νέα* της 7η Ιουνίου για τον Μαξ Σμέλινγκ. Ο τίτλος είναι *«Από το ρινγκ εις τον κεραυνοβόλον πόλεμον – Ο Μαξ Σμέλιγκ αφηγείται πως έδρασε ως αλεξιπτωτιστής στην Κρήτη! – Δεν ευρίσκεται εν κινδύνω»* ενώ δημοσιεύεται επιπλέον μία φωτογραφία[565] του πυγμάχου μαζί με τη σύζυγό του Άννυ Όντρα. Το άρθρο άμεσα διαψεύδει την είδηση αγγλικής πηγής περί αιχμαλωσίας και θανάτου του Σμέλινγκ, η οποία τους είχε ανησυχήσει: *«Ο πρώην παγκόσμιος πρωτοπυγμάχος Μαξ Σμέλινγκ, όστις ευρίσκεται εν τη ζωή και δεν εφονεύθη, ούτε συνελήφθη αιχμάλωτος κατά την κάθοδόν του δι' αλεξιπτώτου εις Κρήτην, ως ανέφερον αγγλικής πηγής ειδήσεις»*. Στη συνέχεια παρακολουθούμε την αφήγηση του Σμέλινγκ σχετικά με τη δράση του στη νήσο, ο οποίος

[561] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 01/06/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 126
[562] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 31/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 60
[563] Clark A., *ό.π.,* p. 43
[564] Εφ. *Ακρόπολις*, 31/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4432
[565] Παράρτημα Α΄: Εικ. 24

υποστηρίζει πως το αγγλικό στρατηγείο αγνόησε τους κανόνες του πολέμου στοιχίζοντας τη ζωή σε πολλούς Γερμανούς στρατιώτες. Αρκετοί εκ των οποίων έχασαν τη ζωή τους εξαιτίας του τοπικού πληθυσμού, ο οποίος είχε υποκινηθεί από τους Βρετανούς σε κλεφτοπόλεμο εναντίον των γερμανικών στρατευμάτων. Συνεπώς, όπως υποστηρίζει, το Γερμανικό Στρατηγείο είναι *«πλήρως δικαιολογημένον»* καθότι είχε εκδώσει προκήρυξη για τα αντίποινα. Στη δεύτερη σελίδα[566] στο *Ελεύθερον Βήμα* το άρθρο, το οποίο προείδαμε, σχετικά με τον Μαξ Σμέλινγκ και τη δράση του ως αλεξιπτωτιστής παρατίθεται πανομοιότυπα. Στις 7 Ιουνίου στο πρωτοσέλιδο[567] της εφημερίδας *Αθηναϊκά Νέα* ακολουθεί ένα μακροσκελές ρεπορτάζ του Γερμανού Άλφρεντ Ντάουμ με τίτλο *«Ο αρχαίος Ίκαρος και οι Γερμανοί αλεξιπτωτισταί»*, στο οποίο με τη χρήση συμβόλων και αλαζονικές περιαυτολογίες εκθειάζονται οι γερμανικές δυνάμεις για την επινοητικότητα και τη σκληρή δουλειά εξυμνώντας παράλληλα την κρητική παράδοση. Συγκεκριμένα γράφεται: *«Την στιγμήν που οι τολμηροί Γερμανοί αλεξιπτωτισταί πηδούσαν εις την Κρήτην, ασφαλώς δεν εσκέφθησαν ότι από τη νήσον αυτήν προήλθεν η πρώτη θρυλική απόπειρα πτήσεων του ανθρώπου. [..] Δια τους Άγγλους η Κρήτη ήταν το θεμέλιον μίας θραυσθείσης γεφύρας της οποίας το ένα άκρον είχεν ήδη υπό την κατοχήν του ο Γερμανός, το δε άλλο το σφυροκοπούσε με το πυρ του Ιπταμένου πυροβολικού του. [..] ο Άγγλος αρέσκεται να εμφανίζη ως σύμμαχους του όχι μόνον τον Θεόν αλλά και θαύματα και προφητείας. Οι αρχαίοι κρητικοί μύθοι δεν είνε όμως δια τον Άγγλον περισσότερον ευχάριστοι από τα νέα κρητικά γεγονότα. Κατά περίεργον τρόπον εις τη νήσον αυτήν διεσταυρώθησαν πανάρχαιοι ιδέαι με την νεωτάτην και ηρωϊκωτάτην πράξιν της παγκοσμίου ιστορίας. [..] Εμπρός εις τους κίονας του κατερειπωμένου ανακτόρου του Μίνωος εις την Κνωσσόν, ο Γερμανός στρατιώτης, χωρίς να θέλη να κάμη την σκέψιν, ότι αυτό που βλέπει είνε τα τελευταία ερείπια μιας μεγάλης ναυτικής αυτοκρατορίας, που με τον στόλον της και τον χρυσόν της είχε υπετάξη και τον κόσμον του Αιγαίου. [..] Αι σκέψεις των Γερμανών πολεμιστών θα πτερυγίσουν επίσης εις τον μυστηριώδη θρύλον του Λαβυρίνθου του Μινωταύρου, που εσυμβόλιζε την τερατώδη κατάχρησιν της δυνάμεως δια της μορφής ενός τεράτος και προς τον θρύλον του Δαιδάλου και του Ικάρου, που με την επινοητικότητα και την δύναμιν της εργασίας των ηλευθερώθησαν από την καταπίεσιν του χρυσού και που κατά τον θρύλον επεχείρησαν την πρώτην εις τα χρονικά της ανθρωπότητος πτήσιν, χάριν της ελευθερίας. [..] Όταν πάλι θα στέκωνται εις την παραλίαν της Κρήτης και θ'*

[566] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 31/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6793
[567] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 07/06/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3533

αγναντεύουν το πέλαγος, οι Γερμανοί στρατιώται θα συλλογίζωνται τον θρύλον του Θησέως και της περιπετειώδους εκστρατείας των Αργοναυτών, εις την οποίαν αντικαθρεπτίζεται το πραγματικόν γεγονός της καταστροφής της μινωικής θάλασσοκρατορίας, την οποίαν κατέλυσαν τα νεαρά, από της ακτής της βορείου ηπειρωτικής χώρας ορμηθέντα έθνη». Το άρθρο συνοδεύει μία φωτογραφία[568] του Μάξ Σμέλινγκ, τη φήμη του οποίου εκμεταλλεύτηκε η ναζιστική προπαγάνδα, σπεύδοντας να τεκμηριώσει με αυτό τον τρόπο πως είναι ζωντανός. Σύμφωνα με τη λεζάντα ο Σμέλινγκ βρίσκεται σε αναρρωτήριο στα περίχωρα των Αθηνών μετά την επιστροφή του από την Κρήτη, όπου πολέμησε ως αλεξιπτωτιστής.

Στον γαλλικό Τύπο η *Le Figaro* στο πρωτοσέλιδο[569] της 31ης Μαΐου δημοσιεύει επίσης το ανακοινωθέν του Βερολίνου, το οποίο διαψεύδει τις φήμες περί αιχμαλωσίας και θανάτου του Γερμανού πυγμάχου, όπως και η ιταλική *La Stampa* στις 30 Μαΐου στην έκτη σελίδα[570]. Η ιταλική αυτή εφημερίδα την προηγούμενη ημέρα στην πέμπτη σελίδα[571] είχε δημοσιεύσει ένα μικρό επαινετικό άρθρο σχετικά με την άφιξη του Σμέλινγκ στην Κρήτη. Στη συνέχεια η *Le Matin* στην τρίτη σελίδα[572] παραθέτει μία συνέντευξή του, όμοια με εκείνη του ελλαδικού Τύπου.

Στον συμμαχικό Τύπο η βρετανική *Daily Express* και η *Daily Mirror* ήδη στις 27 Μαΐου γράφουν στο πρωτοσέλιδο[573] για την άφιξη του Σμέλινγκ στη νήσο χαρακτηρίζοντάς τον ως *«έκθεμα του σώματος των αλεξιπτωτιστών».* Η εφημερίδα σπεύδει όμως να τον υποβαθμίσει αναφέροντας την ήττα του τον Ιούνιο του 1938 από τον Αφροαμερικανό πυγμάχο Τζο Λούις (Joe Louis), ο οποίος δημιούργησε *«ένα ρεκόρ όλων των εποχών, ρίχνοντάς τον τρεις φορές σε 124 δευτερόλεπτα».* Η *Yorkshire Evening Post* στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[574] όπως και η *Daily Mirror* στην δεύτερη σελίδα[575] δημοσιεύουν την είδηση από την Αλεξάνδρεια σχετικά με τον θάνατο του Σμέλινγκ βάσει αξιόπιστων νεοζηλανδικών πηγών, όπως γράφεται. Ισχυρίζονται ότι ο πρώην πρωταθλητής τραυματίστηκε ελαφρώς κατά τη μάχη και αιχμαλωτίστηκε μαζί με τους άνδρες του ασθενοφόρου. Όντας επιθετικός και απειλητικός εστάλη στο στρατόπεδο αιχμαλώτων. Στον δρόμο προς τον Γαλατά με την

[568] Παράρτημα Α΄: Εικ. 22
[569] Εφ. *Le Figaro*, 31/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 151
[570] Εφ. *La Stampa*, 30/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 129
[571] Εφ. *La Stampa*, 29/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 128
[572] Εφ. *Le Matin*, 31/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.876
[573] Εφ. *Daily Express*, 27/05/1941, αρ. φ. 12.793; Εφ. *Daily Mirror*, 27/05/1941, αρ. φ. 11.687
[574] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 30/05/1941, αρ. φ. 29.269
[575] Εφ. *Daily Mirror*, 30/05/1941, αρ. φ. 11.690

συνοδεία Νεοζηλανδών, όταν νέοι αλεξιπτωτιστές άρχισαν να πέφτουν, ο Σμέλινγκ έπιασε ένα τουφέκι και προσπάθησε να ξεφύγει. Για αυτόν τον λόγο πυροβολήθηκε. Ωστόσο γράφεται ακόμη ότι οι αξιωματούχοι στο Βερολίνου, ενώ αρνούνται να επιβεβαιώσουν ή να διαψεύσουν την είδηση αυτή, υποστηρίζουν ότι είναι αμφίβολο άνθρωποι στην Αλεξάνδρεια να γνωρίζουν ένα τέτοιο γεγονός στην Κρήτη.

Στις 27 Μαΐου η νεοζηλανδική *Evening Post*, η *New Zealand Herald* και η *Argus* στις 28 Μαΐου γνωστοποιούν την άφιξη του πυγμάχου Σμέλινγκ στην Κρήτη, όπως ανακοίνωσε το ραδιόφωνο του Βερολίνου[576]. Η *New Zealand Herald* μάλιστα δημοσιεύει στην έκτη σελίδα μία φωτογραφία[577] του Σμέλινγκ χαρακτηρίζοντάς τον ως ένας εκ των επιτιθέμενων στην Κρήτη. Τις ίδιες πληροφορίες παρέχουν οι αυστραλιανές εφημερίδες[578]. Στις 30 Μαΐου οι νεοζηλανδικές και αυστραλιανές εφημερίδες γνωστοποιούν τον θάνατό του κατά τις βρετανικές ενημερώσεις[579], ενώ την επομένη αναφέρονται οι ισχυρισμοί του Βερολίνου, γράφοντας ότι ο Σμέλινγκ έχει μόνον τραυματιστεί[580].

Στον αμερικανικό Τύπο στην *New York Post* στην πρώτη σελίδα[581] εκ Βερολίνου σημειώνεται η παρουσία του Γερμανού πυγμάχου στην Κρήτη με την ιδιότητα του αλεξιπτωτιστή, παραθέτοντας δε μία φωτογραφία[582] του κατά την ώρα της πτώση από το αεροπλάνο, ενώ στις 29 Μαΐου η αμερικανική εφημερίδα φέρει στο πρωτοσέλιδο[583] την ενημέρωση για τον θάνατο του Γερμανού πυγμάχου μετά από πυροβολισμό στην Κρήτη καθώς προσπάθησε να ξεφύγει όντας αιχμάλωτος. Όμως στο τέλος του άρθρου με μικρά γράμματα αναφέρεται ότι οι «Ναζί» υποστηρίζουν πως δεν έχουν ακούσει τίποτα για ένα τέτοιο γεγονός. Η *Washington Reporter* στη δέκατη σελίδα[584] αναφέρει ομοίως τον θάνατο του Σμέλινγκ. Την επόμενη ημέρα η *New York Post* όπως και η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[585]

[576] Εφ. *The Evening Post*, 27/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 123; Εφ. *The New Zealand Herald*, 28/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.976; Εφ. *The Argus*, 28/05/1941, αρ. φ. 29.566
[577] Παράρτημα Α΄: Εικ. 67
[578] Εφ. *The Argus*, 27/05/1941, αρ. φ. 29.565; Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 27/05/1941, αρ. φ. 32.265
[579] Εφ. *The Evening Post*, 30/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 126; Εφ. *The New Zealand Herald*, 30/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.979; Εφ. *The Argus*, 30/05/1941, αρ. φ. 29.568; Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 30/05/1941, αρ. φ. 32.268
[580] Εφ. *The Evening Post*, 31/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 127; Εφ. *The New Zealand Herald*, 31/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.980; Εφ. *The Argus*, 31/05/1941, αρ. φ. 29.569; Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 31/05/1941, αρ. φ. 32.269
[581] Εφ. *New York Post*, 27/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 192
[582] Παράρτημα Α΄: Εικ. 88
[583] Εφ. *New York Post*, 29/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 194
[584] Εφ. *The Washington Reporter*, 29/05/1941, αρ. φ. 20.132
[585] Εφ. *New York Post*, 30/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 195; Εφ. *Wilmington Morning Star*, 30/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 232

γνωστοποιούν ότι ο Σμέλινγκ βρίσκεται στη ζωή βάσει των γερμανικών δηλώσεων και νοσηλεύεται λόγω μίας τροπικής ασθένειας, από την οποία προσβλήθηκε στην Κρήτη. Ωστόσο η εφημερίδα τονίζει ότι οι «Ναζί» δεν αναφέρουν το πως ο Γερμανός πυγμάχος έφτασε στην Κρήτη, ενώ η Βρετανία αποδίδει τις ευθύνες για την λανθασμένη πληροφόρηση στον Νεοζηλανδό μάρτυρα, ο οποίος εκ των υστέρων υποστήριξε ότι ο Γερμανός αιχμάλωτος με έντονη αμερικανική προφορά ισχυρίστηκε ότι ήταν ο Σμέλινγκ, πράγμα που έγραφαν και τα χαρτιά του, πείθοντας τους αξιωματικούς ότι επρόκειτο για αυτόν. Στον βρετανικό τύπο όμως των ημερών δεν καταγράφηκε αυτό το γεγονός της λανθασμένης πληροφόρησης αφήνοντας σε άγνοια το αναγνωστικό κοινό.

Οι κρίσιμες ημέρες της Μάχης και η εκκένωση (26-28 Μαΐου)

Παρότι η κατάληψη του αεροδρομίου του Μάλεμε έκρινε τη Μάχη της Κρήτης στα δυτικά, λόγω της στρατηγικής σημασίας του για την εξέλιξη των επιχειρήσεων, δεν υπήρχε άλλη επιλογή για τις Συμμαχικές δυνάμεις παρά να συνεχίσουν να πολεμούν στον τομέα του Ηρακλείου[586]. Το αεροδρόμιο και το λιμάνι της πόλης αποτελούσαν επίσης δύο στρατηγικής αξίας στόχους των Γερμανών, όμως η κατάληψη των Χανίων και του λιμανιού της Σούδας από τις γερμανικές δυνάμεις στις 27 Μαΐου δεν άφησε περιθώρια στους Συμμάχους να συνεχίσουν την υπεράσπιση της νήσου. Στις 28 Μαΐου οι γερμανικές δυνάμεις κατόρθωσαν να απωθήσουν τις Συμμαχικές δυνάμεις προς τα νότια, με αποτέλεσμα να αποφασιστεί η απόσυρση των δυνάμεων της Κοινοπολιτείας από την Κρήτη με προορισμό την Αίγυπτο. Κάθε εφημερίδα βέβαια πρεσβεύοντας το αξονικό ή το συμμαχικό λόμπι παρουσίασε αναλόγως τις εξελίξεις.

Στον ναζιστικό τύπο στις 27 Μαΐου το πρωτοσέλιδο[587] της *General Anzeiger* όπως και εκείνο[588] της *Berliner Morgenpost* εστιάζουν κατά κύριο λόγο στις εξελίξεις στη θάλασσα, στην αποχώρηση του Έλληνα βασιλιά και τις ψευδείς δηλώσεις του Τσώρτσιλ χωρίς να παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για την κατάσταση στη νήσο. Παράλληλα στο πρωτοσέλιδο[589] της *Illustrierte Kronen Zeitung* δημοσιεύονται δύο αξιοσημείωτες φωτογραφίες. Η πρώτη[590] απεικονίζει αλεξιπτωτιστές κατά την πτώση με τη λεζάντα *«Αλεξιπτωτιστές μετά το άλμα»*. Η δεύτερη απεικονίζει στα αριστερά έναν Βρετανό, πιθανώς, στρατιώτη με υψωμένα τα χέρια ενώ άλλοι στρατιώτες ελέγχονται από γερμανικές δυνάμεις φέροντας τη λεζάντα *«Ο ηττημένος αντίπαλος παραδίνεται».* Το άρθρο έχει ως τίτλο με έντονα γράμματα *«Εξαιρετικές επιτυχίες της Λούφτβαφε μας»* αναφέροντας εκτενώς τις απώλειες των συμμάχων σε πολεμικό υλικό. Κατά την εφημερίδα *Hamburger Anzeiger*, ο Τσώρτσιλ πίστευε στην ανωτερότητα του βρετανικού στόλου και τον υποστήριξε, όταν είχε ανακοινώσει πριν από μερικές εβδομάδες στη Βουλή πως έπρεπε να κρατήσουν την Κρήτη και το Τομπρούκ με

[586] Τζούκας Β., *Όταν ξέσπασε η βία: Μελέτες και Δοκίμια για την δεκαετία 1940-1950,* Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2020, σσ. 20-21
[587] Εφ. *General Anzeiger*, 27/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17071
[588] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 27/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 126
[589] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 27/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.858
[590] Παράρτημα Α΄: Εικ. 14

κάθε κόστος[591]. Η εφημερίδα σπεύδει με αρνητική χροιά να υπενθυμίσει τις βαρύγδουπες δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού. Ωστόσο η απομάκρυνση αυτή του βρετανικού στόλου είχε αρχικά ως αποτέλεσμα την διευκόλυνση εφοδιασμού στην Κρήτη, γεγονός που επέτρεψε την ταχεία επιτάχυνση της ανάπτυξης των αγώνων της Γερμανίας. Στις 28 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[592] της *General Anzeiger* παρατίθενται δύο ακόμη φωτογραφίες[593] υπό τον τίτλο *«Γερμανοί αλεξιπτωτιστές επιτίθενται με τόλμη εναντίον του εχθρού»*, στον σχολιασμό γράφεται πως *«Κάθε φορά που αναφέρεται από την Ανώτατη Διοίκηση της Βέρμαχτ η χρήση αλεξιπτωτιστών, καταλαβαίνουμε, ότι οι εν λόγω επιθέσεις πραγματοποιούνται με μία τόλμη που σου κόβει την ανάσα, κάτι που χαρακτηρίζει τη στρατιωτική ηγεσία και το πνεύμα των στρατιωτών μας. Σε μία στενή σχέση μεταξύ του Ναυτικού και της Πολεμικής Αεροπορίας, ακόμη και στην εκστρατεία στα Βαλκάνια για την κατάκτηση της Πελοποννήσου, τα στρατεύματα των αλεξιπτωτιστών έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ταχεία ήττα της αντίστασης του εχθρού. Οι φωτογραφίες απεικονίζουν την τολμηρή επίθεσή τους λίγο μετά την προσγείωσή στο πεδίο μάχης».* Για ακόμη μία φορά με επαινετικό ύφος τονίζεται η τόλμη και η ανδρεία των Γερμανών αλεξιπτωτιστών δημιουργώντας ένα αίσθημα ασφαλείας. Επίσης κυκλοφορεί ο τίτλος *«Ακόμη μία φορά μερική παραδοχή των γεγονότων στο Λονδίνο - Ο βρετανικός λαός προετοιμάζεται σιγά-σιγά για τις σοβαρές απώλειες των πολεμικών πλοίων στην Κρήτη».* Στο άρθρο αυτό σχολιάζεται η στάση του Τσώρτσιλ, ο οποίος δήλωσε στη Βουλή των Κοινοτήτων πως *«Όλο αυτό το διάστημα τα βρετανικά στρατεύματα εκτίθενται σε μεγάλο βαθμό στις συνεχείς αεροπορικές επιδρομές, στις οποίες, η Βρετανική Πολεμική Αεροπορία λόγω της γεωγραφικής θέσης μπορεί να ανταποδώσει μόνο σε πολύ περιορισμένο βαθμό»*. Η εφημερίδα σχολιάζει: *«Ο Τσώρτσιλ πίστευε ότι θα μπορούσε να παραδεχτεί ένα μέρος αυτών των σοβαρών απωλειών ενώπιον της Βουλής. Ως εκ τούτου, είναι αναμενόμενο, ότι δεν θα ανέφερε τις νέες επιτυχίες της γερμανικής Πολεμικής Αεροπορίας στην Ανατολική Μεσόγειο, που έλαβαν χώρα στις 27 Μαΐου, όπου είναι γνωστό πως κατάφεραν να ρίξουν βόμβες μεγάλου διαμετρήματος σε ένα αεροπλανοφόρο και ακόμα περισσότερες σε δύο καταδρομικά».* Ο Τσώρτσιλ γράφεται πως έκλεισε την ομιλία του σχετικά με τα γεγονότα στην Κρήτη με έναν ύμνο στη βρετανική κυριαρχία και τον βρετανικό στόλο, κατά τον οποίον *«η επίμονη αντίσταση θα λάβει την ανάλογη τιμή και δόξα στα χρονικά της βρετανικής κυριαρχίας και του βρετανικού στόλου»*.

[591] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 27/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 122
[592] Εφ. *General Anzeiger*, 28/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17072
[593] Παράρτημα Α΄: Εικ. 9

Αυτή η ομιλία δείχνει ότι ο Τσώρτσιλ, κατά την εφημερίδα, δεν είναι σίγουρος για την έκβαση της Μάχης στη Κρήτη, ένα από τα σημαντικότερα φυλάκια της Αιγύπτου, όπως την αποκαλεί. Στο πρωτοσέλιδο[594] της *Hamburger Anzeiger,* όπως και στον λοιπό ναζιστικό Τύπο, υπό τον τίτλο *«Τα κατορθώματα της Πολεμικής Αεροπορίας στην Αγγλία - Ορεινά στρατεύματα καταδιώκουν τον εχθρό που τρέπεται σε υποχώρηση»* παρατίθεται η ανακοίνωση του Γενικού Επιτελείου της Βέρμαχτ , κατά την οποία τα ορεινά στρατεύματα κατάφεραν και εισήλθαν στο νησί παρά τις δύσκολες αναλογίες του εδάφους και τη σκληρή αντίσταση των βρετανικών δυνάμεων και ανταρτών με αποτέλεσμα να καταλάβουν την πρωτεύουσα των Χανίων, λαμβάνοντας ακόμη ως κρατούμενο μεταξύ άλλων τον Έλληνα διοικητή του ναυτικού. Ο Μανώλης Π. Σιγανός, αγωνιστής στη Μάχη, έγραψε στο προσωπικό του ημερολόγιο πως φωτιές και καπνοί υψώνονταν παντού καθώς πραγματοποιούνταν συνεχείς βομβαρδισμοί με πληθώρα νεκρών στο Μάλεμε και την ευρύτερη περιοχή των Χανίων. Η κατάσταση όπως την χαρακτηρίζει ήταν *«λες κι άνοιξε η κόλαση κι από μέσα της βγήκαν μαζύ όλοι οι κολασμένοι»* ενώ στις 29/5 παραδέχθηκε πως πλέον δεν ήταν εφικτό να κάνουν τίποτα καθώς η μάχη βρισκόταν στο τέλος της[595]. Στην πορεία με τίτλο *«Η Κρήτη μάχεται για να κερδίσει χρόνο»* αναφέρεται η παραδοχή των Βρετανών για υποχώρηση ενώ παρατίθεται η βρετανική ανταπόκριση για την Κρήτη, η οποία διαψεύδεται από την *Hamburger Anzeiger* σχολιάζοντάς την ως *«ζοφερή και αντιφατική».* Την ίδια ημέρα μικρή αναφορά για τις εξελίξεις στην Κρήτη γίνεται στη δεύτερη σελίδα[596] της *Illustrierte Kronen Zeitung* με τίτλο *«Επιτυχημένες μάχες στην Κρήτη - Πολλαπλές τοποθεσίες καταλήφθηκαν»* γράφοντας πως τα γερμανικά στρατεύματα μετά από επιτυχημένες μάχες και κατοχή αρκετών χωριών έχοντας προγραμματισμένο πλάνο μάχης σημείωσαν σοβαρές ζημιές και απώλειες εις βάρος των Συμμάχων. Η *Südostdeutsche Tageszeitung* στο πρωτοσέλιδο[597], όπως και στις προαναφερόμενες εφημερίδες, δημοσιεύει αναλυτικά τις στρατιωτικές εξελίξεις στη νήσο βάσει των ανακοινώσεων εκ Βερολίνου. Στις 29 Μαΐου το πρωτοσέλιδο[598] της *Hamburger Anzeiger* φέρει ως κεντρικό τίτλο *«Ο κόλπος της Σούδας απαλλαγμένος από εχθρούς - Η βρετανική αντίσταση στην Κρήτη κάμπτεται - Οι ζοφερές εκτιμήσεις του Λονδίνου».* Εδώ γράφεται πως η βρετανική ναυτική βάση και ο κόλπος της Σούδας βρίσκονται σε γερμανικά

[594] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 28/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 123
[595] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 336
[596] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 28/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.859
[597] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 28/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 58
[598] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 29/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 124

χέρια ενώ οι Βρετανοί παραμένουν χωρίς ενισχύσεις ή αντικαταστάσεις. Παρακάτω υπό τον τίτλο *«Η κατάκτηση της πρωτεύουσας»* υποστηρίζεται πως Βρετανοί αλλά και ουδέτεροι παρατηρητές συμφωνούν πως η κατάκτηση του Ηρακλείου έχει μεγάλη σημασία για την πορεία των αγώνων στην Κρήτη. Συμπληρωματικά παρατίθενται τα λόγια ανωνύμου Βρετανού ανταποκριτή της σουηδικής εφημερίδας *Dagens Nyheter*, ο οποίος συνοψίζει τη γνώμη των κατοίκων του Λονδίνου μετά την απώλεια των Χανίων στην εξής πρόταση *«Όσοι αντιμετωπίζουν την κατάσταση πιο ρεαλιστικά πιστεύουν ότι θα πρέπει να παραβλέψουμε τις συνέπειες της ήττας στην Κρήτη».* Με τίτλο *«Σε αιχμαλωσία το Ηράκλειο»* γράφεται πως το δυτικό τμήμα της νήσου βρίσκεται υπό γερμανική κυριαρχία ενώ στο Ηράκλειο βρετανικά στρατεύματα βρίσκονται παγιδευμένα από γερμανικές δυνάμεις. Σημειώνεται πως *«Εμφανίζονται αμέτρητα Στούκας πάνω από το Ηράκλειο, μαυρίζοντας τον ουρανό και πετώντας αμέτρητες βόμβες στις οχυρώσεις της πόλης που έχουν δημιουργηθεί από αγγλικά στρατεύματα. Όπου έπεσαν οι βόμβες, τα συντρίμμια των οχυρών στροβιλίζονται στον αέρα δημιουργώντας την απόλυτη σύγχυση. Οι Βρετανοί στρατιώτες είναι ακόμα λιγότερο προστατευμένοι. Κρυμμένοι σε έναν χώρο, περιμένουν να περάσει αυτή η καταιγίδα που βρέχει χάλυβα και σίδερο με καταστροφική δύναμη. [..] Οι αμφιλεγόμενες απόπειρες απόδρασης των Βρετανών αποτρέπονται αποφασιστικά από τα γερμανικά στρατεύματα».* Η *Illustrierte Kronen Zeitung* στο πρωτοσέλιδο[599] με τον λιτό τίτλο: *«Η πρωτεύουσα της Κρήτης κατακτάται»* γράφεται πως παρά τις σκληρές και δύσκολες συνθήκες τα γερμανικά στρατεύματα έσπασαν τη σκληρή αντίσταση των βρετανικών δυνάμεων και των ανταρτών ενώ τα γερμανικά Στούκας εμποδίζουν τους Βρετανούς να διαφύγουν. Σχετικά με την Κρήτη αναφορά γίνεται σε ένα μακροσκελές άρθρο στο πρωτοσέλιδο[600] της *Südostdeutsche Tageszeitung* με τίτλο *«Το Βερολίνο για τις στρατιωτικές και πολιτικές θέσεις»*, όπου βάσει Γερμανού ανταποκριτή οι εξελίξεις στη νήσο είναι ικανοποιητικές για τη Γερμανία ενώ διαψεύδει τους ισχυρισμούς της Βρετανίας για *«εξαιρετικά βαριές γερμανικές απώλειες».* Υποστηρίζει πως ο γερμανικός τύπος σωστά τηρεί επιφυλακτική στάση καθώς μέχρι στιγμής δεν υπήρχαν αρκετές πληροφορίες από τη νήσο. Στη δεύτερη σελίδα με τίτλο: *«Η πρωτεύουσα της Κρήτης καταλήφθηκε»* δημοσιεύεται η ανακοίνωση της Ανωτάτης Διοίκησης της Βέρμαχτ με επαινετικό ύφος για την κατάληψη του Ηρακλείου, όπως προείδαμε.

[599] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 29/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.860
[600] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 29/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 59

Στον ελλαδικό Τύπο στις 27 Μαΐου η *Ακρόπολις* έχει στο κεντρικό σημείο του πρωτοσέλιδου[601] τον τίτλο *«Ο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΠΡΟΧΩΡΕΙ ΑΠΟ ΔΥΣΜΩΝ[602] ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ – ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΑΞΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΕΞΕΔΙΩΞΑΝ ΚΑΤ' ΟΥΣΙΑΝ ΤΟΝ ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΣΤΟΛΟΝ»*. Στο άρθρο αναφέρεται σύμφωνα με το ΗΓΠ πως οι *«λυσσώδεις»* μάχες στην ξηρά υποστηρίχτηκαν αποτελεσματικά από τη γερμανική αεροπορία σημειώνοντας ταχεία πρόοδο στην Κρήτη εξαιτίας της υπεροχής της. Η εφημερίδα δεν παραλείπει να αναφέρει την απόσυρση των αεροπλάνων από την πλευρά της Βρετανίας γράφοντας: *«Δια της κεραυνοβόλου καταλήψεως των ολίγων αεροδρομίων της νήσου, η αγγλική αεροπορία εξετοπίσθη τελείως εκ της δράσεως. Ήδη την 23ην Μαΐου το αγγλικόν αρχηγείον απέσυρεν όλα τα καταδιωκτικά αεροπλάνα εκ της νήσου Κρήτης λόγω της ελλείψεως καταλλήλων αεροδρομίων»*. Στη δεύτερη σελίδα η Μάχη της Κρήτης συνεχίζει να αποτελεί το κεντρικό θέμα υποστηρίζοντας ότι η κατάληψη της νήσου από τους Γερμανούς θα αποτελέσει ανεπανόρθωτο πλήγμα για την Αγγλία θέτοντας σε κίνδυνο ολόκληρη την αυτοκρατορία. Παρατίθενται επίσης τα θετικά-επαινετικά σχόλια του ισπανικού Τύπου για την έκβαση της Μάχης. Εντύπωση προκαλούν στη συνέχεια τα σχόλια του ιταλικού Τύπου, τα οποία παρατίθενται στην αθηναϊκή εφημερίδα. Υποστηρίζεται πως η μάχη της Μεσογείου ίσως να αποβεί αποφασιστική για την πορεία της μάχης του Ατλαντικού. Παρατηρείται επιπλέον μία σωρεία επαίνων και εγκωμιών από ξένες εφημερίδες προκειμένου να δοθεί εγκυρότητα στις ειδήσεις και να αναδειχθεί ο παγκόσμιος αντίκτυπος των γερμανικών και ιταλικών επιτυχιών: *«Η μάχη της Κρήτης απασχολεί σήμερον τας ιταλικάς εφημερίδας, αίτινες παρατηρούν, ότι το σημαντικώτερον αποτέλεσμα όπερ επετεύχθη μέχρι τούδε είνε αι τρομεραί απώλειαι, τας οποίας υπέστη ο αγγλικός στόλος και εξαίρουν την ευνοϊκή εξέλιξιν των μαχών [..]. Όλαι οι ρουμανικαί εφημερίδες εξαίρουν την σπουδαιότητα των επιτυχιών αυτών, τονίζουσαι ότι η προσγείωσις εις Κρήτην Γερμανών αλεξιπτωτιστών και η αποβίβασις στρατευμάτων μεταφερομένων δι' αεροπλάνων αποτελούν νέον λαμπρόν παράδειγμα της θαυμάσιας προετοιμασίας του Γερμανού στρατιώτου, του πνεύματος της θυσίας υπό του οποίου εμπνέεται, καθώς και της δεξιάς χρησιμοποιήσεως των τεχνικών μέσων και των υπερτέρων στρατηγικών αντιλήψεων του γερμανικού αρχηγείου. [..] Αι αμερικανικαί εφημερίδες δημοσιεύουν υπό εντυπωσιακούς τίτλους την γερμανικήν πληροφορίας περί τις καταστροφής*

[601] Εφ. *Ακρόπολις*, 27/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4428
[602] Από δυτικά

είκοσι πέντε αγγλικών πολεμικών πλοίων προ της Κρήτης. Αι εφημερίδαι τονίζουν το γεγονός ότι οι Γερμανοί επέτυχον να διασπάσουν τας αγγλικάς γραμμάς εν Κρήτη». Στο *Ελεύθερον Βήμα* στο πρωτοσέλιδο[603] κυριαρχεί ο τίτλος *«Η ΔΥΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ ΚΡΑΤΕΙΤΑΙ ΥΠΟ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ – ΕΞΕΜΗΔΕΝΙΣΘΗ ΠΛΗΡΩΣ Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ»*. Σε ανάλογο ύφος βάσει ΗΓΠ παρατίθεται το ανακοινωθέν του Αρχηγείου της Βέρμαχτ υποστηρίζοντας ότι η γερμανική αεροπορία κατατρόπωσε τον βρετανικό στόλο βυθίζοντας και προξενώντας ζημιές σε μεγάλο αριθμό πολεμικών πλοίων κατακτώντας παράλληλα την υπεροχή στον αέρα. Στο ίδιο πρωτοσέλιδο υπό τον τίτλο *«Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ ΣΥΝΕΤΡΙΨΕΝ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ»* δίνονται οι πληροφορίες, όπως στον ναζιστικό Τύπο για τις εξελίξεις στη νήσο, ενώ σημειώνονται οι απώλειες βάσει πρακτορείου Τρανσόσεαν, όπως δήλωσε ο αναπληρωτής Νεοζηλανδός πρωθυπουργός Νας, απαριθμώντας 2.200 Νεοζηλανδούς στρατιώτες ως απολεσθέντες στην Ελλάδα, υποθέτοντας πως έχουν συλληφθεί αιχμάλωτοι καθότι δεν βρέθηκαν ούτε στην Κρήτη ούτε στην Αίγυπτο. Η *Νεολόγος Πατρών* στο πρωτοσέλιδο[604] φέρει ως κεντρικό τίτλο: *«ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΕΠΙΤΥΧΩΣ Ο ΑΓΩΝ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ – ΕΠΥΡΠΟΛΗΘΗΣΑΝ ΒΡΕΤΑΝΙΚΑΙ ΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΑΙ – ΚΑΤΕΒΥΣΘΗΣΑΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ 21 ΠΟΛΕΜΙΚΑ – ΑΥΞΑΝΟΝΤΑΙ ΔΙΑΡΚΩΣ ΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ»* αναδημοσιεύοντας τις ειδήσεις του αθηναϊκού Τύπου. Στις 28 Μαΐου καθώς η Μάχη προχωρά ευνοϊκά για τις γερμανικές δυνάμεις συναντώνται περισσότερα και εκτενέστερα ρεπορτάζ για τις εξελίξεις. Στο φύλλο[605] της εφημερίδας *Ακρόπολις* κυριαρχεί το άρθρο με τίτλο *«ΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΗΥΡΥΝΑΝ ΔΙΑ ΝΕΑΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΤΟ ΡΗΓΜΑ ΤΩΝ εις τα αγγλικάς γραμμάς δυτικών των Χανίων – Η πίεσης εκδηλούται ολονέν ισχυροτέρα.- ΔΙΕΞΑΓΟΝΤΑΙ ΣΚΛΗΡΑΙ ΜΑΧΑΙ»*. Βάσει ΗΓΠ παρατίθεται η ανακοίνωση του Τσώρτσιλ στον ραδιοφωνικό σταθμό του Λονδίνου: *«Οιαδήποτε και αν θα είνε η έκβασις του αγώνος, όστις ήρχισεν εις την Κρήτην, η επίμονος άμυνα, η οποία προβάλλεται εκεί, θα καταλάβη τιμητικήν θέσιν εις τα χρονικά της στρατιωτικής ιστορίας της Μεγάλης Βρεταννίας».* Το άρθρο συνοδεύεται με μία φωτογραφία[606] ανιχνευτικού αεροπλάνου ενός γερμανικού πολεμικού στον καταπέλτη έτοιμο για πτήση, όπως σημειώνεται στη λεζάντα. Στη δεύτερη σελίδα[607] της εφημερίδας *Ελεύθερον Βήμα* με κεντρικό

[603] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 27/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6789
[604] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 27/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 147
[605] Εφ. *Ακρόπολις*, 28/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4429
[606] Παράρτημα Α΄: Εικ. 23
[607] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 28/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6790

τίτλο *«ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ ΚΑΤΟΠΙΝ ΕΠΙΤΥΧΩΝ ΜΑΧΩΝ ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΕΛΑΣΙΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ – ΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΠΕΡΙΞ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ»* παρατηρούνται πανομοιότυπα τα στρατιωτικά ανακοινωθέντα με διαφορετική όμως σειρά όπως γράφονται και στην προαναφερθείσα εφημερίδα. Στο πρωτοσέλιδο[608] της πατρινής εφημερίδας παρατίθενται οι ίδιες ενημερώσεις με τίτλο *«Τα Γερμανικά στρατεύματα εις Κρήτην συνεχίζουν συστηματική προέλασιν – Επέτυχον την κατάληψιν πολλών τοποθεσιών – Μεγάλαι ζημίαι εκ των αεροπορικών επιθέσεων».* Η κερκυραϊκή *Jonio* παρουσιάζει επίσης εκτενές περιεχόμενο. Κεντρικός τίτλος με έντονα μεγάλα γράμματα στο πρωτοσέλιδο[609] είναι *«ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΟΥΝ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ»*, όπου γράφεται πως *«Επί της νήσου Κρήτης συνεχίζεται μετ' επιτυχίας η μάχη των αλεξιπτωτιστών και των δι' αέρος μεταφερθέντων στρατευμάτων τα οποία ανεφοδιάζονται τακτικώς»*, ένα γεγονός το οποίο ισχύει και ασπάζονται οι ιστορικοί πως το αεροδρόμιο του Μάλεμε και το ύψωμα 107 είχε εγκαταλειφθεί από τα νεοζηλανδικά στρατεύματα και νέες δυνάμεις κατέφθαναν συνεχώς στην Κρήτη από τον αέρα. Ακόμη παρουσιάζεται αναλυτικά η δράση της γερμανικής πολεμικής αεροπορίας και η είδηση για την καταστροφή τριών βρετανικών αεροσκαφών: *«Τρία αγγλικά αεροπλάνα εκάησαν επί του εδάφους βομβαρδισθέντα από γερμανικά καταδιωκτικά. Μικρός αριθμός αγγλικών αεροπλάνων τα οποία προσεπάθουν να επιτεθούν εναντίον ενός αεροδρομίου της Κρήτης καταληφθέντος από Γερμανικά στρατεύματα, καταδιώχθησαν από γερμανικά και ηναγκάσθησαν να αποχωρήσουν άνευ αποτελέσματος. Εξ απ' αυτά κατέπεσαν επί του εδάφους καιόμενα»*. Το απόσπασμα αυτό προκαλεί εντύπωση καθώς η Βασιλική Πολεμική Αεροπορία της Βρετανίας απουσίαζε πια αισθητά από το νησί. Στις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης οι εξελίξεις για τη Μάχη βρίσκονται ξανά στη δεύτερη σελίδα[610] στο κάτω μέρος με τίτλο: *«ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΚΑΤΕΛΑΒΟΝ ΤΑ ΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΕΛΑΥΝΟΥΝ ΗΔΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΟΥΔΑΝ – ΤΕΣΣΑΡΑ ΣΚΑΦΗ ΕΒΥΘΙΣΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΙΜΕΝΑ ΤΗΣ».* Στο άρθρο γράφεται πως συνελήφθησαν πολλοί αιχμάλωτοι, ενώ ο ραδιοφωνικός σταθμός του Βερολίνου μεταδίδει πως γερμανικά αεροπλάνα έπληξαν ένα βρετανικό μεταγωγικό 12 έως 15 χιλιάδων τόνων. Στις 29 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[611] στην *Ακρόπολις* βρίσκονται τα επίσημα πολεμικά ανακοινωθέντα: *«Ο*

[608] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 28/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 148
[609] Εφ. *Jonio,* 28/05/1941, έτος 1, αρ. φ. 5
[610] Εφ. *Απογευματινή*, 28/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2654
[611] Εφ. *Ακρόπολις*, 29/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4430

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΕΛΑΒΕ ΤΑ ΧΑΝΙΑ ΚΑΤΑΔΙΩΚΩΝ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΥΣ ΠΡΟΣ ΝΟΤΟΝ ΤΟΥ ΟΡΜΟΥ ΤΗΣ ΣΟΥΔΑΣ - ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ Ο ΕΛΛΗΝ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ». Στο άρθρο γράφεται βάσει ΗΓΠ πως οι Γερμανοί συνέτριψαν την αντίσταση του εχθρού, ο οποίος αμυνόταν «με λύσσα» στη νήσο, ενώ ανάμεσα στους πολλούς συλληφθέντες αιχμαλώτους βρίσκεται και ο αρχηγός του ελληνικού στόλου. Επίσης κατελήφθησαν τα Χανιά παρά την *«πείσμονα αντίσταση των βρεταννικών δυνάμεων και των ομάδων των ανταρτών»* και τις δύσκολες εδαφικές συνθήκες καταδιώκοντας τις ηττημένες εχθρικές δυνάμεις προς τη νότια πλευρά του όρμου της Σούδας. Παρακάτω παραδόξως λιτά γίνεται αναφορά στις σημαντικές βρετανικές απώλειες. Στο *Ελεύθερον Βήμα* στη δεύτερη σελίδα[612] το άρθρο τιτλοφορείται *«ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΘΡΑΥΣΑΝ ΤΗΝ ΠΕΙΣΜΟΝΑ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΝ ΚΑΙ ΑΠΩΘΗΣΑΝΤΑ ΤΟΝ ΕΧΘΡΟΝ ΕΚΥΡΙΕΥΣΑΝ ΧΘΕΣ ΤΑ ΧΑΝΙΑ – ΑΙ ΤΕΡΑΣΤΙΑΙ ΑΓΓΛΙΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑ ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ»* φέροντας πανομοιότυπα τις τρέχουσες ειδήσεις, όπως ακριβώς στην *Ακρόπολις.* Στο πρωτοσέλιδο[613] της *Νεολόγος Πατρών* επαναλαμβάνονται οι ενημερώσεις υπό τον τίτλο *«ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΥΠΟΧΩΡΟΥΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΚΟΝΤΑΙ ΟΛΟΝΕΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ – ΣΥΝΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΠΟΛΛΟΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ»* και *«ΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΞΕΔΙΩΞΑΝ ΤΟΝ ΕΧΘΡΟΝ ΑΠΟ ΠΟΛΛΑΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΚΑΤΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ».*

Στον γαλλικό Τύπο στις 27 Μαΐου η *Le Matin* φέρει στο πρωτοσέλιδο[614] την είδηση με τίτλο *«Η κατάκτηση της Κρήτης συνεχίζεται - Νέες γερμανικές ενισχύσεις φθάνουν με αεροπλάνα».* Από το Βερολίνο το αναγνωστικό κοινό ενημερώνεται τόσο για την προσγείωση νέων γερμανικών μονάδων στη νήσο, όσο και για τις *«τεράστιες απώλειες των Άγγλων στη θάλασσα»* σύμφωνα με την ανακοίνωση της Βέρμαχτ και την αποτυχία μίας εναέριας βρετανικής επίθεσης σε αεροδρόμιο κατειλημμένο από γερμανικά στρατεύματα. Τέλος γράφεται εκ Στοκχόλμης πως ο εκφωνητής του ραδιοφώνου του Λονδίνου Όλιβερ Στιούαρτ (Oliver Stewart) αναγνώρισε την υπεροχή της γερμανικής αεροπορίας έναντι στη RAF κατά τις επιθέσεις στην Κρήτη δηλώνοντας το εξής: *«Είμαι πολύ απογοητευμένος από τη δραστηριότητα της RAF στην Κρήτη»* προκειμένου να εξηγήσει την πολύ αδύναμη παρέμβαση της Βασιλικής Αεροπορίας με τη δικαιολογία πως τα αεροδρόμια δεν ήταν κατάλληλα. Την

[612] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 29/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6791
[613] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 29/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 149
[614] Εφ. *Le Matin,* 27/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.873

ίδια ημέρα η *Le Petit Journal* γράφει στο πρωτοσέλιδο[615] *«Εξαιρετικές επιτυχίες της Λούφτβαφε, ανακοινώνει το Βερολίνο»*. Εδώ παρατίθεται η ανακοίνωση της Βέρμαχτ, όπως έχουμε ήδη συναντήσει στον αξονικό Τύπο. Ωστόσο η εφημερίδα δημοσιεύει από κάτω και το βρετανικό ανακοινωθέν από τη Μέση Ανατολή γράφοντας ότι νέα γερμανικά στρατεύματα αποβιβάστηκαν στην Κρήτη χωρίς όμως αλλαγές της κατάστασης στο Ηράκλειο και το Ρέθυμνο. Στο Μάλεμε όμως μετά από μία δυνατή επίθεση και παρά τις βαριές απώλειες του εχθρού, κατά το ανακοινωθέν, ο «εχθρός» κατάφερε να εισχωρήσει στην περιοχή. Με αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνονται και από τη Βρετανία οι ισχυρισμοί της Βέρμαχτ. Στη συνεχεία αναδημοσιεύεται από την εφημερίδα *Der Angriff* πως είναι «κακός οιωνός» για τη Βρετανία το γεγονός πως δεν δημοσιεύει σημαντικά στοιχεία της Μάχης ενώ η *Berliner Nachtausgabe* σημειώνει πως η Λουφτβάφε απέδειξε την ικανότητά της στο πεδίο μάχης χωρίς να μειώσει την κυριαρχία της στις θάλασσες αναφέροντας τις απώλειες του βρετανικού στρατού. Τέλος η γαλλική εφημερίδα δημοσιεύει εκ Βέρνης τις θετικές εντυπώσεις του ελβετικού Τύπου. Εντύπωση προκαλεί ο χαρακτηρισμός «ουδετέρων» των ειδήσεων προερχόμενων από τη Γερμανία: *«Σύμφωνα με τις ουδέτερες παρατηρήσεις στη γερμανική πρωτεύουσα, η αισιοδοξία συνεχίζει να βασιλεύει στο Βερολίνο σε ότι αφορά την ανάπτυξη των ενεργειών στην Κρήτη».* Η *Le Figaro* την επομένη (28/5) γράφει στο πρωτοσέλιδο[616] *«Κατά χιλιάδες οι αλεξιπτωτιστές συνεχίζουν να πέφτουν στην Κρήτη, όπου η μάχη συνεχίζεται με μεγάλη βία».* Από τη Ρώμη γνωστοποιείται επίσης η δράση του ιταλικού στόλου ενώ παρακάτω δημοσιεύεται το γερμανικό ανακοινωθέν, όπως έχουμε ήδη δει. Επιπλέον ενδιαφέρον προκαλεί ότι δημοσιεύεται και το βρετανικό ανακοινωθέν εκ Καΐρου, κατά το οποίο επιβεβαιώνεται η άφιξη νέων γερμανικών στρατευμάτων από αέρος και η αντεπίθεση των νεοζηλανδικών δυνάμεων. Την ίδια ημέρα η *Le Matin* δημοσιεύει μόνο στο πρωτοσέλιδο[617] ένα μικρό άρθρο με τίτλο *«90.000 τόνοι βυθισμένων αγγλικών πλοίων - Γερμανικά στρατεύματα προχωρούν στην Κρήτη»* κατά την ανακοίνωση της Βέρμαχτ, όπως δημοσιεύτηκε και σε άλλα φύλλα αξονικών εφημερίδων. Η *Le Petit Journal* στο πρωτοσέλιδο[618] γράφει *«Τα γερμανικά στρατεύματα επιδιώκουν το μεθοδικό τους προβάδισμα στο νησί της Κρήτης».* Ακολουθεί η ανακοίνωση από τη Βέρμαχτ ενώ παρακάτω γράφεται εκ Καΐρου πως τα γερμανικά στρατεύματα εξαπέλυσαν

[615] Εφ. *Le Petit Journal,* 27/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.594
[616] Εφ. *Le Figaro*, 28/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 148
[617] Εφ. *Le Matin,* 28/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.874
[618] Εφ. *Le Petit Journal,* 28/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.595

νέα επίθεση δυτικά των Χανίων κατορθώνοντας να περάσουν τις βρετανικές άμυνες με αποτέλεσμα να αναγκαστούν υποχωρήσουν σε νέες θέσεις. Στις 29 Μαΐου η *Le Matin* γράφει στο πρωτοσέλιδο[619]: *«Ο γερμανικός στρατός κυριεύει τα Χανιά πρωτεύουσα της Κρήτης - Κουρασμένοι από τα Στούκας, οι Άγγλοι υποχωρούν προς τα Νότια και δεν μπορούν να διαφύγουν από τη θάλασσα»*, όπου δημοσιεύεται η ανακοίνωση της Βέρμαχτ καθώς και μία φωτογραφία[620] των Χανίων του Λουις Σιλβέστρε (Luis Silvestre). Στην στήλη «Τελευταία Ώρα» τα βρετανικά στρατεύματα χαρακτηρίζονται ως ηθικά και φυσικά εξαντλημένα ενώ υποστηρίζεται πως ο Βρετανός πρωθυπουργός αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο της εγκατάλειψης της Κρήτης. Η *Le Petit Journal* την ίδια ημέρα στο πρωτοσέλιδο[621] δημοσιεύει ένα άρθρο από τον διευθυντή της εφημερίδας Φρανσουά ντε λα Ροκ[622], στο οποίο υποστηρίζει ότι οι μάχες στην Ελλάδα έχουν αναβάλλει προσωρινά την ασκούμενη πίεση στην Αίγυπτο και πιθανώς να αποτελούν πρόλογο μίας επίθεσης με κατεύθυνση την Ερυθρά Θάλασσα. Αναφορικά με τη Μάχη της Κρήτης γνωστοποιείται σε άλλο άρθρο της εφημερίδας η κατάληψη των Χανίων κατά το ενημερωτικό δελτίο του Βερολίνου. Σύμφωνα με το ενημερωτικό δελτίο του Καΐρου οι βρετανικές δυνάμεις αναγκάστηκαν να προβούν σε ακόμη μία υποχώρηση κατηγορώντας τα γερμανικά στρατεύματα για βίαιες επιθέσεις κατά των Συμμαχικών δυνάμεων στα Χανιά. Εκ Λονδίνου η κατάσταση χαρακτηρίζεται αβέβαιη. Το αγγλικό ραδιόφωνο, όπως σημειώνεται, παραδέχεται την αυξανόμενη πίεση και την συνεχή προσγείωση Γερμανών αλεξιπτωτιστών στο Ηράκλειο δηλώνοντας όμως τη βελτίωση των θέσεων των ελληνοβρετανικών δυνάμεων στο Ρέθυμνο.

Στον ιταλικό Τύπο στις 27 Μαΐου η *Il Lavoro* και η *Il Solco Fascista* δημοσιεύουν την ανακοίνωση της Βέρμαχτ στο πρωτοσέλιδο[623]. Η δεύτερη δημοσιεύει επίσης την ανακοίνωση του DNB αλλά και μία είδηση από τη Βέρνη σχετικά με την κρίσιμη κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Μεγάλη Βρετανία τονίζοντας το γεγονός ότι δεν επιβεβαιώνουν τις απώλειές τους όπως ανακοινώθηκαν από τη Ρώμη και το Βερολίνο. Την ίδια ημέρα η *La Stampa* εκ Ρώμης με τίτλο *«Η επίθεση των δυνάμεων του Άξονα προχωράει στη θάλασσα της Κρήτης – Η συμμετοχή των ιταλικών δυνάμεων στην πρώτη φάση της Μάχης»* γράφει στο

[619] Εφ. *Le Matin,* 29/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.874
[620] Παράρτημα Α΄: Εικ. *25*
[621] Εφ. *Le Petit Journal,* 29/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.596
[622] François de La Rocque
[623] Εφ. *Il Lavoro,* 27/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 147; Εφ. Il Solco Fascista, 27/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 147

πρωτοσέλιδο[624] ότι οι Βρετανοί έχουν αρχίσει ήδη να συνειδητοποιούν ότι ή ήττα τους είναι αναμενόμενη καταδικάζοντας τη βρετανική προπαγάνδα η οποία «μείωνε» τις γερμανικές δυνάμεις. Ακόμη παρατίθεται η ανακοίνωση της Βέρμαχτ όπως και μία φωτογραφία[625] Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Στις 28 Μαΐου η *Il Lavoro* δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[626] την ανακοίνωση της Βέρμαχτ, όπως και οι λοιπές ιταλικές εφημερίδες. Φέρει όμως και μία είδηση από την Κωνσταντινούπολη κατά την οποία οι Βρετανοί παραδέχονται την υποχώρησή τους στην Κρήτη έχοντας διασπαστεί πλέον οι γραμμές άμυνάς τους στο δυτικό μέρος του νησιού. Την επόμενη ημέρα (29/5) η ανακοίνωση της Βέρμαχτ βρίσκεται στην πρώτη σελίδα των ιταλικών εφημερίδων[627] χωρίς την προσθήκη ειδήσεων ξένων πρακτορείων ή εκτενών σχολιασμών. Μόνο η *La Stampa* στο πρωτοσέλιδο[628] βάσει ενημέρωσης από το Άμστερνταμ γράφει σε ήπιο τόνο σχετικά με την υποχώρηση των Βρετανών ενώ από την Άγκυρα γίνεται λόγος για την αντίδραση του τουρκικού τύπου, ο οποίος σχολιάζει την επιτυχία των Γερμανών πιέζοντας *«απελπιστικά»* τις βρετανικές δυνάμεις. Παρατίθενται ακόμη δύο χάρτες. Ο πρώτος απεικονίζει την Κρήτη και ο δεύτερος τα Χανιά. Εκτός αυτών, δημοσιεύονται επιπλέον δυο φωτογραφίες στην τελευταία σελίδα της εφημερίδας. Η πρώτη απεικονίζει ένα «δραματικό στιγμιότυπο»[629], όταν ένα βρετανικό ατμόπλοιο τυλίχθηκε στις φλόγες μετά από βομβαρδισμό, σημειώνοντας στην λεζάντα ότι στο νησί της Κρήτης οι δυνάμεις του Άξονα επιτίθενται από θαλάσσης και από τον «ουρανό». Στην επόμενη φωτογραφία[630] απεικονίζονται Γερμανοί αλεξιπτωτιστές, οι οποίοι μόλις έχουν προσγειωθεί πλησίον μίας μικρής βρετανικής ομάδας και αφοπλίζουν τους στρατιώτες του «εχθρού», οι οποίοι δεν διέθεταν χρόνο να αμυνθούν.

Το ενδιαφέρον του βρετανικού τύπου στις 27 Μαΐου στρέφεται έντονα στην επιτυχημένη επίθεση κατά του θωρηκτού Bismarck του Πολεμικού Ναυτικού της Ναζιστικής Γερμανίας (Kriegsmarine) στον Ατλαντικό[631]. Η βρετανική προπαγάνδα με αυτόν τον τρόπο προσπάθησε να ισοσταθμίσει την κατάσταση σχετικά με την επικείμενη αποχώρηση από την Κρήτη. Σε άρθρο δημοσιογράφου της εφημερίδας γίνεται λόγος για την καταστροφή 24

[624] Εφ. *La Stampa,* 27/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 126
[625] Παράρτημα Α΄: Εικ. 38
[626] Εφ. *Il Lavoro,* 28/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 148
[627] Εφ. *Il Lavoro,* 29/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 149; Εφ. *Il Solco Fascista,* 29/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 149
[628] Εφ. *La Stampa,* 29/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 128
[629] Παράρτημα Α΄: Εικ. 39
[630] Παράρτημα Α΄: Εικ. 41
[631] Βλ. Bercuson D. J., Herwig H. H., *The Destruction of the Bismarck*, The Overlook Press, New York 2003; Konstam A., *The Bismarck 1941: Hunting Germany's greatest battleship,* Osprey Publishing, Great Britain 2011

εχθρικών αεροσκαφών ως εκδίκηση της RAF για τις επιδρομές των Γερμανών στα Χανιά, το Ρέθυμνο και το Ηράκλειο. Στο ρεπορτάζ του ο Μόρλει Ρίτσαρντς αριθμεί 11.000 άνδρες στις γερμανικές απώλειες. Τέλος παρατηρείται υπό τον τίτλο *«Η πρώτη εβδομάδα της μάχης παράξενη και σκληρή»* μία σύντομη ανασκόπηση των εξελίξεων στη νήσο σε καθημερινή βάση. Η *Daily Mirror* στην πρώτη σελίδα[632] αναφέρει την άγρια μάχη που εξελίσσεται ανάμεσα στο Μάλεμε και τα Χανιά με την RAF να επιβραδύνει την άφιξη των γερμανικών ενισχύσεων παρά την αριθμητική υπεροχή των εχθρικών αεροπλάνων αναφέροντας ομοίως την καταστροφή 24 αεροσκαφών. Αναλυτικά συνεχίζει την περιγραφή των γεγονότων κατά το ανακοινωθέν του αρχηγείου της RAF. Στην *Yorkshire Evening Post* ο στρατιωτικός ανταποκριτής της εφημερίδας γράφει στο άρθρο του στην πρώτη σελίδα[633] σχετικά με την απουσία «ναζιστικών» αρμάτων μάχης κατηγορώντας τη Βέρμαχτ για ψευδείς δηλώσεις ότι δήθεν κατέχει μία μεγάλη δυτική περιοχή ενώ στην πραγματικότητα, κατά τον συγγραφέα, κατέχουν μόνο τα βομβαρδισμένα κέντρα πόλεων. Το άρθρο συνεχίζει τονίζοντας τη σημασία της νήσου για τη Βρετανία καθώς θα λειτουργεί ως κάλυψη για τον βρετανικό στρατό στην Αίγυπτο ελαττώνοντας παράλληλα την απόσταση που έχει να διανύσει ο στόλος χωρίς βάση. Με τίτλο *«Μεγάλη επιτυχία της RAF στην Κρήτη»* περιγράφονται λεπτομερώς οι απώλειες των αεροσκαφών των «Ναζί». Κατά τις επόμενες ημέρες η ειδησεογραφία για τη Μάχη της Κρήτης σταδιακά ελαττώνεται. Στις 28 Μαΐου το ενδιαφέρον των βρετανικών εφημερίδων μονοπωλεί η βύθιση πλέον του θωρηκτού Bismarck. Η *Daily Express* στο πρωτοσέλιδο[634] κάνει μία μικρή αναφορά ανακοινώνοντας τη διατήρηση των βρετανικών θέσεων στην Κρήτη ενώ η *Yorkshire Evening Post* δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[635] ένα άρθρο του στρατιωτικού της ανταποκριτή, ο οποίος αναφέρεται στην υποχώρηση των βρετανικών δυνάμεων από την Κρήτη ξεκινώντας με περιγραφή των επιχειρήσεων και συνεχίζοντας με γενικές εκτιμήσεις για τη σημασία του γεγονότος. Τονίζονται παράλληλα οι απώλειες των γερμανικών δυνάμεων αναφέροντας πολλά πλοία και 5.000 στρατιώτες. Στις 29 Μαΐου η *Daily Express* δημοσιεύει μία συνοπτική ενημέρωση στο πρωτοσέλιδο[636] για την διεξαγωγή κρίσιμης μάχης στον κόλπο της Σούδας, την βρετανική ναυτική βάση στη νήσο ενώ η *Daily Mirror* αναφέρει την υποχώρηση των Βρετανών από την πόλη της Κρήτης παρόλο το σθένος με το οποίο πολεμούν, παραθέτοντας

[632] Εφ. *Daily Mirror*, 27/05/1941, αρ. φ. 11.687
[633] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 27/05/1941, αρ. φ. 29.266
[634] Εφ. *Daily Express*, 28/05/1941, αρ. φ. 12.794
[635] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 28/05/1941, αρ. φ. 29.267
[636] Εφ. *Daily Express*, 29/05/1941, αρ. φ. 12.795

αποσπάσματα κατά το συμφέρον από το τουρκικό ραδιόφωνο όπως και το ανακοινωθέν του Αρχηγείου στο Κάιρο[637]. Σε δεύτερο άρθρο με τίτλο *«Κάθε ένα λεπτό μία ναζιστική αρμάδα»* και αντίστοιχη φωτογραφία[638] σχολιάζεται η υπερβολική χρήση των Στούκας αριθμώντας 1.200 αεροπλάνα και 30.000 άνδρες. Η *Yorkshire Evening Post* την ίδια ημέρα στο πρωτοσέλιδο[639] γράφει για τις απεγνωσμένες μάχες, οι οποίες συνεχίζονται στη Δυτική Κρήτη με τα βρετανικά στρατεύματα να είναι αναγκασμένα να υποχωρήσουν σε μία ευνοϊκότερη θέση, παραθέτοντας επιπλέον έναν χάρτη[640] της περιοχής των Χανίων. Βάσει όμως του τηλεγραφήματος του Γουέιβελ προς το Υπουργείο Εξωτερικών, η άμυνα στα δυτικά των Χανίων έσπασε με αποτέλεσμα οι στρατιώτες να υποχωρούν σε αναταραχή ενώ οι απώλειες, όπως σημειώνει, ήταν βαριές[641].

Στον νεοζηλανδικό Τύπο στις 27 Μαΐου δημοσιεύεται αρχικά μία αεροφωτογραφία[642] του Ηρακλείου σημειώνοντας στη λεζάντα *« [..] μία πόλη η οποία βομβαρδίστηκε σε μεγάλο βαθμό από τα αεροπλάνα του εχθρού».* Στο σχετικό άρθρο κατά τις πληροφορίες από το Λονδίνο με αντικειμενικότητα γράφεται ότι οι Γερμανοί, χωρίς τον συνήθη προσδιορισμό «ναζί» ή «εχθρός», κατάφεραν να διαπεράσουν τις Συμμαχικές θέσεις στη δυτική Κρήτη. Βάσει του ανακοινωθέντος του Καΐρου υποστηρίζεται ότι τα νεοζηλανδικά στρατεύματα αντεπιτέθηκαν αμέσως συμπληρώνοντας ότι τα φρούρια και τα αεροδρόμια του Ηρακλείου και του Ρεθύμνου παραμένουν υπό βρετανική κυριαρχία. Αναφέρεται επίσης ότι οι Γερμανοί έχουν μειώσει την αποστολή ανεμοπτέρων λόγω, όπως εξηγεί η εφημερίδα, των σοβαρών απωλειών που έχουν υποστεί. Ανοιχτό αφήνει επιπλέον το ενδεχόμενο σύμφωνα με ανεπίσημες αναφορές στο Λονδίνο ότι μικρά ελληνικά καΐκια, μεταφέροντας το καθένα 50-60 Γερμανούς στρατιώτες, κατάφεραν να φτάσουν στη νήσο. Με έντονο ύφος καταμετρώνται 24 γερμανικά αεροπλάνα, όλων των ειδών, να έχουν καταστραφεί από την RAF και πολλά ακόμη να έχουν υποστεί σοβαρές ζημιές[643]. Ομοίως αναφέρεται η είδηση στην ένατη σελίδα[644] της αυστραλιανής *Sydney Morning Herald*. Στην όγδοη σελίδα παρατίθεται η μαρτυρία ενός

[637] Εφ. *Daily Mirror,* 29/05/1941, αρ. φ. 11.689
[638] Παράρτημα Α΄: Εικ. 51
[639] Εφ. *Yorkshire Evening Post,* 29/05/1941, αρ. φ. 29.268
[640] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 36
[641] CAB 65/22/21
[642] Παράρτημα Α΄: Εικ. 56
[643] Εφ. *The Evening Post,* 27/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 123; Εφ. *The New Zealand Herald,* 27/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.975
[644] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 27/05/1941, αρ. φ. 32.265

Νεοζηλανδού στρατιώτη, ο οποίος ανάρρωνε σε νεοζηλανδικό νοσοκομείο στην Αίγυπτο μετά τον τραυματισμό του στην Ελλάδα. Κατά την παραμονή του σε νοσοκομείο στην Κρήτη, το οποίο έδρευε κοντά στο αεροδρόμιο του Μάλεμε, παρατήρησε την RAF να είναι εξαιρετικά δραστήρια επαινώντας παράλληλα τους στρατιώτες των Συμμάχων. Σχετικά με τη σχέση του τοπικού πληθυσμού και των Συμμαχικών δυνάμεων ισχυρίζεται ότι οι κάτοικοι ήταν πολλοί ευγενικοί μαζί τους δίνοντάς τους καρπούς και φροντίζοντάς τους. Σε επόμενη είδηση ο κεντρικός τίτλος είναι *«Σοκαριστικές απώλειες– Γερμανοί στην Κρήτη – Η απόδραση αυστραλιανής ομάδας»,* όπου αναδημοσιεύεται η μαρτυρία ενός Αυστραλού αξιωματικού από την βρετανική εφημερίδα *Daily Telegraph.* Υποστηρίζει ότι όταν έφυγε από την Κρήτη καμία πλευρά δεν είχε λάβει αιχμαλώτους, ήταν ζήτημα ζωής ή θανάτου για όλους. Κατά την φύλαξη παραλιακής θέσης της Κρήτης μαζί με 17 άλλους Αυστραλούς, είδε αλεξιπτωτιστές να πέφτουν τόσο γρήγορα, όπου τους τελείωσαν άμεσα τα πυρομαχικά. Ο αξιωματικός δήλωσε ότι ούτε μία σφαίρα δεν σπαταλήθηκε προκαλώντας σοκαριστικές απώλειες στους 2.000 Γερμανούς που προσγειώθηκαν γύρω τους σκοτώνοντας τουλάχιστον τους μισούς. Επιπλέον παρατίθεται μία φωτογραφία[645] του λιμανιού των Χανίων, το οποίο βομβαρδίστηκε μαζικά από τους Γερμανούς με αποτέλεσμα να προκαλέσει πανωλεθρία, όπως γράφεται, συγκριτικά με το Ρότερνταμ. Μεταξύ αυτών αναφέρεται ο βομβαρδισμός ενός κρητικού νοσοκομείου από τους Γερμανούς σκοτώνοντας τρεις γιατρούς και αρκετούς ασθενείς. Παρακάτω σημειώνεται η παραδοχή της απώλειας ενός ιταλικού αντιτορπιλικού και ενός τορπιλοβόλου στην Ανατολική Μεσόγειο βάσει ιταλικού ανακοινωθέντος. Δεν παραλείπεται να αναφερθούν οι ισχυρισμοί για σημαντικές βρετανικές απώλειες και η βύθιση ενός βρετανικού υποβρυχίου. Επόμενο άρθρο βάσει ενημέρωσης από το Λονδίνο αναφέρει τους μαζικούς βομβαρδισμούς σε εμπορικές και κατοικημένες κυρίως περιοχές του Ηρακλείου, του Ρεθύμνου και των Χανίων, υποστηρίζοντας ότι σκόπιμα οι Γερμανοί επιδεικνύουν τρομοκρατία, όπως έχουν ακολουθήσει πιστά την ίδια διαδικασία κατά των μεγαλύτερων ευρωπαϊκών πόλεων, όπως στο Ρότερνταμ της Ολλανδίας. Παρά ταύτα δεν σημειώθηκαν παρά λίγα θύματα καθώς οι κάτοικοι είχαν αποσυρθεί σε βαθιά σπήλαια όντας προστατευμένοι. Η *Argus* στο πρωτοσέλιδο[646] δημοσιεύει ένα άρθρο του πολεμικού ανταποκριτή της με τίτλο *«Δύσκολος αγώνας για την Κρήτη- Αναμένεται σκληρή μάχη- 700 Γερμανοί αιχμαλωτίστηκαν»*, στο οποίο περιλαμβάνονται

[645] Παράρτημα Α΄: Εικ. 66
[646] Εφ. *The Argus,* 27/05/1941, αρ. φ. 29.565

οι ενημερώσεις για τις εξελίξεις στο δυτικό τμήμα μεταξύ Μάλεμε και Χανίων. Αναφέρεται και εδώ ότι οι ισχυρισμοί των Γερμανών είναι ψευδείς και πως ανεξάρτητα των μεγάλων απωλειών τους προσγειώνουν ακόμα αεροπλάνα στη νήσο. Η εφημερίδα υποστηρίζει ότι έχουν αιχμαλωτιστεί 700 Γερμανοί στρατιώτες μετά τη βοήθεια βρετανικών ναυτικών δυνάμεων. Ακολουθεί το ανακοινωθέν του Καΐρου: *«Επιπλέον αερομεταφερόμενα γερμανικά στρατεύματα προσγειώθηκαν χθες στην Κρήτη σε σημαντικά μειωμένη κλίμακα σε σύγκριση με την Παρασκευή και το Σάββατο, αντισταθμίζοντας τις συγκεντρώσεις των εχθρών κοντά στο Ηράκλειο και το Ρέθυμνο. Οι συγκρούσεις σώμα με σώμα συνεχίστηκαν όλη τη μέρα του Σαββάτου. Οι Γερμανοί έκαναν και πάλι εντατικές επιθέσεις με βομβιστικές επιδρομές, όπως και τις προηγούμενες ημέρες, οι δυνάμεις μας σε αυτή την περιοχή προκάλεσαν μεγάλες απώλειες, συμπεριλαμβανομένης της καταστροφής των αεροπλάνων στην ξηρά καίγοντάς τα. Επιχείρησαν να βοηθήσουν τους Ιταλούς αιχμάλωτους πολέμου κοντά στα Χανιά, ό-που υπήρχε μόνο μία ομάδα Ελλήνων στρατιωτών που φύλασσε το στρατόπεδο των κρατουμένων όταν κατέβηκαν οι αλεξιπτωτιστές, με τριπλάσιο από τον συνήθη εξοπλισμό τους, έτσι οι Γερμανοί έσπευσαν στο στρατόπεδο, αλλά οι βρετανικές ενισχύσεις αντιμετώπισαν εγκαίρως την επίθεση».* Η *Sydney Morning Herald* στην όγδοη σελίδα[647] δημοσιεύει ένα άρθρο του στρατιωτικού της ανταποκριτή, ο οποίος εστιάζει στις «ναζιστικές» απώλειες στην Κρήτη αλλά και στην γενικότερη καθυστέρηση του σχεδίου τους: *«Τα σχέδια τους έπεσαν έξω. Περίμεναν ότι όλα θα γίνουν πολύ γρήγορα και δεν περίμεναν τέτοια καθυστέρηση. Ανεξάρτητα του τι θα συμβεί, είναι σαφές ότι εισβολές από αλεξίπτωτα είναι χρονοβόρες και κοστίζουν πολύ, όπως και η αερομεταφορά στρατιωτικών δυνάμεων, καθώς ακόμα και αν οι συνθήκες το ευνοούν, φαίνεται να γίνεται σπατάλη των αεροπορικών δυνάμεων»*. Ο δημοσιογράφος παρουσιάζει τη Μάχη στη νήσο ως μία δοκιμαστική επιχείρηση για επόμενες αεροπορικές εισβολές. Στην ένατη σελίδα βάσει ανταποκριτή από το Λονδίνο γνωστοποιούνται οι μαζικοί βομβαρδισμοί των Χανίων, του Ρεθύμνου και του Ηρακλείου. Τονίζεται ο ηρωικός ρόλος των Αυστραλών στη Μάχη αποδίδοντας φόρο τιμής σε αυτούς σε επόμενο άρθρο. Η *Evening Post* στις 28 Μαΐου στην ένατη σελίδα[648] δημοσιεύει μία είδηση από το Κάιρο, όπου ο πολεμικός ανταποκριτής περιγράφει την Κρήτη, ως το μέρος όπου η Βρετανική Κοινοπολιτεία και οι Γερμανοί είναι αντιμέτωποι με την κατάσταση να βρίσκεται σε εξαιρετικά κρίσιμο στάδιο. Παρόλα αυτά

[647] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 27/05/1941, αρ. φ. 32.265
[648] Εφ. *The Evening Post*, 28/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 124

θεωρεί πως υπάρχουν πιθανότητες να κερδηθεί η Μάχη από τους Συμμάχους παρά την αυξανόμενη εισβολή του εχθρού. Παράλληλα δικαιολογεί την περιορισμένη αντεπίθεση της RAF λόγω γεωγραφικών συνθηκών. Στην δέκατη σελίδα αναφέρεται ο θάνατος του Νεοζηλανδού ιατρού Τζον Πλίμμερ (John Plimmer) όταν το νοσοκομείο, όπου εγχείριζε τραυματισμένους Νεοζηλανδούς, χτυπήθηκε από βόμβα και ανατινάχτηκε. Αναδημοσιεύονται επίσης οι ενημερώσεις από το Λονδίνο, όπως έχουμε ήδη δει στον βρετανικό Τύπο, αλλά και το ανακοινωθέν του DNB σχετικά με τη βύθιση βρετανικών πολεμικών πλοίων. Η *New Zealand Herald* στην ένατη σελίδα[649] επαναδημοσιεύει αρχικά έναν χάρτη της Κρήτης, όπως έχουμε ήδη συναντήσει. Στο αντίστοιχο άρθρο γίνεται λόγος για τις αντεπιθέσεις της Νέας Ζηλανδίας με τους υπερασπιστές της νήσου να έχουν οχυρωθεί στον κόλπο της Σούδας βάσει βρετανικών πληροφοριών. Η κατάσταση στην Κρήτη χαρακτηρίζεται σταθερή με πολύ σκληρές μάχες να εξελίσσονται στο Μάλεμε καθώς γερμανικές ενισχύσεις καταφθάνουν συνεχώς. Τηρείται μία πιο επιφυλακτική στάση απέναντι στην πιθανή έκβαση της Μάχης τονίζοντας όμως ότι αναμφισβήτητα οι εισβολείς έχουν υποστεί πολύ σοβαρές απώλειες. Δεν παραλείπεται η παράθεση μέρους των δηλώσεων του γερμανικού πρακτορείου ειδήσεων αναφορικά με την άφιξη νέων γερμανικών μονάδων στη νήσο, προκειμένου να προσδώσει μία αίσθηση αντικειμενικής παρουσίασης των γεγονότων. Σε επόμενο άρθρο εκ Λονδίνου αναφέρονται οι βομβαρδισμοί των κρητικών πόλεων και οι βαριές απώλειες των γερμανικών δυνάμεων. Ο Αυστραλός ανταποκριτής της εφημερίδας περιγράφει τη δυσκολία της Μάχης λόγω του βραχώδους τμήματος της Κρήτης με τους απόκρημνους γκρεμούς στις παράκτιες περιοχές. Η *Argus* στο πρωτοσέλιδο[650] αναδημοσιεύει τις ενημερώσεις εκ Λονδίνου και καταγράφει τον σημαντικό ρόλο των αυστραλιανών στρατευμάτων στην Μάχη της Κρήτης βάσει ενημερώσεων του Σπέντερ από την Κανμπέρα. Η *Sydney Morning Herald* στην εντέκατη σελίδα[651] βάσει ανταποκριτή της εφημερίδας παραθέτει τις δηλώσεις του Τσώρτσιλ για μη δυνατή αποτροπή της καθόδου των γερμανικών αεροπορικών στρατευμάτων στην Κρήτη εξαιτίας της συνεχούς αύξησης των δυνάμεων του «εχθρού». Ωστόσο η κατάσταση στο Ρέθυμνο και το Ηράκλειο παρουσιάζεται σταθερή ενώ στα Χανιά γίνεται λόγος για μία μανιώδη μάχη. Στις 29 Μαΐου η *Evening Post* στην έκτη σελίδα[652] δημοσιεύει ένα επαινετικό

[649] Εφ. *The New Zealand Herald*, 28/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.976
[650] Εφ. *The Argus*, 28/05/1941, αρ. φ. 29.566
[651] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 28/05/1941, αρ. φ. 32.266
[652] Εφ. *The Evening Post*, 29/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 125

άρθρο για τον Φράιμπεργκ παραθέτοντας μία φωτογραφία[653] του στην Αθήνα πριν την εκκένωση προς την Κρήτη. Το κύριο θέμα της ημέρας αποτελεί η επιδείνωση της κατάστασης στη νήσο, όπως και στην *New Zealand Herald* στην όγδοη σελίδα[654] παραθέτοντας τις δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού. Σχολιάζονται οι εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες κυρίως γύρω από το Μάλεμε και τον κόλπο της Σούδας καθιστώντας αμφίβολη την έκβαση της Μάχης δίνοντας έμφαση στην σωματική αλλά και ψυχική εξάντληση από την σωρεία αεροπορικών επιθέσεων σημειώνοντας ότι *«Είναι αμφίβολο εάν άλλα στρατεύματα του κόσμου θα μπορούσαν να αντέξουν την πίεση καλύτερα από εκείνους τώρα στην Κρήτη».* Δημοσιεύεται ακόμη ένας χάρτης[655] της νήσου ενώ σε επόμενο άρθρο αναφέρεται η σκληρή μάχη χέρι-με-χέρι, όπου εξελίσσεται στο Ηράκλειο. Από την Αλεξάνδρεια ο Αυστραλός πολεμικός ανταποκριτής αναφέρει τις δηλώσεις ενός υπαξιωματικού του Ναυτικού, ο οποίος είχε πιαστεί αιχμάλωτος αλλά κατάφερε να αποδράσει: *«Μία από τις σκληρότερες μάχες στην ιστορίας εξελίσσεται στην Κρήτη. Όταν οι αλεξιπτωτιστές πήραν τον έλεγχο του αεροδρομίου ένα μέλος των δυνάμεων του εδάφους και εγώ βρήκαμε καταφύγιο σε μία τάφρο. Οι Γερμανοί μας πλησίασαν και έριξαν χειροβομβίδες, καθώς ήμασταν άοπλοι, προστατευθήκαμε όντας κάτω από τα πτώματα των δικών μας νεκρών. [..] Τότε μας πήραν στον αξιωματικό τους, ο οποίος μας είπε να πάμε κατά μήκος του αεροδρομίου φέροντας κόκκινες σημαίες και απαίτησε να παραδοθούν οι Βρετανοί και οι στρατιώτες του Anzac. [..] Κατά τη μέση φώναξα στον φίλο μου τρέξε σαν τρελός. Είχαμε απομακρυνθεί μόλις λίγες γιάρδες όταν τον είδα να πέφτει. Φώναξα ότι ήμουν Βρετανός και έπεσα μεταξύ των στρατιωτών μας».* Παρατίθεται επίσης το γερμανικό ανακοινωθέν στο τέλος της σελίδας εν συντομία. Η αυστραλιανή *Argus* στο πρωτοσέλιδο[656] βάσει του πολεμικού της ανταποκριτή από το Λονδίνο αναφέρει ότι οι Συμμαχικές δυνάμεις αγωνίζονται απεγνωσμένα κατά της νέας επίθεσης των Γερμανών ωστόσο σύμφωνα με τις δηλώσεις του Λονδίνου η κατάσταση στο Μάλεμε, στη Σούδα και γενικότερα στα Χανιά είναι αόριστη και επισφαλής. Στο Ρέθυμνο σημειώνεται μία μικρή βελτίωση της θέσης των Συμμάχων όμως λόγω των περαιτέρω ενισχύσεων του «εχθρού» στο Ηράκλειο η κατάσταση δεν είναι «τόσο καλή». Παρατίθενται τα σχόλια του Αλεξάντερ Κλίφορντ (Alexander Clifford), ανταποκριτή της *Daily Mail* στο Κάιρο: *«Στο Μάλεμε, δυτικά των Χανίων, κρίνεται*

[653] Παράρτημα Α΄: Εικ. 59
[654] Εφ. *The New Zealand Herald,* 29/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.977
[655] Παράρτημα Β΄: *Χάρτης 45*
[656] Εφ. *The Argus,* 29/05/1941, αρ. φ. 29.567

η μοίρα της Κρήτης. Οι επόμενες δύο ημέρες μπορεί να είναι κρίσιμες. Είναι αμφίβολο αν οι Βρετανοί μπορούν να καλύψουν αποτελεσματικά το αεροδρόμιο του Μάλεμε από τις σημερινές θέσεις τους. Οι Γερμανοί τώρα δεν χρειάζεται να χρησιμοποιήσουν τους αλεξιπτωτιστές σε μεγάλο βαθμό, καθώς το αεροδρόμιο του Μάλεμε είναι υπό τον έλεγχό τους. [..] Και οι δύο πλευρές αγωνίζονται με τη ζωή τους, καθώς υπάρχουν ελάχιστες πιθανότητες υποχώρησης. Οι Γερμανοί δεν έχουν παρά μια έκταση πεδιάδας 7 μιλίων μεταξύ Μάλεμε και Χανίων, αλλά ρίχνουν στη Μάχη τα πάντα. Μέχρι στιγμής έχουν χάσει 18.000 άνδρες, εκ των οποίων 6.000 είναι στη θάλασσα». Η *Sydney Morning Herald* στην έβδομη σελίδα[657] βάσει του ανταποκριτή της εφημερίδας φέρει ως κεντρικό θέμα την κατάληψη των Χανίων από ενισχυμένα γερμανικά στρατεύματα και την απόσυρση των Συμμάχων στα νότια ενώ η σκληρή μάχη συνεχίζεται. Παρατίθεται το ανακοινωθέν του Γενικού Επιτελείου του Καΐρου: *«Οι Γερμανοί, ενισχυμένοι από περαιτέρω αεροπορικά στρατεύματα με εντατικούς αεροπορικούς βομβαρδισμούς εξαπέλυσαν χθες βαρύτερες επιθέσεις εναντίον των δυνάμεών μας στα Χανιά. Αν και συνεχίσαμε να αγωνιζόμαστε με την μέγιστη αποφασιστικότητα, οι δυνάμεις μας ήταν υποχρεωμένες προχωρήσουν σε απόσυρση σε πιο ευνοϊκές θέσεις στο πίσω μέρος. Η μάχη συνεχίζεται».* Ακολουθεί το ανακοινωθέν της γερμανικής Ανώτατης Διοίκησης: *«Η επιχείρηση στην Κρήτη προχωράει καλά, έχοντας σπάσει την επίμονη αντίσταση του εχθρού και απομακρύνοντάς τον από τις θέσεις του. Καταλάβαμε τα Χανιά, και τώρα επιδιώκουμε να στρέψουμε τον εχθρό προς το νότο του κόλπου της Σούδας. [..]. Τα Στούκας μας παρά τις βρετανικές προσπάθειες να τα εκδιώξουν από τη θάλασσα, βύθισαν ένα πλοίο 5.000 τόνων στον κόλπο της Σούδας και προκάλεσαν σοβαρές ζημιές σε δύο άλλα εμπορικά πλοία».*

Στις 27 Μαΐου ο αμερικανικός Τύπος επικεντρώνεται ομοίως στην επίθεση της Βρετανίας κατά του θωρηκτού Bismarck, η *New York Post* στην πρώτη σελίδα[658] ωστόσο δημοσιεύει ένα μεσαίας έκτασης ρεπορτάζ της Χέλεν Κιρκπάτρικ (Helen Kirkpatrick) σχετικά με την Κρήτη. Αναφέρεται ότι οι Γερμανοί ενίσχυσαν τις θέσεις τους στο αεροδρόμιο του Μάλεμε αναγκάζοντας τους υπερασπιστές της νήσου να υποχωρήσουν χαρακτηρίζοντας την κατάσταση σοβαρή. Παρακάτω η συγγραφέας σχολιάζει τις αντιτιθέμενες δηλώσεις για τις απώλειες κατά τη μάχη στον κόλπο της Σούδας. Για την βρετανική πλευρά αναφέρονται γενικά βαριές απώλειες, βάσει ελληνικής πηγής υπολογίζονται 18.000 νεκροί Γερμανοί

[657] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 29/05/1941, αρ. φ. 32.267
[658] Εφ. *New York Post*, 27/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 192

συμπεριλαμβανομένων των 5.000 πνιγμένων στην προσπάθειά τους να φτάσουν στο νησί δια θαλάσσης. Εκτός αυτών παρουσιάζεται επίσης ένα ρεπορτάζ του Ρίτσαρντ ΜακΜίλαν, ο οποίος αναφέρεται στον θάνατο πολλών αλεξιπτωτιστών εξαιτίας της συντριβής τους στο έδαφος, καθώς έπεφταν ακόμα και χωρίς αλεξίπτωτο από τα φλεγόμενα αεροπλάνα, βάσει μαρτυρίας Βρετανού στρατιώτη. Συνεχίζει αναφέροντας ότι είδε ένα αεροπλάνο με έξι ή επτά αλεξιπτωτιστές να κρέμονται από αυτό έως ότου συνετρίβη στη θάλασσα. Στη σελίδα κυριαρχεί ένα σκίτσο, το οποίο δείχνει τη νέα μέθοδο εισβολής των Γερμανών με ανεμοπλάνα, έχοντας το πλεονέκτημα της ησυχίας, της διακριτικότητας και της έκπληξης. Το ανεμοπλάνο, κατά την λεζάντα, μεταφέροντας 14 άνδρες δύναται να προσγειωθεί σχεδόν σε κάθε είδους περιοχή, όπου υπάρχουν πενήντα γιάρδες καθαρού χώρου. Στην *Washington Reporter* στο πρωτοσέλιδο[659] προβάλλονται οι ίδιες ενημερώσεις εκ Λονδίνου με σαφώς συμμαχική οπτική. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[660] δημοσιεύει την ενημέρωση από το Κάιρο βάσει ανεπισήμων βρετανικών πηγών σχετικά με την «αιματηρή» μάχη που εκτυλίσσεται στη νήσο σημειώνοντας *«αμέτρητα θύματα από πλευράς των Ναζί»* ενώ κατά τις δηλώσεις της RAF οι απώλειές της ήταν μηδενικές. Αναφέρεται επίσης η πιθανότητα γερμανικά άρματα μάχης συνολικά 14 τόνων να έχουν διασπαστεί σε κομμάτια προκειμένου να μεταφερθούν στην Κρήτη σε διαφορετικά αεροπλάνα και να επανασυναρμολογηθούν εκεί. Στην δεύτερη σελίδα δημοσιεύεται η ενημέρωση από το Βερολίνο κάνοντας λόγο για μία «επιτυχημένη μάχη» για τον έλεγχο της Κρήτης, ενώ ο ναζιστικός τύπος, κατά το άρθρο, τόνισε την «αποδυνάμωση της βρετανικής κυριαρχίας στη θάλασσα» υπονοώντας την παντελή απόσυρση των βρετανικών πλοίων από τα νερά της Κρήτης. Η αμερικανική εφημερίδα σχολιάζει ότι η ανακοίνωση αυτή ωστόσο δεν έδινε λεπτομέρειες για την έκταση της γερμανικής «επιτυχίας» μετά από μία εβδομάδα αποβάσεων των αλεξιπτωτιστών και των υπολοίπων στρατευμάτων. Στην τέταρτη σελίδα κυκλοφορεί μία γελοιογραφία[661] με τίτλο *«Φτερά πάνω από την Κρήτη»*, η οποία απεικονίζει τον μυθικό Ίκαρο περικυκλωμένο από γερμανικά αεροπλάνα. Ακολουθεί ένα άρθρο του Κέρκ Σίμπσον (Kirke L. Simpson), ο οποίος ερμηνεύει τις εξελίξεις του πολέμου. Σχετικά με τη Μάχη της Κρήτης γράφει, ότι εάν οι ισχυρισμοί για των Γερμανών είναι αληθείς, τότε η πτώση της Κρήτης δεν πρόκειται να καθυστερήσει άλλο καθορίζοντας εν μέρει το

[659] Εφ. *The Washington Reporter*, 27/05/1941, αρ. φ. 20.130
[660] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 27/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 229
[661] Παράρτημα Α΄: Εικ. 92

μέλλον της Βρετανίας. Την επόμενη ημέρα η *New York Post* σε άρθρο της στο πρωτοσέλιδο[662] βάσει της γερμανικής Ανώτατης Διοίκησης γνωστοποιεί την κατάληψη της πρωτεύουσας των Χανίων από τις γερμανικές δυνάμεις αποτρέποντας τη βρετανική αποχώρηση δια θαλάσσης. Σημειώνεται επίσης η ανακοίνωση του Καΐρου, κατά την οποίαν τα βρετανικά στρατεύματα υποχρεώθηκαν να οπισθοχωρήσουν ενώ ο ισχυρισμός των Γερμανών δεν επιβεβαιώθηκε. Εκτός αυτών εκ Λονδίνου υποστηρίζεται η ενίσχυση των γερμανικών δυνάμεων σε τέτοιο βαθμό που πιθανότητα ξεπερνούν τους υπερασπιστές της νήσου. Στην 20η σελίδα δημοσιεύεται ένας χάρτης[663] της Δυτικής Κρήτης γράφοντας ότι γερμανικές ενισχύσεις έδωσαν τη δυνατότητα στους *«εναέριους εισβολείς της Κρήτης»* να τρέψουν σε οπισθοχώρηση του Βρετανούς στα βόρεια και ανατολικά του αεροδρομίου του Μάλεμε. Η *Washington Reporter* στην πρώτη σελίδα[664] ανακοινώνει ομοίως, βάσει πληροφοριών από το Λονδίνο, την αναγκαστική οπισθοχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων εξαιτίας των ισχυρών επιθέσεων που δέχονται από τις γερμανικές δυνάμεις χαρακτηρίζοντας την κατάσταση ως «καθόλου καλή». Στην όγδοη σελίδα δημοσιεύεται επίσης μία φωτογραφία της επίθεσης των Γερμανών αλεξιπτωτιστών στον ισθμό της Κορίνθου σχολιάζοντας ότι πιθανώς είναι παρόμοια με την σκληρή επίθεση στην Κρήτη. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[665] σχετικά με τις γερμανικές απώλειες υπολογίζει 18.000 νεκρούς. Στις 29 Μαΐου η *New York Post* φέρει στο πρωτοσέλιδο[666] αρκετά ενημερωτικά άρθρα σχετικά με τις εξελίξεις στην Κρήτη. Σε άρθρο βάσει πληροφοριών από το Κάιρο γράφεται ότι οι Ναζί κατέκτησαν τον κόλπο της Σούδας και το Ηράκλειο. Στη δεύτερη σελίδα δημοσιεύονται οι ενημερώσεις από το Βερολίνο και τη Ρώμη, όπου τονίζεται η ιταλική συμμετοχή στην Μάχη ενισχύοντας τις γερμανικές δυνάμεις. Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας επαναδημοσιεύεται ο χάρτης της Δυτικής Κρήτης, όπως κυκλοφόρησε στην εφημερίδα την προηγούμενη ημέρα. Η *Washington Reporter* και η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[667] έχουν ως κεντρικό θέμα τον ισχυρισμό των Γερμανών για την κατάληψη του Ηρακλείου, της μεγαλύτερης πόλης της Κρήτης, έχοντας αιχμαλωτίσει εκατοντάδες Βρετανούς και Έλληνες, ενώ ενισχύονται από ιταλικά στρατεύματα, βάσει του γερμανικού πρακτορείου DNB. Πληροφορίες από το Κάιρο

[662] Εφ. *New York Post*, 28/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 193
[663] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 58
[664] Εφ. *The Washington Reporter,* 28/05/1941, αρ. φ. 20.131
[665] Εφ. *Wilmington Morning Star,* 28/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 230
[666] Εφ. *New York Post*, 29/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 194
[667] Εφ. *The Washington Reporter,* 29/05/1941, αρ. φ. 20.132; Εφ. *Wilmington Morning Star,* 29/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 231

δικαιολογούν την υποχώρηση των βρετανικών δυνάμεων ενώ από το Λονδίνο, δηλώνεται η εξάντληση των Βρετανών και Ελλήνων συμμάχων, οι οποίοι αναγκάστηκαν να επιστρέψουν στα Χανιά μετά το «σοκ» των νέων ενισχύσεων των γερμανικών αεροπορικών στρατευμάτων.

Οι εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο (20-29 Μαΐου)

Το Βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό με επικεφαλής του στόλου της Μεσογείου τον ναύαρχο Κάνινκχαμ ανέλαβε την υποστήριξη των στρατευμάτων υπεράσπισης της Κρήτης, καθώς οι δυνάμεις της RAF μετά τη μάχη στην Ελλάδα ήταν περιορισμένες. Ο βρετανικός στόλος πλέοντας γύρω από την Κρήτη κατάφερε, παρά την απώλεια του αντιτορπιλικού HMS Juno κατά τη δεύτερη ημέρα της Μάχης από ιταλικά βομβαρδιστικά περίπου 30 ναυτικά μίλια στα νοτιοανατολικά της νήσου[668], να εξουδετερώσει τις γερμανικές ναυτικές δυνάμεις, οι οποίες κατευθύνοντας προς το Μάλεμε τη νύκτα της 21ης προς 22α Μαΐου. Στη συνέχεια όμως η αποτροπή της αποβίβασης γερμανικών στρατευμάτων στη νήσο επέφερε για τη Βρετανία σημαντικές απώλειες σε πολεμικά πλοία στη Μεσόγειο, ένα γεγονός το οποίο εξάντλησε η ναζιστική προπαγάνδα. Οι αλλεπάλληλοι βομβαρδισμοί δεν άφησαν περιθώρια διαφυγής στα βρετανικά πολεμικά πλοία. Το καταδρομικό HMS Fiji και το HMS Gloucester, έχοντας εξαντλήσει τα πυρομαχικά του, βυθίστηκαν στις 22 Μαΐου στα ανοιχτά της Κρήτης ενώ καταδιώκονταν από γερμανικά αεροπλάνα Η βύθιση του Gloucester αποτέλεσε ένα από τα πλέον πολύνεκρα ναυάγια στη Μεσόγειο, καθώς από τους 807 επιβαίνοντες διασώθηκαν μόνον 85. Την ίδια ημέρα χάθηκε το αντιτορπιλικό HMS Greyhound μετά από επιθέσεις οκτώ βομβαρδιστικών Στούκας στα δυτικά. Το καταδρομικό HMS York, το οποίο βρισκόταν ήδη από τις 26 Μαρτίου στον κόλπο της Σούδας έχοντας υποστεί σοβαρές ζημιές μετά από χτυπήματα δύο εκρηκτικών μηχανοκίνητων ιταλικών σκαφών (Motoscafo da Turismo), βυθίστηκε στις 22 Μαΐου μετά από βομβαρδισμό γερμανικών αεροπλάνων[669]. Ζημιές επίσης υπέστησαν τα θωρηκτά HMS Warspite και HMS Valiant, όπως κα τα καταδρομικά HMS Naiad και HMS Carlisle[670]. Στις 23 Μαΐου τα αντιτορπιλικά HMS Kelly και HMS Kashmir βυθίστηκαν έπειτα από αεροπορική επίθεση στα ανοιχτά της Γαύδου. Στις 25 Μαΐου το μοναδικό αεροπλανοφόρο στην Ανατολική Μεσόγειο HMS Formidable και το αντιτορπιλικό HMS Noubian υπέστησαν σοβαρές ζημιές. Κατά την εκκένωση της νήσου προς την Αίγυπτο τα καταδρομικά HMS Ajax, HMS Dido, HMS Orion και τα αντιτορπιλικά HMS Imperial, HMS Hereward, HMS Decoy υπέστησαν επίσης σοβαρές ζημιές. Τέλος στις 31 Μαΐου

[668] Stewart I. McD. G., *ό.π.*, p. 279; Clark A., *ό.π.*, p. 89
[669] Stewart I. McD. G., *ό.π.*, pp. 38, 94, 100; Davin D., *ό.π.*, pp. 86-87; Mabire J. (1982), *ό.π.*, p. 332; Yada-Mc Neal D. S., *ό.π.*, pp. 81-88; Golla K. H., *ό.π.*, pp. 455, 464-465, 477
[670] Davin D., *ό.π.*, pp. 208-210

βυθίστηκε το καταδρομικό HMS Kalcuta. Τα πλήγματα συνεπώς που υπέστη το Βρετανικό Ναυτικό στο πλαίσιο της Μάχης της Κρήτης υπήρξαν βαριά[671]. Αποτελέσαν επομένως ένα από τα βασικότερα θέματα στις εφημερίδες. Ωστόσο ο μεν αξονικός Τύπος χρησιμοποίησε την ήττα αυτή στη θάλασσα προκειμένου να αναδείξει την υπεροχή της στρατιωτικής ισχύος του Άξονα υπερτονίζοντας τις Συμμαχικές απώλειες, ενώ ο συμμαχικός Τύπος προσπάθησε συνοπτικότερα να ενημερώσει για τις απώλειες των πολεμικών πλοίων των Συμμάχων δίνοντας όμως έμφαση στην σημαντική δράση των πολεμικών τους πλοίων, στους επιζώντες και στους άνδρες στη θάλασσα που άφησαν πίσω τους οι γερμανικές δυνάμεις «αδιαφορώντας» για τη ζωή τους.

Στον ναζιστικό τύπο στις 23 Μαΐου στην *Berliner Morgenpost* παρατίθεται η ανακοίνωση του Γενικού Επιτελείου της Βέρμαχτ: *«Στην Ανατολική Μεσόγειο πραγματοποίησε σήμερα η Πολεμική Αεροπορία μία ιδιαίτερη επιτυχία στον αγώνα κατά του Βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού. Με βομβιστικές επιθέσεις, βυθίστηκαν τέσσερα βρετανικά καταδρομικά, ένα θωρηκτό πλοίο και δύο ακόμη αντιτορπιλικά υπέστησαν σοβαρές ζημιές»*. Ο Γκέμπελς στο ημερολόγιό του μάλιστα χαρακτηρίζει την υπόθεση ως «ναυτικό νεκροταφείο των Εγγλέζων». Εντούτοις αναφέρει πως δέχθηκαν βαριά χτυπήματα σε μία από τις νηοπομπές τους, όπου βυθίστηκαν μεν δύο πλοία αλλά το μεγαλύτερο μέρος του στόλου σώθηκε[672]. Στις 24 Μαΐου με κεντρικό τίτλο *«Καταστροφικά χτυπήματα για το βρετανικό στόλο - Οι μεγάλες επιτυχίες της γερμανικής Πολεμικής Αεροπορίας στην ανατολική Μεσόγειο»* περιγράφονται αναλυτικά στο πρωτοσέλιδο[673] της *General Anzeiger* οι απώλειες των Βρετανών ομοίως με την εφημερίδα του Βερολίνου σημειώνοντας επιπλέον ότι *«η Ιταλική Πολεμική Αεροπορία αναφέρει ότι δύο τορπιλικά αεροσκάφη χτύπησαν ένα καταδρομικό 10.000 τόνων. [..] Η κατάσταση στην ανατολική Μεσόγειο πλέον χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι η υπεροχή δεν βρίσκεται πλέον στον βρετανικό στόλο, αλλά στην Πολεμική Αεροπορία μας. Οι στρατηγικές θέσεις των Βρετανών*

[671] Beevor A., *ό.π.*, pp. 165-177; Stewart I. McD. G., *ό.π.*, pp. 283-284; Davin D., *ό.π.*, pp. 246-247; Palazzo A., *ό.π.*, pp. 147-148, 153-155; Clark A., *ό.π.*, pp. 87-96; Evans S. A., *Destroyer Down: An Account of HM Destroyer Losses 1939-194*5, Pen and Sword Maritime, South Yorkshire 2010, pp. 60-64; Forty G., *ό.π.*, pp. 112-114; Τερνιώτης Γ., «Οι αεροναυτικές επιχειρήσεις στην περιοχή της Κρήτης 20-26 Μαΐου 1941», *Στρατιωτική Ιστορία: Σειρά Μεγάλες Μάχες: Μάχη της Κρήτης: Η πύρρειος νίκη των Γερμανών αλεξιπτωτιστών*, τχ. 7, Περισκόπιο, Αθήνα 2002, σσ. 38-53; Barber L., «Freyberg and Crete: The Australasian perspective», *Journal of the Society for Army Historical Research*, vol. 72, no. 292, 1994, pp. 247–254; Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, *Ναυτική Επιθεώρηση*, Μάιος-Ιούνιος 1991, τχ. 469, τ. 133ος, σ. 346; Mabire J. (1982), *ό.π.*, pp. 253-257, 341; Uhle-Wettler F., *ό.π.*, p. 411; Prekatsounakis Y., *The Battle For Heraklion. Crete 1941: The Campaign Revealed Through Allied and Axis Accounts*, Helion & Company, England 2016, 246-255

[672] Καλλιβρετάκης Λ. (2002), *ό.π.,* σ. 240.

[673] Εφ. *General Anzeiger*, 24/05/1941, έτος 53ο , αρ. φ. 17069

σε αυτόν τον τομέα απειλούνται όλο και περισσότερο. Το κλίμα που επικρατεί στην Αγγλία είναι επομένως ανησυχητικό. Εξάλλου, δεν πρόκειται μόνο για τις απώλειες του στόλου, αλλά και για τα μεταγωγικά και φορτηγά πλοία που καταλήγουν συνεχώς στον βυθό της Μεσογείου. Η ήττα της Αγγλίας είναι αναπόφευκτη. Χρειάζεται αρκετά πλοία για να ανταπεξέλθει, αλλά οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν προετοιμαστεί για τέτοιους εφοδιασμούς». Η εφημερίδα θεωρεί βέβαιη την ήττα των Συμμάχων μετά από τις αλλεπάλληλες απώλειες στη θάλασσα. Ο Γκέμπελς όμως χαρακτήρισε τη σύνταξη του ανακοινωθέντος αισιόδοξη αλλά «εξαιρετικά αδέξια» καθώς η Λουφτβάφε βύθισε δύο εχθρικά καταδρομικά και όχι τέσσερα, ενώ παραδέχθηκε ακόμη πως η επιτυχία δεν ήταν εξασφαλισμένη ακόμη εκατό τοις εκατό[674]. Στις 25 Μαΐου η *Berliner Morgenpost* δίνοντας την πρώτη μακροσκελή και αναλυτική περιγραφή των γεγονότων στη νήσο, στη δεύτερη σελίδα[675] υπό τον τίτλο *«Το Βασιλικό Ναυτικό δεν μπόρεσε να σταθεί απέναντι στη Γερμανική Πολεμική Αεροπορία»* τονίζει τις βρετανικές απώλειες σε πολεμικά πλοία σημειώνοντας πως η Αγγλία υποκίνησε τον πόλεμο στα Βαλκάνια δημιουργώντας η ίδια τις συνθήκες για την καταστροφή της, καθώς η κατοχή βάσεων στην ηπειρωτική Ελλάδα συνέβαλε σημαντικά υπέρ της γερμανικής αεροπορίας. Οι προπαγανδιστικές επιθέσεις κατά της Βρετανίας δεν σταματούν εδώ. Σε ακόμη ένα άρθρο με τίτλο *«Άδοξο το τέλος της Αγγλίας – ανεπαρκής στάθηκε ο στόλος της»* συνεχίζονται οι αναφορές στις απώλειες και την καταστροφή που υπέστησαν, όπως έχουμε ήδη συναντήσει. Ως αξιόπιστες πηγές προβάλλονται αμερικανικά μέσα καθώς επίσης γερμανικά και ιταλικά, ενώ την ίδια στιγμή τονίζεται η σιωπή των βρετανικών εφημερίδων και του ραδιοφώνου επί του θέματος. Στο πρωτοσέλιδο[676] της *Hamburger Anzeiger* με κεντρικό τίτλο *«Η αεροπορική ναυτική μάχη στη Μεσόγειο Θάλασσα»* αναφέρονται εκτενώς οι απώλειες για τη Βρετανία στη θάλασσα και η δήλωση του ναυάρχου Κάνινκχαμ πως *«τέσσερα καταδρομικά βυθίστηκαν από βόμβες, και αρκετά αντιτορπιλικά και άλλα πλοία υπέστησαν σοβαρές ζημιές».* Η εφημερίδα σχολιάζει πως *«ο αγγλικός στόλος δεν δύναται ούτε να θέσει ισχυρότερα μέσα, προκειμένου να αντιμετωπίσει την Πολεμική Αεροπορία και αυτή η πληροφορία είναι υψίστης σημασίας, όχι μόνο για τη Μεσόγειο».* Σε δεύτερο άρθρο με τίτλο *«Κύματα επιθέσεων στον βρετανικό στόλο - Ο νέος πόλεμος - Η θάλασσα αποτελεί πεδίο πολέμου - Η Πολεμική Αεροπορία χρησιμοποιεί τις ισχυρότερες βρετανικές δυνάμεις»* γίνεται αναφορά στις δηλώσεις του Βρετανικού

[674] Καλλιβρετάκης Λ. (2002), *ό.π.,* σ. 240.
[675] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 25/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 125
[676] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 24-25/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 120

Ναυαρχείου, το οποίο παραδέχεται πως ο βρετανικός στόλος την Τετάρτη 21 Μαΐου δέχθηκε περίπου 30-40 επιθέσεις από γερμανικά Στούκας. Κατά την εφημερίδα η ανακοίνωση αυτή προετοιμάζει το αγγλικό κοινό για σημαντικές απώλειες του στόλου. Στα παραπάνω αποσπάσματα υπερπροβάλλονται οι βρετανικές απώλειες και ζημιές που έχουν υποστεί στη θάλασσα, ενώ η μαρτυρία του ναυάρχου Κάνινκχαμ, αποτελεί αντικείμενο εκμετάλλευσης καθώς χρησιμοποιείται για να στηρίξει και να ενισχύσει την είδηση δίνοντας μία επίσημη κύρωση. Στις 26 Μαΐου για πρώτη φορά στην εφημερίδα της Βόννης δημοσιεύεται συγκεκριμένη είδηση σχετικά με την Κρήτη. Στο πρωτοσέλιδο[677] δημοσιεύεται ένα μικρό άρθρο, το οποίο τιτλοφορείται *«Νεκροταφεία πλοίων στους κόλπους της Κρήτης»* και περιγράφει τις καταστροφές των βρετανικών δεξαμενόπλοιων, μεταγωγικών και ατμόπλοιων στην Κρήτη. Γράφεται επιπλέον με τίτλο *«Ο κόσμος παρακολουθεί με κομμένη την ανάσα»* πως *«Ο κύριος Τσώρτσιλ ίσως πιστεύει ότι μπορεί να βρει έναν τρόπο να αποκρύψει τις τρομερές απώλειες στη Μεσόγειο μέσα στην γενική αναταραχή που επικρατεί εξαιτίας του ναυαγίου του Hood. Αυτό δεν είναι πλέον εφικτό. Έχουν ήδη βυθιστεί επτά καταδρομικά, οκτώ αντιτορπιλικά, πέντε ταχύπλοα και ένα υποβρύχιο, γεγονός το οποίο δεν μπορεί να το κρύψει».* Παρατηρείται έντονη επίθεση προς τον πρωθυπουργό της Μεγάλης Βρετανίας τονίζοντας την απόκρυψη πληροφοριών. Στην *Hamburger Anzeiger*, όπως και στον λοιπό αξονικό Τύπο, στο πρωτοσέλιδο[678] με κυρίαρχο τίτλο *«Τεράστιες επιτυχίες της Πολεμικής Αεροπορίας»* δημοσιεύεται η ανακοίνωση του Γενικού Επιτελείου της Βέρμαχτ γράφοντας: *«Από τις 20 Μαΐου η Γερμανική Πολεμική Αεροπορία έχει βυθίσει επτά εχθρικά καταδρομικά και οκτώ αντιτορπιλικά όπως και ένα υποβρύχιο και πέντε άλλα καταδρομικά. Πραγματοποιήθηκε βομβιστική επίθεση προκαλώντας σοβαρές ζημιές σε ένα θωρηκτό και πολλά καταδρομικά και αντιτορπιλικά. Οι ιταλικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις βύθισαν τέσσερα εχθρικά καταδρομικά και κατέστρεψαν αρκετές άλλες μονάδες πλοίων κατά την ίδια περίοδο. Οι μονάδες της Γερμανικής Πολεμικής Αεροπορίας επίσης παρενέβησαν αποτελεσματικά στις τελικές αναμετρήσεις στο νησί χθες, πυρπολώντας βρετανικές βάσεις και αποθήκες πυρομαχικών, καταστρέφοντας δύο μεγαλύτερα εμπορικά πλοία, καταρρίπτοντας τρία βρετανικά μαχητικά αεροσκάφη και τρία καταδιωκτικά σε εναέρια μάχη. Τρία άλλα εχθρικά αεροσκάφη καταστράφηκαν στο έδαφος».* Η έκθεση της Βέρμαχτ αφήνει εκτός τις απώλειες και ζημιές που

[677] Εφ. *General Anzeiger*, 26/05/1941, έτος 53ο , αρ. φ. 17070
[678] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 26/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 121

είχαν υποστεί οι γερμανικές δυνάμεις στη νήσο. Ένα ακόμη άρθρο με τίτλο *«Hood και Κρήτη - Νίκες κατά της ισχυρότερης ναυτικής δύναμης»* υποστηρίζει πως η επιτυχημένη επίθεση στην Κρήτη και η βύθιση του πλοίου HMS Hood προκάλεσε τεράστια εντύπωση σε όλο τον κόσμο. Συγκεκριμένα πρόκειται για την ναυμαχία κατά τον Μάιο του 1941 μεταξύ του βρετανικού θωρηκτού HMS Hood και το θωρηκτό HMS Prince of Wales εναντίον των βαρέως εξοπλισμένων πλοίων του Γερμανικού Στόλου Bismarck και Prinz Eugen. Η ναυμαχία έλαβε χώρα στον Πορθμό της Δανίας, ανάμεσα στην Ισλανδία και τη Γροιλανδία, στις 24 Μαΐου 1941[679]. Το Bismarck βύθισε το HMS Hood, το οποίο εξερράγη και βυθίστηκε σχεδόν αύτανδρο, καθώς κατάφεραν να επιζήσουν μόνο τρεις άνδρες από το συνολικό στόλο 1.418 ατόμων, ενώ το HMS Prince of Wales παρά τις σοβαρές ζημιές που υπέστη κατάφερε να ξεφύγει[680]. Συγκεκριμένα γράφεται: *«Η Γερμανική Πολεμική Αεροπορία δεν απέφυγε μόνο τις απεγνωσμένες προσπάθειες των πολεμικών πλοίων της Αγγλίας, αλλά βοήθησε και το πολιορκούμενο νησί: η βρετανική μοίρα υπέστη στην ανατολική Μεσόγειο πολύ σημαντικές απώλειες. Το νησί της Κρήτης, η φύση του οποίου προσφέρει μέγιστα πλεονεκτήματα σε αυτόν που το υπερασπίζεται, έχει μετατραπεί σε ισχυρό φρούριο τους τελευταίους μήνες. [..] Η πολεμική αεροπορία της Γερμανίας πραγματοποίησε θριαμβευτικές επιθέσεις στην Κρήτη, καταστρέφοντας εν μέρει τον ιδιαιτέρως ισχυρό βρετανικό στόλο στην θαλάσσια περιοχή και διαλύοντας τις μονάδες του. Η νικηφόρα επίθεση των Γερμανών στην Κρήτη αποτελεί παραδειγματική και πρωτότυπη πολεμική πράξη, στην οποία αποκαλύπτεται η λαμπρή γερμανική στρατηγία και στρατιωτική ζωή, μπροστά στην οποία τίποτα δεν φαντάζει ακατόρθωτο».* Με αυτή τη δήλωση συνδυάζεται η βύθιση ενός ισχυρού βρετανικού θωρηκτού με τις θετικές εξελίξεις στη νήσο. Στις 27 Μαΐου συναντάται μόνο στην πέμπτη σελίδα[681] της *Südostdeutsche Tageszeitung* αναφορά στην Κρήτη. Υπό τον τίτλο *«Κρήτη και Ισλανδία»* αγνώστου Γερμανού ανταποκριτή εκ Βερολίνου γράφεται πως οι επιτυχίες των γερμανικών δυνάμεων στον αέρα και στη θάλασσα βρίσκονται στο επίκεντρο της προσοχής συσχετίζοντας τα νησιά Κρήτη και Ισλανδία καθώς οι εξελίξεις στην Κρήτη με την βύθιση πλοίων του Βρετανικού Ναυτικού και η βύθιση του καταδρομικού HMS Hood στην Ισλανδία απέδειξαν τη γερμανική υπεροχή και την λήξη της βρετανικής ναυτικής κυριαρχίας. Ο ανταποκριτής περιγράφει εκτενώς τις

[679] Stephen M., *Sea Battles in Close-Up: World War 2,* Naval Institute Press, Annapolis Maryland 1988, pp.. 74-76.
[680] Taylor B., *The Battlecruiser HMS Hood: An Illustrated Biography, 1916–1941.* Naval Institute Press 1988, Annapolis Maryland 2008, p. 224.
[681] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 27/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 57

απώλειες των Βρετανών κάνοντας λόγο για συνολική απώλεια πλοίων 225.000 τόνων. Δεν συναντάται καμία αναφορά στις γερμανικές ζημιές και απώλειες ενώ οι εκθέσεις της Βέρμαχτ σχετικά με τη βύθιση του HMS Hood και τις εξελίξεις στη Μεσόγειο είναι πανομοιότυπες με τις προηγούμενες εφημερίδες. Στο πρωτοσέλιδο[682] της *General Anzeiger* ακολουθεί ένα ακόμη άρθρο με τίτλο *«Έντεκα βρετανικά καταδρομικά βυθίστηκαν στη Μεσόγειο - Τεράστιες απώλειες για τον βρετανικό στόλο στη Μεσόγειο από την εξαιρετική συνεργασία Γερμανίας-Ιταλίας»*. Εδώ παρατίθεται η ανακοίνωση του Γενικού Επιτελείου της Βέρμαχτ, το οποίο είναι εν μέρει όμοιο με της προηγούμενης ημέρας, τονίζοντας πως η βρετανική θαλάσσια κυριαρχία στην Ανατολική Μεσόγειο έχει υποστεί σοβαρό πλήγμα από την άριστη συνεργασία μεταξύ των ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων του Άξονα. Τονίζεται εδώ η συμβολή των ιταλικών δυνάμεων στη Μεσόγειο ενώ παράλληλα απομονώνονται και προβάλλονται επίμονα οι απώλειες των βρετανικών δυνάμεων. Η ανακοίνωση αυτή δημοσιεύεται και στο πρωτοσέλιδο[683] της *Berliner Morgenpost* της ίδιας ημέρας. Την επόμενη ημέρα (28/5) στο πρωτοσέλιδο[684] της *Südostdeutsche Tageszeitung* κυριαρχεί ο τίτλος *«Οι επιχειρήσεις στην Κρήτη»,* όπου βάσει ανταποκριτή ανακοινώθηκε από τη Βέρμαχτ η βύθιση επτά εχθρικών καταδρομικών, οκτώ αντιτορπιλικών, ενός υποβρυχίου και πέντε ταχύπλοων σκαφών ενώ σοβαρές ζημιές υπέστησαν ένα θωρηκτό και πολλά άλλα καταδρομικά αντιτορπιλικά. Παρατηρείται μικρή αναφορά για τις εξελίξεις στην Κρήτη και στη δεύτερη σελίδα[685] της *Illustrierte Kronen Zeitung.* Υπό τον τίτλο *«Μέρος της ομολογίας του Τσώρτσιλ για τις απώλειες πολεμικών πλοίων στην Κρήτη»* υποστηρίζεται πως ο Βρετανός πρωθυπουργός σταδιακά ενημερώνει τον βρετανικό λαό για τις μεγάλες απώλειες στη Μεσόγειο. Κατά το πρακτορείο Reuters βυθίστηκαν τα καταδρομικά HMS Gloucester και HMS Fiji και τα αντιτορπιλικά HMS Luna, HMS Greyhound, HMS Kelly και HMS Kashmir, ενώ δύο θωρηκτά και αρκετά άλλα καταδρομικά υπέστησαν ζημιές. Όμως αυτή είναι μία μικρή δόση της αλήθειας από το Βρετανικό Ναυτικό, όπως γράφεται, διότι κατά την έκθεση της OKW, οι ναυτικές δυνάμεις της Γερμανίας και της Ιταλίας κατέστρεψαν έντεκα βρετανικά καταδρομικά, οκτώ αντιτορπιλικά, ένα υποβρύχιο και πέντε ταχύπλοα σκάφη. Αυτή η διατύπωση έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τα βιβλιογραφικά δεδομένα, καθώς κατά τη Μάχη βυθίστηκαν μόνο τέσσερα

[682] Εφ. *General Anzeiger*, 27/05/1941, έτος 53ο , αρ. φ. 17071
[683] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 27/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 126
[684] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 28/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 58
[685] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 28/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.859

καταδρομικά και έξι αντιτορπιλικά πλοία του Βασιλικού Ναυτικού, σημειώνοντας ωστόσο ζημίες σε ακόμη τέσσερα καταδρομικά, ένα αεροπλανοφόρο, δύο θωρηκτά, δύο αντιτορπιλικά και ένα υποβρύχιο[686]. Το δημοσίευμα απέχει ελάχιστα χρονικά από τα συμβάντα, συνεπώς είναι εύλογο να μην διέθεταν ακριβή εικόνα των καταστροφών. Στην τρίτη σελίδα με τίτλο *«Σύγχυση στην Αγγλία σχετικά με τις γερμανικές επιτυχίες στην Κρήτη»* γράφεται *«Το μήνυμα του ναυάρχου Κάνινκχαμ, αρχηγού των βρετανικών δυνάμεων της Μεσογείου, ότι ο βρετανικός στόλος δεν κατάφερε να αποτρέψει την προσγείωση των γερμανικών στρατευμάτων στην Κρήτη, είχε καταστροφικό αποτέλεσμα στην Αγγλία. [..] Και πάλι υποτίμησαν τους αντιπάλους τους, παρόλο που θα έπρεπε να είχαν προειδοποιηθεί από τόσες πολλές κακές εμπειρίες. Το βρετανικό κοινό απάντησε με τη μεγαλύτερη νευρικότητα και ανησυχία στη συνήθη συγγνώμη των αξιόπιστων οργάνων, με τη δικαιολογία ότι ο Βρετανός στρατιώτης ήταν ανώτερος από τον Γερμανό, αλλά η Αγγλία δεν διέθετε αρκετά βαριά όπλα ούτε αρκετά αεροσκάφη. Έχει ειπωθεί ότι αυτή η συγγνώμη ακουγόταν ξανά μετά τη βρετανική ήττα στη Δουνκέρκη, και φαίνεται προκλητική αν εξακολουθεί να χρησιμοποιείται σήμερα».* Το άρθρο αυτό στοχεύει να παρουσιάσει τη Βρετανία σε κλίμα ανησυχίας και αναστάτωσης μετά την είδηση για την υπερίσχυση των γερμανικών δυνάμεων στη Μεσόγειο, ενώ παράλληλα να υπονοηθεί πως ο βρετανικός λαός δεν δέχεται πια τη συγγνώμη των υπευθύνων, μία τακτική η οποία είχε επαναληφθεί μετά τα γεγονότα της Δουνκέρκης. Στις 29 Μαΐου συνεχίζει να μονοπωλεί το ενδιαφέρον η βύθιση του βρετανικού θωρηκτού HMS Hood και η απώλεια του Bismarck μετά από έναν «ηρωικό αγώνα», όπως προβάλλεται. Στο πρωτοσέλιδο[687] της *Hamburger Anzeiger* παρατίθεται η ιταλική αναφορά για τη Μάχη, κατά την οποία *«Βομβαρδιστικά αεροσκάφη και αεροσκάφη τορπιλών έχουν επανειλημμένα επιτεθεί σε εχθρικές ναυτικές μονάδες στην Ανατολική Μεσόγειο. Τρία αγγλικά καταδρομικά χτυπήθηκαν από τα αεροσκάφη με τορπίλη. Ένα άλλο καταδρομικό βομβαρδίστηκε».* Στο πρωτοσέλιδο[688] της *General Anzeiger* ακολουθεί ένα αναλυτικό άρθρο για τις απώλειες των βρετανικών δυνάμεων σχετικά με τη βύθιση του καταδρομικού HMS Fiji και τον βομβαρδισμό του καταδρομικού HMS Gloucester. Ο βομβαρδισμός και η βύθιση του HMS Gloucester αποτελεί μία πολύνεκρη τραγωδία στο πλαίσιο των εξελίξεων των επιχειρήσεων στη Μάχη της Κρήτης, η οποία έλαβε χώρα κοντά

[686] Naval Staff History, Second World War, Battle Summary No. 4, *Naval Operations in the Battle of Crete*, 1960, pp. 16-23
[687] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 29/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 124
[688] Εφ. *General Anzeiger*, 29/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17073

στα Κύθηρα. Από το πρωί της 22ας Μαΐου είχε αρχίσει να δέχεται καίρια πλήγματα βομβών μαζί με το καταδρομικό HMS Fiji και το αντιτορπιλικό HMS Greyhound[689]. Από το HMS Gloucester κατάφεραν να διασωθούν μόνο 85 από τα 807 μέλη του πληρώματος, χάρη στις σωστικές λέμβους τις οποίες έριξε το HMS Fiji[690]. Η καταδίωξη στη συνέχεια επικεντρώθηκε στο δεύτερο καταδρομικό HMS Fiji κατά την προσπάθειά του να αποσυρθεί νοτιοδυτικά της Κρήτης, το οποίο είχε 276 θύματα. Τα αντιτορπιλικά HMS Kandahar και HMS Kingston κατάφεραν τη νύχτα να περισυλλέξουν 534 μέλη του στόλου[691]. Κατά τη μαρτυρία του Γερμανού Γκέρντ Σταμπ (Gerd Stamp) μετά την βύθιση του HMS Gloucester και ενός άλλου αντιτορπιλικού (λογικά εννοεί το HMS Greyhound) υπήρχαν πολλοί Βρετανοί ναύτες, οι οποίοι ενώ κολυμπούσαν στην προσπάθειά τους να διασωθούν δέχονταν πυρά από αεροπλάνα Messerschmitt Bf 109[692]. Αυτό το επιβεβαιώνει και ο Κάνινκχαμ γράφοντας πως πυροβολήθηκαν αλύπητα μέσα στη θάλασσα[693]. Στις 29 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[694] της εφημερίδας ακολουθεί ένα ακόμη ρεπορτάζ από το Βερολίνο βάσει του DNB με τίτλο *«Οι μεγάλες απώλειες του πληρώματος στα πλοία που βυθίστηκαν στην Κρήτη»,* κατά το οποίο στο HMS Fiji έχασαν τη ζωή τους 238 άνδρες του 650μελούς πληρώματος ενώ για το HMS Gloucester είναι αβέβαιος ακόμη ο αριθμός. Στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[695] με τίτλο *«Το βρετανικό καταδρομικό ναυάγησε στον κόλπο της Σούδας»* γνωστοποιείται η καταστροφή του 8.000 τόνων καταδρομικού HMS York από γερμανική επιδρομή. Η εφημερίδα σχολιάζει πως εάν το καταδρομικό δεν είχε καταστραφεί στον κόλπο της Σούδας, όπου τα γερμανικά στρατεύματα είχαν τη δυνατότητα να φωτογραφίσουν το ναυάγιο, αλλά στην ανοιχτή θάλασσα, τότε ο κόσμος δεν θα είχε πληροφορηθεί για τη βύθισή του, υπονοώντας την απόκρυψη ειδήσεων από την πλευρά της Βρετανίας.

[689] Shores Ch., Cull B., Malizia N., *Air War for Yugoslavia, Greece, and Crete,* Grub Street , London 1987, σσ. 357-358
[690] Βλ. Otter K., HMS Gloucester The Unntold Story, GAM Books, Durham 2001 (1st Ed. 1999); Λεοντσίνης Ν. Γ., *Η βύθιση του πολεμικού πλοίου HMS Gloucester (22 Μαίου 1941), τα Κύθηρα, τα Αντικύθηρα και η Μάχη της Κρήτης*, Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών – Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών. Ανάτυπο από τον 18ο Τόμο 2017-2018 των «Κεφαλληνιακών Χρονικών», Αργοστόλι 2018
[691] Βλ. Raven A., Roberts J., *British Cruisers of World War Two,* Naval Institute Press, Annapolis, Maryland 1980, pp. 117-120
[692] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 203
[693] Στο ίδιο, σ. 204
[694] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 29/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.860
[695] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 30/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 125

Στον ελλαδικό τύπο στις 22 Μαΐου στη δεύτερη σελίδα[696] της εφημερίδας *Ακρόπολις* βάσει ΗΓΠ υποστηρίζεται πως γερμανικά αεροπλάνα επιτέθηκαν επιτυχώς σε αγγλική νηοπομπή στα δυτικά της νήσου, σημειώνοντας ακόμη σοβαρό πλήγμα σε βρετανικό καταδρομικό, όπως και στο *Ελεύθερον Βήμα* στη δεύτερη σελίδα[697]. Στις 23 Μαΐου στην εφημερίδα *Ακρόπολις* στη δεύτερη σελίδα[698] δημοσιεύεται το επίσημο γερμανικό ανακοινωθέν για την αεροναυμαχία της Μεσογείου γράφοντας πως γερμανικά μαχητικά αεροπλάνα και αεροπλάνα κάθετης εφόρμησης σε συνδυασμό με ιταλικά τορπιλοπλάνα επιτέθηκαν επιτυχώς κατά βρετανικών ναυτικών δυνάμεων στην ανατολική Μεσόγειο πλήττοντας ένα σκάφος της γραμμής, έξι καταδρομικά και ένα αντιτορπιλικό. Πανομοιότυπα αποτυπώνεται η είδηση υπό τον τίτλο *«Η ΕΝΑΕΡΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΜΕΣΟΓΕΙΟΝ»* στη δεύτερη σελίδα[699] στην εφημερίδα *Ελεύθερον Βήμα.* Επίσης δημοσιεύεται ένα μικρό άρθρο με τίτλο *«ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ ΠΛΗΡΗΣ Η ΑΠΟ ΑΕΡΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ – Ο ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ ΑΔΥΝΑΤΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΜΠΟΔΙΣΗ ΤΑΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ – ΕΞΑΙΡΕΤΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΩΣ ΝΕΑΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ»*. Βάσει του πρακτορείου Τρανσόσεαν από τη Μαδρίτη πληροφορείται το αναγνωστικό κοινό για τη στάση των ισπανικών εφημερίδων. Συγκεκριμένα γράφεται: *«Αι ισπανικαί εφημερίδες σχολιάζουσαι τας εν Κρήτη διεξαγομένας επιχειρήσεις σημειώνουν, ότι ο Αγγλικός στόλος δεν ηδυνήθη να εμποδίση την δι' ατμοπλοίων μεταφοράν γερμανικών στρατευμάτων και πολεμικού υλικού. Τα αποτελέσματα της μέχρι τούδε δράσεων είνε, λέγουν, εξαιρετικών δυσμενή για την Αγγλίαν, εφόσον απέδειξαν αναμφισβήτητον υπεροχήν της γερμανικής αεροπορικής δυνάμεως επί της Βρεττανικής θαλασσίας τοιαύτης. [..] Η κατάληψις της Κρήτης θα απεδείκνυεν επί πλέον, ότι η κυριαρχία της θαλάσσης δεν είνε απολύτως αναγκαία δια μίαν επιτυχή αποβατικήν επιχείρησιν και ότι αρκεί προς τούτο η κυριαρχία του αέρος»*. Ομοίως παρατίθενται αυτές οι πληροφορίες της δεύτερης σελίδας και στο πρωτοσέλιδο της αθηναϊκής εφημερίδας *Ακρόπολις* την επόμενη ημέρα. Στις 24 Μαΐου ο κεντρικός τίτλος[700] στην *Ακρόπολις* είναι *«ΕΠΛΗΓΗΣΑΝ ΕΝ ΟΛΩ 26 ΑΓΓΛΙΚΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ»*, όπου διαβάζουμε σύμφωνα με το πρακτορείο Στέφανι ότι στη Ρώμη προβάλλεται συνεχώς *«η μεγαλειώδης μάχη»,* όπου ο Άξονας διεξάγει κατά της Βρετανίας, σημειώνοντας βαριές απώλειες στον βρετανικό στόλο. Ακόμη γράφεται πως παρά τις μεγάλες

[696] Εφ. *Ακρόπολις*, 22/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4424
[697] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα,* 22/05/1941, έτος Κ' , αρ. φ. 6585
[698] Εφ. *Ακρόπολις*, 23/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4425
[699] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα,* 23/05/1941, έτος Κ' , αρ. φ. 6586
[700] Εφ. *Ακρόπολις*, 24/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4426

προσπάθειες της Βρετανίας, δεν είναι σε θέση να αντικαταστήσει τα πλοία, τα οποία βυθίστηκαν ή υπέστησαν ζημιές στη Μεσόγειο. Στη δεύτερη σελίδα[701] της *Απογευματινής* γράφεται βάσει του ανακοινωθέντος από το γερμανικό στρατηγείο εν συντομία πως τρία βρετανικά αντιτορπιλλικά και πέντε τορπιλλάκατοι καταστράφηκαν στο λιμάνι της Σούδας έπειτα από σφοδρό βομβαρδισμό, ενώ τρία ακόμη αντιτορπιλλικά υπέστησαν σοβαρές ζημιές, αποκρύπτοντας από την άλλη πλευρά τις απώλειες των δικών τους δυνάμεων. Την επομένη στα πρωτοσέλιδα τονίζεται ο ενθουσιασμός του πληθυσμού του Βερολίνου μετά την ενημέρωσή του για την κατάκτηση του δυτικού τμήματος της Κρήτης αλλά και για τη ματαίωση κάθε απόπειρας του βρετανικού στόλου[702]. Στα *Αθηναϊκά Νέα* το πρώτο άρθρο σε πρωτοσέλιδο[703] της εφημερίδας πραγματοποιείται στις 26 Μαΐου με κεντρικό τίτλο *«Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ-ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΕΣΧΟΝ ΝΕΑΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ-Ο ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ ΑΠΕΧΩΡΗΣΕ-ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΜΕΤΕΧΟΥΝ ΚΑΙ ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ».* Την είδηση συμπληρώνουν δύο φωτογραφίες[704], στην επάνω απεικονίζεται σύμφωνα με τη λεζάντα: *«Κυριευθέν αγγλικόν αεροπορικόν εξασφαλίζει τας ελληνικάς ακτάς»* και στην κάτω *«Κυριευθέν αγγλικόν αντιαεροπορικόν χρησιμοποιείται δια την άμυναν των ελληνικών ακτών».* Σύμφωνα με το ΗΓΠ γράφεται πως αλεξιπτωτιστές και στρατεύματα τα οποία αποβιβάστηκαν με γερμανικά αεροπλάνα μάχονται κατά του αγγλικού στρατού στην Κρήτη από τις πρώτες πρωινές ώρες της 20ης Μαΐου, οι οποίοι *«επιτιθέμενοι μετά τόλμης από αέρος εκυρίευσαν [..] σημεία της νήσου σημαντικά από απόψεων τακτικής»*. Επιπλέον τονίζεται η επιτυχής συμμετοχή ιταλικών ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων. Με έντονο ύφος καταμετρώνται οι βρετανικές απώλειες στη θάλασσα. Παρουσιάζεται ακόμη το ιταλικό ανακοινωθέν, σύμφωνα με το οποίο *«το πολεμικό ναυτικό και η αεροπορία μάχονται στο πλευρό των γερμανικών στρατιωτικών δυνάμεων [..]. Τα αντιτορπιλλικά μας έδρασαν νικηφόρως κατά τας μάχας [..] και επροξένησαν εις τον εχθρικόν στόλον βαρείας απώλειας»*. Παρακάτω κατά το γερμανικό πρακτορείο ο αγγλικός στόλος εγκαταλείπει τις μαχητικές θέσεις πέριξ της Κρήτης αναγκαζόμενος να τραπεί σε φυγή. Στο πρωτοσέλιδο[705] της κερκυραϊκής *Jonio* δημοσιεύεται ο τίτλος *«ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ»*, όπου

[701] Εφ. *Απογευματινή*, 24/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2650
[702] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα,* 25/05/1941, έτος Κ' , αρ. φ. 6588; Εφ. *Ακρόπολις*, 25/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4427
[703] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 26/05/1941, έτος Ι', αρ. φ. 3522
[704] Παράρτημα Α΄: Εικ. 17
[705] Εφ. *Jonio,* 26/05/1941, έτος 1, αρ. φ. 4

σημειώνεται εκ Βερολίνου πως: *«τα στρατεύματά μας, αφού ενισχύθησαν ήρχισον με μεγάλην τόλμην να επιτίθενται εναντίον του εχθρού. [..] Απόπειραι του Αγγλικού Στόλου να εμποδίσουν την αποβίβασιν απέτυχον παταγωδώς. Αι αεροπορικαί μας δυνάμεις κυριαρχούν απολύτως εις τον ουρανόν της νήσου και επέτυχον να βυθίσουν πολλάς Μονάδας του Αγγλικού στόλου. Αι εχθροπραξίαι συνεχίζονται ευνοϊκώς δι' ημάς. Η κατοχή της Κρήτης θα επιτρέψη νέας επιθέσεις εναντίον της διώρυγος του Σουέζ»*. Ακόμη παρατίθεται το «Δελτίον υπ' αριθμόν 354» του γερμανικού αρχηγείου, στο οποίο σημειώνεται πως τα γερμανικά αεροπλάνα συνεχίζουν τις υπ' αριθμ. 352 και 353 επιχειρήσεις επιφέροντας σοβαρές απώλειες στον «εχθρικό» στόλο με αποτέλεσμα το βρετανικό ναυτικό να εγκαταλείψει τις θέσεις του εξαιτίας των σοβαρών απωλειών που υπέστη. Αξιοσημείωτο είναι επίσης στη δεύτερη σελίδα[706] της εφημερίδας *Απογευματινής* το άρθρο αναφορικά με τον «μαύρο» βρετανικό απολογισμό μιλώντας για τη βύθιση από την 20η Μαΐου επτά καταδρομικών, οκτώ αντιτορπιλλικών, ενός υποβρυχίου και πέντε τορπιλακάτων. Ακόμη υπέστησαν ζημιές, όπως γράφεται, πολλά καταδρομικά και αντιτορπιλικά χωρίς να συγκαταλέγονται στους παραπάνω αριθμούς οι καταστροφές που προκλήθηκαν από ιταλικές δυνάμεις. Υποστηρίζεται πως η γερμανική αεροπορία κυριαρχεί απόλυτα στον αέρα *«σφυροκοπώντας τις θέσεις των Άγγλων»* αλλά και επικρατώντας πλήρως κατά των βρετανικών πολεμικών πλοίων. Στις 27 Μαΐου η *Ακρόπολις* έχει στο κεντρικό σημείο του πρωτοσέλιδου[707] την εκδίωξη του αγγλικού στόλου από την Κρήτη μετά την επέμβαση αεροπορικών δυνάμεων του Άξονα και του Ιταλικού Πολεμικού Ναυτικού. Την ίδια ημέρα η εφημερίδα[708] *Αθηναϊκά Νέα* αναφέρει μεταξύ των «νέων επιτυχιών των Γερμανών και των Ιταλών» το κτύπημα κατά αγγλικού αεροπλανοφόρου ενώ στο *Ελεύθερον Βήμα* στο πρωτοσέλιδο[709] τονίζεται ο απόλυτος εκμηδενισμός των προσπαθειών του βρετανικού στόλου βάσει ΗΓΠ παραθέτοντας ακόμη το ανακοινωθέν του Αρχηγείου της Βέρμαχτ υποστηρίζοντας ότι η γερμανική αεροπορία κατατρόπωσε τον βρετανικό στόλο βυθίζοντας και προξενώντας ζημιές σε μεγάλο αριθμό πολεμικών σκαφών κατακτώντας παράλληλα την υπεροχή στον αέρα. Στη συνέχεια παρατίθεται το ιταλικό ανακοινωθέν βάσει του οποίου επαναλαμβάνεται η συμμετοχή του ιταλικού πολεμικού ναυτικού και της αεροπορίας στο πλευρό των γερμανικών στρατιωτικών δυνάμεων προς την κατάληψη της Κρήτης. Γράφεται πως *«Βομβαρδιστικά*

[706] Εφ. *Απογευματινή*, 26/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2652
[707] Εφ. *Ακρόπολις*, 27/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4428
[708] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 27/05/1941, έτος Ι', αρ. φ. 3523
[709] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 27/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6789

αεροπλάνα, τορπιλλοπλάνα, καταδιωκτικά και αναγνωριστικά έδρασαν άνευ διακοπής. [..] Ο αγγλικός στόλος συνεπεία των απωλειών, τας οποίας επροξένησαν εις αυτόν αι Δυνάμεις του Άξονος, υπεχρεώθη ν' αποσυρθή εις τας βάσεις του». Αναλόγως η ενημέρωση περί της βύθισης 21 πολεμικών πλοίων στην *Νεολόγος Πατρών*[710]. Τα πρωτοσέλιδα δημοσιεύουν το ανακοινωθέν της Βέρμαχτ τονίζοντας παράλληλα τις «τεράστιες» απώλειες της Αγγλίας στη θάλασσα[711] ενώ στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[712] στην *Ακρόπολις* επαναλαμβάνονται οι απώλειες των Βρετανών υποστηρίζοντας πως το Βρετανικό Ναυτικό επιβεβαίωσε την ολοκληρωτική απώλεια ενός καταδρομικού με την ονομασία «Γιόρκ» και πλήρωμα 650 ανδρών εξαιτίας γερμανικών επιθέσεων από τον αέρα και τη βύθιση ακόμη δύο, των «Γκλώστερ» (δηλαδή το Gloucester) και «Φίτζι». Από την άλλη πλευρά το *Ελεύθερον Βήμα* δεν δημοσιεύει τίποτα σχετικό με τη Μάχη στο πρωτοσέλιδο. Στη δεύτερη σελίδα[713] όμως με κεντρικό τίτλο *«ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΚΑΤΕΛΑΒΟΝ ΧΘΕΣ ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΝ ΕΠΙΤΥΧΩΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΙΝ ΤΟΥ ΗΤΤΗΘΕΝΤΟΣ ΕΧΘΡΟΥ – ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΕΧΘΡΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ»* διακρίνεται η δημοσίευση επακριβώς όλων των ειδήσεων όπως στο πρωτοσέλιδο της *Ακρόπολις* με διαφορετική όμως σειρά. Η βύθιση του HMS York αναφέρεται ομοίως στην *Νεολόγος Πατρών*[714]. Τέλος, στο πρωτοσέλιδο[715] της κερκυραϊκής εφημερίδας κεντρικός τίτλος είναι *«Η ΑΠΟΒΙΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ»*, όπου παρατίθεται το «Δελτίον υπ' αριθμόν 358» του Γενικού Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων γνωστοποιώντας την απόβασή τους στην Ανατολική Κρήτη προκειμένου να συνεργαστούν με τις γερμανικές δυνάμεις σημειώνοντας παράλληλα τις απώλειες τους «εχθρού»: *«Χθες ημέτερα στρατεύματα επιβιβάσθησαν εις Κρήτην δια να συνεργασθούν με τας γερμανικάς δυνάμεις. Η αεροπορίας μας εβομβάρδισε συνεχώς εις την Ανατολικήν Μεσόγειον εχθρικούς ναυτικούς σχηματισμούς, εβλήθησαν από τα καταδιωκτικά μας 3 αγγλικά καταδρομικά. Έτερον έπαθε σοβαράς βλάβας δια βομβών».*

[710] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 27/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 147
[711] Εφ. *Jonio,* 28/05/1941, έτος 1, αρ. φ. 5; Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 29/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6791; Εφ. *Ακρόπολις*, 29/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4430; Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 29/05/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3525; Εφ. *Απογευματινή*, 28/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2654
[712] Εφ. *Ακρόπολις*, 30/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4431
[713] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 30/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6792
[714] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 30/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 150
[715] Εφ. *Jonio,* 30/05/1941, έτος 1, αρ. φ. 6

Στον γαλλικό Τύπο στις 23 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[716] της *Le Petit Journal* κυκλοφορεί ένα εκτενές άρθρο για τις εξελίξεις στην Κρήτη με τίτλο *«Ο πόλεμος στη Μεσόγειο - Σκληρές μάχες στο νησί της Κρήτης».* Εκ Λονδίνου παρατίθεται η δήλωση του Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων σχετικά με τις εξελίξεις στην Κρήτη, όπου ανακοίνωσε ότι στη διάρκεια της απόπειρας των γερμανικών δυνάμεων να φτάσουν στην Κρήτη δια θαλάσσης μία εχθρική συνοδεία εμποδίστηκε, δύο πλοία μεταφοράς στρατευμάτων βυθίστηκαν και μία άλλη συνοδεία αποτελούμενη από τριάντα πλοία φάνηκε να επέστρεψε. Στη συνέχεια εκ Καΐρου δίνεται έμφαση πως το βρετανικό ναυτικό δεν επέτρεψε στους Γερμανούς να αποβιβαστούν εκ θαλάσσης. Στις 24 Μαΐου η *Le Matin* συνεχίζει να ασχολείται με τις εξελίξεις στη νήσο στην τρίτη σελίδα[717] στη στήλη «Τελευταία Ώρα», όπου κυκλοφορεί η ανακοίνωση του γερμανικού πρακτορείου ειδήσεων με τον έντονο τίτλο *«Τα κρητικά ύδατα θανάσιμη ζώνη για τους Άγγλους»* σημειώνοντας την βύθιση τεσσάρων θωρηκτών και τις σημαντικές ζημιές σε τέσσερα ακόμη. Η *Le Petit Journal* στο πρωτοσέλιδο[718] δημοσιεύει την αντίδραση της ελβετικής εφημερίδας *Neue Zürcher Zeitung*. Ο Γερμανός ανταποκριτής της εφημερίδας γράφει για την αποδυνάμωση της βρετανικής υπεροχής στη θάλασσα υποστηρίζοντας πως σηματοδοτεί την αρχή της μεγάλης επίθεσης μέσα στο καλοκαίρι του 1941. Η γαλλική εφημερίδα δημοσιεύει επίσης εκ Ρώμης την είδηση με τίτλο *«Η Ιταλία κρίνει ικανοποιητικά τα κεκτημένα αποτελέσματα μέχρι στιγμής»* σημειώνοντας πως ο ιταλικός τύπος δεν μιλάει για τα στρατιωτικά γεγονότα στην Κρήτη όμως αφιερώνουν εκτενή άρθρα στις νίκες της Λούφτβαφε ενάντια στον βρετανικό στόλο. Στις επόμενες ημέρες δημοσιεύονται ομοίως τα ανακοινωθέντα του Γενικού Επιτελείου της Βέρμαχτ[719]. Στις 27 Μαΐου αναφέρει συνοπτικά στο πρωτοσέλιδο[720] την απώλεια 21 βρετανικών μονάδων στα ανοιχτά της Κρήτης παραθέτοντας την ανακοίνωση της Βέρμαχτ, όπως έχουμε ήδη συναντήσει στον ναζιστικό Τύπο. Αναδημοσιεύεται από την *Der Angriff* πως είναι «κακός οιωνός» για τη Βρετανία το γεγονός πως δεν δημοσιεύει απαραίτητα στοιχεία ενώ η *Berliner Nachtausgabe* σημειώνει πως η Λουφτβάφε απέδειξε την ικανότητά της στο πεδίο μάχης χωρίς να μειώσει την κυριαρχία της στις θάλασσες αναφέροντας τις απώλειες του βρετανικού στρατού. Παρατίθεται επίσης

[716] Εφ. *Le Petit Journal,* 23/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.590
[717] Εφ. *Le Matin,* 24/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.870
[718] Εφ. *Le Petit Journal,* 24/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.591
[719] Εφ. *Le Petit Journal,* 25/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.592; Εφ. *Le Matin,* 25/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.871; Εφ. *Le Petit Journal,* 26/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.593
[720] Εφ. *Le Petit Journal,* 27/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.594

απόσπασμα του ανταποκριτή της *Dienst aus Deutschland* περιγράφοντας την Κρήτη τη στιγμή της γερμανικής επίθεσης ως *«μία πληγή που αιμορραγεί στο σώμα του συστήματος της βρετανικής άμυνας»* αναφέροντας ότι *«Ποτέ ακόμα στη διάρκεια αυτού του πολέμου, δεν είχαν δει να καταστρέφονται τόσες ενώσεις του βρετανικού στόλου σε μια στιγμή του χρόνου τόσο μικρή».* Την επομένη η *Le Matin* δημοσιεύει μόνο στο πρωτοσέλιδο[721] ένα μικρό άρθρο, το οποίο αρκείται στην είδηση πως έχουν βυθιστεί 90.000 τόνοι βρετανικών πλοίων στην Ανατολική Μεσόγειο κατά την ανακοίνωση της Βέρμαχτ ενώ η *Le Petit Journal* στο πρωτοσέλιδο[722] εκ Λονδίνου γράφει πως οι βρετανικές ενισχύσεις καταφθάνουν στη νήσο βάσει ενημέρωσης του Βασιλικού Πολεμικού Ναυτικού. Σχετικά με τις απώλειες του υποστηρίζεται ότι χάθηκε το αντιτορπιλικό HMS Juno βόρεια της Κρήτης. Το αντιτορπιλικό HMS Greyhound και τα καταδρομικά HMS Gloucester και HMS Fiji βυθίστηκαν κατά την παροχή βοήθειας σε εν κινδύνω βρετανικές ενώσεις ανάμεσα στα νησιά Κύθηρα και Αντικύθηρα[723]. Τα αντιτορπιλικά HMS Kelly και HMS Kashmir βομβαρδίστηκαν κατά την διάρκεια αναζήτησης επιζώντων του HMS Fiji. Σημειώνεται ακόμα πως το αντιτορπιλικό HMS Tiberley κατάφερε να διασώσει 250 επιζώντες ξανακερδίζοντας τη βάση του. Στην στήλη των ενημερωτικών δελτίων ανακοινώνεται πως ο βρετανικός στρατός εμποδίζει τις αποβιβάσεις στα παράλια της Κρήτης ενώ επίσημα δηλώνει την απώλεια των ακόλουθων πλοίων: *«Καταδρομικά: Gloucester (καπετάνιος H.-A. Rowley), Fidji (καπετάνιος P.-B. William Lot). Αντιτορπιλικά: Juno (καπετάνιος St John Tynwhit), Greyhoond (καπετάνιος W.–R. Marschall – A. Deane), Kelly (καπετάνιος Lord Louis Mountbatten), Kashmir (καπετάνιος H.-A. King)».* Η *Le Figaro* δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[724] το ανακοινωθέν του DNB σχετικά με την επιτυχή ναυμαχία στη Μεσόγειο. Στις 30 Μαΐου η *Le Matin* στο πρωτοσέλιδο[725] με τίτλο *«Στη θάλασσα η Αγγλία υφίσταται ανεπανόρθωτες απώλειες»* δημοσιεύει το ανακοινωθέν του Γερμανικού Γενικού Αρχηγείου αναφέροντας την απώλεια 52.000 τόνων συνολικής χωρητικότητας πλοίων του εχθρού ως συνέπεια της δράσης των γερμανικών θωρηκτών στη θάλασσα. Παρατίθεται επίσης το ανακοινωθέν του Ιταλικού Γενικού Αρχηγείου κατά το οποίο τα ιταλικά αεροπορικά στρατεύματα επιτέθηκαν επανειλημμένα στην ανατολική Μεσόγειο σε

[721] Εφ. *Le Matin,* 28/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.874
[722] Εφ. *Le Petit Journal,* 28/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.595
[723] Τα νησιά αναφέρονται στην εφημερίδα ως «Mithera» και «Antakhistera».
[724] Εφ. *Le Figaro*, 28/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 148
[725] Εφ. *Le Matin,* 30/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.875

εχθρικά ναυτικά αποσπάσματα προσβάλλοντας τρία αγγλικά θωρηκτά και προκαλώντας ζημιές σε ένα άλλο.

Στον ιταλικό Τύπο στις 23 Μαΐου οι εφημερίδες αναδημοσιεύουν στο πρωτοσέλιδο[726] την ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Την επομένη η *Il Lavoro* γράφει στο πρωτοσέλιδο[727] *«Θανατηφόρες βολές στο βρετανικό ναυτικό στη Μεσόγειο - Ακόμα τρία αντιτορπιλικά χτυπήθηκαν και πέντε εχθρικά πλοία καταστράφηκαν»* παραθέτοντας παρακάτω την ανακοίνωση του DNB, όπως και στο πρωτοσέλιδο[728] της *La Stampa*. Η *Il Solco Fascista* στο πρωτοσέλιδο[729] γενικολογεί για τις εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο αναφέροντας μόνο τις απώλειες του «εχθρού». Στις 26 Μαΐου το πρωτοσέλιδο[730] της *Il Lavoro* φέρει όμοια δημοσιεύματα με εκείνο[731] της *Il Solco Fascista,* στα όποια εκ Βερολίνου γίνεται λόγος την αναγκαστική οπισθοχώρηση του αγγλικού στόλου μετά τις απώλειες που προκάλεσαν οι δυνάμεις του Άξονα. Η *La Stampa* παρουσιάζει εκτενέστερη αναφορά για τις εξελίξεις. Στο πρωτοσέλιδο[732] με έντονα γράμματα γράφεται *«Ιταλικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις αγωνίζονται από τις 20 Μαΐου στη μάχη της Μεσογείου για την κατάληψη της Κρήτης. Ο αγγλικός στόλος αναγκάζεται να αποσυρθεί από τις βάσεις του. [..] Ο γρήγορος ρυθμός του αγώνα στα θαλάσσια μας ύδατα».* Κατά το «Δελτίον υπ' αριθμόν 354» των Ιταλικών Ενόπλων Δυνάμεων τονίζοντας κυρίως την στενή συνεργασία των ιταλικών δυνάμεων με τις γερμανικές υποστηρίζεται ότι τα ιταλικά τορπιλοφόρα πραγματοποίησαν νικηφόρες συγκρούσεις προκαλώντας μεγάλες και σοβαρές απώλειες στον εχθρικό στόλο αναγκάζοντας τον βρετανικό στόλο να υποχωρήσει. Εντωμεταξύ το ανακοινωθέν επιβεβαιώνει την απώλεια δύο ιταλικών αντιτορπιλικών στην Ανατολική Μεσόγειο με το πλήρωμα όμως να έχει διασωθεί σχεδόν στο σύνολό του. Επίσης προκειμένου να μην μειώσουν το κύρος των επιτυχιών του Άξονα παραδέχονται την τεράστια ισχύ των βρετανικών ναυτικών δυνάμεων κυρίως χάρη στα αντιτορπιλικά και στα κανόνια που έχουν στη διάθεσή τους. Στις 28 Μαΐου η *Il Lavoro* δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[733] την ανακοίνωση της Βέρμαχτ, όπως και οι λοιπές ιταλικές εφημερίδες. Φέρει όμως και μία είδηση από την Κωνσταντινούπολη, κατά την οποία οι

[726] Εφ. *Il Solco Fascista,* 23/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 143. Εφ. *La Stampa,* 23/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 123; Εφ. *Il Lavoro,* 23/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 143
[727] Εφ. *Il Lavoro,* 24/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 144
[728] Εφ. *La Stampa,* 24/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 124
[729] Εφ. *Il Solco Fascista,* 24/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 144
[730] Εφ. *Il Lavoro,* 26/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 146
[731] Εφ. *Il Solco Fascista,* 26/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 146
[732] Εφ. *La Stampa,* 26/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 125. Ο αριθμός φύλλου είναι ίδιος με την προηγούμενη ημέρα.
[733] Εφ. *Il Lavoro,* 28/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 148

Βρετανοί παραδέχονται την υποχώρησή τους στην Κρήτη έχοντας διασπαστεί πλέον οι γραμμές άμυνάς τους στο δυτικό μέρος του νησιού. Η *Il Solco Fascista* στο πρωτοσέλιδο[734] από τη Βηρυτό με ειρωνικό ύφος κάνει λόγο για την ελλιπή παραδοχή των απωλειών του Βρετανικού Ναυτικού σχολιάζοντας πως αυτή η τακτική αποτελεί πλέον ένα έθιμο. Η *La Stampa* ομοίως στη πρώτη σελίδα[735] καταμετρά δύο καταδρομικά (HMS Gloucester και HMS Fiji), τέσσερα αντιτορπιλικά (HMS Juno, HMS Greybound, HMS Kelly και HMS Kashmir) και 1.047 θύματα για το Βρετανικό Ναυτικό. Με επαινετικό ύφος αρχικά ακυρώνει τους ισχυρισμούς της Βρετανίας για απώλειες και καταστροφές του Άξονα κάνοντας λόγο για έναν *«τιτάνιο αγώνα»* κατά τον οποίον *«οι δυνάμεις του Τρίτου Ράιχ δεν λύγισαν ούτε μια στιγμή ενάντια στον μανιασμένο εχθρό».* Σε δεύτερο άρθρο από τη Λισαβόνα υποστηρίζεται ότι ο Βρετανός πρωθυπουργός βρίσκεται σε δύσκολη θέση υποσχόμενος άμυνα μέχρι εσχάτων σε μία προσπάθεια εξομάλυνσης της κατάστασης μετά τις καταστροφές που υπέστησαν από τις δυνάμεις του Άξονα. Στις 30 Μαΐου η *Il Lavoro* δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[736] την είδηση από την Αθήνα ότι οι Βρετανοί προσπαθούν να σωθούν δια θαλάσσης μετά την ήττα τους στο Ηράκλειο. Παρουσιάζεται επιπλέον μία φωτογραφία[737], η οποία απεικονίζει το βρετανικό καταδρομικό HMS York, το οποίο βομβαρδίστηκε από αεροσκάφη του Άξονα στον κόλπο της Σούδας. Την ίδια ημέρα η *Il Solco Fascista* στην πρώτη σελίδα[738] αρκείται στις ανακοινώσεις της Βέρμαχτ και του γερμανικού πρακτορείου DNB.

Ο βρετανικός Τύπος τηρεί μία επιφυλακτική στάση απέναντι στις ενημερώσεις προς δημοσίευση σχετικά με τις απώλειες των πολεμικών πλοίων. Στις 23 Μαΐου στην *Daily Express* στο πρωτοσέλιδο[739] ο δημοσιογράφος Άλαν Μούρχεντ αναφέρει ότι το Βρετανικό Πολεμικό Ναυτικό καταδιώκει μία γερμανική συνοδεία 30 πλοίων, τα οποία επιχείρησαν να αποβιβάσουν τανκς και εξοπλισμό στην Κρήτη. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται και σε έναν μικρό χάρτη[740]. Στις 24 Μαΐου η *Daily Express* δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[741] ένα άρθρο του Μέισι Άντερσον (Massy Anderson) με τίτλο *«Γεμάτη θάλασσα με χιλιάδες ναζιστικά στρατεύματα να φωνάζουν για βοήθεια»*. Αναφέρεται στην *«συντριβή των γερμανικών*

[734] Εφ. *Il Solco Fascista,* 28/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 148
[735] Εφ. *La Stampa,* 28/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 127
[736] Εφ. *Il Lavoro,* 30/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 150
[737] Παράρτημα Α΄: Εικ. 32
[738] Εφ. *Il Solco Fascista,* 30/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 150
[739] Εφ. *Daily Express,* 23/05/1941, αρ. φ. 12.790
[740] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 22
[741] Εφ. *Daily Express,* 24/05/1941, αρ. φ. 12.791

προσπαθειών να εισβάλουν στην Κρήτη» από το Πολεμικό Ναυτικό βυθίζοντας μεγάλο αριθμό καϊκιών, ανατινάσσοντας μία συνοδεία ενός ιταλικού αντιτορπιλικού και καταστρέφοντας τρία Στούκας. Μία φωτογραφία[742] ενός καϊκιού συνοδεύει το άρθρο με την λεζάντα *«Εμβολίστηκαν. Οι άνδρες του Χίτλερ βρίσκονταν σε τέτοια καΐκια».* Στη συνέχεια ο στρατιωτικός ανταποκριτής Μόρλει Ρίτσαρντς γράφει σχετικά με την επερχόμενη κρίσιμη στιγμή αναφέροντας πως αν ο Φράιμπεργκ καταφέρει να κρατήσει την άμυνα για μία ή δυο ημέρες ακόμη και το Πολεμικό Ναυτικό εκμεταλλευτεί σωστά την δύναμή του στη θάλασσα τότε η νίκη είναι στο προσκήνιο. Με αισιόδοξο ύφος κάνει λόγο για μία καλή κατάσταση στη νήσο πέρα από την «προσωρινή» κατοχή του Μάλεμε. Το βάρος ρίχνει στην ικανότητα του Πολεμικού Ναυτικού να αποτρέψει τις επιθέσεις τονίζοντας τον αποφασιστικό του ρόλο στην Μάχη προτείνοντας στο αναγνωστικό κοινό να μην είναι μεν υπερβολικά αισιόδοξοι αλλά όχι και να πενθούν. Η *Daily Mirror* στο πρωτοσέλιδο[743] της 24ης Μαΐου με τίτλο *«Το Πολεμικό Ναυτικό οδηγεί τις συνοδείες των Ούννων έξω από την Κρήτη»* μιλά για μία ικανοποιητική κατάσταση στη νήσο με τις Συμμαχικές δυνάμεις να έχουν «σφαγιάσει ολοκληρωτικά» τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές χαρακτηρίζοντας τη Μάχη στην Κρήτη ως την πιθανώς μεγαλύτερη μεταξύ δυνάμεων της θάλασσας και του αέρα. Αναφορά γίνεται στις γερμανικές δηλώσεις για τη βύθιση πολλών βρετανικών πλοίων με την εφημερίδα να απαντά λέγοντας πως *«ως συνήθως είναι υπερβολικοί [..] το Πολεμικό Ναυτικό πρέπει να συνεχίσει να αγωνίζεται αδιάκοπα».* Παρατηρείται η αποφυγή αποκάλυψης των απωλειών του Πολεμικού Ναυτικού. Η *Yorkshire Evening Post* με κεντρικό τίτλο στην πρώτη σελίδα[744] *«Το ναυτικό επιβάλλει τρομερή τιμωρία»* αναφέρεται στην *«καταστροφή της γερμανικής προσπάθειας να εισβάλλει στο νησί δια θαλάσσης»* παραθέτοντας τημαρτυρία του καπετάνιου ενός καταδρομικού όπως την διηγήθηκε στην Αλεξάνδρεια: *«Τους βυθίσαμε με όπλα τεσσάρων ιντσών και pom-poms*[745]*. Τα καταδρομικά και τα αντιτορπιλλικά τους εμβόλισαν. Η θάλασσα ήταν γεμάτη από χιλιάδες Γερμανούς που προσκολλήθηκαν στα συντρίμμια και φώναζαν για βοήθεια. Η καταστροφή που προκαλέσαμε ήταν τόσο μεγάλη που κανένας Γερμανός δεν κατόρθωσε να προσγειωθεί στην Κρήτη εκείνη την νύχτα.* [..] *Βρισκόμασταν στην Ανατολή, όταν ξαφνικά, περίπου στις 11 μ.μ. το αντιτορπιλικό άνοιξε πυρά σε ένα σκούρο πλοίο, όντας το πρώτο δείγμα ότι ήμασταν σε επαφή με τον εχθρό. Εμείς αλλάξαμε*

[742] Παράρτημα Α΄: Εικ. 47
[743] Εφ. *Daily Mirror*, 24/05/1941, αρ. φ. 11.685
[744] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 24/05/1941, αρ. φ. 29.264
[745] Αναφέρεται στο αυτόματο πυροβόλο QF 1 pounder.

πορεία και ξεκινήσαμε την συμπλοκή. Τα πυρά των αντιτορπιλλικών μας ήταν πολύ δραστικά και μία μεγάλη φωτιά εμφανίστηκε στον ωκεανό-πιθανώς ενός εμπορικού πλοίου το οποίο καιγόταν από την μία πλευρά έως την άλλη. Το πρώτο πλοίο που είδαμε ήταν ένα ιταλικό αντιτορπιλικό, το οποίο ήταν σε πολύ κοντινή απόσταση. Η ταυτότητά του ήταν αμφίβολη αρχικά [..] αλλά ένας προβολέας εντόπισε τη σημαία και το αψεγάδιαστο χρώμα, το οποίο υποδείκνυε πολλούς μήνες στο λιμάνι. Ανοίξαμε πυρά με τα pom-poms ενώ το ιταλικό αντιτορπιλικό εκτόξευσε πέντε τορπίλες». Αναφέρεται κατόπιν η βύθιση ενός εχθρικού ατμόπλοιου, το οποίο άφησαν σε φλόγες, και η προσπάθεια ορισμένων καϊκιών να διαφύγουν της επίθεσης κρύβοντας τους στρατιώτες που μετέφεραν κάτω στο κατάστρωμα και υψώνοντας ελληνική σημαία. Δικαιολογείται επίσης η μη περισυλλογή των Γερμανών από τη θάλασσα υποστηρίζοντας ότι η πιθανότητα εχθρικών πλοίων να τους βρουν σε μειονεκτική θέση με κίνδυνο να πιαστούν αιχμάλωτοι ήταν μεγάλος, μη επιτρέποντας συνεπώς τη διάσωση των επιζώντων, υπολογίζοντας ότι υπήρχαν τουλάχιστον 40 καΐκια με 100 άνδρες το καθένα. Την ίδια μαρτυρία αναδημοσίευσε και η *Daily Express*. Στη συνέχεια ο Γουέιβελ στις 26 Μαΐου σε συζήτησή του με τον Κάνινκχαμ, τον αντιπτέραρχο Τέντερ (Air Marshal Tedder), τον διοικητή των αυστραλιανών δυνάμεων στην Μέση Ανατολή Μπλέιμι και τον πρωθυπουργό Φρέιζερ, είχε ισχυριστεί ότι με την παρούσα κατάσταση στην Κρήτη δεν ήταν δυνατόν κατά τις επόμενες ημέρες να αυξηθούν οι ενισχύσεις χωρίς μεγάλες-απαράδεκτες απώλειες πολεμικών πλοίων[746], όπως και συνέβη. Στις 28 Μαΐου το ενδιαφέρον των βρετανικών εφημερίδων στρέφεται κατά κύριο λόγο στην επίθεση και βύθιση του θωρηκτού Bismarck. Η *Daily Express* στο πρωτοσέλιδο[747] σχετικά με τις εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο αρκείται σε μία μικρή αναφορά ανακοινώνοντας την διατήρηση των βρετανικών θέσεων στην Κρήτη και την διάσωση του Λόρδου Λούις Μάουντμπάτεν (Lord Louis Mountbatten) μετά την βύθιση του καταδρομικού HMS Kelly, από το οποίο σώθηκαν οκτώ αξιωματικοί και 120 άνδρες. Η *Daily Mirror* στην πρώτη σελίδα[748] κάνει λόγο για επίθεση 500 γερμανικών αεροπλάνων κατά βρετανικού στόλου σημειώνοντας ότι οι Γερμανοί πιλότοι σκοπίμως πυροβολούσαν τους Βρετανούς ναυτικούς που είχαν πέσει στη θάλασσα μετά την βύθιση των έξι πολεμικών τους πλοίων. Η *Yorkshire Evening Post* δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[749] ένα άρθρο του

[746] CAB 65/22/21
[747] Εφ. *Daily Express*, 28/05/1941, αρ. φ. 12.794
[748] Εφ. *Daily Mirror*, 28/05/1941, αρ. φ. 11.688
[749] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 28/05/1941, αρ. φ. 29.267

στρατιωτικού της ανταποκριτή, ο οποίος αναφέρεται στην υποχώρηση των βρετανικών δυνάμεων από την Κρήτη ξεκινώντας με περιγραφή των επιχειρήσεων και συνεχίζοντας με γενικές εκτιμήσεις για τη σημασία του γεγονότος. Τονίζονται παράλληλα οι απώλειες των γερμανικών δυνάμεων αναφέροντας πολλά πλοία και 5.000 στρατιώτες. Σε επόμενο ανυπόγραφο άρθρο με τίτλο *«Η τέλεια δράση του Ναυτικού στη Μάχη της Κρήτης»* εξυψώνεται η δράση του Πολεμικού Ναυτικού στην άμυνα της νήσου αναφέροντας βάσει του ανακοινωθέντος του ναυάρχου την απώλεια των καταδρομικών Gloucester (δεν υπάρχουν νέα για επιζώντες) και HMS Fiji (επιζώντες: 34 αξιωματικοί και 500 άνδρες), των αντιτορπιλικών HMS Juno (6 αξιωματικοί και 98 άνδρες), HMS Greyhound (3 αξιωματικοί και 88 άνδρες), HMS Kelly (8 αξιωματικοί και 120 άνδρες) και HMS Kashmir (9 αξιωματικοί και 150 άνδρες). Ο Βρετανός Πρωθυπουργός είχε παραδεχθεί ήδη στις 27 Μαΐου την απώλεια των παραπάνω πλοίων του Πολεμικού Ναυτικού στη Βουλή των Κοινοτήτων[750]. Μάλιστα την ίδια ημέρα δήλωσε ότι όλες οι ευκαιρίες για τη νίκη στη Μάχη της Κρήτης φαίνεται να έχουν εξαφανιστεί και ότι θα πρέπει να αντιμετωπίσουν την πιθανότητα να χάσουν την πλειοψηφία των δυνάμεών τους εκεί[751]. Στις 30 Μαΐου στην *Daily Express* δημοσιεύεται ένας χάρτης[752] της νήσου σημειώνοντας το σημείο απώλειας του καταδρομικού HMS York, το σημείο των Χανίων, το οποίο κατακτήθηκε από τους Γερμανούς και το σημείο του Ηρακλείου, την πόλη την οποία ισχυρίζονται ότι κατέκτησαν οι Γερμανοί. Ακολουθεί το ρεπορτάζ του Μόρλει Ρίτσαρντς, ο οποίος κάνει μία ανασκόπηση της σημασίας της και της χρήσης του κόλπου της Σούδας ως βρετανική ναυτική βάση αναιρώντας επιπλέον τους ισχυρισμούς των Γερμανών για την κατάληψη του Ηρακλείου[753]. Στην *Daily Mirror* όπως και στην *Yorkshire Evening Post,* γνωστοποιείται η απώλεια του βρετανικού καταδρομικού HMS York κατά τη Μάχη της Κρήτης με ελάχιστες όμως απώλειες, δύο νεκρούς και πέντε τραυματίες[754].

Στον νεοζηλανδικό-αυστραλιανό Τύπο στις 23 Μαΐου η *Evening Post* στην έβδομη σελίδα[755] αναφέρεται σε ένα περιστατικό στα ανοιχτά της Κρήτης, όταν ένα ελληνικό αλιευτικό περισύλλεξε Γερμανούς στρατιώτες, οι οποίοι είχαν πέσει στην Κρήτη στις 16 Μαΐου, και μεταχειρίστηκαν ως αιχμάλωτοι, γεγονός που τους εξέπληξε καθώς είχαν την

[750] CHAR 9/147A-B. Image 19 [Official Report: Vol. 371. No. 66. Cols. 1714-8]
[751] CAB 65/22/21
[752] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 26
[753] Εφ. *Daily Express*, 30/05/1941, αρ. φ. 12.796
[754] Εφ. *Daily Mirror*, 30/05/1941, αρ. φ. 11.690; Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 30/05/1941, αρ. φ. 29.269
[755] Εφ. *The Evening Post*, 23/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 120

εντύπωση πως οι Έλληνες ήταν φίλοι τους. Στην όγδοη σελίδα βάσει πληροφοριών από το Λονδίνο παρέχονται λεπτομέρειες για την επίθεση του βρετανικού ναυτικού κατά ενός γερμανικού αντιτορπιλικού, δύο μεταφορικών πλοίων και ορισμένα μικρά ελληνικά καΐκια, τα οποία μετέφεραν στρατιώτες. Στην *Sydney Morning Herald* στην ένατη σελίδα[756] κεντρικό θέμα βάσει ενημερώσεων από το Λονδίνο αποτελεί η συντριβή μία γερμανικής συνοδείας στη θάλασσα και η βύθιση δύο γερμανικών μεταφορικών πλοίων από το βρετανικό ναυτικό τονίζοντας γενικότερα τις γερμανικές απώλειες, ενώ η *New Zealand Herald* στην έβδομη σελίδα[757] παραθέτει τη δήλωση του Ανώτατου Λόρδου Ναυάρχου Αλεξάντερ (First Lord of the Admiralty A. V. Alexander) : *«Πρόκειται για μία από τις μεγαλύτερες μάχες στη ροή του πολέμου. [..] Το Ναυτικό συμμετέχει στις επιχειρήσεις στην Κρήτη. Εκεί πραγματοποιείται ότι είναι δυνατόν. Σήμερα ίσως είναι η πιο κρίσιμη ημέρα. [..] Θέλω περισσότερα πλοία και τα θέλω γρήγορα. Θέλω περισσότερα όπλα και περισσότερα αεροπλάνα, γρηγορότερα, για το Τμήμα Εναέριου Στόλου[758] και θέλω περισσότερα μικρής εμβέλειας αντιαεροπορικά όπλα».* Κατά τις επόμενες ημέρες οι ενημερώσεις για τις εξελίξεις στη θάλασσα είναι ελάχιστες και γενικές έως τις 28 Μαΐου, όταν γνωστοποιούνται οι απώλειες βρετανικών πλοίων. Η *Evening Post* στην έβδομη σελίδα[759] δημοσιεύει μία φωτογραφία[760] του καταδρομικού HMS Gloucester και μία[761] του HMS Kelly υπό τον τίτλο *«Πολεμικά πλοία βυθίστηκαν στην Κρήτη».* Παρατίθενται στην ένατη σελίδα οι δηλώσεις του Τσώρτσιλ στην Βουλή των Κοινοτήτων αναφέροντας γενικά απώλειες σε υποβρύχια, αντιτορπιλικά, καταδρομικά και ελληνικά καΐκια σημειώνοντας όμως ότι οι απώλειες του εχθρού είναι ανυπολόγιστες σε σημείο να μην μπορούν να δηλώσουν με ακρίβεια τις χιλιάδες εχθρικές δυνάμεις που έχουν χαθεί. Οι βρετανικές απώλειες δικαιολογούνται εξαιτίας της ελλιπούς προστασίας από τον αέρα με αποτέλεσμα να χαθούν δύο καταδρομικά και τέσσερα αντιτορπιλικά ενώ δύο θωρηκτά και αρκετά καταδρομικά να έχουν υποστεί ζημιές. Αναλόγως η *Argus* στο πρωτοσέλιδο[762] βάσει ενημερώσεων από το Λονδίνο και η *Sydney Morning Herald* στην εντέκατη σελίδα[763] βάσει ανταποκριτή της

[756] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 23/05/1941, αρ. φ. 32.262
[757] Εφ. *The New Zealand Herald,* 23/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.972
[758] Fleet Air Arm (FAA). Πρόκειται για ένα από τα πέντε τμήματα του Βασιλικού Πολεμικού Ναυτικού. Βλ. Darling K., *Fleet Air Arm Carrier War: The History of British Naval Aviation,* Pen & Sword Aviation, Barnsley 2009.
[759] Εφ. *The Evening Post,* 28/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 124
[760] Παράρτημα Α΄: Εικ. 57
[761] Παράρτημα Α΄: Εικ. 58
[762] Εφ. *The Argus,* 28/05/1941, αρ. φ. 29.566
[763] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 28/05/1941, αρ. φ. 32.266

εφημερίδας αναφέρουν τις απώλειες των βρετανικών ναυτικών δυνάμεων στην Κρήτη τηρώντας μία αισιόδοξη γενικά στάση. Η *Sydney Morning Herald* δημοσιεύει ακόμη φωτογραφία του καταδρομικού HMS Gloucester[764], του HMS Kelly[765] και του αντιτορπιλικού HMS Greyhound[766]. Την επομένη η *Evening Post* με τίτλο *«Ως όρνεα ναζιστικά βομβαρδιστικά επιτίθενται σε ναυτικούς στη θάλασσα»* εκ Λονδίνου εστιάζει στην επίθεση εχθρικών αεροπλάνων ερχόμενα από τη Μήλο και τα Κύθηρα, τα οποία κτύπησαν το HMS Gloucester και παρότι ήταν τυλιγμένο στις φλόγες, οι βομβαρδισμοί συνεχίστηκαν έως ότου αναπόφευκτα βυθίστηκε. Το HMS Fiji, το οποίο έπλεε κοντά, γράφεται, ότι πέταξε σωσίβιες λέμβους και σωσίβια, τα οποία πιστεύεται ότι χρησιμοποίησε το πλήρωμα του HMS Gloucester. Όμως οι γερμανικές δυνάμεις συνέχισαν να βομβαρδίζουν και να πυροβολούν τους άνδρες στη θάλασσα και το HMS Fiji, το οποίο εν τέλει αναποδογύρισε «σαν χελώνα» και βυθίστηκε ενώ καιγόταν μετά από μία ισχυρή έκρηξη. Αντιτορπιλικά κατάφεραν να περισυλλέξουν τους επιζώντες ενώ δέχονταν πυρά βρισκόμενοι στη θάλασσα. Η είδηση συνεχίζει με αναφορά στο τέλος του HMS Kelly και του HMS Kashmir, τα οποία αφού βομβάρδισαν τους Γερμανούς στο Μάλεμε, κατά την επιστροφή τους βομβαρδίστηκαν βάναυσα. Το αντιτορπιλικό HMS Kimberley περισύλλεξε 250 επιζώντες καταφθάνοντας με ασφάλεια στο λιμάνι παρά τις συνεχείς επιθέσεις που δέχθηκε στη διαδρομή από γερμανικά βομβαρδιστικά[767]. Όπως και η *New Zealand Herald* την ίδια ημέρα δημοσιεύει μία φωτογραφία[768] του HMS Gloucester με λεζάντα: *«Στάσιμος στόχος για εχθρικά βομβαρδιστικά: Το καταδρομικό Gloucester, βυθίστηκε σε μία φοβερή μάχη στην Κρήτη ανάμεσα σε γερμανικά βομβαρδιστικά και βρετανικά πολεμικά πλοία. Ακινητοποιήθηκε και έγινε εύκολος στόχος για τους επιτιθέμενους»*[769]. Στο αντίστοιχο άρθρο σημειώνονται οι συνεχείς βομβαρδισμοί κατά του βρετανικού στόλου από εκατοντάδες εχθρικά αεροπλάνα τονίζοντας την απουσία προστασίας από τον αέρα. Συνοπτικά αναφέρεται η βύθιση των καταδρομικών και αντιτορπιλικών πλοίων της Βρετανίας, υποστηρίζοντας πως τα μέλη του πληρώματος των πλοίων δέχθηκαν πυρά ενώ κολυμπούσαν για τη ζωή τους. Στη συνέχεια αναφέρεται η σημαντική δράση των βρετανικών ναυτικών δυνάμεων στη Μεσόγειο από τις 20 Μαΐου προκειμένου να εμποδίσουν τη μεταφορά γερμανικών στρατευμάτων δια

[764] Παράρτημα Α΄: Εικ. 82
[765] Παράρτημα Α΄: Εικ. 83
[766] Παράρτημα Α΄: Εικ. 84
[767] Εφ. *The Evening Post*, 29/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 125
[768] Παράρτημα Α΄: Εικ. 57
[769] Εφ. *The New Zealand Herald*, 29/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.977

θαλάσσης βυθίζοντας ακόμη τουλάχιστον τρεις τορπιλακάτους[770]. Τη νύκτα εκείνη βυθίστηκε το αντιτορπιλικό HMS Juno μέσα σε 70 δευτερόλεπτα έπειτα από βομβαρδισμό. Σε επόμενο άρθρο εκ Λονδίνου αναφέρονται πάνω από 1.000 επιζώντες εκ των χαμένων πολεμικών πλοίων ενώ έμφαση δίνεται τόσο στην βύθιση εχθρικών πλεούμενων αλλά και γερμανικών αεροπλάνων, τα οποία καταρρίφθηκαν από τα βρετανικά πλοία. Εν συντομία παρατίθενται οι «ισχυρισμοί», όπως παρουσιάζονται, του Βερολίνου κατά το DNB. Η *Sydney Morning Herald* παραθέτει τις δηλώσεις του Τσώρτσιλ για τις απώλειες στη θάλασσα αναφέροντας 15 ώρες αλλεπάλληλων βομβαρδισμών, όπως έχουμε ήδη συναντήσει, ενώ στην *Argus* επαναλαμβάνονται οι ενημερώσεις εκ Λονδίνου[771]. Στις 30 Μαΐου η *Evening Post* δημοσιεύει μία φωτογραφία[772] του HMS York, το οποίο χάθηκε στη Σούδα[773].

Στον αμερικανικό Τύπο στις 21 Μαΐου η *New York Post* αναφέρει ότι Στούκας βομβάρδισαν τον βρετανικό στόλο στην Ανατολική Μεσόγειο[774] βάσει γερμανικού ραδιοφωνικού σταθμού κτυπώντας ένα θωρηκτό, πέντε καταδρομικά και ένα αντιτορπιλικό. Την επόμενη ημέρα βάσει ενημέρωσης από το Λονδίνο τα βρετανικά πολεμικά πλοία κατάφεραν να σπάσουν τις ναζιστικές συνοδείες που προσπάθησαν να μεταφέρουν ενισχύσεις στην Κρήτη δια θαλάσσης τονίζοντας ότι ο βρετανικός στόλος της Μεσογείου ελέγχει τα ύδατα γύρω από το νησί και έχει ήδη βυθίσει δύο ναζιστικά πολεμικά πλοία, ένα στόλο μικρών αλιευτικών σκαφών που ήταν φορτωμένα με στρατεύματα των Ναζί και ένα αντιτορπιλικό του Άξονα[775]. Στις 23 Μαΐου στην νεοϋρκέζικη εφημερίδα δίνεται έμφαση στην υπεροχή του Βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού επανακτώντας τα Χανιά και το Ρέθυμνο μετά από σκληρή μάχη, όπως ανέφεραν επίσημες πληροφορίες, δίνοντας ένα προβάδισμα, το οποίο κερδήθηκε από τη δυναμική επέμβαση του βρετανικού στόλου. Στις 24 Μαΐου η *New York Post* παρουσιάζει ως κεντρικό θέμα στο πρωτοσέλιδο[776] την βύθιση του βρετανικού θωρηκτού 43.000 τόννων Hood. Αναφέρονται οι ισχυρισμοί των Γερμανών για τη βύθιση τεσσάρων καταδρομικών αλλά και η μειονεκτική θέση των Συμμαχικών δυνάμεων λόγω της έλλειψης υποστήριξης από τη RAF. Στη δεύτερη σελίδα δημοσιεύεται ένα σκληρό ρεπορτάζ του Ρίτσαρντ ΜακΜίλαν από την Αλεξάνδρεια, ο οποίος υποστηρίζει βάσει μαρτυριών

[770] Schnellboot ή S-Boot
[771] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 29/05/1941, αρ. φ. 32.267; Εφ. *The Argus,* 29/05/1941, αρ. φ. 29.567
[772] Παράρτημα Α΄: Εικ. 61
[773] Εφ. *The Evening Post,* 30/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 126
[774] Εφ. *New York Post*, 21/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 187
[775] Εφ. *New York Post*, 22/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 188; Εφ. *The Washington Reporter,* 22/05/1941, αρ. φ. 20.126
[776] Εφ. *New York Post*, 24/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 190

αξιωματικών του στόλου, ότι 6.000 Γερμανοί πνίγηκαν στα νερά της Κρήτης, όταν βρετανικά πλοία βύθισαν ένα γερμανικό πλοίο μεταφοράς στρατιωτών, περίπου 40 ελληνικά αλιευτικά και ένα ιταλικό αντιτορπιλικό. Η μη διάσωση των Γερμανών από τις βρετανικές δυνάμεις δικαιολογείται από τον συγγραφέα, ο οποίος ισχυρίζεται ότι δεν θα μπορούσαν να ρισκάρουν να γίνουν στόχοι μίας τορπίλης του Άξονα, διαφορετικά σε άλλη περίπτωση σαφώς και θα τους περισύλλεγαν. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[777] δημοσιεύει ένα ρεπορτάζ του Λάρι Άλεν με τίτλο *«Σύμμαχοι υπερασπιστές της Κρήτης - αιφνιδιάζουν τους Γερμανούς στον αερολιμένα του Μάλεμε μετά την επανάκτηση σημαντικών πόλεων».* Ο δημοσιογράφος αναφέρει τον πνιγμό περίπου 5.000 «Ναζί», που επιχείρησαν να προσγειωθούν στην Κρήτη, όταν μία επιλαρχία του βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού τους συνέτριψε ένα ιταλικό αντιτορπιλικό, δύο εμπορικά πλοία και 40 καΐκια. Παρακάτω δίνονται αναλυτικές πληροφορίες για τη σφαγή» που διεξήχθη στη θάλασσα. Στις 26 Μαΐου προβάλλονται μεν οι γερμανικές δηλώσεις σχετικά με την κατοχή του δυτικού τμήματος του νησιού και την απομάκρυνση του βρετανικού στόλου, ωστόσο η εφημερίδα αναφέρει ότι υπάρχουν αντικρουόμενοι ισχυρισμοί για το που βρίσκεται το βρετανικό ναυτικό και σε ποια κατάσταση[778]. Στις 27 Μαΐου η *New York Post* στην πρώτη σελίδα[779] επικεντρώνεται στην επίθεση κατά του θωρηκτού Bismarck, όμως δημοσιεύει ένα μεσαίας έκτασης ρεπορτάζ της Χέλεν Κιρκπάτρικ, όπου γίνεται λόγος για την απώλεια δύο βρετανικών καταδρομικών και τεσσάρων αντιτορπιλικών στη μάχη στη θάλασσα γύρω από την Κρήτη βάσει της δήλωσης του Βρετανού πρωθυπουργού. Αυτό αντιτίθεται στους γερμανικούς ισχυρισμούς για την βύθιση έντεκα βρετανικών καταδρομικών, οκτώ αντιτορπιλικών, πέντε τορπιλοβόλων και ενός υποβρυχίου. Παρακάτω η συγγραφέας σχολιάζει τις αντιτιθέμενες δηλώσεις για τις απώλειες κατά τη μάχη στον κόλπο της Σούδας. Για τη βρετανική πλευρά αναφέρονται γενικά βαριές απώλειες, βάσει ελληνική πηγής υπολογίζονται 18.000 νεκροί Γερμανοί συμπεριλαμβανομένων των 5.000 πνιγμένων στην προσπάθειά τους να φτάσουν στο νησί δια θαλάσσης. Στη δέκατη σελίδα δημοσιεύεται ένα ακόμη ρεπορτάζ από τον Λάρι Άλεν, ο οποίος αναλύει το πως τα βρετανικά πλοία αντιμετώπισαν εκατοντάδες βομβαρδιστικά αποτρέποντας την προσγείωση Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Η *Washington Reporter* για τη Μάχη την Κρήτης προβάλλει τη συμμαχική οπτική με την ανταπόκριση εκ Λονδίνου να αναφέρει τη βύθιση

[777] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 24/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 227
[778] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 26/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 228
[779] Εφ. *New York Post*, 27/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 192

αφενός έξι βρετανικών πλοίων, αφετέρου τις σοβαρότερες απώλειες των γερμανικών δυνάμεων χαρακτηρίζοντας αμφίρροπη τη μάχη μεταξύ Γερμανών και Βρετανών. Επιπλέον αναφέρεται ότι βρετανικά υποβρύχια κατάφεραν να βυθίσουν δύο καΐκια που μετέφεραν Γερμανούς πεζοναύτες, με τις απώλειες για τους Ναζί να φτάνουν τις 6.000. Σύμφωνα με την ίδια ανακοίνωση, υπέστησαν σοβαρές ζημιές δύο άλλα γερμανικά ταχύπλοα[780]. Στις 27 Μαΐου ο αμερικανικός Τύπος επικεντρώνεται ομοίως στην επίθεση της Βρετανίας κατά του θωρηκτού Bismarck, η *New York Post* στην πρώτη σελίδα[781] ωστόσο δημοσιεύει το προαναφερθέν ρεπορτάζ της Χέλεν Κιρκπάτρικ σχετικά με την Κρήτη. Δημοσιεύεται επίσης ένας χάρτης[782] της νήσου. Η *Wilmington Morning Star* στις 28 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[783] παραθέτει τις δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού για τις απώλειες των πολεμικών πλοίων υπολογίζοντας τις γερμανικές απώλειες σε 18.000 νεκρούς, ενώ την επομένη, όπως και στη *New York Post* και την *Washington Reporter*, βάσει του DNB γνωστοποιείται βύθιση έξι βρετανικών πλοίων παρέχοντας επιμέρους λεπτομέρειες για τις εξελίξεις στον κόλπο της Σούδας[784]. Στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[785] σημειώνεται η αντεπίθεση των βρετανικών βομβαρδιστικών που κατέφθασαν από την Αίγυπτο όπως και η καταστροφή του καταδρομικού HMS York. Η *New York Post* συμπληρώνει τη βύθιση του αντιτορπιλικού των 1.344 τόνων HMS Hereward με τα 229 μέλη του πληρώματος να έχουν διασωθεί συμπεριλαμβανομένων των 26 που τραυματίστηκαν σοβαρά[786].

[780] Εφ. *The Washington Reporter*, 27/05/1941, αρ. φ. 20.130
[781] Εφ. *New York Post*, 27/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 192
[782] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 57
[783] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 28/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 230
[784] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 29/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 231; Εφ. *New York Post*, 29/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 194; Εφ. *The Washington Reporter*, 29/05/1941, αρ. φ. 20.13
[785] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 30/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 232
[786] Εφ. *New York Post*, 30/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 195

Η ιταλική συμμετοχή στη Μάχη

Η συμβολή της Ιταλίας στη Μάχη της Κρήτης πραγματοποιήθηκε αρχικά με τη διάθεση των αντιτορπιλικών Sagittario και Lupo του Ιταλικού Βασιλικού Ναυτικού (Regia Marina) προκειμένου να συνοδεύσουν και να προστατεύσουν τις γερμανικές νηοπομπές, οι οποίες μετέφεραν Γερμανούς στρατιώτες, βαριά πυρομαχικά και μπαταρίες πυροβολικού[787]. Εκτός αυτών παραχώρησε στη Γερμανία ακόμη τα αεροδρόμια, τα οποία είχε στην κατοχή της, στην Κάρπαθο και την Ρόδο καθώς και αεροσκάφη της Ιταλικής Βασιλικής Αεροπορίας (Regia Aeronautica), τα οποία θα συμμετείχαν στις επιθέσεις κατά του Βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού[788]. Παράλληλα με τις εξελίξεις στα δυτικά της Κρήτης στις 28 Μαΐου 1941 το ιταλικό εκστρατευτικό σώμα, το οποίο απάρτιζε μία μεικτή δύναμη 2.700 ανδρών από το 9ο σύνταγμα πεζικού Regina (9° Reggimento Fanteria REGINA) υπό την αρχηγία του συνταγματάρχη Ετόρε Καφάρο (Colonnello Ettore Caffaro) με βάση τη Ρόδο και διοικητή του στόλου τον καπετάνιο Άλντο Κόκια (Capitano di vascello Aldo Cocchia), αποβιβάστηκε στον κόλπο της Σητείας χωρίς να συναντήσει αντίσταση, καθώς η περιοχή ήταν αφύλακτη από τις Συμμαχικές δυνάμεις, με στόχο να καταλάβει το ανατολικό μέρος της Κρήτης[789]. Εξάλλου οι Γερμανοί δεν είχαν επιδείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περιοχή του Λασιθίου, καθότι δεν διέθετε αεροδρόμιο ή αξιόπιστο λιμάνι. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Στυλιανού Κούνδουρου, οι Ιταλοί κατά την άφιξή τους δήλωσαν πως ήλθαν να πολεμήσουν τους Βρετανούς και όχι τους Έλληνες[790]. Στις 31 Μαΐου, αφότου οι Βρετανοί είχαν ήδη αποφασίσει να εκκενώσουν τη νήσο, τα ιταλικά στρατεύματα κατέφθασαν στην Ιεράπετρα, όπου ενώθηκαν με τα γερμανικά στρατεύματα[791]. Μετά την κατάληψη της Κρήτης την διοίκηση ανέλαβε ο αντιστράτηγος

[787] Beevor A., *ό.π.*, pp. 160, 162, 169; ΓΕΣ/ΔΙΣ (1993), *ό.π.*, σ. 32; Pack S. W. C, «The battle for Crete», *Sea battles in close-up,* No. 5, Naval Institute Press, USA 1973, p. 32; MacDonald C. A., *ό.π.*, p. 238; Clark A., *ό.π.*, p. 90; Golla K. H., *ό.π.*, pp. 370, 455; Mabire J. (1982), *ό.π.*, p. 247-252; Mabire J., *Objectif Crète*, Editions Jacques Grancher, Paris 1997, pp. 261-265

[788] Stewart I. McD. G., *ό.π.*, p. 279; Thomas A. D., *Nazi victory: Crete 1941*, Stein and Day, New York 1973, p. 34; Schreiber G., Stegemann B. & Vogel D., *Germany and the Second World War: Vol. III: The Mediterranean, Southe-east Europe and North Africa 1939-1941*, Clarendon Press, Oxford 2008, p. 536

[789] Shores C., Massimello G. & Guest R., *A History of the Mediterranean Air War 1940–1945: Volume One: North Africa: June 1940-January 1942*, Grub Street, London 2012, p. 204; Chiodo M. P., *In nome della resa: l' Italia nella guerra 1940-1945*, Mursia, Milano 1990, p. 169

[790] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 351.

[791] Arena N., *La regia aeronautica, 1939-1943: 1941: L'anno della riscossa*, Stato Maggiore Aeronautica – v, Ufficio Storico, Roma 1984, pp. 351-354, Palazzo A., *ό.π.*, p. 123; Prekatsounakis Y., *ό.π.*, p. 272; MacDonald C. A., *ό.π.*, p. 276

Άντζελο Κάρτα (Tenente generale Angelo Carta), του οποίου η 51η Μεραρχία Πεζικού Siena (51ª Divisione fanteria SIENA) είχε πολεμήσει ανεπιτυχώς εναντίον της 5ης Μεραρχίας Κρητικών στο αλβανικό μέτωπο. Η εκ του ασφαλούς συμμετοχή της Ιταλίας στην Μάχη της Κρήτης είχε μεν στρατηγικό χαρακτήρα προκειμένου να αποκτήσει μερίδιο στην νίκη αλλά και προπαγανδιστικό[792]. Στις 2 Ιουνίου μάλιστα ζήτησε μέσω του στρατάρχη Καβαλλέρο (Maresciallo d'Italia Ugo Cavallero) η Ιταλική Βασιλική Αεροπορία να αποκτήσει τουλάχιστον ένα αεροδρόμιο στην Κρήτη για βομβαρδιστικά αεροπλάνα με σκοπό να μειώσουν σημαντικά τις μεταφορές τους. Ο Γερμανός στρατάρχης Κάιτελ (Generalfeldmarschall Wilhelm Keitel) απάντησε ότι σχετικά με τη διάθεση ενός αεροδρομίου στην Κρήτη υπεύθυνος ήταν ο Γκαίρινγκ, σημειώνοντας ότι στην Ιεράπετρα πιθανώς υπάρχει αεροδρόμιο υπό κατασκευή[793]. Όπως είναι αναμενόμενο, ιδίως ο ιταλικός τύπος εστιάζει επανειλημμένα στη συμμετοχή της Ιταλίας στη Μάχη, παρουσιάζοντας την επιχείρηση των ιταλικών δυνάμεων ως εξαιρετικά απαιτητική και υψίστης σημασίας για τη νίκη. Σε ορισμένα δημοσιεύματα μάλιστα προβάλλεται ως μία μάχη της Ιταλίας με τη συμμετοχή της Γερμανίας. Ο αξονικός Τύπος αρκείται στην αναφορά της συμμετοχής και της υποστήριξης της Γερμανίας από ιταλικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις στην κατάκτηση της Κρήτης χωρίς όμως επιμέρους λεπτομέρειες, ενώ ο συμμαχικός Τύπος δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανάμειξη της Ιταλίας.

Στον ναζιστικό Τύπο γνωστοποιείται βάσει ανακοινωθέντος της Βέρμαχτ η κατάληψη σημαντικών θέσεων στο νησί από γερμανικές δυνάμεις με τη συμμετοχή και την άριστη συνεργασία ιταλικών ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων ήδη από τις 20 Μαΐου προκαλώντας ένα σοβαρό πλήγμα στη Βρετανία. Αναφέρεται γενικά η δράση των ιταλικών δυνάμεων βυθίζοντας τέσσερα «εχθρικά» καταδρομικά και καταστρέφοντας ακόμη αρκετές άλλες μονάδες[794]. Στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[795] της *General Anzeiger* βρίσκεται ο τίτλος *«Οι Βρετανοί ανάμεσα σε δύο πυρά - Η προσγείωση των Ιταλών στην Κρήτη - Στενή συνεργασία με τις γερμανικές ένοπλες δυνάμεις».* Στο εν λόγω ρεπορτάζ δημοσιεύεται η είδηση πως τα ιταλικά στρατεύματα έχουν αποβιβαστεί από το απόγευμα της 28ης Μαΐου στην Κρήτη, στο

[792] Beevor, *ό.π.*, p. 229
[793] DDI, Nona Serie 1939-1943, Volume VII, NO. 201
[794] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 26/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.857; Εφ. *General Anzeiger*, 26/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17071; Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 27/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 57; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 27/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.858; Εφ. *Berliner Morgenpost*, 27/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 126; Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 29/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 124
[795] Εφ. *General Anzeiger*, 30/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17074

ανατολικό άκρο του νησιού προελαύνοντας προς τα δυτικά, αποδεικνύοντας την εξαιρετική στενή στρατιωτική συνεργασία της Γερμανίας και της Ιταλίας. Την ίδια είδηση δημοσιεύει η *Berliner Morgenpost* στο πρωτοσέλιδο[796] υπό τον τίτλο *«Αντιμέτωπη με δύο μέτωπα η Αγγλία»*, όπως και οι λοιπές ναζιστικές εφημερίδες[797]. Στις 3 Ιουνίου γνωστοποιείται η επιτυχής ένωση των ιταλικών στρατευμάτων με τις γερμανικές δυνάμεις βάσει του ανακοινωθέντος της Βέρμαχτ στην Ιεράπετρα, σχολιάζοντας την αποδοτικότητα, την γενναιότητα και την ηθική δύναμη των ενόπλων δυνάμεων της Ιταλίας[798].

Στον ελλαδικό Τύπο παρέχονται περισσότερες πληροφορίες για την ιταλική συμμετοχή στη Μάχη. Στις 27 Μαΐου η *Ακρόπολις* στη δεύτερη σελίδα[799] έμφαση δίνεται στην «τολμηρή δράση» του ιταλικού στόλου και της ιταλικής αεροπορίας, όπου διευκόλυναν την άφιξη των νηοπομπών στο λιμάνι της Κρήτης. Σχετικά με τη συνεργασία των ιταλικών και των γερμανικών δυνάμεων στη νήσο γράφεται: *«η μάχη της Κρήτης είνε μία νέα εκδήλωσις της πλήρους συναδελφώσεως, η οποία υφίσταται μεταξύ των στρατιωτών της Γερμανίας και της Ιταλίας. [..] Ο κ. Γκαϋντα[800] λέγει ότι η ευθύτης πρέπει να συνεχισθή και εν καιρώ πολέμου, αλλ' η στάσις της αγγλικής κυβερνήσεως και του αγγλικού Ναυαρχείου διαψεύδει τον κανόνα αυτόν και αποδεικνύει ότι οι Άγγλοι έχουν απολέσει την εμπιστοσύνην προς εαυτούς».* Στο *Ελεύθερον Βήμα* το πρωτοσέλιδο[801] φέρει τον τίτλο *«Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ»*. Σημειώνεται η αρωγή των ιταλικών ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων καταλήγοντας στις βαριές απώλειες των Βρετανών: *«Μαχητικά αεροπλάνα εβομβάρδισαν με καλά αποτελέσματα εχθρικάς πυροβολαρχίας καθώς και φωλέας μυδραλλιοβόλων, στρατώνας, κατασκηνώσεις και συγκεντρώσεις στρατευμάτων. Κατέστρεψαν επίσης πολλάς θέσεις αγγλικών αντιαεροπορικών πυροβόλων καθώς και εγκαταστάσεις ασυρμάτου, κατέστρεψαν δύο αεροπλάνα επί του εδάφους και εβύθισαν νοτίως της Κρήτης έν εμπορικόν σκάφος των χιλιών τόννων».* Στη συνέχεια παρατίθεται το ιταλικό ανακοινωθέν βάσει του οποίου επαναλαμβάνεται η συμμετοχή των ιταλικών δυνάμεων στην κατάληψη της Κρήτης γράφοντας πως οι αεροπορικές δυνάμεις έδρασαν άνευ διακοπής υποχρεώνοντας τους

[796] Εφ. *Berliner Morgenpost,* 30/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 129
[797] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 30/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 125; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 30/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.860; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 31/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.862; Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 01/06/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 61
[798] Εφ. *Berliner Morgenpost,* 03/06/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 132
[799] Εφ. *Ακρόπολις*, 27/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4428
[800] Ο Βιρτζίνιο Γκάιντα (Virginio Gayda) διετέλεσε δημοσιογράφος κα ήρθε στο προσκήνιο ως συντάκτης της φασιστικής εφημερίδας *Il Giornale d'Italia*.
[801] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 27/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6789

Βρετανούς να αποσυρθούν στις βάσεις του. Στις 29 Μαΐου στη δεύτερη σελίδα[802] βρίσκεται μία συντομότατη αναφορά για την αποβίβαση Ιταλών στην Ανατολική Κρήτη: *«το πρακτορείον Στέφανι μεταδίδει ότι την 27ην Μαΐου πολλά τμήματα ιταλικών στρατευμάτων απεβιβάσθησαν εις Κρήτην, δια να μετάσχουν του κοινού αγώνος εναντίον των Άγγλων».* Την επομένη στο πρωτοσέλιδο[803] στην *Ακρόπολις* γράφεται *«Εις τη νήσον απεβιβάσθησαν και Ιταλικά στρατεύματα – Οι Άγγλοι λαμβάνουν μέτρα διαφυγής των από θαλάσσης – Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΚΑΙ ΙΤΑΛΩΝ»*. Το πρακτορείο Στέφανι ανακοινώνει πως η αποβίβαση των ιταλικών στρατευμάτων στην Κρήτη αποτελεί μία *«νέαν αποφασιστικήν συνεργασίαν εις την μεγαλειώδη επίθεσιν εναντίον της σημαντικής αυτής αγγλικής οχυράς θέσεως».* Ως συνέπεια της αποβίβασής τους είναι η διπλή επίθεση στο ανατολικό τμήμα της Κρήτης από τις δυνάμεις του Άξονα, δυσκολεύοντας τον ανεφοδιασμό των Συμμάχων από τον αέρα και τη θάλασσα. Βάσει των βρετανικών εφημερίδων *Ημερήσια Νέα* και *Νέα Χρονικά*, όπως γράφεται, οι ίδιοι οι Βρετανοί *«εξαίροντες την δύναμιν και την αντίστασιν των εν Κρήτη αναγνωρίζουν και προσδίδουν μεγαλυτέραν σημασίαν εις τας επιτυχίας των ιταλικών επιχειρήσεων».* Στο άρθρο σχολιάζεται από τον διπλωματικό συνεργάτη του πρακτορείου Στέφανι από τη Ρώμη η απόβαση των ιταλικών δυνάμεων στην ανατολική Κρήτη τονίζοντας πως συμπληρώνεται έτσι επάξια το έργο του φασιστικού στόλου και της αεροπορίας στη Μάχη για την κυριαρχία της Ανατολικής Μεσογείου. Υποστηρίζει επίσης πως η επιχείρηση αποτελεί μία καινούργια μεγάλη επιτυχία του ιταλικού στόλου καθώς μετέφερε στρατεύματα σε σημεία, τα οποία οι Άγγλοι επιθυμούσαν πάση θυσία να διατηρήσουν ελεύθερα «*ως τελευταία θύρα φυγής και σωτηρίας».* Συνεχίζει με τον ισχυρισμό πως η ιταλική απόβαση δεν επέτρεψε στους Βρετανούς να οργανώσουν τον ανεφοδιασμό τους και την αποχώρηση των στρατευμάτων τους, *«τα οποία έχουν εμπλακή εις θανάσιμον αγώνα με τας γερμανικάς δυνάμεις».* Στην αθηναϊκή εφημερίδα ωστόσο ενδιαφέρον προκαλεί η ενημέρωση από το πρακτορείο Στέφανι, το οποίο πληροφορεί πως: *«Εγνώσθη εκ Θεσσαλονίκης ότι αι τελευταίαι Ιταλογερμανικαί επιτυχίαι εν Κρήτη εγένοντο δεκταί με ανακούφισιν από τον πληθυσμόν της νήσου, ο οποίος εκουράσθη πλέον πολεμών».* Η ψευδής αυτή είδηση αποπειράται πιθανώς να κατευνάσει την ανησυχία του ελληνικού λαού, λόγω των προηγηθέντων κινδυνολογιών, για το τι μέλλει γενέσθαι εξαιτίας της αντίστασης των Κρητικών. Ομοίως δημοσιεύονται οι παραπάνω

[802] Εφ. *Απογευματινή*, 29/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2655
[803] Εφ. *Ακρόπολις*, 30/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4431

ενημερώσεις σε *Απογευματινή*, *Νεολόγος Πατρών* και *Ελεύθερον Βήμα*[804]. Την ίδια ημέρα στο πρωτοσέλιδο[805] της κερκυραϊκής εφημερίδας *Jonio* βασικός τίτλος είναι *«Η ΑΠΟΒΙΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ»*, όπου παρατίθεται το δελτίο υπ' αριθμόν 358 του Γενικού Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων της Ιταλίας γνωστοποιώντας την απόβασή τους στην Ανατολική Κρήτη προκειμένου να συνεργαστούν με τις γερμανικές δυνάμεις σημειώνοντας παράλληλα τις απώλειες του εχθρού: *«Χθες ημέτερα στρατεύματα επιβιβάσθησαν εις Κρήτην δια να συνεργασθούν με τας γερμανικάς δυνάμεις. Η αεροπορίας μας εβομβάρδισε συνεχώς εις την Ανατολικήν Μεσόγειον εχθρικούς ναυτικούς σχηματισμούς, εβλήθησαν από τα καταδιωκτικά μας 3 αγγλικά καταδρομικά. Έτερον έπαθε σοβαράς βλάβας δια βομβών».* Στην *Νέα Ευρώπη* γράφεται μεταξύ άλλων πως η απόβαση των ιταλικών στρατευμάτων ανέτρεψε ολοκληρωτικά τα σχέδια του βρετανικού στρατηγείου ενώ η απώλεια της Κρήτης μετά τη συνεργασία των δυνάμεων του Άξονα θα αποτελέσει ένα νέο πλήγμα κατά της Βρετανίας μειώνοντας το ναυτικό της γόητρο ανεπανόρθωτα[806].

Στον γαλλικό Τύπο στις 26 Μαΐου η *Le Petit Journal* γράφει στο πρωτοσέλιδο[807] *«Νέες ενισχύσεις αλεξιπτωτιστών προσγειώθηκαν στην Κρήτη, ανακοινώνει το γερμανικό ανακοινωθέν. Ιταλικές δυνάμεις συμμετέχουν στις επιχειρήσεις»*, όπου δημοσιεύεται η ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Στη δεύτερη σελίδα στα ενημερωτικά δελτία παρατίθεται το ιταλικό ανακοινωθέν εκ Ρώμης για τη συμμετοχή ιταλικών δυνάμεων στην επιχείρηση κατάληψη της Κρήτης σημειώνοντας ότι ένας μεγάλος αριθμός επιτυχιών μέχρι στιγμής οφείλεται στη συμμετοχή της Ιταλίας. Την επομένη από τη Βέρνη μέσω του Ελβετικού Τηλεγραφικού Πρακτορείου[808] αναγγέλλεται η είδηση εκ Ρώμης με τίτλο *«Η ιταλική ναυτική συμμετοχή»*, κατά την οποία οι εφημερίδες υπογραμμίζουν τη συμμετοχή του ιταλικού ναυτικού και της αεροπορίας στην κατάκτηση της Κρήτης. Συγκεκριμένα γράφεται πως τα μικρά και γρήγορα ιταλικά πλοία είχαν σκοπό να προστατέψουν τα γερμανικά πλοία, τα οποία μετέφεραν βαριά ύλη και πολεμοφόδια[809]. Η *Le Figaro* στις 28 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[810] από τη Ρώμη γνωστοποιεί επίσης τη δράση του ιταλικού στόλου ενώ παρακάτω δημοσιεύεται το γερμανικό

[804] Εφ. *Απογευματινή*, 30/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2656; Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 30/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 150; Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 30/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6792
[805] Εφ. *Jonio,* 30/05/1941, έτος 1, αρ. φ. 6
[806] Εφ. *Νέα Ευρώπη,* 31/05/1941, αρ. φ. 47
[807] Εφ. *Le Petit Journal,* 26/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.593
[808] Swiss Telegraphic Agency (German: Schweizerische Depeschenagentur, SDA; French: Agence télégraphique suisse, ATS)
[809] Εφ. *Le Petit Journal*, 27/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.594; Εφ. *Le Matin,* 27/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.873
[810] Εφ. *Le Figaro*, 28/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 148

ανακοινωθέν. Στις 30 Μαΐου ακολουθεί η ενημέρωση για την αποβίβαση ιταλικών δυνάμεων στα ανατολικά ενώ παρατίθεται ακόμη το ιταλικό ανακοινωθέν[811]. Την επομένη παρατίθεται μεν το ανακοινωθέν της Βέρμαχτ και της Ιταλίας, όπου δηλώνεται η σύλληψη εκατοντάδων αιχμαλώτων, καθώς και σημαντική ποσότητα όπλων και πυρομαχικών[812]. Από την *Le Figaro* σημειώνεται επιπλέον ότι η αποβίβαση των ιταλικών στρατευμάτων στο νησί της Κρήτης συνιστά, όχι μόνο μία απόδειξη στενής ιταλογερμανικής συνεργασίας στον στρατιωτικό τομέα, αλλά ακόμη τα πιο δυσάρεστα νέα για την Αγγλία. Γράφεται ακόμη ότι οι Ιταλοί ωφελήθηκαν από το γεγονός, ότι οι Άγγλοι ήταν πολύ απασχολημένοι στα δυτικά του νησιού για να αποβιβάσουν στα ανατολικά ενισχύσεις[813]. Την 1η Ιουνίου η *Le Matin* τονίζει την κατάκτηση της Κρήτης από τους Γερμανούς και τους Ιταλούς σημειώνοντας την έκφραση σεβασμού του Γκαίρινγκ προς τις ιταλικές δυνάμεις[814]. Την επομένη ακολουθεί η ενημέρωση της επικείμενης διασταύρωσης ιταλικών και γερμανικών δυνάμεων καταδιώκοντας με μανία τους Βρετανούς στρατιώτες που υποχωρούν στα νότια του νησιού[815]. Τέλος, στις 4 Ιουνίου τονίζεται ο σκληρός και ακατάπαυστος αγώνας Γερμανών και Ιταλών για την κατάκτηση της νήσου[816]. Η *Le Petit Journal* εντούτοις παραθέτει το διάγγελμα του πρακτορείου Στέφανι εκ Ρώμης σχετικά με τον ρόλο της ιταλικής συμμετοχής στην Κρήτη: *«Είναι 28 Μαΐου, 6 η ώρα, όταν τα πρώτα ιταλικά αποσπάσματα στρατού αποβιβάστηκαν στα παράλια της Σητείας. Στις 8 η ώρα, οι ενέργειες αποβίβασης στρατευμάτων και υλικού είχαν σχεδόν ολοκληρωθεί. Η αποστολή του ιταλικού πεζικού ήταν να προχωρήσει προς τη Δύση, κατά μήκος της ακτής με σκοπό να καταλάβει πολυάριθμα χρήσιμα παράλια από τον εχθρό, όπως βάσεις ανεφοδιασμού και εκκένωσης. Τα ιταλικά στρατεύματα όφειλαν έτσι να προχωρήσουν προς τις ακτές του Βορρά και του Νότου του νησιού. Στις 29, μία ιταλική μονάδα είχε προχωρήσει μέχρι το Ηράκλειο και το βράδυ στις 31 ενώθηκε με γερμανικά στρατεύματα στα δυτικά. Ενώ ενισχύσεις αποβιβάζονταν ακατάπαυστα, υπό την προστασία της Βασιλικής Αεροπορίας και του Ναυτικού, μια άλλη μονάδα προχώρησε στο νότιο τμήμα και κατέλαβε το λιμάνι του Ηρακλείου, ολοκληρώνοντας έτσι την περικύκλωση του εχθρού».*

[811] Εφ. *Le Matin,* 30/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.875; Εφ. *Le Petit Journal,* 30/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.597
[812] Εφ. *Le Matin,* 31/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.876; Εφ. *Le Petit Journal,* 31/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.598
[813] Εφ. *Le Figaro*, 31/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 151
[814] Εφ. *Le Matin,* 01/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.877; Εφ. *Le Petit Journal,* 01/06/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.599
[815] Εφ. *Le Figaro*, 02/06/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 153; Εφ. *Le Petit Journal,* 02/06/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.600
[816] Εφ. *Le Matin,* 04/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.879

Στον ιταλικό Τύπο η συμμετοχή ιταλικών αντιτορπιλικών στη Μάχη της Κρήτης αναφέρεται συνοπτικά στις μεσαίες σελίδες της 23ης Μαΐου[817]. Την επόμενη ημέρα η *La Stampa* περιγράφει την έντονη αντίδραση των ιταλικών δυνάμεων την νύχτα της 21ης Μαΐου όταν ιταλικά μικρά αλλά ισχυρά πλοία άρχισαν την επίθεση εναντίον Βρετανών: *«Γρήγορα η κατάσταση επιδεινώθηκε λόγω της σκληρότητας των ιταλικών στρατευμάτων. Οι Βρετανοί ξεκίνησαν την αντεπίθεση αμέσως, πυροβολώντας τα ιταλικά πλοία. Ωστόσο, εξαιτίας της αιφνίδιας κίνησης των Ιταλών, άρχισαν να υποχωρούν. Η αεροναυτική μάχη στην Ανατολική Μεσόγειο έδωσε μια νέα ώθηση στις δυνάμεις του Άξονα, κυρίως στη Γερμανία και την Ιταλία. Παρόλο που η Ιταλία συμμετείχε στον πόλεμο με λίγες δυνάμεις, κατάφερε να επικρατήσει, παρά τους αρνητικούς ισχυρισμούς των Βρετανών»*[818]. Στις 25 Μαΐου στις ιταλικές εφημερίδες παρουσιάζεται για πρώτη φορά στο πρωτοσέλιδο εκτενής αναφορά για την Κρήτη τονίζοντας τη συμμετοχή του ιταλικού ναυτικού, όπως γράφεται: *«Νύχτα μέρα, οι ομάδες των στρατιωτών και του στόλου* (ενν. των Ιταλών)*, με εκπληκτική τόλμη, σπέρνουν τον θάνατο στο πλήθος που προσπαθεί να ξεφύγει από τις αεροπορικές επιδρομές»*[819]. Το άρθρο της *La Stampa* συνοδεύει επιπλέον ένας χάρτης[820] της νήσου και τρεις φωτογραφίες με τίτλο *«Ένα εναντίον έξι στα νερά της Κρήτης»* του ανταποκριτή της εφημερίδας. Απεικονίζεται η επίθεση κατά βρετανικού καταδρομικού[821] και το πλήρωμα του νικηφόρου πλοίου καθώς επικροτεί τον διοικητή του[822]. Την επόμενη ημέρα το πρωτοσέλιδο[823] της *Il Lavoro* γράφει *«Η μάχη για την κατάκτηση της Κρήτης – Εδώ και έξι μέρες η ιταλική αεροπορία και το ναυτικό είναι μαζί με τις ένοπλες δυνάμεις - Κι άλλοι αλεξιπτωτιστές επιβιβάστηκαν στο νησί - Η γερμανική πολεμική αεροπορία συμμετέχει με μεγάλη επιτυχία στη μάχη- Πώς εξελίσσονται οι επιθέσεις από αέρος».* Εδώ παρατίθεται η ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει όμως το δημοσίευμα, το οποίο προπαγανδιστικά παρουσιάζει τη Μάχη της Κρήτης ως μάχη της Ιταλίας με τη συμμετοχή της Γερμανίας και όχι το αντίστροφο, όπως συνέβη. Η *Il Solco Fascista* στο πρωτοσέλιδο[824] αναφέρει την αναγνώρισή της ιταλικής συμμετοχής από τον γερμανικό τύπο

[817] Εφ. *Il Solco Fascista,* 23/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 143; Εφ. *Il Lavoro,* 23/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 143; Εφ. *La Stampa,* 23/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 123
[818] Εφ. *La Stampa,* 24/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 124
[819] Εφ. *Il Lavoro,* 25/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 145. Εφ. *Il Solco Fascista,* 25/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 145; Εφ. *La Stampa,* 25/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 125
[820] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 14
[821] Παράρτημα Α΄: Εικ. 35; Εικ. 36
[822] Παράρτημα Α΄: Εικ. 37
[823] Εφ. *Il Lavoro,* 27/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 147
[824] Εφ. *Il Solco Fascista,* 26/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 146

και τη Γερμανία δηλώνοντας ότι ο ιταλικός στόλος και οι εναέριες δυνάμεις με υψηλό ποσοστό επιτυχιών κάνουν τους Ιταλούς υπερήφανους. Παρακάτω εκ Ρώμης δίνεται έμφαση στον παγκόσμιο αντίκτυπο που έχει η Μάχη της Κρήτης με τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων σε όλον τον κόσμο να μιλούν για αυτήν υπογραμμίζοντας τη σημαντική συμβολή των ιταλικών αντιτορπιλικών στις τελευταίες επιτυχίες του Άξονα εναντίον του βρετανικού στόλου. Δεν παραλείπεται να σημειωθεί ότι από τις ιταλικές βάσεις στις Κυκλάδες και την Πελοπόννησο μέχρι το δυτικό μέρος του νησιού, το οποίο βρίσκεται υπό γερμανική κυριαρχία, δεν χρειάζονται πάνω από τρεις με τέσσερις ώρες δια θαλάσσης. Συμπεραίνεται πως υπό αυτές τις συνθήκες, σύμφωνα με τον δημοσιογράφο, οι πιθανότητες να νικήσουν οι δυνάμεις του Άξονα ολοένα και αυξάνονται. Η *Il Lavoro* πέρα από την ανακοίνωση της Βέρμαχτ δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[825] με τίτλο *«Η συμβολή των αεροσκαφών μας στην σταδιακή κατάληψη του νησιού»* την αναφορά ενός απεσταλμένου της εφημερίδας στον πόλεμο από τη βάση Χ, όπως γράφεται. Ο ανταποκριτής εστιάζει στη δράση των ιταλικών δυνάμεων και στην αποτελεσματική συμβολή τους. Κάνοντας μία αποτίμηση της Μάχης αναφέρει την υπεράσπιση της νήσου από Έλληνες και Βρετανούς χωρίς να γίνει καμία αναφορά στο σώμα των Νεοζηλανδών και Αυστραλών. Το άρθρο συνοδεύει επίσης μία φωτογραφία[826] απεικονίζοντας μία ιταλική μοίρα Mas[827] που πλέει σε μεγάλη ταχύτητα ενάντια στον εχθρό, ο οποίος μόλις ανιχνεύτηκε. Την ίδια ημέρα η *La Stampa* εκ Ρώμης με τίτλο *«Η επίθεση των δυνάμεων του Άξονα προχωράει στη θάλασσα της Κρήτης – Η συμμετοχή των ιταλικών δυνάμεων στην πρώτη φάση της Μάχης»* γράφει στο πρωτοσέλιδο[828] ότι οι Βρετανοί έχουν αρχίσει ήδη να συνειδητοποιούν την αναμενόμενη ήττα τους καταδικάζοντας την βρετανική προπαγάνδα, η οποία «μείωνε» αρχικά τις γερμανικές δυνάμεις. Παρακάτω παρατίθεται η ανακοίνωση της Βέρμαχτ όπως και μία φωτογραφία[829] Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Επιπλέον βάσει της εφημερίδας ο γερμανικός τύπος αναδεικνύει την άξια ιταλική συνεισφορά και αποδεικνύει την απόλυτη αδελφοσύνη προς τον σύμμαχο. Στις 30 Μαΐου βάσει του ιταλικού ανακοινωθέντος με αριθμό 358 έμφαση δίνεται στην αποβίβαση ιταλικών δυνάμεων στην Κρήτη για να παράσχουν βοήθεια στις γερμανικές δυνάμεις. Συγκεκριμένα στις 15:45 στα νοτιοανατολικά του νησιού εμφανίστηκαν τρία καταδρομικά και έξι αντιτορπιλικά, τα οποία

[825] Εφ. *Il Lavoro,* 27/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 147
[826] Παράρτημα Α΄: *Εικ. 40*Εικ. 31
[827] Πρόκειται για μηχανοκίνητες λέμβους με τορπίλες (Motoscafo armato silurante)
[828] Εφ. *La Stampa,* 27/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 126
[829] Παράρτημα Α΄: Εικ. 40

άρχισαν να βομβαρδίζουν τα βρετανικά πλοία. Δημοσιεύεται επίσης μία φωτογραφία[830] με Ιταλούς στρατιώτες επιβαίνοντες σε ένα πλοίο συνοδείας κατά τη μεταφορά τους στην Κρήτη[831]. Τις ειδήσεις για την Κρήτη συνοδεύει ένας χάρτης[832] της νήσου. Παρακάτω ως κεντρικό θέμα παρουσιάζεται *«μετά την ηρωική στάση αεροπορικών και ναυτικών δυνάμεων της Ιταλίας»* η αποβίβαση ιταλικών δυνάμεων προκειμένου να συνεργαστούν με τα γερμανικά στρατεύματα[833]. Στη συνέχεια προβάλλεται η ένωση γερμανικών και ιταλικών δυνάμεων ως το σημείο, το οποίο θα καθορίσει την «τύχη» της Κρήτης, όπου *«Ερχόμενοι από την ανατολή και τη δύση, τα συνεργαζόμενα στρατεύματα θα καταστρέψουν ολοκληρωτικά τους υπερασπιστές του νησιού»*[834]. Η *La Stampa* στρέφεται επίσης κατά της Βρετανίας εξαιτίας των καυστικών της σχολίων σχετικά με την αναποτελεσματικότητα του ιταλικού στόλου. Υποστηρίζεται ότι η συμπεριφορά τους οφείλεται στην οργή τους μετά την ανατροπή των σχεδίων τους[835]. Στις 2 Ιουνίου δημοσιεύεται ένα ρεπορτάζ σχετικά με την άφιξη των Ιταλών στην Ιεράπετρα: *«Οι καινούργιες μέθοδοι αγώνων που έχουν ήδη εξεταστεί αλλά κατά τη διάρκεια της Μάχης της Κρήτης έγιναν πράξη, επιβεβαιώνουν την υπεροχή που μπορεί να αποκτήσει η πολεμική αεροπορία πάνω από τις ναυτικές δυνάμεις, υπονομεύοντας έτσι κάθε παραδοσιακό κανόνα πολέμου στη θάλασσα. [..] Εν τω μεταξύ, το επεισόδιο της Κρήτης μπορεί να θεωρηθεί λήξαν, όπου το νησί έρχεται να ενσωματώσει το σύστημα των Κυκλάδων και των Δωδεκανήσων, το οποίο αποτελεί ένα αμυντικό προπύργιο στην Ευρώπη. Τα τμήματά μας έχουν ολοκληρώσει τα καθήκοντά τους, συμπληρώνοντας τώρα την κατοχή του ανατολικού τμήματος, ελέγχοντας κάθε τμήμα της ακτής και του εδάφους της οροσειράς της Δίκτης που κυριαρχεί στην περιοχή αυτή. Το βράδυ της 28ης στις 6 μ.μ., οι πρώτες μας δυνάμεις ξεκίνησαν την αποβίβαση στον κόλπο της Σητείας και σχεδόν στις 8 μ.μ. δυναμικό και υλικά βρίσκονταν ήδη στο έδαφος. Την ίδια νύχτα τα ιταλικά στρατεύματα έρχονταν σε επαφή με τον εχθρό πορευόμενοι σε ένα σκληρό και δύσκολο έδαφος λόγω της ορεινής φύσης και της έλλειψης δρόμων. Το έργο τους ήταν διττό: στα βόρεια να προχωρήσουν δυτικά κατά μήκος της ακτής για να καταλάβουν τις πολλούς κολπίσκους που θα μπορούσαν να ωφελήσουν τις ενισχύσεις και την υποχώρηση του εχθρού και να ενώσουν τις δυνάμεις τους με τις γερμανικές δυνάμεις στα νότια του Ηρακλείου, με στόχο τη νότια ακτή για*

[830] Παράρτημα Α΄: Εικ. 33
[831] Εφ. *La Stampa*, 30/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 129; Εφ. *Il Solco Fascista*, 30/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 150
[832] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 17
[833] Εφ. *Il Lavoro*, 31/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 151; Εφ. *La Stampa*, 31/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 130
[834] Εφ. *Il Lavoro*, 01/06/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 152
[835] Εφ. *La Stampa*, 01/06/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 131

να αποκλείσουν τους Άγγλους και αυτούς που θα επιβιβάζονταν στα πλοία. Μια πρώτη μοίρα κινούταν προς τα νοτιοανατολικά και αντιμετώπιζε τους εχθρούς που προσπαθούσαν να παρεμποδίσουν την πορεία και το απόγευμα της 29ης έφτασε στα Έξω Μουλιανά εξουδετερώνοντας την ιδιαίτερα επίμονη αντίσταση που οργανώθηκε από τους Έλληνες. Σε αυτή τη θέση συνελήφθησαν εκατοντάδες αιχμάλωτοι. Μια δεύτερη μοίρα κινήθηκε προς το Ηράκλειο και τη νύχτα της 31ης συνδέθηκε με τις γερμανικές δυνάμεις στα δυτικά. Εν τω μεταξύ, συνεχίστηκε η αποβίβαση νέων τμημάτων. Όλες οι επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν κάτω από τη συνεχή προστασία της αεροπορίας, η οποία κράτησε ασφαλή την περιοχή αποβίβασης και τις κατευθύνσεις των πολεμικών μονάδων του ναυτικού. Το λιμάνι της Ιεράπετρας έπεσε στις 31 Μαΐου με τέλειο συγχρονισμό από τις ιταλικές και γερμανικές δυνάμεις περικυκλώνοντας τους αντιπάλους, που μέχρι τώρα ήταν ακόμα στις εσωτερικές περιοχές του νησιού»[836]. Την επομένη η *Il Solco Fascista* γράφει ότι η κατοχή της Ιεράπετρας, το μοναδικό σημείο όπου το ορεινό έδαφος καταλήγει σε μια αμμώδη έκταση, σηματοδοτεί το τέλος των συγκρούσεων στην Κρήτη εξαφανίζοντας την τελευταία ελπίδα των Βρετανών να χρησιμοποιήσουν το λιμάνι της περιοχής για να ξεφύγουν[837].

Στον βρετανικό Τύπο την 21η Μαΐου η *Daily Express* καταγράφει το ενδεχόμενο τμήματα του ιταλικού στόλου να «διακινδυνεύσουν», δηλώνοντας έμμεσα την υπεροχή και την ισχύ του Βρετανικού Ναυτικού, να στηρίξουν τις γερμανικές μονάδες στη θάλασσα με προορισμό την Κρήτη εξαιτίας της κατοχής των Δωδεκανήσων από τους Ιταλούς, τα οποία απέχουν μόνο 100 μίλια από τη νήσο[838]. Η *Daily Mirror* με αιχμηρό ύφος προσθέτει ότι χρησιμοποιήθηκαν αεροπλάνα του ιταλικού κράτους, το οποίο χαρακτηρίζεται ως υποχείριο της Γερμανίας, για την επίθεση στην Κρήτη. Στις 30 και 31 Μαΐου αναφέρει τη δήλωση των Ιταλών ότι έχουν αποβιβάσει στρατιωτικές μονάδες στο ανατολικό άκρο του νησιού. Ενδιαφέρον αποτελεί ότι το γεγονός παρουσιάζεται περισσότερο ως ένας ισχυρισμός της Ιταλίας παρά ως έγκυρη είδηση[839]. Η *Daily Express* με τίτλο *«Ιταλοί φρουροί»* αναφέρει πως ορισμένα ιταλικά στρατεύματα έχουν φτάσει με ασφάλεια στην Κρήτη από τους Ναζί προκειμένου να φυλάξουν σημαντικές περιοχές προβάλλοντας τη συμμετοχή τους αναγκαία για τις γερμανικές δυνάμεις. Σημειώνεται ακόμη ότι οι Γερμανοί έχοντας εγκατασταθεί

[836] Εφ. *Il Lavoro*, 02/06/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 153
[837] *Il Solco Fascista*, 02/06/1941, έτος XIV, αρ. φ. 153; Εφ. *La Stampa*, 02/06/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 132
[838] Εφ. *Daily Express*, 21/05/1941, αρ. φ. 12.788; Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 23/05/1941, αρ. φ. 29.263
[839] Εφ. *Daily Mirror*, 30/05/1941, αρ. φ. 11.690; Εφ. *Daily Mirror*, 31/05/1941, αρ. φ. 11.691

πλήρως στην Κάρπαθο, η οποία βρίσκεται υπό ιταλική κατοχή, δέχθηκαν σφοδρούς βομβαρδισμούς από την RAF[840]. Στις 2 Ιουνίου η *Daily Mirror* αναφέρει σύμφωνα με ανακοίνωση της RAF Μέσης Ανατολής, την καταστροφή δύο ιταλικών βομβαρδιστικών[841]. Εντύπωση προκαλεί λοιπόν η απουσία εκτενών ενημερώσεων για τη δράση και την αποβίβαση ιταλικών δυνάμεων στην Κρήτη. Αυτό θα μπορούσε να ερμηνευθεί είτε ως έλλειψη ενδιαφέροντος για τις εξελίξεις στα ανατολικά, καθώς είχε ήδη αποφασιστεί η εκκένωση της νήσου αλλά και καθώς η Ανατολική Κρήτη δεν ήταν υψίστης στρατηγικής σημασίας για τη Βρετανία. Από μία άλλη οπτική θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι η Βρετανία προκειμένου να μην μειώσει το γόητρο του Πολεμικού της Ναυτικού ή κατηγορηθεί ότι άφησε αφύλακτο το ανατολικό μέρος του νησιού, απέφυγε την παρουσίαση έγκυρων αναφορών για την αποβίβαση των ιταλικών στρατευμάτων στη Σητεία και προτίμησε να παρουσιάσει το γεγονός ως έναν «ισχυρισμό» της Ιταλίας, αφήνοντας να εννοηθεί πως πιθανώς να είναι ψευδής.

Ο νεοζηλανδικός-αυστραλιανός Τύπος κινείται σε ανάλογο πλαίσιο αναφέροντας συνοπτικότατα τη συμμετοχή των Ιταλών κυρίως μέσα από αναδημοσιεύσεις του Λονδίνου. Στις 28 Μαΐου δημοσιεύεται η δήλωση του Τσώρτσιλ, ο οποίος πραγματοποιεί μία αναδρομή στη ναυμαχία του Ταίναρου μεταξύ βρετανικών και ιταλικών δυνάμεων[842], η οποία έλαβε χώρα το διάστημα 27-29 Μαρτίου 1941 στο νοτιότερο άκρο της ηπειρωτικής Ελλάδας στο ακρωτήριο Ταίναρο (ή Κάβο Ματαπάς)[843]. Η ιστορική αυτή αναφορά στοχεύει στο να υπενθυμίσει την ήττα του Ιταλικού Ναυτικού από τη Βρετανία τονίζοντας ότι ο βρετανικός στόλος στη Μεσόγειο είναι ισχυρότερος από τον ιταλικό. Στις 31 Μαΐου οι νεοζηλανδικές εφημερίδες γράφουν ότι η αποβίβαση ιταλικών στρατευμάτων στο ανατολικό άκρο της Κρήτης δεν έχει επιβεβαιωθεί ενώ το Λονδίνο έχει αντιληφθεί ήδη τη θέληση της Ιταλίας να μετέχει στη Μάχη[844]. Στις 2 Ιουνίου αναδημοσιεύεται το ανακοινωθέν της Βέρμαχτ επιβεβαιώνοντας την άφιξη Ιταλών στρατιωτών[845], ενώ την επομένη παραδόξως δημοσιεύει τη μετάδοση του

[840] Εφ. *Daily Express*, 31/05/1941, αρ. φ. 12.797
[841] Εφ. *Daily Mirror*, 02/06/1941, αρ. φ. 11.692
[842] Εφ. *The Argus*, 28/05/1941, αρ. φ. 29.566; Εφ. *The Evening Post*, 28/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 124; Εφ. *The New Zealand Herald*, 29/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.976
[843] Βλ. Symonds L. S., *World War II at Sea: A Global History*, Oxford University Press, New York 2018, pp. 93-101; Simmons M., *The Battle of Matapan 1941: The Trafalgar of the Mediterranean*, Spellmount 2014 (1st Ed. 2011)
[844] Εφ. *The Evening Post*, 31/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 127; Εφ. *The New Zealand Herald*, 31/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.980
[845] Εφ. *The New Zealand Herald*, 02/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.981; Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 02/06/1941, αρ. φ. 32.270

ραδιοφωνικού σταθμού του Βερολίνου σημειώνοντας ότι *«Τα απομεινάρια των βρετανικών μονάδων, υπό την πίεση των ιταλικών και γερμανικών στρατευμάτων, προσπαθούν να εγκαταλείψουν το νησί με κάθε διαθέσιμο μέσο»* παραλείποντας όμως την αναφορά στα νεοζηλανδικά και αυστραλιανά στρατεύματα[846].

Στον αμερικανικό Τύπο στις 21 Μαΐου αναφέρεται στη *New York Post* ότι οι Αμερικανοί στρατιωτικοί σχολιαστές αναμένουν μεγάλη ναυτική επιχείρηση με τη συμμετοχή του ιταλικού στόλου στην Κρήτη[847]. Στις 26 Μαΐου η *New York Post* από τη Ρώμη βάσει «φασιστικών πηγών» ενημερώνει το αναγνωστικό κοινό για την προστασία των γερμανικών στρατευμάτων από το ιταλικό ναυτικό, όπως δήλωσε ο δημοσιογράφος Γκάιντα, και γενικότερα για τη δράση των ιταλικών δυνάμεων στη νήσο και την ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου[848]. Στις 29 Μαΐου δημοσιεύονται οι ενημερώσεις από το Βερολίνο βάσει του γερμανικού πρακτορείου DNB και του ιταλικού Στέφανι, όπου τονίζεται η ιταλική απόβαση στην ανατολική Κρήτη ενισχύοντας τις γερμανικές δυνάμεις. Ιδιαίτερος είναι ο τρόπος που παρουσιάζουν οι εφημερίδες τη συμμετοχή των ιταλικών δυνάμεων στη Μάχη της Κρήτης προβάλλοντάς την ως *«αναγκαία προκειμένου να βοηθήσουν τους Ναζί»*[849]. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[850] παρουσιάζει αναλυτικά τις δηλώσεις του Βερολίνου και της Ανώτατης Διοίκησης σχετικά με την πρόοδο των Γερμανών στα δυτικά και την ιταλική επίθεση στα ανατολικά. Η αμερικανική εφημερίδα ερμηνεύει τις δηλώσεις αυτές ως ένα σχέδιο της Γερμανίας να μετατρέψει την Κρήτη σε αεροπορική βάση για επιθέσεις κατά των βρετανικών θέσεων στο Σουέζ και την Αλεξάνδρεια χωρίς όμως να συμπεριλαμβάνεται η Ιταλία, την οποία εκθείαζαν για την ενεργή συμμετοχή τους. Η *New York Post* προσθέτει τον βομβαρδισμό και τη βύθιση του βρετανικού αντιτορπιλικού 1.344 τόνων Hereward από ιταλικές μονάδες, βάσει πληροφοριών από τη Ρώμη[851]. Τέλος, στην *Washington Reporter* της 4ης Ιουνίου γίνεται λόγος *«για τον αγώνα του ελληνικού λαού ενάντια στη γερμανική τίγρη και το ιταλικό τσακάλι»* κατά τη Μάχη της Κρήτης. Κατά τις επόμενες ημέρες η *Wilmington Morning Star* αναφέρει στα εκάστοτε δημοσιεύματα την «εγκατάλειψη» της Κρήτης από τη

[846] Εφ. *The New Zealand Herald*, 03/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.982
[847] Εφ. *New York Post*, 21/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 187
[848] Εφ. *New York Post*, 26/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 191
[849] Εφ. *New York Post*, 29/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 194; Εφ. *The Washington Reporter*, 29/05/1941, αρ. φ. 20.132
[850] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 30/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 232
[851] Εφ. *New York Post*, 30/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 195

Βρετανία παραδίδοντάς την στους Γερμανούς και τους Ιταλούς, οι οποίοι μοιράστηκαν την επιτυχία μετά από μία μάχη δώδεκα ημερών[852].

[852] Εφ. *Wilmington Morning Star,* 31/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 233; Εφ. *Wilmington Morning Star,* 02/06/1941, vol. 74, αρ. φ. 234

Η λήξη και ο απολογισμός της Μάχης της Κρήτης

Στις 29 Μαΐου ο Λάμπσον σε τηλεγράφημά του στον Πάλαιρετ προς ενημέρωση του Έλληνα Βασιλιά ανέφερε ότι δυστυχώς λόγω της ανωτερότητας του συντριπτικού εχθρού καθίσταται αδύνατον να κρατηθεί περισσότερο η Κρήτη καταλήγοντας στην απόφαση να αποσύρουν τα στρατεύματά τους, ελπίζοντας ότι η Αυτού Μεγαλειότης θα αντιληφθεί πως η απόφαση αυτή πάρθηκε μόνο μετά την πραγματοποίηση κάθε δυνατής προσπάθειας και αφού σημειώθηκαν σοβαρές απώλειες στο ναυτικό, στον στρατό και στην αεροπορία[853]. Κατά τη μαρτυρία του Σκωτσέζου στρατιώτη Ντόναλτσον (J. C. Donaldson), ο στρατιωτικός ιατρός του είχε εμπιστευθεί το πρωί της 28ης Μαΐου πως θα εκκένωναν τη νήσο. Την ίδια ημέρα έλαβαν την ειδοποίηση από το Βρετανικό Ναυτικό πως τη νύχτα θα κατέφθανε, προκειμένου να παραλάβει τη φρουρά[854]. Μετά την απόφαση συνεπώς των Συμμάχων για εκκένωση της Κρήτης κατόπιν διαταγής του Στρατηγείου Μέσης Ανατολής, στις 31 Μαΐου τα Συμμαχικά στρατεύματα συγκεντρωμένα στις ακτές των Σφακίων αναχώρησαν με προορισμό την Αίγυπτο. Κατά τη μαρτυρία του Λέοναρντ Λόρενς Μπάρτλει (Leonard Lawrence Bartley), πιλότου κατά τη Μάχη της Κρήτης, έχοντας αναλάβει την άμυνα του αεροδρομίου του Ηρακλείου, εξαιτίας των εκτεταμένων γερμανικών πυρών αναγκάστηκε να μεταφερθεί σε ένα κατασκευασμένο αεροδρόμιο 40 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά. Έπειτα από τρεις ημέρες με κρυπτογραφικό κώδικα ειδοποιήθηκε πως ξεκινούσε η εκκένωση και ο κάθε στρατιώτης πρέπει να νοιαστεί για τον εαυτό του[855]. Ο συμμαχικός Τύπος δημοσίευσε τις πρώτες αρνητικές ειδήσεις για την έκβαση της Μάχης την 1η Ιουνίου δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην σοβαρότητα της κατάστασης στην Κρήτη χαρακτηρίζοντας αναγκαία την απόσυρση των Συμμαχικών δυνάμεων σε νέες ασφαλέστερες θέσεις. Χαρακτηριστικό είναι ότι υπερπροβάλλεται η επιτυχής εκκένωση βρετανικών, αυστραλιανών και νεοζηλανδικών στρατευμάτων ενώ ακόμη παρουσιάζεται πια η οχύρωση και προστασία της Κύπρου ως προτεραιότητα. Στις ημέρες που ακολούθησαν μετά τη λήξη της Μάχης, οι εφημερίδες συνέχισαν να δημοσιεύουν απολογιστικά άρθρα και ρεπορτάζ για τα προηγηθέντα γεγονότα στην Κρήτη. Στην Αυστραλία η Μάχη παρουσιάστηκε ως μία αποτυχημένη απόφαση του

[853] FO 954/11A/67. Telegram NO. 7
[854] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 360
[855] Στο ίδιο, σ. 373

Τσώρτσιλ, στο πρόσωπο του οποίου ακολούθησε μία σφοδρή επίθεση κατηγορώντας τον για ελλιπώς εξοπλισμένες δυνάμεις, ενώ οι νεοζηλανδικές εφημερίδες δεν υιοθέτησαν αντίστοιχη επικριτική στάση, ωστόσο χαρακτήρισαν «φιάσκο» τη Μάχη, καθώς ήταν φυσικά αδύνατο να υπερασπιστούν το νησί εναντίον μίας τέτοιας κλίμακας αεροπορικής επίθεσης από τη Γερμανία. Ο αξονικός Τύπος, όπως είναι αναμενόμενο, παρουσιάζεται πολυγραφότατος εξαίροντας τη νίκη των δυνάμεων του Άξονα στην Κρήτη καταγράφοντας τις Συμμαχικές απώλειες, τονίζοντας παράλληλα τη σημασία κατάκτησης της νήσου. Επιπλέον ο πρωθυπουργός της Βρετανίας, Ουίνστον Τσώρτσιλ βρέθηκε στο επίκεντρο του Τύπου κατά το διάστημα της Μάχης της Κρήτης. Αποτέλεσε ένα από τα κυριότερα προβαλλόμενα πρόσωπα του συμμαχικού Τύπου μέσω των δηλώσεών του ενώ δέχθηκε αυστηρές επικρίσεις τόσο από τον αξονικό Τύπο καθ' όλο το διάστημα της επιχείρησης αλλά και σε μικρότερη κλίμακα από τον συμμαχικό, ιδίως της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας, μετά την ανεπιτυχή έκβαση των εξελίξεων στη νήσο. Η ήττα των Συμμάχων στην Κρήτη αποτέλεσε ένα πλήγμα για τον Βρετανό πρωθυπουργό, ο οποίος επιχείρησε να δικαιολογήσει στη διεθνή κοινή γνώμη την απρόσμενη εξέλιξη, μετά τις βαρύγδουπες αρχικές του δηλώσεις σχετικά με το «απόρθητο φρούριο» της Μεσογείου, το οποίο έπρεπε να κρατηθεί με κάθε κόστος, προκαλώντας αμφιλεγόμενες αντιδράσεις. Είχαν προηγηθεί άλλωστε αλλεπάλληλες ήττες για τη Βρετανία μετά την Δουνκέρκη κατά το τελευταίο εκείνο διάστημα (εκστρατεία στην Ελλάδα, βομβαρδισμός του Λονδίνου, βύθιση του HMS Hood) δημιουργώντας ένα κλίμα φόβου για αντίστοιχη ενδεχόμενη επίθεση της Γερμανίας στην Βρετανία. Ο αξονικός Τύπος δεν δίστασε να κατηγορήσει τον Τσώρτσιλ για αναζήτηση εξιλαστήριου θύματος, ώστε να απαλλαχθεί από την «απόλυτη» ευθύνη της ήττας. Η αντικατάσταση, κατόπιν εντολής του Βρετανού πρωθυπουργού, την 1η Ιουνίου άλλωστε του στρατάρχη της αεροπορίας Λόνκγμορ (Air Chief Marshal Arthur Longmore) στη Μέση Ανατολή από τον αντιπτέραρχο Τέντερ, μπορεί να δικαιολογήσει ή και να επιβεβαιώσει αυτή τη θεωρία, όπως δημοσιεύτηκε την επομένη στις συμμαχικές εφημερίδες χωρίς όμως κάποια αιτιολόγηση αυτής της αλλαγής στην ηγεσία της RAF.

Στον ναζιστικό Τύπο στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[856] της *General Anzeiger* υποστηρίζεται ότι ο βρετανικός τύπος δείχνει να προετοιμάζει το έδαφος για τις επερχόμενες δυσάρεστες για τη Βρετανία εξελίξεις ενώ παρατίθεται το δημοσίευμα του πρακτορείου

[856] Εφ. *General Anzeiger*, 30/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17074

Reuters σχετικά με το ότι είναι πιθανό τα γερμανικά στρατεύματα να έχουν καταλάβει τα Χανιά, όπως είχε επισήμως ανακοινώσει ήδη δύο ημέρες πριν (28/5) η Γερμανία. Επιπλέον διαψεύδει τις δηλώσεις της Βρετανίας, τις οποίες παρατηρούμε για πρώτη φορά, σχετικά με το ότι *«Γερμανοί κατάσκοποι διευκόλυναν τον δρόμο των γερμανικών στρατευμάτων για την Κρήτη, όπως και οι Έλληνες προδότες του έθνους τους».* Η εφημερίδα αντιλέγει πως τέτοιο είδους υπόνοιες υπάρχουν σε κάθε γερμανική κατάκτηση αποδεικνύοντας πως η Βρετανία είναι ανίκανη να διαχειριστεί τις ήττες της ψάχνοντας δικαιολογίες και προσάπτοντας συνεχώς ευθύνες σε τρίτους. Ακολουθεί ένα άρθρο με τίτλο *«Ο Τσώρτσιλ απαρνήθηκε την Κρήτη»*, στο οποίο γράφεται πως *«Ο Ουίνστον Τσώρτσιλ στην ομιλία του στη Βουλή χαρακτήρισε την Κρήτη ως ιστορική ανάμνηση κατά την άποψή του, για την οποία θα αναφέρονται στο μέλλον τα σχολικά βιβλία της ιστορίας. Αν και δεν το είπε ξεκάθαρα, ένα ολόκληρο κεφάλαιο θα καταλάβει η επίμονη αντίσταση του βρετανικού στόλου και στρατού. Αυτό ηχεί ξανά και ξανά μετά την περιβόητη φράση της «ένδοξης υποχώρησης». Δεν πάει πολύς καιρός, που ο Τσώρτσιλ παρουσίαζε την Κρήτη ως «ένα από τα πιο σημαντικά φυλάκια της Αιγύπτου» και ισχυριζόταν ότι η Βρετανία θα πολεμήσει μέχρι θανάτου γι' αυτό το αμυντικό φυλάκιο. Οι τελευταίες επιτυχίες, με τα γερμανικά στρατεύματα που προσγειώθηκαν στην Κρήτη και πολέμησαν κυρίως στις ορεινές περιοχές του νησιού, δεν αφήνουν καμία αμφιβολία σχετικά με την έκβαση του αγώνα. Μια μοναδική έκβαση γι' αυτήν την επιχείρηση, που από την αρχή έχει κάνει τον κόσμο να περιμένει με κομμένη την ανάσα, φτάνει τώρα στην ολοκλήρωσή της».* Η εφημερίδα σπεύδει να υπενθυμίζει δηλώσεις, οι οποίες δεν τηρήθηκαν, προκειμένου να καταδείξει το χάσμα ανάμεσα στα λόγια και τις πράξεις του Τσώρτσιλ. Ανάλογο επιθετικό ύφος και στην εφημερίδα του Βερολίνου. Το πρωτοσέλιδο αφιερωμένο ολοκληρωτικά στη Μάχη της Κρήτης έχει στο επίκεντρο τη στάση του Τσώρτσιλ και των βρετανικών μέσων ενημέρωσης. Συγκεκριμένα αναφέρεται στην παρουσίαση ελλιπών στοιχείων για τα γεγονότα στη νήσο γράφοντας πως ενώ έχουν καταστραφεί έντεκα πλοία, ο Βρετανός πρωθυπουργός αναφέρει μόλις τρία εξ αυτών. Κλείνει αναφέροντας πως μετά την κατάληψη της Κρήτης η κατάσταση θα γίνει πολύ επικίνδυνη για τις βρετανικές δυνάμεις στην Ανατολική Μεσόγειο με την κατάληψη βασικών θέσεων όπως της Αλεξάνδρειας και του Σουέζ τονίζοντας πως *«Αν ο Τσώρτσιλ ανακοινώσει το ναυάγιο των δύο καταδρομικών και των τεσσάρων αντιτορπιλικών, καθώς και τις ζημιές που υπέστησαν δύο θωρηκτά και πολλά καταδρομικά, τότε όλος ο κόσμος θα συνειδητοποιήσει, πόσο ισχυρή είναι η καταστροφή, που έχει προκαλέσει στην πραγματικότητα η Πολεμική Αεροπορία*

τόσο των Γερμανών όσο και των Ιταλών με την υποστήριξη των ναυτικών δυνάμεων στον βρετανικό στόλο στη Μεσόγειο». Αποτελεί ειρωνεία η πρόκληση της εφημερίδας για δηλώσεις των απωλειών της Βρετανίας, όταν η Γερμανία δεν παρουσιάζει αντιστοίχως τις απώλειες από την πλευρά της. Στην *Hamburger Anzeiger* παρατίθενται τα λόγια του Φράιμπεργκ της 4ης Μαΐου προς τα συμμαχικά στρατεύματα: *«Μέσα από τις κοινές προσπάθειες των στρατιωτικών δυνάμεων των συμμάχων και του αμάχου πληθυσμού, όχι μόνο θα μπορέσουμε να διατηρήσουμε ανέπαφο το νησί της Κρήτης ενάντια σε κάθε εισβολέα, αλλά από αυτή τη βάση όταν έρθει η ώρα θα εξασφαλίσουμε την ελευθερία και την ανεξαρτησία ολόκληρης της Ελλάδας»*. Η εφημερίδα με έντονο ειρωνικό και περιπαικτικό ύφος προβαίνει σε επίθεση κατά του Φράιμπεργκ σχολιάζοντας πως *«ο στρατηγός δεν ήταν καλύτερος προφήτης από ότι στρατιωτικός».* Ακόμη παρατίθεται η ομιλία του Τσώρτσιλ της 21ης Μαΐου στη Βουλή των Κοινοτήτων: *«Περίπου 3.000 άνδρες προσγειώθηκαν με μεταγωγικά αεροσκάφη, εκ των οποίων στις 18:30 το μεγαλύτερο μέρος είχε ήδη εξοντωθεί. Οι μάχες συνεχίζονταν, ενώ αναφέρθηκε, ότι στις 21:00 η κατάσταση ήταν υπό έλεγχο»*, όπως και η αναφορά ενός βρετανικού σταθμού στις 22 Μαΐου σημειώνοντας πως *«Οι Βρετανοί έχουν τον έλεγχο. Όλες οι γερμανικές προσπάθειες εισβολής από τη θάλασσα έχουν αποτύχει».* Η εφημερίδα διαψεύδει άμεσα αυτές τις τοποθετήσεις κατηγορώντας τη Βρετανία για ασύστολα ψέματα και εξαπάτηση του λαού, σχολιάζοντας τα εξής *«Για μέρες, ο κόσμος είχε κατακλυστεί από ψέματα. Με την νίκη των Γερμανών βγήκε στην επιφάνεια η υποκρισία των βρετανικών μέσων ενημέρωσης. Κάθε λέξη που είπε αυτές τις μέρες ο Τσώρτσιλ στο Reuters, στο ραδιόφωνο ή στις εφημερίδες ήταν ένα ψέμα»*[857]. Η *Illustrierte Kronen Zeitung* φέρει ως κεντρικό τίτλο *«Καταδίωξη του εχθρού στην Κρήτη – Ο κόλπος της Σούδας χωρίς εχθρούς».* Βάσει της ανακοίνωσης της Ανωτάτης Διοίκησης της Βέρμαχτ, όπως αναδημοσιεύεται σε όλες τις αξονικές εφημερίδες, γράφεται σχετικά με τους «ηττημένους» Βρετανούς πως *«καταδιωκόμενοι από τα στρατεύματά μας, τράπηκαν σε φυγή με σκοπό μία νυχτερινή επιβίβαση προκειμένου να ξεφύγουν από περαιτέρω μάχες. Υπήρξαν πολυάριθμοι αιχμάλωτοι, εκτεταμένο υλικό που ανακτήθηκε, μεταξύ άλλων πολλά άρματα και οχήματα, 30 όπλα ελαφρού και βαρέως τύπου, καθώς και μεγάλα αποθέματα, ενώ Γερμανοί και Ιταλοί αιχμάλωτοι ελευθερώθηκαν»*[858]. Στο πρωτοσέλιδο[859] της *Hamburger Anzeiger* η εφημερίδα κατηγορεί ξανά τη Βρετανία για απόκρυψη πληροφοριών υποστηρίζοντας πως όλοι στο

[857] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 30/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 125
[858] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 30/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.861
[859] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 01/06/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 126

Λονδίνο πρέπει να μάθουν την αλήθεια. Παρατίθεται η μαρτυρία ενός Αμερικανού: *«όλα όσα είχε βιώσει μέχρι τώρα έμοιαζαν σαν παιδικό παιχνίδι μπροστά στις επιθέσεις των γερμανικών βομβαρδιστικών. [..] Ο ουρανός είχε κυριολεκτικά γεμίσει με γερμανικά βομβαρδιστικά αεροσκάφη».* Πέρα από αυτά ένα ακόμη άρθρο με τίτλο *«Το άλμα στην Κρήτη - Πως οι αλεξιπτωτιστές και τα εναέρια στρατεύματα κατέλαβαν τα βρετανικά οχυρά - Καταστροφικές επιθέσεις στις θέσεις των πυροβολικών»*, στο οποίο περιγράφει ο πολεμικός ανταποκριτής Φράντς Μίτλερ (Franz Mittler) τις εξελίξεις με εγκωμιαστικό ύφος στην Κρήτη. Παρατίθεται ακόμη η ιταλική αναφορά, κατά την οποία δηλώνεται η στενή συνεργασία Ιταλίας-Γερμανίας για την κατάληψη της Κρήτης. Γράφεται επίσης πως το βρετανικό κοινό ενημερώνεται για την πραγματική κατάσταση που επικρατεί μέσα από τις εφημερίδες του Λονδίνου, οι οποίες αναφέρουν στο πρωτοσέλιδο πως *«η απώλεια των αντιτορπιλικών και των καταδρομικών ήταν οδυνηρή, καθώς η χώρα χρειαζόταν επειγόντως τέτοιου είδους πλοία».* Παρατηρείται ξανά πως η ναζιστική προπαγάνδα επιλέγει συγκεκριμένα αποσπάσματα από βρετανικά ΜΜΕ προκειμένου αφενός να δώσει κύρος με εμπεριστατωμένη τεκμηρίωση από δεύτερη οπτική στους ισχυρισμούς της, αφετέρου να προβάλλει μεθοδευμένα αποκλειστικά τις ανησυχίες της Βρετανίας. Με κυρίαρχο τίτλο στο πρωτοσέλιδο[860] της *General Anzeiger «Η αντίσταση στην Κρήτη κατέρρευσε - Η πόλη και το αεροδρόμιο του Ηράκλειου καταλήφθηκαν – Ο Έλληνας στρατηγός των ελληνικών δυνάμεων προσφέρθηκε να παραδοθεί»* δημοσιεύεται η ανακοίνωση του Γενικού Επιτελείου της Βέρμαχτ, σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις στην Κρήτη πλησιάζουν στο τέλος τους. Επίσης επισημαίνεται η ιταλική συμμετοχή γράφοντας: *«Εκτός από την υποστήριξη των επιχειρήσεων μας από τις ιταλικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις, με την γενναία προσθήκη ιταλικών πλοίων, προσγειώθηκαν το απόγευμα της 28ης Μαΐου ιταλικά στρατεύματα στο ανατολικό τμήμα της Κρήτης».* Στη συνέχεια υπό τον τίτλο *«Όλα τα ψέματα για την Κρήτη αποκαλύφθηκαν - Η αγγλική υποκρισία κατέρρευσε από τη σφοδρότητα των γεγονότων»* υποστηρίζεται πως γράφτηκαν τεράστια ψέματα από την πλευρά των Βρετανών για την Κρήτη, ένα νησί στρατηγικής σημασίας. Συγκεκριμένα αναφέρεται πως η προπαγάνδα των Βρετανών προσπάθησε με νέα ψέματα και με την επινόηση ιστοριών, προκειμένου να εντυπωσιάσει, να μειώσουν τη σημασία των όσων έλεγαν στην αρχή της Μάχης. Η εφημερίδα σχολιάζει: *«Αυτή η απάτη δεν θα καταφέρει να παραπλανήσει τους Βρετανούς αυτή τη φορά. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία για την εξαιρετική στρατηγική σημασία της Κρήτης. Η κατοχή του*

[860] Εφ. *General Anzeiger*, 31/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17075

νησιού, το μέγεθος του οποίου αντιστοιχεί στην απόσταση από το Βερολίνο έως το Αμβούργο, είναι υψίστης σημασίας, εξαιτίας της αεροπορικής του βάσης. [..] Στην Αμερική, τις τελευταίες ημέρες, έχουν διαδοθεί φανταστικές περιγραφές με πολλές λεπτομέρειες που στη συνέχεια αποδείχθηκαν ανεπαρκείς χωρίς οποιαδήποτε πραγματική βάση. Τελικά, η Κρήτη βοήθησε αρκετά να αποκαλυφθεί η προπαγάνδα και η απερίσκεπτη πολιτική ειδήσεων του Τσώρτσιλ, όπως δεν έχει συμβεί ξανά μέχρι τώρα». Η *Berliner Morgenpost* στο ίδιο μήκος κύματος δημοσιεύει με τη σειρά της: *«Καταστροφή χαρακτήρισε η Daily Mail την απώλεια της Κρήτης για την Αγγλία»* χαρακτηρίζοντας τη Μάχη ως *«μία από τις πιο δυνατές στρατιωτικές επιχειρήσεις στην παγκόσμια ιστορία»* ενώ σχετικά με τη Βρετανία υποστηρίζεται πως υποβιβάστηκε η θέση της όχι μόνο στη Μεσόγειο αλλά και σε ολόκληρη την Ανατολή. Υπό τον τίτλο *«Ένας κακός προφήτης»* η εφημερίδα σχολιάζει το πολεμικό ρεπορτάζ της 23ης Μαΐου του πρακτορείου Reuters σχετικά με την υπεροχή της Βρετανίας στη Μάχη, όπου τα γερμανικά στρατεύματα στην πλειονότητά τους θανατώθηκαν ή πιάστηκαν αιχμάλωτοι. Η βερολινέζικη εφημερίδα χαρακτηρίζει τον εν λόγω δημοσιογράφο ως κακό προφήτη καθώς η Βρετανία δέχθηκε βαριά χτυπήματα χάνοντας έντεκα πλοία αποδεικνύοντας την υπεροχή των γερμανικών εναέριων επιθέσεων. Στη δεύτερη σελίδα με τίτλο *«Μεγάλη η στρατηγική σημασία της Κρήτης - Η σημαντικότατη στρατηγική θέση του νησιού εκθειάζεται τις τελευταίες εβδομάδες από τον ίδιο τον αγγλικό Τύπο»* παρατίθενται αποσπασματικά φράσεις βρετανικών εφημερίδων με σκοπό να ενισχυθεί αφενός η αντίληψη για την σημαντικότητα της Κρήτης, αφετέρου να επιβεβαιωθεί από τα ίδια τα βρετανικά μέσα, όπως παραδέχονται, πως αν η Κρήτη κατακτηθεί από τη Γερμανία θα έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό της Βρετανίας από τη Μεσόγειο. *«Το ανεκπλήρωτο όνειρο του Τσώρτσιλ»* τιτλοφορείται το επόμενο άρθρο, στο οποίο χαρακτηριστικά γράφεται πως *«Τα σχέδια του για τη νοτιοανατολική Ευρώπη και κυρίως την ανατολική Μεσόγειο θα πρέπει να θάψει μια για πάντα ο Άγγλος πρωθυπουργός».* Τονίζεται το γεγονός πως το σχέδιο του Τσώρτσιλ να κατακτήσει τα Βαλκάνια, τη Ρουμανία, την Τουρκία και τη δυτική Ασία από την ανατολική Μεσόγειο και την Αίγυπτο ναυάγησε. Καθώς η Βρετανία έχει αποκλειστεί από τη Μεσόγειο ήρθε η ώρα κατά την εφημερίδα να εγκαταλείψει το όνειρό του ο Βρετανός πρωθυπουργός παρά τις προσπάθειες της Βρετανίας να αποκρύψει τις ήττες της στη νήσο[861]. Το άρθρο συμπληρώνει ένας χάρτης[862] των χιλιομετρικών

[861] Εφ. *Berliner Morgenpost,* 31/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 130
[862] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 2

αποστάσεων σημαντικών σημείων από την Κρήτη. Στην *Illustrierte Kronen Zeitung* δημοσιεύεται ακόμη ένα χάρτης[863] της θέσεως της Κρήτης με τη λεζάντα *«Κρήτη, ωραία βουνά και ωραίες πόλεις».* Στη δεύτερη σελίδα με τον τίτλο *«Το κλασσικό παράδειγμα»* γράφεται πως η Ανώτατη Διοίκηση της Βέρμαχτ αναφέρει τις επιτυχίες στην Κρήτη, γεγονός που οι βρετανικές εφημερίδες αποκρύπτουν καθώς τα βρετανικά στρατεύματα υπέστησαν σημαντικές απώλειες με τον Τσώρτσιλ να προσπαθεί να κρατήσει τον βρετανικό λαό στο σκοτάδι προκειμένου να αποφύγει ένα μαζικό σοκ. Στη συνέχεια υποστηρίζεται πως ο Τσώρτσιλ, ενώ η γερμανική πλευρά στις 20 Μαΐου είχε γνωστοποιήσει τη βύθιση του βρετανικού καταδρομικού, εκείνος σε συνεργασία με το Βρετανικό Ναυτικό παρέμενε σιωπηλός για δέκα ολόκληρες ημέρες, προσποιούμενος πως η Γερμανία ψεύδεται. Το άρθρο καταλήγει με ειρωνικό τόνο στο πως οι μόνες «επιτυχίες», οι οποίες κατάφεραν τα βρετανικά στρατεύματα στην Κρήτη είναι οι φρικαλεότητες εναντίον Γερμανών τραυματιών και φυλακισμένων[864], όπως θα δούμε αναλυτικότερα στο επόμενο κεφάλαιο. Στο πρωτοσέλιδο[865] της *Südostdeutsche Tageszeitung* κυριαρχεί ο τίτλος *«Κατέρρευσε η εχθρική αντίσταση στην Κρήτη»* τον οποίο συνοδεύουν οι εξής υπότιτλοι *«Ο εχθρός κτυπήθηκε σε όλη τη γραμμή. Επιθέσεις με αεροπλάνα έχουν συντρίψει τις φάλαγγες, οι οποίες παραδίνονται. Τερατώδεις μέθοδοι στον αγώνα από τους Βρετανούς ενάντια σε ουδέτερους αλεξιπτωτιστές»* ενώ ακολουθεί η ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Η *Berliner Morgenpost* στο πρωτοσέλιδο[866] φέρει ως κεντρικό τίτλο *«Αδυνατεί να παραδεχτεί την καταστροφή στην Κρήτη ο Τσώρτσιλ - Σοβαρές απώλειες πλοίων, χαμένα εδάφη και ελπίδα καμία».* Δηλώνεται κατά κύριο λόγο η καταστροφική για τη Βρετανία κατάληξη της Μάχης ενώ παρατίθενται ακόμη οι απόψεις ισπανικών εφημερίδων χαρακτηρίζοντας τη Μάχη ως *«μία από τις σημαντικότερες αυτού του πολέμου»,* ενώ η αμερικανική *New York Times* δήλωσε ότι *«η γερμανική νίκη ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακή».* Συνεχίζει στο ότι *«αν και η Αγγλία είχε όλα τα πλεονεκτήματα αυτού του αγώνα, μεγάλο στρατό, σκοπευτές, τανκς, οχυρωμένες βάσεις, οι Γερμανοί κατάφεραν να υπερισχύσουν έναντι των πολυάριθμων και πλήρως εξοπλισμένων ενόπλων δυνάμεων της Αγγλίας».* Ακολουθούν οι δηλώσεις του πρωθυπουργού της Αυστραλίας Ρόμπερτ Μένζις, ο οποίος παραδέχθηκε την εξαιρετική υλοποίηση των γερμανικών στρατιωτικών επιχειρήσεων. Στη δεύτερη σελίδα

[863] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 4
[864] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 31/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.862
[865] Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 31/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 60
[866] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 01/06/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 131

κυκλοφορεί το άρθρο *«Μάχη της Κρήτης: Καταστροφική η ήττα για την παγκόσμια θέση της Αγγλίας»*, όπου κατηγορεί τη Βρετανία για *«θρασύτατη υποκρισία που εξυπηρετεί έναν και μόνο σκοπό, να καμουφλάρει τους χειρισμούς και τα κίνητρά της».* Η Βέρμαχτ ανακοινώνει πως τα γερμανικά στρατεύματα συνέχισαν την αναζήτηση του «ηττημένου» εχθρού προς τα ανατολικά ενώ συνδέθηκαν με τους αλεξιπτωτιστές του Ηρακλείου. Επιπλέον ναυτικές δυνάμεις κατέστρεψαν ένα αντιτορπιλικό και βρετανικές δυνάμεις κατέφυγαν στη Γαύδο. Στη δεύτερη σελίδα με τίτλο *«Απώλεια της θέσης-κλειδί»* περιγράφεται στο άρθρο η στρατιωτική κατάρρευση της Βρετανίας και ο αντίκτυπος της βρετανικής ήττας στην Κρήτη στον παγκόσμιο Τύπο. Επιπλέον γράφεται πως η Βρετανία υπέστη μία νέα φοβερή ήττα, αν και θα μπορούσε να υπερασπιστεί τη νήσο χρησιμοποιώντας όλα τα στρατιωτικά μέσα. Παρατίθενται και οι απόψεις αμερικανικών εφημερίδων, δίνοντας μία εγκυρότητα των θέσεων της εφημερίδας, σχετικά με το ότι *«Οι Βρετανοί είχαν όλα τα στρατιωτικά πλεονεκτήματα για να υπερασπιστούν το νησί από την πλευρά τους. Κι όμως, παρά την ισχυρότερη χρήση των βαρέων όπλων τους, καταστράφηκαν».* Με τίτλο *«Απόλυτη επιτυχία των γερμανικών στρατευμάτων – Η Αγγλία δεν έχει τίποτα πια να αναζητήσει στην Ευρώπη – Ο Ήντεν ονειρεύεται την αναδιοργάνωση»* γράφεται από Γερμανό ανταποκριτή εκ Βερολίνου πως *«Οι πιο τολμηρές αποφάσεις των Γερμανών στην ιστορία του πολέμου, άρχισαν με την εκπληκτική προσγείωση των γερμανικών στρατευμάτων με αλεξίπτωτα στις 20 Μαΐου, όπου η μάχη διεξάχθηκε κάτω από τις πιο αντίξοες και άνισες συνθήκες αλλά έληξε με την απόλυτη επιτυχία των γερμανικών στρατευμάτων».* Συνεχίζει υπενθυμίζοντας με ειρωνικό ύφος τις κατηγορηματικές δηλώσεις *«βρετανικών προσωπικοτήτων»* σχετικά με τη διατήρηση της Κρήτης άνευ κόστους λόγω της εξαιρετικής στρατηγικής σημασίας. Ακολουθεί μία εκτίμηση της απώλειας της νήσου για τη Βρετανία και το κέρδος για τη Γερμανία υπογραμμίζοντας την εγγύτητα της Κρήτης προς τις ακτές της Αφρικής και της διώρυγας του Σουέζ. Ο ανταποκριτής συνεχίζει σχολιάζοντας την ομιλία του Βρετανού Υπουργού Εξωτερικών Ήντεν (Anthony Eden) και του πρωθυπουργού της Αυστραλίας Μένζις, ο οποίος μίλησε για μεγάλες δυσκολίες να έρχονται κατά τους επόμενους μήνες για τη Βρετανία. Παρακάτω υπό τον τίτλο *«Βρετανική φυγή στην Κρήτη»* και *«Βομβαρδισμοί κατά τη φυγή των Βρετανών»* σημειώνεται η επιτυχής σύνδεση των γερμανικών και ιταλικών στρατευμάτων, πανομοιότυπα με τις προηγούμενες γερμανόφωνες εφημερίδες,

ενώ λόγος γίνεται ακόμα για τις *«αποτελεσματικές αεροπορικές επιδρομές εναντίον των εχθρών»*[867].

Ένα από τα βασικότερα θέματα των ημερών αποτέλεσε ο υποτιθέμενος θάνατος του Φράιμπεργκ. Γίνεται αναφορά βάσει DNB και εκ Στοκχόλμης με ανάλογους τίτλους όπως *«Θύμα αεροπορικού δυστυχήματος αρχηγός του βρετανικού στρατού στην Κρήτη - Απόπειρα δραπέτευσης από τη Κρήτη την τελευταία στιγμή»* στη φυγή του Νεοζηλανδού διοικητή Φράιμπεργκ από την Κρήτη σηματοδοτώντας τη γενική κατάρρευση των βρετανικών στρατευμάτων διαδίδοντας τη φήμη πως σκοτώθηκε, καθώς το αεροπλάνο του για Αλεξάνδρεια συνετρίβη σημειώνοντας ακόμη ότι ο συνεπιβάτης και συνεργάτης του διοικητής Γκάμπερι (Gabery) τραυματίστηκε σοβαρά[868].

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των δημοσιευμάτων, όπως παρατηρείται, είναι η συνεχής παρομοίωση της εκκένωσης των Συμμάχων με τη λήξη της Μάχης της Δουνκέρκης[869]. Πρόκειται για την στρατιωτική σύγκρουση στο στενό της Μάγχης ανάμεσα στις γερμανικές δυνάμεις και των στρατευμάτων της Γαλλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και του Βελγίου το διάστημα 26 Μαΐου – 5 Ιουνίου 1940. Η παρομοίωση με τη Μάχη της Κρήτης άπτεται στο ότι τα συμμαχικά στρατεύματα έχοντας ηττηθεί και όντας περικυκλωμένα από τις γερμανικές δυνάμεις, διέφυγαν δια θαλάσσης και στις δύο περιπτώσεις. Ως *«Τρίτη Δουνκέρκη»* χαρακτηρίζει η *General Anzeiger*, μετά την εκκένωση της Δουνκέρκης και της ηπειρωτικής Ελλάδας, τις εξελίξεις στην Κρήτη στο πρωτοσέλιδο[870], μία έκφραση που κάνει τον γύρο του κόσμου. Πέρα από αυτά δημοσιεύεται μία φωτογραφία[871] υπό τον τίτλο: *«Μόνο λίγοι Βρετανοί κατάφεραν να φτάσουν στην ακτή μετά την «ένδοξη υποχώρησή» τους από την Κρήτη»*, γράφοντας τα εξής *«Όταν τα βρετανικά στρατεύματα ήταν στην ηπειρωτική Ευρώπη, η προσγείωση μεταφέρθηκε στο Λονδίνο με ειδήσεις πομπωδών νικών και τελείωσε με μία «ένδοξη υποχώρηση». Είτε στο Namsos είτε στο Andalsnes[872], είτε στην Δουνκέρκη είτε στα ελληνικά*

[867] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 01/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.863; Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 01/06/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 61

[868] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 31/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 130; Εφ. *General Anzeiger*, 31/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17075; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 31/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.862; Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 01/06/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 126

[869] Βλ. Collier R., *Dünkirchen*, Heyne Verlag, 1982; Atkin R., *Pillar of Fire: Dunkirk 1940*, Birlinn Limited, Edinburgh 1990; Bond B., *Britain, France and Belgium 1939–1940*, Brasseys, London 1990.

[870] Εφ. *General Anzeiger*, 04/06/1941, έτος 53ο , αρ. φύλλου 17077

[871] Παράρτημα Α΄: Εικ. 11

[872] Στα μέσα Απριλίου 1940, βρετανικά και γαλλικά στρατεύματα αποβιβάστηκαν στις πόλεις Namsos και Andalsnes της Νορβηγίας, σε μια αποτυχημένη απόπειρα να περικυκλώσουν τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές, που βρίσκονταν στο Trondheim.

λιμάνια, όλοι οι Βρετανοί επέλεξαν την ανδρεία τους και πρόδωσαν τους συμμάχους τους, οι οποίοι αιμορραγούσαν μέχρι θανάτου στο πεδίο της μάχης. Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι ακόμα και την Κρήτη, το πιο σημαντικό νησί της Μεσογείου, οι Βρετανοί ήθελαν να την υπερασπιστούν μέχρι θανάτου και μετά από δώδεκα ημέρες αγώνα πραγματοποίησαν μία τέτοια «ένδοξη υποχώρηση». Η Γερμανική Πολεμική Αεροπορία όμως, που κατέστρεψε τα εχθρικά πλοία στα κρητικά λιμάνια, φρόντισε αυτή τη φορά να δώσει ένα γρήγορο τέλος στη δειλή φυγή των Βρετανών. Οι Βρετανοί συνεχίζουν την προετοιμασία τους για υποχώρηση, όπως φαίνεται και από τις εικόνες. Δείχνουν ότι κολυμπούν με όλο τον εξοπλισμό τους. Είναι ήδη εξοικειωμένοι από την εκπαίδευσή τους για μια νικηφόρα υποχώρηση και έχουν έκτοτε αποδείξει ότι στην πραγματικότητα διαθέτουν μια ασυνήθιστη ικανότητα στο να διαφεύγουν. Ωστόσο, αυτές οι υποχωρήσεις γίνονται όλο και πιο δύσκολες, όπως έχει αποδειχτεί στην Κρήτη, καθώς πολλές χιλιάδες Βρετανοί προσπάθησαν να ξεφύγουν και τελικά πνίγηκαν, ενώ λίγοι κατάφεραν να φτάσουν σώοι στην ακτή». Η *General Anzeiger* επιτίθεται μάλιστα εκ νέου στον Τσώρτσιλ: *«Τη σημασία της Κρήτης ως βασική στρατηγική θέση στη Μεσόγειο, είχε παραδεχθεί ο ίδιος ο Τσώρτσιλ μετά την ήττα στα Βαλκάνια, ενώ εξήγησε πως η Αγγλία θα υπερασπιστεί το νησί μέχρι και με τον τελευταίο στρατιώτη της. Σε λίγες μέρες, αυτή η ελπίδα των Βρετανών θα καταστρεφόταν αλλά και όλη η πλεκτάνη θα αποκαλύπτονταν».* Για άλλη μία φορά υπενθυμίζονται στο αναγνωστικό κοινό οι βαρύγδουπες δηλώσεις του Βρετανού πρωθυπουργού, οι οποίες δεν τηρήθηκαν. Στη συνέχεια στο άρθρο με τίτλο *«Η Κρήτη αποτελεί την χειρότερη ήττα του Τσώρτσιλ - Μεγάλη αναστάτωση στο Λονδίνο - Δριμύτατη κριτική για τον πόλεμο του Τσώρτσιλ»* αναφέρεται πως η πικρία είναι τόσο μεγάλη, ώστε οι εφημερίδες του Λονδίνου δεν δημοσιεύουν πλέον τις ειδήσεις από το Υπουργείο Πληροφοριών αλλά ασκούν κριτική και επιθέσεις κατά της στρατιωτικής ηγεσίας, της κυβέρνησης αλλά και του Τσώρτσιλ προσωπικά[873]. Η χρήση τεχνικών δυνατοτήτων, ιδιαίτερα στην περίπτωση σπίλωσης του αντιπάλου, υποβοηθά στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης καθώς δεν επιτρέπει περιθώρια αμφισβήτησης της φωτογραφίας, η οποία θεωρείται αδιάψευστος μάρτυρας με πιστευτό πάντα περιεχόμενο για το κοινό. Χαρακτηριστικό είναι το ειρωνικό ύφος της εν λόγω ενημέρωσης με σύντομη ιστορική αναδρομή σε παρόμοια συμβάντα, όπου μέσω της επανάληψης και της διαρκούς προβολής των αποτυχιών των Συμμαχικών δυνάμεων θα αποτυπωθεί μία ανάλογη αρνητική εικόνα στην κοινή γνώμη. Γράφεται ακόμη ότι καταθέσεις μαρτύρων σχετικά με την

[873] Εφ. *General Anzeiger*, 03/06/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17076

«εκδίωξη», όπως χαρακτηρίζεται, των Βρετανών από την Κρήτη φέρουν μία εικόνα τρόμου, σύμφωνα με τις οποίες ακόμη και η Δουνκέρκη ή τα πεδία μάχης στην Ελλάδα δεν μπορούν να συγκριθούν με αυτά που διαδραματίζονταν στην Κρήτη[874]. Συναντώνται επίσης αναφορές εφημερίδων από την Ιαπωνία και την Αμερική προσδίδοντας μία παγκόσμια απήχηση των γεγονότων της Μάχης της Κρήτης. Βάσει της ιαπωνικής εφημερίδας *Tokio Asaht Schimbun*[875] η βρετανική ήττα στην Κρήτη θεωρείται μία περίπτωση εξαιρετικής σημασίας καθώς τα ειδησεογραφικά φύλλα σε όλο τον κόσμο μιλούν για μία νέα Δουνκέρκη τονίζοντας παράλληλα τη στρατηγική σημασία της νήσου υποστηρίζοντας ότι *«Η πτώση της Κρήτης έδωσε τη μέγιστη αυτοπεποίθηση στους Γερμανούς και στη Βρετανία το χειρότερο πλήγμα»*[876]. Επόμενο άρθρο με τίτλο *«Τσώρτσιλ: Η Αγγλία ήθελε την Κρήτη μέχρι θανάτου»* τονίζει την υποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων από τη νήσο παρουσιάζοντάς την εξέλιξη αυτή ως μία μορφή απόδοσης δικαιοσύνης καθώς έναν χρόνο πριν η Βρετανία είχε εγκαταλείψει τους Γάλλους συμμάχους στη Μάχη της Δουνκέρκης[877]. Υποστηρίζεται πως η Γερμανία έχει το πλεονέκτημα στη Μάχη ενώ παρακάτω η *Illustrierte Kronen Zeitung* ειρωνικώς υπενθυμίζει τη δήλωση του Τσώρτσιλ πως η Κρήτη θα υπερασπιστεί μέχρι τέλους, κάνοντας λόγο για μία νέα καταστροφή, όπως στη Δουνκέρκη[878]. Ένα εξαιρετικού ενδιαφέροντος απόσπασμα αποτελεί το εξής: *«Όπως στη Δουνκέρκη και πιο πρόσφατα στο λιμάνι του Πειραιά, έτσι και τα λιμάνια της Κρήτης παρέχουν μία ξεκάθαρη εικόνα των «ένδοξων» βρετανικών υποχωρήσεων. Εγκατέλειψαν τις θέσεις τους και παράτησαν ολόκληρο το πολεμικό υλικό. Μόνο αυτή τη φορά, δεν κατάφεραν οι Βρετανοί να προστατεύσουν ένα λιμάνι. Με συνεχείς επιθέσεις, η Πολεμική Αεροπορία βομβάρδισε τα πλοία, που μετέφεραν τα βρετανικά στρατεύματα που είχαν τραπεί σε φυγή στην Αλεξάνδρεια. Έλληνες κρατούμενοι ανέφεραν ότι πριν την κατάληψη της πόλης Κάντια, είχε ξεσπάσει μία διαμάχη μεταξύ των Βρετανών, καθώς τα πλοία δεν επαρκούσαν. Πολλά από τα πλοία με τους δραπέτες Βρετανούς είχαν ήδη ανατραπεί και βυθιστεί κοντά στην ακτή»*[879].

[874] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 129
[875] Πρόκειται για λανθασμένη μεταφορά του ονόματος της εφημερίδας. Η σωστή ονομασία είναι *Tokyo Asahi Shimbun*.
[876] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.865
[877] Εφ. *Berliner Morgenpost,* 31/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 130; Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 01/06/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 126
[878] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 31/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.862
[879] Εφ. *Berliner Morgenpost,* 03/06/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 132

Στα πρωτοσέλιδα του ναζιστικού τύπου της 3ης Ιουνίου δημοσιεύεται υπό τον τίτλο *«Δεν υπάρχουν νήσοι απόρθητοι»* η ημερήσια διαταγή του στρατάρχη του Ράιχ Γκαίρινγκ *«Πολεμιστές της Κρήτης, Σύντροφοι. Μία ένδοξος και νικηφόρος ενέργεια του νεαρού μας στρατού συνετελέσθη. [..] Πλήρης χαράς και υπερηφάνειας θα μπορέσω να αναγγείλω στον Φύρερ ότι οι διαταγές του εξετελέσθησαν. Ενώπιον ολόκληρου του κόσμου αποδείξατε την αλήθεια των λόγων του Φύρερ. Δεν υπάρχουν πλέον νήσοι απόρθητοι. Εγώ γνώριζα εκ των προτέρων, ότι η αεροπορία μου, η οποία δοκιμάστηκε στις σκληρότερες και πλήρεις ηρωισμού μάχες, δεν γνωρίζει παρά μόνο τη νίκη. Κατ' αυτόν τον τρόπον η πρώτη και τολμηρή αυτή επιχείρηση στη θάλασσαν, συνέτριψε τον εχθρόν εντός λίγων ημερών, ως χείμαρρος πάλι. Σχηματισμοί ιταλικής αεροπορίας και ιταλικά στρατεύματα συνετέλεσαν αποτελεσματικά στην επιτυχία των ενεργειών αυτών. Αλεξιπτωτιστές, με άφθαστο ηρωισμό, χωρίς καμία βοήθεια, νικήσατε έναν εχθρό υπέρτερο από αριθμητικής και υλικής άποψης, με επίμονες και ηρωικές μάχες. [..] Ο καθένας από σας επέδειξε θάρρος περισσότερο από εξαιρετικό και αντοχή υπερβαίνουσαν την ανθρώπινη δύναμη, παρά τον φλέγοντα ήλιον και τους απρόσιτους βράχους. Αντλήσατε τις δυνάμεις σας από το πνεύμα του Εθνικοσοσιαλισμού, με το οποίον είστε εμποτισμένοι, από την σκέψη προς την ασφαλή νίκη, βοηθούμενοι από τους συντρόφους σας εις τους αιθέρες, οι οποίοι εξεδίωξαν από τον ουρανό τους εχθρούς και οι οποίοι αδιαλείπτως έφεραν από ώρα σε ώρα ενισχύσεις με μεταγωγικά αεροπλάνα. Υπό το πνεύμα των νικητών της Κρήτης ας φωνάξουμε: Προς τα εμπρός! Ζήτω ο Φύρερ!»*[880]. Με εγκωμιαστικό ύφος και αίσθημα υπερηφάνειας ανακοινώνεται η πλήρης κατάληψη της νήσου κάνοντας νύξη στη μη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της Κρήτης από τη Βρετανία. Στη διαταγή του Γκαίρινγκ διαφαίνεται η επίκληση στον πατριωτισμό υπογραμμίζοντας τη σημασία του έθνους και των δεσμών με αυτό, ιδιαίτερα με τη χρήση α΄ πληθυντικού προσώπου, το οποίο απευθύνεται άμεσα στον αποδέκτη και τείνει να τον συγκινεί προσωπικά προκαλώντας την υποβολή ασύγκριτα πιο εύκολα. Ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν υποτιμά τον εχθρό αντ' αυτού τον χαρακτηρίζει *«υπέρτερο από αριθμητικής και υλικής άποψης»* ώστε να τονίσει την επιτυχία της επιχείρησης και τη δυναμική των γερμανικών δυνάμεων. Παρατηρείται ακόμη το φαινόμενο της προσωπολατρίας με τη θεοποίηση του Φύρερ, ως χαρισματικού ηγέτη, ενώ ακόμη η

[880] Εφ. *General Anzeiger*, 03/06/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17076; Εφ. *Berliner Morgenpost*, 03/06/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 132; Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 03/06/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 128; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 03/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.864

συνθηματολογία είναι ευκολομνημόνευτες φράσεις, οι οποίες φανατίζουν τον λαό και εντυπώνουν το επιθυμητό μήνυμα στο υποσυνείδητο του αναγνώστη.

Η *General Anzeiger* δημοσιεύει μία φωτογραφία[881] του καταδρομικού HMS York, το οποίο καταστράφηκε στην Κρήτη, στην οποία σχολιάζεται *«Το Βρετανικό Ναυτικό δεν μπορούσε πλέον να κρύψει τις τεράστιες ναυτικές απώλειες στην ανατολική Μεσόγειο, μετά την νικηφόρα παρέλαση των γερμανικών στρατευμάτων στην Κρήτη. Σύμφωνα με παλιές τακτικές, ο Τσώρτσιλ δεν μπορεί πια να κρύψει τις απώλειες, παρά να τις παραδεχτεί μία προς μία. Το μεγάλο καταδρομικό «York» βάρους 8.250 τόνων, που φαίνεται στις λήψεις μας, είχε δηλωθεί αρχικά ως αγνοούμενο από το Λονδίνο. [..]Το παράδειγμα του «York» αποκαλύπτει και πάλι τις δόλιες μεθόδους των Βρετανών στη δημοσίευση των απωλειών και είναι παράλληλα και μία νέα επιβεβαίωση για το γερμανικό επιτελείο της Βέρμαχτ , το οποίο αναφέρει τις στρατιωτικές επιτυχίες μόνο αν είναι επιβεβαιωμένες»*[882]. Η εφημερίδα κατηγορεί ξανά τον Βρετανό πρωθυπουργό για ψευδολογίες και απόκρυψη των απωλειών. Κατά τη μαρτυρία του Γερμανού Χέιντε (Baron von der Heydte) αυτόπτου μάρτυρα, όλα έμοιαζαν με πυρκαγιά στον κόλπο της Σούδας με τα πυρά του HMS York και την γερμανική αεροπορία να του επιτίθεται[883]. Έπεται η είδηση με τίτλο *«Το νησί της Κρήτης ελεύθερο από τους εχθρούς - Καταλήφθηκε και η τελευταία στρατιωτική βάση των Βρετανών - Εχθρικό αντιτορπιλικό βυθίστηκε στην ανατολική Μεσόγειο»*, όπου βάσει του Γενικού Επιτελείου της Βέρμαχτ ανακοινώνεται πως ο αγώνας στην Κρήτη τελείωσε, ελευθερώνοντας το νησί από τον «εχθρό». Σημειώνεται ακόμη πως *«Τα ορεινά στρατεύματα πολέμησαν ενάντια στην τελευταία αντίσταση των Βρετανών στην ορεινή περιοχή βόρεια από τα Σφακιά, κρατώντας άλλους 3.000 Βρετανούς αιχμάλωτους».* Ομοίως στην *Berliner Morgenpost*, η οποία δημοσιεύει επιπλέον ένα άρθρο με τίτλο *«Το Λονδίνο υποβιβάζει τη σημασία της Κρήτης - Από την ελεύθερη πλέον Κρήτη καταδιώκει η Γερμανική Πολεμική Αεροπορία το στόλο της Αγγλίας!»*. Κατά την εφημερίδα αμφισβητείται ο αριθμός των 15.000 Βρετανών διαφυγόντων από την Κρήτη υποστηρίζοντας πως θα αποδειχθεί εν καιρώ. Ωστόσο δεν παραλείπει να ειρωνευτεί αυτή την υποχώρηση με τη φράση *«Στις οπισθοχωρήσεις, εξάλλου, οι Άγγλοι κατέχουν την πρωτιά».* Πέρα από αυτά τονίζονται οι μάταιες προσπάθειες της Βρετανίας να υπονομεύσουν τη σημασία της κατάκτησης της νήσου παρουσιάζοντάς την ως ασήμαντη απώλεια. Επιπλέον η εφημερίδα αντικρούει τις δικαιολογίες

[881] Παράρτημα Α΄: Εικ. 10
[882] Εφ. *General Anzeiger*, 03/06/1941, έτος 53ο , αρ. φ. 17076
[883] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 197.

της Βρετανίας για την ήττα τους. Πρώτη δικαιολογία η αριθμητική υπεροχή των γερμανικών δυνάμεων αλλά και του καλύτερου εξοπλισμού τους, όπως υποστηρίζει ο Αυστραλός Υπουργός Πολέμου Σπέντερ. Ως αντίλογο η εφημερίδα γράφει πως ο «εχθρός» βρισκόταν ήδη από τον Νοέμβριο στην Κρήτη υπαινίσσοντας για ποιον λόγο δεν φρόντισε να οχυρωθεί. Ως δεύτερη δικαιολογία εξ ενός των Βρετανών αξιωματούχων προβάλλονται οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες, παραβλέποντας όμως ότι θα ήταν εξίσου αποτρεπτικές και για την γερμανική πλευρά. Ενδιαφέρον προκαλεί το ρεπορτάζ σχετικά με την καταγραφή των γερμανικών επιθέσεων από Βρετανούς ανταποκριτές, όπως του Έντουαρντ Ουόρντ, ο οποίος από τα Χανιά περιέγραψε τις επιθέσεις ως εξής: *«Γερμανικά αεροσκάφη παντός τύπου είχαν κατακλύσει τον ουρανό. Αρχικά ρίχτηκαν βόμβες και αμέσως μετά αλεξιπτωτιστές πήδηξαν από τα αεροσκάφη, πριν προλάβει να αντιδράσει η άμυνα των αντιπάλων. Γρήγορα προσγειώθηκαν στο έδαφος, οπού η μάχη συνεχίστηκε με τη χρήση πολυβόλων όπλων. [..] Η ρήξη βομβών πραγματοποιούταν με εντυπωσιακή ακρίβεια και ο στρατιωτικός τους σκοπός ήταν τόσο συγκεκριμένος, ώστε ακόμα και ο άμαχος πληθυσμός ένιωθε κατά κάποιο τρόπο ασφάλεια».* Η εφημερίδα του Βερολίνου δεν παραλείπει να επισημάνει τη συμμετοχή των Ιταλών. Υπό τον τίτλο *«Πλεονεκτικές οι θέσεις των δυνάμεων του Άξονα για τη μάχη στη Μεσόγειο - Τα συγχαρητήρια των Ιταλών για τη νίκη στην Κρήτη»* γράφεται πως με την κατάκτηση της Κρήτης οι δυνάμεις του Άξονα εξασφάλισαν την απόλυτη κυριαρχία στη Μεσόγειο. Το κατόρθωμα αυτό οφείλεται βέβαια και στις ιταλικές δυνάμεις, οι οποίες ενίσχυσαν τον αγώνα της Γερμανίες τόσο με ναυτικές όσο και εναέριες δυνάμεις. Σε άρθρο αναφορικά με τις προσπάθειες απόδρασης των Βρετανών αναφέρει πως τα γερμανικά στρατεύματα στη νότια ακτή της Κρήτης έγιναν μάρτυρες δραματικών σκηνών κατά την προσπάθεια των στρατιωτών της Βρετανικής Κοινοπολιτείας να διαφύγουν[884]. Με τίτλο *«Οι συνέπειες της νίκης στην Κρήτη - Μεγάλη αναταραχή στην Ανατολή»* αναφέρεται πως σε όλες της χώρες της Μέσης Ανατολής η βρετανική καταστροφή στην Κρήτη αποτελεί το θέμα συζήτησης της ημέρας. Σημειώνεται πως κανένα άλλο πολεμικό γεγονός δεν έχει προκαλέσει τόσο ενθουσιασμό στον αραβικό κόσμο, όπως η ήττα του Βρετανικού Στόλου και *«η ολοφάνερη ανικανότητα»* της Βασιλικής Πολεμικής Αεροπορίας. Πέρα από αυτά τονίζεται η συμβολή της Γερμανικής Πολεμικής Αεροπορίας στη νίκη της Κρήτης αποδεικνύοντας την κυριαρχία των γερμανικών δυνάμεων στον αέρα. Σύμφωνα με την *New York Times*, όπως παρατίθεται στο άρθρο αυτό, η κατάκτηση

[884] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 03/06/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 128

της Κρήτης από τους Γερμανούς σημαίνει μία επικίνδυνη απειλή για τη διώρυγα του Σουέζ, όπως και για το σύνολο των θέσεων της Βρετανίας στη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Επιπλέον σε ένα ακόμη άρθρο με τίτλο *«Ελεύθερη η Κρήτη από τους εχθρούς - Η νέα τρομερή ήττα των Βρετανών»* παρατίθενται αρχικά οι επίσημες ανακοινώσεις των πρώτων ημερών της Μάχης του Τσώρτσιλ, του Πρώτου Λόρδου του ναυαρχείου Αλεξάντερ και του Φράιμπεργκ, οι οποίοι δήλωναν πως αναμφίβολα η Κρήτη θα μείνει στην κατοχή των Συμμαχικών δυνάμεων. Η εφημερίδα χρησιμοποιώντας ντοκουμέντα του ίδιου του αντιπάλου επικαλείται και υπενθυμίζει τις δηλώσεις αυτές προκειμένου να αποδείξει πως *«είπαν μεγάλες κουβέντες και ως εκ τούτου γελοιοποιήθηκαν τόσο πολύ, όπως ποτέ άλλοτε»,* επισημαίνοντας με αυτό τον τρόπο τις αντιφάσεις και τις ασυνέπειες των λόγων τους. Η *Hamburger Anzeiger* συνεχίζει χαρακτηρίζοντας τη Μάχη της Κρήτης ως *«μία από τις μεγαλύτερες στρατιωτικές επαναστάσεις στην παγκόσμια ιστορία»*. Υπό τον τίτλο *«Η μάχη στην Κρήτη ολοκληρώθηκε»* γράφεται: *«Ο αγώνας για την Κρήτη έχει τελειώσει. Όλο το νησί είναι απαλλαγμένο από τον εχθρό. Τα γερμανικά στρατεύματα κατέλαβαν χθες την τελευταία βάση των Βρετανών, το λιμάνι των Σφακίων. Ορειβατικά στρατεύματα πολέμησαν την τελευταία βρετανική αντίσταση στην ορεινή περιοχή βόρεια των Σφακίων, φέρνοντας άλλους 3.000 φυλακισμένους. Η Γερμανική Πολεμική Αεροπορία υποστήριξε αποτελεσματικά αυτές τις τελευταίες εκκαθαρίσεις. [..] Στην Κρήτη ο καθαρισμός του νότιου τμήματος του νησιού από τα απομεινάρια των βρετανικών και ελληνικών στρατευμάτων προχωράει καλά. Μέχρι στιγμής έχουν συλληφθεί περίπου 10.000 Βρετανοί και Έλληνες»*[885]. Στις 4 Ιουνίου στο πρωτοσέλιδο[886] της *General Anzeiger* με τίτλο *«Η Μεγάλη Βρετανία υπέστη τη χειρότερη ήττα της - Έντονη αναταραχή στο Λονδίνο για την απώλεια της Κρήτης - Έλλειψη προνοητικότητας»* παρατίθεται ένα απόσπασμα από άρθρο των *Times* αγνώστου ανταποκριτή στα αυστραλιανά στρατεύματα στο Κάιρο, ο οποίος εξηγεί πως κατά την άποψη του η Κρήτη δεν χάθηκε τον Μάιο, αλλά τον Νοέμβριο του περασμένου έτους καθώς η βρετανική πλευρά δεν είχε μόνο έλλειψη αεροσκαφών, αλλά κυρίως έλλειψη προνοητικότητας. Επιπλέον γράφεται πως οι Βρετανοί αναρωτιούνται, σύμφωνα με τον ανταποκριτή της σουηδικής εφημερίδας *Nya Dagligt Allehanda*, γιατί το Μάλεμε, το Ρέθυμνο και το Ηράκλειο δεν είχαν από την αρχή καλύτερη προστασία, γιατί υπήρχε έλλειψη πυροβόλων όπλων και γιατί υπήρχαν μόνο «ελαφριά» πυροβόλα. Με αυτά τα ερωτήματα

[885] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 03/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.864
[886] Εφ. *General Anzeiger*, 04/06/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17077

στόχος είναι να προκαλέσει η εφημερίδα αμφιβολίες για τον αντίπαλο δυσφημίζοντάς τον παράλληλα για τις αποφάσεις του. Κατόπιν παρατίθεται η ανακοίνωση του Γερμανού αρχιστράτηγου Μπράουχιτς (Oberbefehlshaber des Heeres Walther von Brauchitsch) προς τα γερμανικά στρατεύματα της Κρήτης: *«Στρατιώτες! Η Κρήτη βρίσκεται σταθερά υπό γερμανική κυριαρχία. Τα ορεινά στρατεύματα, η οπισθοφυλακή και οι στρατιώτες των άλλων μονάδων έχουν κατακτήσει από κοινού με τους συντρόφους της Πολεμικής Αεροπορίας αυτή τη σημαντική στρατιωτική βάση του εχθρού σε σύντομο χρονικό διάστημα. Σε ασυνήθιστα δύσκολες καιρικές και εδαφικές συνθήκες, το αγωνιστικό σας πνεύμα, η γενναιότητα και η ανωτερότητα σας αποδείχτηκε στο έπακρο μέσα από τις δύσκολες μάχες και τις επίπονες προσπάθειες. Όλη η θάλασσα είναι περήφανη για τους μαχητές της Κρήτης! Σας ευχαριστώ και ξέρω ότι θα συνεχίσετε να εκτελείτε το καθήκον ακολουθώντας την εντολή του ηγέτη σας»*[887]. Στη δήλωση αυτή καθίσταται εμφανής η επαναληπτικότητα του εγκωμιαστικού-επαινετικού ύφους. Κινητοποιεί σε ένα κλίμα ομαδικότητας και συνεργασίας τα βαθύτερα ένστικτα των αναγνωστών προκαλώντας έντονη συναισθηματική φόρτιση με επίκληση στο συναίσθημα ενώ ταυτόχρονα τονίζεται η μαζικότητα σε μία προσπάθεια επίδειξης πως η συγκεκριμένη ανακοίνωση τυγχάνει αποδοχής όλων. Στο πρωτοσέλιδο[888] της *Illustrierte Kronen Zeitung* με έντονα γράμματα δημοσιεύεται ο τίτλος *«Το νησί της Αγγλίας εναντίον των νέων γερμανικών τακτικών επίθεσης».* Συναντώνται εδώ αναφορές εφημερίδων από την Ιαπωνία και την Αμερική προσδίδοντας μία παγκόσμια απήχηση των γεγονότων της Μάχης της Κρήτης. Αναδημοσίευση από την ιαπωνική *Mijak Shimbun* κάνει λόγο για καταστροφική ήττα των Βρετανών. Ακολούθως παρατίθενται αποσπάσματα από τη *New York Sun*, η οποία αναφέρει πως οι Βρετανοί είχαν κάθε πλεονέκτημα για τον έλεγχο της θάλασσας αλλά και πλεονέκτημα χρόνου για την προετοιμασία ισχυρής άμυνας. Όμως, όπως γράφεται, *«Οι Γερμανοί είχαν αποδείξει ότι η κατοχή του αέρα οδηγεί σε νίκες. Όσο οι Γερμανοί διατηρούν αυτόν τον κανόνα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θα συνεχίσουν να κερδίζουν τις μάχες τους».*

Έμφαση δίνεται επίσης στην εικόνα των Βρετανών στρατιωτών, οι οποίοι κατέφθαναν στην Αίγυπτο. Στο πρωτοσέλιδο[889] της *Hamburger Anzeiger* κυκλοφορεί ο τίτλος *«Το τέλος του βρετανικού στρατιωτικού σώματος στην Κρήτη - Δραματικές καταθέσεις*

[887] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 04/06/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 133; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.865; [887] Εφ. *General Anzeiger*, 04/06/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17077
[888] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.865
[889] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 129

μαρτύρων για τη φυγή των Βρετανών στην Αίγυπτο». Τα βρετανικά πλοία πλήττονταν άμεσα μόλις πλησίαζαν στην ακτή *«από μία αδιάκοπη βροχή βομβών»* είτε από τα Στούκας είτε από μικρότερα αεροσκάφη. Βάσει των μαρτυριών Αμερικανών οι στολές των Βρετανών στρατιωτών ήταν σε απερίγραπτη κατάσταση, καλυμμένες με αίμα και σκισμένες, ενώ εκείνοι περπατούσαν ξυπόλητοι με ακάλυπτες πληγές. Σημειώνεται πως: *«Δεν είχαν χρόνο να περιποιηθούν τις πληγές τους, καθώς η απόδρασή τους έγινε όσο δυνατόν πιο γρήγορα δεδομένης της μνησικακίας των εχθρών. Φυσικά, δεν έφεραν μαζί τους όπλα, τα είχαν αφήσει εδώ και καιρό. Μερικοί από αυτούς φορούσαν ακόμη πολιτικά ρούχα».* Παρακάτω παρατίθενται τα λόγια ενός δημοσιογράφου *«επρόκειτο για μία θλιβερή πομπή χτυπημένων στρατιωτών που βάδιζαν προς το μέρος μου. Δεν άκουσα κανένα Βρετανό να γελάει, να κάνει πλάκα, όπως συνήθιζαν να κάνουν. Όλοι ήταν ακόμα σοκαρισμένοι που είχαν ηττηθεί στις μάχες και η απόδραση τους είχε εμποδιστεί. Στις συνομιλίες τους με εμένα, δεν κράτησαν κρυφό, ότι τα γερμανικά στρατεύματα λειτουργούσαν άριστα και ότι η οργάνωσή τους ήταν άψογη μέχρι και την πιο μικρή λεπτομέρεια. Ακόμη και η τεχνική των γερμανικών όπλων ήταν η καλύτερη που έχω δει ποτέ, μου είπε ένας νεαρός Βρετανός πυροβολητής. Οι Γερμανοί είχαν φωτογραφήσει κάθε δική μας βάση πυροβόλων και είχαν ρίξει πλήθος Στούκας καταπάνω μας με σκοπό να διαλύσουν όλες τις βάσεις των πυροβολικών μας».* Η ναζιστική προπαγάνδα δημιουργεί μία εξαθλιωμένη εικόνα των Βρετανών στρατιωτών, οι οποίοι έχουν καταφέρει να διαφύγουν στην Αίγυπτο. Τους στιγματίζει με κάθε τρόπο. Χρησιμοποιούνται ως ντοκουμέντα οι μαρτυρίες Αμερικανών στρατιωτών, οι οποίοι όντας ουδέτεροι ακόμη στον πόλεμο, δεν μπορούν να αμφισβητηθούν. Εκτενής αναφορά γίνεται επιπλέον στους 8.000 Βρετανούς και 4.000 Έλληνες συλληφθέντες αιχμαλώτους καθώς και στην ανάκτηση πολυάριθμων αρμάτων μάχης, πυροβόλων, πυρομαχικών, ενδυμάτων και τροφίμων. Ένα ακόμη άρθρο με τίτλο *«Κουρελιασμένοι και ματωμένοι - Τα κατεστραμμένα στρατεύματα της Κρήτης προσγειώθηκαν στο Κάιρο»* βρίσκεται στο πρωτοσέλιδο βάσει του Αμερικανού ανταποκριτή Ρίτσαρντ Μακ Μίλαν (Richard Mac Miland) του πρακτορείου Ηνωμένου Τύπου, ο οποίος αναφέρει από το Κάιρο την άφιξη των πρώτων Βρετανών διαφυγόντων από την Κρήτη. Οι στρατιώτες, κατά τα λεγόμενά του, είναι ξυπόλυτοι, φορούν κουρέλια και αιμορραγούν φέροντας βρώμικους επιδέσμους, μεταδίδοντας με αυτό τον τρόπο μία εξαθλιωμένη εικόνα των Βρετανών[890].

[890] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 04/06/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 133; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.865

Δημοσιεύεται ακόμη μία φωτογραφία[891] με δυο αιχμαλώτους Βρετανούς στρατιώτες να μεταφέρουν έναν τραυματισμένο σε γερμανική μονάδα περίθαλψης. Η προπαγανδιστική εφημερίδα στοχεύει να δείξει πως η Γερμανία επιτρέπει και αναλαμβάνει την περίθαλψη των αιχμαλώτων τους σε αντίθεση με τον αντίπαλο.

Έπειτα παρατίθεται η αναφορά για την επίθεση στην Κρήτη Αυστραλού υπολοχαγού, ο οποίος κατέφυγε στην Αίγυπτο για να σωθεί. Σύμφωνα με την αναφορά οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές ήταν *«εξαιρετικά καλοί»*, καθώς έπεφταν από τα αεροπλάνα σε μία σχεδόν αδιάσπαστη γραμμή ρίχνοντας με το ένα χέρι τις χειροβομβίδες και με το άλλο πυροβολούσαν. Από την άλλη πλευρά Βρετανοί στρατιώτες μαρτυρούν πως δεν είχαν δει ούτε ένα βρετανικό αεροπλάνο για αρκετές ημέρες υποστηρίζοντας πως πάνω από πενήντα γερμανικά αεροσκάφη ήταν ταυτόχρονα στον εναέριο χώρο. Στην έκτη σελίδα δημοσιεύεται μία ακόμη φωτογραφία[892] με τη λεζάντα *«Στην πτήση για την Κρήτη. Μία ματιά μέσα στο μεταγωγικό αεροπλάνο, το οποίο φέρνει τους αλπινιστές στην Κρήτη».* Οι οκτώ απεικονιζόμενοι αλπινιστές (Gebirgsjäger) παρουσιάζονται άλλοι χαμογελαστοί με καλή διάθεση και άλλοι να γελούν, προβάλλοντας το αίσθημα της σιγουριάς και της πίστης στη νίκη[893]. Στη συνέχεια κυκλοφορεί ο τίτλος *«Οι αποδιοπομπαίοι τράγοι στον τροχό της αυτοκρατορίας».* Το εν λόγω άρθρο κατηγορεί τον Τσώρτσιλ για προσπάθεια εύρεσης εξιλαστήριων θυμάτων με σκοπό να καθησυχάσει τον βρετανικό λαό και να αποποιηθεί της ευθύνης του[894]. Συγκεκριμένα υποστηρίζεται πως ο Βρετανός πρωθυπουργός κατηγορεί την αρχηγία της Βασιλικής Πολεμικής Αεροπορίας στη Μέση Ανατολή για ανεπάρκεια άμυνας στον αέρα. Κατά την εφημερίδα οι συνθήκες της ήττας στην Κρήτη ήταν τέτοιες, όπου η σιωπή ήταν καλύτερη από τα λόγια. Η *Le Matin* στο πρωτοσέλιδο[895] βάσει ανταπόκρισης από τη Νέα Υόρκη συζητείται ξανά πως ο Βρετανός πρωθυπουργός αναζητά αποδιοπομπαίους τράγους, πιθανώς τον αρχηγό της RAF στην Εγγύς Ανατολή Λόνγκμορ, ο οποίος απομακρύνθηκε από τη θέση του τρεις ώρες μετά την οριστική εγκατάλειψη της Κρήτης από τις βρετανικές δυνάμεις. Σε επόμενο άρθρο ωστόσο πάλι από τη Νέα Υόρκη, ως εξιλαστήριο θύμα του Τσώρτσιλ χαρακτηρίζεται ο Υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας Ίντεν, ο οποίος κατά την επιστροφή του από πολλά ταξίδια στην Εγγύς Ανατολή έκανε πάντα αισιόδοξες δηλώσεις. Στο στόχαστρο αιχμηρών

[891] Παράρτημα Α΄: Εικ. 14
[892] Παράρτημα Α΄: Εικ. 15
[893] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.865
[894] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.865
[895] Εφ. *Le Matin,* 05/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.880

επιθέσεων κατονομάζεται και ο αρχηγός του Αυτοκρατορικού Γενικού Επιτελείου σερ Τζον Ντιλ (Chief of the Imperial General Staff Sir John Dill). Η *New York Post* φέρνει στο επίκεντρο της προσοχής τον Βρετανό πρωθυπουργό, ο όποιος καλείται να απαντήσεις στις κριτικές που δέχεται για την έκβαση της Μάχης δηλώνοντας ότι αρχικά η Μάχη της Κρήτης άξιζε τον αγώνα σημειώνοντας σημαντικό ρόλο στην άμυνα στο Δέλτα του Νείλου. Παρακάτω ανέλαβε την πλήρη ευθύνη για την επιχείρηση στη νήσο[896]. Ωστόσο μετά την απώλεια της νήσου γράφεται, ότι ο Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων την ευθύνη για την απόσυρση της RAF απέδωσε στο Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας (Air Officer Commanding-in-Chief: AOC. in C) της Μέσης Ανατολής, το οποίο έδρασε κατόπιν συμβουλής του Φράιμπεργκ[897]. Εντούτοις ο Λάμπσον στις 27 Μαΐου τηλεγράφησε προς το Υπουργείο Εξωτερικών αναφέροντας ότι το Κάιρο είναι ήδη γεμάτο με στρατιώτες και πολίτες εκτοπισμένους από την Ελλάδα και την Κρήτη, θέτοντας ορισμένα καίρια ερωτήματα σχετικά με το γιατί δεν διέθεταν ποτέ επαρκή αεροδρόμια στην Κρήτη και γιατί οι άνδρες τους αναγκάζονται να πολεμούν ενάντια σε έναν ουρανό γεμάτο με γερμανικά αεροπλάνα διαθέτοντας στην καλύτερη περίπτωση ελάχιστη υποστήριξη από αέρος ή και καθόλου[898].

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί το περιοδικό *Berliner Illustrierte Zeitung* του Βερολίνου, το οποίο δημοσιεύεται σε δύο τεύχη με μία απολογιστική οπτική και παρουσιάζει τα γεγονότα στην Κρήτη κυρίως μέσα από φωτογραφίες. Στις 12 Ιουνίου το πρωτοσέλιδο[899] γράφει *«Από το Στούκα στο έδαφος της Κρήτης»* απεικονίζοντας Γερμανούς αλεξιπτωτιστές να παραλαμβάνουν μερικά λεπτά μετά την προσγείωσή τους τη μοτοσικλέτα από τους συντρόφους τους[900], οι οποίοι βρίσκονται σε έναν πικρό αγώνα στην Κρήτη. Το ρεπορτάζ έχει τίτλο *«Κρήτη. Για πρώτη φορά στην ιστορία: Ένα νησί κατακτάται από εναέριο στρατό»* παραθέτοντας πλούσιο φωτογραφικό υλικό[901]. Η πρώτη φωτογραφία απεικονίζει Γερμανούς στρατιώτες αμέσως μετά την προσγείωση *«να σαρώνουν σε άγνωστο έδαφος τον εχθρό»*, κατά τη λεζάντα, όπου συγκεντρώνονται ανάμεσα σε πέτρινα τείχη. Έπειτα απεικονίζεται το πρωινό της 20ης Μαΐου, όπου μεταγωγικά αεροπλάνα μετέφεραν συνεχώς νέους λόχους στη νήσο. Στα δεξιά προβάλλεται η πρώτη ανάπαυλα των Γερμανών στρατιωτών αφού έχουν λάβει τον

[896] Εφ. *New York Post*, 06/06/1941, vol. 140, αρ. φ. 201
[897] CHAR 9/147A-B. Image 49.
[898] FO 954/11A/65. Telegram NO. 1549
[899] Εφ. *Berliner Illustrierte Zeitung*, 12/06/1941, έτος 50ο, αρ. φ. 24
[900] Παράρτημα Α΄: Εικ. 1
[901] Παράρτημα Α΄: Εικ. 2

εξοπλισμό τους, ο οποίος έπεφτε επίσης με αλεξίπτωτα. Ενδιαφέρουσα είναι και η επόμενη φωτογραφία, η οποία δείχνει Γερμανούς αλεξιπτωτιστές να φορούν σωσίβια γιλέκα πριν από την πτήση προς την Κρήτη ενώ παρακάτω γράφεται στην λεζάντα της ακόλουθης φωτογραφίας, ότι βαριά όπλα καταφθάνουν από τη θάλασσα, όπως το συγκεκριμένο, το οποίο βρίσκεται στη σκιά ενός δέντρου σε θέση όπου ασφαλίζει τους δρόμους ενάντια σε πιθανή επίθεση. Στις 19 Ιουνίου το πρωτοσέλιδο[902] απεικονίζει δύο Γερμανούς αλεξιπτωτιστές[903], οι οποίοι, όπως σημειώνεται, αποκόπηκαν από τις λοιπές γερμανικές μονάδες, που δρούσαν στην Κρήτη, και βρέθηκαν για εννέα ημέρες, από τις 20 έως τις 29 Μαΐου στην εγκαταλελειμμένη πόλη του Ηρακλείου, όπου συνάντησαν μόνον μία γάτα. Στο ρεπορτάζ στις μεσαίες σελίδες γράφεται, ότι τα Στούκας και τα μαχητικά αεροπλάνα διεξήγαγαν μία καλή μάχη, δημοσιεύοντας μία αντίστοιχη φωτογραφία[904]. Η εντολή της 20ης Μαΐου έγραφε ότι ο αεροδιάδρομος και η πόλη του Ηρακλείου πρέπει να καταληφθούν, καθώς στην πόλη των 42.000 κατοίκων έχουν παρεισφρήσει δυνατές βρετανικές και ελληνικές μονάδες. Ακολουθεί η φωτογραφία ενός χαμογελαστού αλεξιπτωτιστή με την λεζάντα *«Στα πρόσωπα των ανδρών που βρίσκονται στον θάλαμο των αεροπλάνων μιλά η ηρεμία και η ψυχραιμία. Γνωρίζουν την δύσκολή αποστολή τους – αλλά κανένας δεν αμφιβάλλει για την νίκη».* Ακόμα μία φωτογραφία παρουσιάζει έναν αλεξιπτωτιστή λίγα δευτερόλεπτα πριν την προσγείωση. Στη συνέχεια δημοσιεύονται δύο μεγαλύτερες φωτογραφίες[905]. Η πρώτη απεικονίζει αλεξιπτωτιστές να έχουν προσγειωθεί και άλλους ακόμη να αιωρούνται. Η δεύτερη με τίτλο *«Η πρώτη αντίσταση έσπασε, τώρα ακολουθεί αμέσως ο επόμενος στόχος»* προβάλλει μία μονάδα αλεξιπτωτιστών, οι οποίοι *«μετά από έναν σύντομο αγώνα χάριν της άριστης εκπαίδευσής τους κατέλαβαν ήδη την πρώτη ημέρα τις κορυφογραμμές γύρω από την πόλη του Ηρακλείου με το εχθρικό πυροβολικό να τους επιτίθεται κάθε νύχτα, χωρίς όμως να μπορεί να τους απομακρύνει. Τα τρόφιμα, η αναπλήρωση πυρομαχικών, το υλικό υγιεινής – όλα έπρεπε να ρίχνονται από τα έμπιστα Στούκας για εννέα ημέρες».* Στην επόμενη σελίδα[906] απεικονίζονται στην πρώτη φωτογραφία ο διοικητής Μπρόγιερ με Γερμανούς στρατιώτες σε στιγμή ανάπαυλας, ο οποίος κατά τη λεζάντα παρασημοφορήθηκε με τον Σταυρό των Ιπποτών του Σιδηρού Στρατού για τη δράση του στην εκστρατεία της Δύσης. Στα δεξιά απεικονίζεται μία κατεστραμμένη γειτονιά

[902] Εφ. *Berliner Illustrierte Zeitung,* 19/06/1941, έτος 50ο, αρ. φ. 25
[903] Παράρτημα Α΄: Εικ. 3
[904] Παράρτημα Α΄: Εικ. 4
[905] Παράρτημα Α΄: Εικ. 5
[906] Παράρτημα Α΄: Εικ. 6

του Ηρακλείου με τίτλο *«Η Λούφτβαφε βοήθησε τους αλεξιπτωτιστές»* αναφέροντας στη λεζάντα ότι την όγδοη ημέρα επιτέθηκε με δυνατές ενώσεις στον αεροδιάδρομο και την πόλη. Το ίδιο απόγευμα, όπως γράφεται, οι αλεξιπτωτιστές έλαβαν την εντολή, να καταλάβουν με έφοδο την πόλη έως τις 29 Μαΐου. Εκτός αυτών, η επόμενη φωτογραφία απεικονίζει τον στρατηγό Στούντεντ να επισκέπτεται τραυματισμένους αλεξιπτωτιστές σε στρατιωτικό νοσοκομείο, οι οποίοι έδρασαν στην «επέμβαση» στην Ολλανδία. Τέλος, στην επόμενη φωτογραφία με τίτλο *«Μετά από εννέα ημέρες αγώνα: Το Ηράκλειο συνθηκολόγησε»* απεικονίζει τον δήμαρχο Ηρακλείου, κατά την λεζάντα, την στιγμή της διαπραγμάτευσης της παράδοσης της πόλης. Γράφεται ότι: *«Όταν στις 29 Μαΐου οι πρώτες περίπολοι αναγνώρισης έπληξαν τον αεροδιάδρομο, δεν υπήρχε πια ούτε ένας Άγγλος να δει κανείς».*

Στον ελλαδικό Τύπο στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[907] στην *Ακρόπολις* γράφεται βάσει πρακτορείου Τρανσόσεαν πως μετά την εκτόπιση του εχθρού συνελήφθησαν πολλές εκατοντάδες Βρετανοί αιχμάλωτοι ενώ κατακτήθηκε ακόμη μεγάλη ποσότητα πολεμικού υλικού. Παρακάτω με τον υπότιτλο *«ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΗΤΤΑΝ»* το πρακτορείο Στέφανι από τη Ρώμη πληροφορεί πως ομάδες Βρετανών, Ελλήνων και Αυστραλών στρατιωτών περιπλανώνται ασύντακτοι κατά μήκος των παραλιών με την ελπίδα να διασωθούν από βρετανικά πλοία συνεχίζοντας πως: *«μερικαί ομάδες των φυγάδων αυτών επεβιβάσθησαν μερικών αλιευτικών πλοιαρίων ευρεθέντων εις τα ακτάς μέχρι της στιγμής όμως οι επιβάται ενός μόνον τοιούτου πλοιαρίου συνελέγησαν υπό αγγλικού πλοίου εις τα ανοικτά της νήσου. Οι περισυλλεγέντες ήσαν δέκα επτά Αυστραλοί στρατιώται και απεβιβάσθησαν εις Αίγυπτον».* Βάσει του ΗΓΠ ανακοινώνονται οι σφοδρές μάχες για την κατάληψη των Χανίων αναφέροντας τη σύλληψη πολυάριθμων βρετανικών μονάδων. Στη δεύτερη σελίδα κυριαρχεί ο τίτλος *«ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΑΠΕΣΥΡΘΗΣΑΝ ανατολικών του όρμου της Σούδας αφού υπέστησαν βαρείας απώλειας – Επιτυχείς βομβαρδισμοί αγγλικών ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΣΦΑΚΙΩΝ»*. Το άρθρο αναφέρεται στους βομβαρδισμούς στα Σφακιά δηλώνοντας τις βρετανικές απώλειες βάσει ΗΓΠ. Στην *Απογευματινή* με τίτλο *«Η ΜΕΓΑΛΗΤΕΡΑ ΗΤΤΑ»* γράφεται πως οι Βρετανοί ετοιμάζονται να εκκενώσουν ολοκληρωτικά την Κρήτη, τονίζοντας το γεγονός πως υποστηρίζαν προ ημερών πως *«η εκκαθάριση της νήσου αποτελεί ζήτημα ωρών»*. Κατά το απόσπασμα που ακολουθεί καθίσταται εμφανής η επίθεση κατά της Βρετανίας προβάλλοντας την αδυναμία της να οχυρώσει κατάλληλα τη νήσο: *«Οι Άγγλοι*

[907] Εφ. *Ακρόπολις*, 30/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4431

ενόμισαν ότι η κατάληψις της Κρήτης απετέλεσε δια την Μεγάλην Βρεττανίαν, μίαν από τας λαμπρότερας επιτυχίας της. Επί μήνας μακρούς, εφρόντισαν να οχυρώσουν τη νήσον. Απεβίβασαν σημαντικάς δυνάμεις στρατού και διέθεσαν δια τα έργα και δια τας οχυρώσεις μυριάδας εργατών. Ούτω η Κρήτη εθεωρείτο απρόσβλητος. Τι έγιναν όλαι αυταί αι οχυρώσεις; Τι έγιναν οι στόλοι και τα αεροδρόμια; [..] Η ήττα της Αγγλίας εις την Κρήτην, αποτελεί αναμφιβόλως, την πλέον χαρακτηριστικήν και την πλέον αποφασιστικήν ήτταν της»[908]. Τα ερωτήματα που θέτει η εφημερίδα αποτελούν ένα εγχείρημα να μετατρέψουν τον αναγνώστη σε συμμέτοχο στον προβληματισμό, μην αφήνοντας περιθώρια για εφησυχασμό, διατηρώντας τον σε εγρήγορση με αυξημένο το ενδιαφέρον του, προσδίδοντας παράλληλα αμεσότητα και παραστατικότητα στο λόγο. Ταυτόχρονα τονίζεται η οχύρωση της Κρήτης με σκοπό να ενισχυθεί η υπεροχή της Γερμανίας κατακτώντας μία θεωρητικά «απρόσβλητη» νήσο. Στο πρωτοσέλιδο[909] στην *Ακρόπολις* ο κεντρικός τίτλος είναι ο εξής *«ΑΠΕΒΗ ΑΠΕΛΠΙΣΤΙΚΗ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ - ΕΘΡΑΥΣΘΗ ΠΑΝΤΟΥ Η ΠΡΟΒΛΗΘΕΙΣΑ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ - ΚΑΙ ΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟΝ ΕΙΣ ΧΕΙΡΑΣ ΤΩΝ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΩΝ – Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ»*. Στην ενημέρωση αναφέρεται βάσει ΗΓΠ πως η κατάσταση των βρετανικών στρατευμάτων είναι *«τελείως απελπιστική λόγω της οριστικής νίκης των Γερμανών»*. Βρίσκονται διασκορπισμένα έχοντας σημειώσει σημαντική μείωση του αριθμού τους αναζητώντας τα πλοία, τα οποία πρόκειται να τους μεταφέρουν σε ασφαλές μέρος με ελάχιστες όμως ελπίδες διαφυγής, καθώς τα βρετανικά πολεμικά πλοία βυθίζονται αλλεπάλληλα στην Ανατολική Μεσόγειο από τις δυνάμεις του Άξονα. Περιλαμβάνεται επίσης το ανακοινωθέν του ιταλικού στρατηγείου κάνοντας λόγο για συλλήψεις εκατοντάδων αιχμαλώτων αλλά και πολλών λαφύρων, όπλων και πυρομαχικών. Στη δεύτερη σελίδα με τίτλο *«ΚΑΘΙΣΤΑΤΑΙ ΚΡΙΣΙΜΩΤΕΡΑ ΑΠΟ ΩΡΑΣ ΕΙΣ ΩΡΑΝ Η ΤΥΧΗ ΤΟΥ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ – ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΩΛΕΙΑΝ ΤΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΕΧΑΘΗ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΕΡΕΙΣΜΑ ΤΟΥ – Η ΕΚΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΜΑΧΩΝ ΕΚΡΙΘΗ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΞΟΝΟΣ»* περιγράφονται οι τελευταίες εξελίξεις στη νήσο ενώ το ρεπορτάζ ολοκληρώνεται με τα εξής: *«Ο αγγλικός στόλος της Μεσογείου είνε συμπιεσμένος εις το στενό τρίγωνον Αλεξανδρείας – Χάϊφας – Κύπρου και διώρυγος του Σουέζ. Η πτέρνα του Αχιλλέως της παγκοσμίου αγγλικής αυτοκρατορίας ευρίσκεται ήδη εις την ζώνην του κινδύνου*

[908] Εφ. *Απογευματινή*, 30/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2656
[909] Εφ. *Ακρόπολις*, 31/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4432

από το γερμανικόν αεροπορικόν όπλον». Στη συνέχεια με κεντρικό τίτλο *«ΤΡΟΜΕΡΟΝ ΤΟ ΘΕΑΜΑ ΤΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ»* το ΗΓΠ ανακοινώνει πως στις εγκαταλελειμμένες θέσεις βρίσκονται *«πολυάριθμα μυδραλλιοβόλλα, καραμπίναι, κιβώτια πυρομαχικών, όπλα με εφ' όπλου λόγχην και διάφορα άλλα αντικείμενα, μεταξύ των οποίων διακρίνονται κυρίως οι χαρακτηριστικοί πίλοι των Αυστραλών και των Νεοζηλανδών».* Τονίζεται ακόμη πως τα οχυρωματικά έργα έχουν καταστραφεί ενώ στα συντρίμμια βρέθηκαν εκατοντάδες πτώματα Βρετανών στρατιωτών. Για να τονιστεί η αξία του εγχειρήματος γράφεται πως *«το ισχυρότατον αυτό ορεινόν φρούριον, το οποίον εφαίνετο σχεδόν απόρθητον λόγω των ανωμαλιών του εδάφους και των φραγμών πυροβολικού, εκυριεύθη υπό των κυνηγών των Άλπεων και των Γερμανών αλεξιπτωτιστών, παρά τη λυσσώδη άμυναν των Βρεταννών και κατόπιν μάχης, η οποία διήρκεσε δέκα περίπου ώρας».* Ακολουθεί η ανακοίνωση του ιταλικού πρακτορείου Στέφανι κατά το οποίο η εξέλιξη της Μάχης της Κρήτης έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον της Ρώμης, αποτελώντας σημαντικό σταθμό σε έναν μεγαλειώδη αγώνα για την κυριαρχία στην Ανατολική Μεσόγειο. Συνεχίζει με την πεποίθηση πως *«Η Κρήτη όμως δεν αποτελεί σκοπόν αλλά μόνον ένα σταθμόν εις την γιγαντιώδη μάχης της ανατολικής Μεσογείου, επί της οποίας συγκεντρούται η προσοχή ολοοκλήρου του κόσμου. Και της μάχης αυτής ηγείται ο Άξων».* Στη δεύτερη σελίδα[910] στο *Ελεύθερον Βήμα* ο κεντρικός τίτλος είναι *«ΕΚΡΙΘΗ Η ΕΚΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΣΚΛΗΡΩΝ ΜΑΧΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΚΡΗΤΗΝ – ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΠΡΟΕΛΑΣΑΝΤΑ ΚΑΤΕΛΑΒΟΝ ΤΟΝ ΡΕΘΥΜΝΟΝ ΚΑΙ ΒΑΔΙΖΟΥΝ ΕΞ ΑΛΛΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΣΦΑΚΙΩΝ»,* ενώ ένα δεύτερο άρθρο τιτλοφορείται ως *«ΠΩΣ ΚΑΤΕΛΗΦΘΗ ΤΕΛΙΚΩΣ Η ΠΟΛΙΣ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ».* Στα άρθρα αυτά παρατηρούνται οι ίδιες ειδήσεις με παραποιημένη σειρά όπως στην *Ακρόπολις.* Σε κεντρικό σημείο διαβάζουμε το εξής άρθρο *«ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ Η ΚΑΤΑΔΙΩΞΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟΧΩΡΟΥΝΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ – 1500 ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟΝ – ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΦΘΗ Η ΑΝΩΦΕΛΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ».* Το άρθρο πληροφορεί βάσει πρακτορείου Τρανσόσεαν πως τα γερμανικά ορεινά στρατεύματα έχουν συντρίψει τη βρετανική αντίσταση στο Ρέθυμνο μετά από σκληρό αγώνα. Παράλληλα συνελλήφθησαν 1.500 Βρετανοί και Έλληνες αιχμάλωτοι κατακτώντας μεγάλες ποσότητες πολεμικού υλικού. Παρακάτω βάσει ΗΓΠ γράφεται πως οι Βρετανοί εγκατέλειψαν *«την ανώφελη αντίστασιν εναντίον των γερμανικών στρατευμάτων»* ομολογώντας πως είναι ευχαριστημένοι, διότι παρά την τρομερή καταστροφή κατάφεραν να

[910] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 31/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6793

διασωθούν. Το άρθρο προχωρά περιγράφοντας την πολεμική λεία των Γερμανών, όπως πολυβόλα και αυτοκίνητα γεμάτα πολεμοφόδια και τρόφιμα, ενώ παρακάτω διαβάζουμε τις εντυπώσεις στην Αμερική βάσει πρακτορείου Στέφανι: *«Οι Αμερικανοί κριτικοί εκπλήσσονται δια την νίκην του Άξονος εις την Κρήτην, όπου οι Άγγλοι είχον συγκεντρώσει σημαντικάς δυνάμεις δια να προβάλλουν αντίστασιν μέχρις εσχάτων».* Το άρθρο κλείνει με εκτενή αναφορά στις *«ψευδολογίες»* του βρετανικού Τύπου γράφοντας: *«Επ' ευκαιρία της γερμανικής νίκης εν Κρήτη, ο γερμανικός τύπος υπενθυμίζει προς το γερμανικόν κοινόν τας ψευδείς ειδήσεις, τας οποίας παρείχε κατά την διάρκειαν των μαχών η αγγλική προπαγάνδα και αίτινες απέβλεπον εις το να εξαπατηθή η διεθνής κοινή γνώμη ως προς την αληθή πορείαν των επιχειρήσεων»* παραθέτοντας εν συντομία τις βρετανικές ειδήσεις όπως μεταδόθηκαν από τον τύπο και τον ραδιοφωνικό σταθμό του Λονδίνου. Στη δεύτερη σελίδα δημοσιεύεται ένα ακόμη άρθρο με τίτλο *«Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ ΒΟΜΒΑΡΔΙΖΕΙ ΣΥΝΕΧΩΣ ΤΑΣ ΟΔΟΥΣ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗ»,* το οποίο φέρει το ανακοινωθέν του Αρχηγείου της Βέρμαχτ αναφέροντας την πορεία της επιχείρησης: *«Τα γερμανικά στρατεύματα συνέχισαν την καταδίωξιν του ηττηθέντος εχθρού και συνηνώθησαν με τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστάς τους ευρισκομένους πέριξ του Ηρακλείου. [..] Εξαιρετικών αποτελεσματικαί επιθέσεις εστράφησαν κατά λιμένων ευρισκομένων εις τα νοτίους ακτάς, οπόθεν τα υπολείμματα των βρεταννικών στρατευμάτων και οδούς υποχωρήσεως. [..] Νοτίως της νήσου Κρήτης γερμανικά μαχητικά αεροπλάνα επετέθησαν κατά σχηματισμού αγγλικών ναυτικών δυνάμεων και επροξένησαν ζημίας εις εν αντιτορπιλλικόν, τόσον σοβαράς ώστε δύναται να θεωρηθή τούτο ως απολεσθέν».* Δεν παραλείπεται να σημειωθεί η ιταλική συμμετοχή με πληροφορίες από το πρακτορείο Στέφανι εκ Ρώμης: *«Εις τη νήσον Κρήτην τα ιταλικά στρατεύματα εξακολουθούν τας επιχειρήσεις των όπως φθάσουν εις τους καθορισθέντες σκοπούς, εν στενή συνεργασίας με τας γερμανικάς δυνάμεις».* Την επομένη στο πρωτοσέλιδο[911] της εφημερίδας *Νέα Ευρώπη* διαβάζουμε το ανακοινωθέν του Γερμανικού Αρχηγείου της 30ης Μαΐου, με έντονο αντισυμμαχικό περιεχόμενο. Αρχικά τονίζονται οι δύσκολες συνθήκες κάτω από τις οποίες πολέμησαν οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές: *«Η ισχυρά επιθετική ομάς, η εις το δυτικόν τμήμα της νήσου απαρτιοθείσα από στρατεύματα αλεξιπτωτιστών και αλπινιστών, κατόπιν σκληρών αγώνων υπό καυστικήν θερμότητα και με μεγίστας δυσχέρειας ελιγμών, ενίκησεν και διεσκόρπισε το εχθρόν».* Κατά δεύτερον καταγράφονται τα λάφυρα, τα οποία αποκτήθηκαν:

[911] Εφ. *Νέα Ευρώπη,* 31/05/1941, αρ. φ. 47

«Συνελήφθησαν πολυάριθμοι αιχμάλωτοι, εκυριεύθη πλούσιον υλικόν, μεταξύ του οποίου ταγκς και τεθωρακισμένα άρματα μάχης, 30 ελαφρά και βαρέα τηλεβόλα ως και άφθονοι προμήθειαι, ηλευθερώθησαν δε οι Γερμανοί και Ιταλοί αιχμάλωτοι». Στη συνέχεια ένα μικρότερο άρθρο με τον τρανταχτό τίτλο *«Η Κρήτη θα γίνη η Τρίτη Δουγκέρκη»* εκ Βερολίνου καθίσταται γνωστή η είδηση πως *«εις την Ν.Α παραλίαν της νήσου έχουν συγκεντρωθή Αγγλικά, Αυστραλιανά, Νεοζηλανδικά και Ελληνικά στρατεύματα αναμένονται να επιβιβασθούν μεταγωγικών δια να διαφύγουν εις Αίγυπτον».* Στο πρωτοσέλιδο[912] της *Νεολόγος Πατρών* αναδημοσιεύονται οι προαναφερόμενες ενημερώσεις με κεντρικό τίτλο *«ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ ΠΛΗΣΙΑΖΟΥΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΕΡΜΑ – Η ΕΧΘΡΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΕΘΡΑΥΣΘΗ».*

Ο θάνατος του Φράιμπεργκ αποτέλεσε βασικό θέμα και στον ελλαδικό Τύπο. Πρόκειται για μία ψευδή είδηση, η οποία αποσκοπεί στην εξύψωση των γερμανικών δυνάμεων μέσα από τη διάδοση της φήμης περί θανάτου του στρατηγού Φράιμπεργκ. Σύμφωνα με την είδηση εκ Καΐρου *«ο Ανώτερος Διοικητής των αγγλικών στρατευμάτων εν Κρήτη, Νεοζηλανδός στρατηγός Φίμπελ είχε αναχωρήσει μετά του επιτελάρχου του αεροπορικώς δι' Αλεξάνδρειαν. Καθ' οδόν το αεροπλάνον του Νεοζηλανδού στρατηγού κατέπεσε και οι δύο επιβαίνοντες αυτού εφονεύθησαν»*[913]. Παρατηρείται αρχικά η λανθασμένη διατύπωση του επιθέτου του Φράιμπεργκ ενώ την ίδια είδηση συναντάμε στη δεύτερη σελίδα στη *Νέα Ευρώπη* με την εξής συμπλήρωση: *«Ο εκφωνητής του ραδιοσταθμού του Βερολίνου σχολιάζων την απόπειραν διαφυγής του στρατηγού, εκφράζεται ειρωνικώς δια αυτόν και λέγει ότι ως Άγγλος αρχηγός δεν ήτο δυνατόν παρά να εφαρμόση εις την πληρότητά των τας Αγγλικάς μεθόδους φεύγων πρώτος αυτός»*[914]**.** Βάσει ΗΓΠ ανακοινώνεται ότι *«ο Νεοζηλανδρός στρατηγός Σύριλ* (πρόκειται για το δεύτερο όνομά του) *Φράϊμπεργκ, όστις εφονεύθη κατά τη φυγή των Άγγλων εις τη νήσον Κρήτην, διετέλεσε κατά τον παγκόσμιον πόλεμον διοικητής σώματος Άνζακ, το οποίο εν Καλλιπόλει υπέστη συντριπτικήν ήτταν»*[915]. Συμπληρώνοντας στην εφημερίδα *Νεολόγος Πατρών* ότι *«Ο ανώτατος διοικητής των Συμμαχικών στρατευμάτων Νεοζηλανδός στρατηγός Φράϊμπεργκ εδραπέτευσεν, ως εβεβαίωσεν ο ραδιοφωνικός σταθμός του Καΐρου. Καθώς δε ανεκοινώθη, το αεροπλάνον του οποίου επέβαινεν ο στρατηγός, κατερρίφθη κατά την πτήσιν του προς Αλεξάνδρειαν. Εξ αυτού αποδεικνύεται ότι ο Νεοζηλανδός στρατηγός εν όψει της ήττης εις την*

[912] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 31/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 151
[913] Εφ. *Απογευματινή*, 30/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2656
[914] Εφ. *Νέα Ευρώπη,* 31/05/1941, αρ. φ. 47
[915] Εφ. *Ακρόπολις*, 31/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4432

Κρήτην, επεχείρησε να διαφύγη πρώτος εις Αίγυπτον»[916]. Η κερκυραϊκή *Jonio* στην τελευταία σελίδα γράφει *«Περί του Αγγλου διοικητού της Κρήτης»* εκ Δαμασκού ότι: *«Το ράδιον του Καΐρου ανακοινοί ότι ο αρχιστράτηγος των βρεττανικών δυνάμεων της Κρήτης, Νεοζηλανδός στρατηγός Φρέτς Μπέργκ και ο συνεργάτης του Τζέλερι εφονεύθησαν εις αεροπορικόν δυστύχημα ενώ μετέβαινον από την Κρήτην εις Αλεξάνδρειας».* Αναφέρεται σαφώς στον Φράιμπεργκ, το ατόπημα στο επώνυμο του στρατηγού συναντάται και στην ιταλόφωνη είδηση της εφημερίδας, όπου αποκαλείται *«Frece Berg»*[917]. Η *Νέα Ευρώπη* την 1η Ιουνίου δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[918] κατά το σύνηθες το ανακοινωθέν του Γερμανικού Αρχηγείου, το αναγνωστικό κοινό ενημερώνεται για τις εξελίξεις στη νήσο: *«Επί της νήσου Κρήτης τα Γερμανικά στρατεύματα εσυνέχισαν προς την καταδίωξην του ηττηθέντος εχθρού και επέτυχον την σύνδεσιν των μετά των παρά το Ηράκλειον ευρισκομένων Γερμανών αλεξιπτωτιστών. [..] Εις τον εναντίον της Μ. Βρεταννίας αγώνα έσχεν ιδιαίτερας επιτυχίας το πλήρωμα ανιχνευτικού αεροπλάνου, ο ανθυπολοχαγός Χόφφμαν, οι υπαξιωματικοί Νάκκε και Γκάμπλερ και ο δεκανεύς Μάζουρ».* Στη δεύτερη σελίδα ο κεντρικός τίτλος είναι *«Συνετρίβη και η παρά το Ρέθυμνον αντίστασις των Βρεττανικών στρατευμάτων – Συνελήφθησαν 1500 Άγγλοι αιχμάλωτοι»*. Στο άρθρο βάσει ΗΓΠ γράφεται πως φάλαγγες Βρετανών αιχμαλώτων οδηγούνται από γερμανικά στρατεύματα στους ορεινούς δρόμους της Κρήτης, οι οποίοι *«εκφράζουν την χαράν των»* διότι αιχμαλωτίστηκαν εγκαταλείποντας έτσι *«την ανωφελή αντίστασιν, η οποία είχε μεταβληθή εις αληθή καταστροφήν».* Η καταδίωξη υπήρξε τόσο γρήγορη κατά το ανακοινωθέν, όπου οι Βρετανοί στρατιώτες δεν πρόλαβαν να πάρουν μαζί τους όπλα, πολεμικό υλικό ή τρόφιμα. Στη συνέχεια ο ιταλικός ραδιοφωνικός σταθμός, κατά την εφημερίδα, ανήγγειλε τα εξής: *«Όταν ανηγγέλθη η αποβίβασις των Γερμανών αλεξιπτωτιστών, αντί η Αγγλία να ομολογήση ότι ήτο αδύνατος η στρατιωτική άμυνα της νήσου προ της αποφασιστικότητος των Γερμανών, άφησε την προπαγάνδα της να ομιλήση περί υπεροπλίας και της ακαταμαχήτου ικανότητος του αγγλικού στόλου, ο οποίος θα ήτο εις θέσιν να παρεμποδίση, πάσαν απόπειραν καταλήψεων της Κρήτης. Όταν όμως ήρχισαν να πίπτουν από τον ουρανόν ως βροχή οι άνδρες, το πολεμικόν υλικόν και άρματα μάχης, χάρις εις την θαυμάσιαν αεροπορικήν δύναμιν της Γερμανίας και ο αγγλικός στόλος ετράπη εις φυγήν τότε αντελήφθησαν ότι τίποτε δεν ήτο αδύνατον δια την Γερμανίαν. Ούτω η αγγλική προπαγάνδα ευρισκομένη εν πλήρει αδυναμία να δικαιολογήση άλλως πως τα*

[916] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 31/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 151
[917] Εφ. *Jonio,* 04/06/1941, έτος 1, αρ. φ. 8
[918] Εφ. *Νέα Ευρώπη,* 01/06/1941, αρ. φ. 48

πράγματα σήμερον, οπότε η νήσος ευρίσκεται σταθερώς εις τα χείρας των γερμανικών και ιταλικών στρατευμάτων προσεπάθησε να μειώση την στρατηγικήν σημασίαν της νήσου. Βεβαίως το τοιούτον δεν είνε τίποτε το νέον δια την αγγλικήν προπαγάνδαν, η οποία εν τη προσπαθεία της να παρηγορήση τον λαόν της Μεγάλης Βρεττανίας ήρχισε να ομιλή ότι, ό,τι προέχει δια την Αγγλίαν εις την θάλασσαν της Ανατολικής Μεσογείου είνε η Κύπρος». Με έντονη επίθεση κατά της Βρετανίας τονίζονται οι βαρύγδουπες δηλώσεις τους, οι οποίες εν τέλει δεν πραγματοποιήθηκαν. Παράλληλα το ενδιαφέρον στρέφεται στη βρετανική προπαγάνδα, η οποία μη έχοντας τρόπο να δικαιολογήσει την ήττα των Συμμαχικών δυνάμεων, επιχειρεί να μειώση τη στρατηγική σημασίας της θέσης της Κρήτης ενώ διατείνεται πως μεγαλύτερη αξία παρουσιάζει τη δεδομένη στιγμή η Κύπρος σε μία προσπάθεια να καθησυχάσει τον βρετανικό λαό. Σε δεύτερο μικρότερο άρθρο διαβάζουμε τον τίτλο *«ΑΙ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΠΕΛΠΙΣΤΙΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΥΣ»*, στο οποίο γράφεται πως η διάλυση των βρετανικών δυνάμεων στην Κρήτη προχωρά ταχύρρυθμα. Προβάλλοντας το κλίμα ανησυχίας που επικρατεί στη Βρετανία παρατίθεται το εξής απόσπασμα: *«Οι αγγλικές εφημερίδες τονίζουν* ότι *δια της εγκαταλείψεως της Κρήτης ο κίνδυνος δια το Σουέζ καθίσταται παμμέγιστος διότι η Κρήτη απέχει αυτού 200 χιλμ. και η Αλεξάνδρεια 300 χιλμ».* Εκ Βερολίνου υποστηρίζεται πως *«Εις τον κόλπον του Μεσαρά κατερρίφθη εν αγγλικόν αεροπλάνον τύπου Χαρικαίην. Αι αυταί πληροφορίαι αναφέρουν ότι Βρεττανοί στρατιώται παρεβίασαν επανειλημμένως χρησιμοποιήσαντες γερμανικάς στολάς».* Παρακάτω γίνεται αναφορά στην επίθεση του εκφωνητή εναντίον του Τσώρτσιλ κατηγορώντας τον πως εξαπάτησε τον λαό της Βρετανίας και υποστηρίζοντας πως η Μάχη της Κρήτης κατέληξε σε *«παταγώδη ήτταν της Αγγλίας κατά ξηράν, αέρα και θάλασσαν»*[919]. Ωστόσο την ίδια ημέρα η εφημερίδα *Απογευματινή* αρκείται σε ένα μόνο άρθρο στη δεύτερη σελίδα[920] με τίτλο *«Η ΚΡΗΤΗ ΕΚΚΑΘΑΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΥΣ – ΕΧΟΥΝ ΗΔΗ ΣΥΛΛΗΦΘΗ 10 ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ – ΕΙΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΝ ΕΠΗΛΘΕ ΕΠΑΦΗ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ»*. Στο άρθρο, επακριβώς όπως στις προαναφερθείσες εφημερίδες, γράφεται πως τα γερμανικά στρατεύματα στην Κρήτη ασχολούνται με την εκκαθάριση της νήσου *«από τα τελευταία υπολείμματα των αγγλικών στρατευμάτων».* Κατόπιν βάσει του ραδιοφωνικού σταθμού του Βερολίνου διατείνεται πως *«μετά την γερμανικήν επιτυχίαν οι Άγγλοι ήρχισαν να ανησυχούν δια την τύχην αυτή: ταύτης της Αιγύπτου, του Δέλτα*

[919] Εφ. *Νέα Ευρώπη*, 01/06/1941, αρ. φ. 48
[920] Εφ. *Απογευματινή*, 01/06/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2658

του Νείλου και του Σουέζ.[..] Η αγγλική αποτυχία εις την Κρήτην είναι μεγίστη και η καταστροφή των πλήρης. Ελάχιστα τμήματα κατώρθωσαν να διαφύγουν από μικρούς όρμους των νοτίων παραλίων της Κρήτης». Παρακάτω με κεφαλαία γράμματα ο τίτλος *«ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΥΠΕΣΤΗΣΑΝ ΤΡΙΠΛΗΝ ΗΤΤΑΝ»*, όπου γίνεται λόγος για τη βρετανική προπαγάνδα, η οποία προσπάθησε να δικαιολογήσει την ήττα της υποστηρίζοντας πως η βρετανική αεροπορία έπρεπε να κατανείμει τις δυνάμεις της στην Αίγυπτο, την Παλαιστίνη, το Ιράκ, την Κύπρο, το Γιβραλτάρ ακόμη και την Αβησσυνία. Στις 2 Ιουνίου το κεντρικό άρθρο[921] στα *Αθηναϊκά Νέα* έχει τον εξής τίτλο *«ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΚΑΙ ΙΤΑΛΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ ΗΝΩΘΗΣΑΝ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΝ – ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ – ΣΥΝΕΛΗΦΘΗΣΑΝ 10 ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ»*. Σύμφωνα με το ΗΓΠ, το οποίο μεταδίδει το ανακοινωθέν του Αρχηγείου των Γερμανικών Ενόπλων Δυνάμεων, γράφεται πως στην Κρήτη η εκκαθάριση του νοτίου τμήματος *«από τα λείψανα των αγγλικών και ελληνικών στρατευμάτων»* συνεχίζεται με επιτυχία, έχοντας ήδη συλλάβει 10.000 Βρετανούς και Έλληνες αιχμαλώτους. Δεν θα μπορούσε να περάσει απαρατήρητη η δήλωση πως *«σχηματισμοί γερμανικών αεροπλάνων μάχης επετέθησαν εναντίον ελαφρών μονάδων του αγγλικού στόλου, επέφεραν βλάβας εις έν αντιτορπιλλικόν [..] και κατέρριψαν τέσσαρα αγγλικά καταδιωκτικά αεροπλάνα τύπου Χάρικεν, χωρίς ουδεμίαν γερμανικήν απώλεια».* Η ναζιστική προπαγάνδα παρουσιάζει μόνο τις πληροφορίες θετικού περιεχομένου, προβάλλοντας μία άτρωτη εικόνα της Γερμανίας. Το άρθρο συμπληρώνουν δύο φωτογραφίες[922], οι οποίες παρουσιάσουν το παρατηρητήριο γερμανικών στρατευμάτων στην Κρήτη και τον βομβαρδισμό αγγλικών θέσεων στη νήσο. Η φωτογραφία αποτελεί ίσως το πιο πειστικό ντοκουμέντο για να ενισχύσει το εκάστοτε ρεπορτάζ. Στη συνέχεια σύμφωνα με το πρακτορείο Τρανσόσεαν ο αριθμός των Άγγλων και Ελλήνων συλληφθέντων αιχμαλώτων στην Κρήτη υπερβαίνει τις 9.000. Επιπλέον γράφεται πως η εφημερίδα *Άργος της Μελβούρνης* αναφέρει σε άρθρο της πως *«ο λαός της Αυστραλίας είνε διατεθειμένος εισέτι να παρέλθη εν σιγή την αγγλικήν ήτταν εν Ελλάδαι και τας μεγάλας απωλείας τας οποίας υπέστησαν εκεί οι Αυστραλοί, υπό τον όρον όμως να παύση πλέον η αγγλική κυβέρνησις ακολουθούσα την πολιτικήν της αναποφασιστικότητος και αναβλητικότητος».* Μετά την κατάκτηση της Κρήτης από τις δυνάμεις του Άξονα, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία ξεκίνησε να επιρρίπτει τις ευθύνες στη Βρετανία. Η ναζιστική προπαγάνδα εκμεταλλεύτηκε

[921] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 02/06/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3528
[922] Παράρτημα Α΄: Εικ. 19

αύτη τους τη στάση επιλέγοντας αποσπάσματα προς δημοσίευση από μία θεωρητικά αξιόπιστη συμμαχική πηγή πληροφοριών χωρίς μερίδιο στην έκβαση της Μάχης. Στο ίδιο πρωτοσέλιδο βλέπουμε ένα δεύτερο άρθρο με κεντρικό τίτλο *«ΠΛΗΡΗΣ Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΑΞΟΝΟΣ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ – ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΟΜΟΛΟΓΟΥΝ ΤΗΝ ΗΤΤΑΝ ΤΩΝ»*, στο οποίο διαβάζουμε το ανακοινωθέν του αγγλικού υπουργείου πως αποφασίστηκε η απόσυρση των βρετανικών δυνάμεων από την Κρήτη. Η εφημερίδα σχολιάζει πως πρόκειται για μία καθαρά προπαγανδιστική κίνηση, καθώς τα βρετανικά στρατεύματα εκμηδενίστηκαν και εκδιώχθηκαν από τη νήσο. Καταλήγει πως η ήττα στην Κρήτη είναι και παραμένει μία από τις μεγαλύτερες ήττες της Μεγάλης Βρετανίας σε αυτόν τον πόλεμο. Στα αριστερά του φύλλου το άρθρο με τίτλο *«ΜΕ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑΝ»* κατά κάποιον τρόπο δικαιολογεί τη γερμανική ανακοίνωση, η οποία δημοσιεύθηκε στον αθηναϊκό Τύπο προβαίνοντας σε επικίνδυνες γενικεύσεις χρησιμοποιώντας παράλληλα εντυπωσιακά σχήματα λόγου. Συγκεκριμένα γράφεται: *«Ως τονίζεται εις την εν λόγω ανακοίνωσιν, τα γεγονότα, τα οποία αυτή περιλαμβάνει έχουν περάση από την βάσανον των αυστηροτέρων εξακριβώσεων. Όλοι οι Έλληνες είναι βέβαιοι περί τούτου. Εκείνο το οποίον θα ηθέλαμεν να παρατηρήσωμεν, ακριβώς επειδή γνωρίζομεν την ηθικήν ατμόσφαιραν της Ελλάδος, είνε ότι τα γεγονότα αυτά, τα οικτρά, τα άθλια τα μετ' αγανακτήσεως αποδοκιμαζόμενα, τα οποία μόνον ένας εγκέφαλος λυσσωδώς εχθρευόμενος την Ελλάδα θα ηδύνατο να σχεδιάση, δεν εκφράζουν εις ευρυτέραν κλίμακα, την διάθεσιν της ελληνικής ψυχής. [..] Κατά το διάστημα τούτο και ο απλούστερος Έλλην αντελήφθη την φιλικότητα της Γερμανικής συμπεριφοράς. [..] Και όλος ο ελληνικός λαός θα ακούση με ανακούφισιν την λήψιν παντός μέτρου και του πλέον αυστηρού, που θα αποφασισθή εναντίον των δια να εξουδετερωθούν το ταχύτερον. Και δια να αφήσουν την Ελλάδα, την τιμίαν, την γνωρίζουσαν να εκτιμά και να αγαπά τους αληθινούς φίλους της, να τραβήξη τον δρόμον της παρά το πλευρόν των, εις μίαν Ευρώπην, καλιτέραν της χθεσινής».* Στο απόσπασμα αυτό είναι εμφανής η παρουσίαση της Γερμανίας ως η χώρα εκείνη, η οποία θα οδηγήσει τον ελληνικό λαό, ο οποίος εξυψώνεται από κολακείες περί ηθικής, σε μία καλύτερη Ευρώπη αντικατοπτρίζοντας την κοινή λογική του λαού με σκοπό να κερδίσει την εμπιστοσύνη του. Στην εφημερίδα *Απογευματινή* στη δεύτερη σελίδα[923] ο τίτλος του άρθρου είναι *«ΕΤΕΡΜΑΤΙΣΘΗ ΕΝ ΚΡΗΤΗ Ο ΑΓΩΝ – ΤΑ ΣΦΑΚΙΑ, ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΣΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΚΑΤΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ – ΣΥΝΕΛΗΦΘΗΣΑΝ 3.000 ΝΕΟΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ»*. Βάσει ΗΓΠ οι Βρετανοί, οι οποίοι

[923] Εφ. *Απογευματινή*, 02/06/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2659

ισχυρίζονταν πως είναι κυρίαρχοι στη θάλασσα, υπέστησαν καταστροφές στο μεγαλύτερο μέρος του στόλου τους χωρίς να καταφέρουν να σώσουν την Κρήτη. Βάσει πρακτορείου Στέφανι υποστηρίζεται πως Αμερικανοί πολεμικοί απεσταλμένοι διέψευσαν τους ισχυρισμούς των Βρετανών σχετικά με την επιτυχή απόσυρση των δυνάμεών τους από την Κρήτη. Παρακάτω ένας ακόμη τίτλος *«ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΣ»*, όπου γράφεται πως μεταξύ των 15.000 διαφυγόντων εκ Κρήτης εξακριβώθηκε πως δεν υπάρχουν Έλληνες, σε μία προσπάθεια να προβάλλουν τους Βρετανούς ως υπαίτιους για την κακομεταχείριση και αδιάφορους προς τη μοίρα των Ελλήνων. Πέρα από αυτά παρατηρείται ένα ακόμη άρθρο με τίτλο *«ΕΒΥΘΙΣΘΗΣΑΝ 2 ΑΚΟΜΗ ΑΓΓΛΙΚΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ»*. Γίνεται αποσπασματική κατά το συμφέρον αναφορά ακόμη στον ραδιοφωνικό σταθμό του Λονδίνου, όπου ο ομιλητής τονίζει ότι: *«η αποφασιστικότης, η ανδρεία και η δεξιότης των Γερμανών αλεξιπτωτιστών και αεροπόρων είνε άξια θαυμασμού. Αγγλος αξιωματικός, διαφυγών εκ Κρήτης, ανέφερεν επί λέξει: Η επιτυχία των Στούκας είνε μοναδική. Δύνανται να ρίπτουν τας βόμβας των τόσον ακριβώς, ώστε εάν τις ευρίσκεται εις απόστασιν 30 μόλις μέτρων, δύναται να είνε βέβαιος ότι δεν θα τραυματισθή».* Μία συμμαχική πηγή σαφώς προσδίδει κύρος και τεκμηριώνει τους ισχυρισμούς για την εξαιρετική δράση των αλεξιπτωτιστών. Το άρθρο ολοκληρώνεται με τον υπότιτλο *«ΦΥΓΗ ΕΝ ΜΕΣΩ ΧΑΟΥΣ»*, στο οποίο άρθρο γράφεται πως ο ομιλητής του ραδιοφωνικού σταθμού του Βερολίνου ανέφερε σχετικά με την υποχώρηση των Βρετανών πως *«επρόκειτο περί αληθούς φυγής εν μέσω χαώδους καταστάσεως δια αυτούς. Ελάχιστον όμως μέρος των αγγλικών στρατευμάτων κατώρθωσε να διαφύγη δι' όρμων των νοτίων παραλίων της Κρήτης».* Στο πρωτοσέλιδο[924] της *Jonio* υπό τον τίτλο *«ΤΑ ΙΤΑΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΗΝΝΩΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ»* τονίζεται η συμμετοχή των ιταλικών στρατευμάτων, τα οποία καταδίωκαν τους Βρετανούς. Στην τελευταία σελίδα με έντονα γράμματα κυριαρχεί ο τίτλος *«ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΟΙ».* Εκεί σημειώνεται η ανησυχία της Βρετανίας μετά τις τελευταίες εξελίξεις δηλώνοντας *«απροκαλύπτως ότι η κατάληψις της Κρήτης θα παίξη σημαντικόν ρόλον επί της τύχης των αγγλικών στρατευμάτων τα οποία ευρίσκονται απομεμονωμένα εις Τομπρούκ, Αίγυπτον και Παλεστίνην»*. Σε επόμενο άρθρο με κεφαλαία έντονα γράμματα διαβάζουμε *«ΣΤΟΥΚΑΣ»*, εδώ γράφεται πως η Κρήτη, την οποία είχαν παρομοιάσει οι Βρετανοί με *«τεράστιον αεροπλανοφόρον»*, φέρει πλέον μόνο αεροπλάνα του Άξονα καθώς η βρετανική αεροπορία

[924] Εφ. *Jonio,* 02/06/1941, έτος 1, αρ. φ. 7

αναγκάστηκε να εγκαταλείψει όπως και η πρώην ελληνική κυβέρνηση τη νήσο ώστε να βρουν ένα *«ασφαλέστερον καταφύγιον από τας βόμβας των Στούκας».* Στις 3 Ιουνίου τα νέα για την Κρήτη περνάνε στην δεύτερη κυρίως σελίδα ενώ αναδημοσιεύονται οι ίδιες ειδήσεις από τις ελλαδικές εφημερίδες καθιστώντας τες σχεδόν πανομοιότυπες[925]. Εκ Βερολίνου γράφεται πως η Μάχη τερματίστηκε μετά την κατάληψη της τελευταίας βάσης των Άγγλων στο λιμάνι των Σφακίων συλλαμβάνοντας 3.000 αιχμαλώτους και εν τέλει *«η νήσος ολόκληρος απηλευθερώθη από τον εχθρόν».* Στη συνέχεια σύμφωνα με το πρακτορείο Τρανσόσεαν ο αριθμός των συλληφθέντων αιχμαλώτων στην Κρήτη, Άγγλων και Ελλήνων, υπερβαίνει τους 9.000. Επίσης παρατίθενται οι ειδήσεις από διεθνή πρακτορεία εγκωμιάζοντας τη γερμανική *«λαμπρή»* νίκη, σημειώνοντας παράλληλα τη μεγάλη χαρά του γερμανικού λαού, ο οποίος αντιλαμβάνεται τη σπουδαιότητα της κατάκτησης της νήσου σε μελλοντικές επιχειρήσεις ενώ στους ρουμανικούς κύκλους θεωρείται ως μία νέα ένδειξη της ανικανότητας και της απόλυτης κατωτερότητας της Βρετανίας έναντι των δυνάμεων του Άξονα. Βάσει ΗΓΠ αναφέρεται η επιτυχημένη εκκαθάριση του νοτίου τμήματος από βρετανικά και ελληνικά στρατεύματα ενώ έχουν συλληφθεί αιχμάλωτοι 10.000 Βρετανοί και Έλληνες. Επιπλέον δημοσιεύεται αποσπασματικά, όπως εξυπηρετεί, η ανακοίνωση του Βρετανικού Υπουργείου των Στρατιωτικών ως εξής: *«Κατόπιν δώδεκα ημερών μάχης, η οποία υπήρξεν αναμφισβήτητως ο λυσσωδέστερος αγών του πολέμου τούτου, απεφασίσθη να αποσυρθούν τα βρεττανικά στρατεύματα εκ Κρήτης. Δέκα πέντε περίπου χιλιάδες ανδρών κατέστη δυνατόν να μεταφερθούν εις Αίγυπτον. Εν τούτοις πρέπει να ομολογηθή ότι αι απώλειαί μας υπήρξαν βαρείαι».* Η παραδοχή αρχικά του σκληρού αγώνα αλλά και των σημαντικών απωλειών από την πλευρά της Βρετανίας εξυπηρετεί τη ναζιστική προπαγάνδα να τεκμηριώσει και να καταστήσει πιστευτούς τους ισχυρισμούς τους. Έπειτα βάσει πρακτορείου Στέφανι σημειώνεται πως *«η συμβολή των ιταλικών αποβατικών δυνάμεων εις τη νήσον Κρήτην υπήρξεν αποφασιστική δια την λήξιν της μάχης».* Επίσης γίνεται αναφορά στο ότι η κατάληψη της νήσου αποτελεί σημαντικό σταθμό στην οργάνωση της Μεσογείου, όπου θα στηριχτεί η νέα ευρωπαϊκή πολιτική *«την οποίαν ηθέλησαν ο Ντούτσε και ο Φύρερ»* επιβεβαιώνοντας *«το αήττητον του άξονος».* Την ίδια ημέρα στο πρωτοσέλιδο[926] στα *Αθηναϊκά Νέα* απεικονίζεται ένας χάρτης[927]

[925] Εφ. *Ακρόπολις*, 03/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4434; Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 03/06/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3529; Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 03/06/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 152; Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 03/06/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6795; Εφ. *Απογευματινή*, 03/06/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2660
[926] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 03/06/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3529
[927] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 6

της Κρήτης και μία φωτογραφία του Γκαίρινγκ υπό τον κεντρικό τίτλο *«Ο ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΡΑΪΧ ΓΚΑΙΡΙΓΚ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΝΙΚΗΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ – ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΛΕΟΝ ΑΠΟΡΘΗΤΟΙ ΝΗΣΟΙ»*. Ακολουθεί η δημοσίευση της ημερήσιας διαταγής του Γκαίριγκ στις ελλαδικές κατοχικές εφημερίδες[928], όπως ήδη συναντήσαμε στον ναζιστικό Τύπο. Επίσης η ημερήσια διαταγή του στρατάρχη Μπράουχιτς προς τον γερμανικό στρατό στην Κρήτη, όπου τους συγχαίρει για τον σκληρό αγώνα, τη μαχητική δύναμη, την τόλμη και την ανωτερότητα που υπέδειξαν εκφράζοντας την υπερηφάνεια του, δημοσιεύτηκε ομοίως στις ελλαδικές εφημερίδες[929].

Στις 4 Ιουνίου γίνεται αναφορά στις *«τελείως ψευδείς αι υπό των εχθρικών κύκλων διαδοθείσαι φήμαι, καθ' ας δήθεν αι απώλειαι των Γερμανών ήσαν εξαιρετικών μεγάλαι εις άνδρας και υλικόν».* Αποσκοπείται άλλωστε η άμεση διάψευση των ισχυρισμών των Συμμάχων καθώς και η αποσιώπηση των αρνητικών ειδήσεων. Παρακάτω βάσει πρακτορείου Στέφανι συνάγονται ορισμένα διδάγματα από την κατάληψη της Κρήτης, η οποία πραγματοποιήθηκε σε χρόνο ρεκόρ, όπως αναφέρεται. Το πρώτο δίδαγμα αφορά τη δημιουργία μίας νέας στρατηγικής για την κατάληψη νήσων από τις δυνάμεις του Άξονα εισάγοντας νέα μέσα δράσης με τελειοποιημένο εξοπλισμό, ενώ κατά δεύτερον η Μάχη της Κρήτης υπέδειξε πως κανένα νησί δεν είναι απόρθητο, καθότι οι Βρετανοί είχαν στη διάθεσή τους πολλούς μήνες προκειμένου να οχυρώσουν τη νήσο αλλά οι δυνάμεις τους δεν κατάφεραν να παρεμποδίσουν την άφιξη των δυνάμεων του Άξονα[930]. Το *Ελεύθερον Βήμα* προσθέτει βάσει ΗΓΠ ότι οι γερμανικές εφημερίδες εξαίρουν τον τερματισμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων στην Κρήτη τονίζοντας πως *«η γερμανική σπάθη άπαξ έτι κατέστρεψε τους πομπώδεις ισχυρισμούς του Τσώρτσιλ και των άλλων ιθυνόντων εν Αγγλία».* Σχετικά με τις απώλειες επαναλαμβάνεται η διάψευση των φημών, τις οποίες διαδίδουν οι *«εχθρικοί κύκλοι».* Στο πρωτοσέλιδο[931] της *Jonio* κεντρικός τίτλος *«Η ΚΡΗΤΗ ΚΑΤΕΛΗΦΘΗ ΑΠΟ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΑΞΟΝΟΣ»*. Εδώ παρατίθεται το δελτίον υπ' αριθμό 363 όπου σημειώνεται ο τερματισμός των επιχειρήσεων στην Κρήτη ελευθερώνοντας *«άπαντες»* τους αιχμαλώτους. Στη συνέχεια συναντάται

[928] Εφ. *Απογευματινή*, 03/06/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2660; Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 03/06/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3529; Εφ. *Ακρόπολις*, 04/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4435; Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 04/06/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6796; Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 04/06/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 153

[929] Εφ. *Ακρόπολις*, 03/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4436; Εφ. *Απογευματινή*, 04/06/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2661; Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 05/06/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6797; Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 05/06/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 154

[930] Εφ. *Ακρόπολις*, 04/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4436; Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 04/06/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 153; Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 04/06/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6796

[931] Εφ. *Jonio,* 04/06/1941, έτος 1, αρ. φ. 8

αποσπασματικά το βρετανικό ανακοινωθέν σχετικά με την αποχώρηση των στρατευμάτων τους από τη νήσο *«[..] απεφασίσθη να αποσύρωμεν τας δυνάμεις μας εκ της Κρήτης. Περί τους 15.000 άνδρες εκ των στρατευμάτων μας έφθασαν ήδη εις Αίγυπτον. Οφείλομεν όμως ταυτοχρόνως να αναγνωρίσωμεν ότι αι απώλειαι μας υπήρξαν σοβαραί»* περιγράφοντας στην συνέχεια την κατάληψη των Χανίων και του Ρεθύμνου. Σε δεύτερο άρθρο με τίτλο *«ΑΓΓΛΙΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΙΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗΝ ΗΤΤΑΝ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ»* αξιοπρόσεκτο είναι το σημείο βάσει πρακτορείου Στέφανι εκ Μιλάνου πως η εφημερίδα *Εσπερινός Ταχυδρόμος* σε δημοσιευμένο της άρθρο γράφει πως η φυγή των Βρετανών από την Κρήτη κινδυνεύει να καταστεί περιφημότερη και από την κάθοδο των Μυρίων του Ξενοφώντα. Σχολιάζεται ακόμη πως *«πρόκειται περί στρατού, όστις, μετά τόσας καυχησιολογίας και ενώ αριθμητικώς ήτο ισχυρότερος του αντιπάλου του, ηττήθη και την αποφασιστικήν στιγμήν ετράπη εις φυγήν».* Προχωρώντας διαπιστώνουμε ότι το ενδιαφέρον του ελλαδικού τύπου στη Μάχη παρέμεινε αμείωτο κατά τις επόμενες ημέρες. Συνεπώς θα ήταν μεγάλη παράλειψη να μην καταγραφεί η συνέχεια της αντίδρασης των εν λόγω εφημερίδων. Στην *Ακρόπολις* και τον *Νεολόγο Πατρών* της 5ης Ιουνίου με τίτλο *«ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΣΥΝΕΛΑΒΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ 12 ΧΙΛΙΑΔΑΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ ΚΑΙ ΕΚΥΡΙΕΥΣΑΝ ΠΟΛΛΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ, ΠΥΡΟΒΟΛΑ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΕΦΟΔΙΑ»* βάσει του Γερμανικού Αρχηγειού υποστηρίζεται πως συνελήφθησαν 8.000 Βρεταννοί και 4.000 Έλληνες αιχμάλωτοι, ενώ κατελήφθησαν πολυάριθμα τεθωρακισμένα αυτοκίνητα και πυροβόλα, μεγάλες ποσότητες πολεμοφοδίων, ιματισμού και ζωωτροφών[932]. Ακολουθεί ένα άρθρο με τίτλο *«Αι κατά Μάϊον απώλειαι του αγγλικού πολεμικού στόλου»*, όπου μεταξύ άλλων γράφεται πως Βρετανοί αυτόπτες μάρτυρες δήλωσαν πως ο βρετανικός πολεμικός στόλος δεν αντιμετώπισε πότε πιο σφοδρές επιθέσεις από αυτές της γερμανικής αεροπορίας πλήττοντας επτά καταδρομικά, οκτώ αντιτορπιλλικά, πέντε τορπιλακάτους και δύο υποβρύχια. Αναλόγως στο *Ελεύθερον Βήμα* το θέμα των βρετανικών απωλειών αναδημοσιεύεται στο πρωτοσέλιδο[933] με τίτλο *«Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΤΕΡΑΣΤΙΑΙ ΑΙ ΑΓΓΛΙΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ».* Η εφημερίδα παρουσιάζει νέα στοιχεία βάσει ΗΓΠ υπολογίζοντας τις απώλειες των Βρεταννών και των Ελλήνων στην Κρήτη σε 5.000 νεκρούς, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι απώλειες των Βρεταννών στη θάλασσα. Στα *Αθηναϊκά Νέα* δημοσιεύεται ένα άρθρο του Γερμανού πολεμικού ανταποκριτή Εριχ Τύλλνερ με τίτλο *«ΑΠΟ*

[932] Εφ. *Ακρόπολις*, 03/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4436; Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 05/06/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 154
[933] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 05/06/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6797

ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ – ΒΡΟΧΗ ΑΛΠΙΝΙΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ», στο οποίο εξηγεί πως κατάφεραν τα γερμανικά οπλιταγωγά αεροπλάνα να αποβιβάσουν τους Γερμανούς αλπινιστές καταλαμβάνοντας εν τέλει τη νήσο υποστηρίζοντας τα εξής: *«Τα πρώτα οπλιταγωγά αεροπλάνα προσεγειώθησαν το πρωί της 21ης Μαΐου εις ένα αεροδρόμιον της βορειοδυτικής γωνίας της Κρήτης. Την παραμονήν το αεροδρόμιον είχε καταληφθή από τους αλεξιπτωτιστάς που είχαν ριφθή από τα σμήνη των οπλιταγωγών».* Έπειτα παρατίθενται τα λόγια του υπολοχαγού Κ., όπως αναφέρεται, ο οποίος περιγράφει τη δράση των οπλιταγωγών αεροπλάνων καταλήγοντας στο εξής *«Τα περισσότερα* (αεροπλάνα) *επέστρεψαν άθικτα, μερικά είχαν υποστή βλάβας, ολίγα παρέστη ανάγη να παραμείνουν εις την Κρήτην, αλλά όλα ανεξαιρέτως, είχαν φέρη εις πέρας την αποστολήν των και απεβίβασαν επιτυχώς τους αλπινιστάς. Το κατόρθωμα τούτο οφείλεται αποκλειστικώς εις την ικανότητα των πληρωμάτων»*[934]. Το πρωτοσέλιδο συμπληρώνει μία φωτογραφία[935] Γερμανών στρατιωτών σε σχηματισμό κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στην Κρήτη. Την 6η Ιουνίου στην τέταρτη σελίδα[936] της *Jonio* με κεφαλαία έντονα γράμματα *«ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΕΠΕΚΛΕΙΣΘΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟΝ»* εκ Ρώμης ασκείται μία έντονη κριτική στη Βρετανία και τους ισχυρισμούς των εφημερίδων της: *«Ουδέποτε οι βρεττανοί ιθύνοντες και ο τύπος των έγιναν τόσον γελοίοι όσον εις την υπόθεσιν της Κρήτης, όπου εις διάστημα μικρότερον της εβδομάδος υπεχρεώθησαν από τας τρομακτικάς δηλώσεις περί της ισχύος των να προβούς εις οδυνηράς αποκαλύψεις περί της αδυναμίας των. [..] Ενώ μέχρι προ ολίγων ημερών εξυμνούσαν την στρατηγικήν σημασίαν της Κρήτης, τώρα αυτή μειούτε και διαψεύδεται από το Λονδίνον δια να ελαττωθή η σημαντική ήττα την οποίαν υπέστησαν».* Η είδηση κλείνει με τα πλεονεκτήματα της κατάκτησης της νήσου για τον Άξονα αποκλείοντας *«τελειωτικώς»* την είσοδο των Βρετανών στο Αιγαίο, χρησιμεύοντας ως βάση σε πιθανές επιχειρήσεις εναντίον βρετανικών βάσεων στην Εγγύς και Μέση Ανατολή ενώ παράλληλα επιταχύνεται η συγκοινωνία στη Βόρεια Αφρική μειώνοντας από την άλλη πλευρά σημαντικά τη δράση του βρετανικού ναυτικού στη Μεσόγειο. Η *Ακρόπολις* στο πρωτοσέλιδο[937] υπό τον τίτλο *«Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΕΚΡΑΓΗ ΕΙΣ ΣΥΡΙΑΝ ΕΝΤΟΣ ΗΜΕΡΩΝ Η' ΩΡΩΝ ΑΚΟΜΗ – ΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ – ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΝΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ*

[934] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 05/06/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3531
[935] Παράρτημα Α΄: Εικ. 20
[936] Εφ. *Jonio,* 06/06/1941, έτος 1, αρ. φ. 9
[937] Εφ. *Ακρόπολις*, 06/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4437

ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ – ΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ ΤΩΝ ΑΥΣΤΡΑΛΩΝ ΚΑΙ ΝΕΟΖΗΛΑΝΔΩΝ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ» γράφει βάσει ΗΓΠ πως τα αυστραλιανά και νεοζηλανδικά συντάγματα έχασαν 64% της δύναμής τους στην Κρήτη συμπληρώνοντας πως *«όπερ σημαίνει ότι εκ τριών ανδρών ο εις μόνον επέστρεψεν».* Επιπλέον ο Αυστραλός υπουργός των Στρατιωτικών Σπένσερ δήλωσε πως αγνοείται η τύχη περισσοτέρων των 6.000 Αυστραλών και Νεοζηλανδών. Ομοίως και στο *Ελεύθερον Βήμα* στη δεύτερη σελίδα[938] κυριαρχεί ο τίτλος *«ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΜΑΧΑΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΟΙ ΑΥΣΤΡΑΛΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΟΖΗΛΑΝΔΟΙ ΑΠΩΛΕΣΑΝ ΤΑ ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΤΟΙΣ ΕΚΑΤΟΝ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΩΝ»*, όπου δημοσιεύονται οι ίδιες ειδήσεις με την *Ακρόπολις.* Συμπλήρωση αποτελεί βάσει πρακτορείου Στέφανι πως ο ραδιοφωνικός σταθμός του Λονδίνου *«λησμονών ότι είχεν αναγγείλη την αποβίβασιν εις Κρήτην 30.000 Γερμανών στρατιωτών, ισχυρίσθη χθες ότι 28.000 Γερμανοί στρατιώται ετέθησαν εκτός μάχης».* Στο άρθρο ακολουθεί ο ειρωνικός σχολιασμός πως κατά τους ισχυρισμούς του βρετανικού ραδιοφωνικού σταθμού θα πρέπει ο λαός να δεχθεί πως 2.000 Γερμανοί στρατιώτες κατατρόπωσαν βρετανικές και ελληνικές μεραρχίες στην Κρήτη αιχμαλωτίζοντας 18.000 Βρετανούς. Αναλογικά επομένως κάθε Γερμανός στρατιώτης θα έπρεπε να έχει συλλάβει εννέα Βρετανούς στρατιώτες. Το πρακτορείο Στέφανι υποστηρίζει πως ο ραδιοφωνικός σταθμός είτε είπε αρχικά ψέματα προκειμένου να μειώσει τον αριθμό των στρατευμάτων του Άξονα είτε ψεύδεται τώρα μεγαλοποιώντας τον αριθμό των απωλειών του Άξονα με σκοπό να δικαιολογήσει την ήττα και τη φυγή από την Κρήτη. Την επόμενη ημέρα στο πρωτοσέλιδο[939] της εφημερίδας *Αθηναϊκά Νέα* υπό τον κεντρικό τίτλο *«Η ΜΕΓΑΛΗ ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΞΟΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ»* κυριαρχούν δύο μεγάλες φωτογραφίες[940], στα αριστερά απεικονίζεται μία άποψη του Ηρακλείου μετά τους βομβαρδισμούς των στρατιωτικών στόχων, ενώ στα δεξιά διακρίνονται Γερμανοί αλεξιπτωτιστές *«προχωρούντες εις τα δύσβατα μονοπάτια των αποκρήμνων βουνών της Κρήτης».* Από την άλλη πλευρά στο *Ελεύθερον Βήμα* στη δεύτερη σελίδα[941] βρίσκεται ένα εκτενές άρθρο με τίτλο *«Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΗΤΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΣΦΟΔΡΑΣ ΕΠΙΚΡΙΣΕΙΣ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ κ. ΤΣΩΡΤΣΙΛ – ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ ΤΟΥ ΡΑΪΧ κ. ΓΚΑΙΜΠΕΛΣ»*, στο οποίο αναδημοσιεύεται το άρθρο του Γκέμπελς από τη γερμανική εφημερίδα *Το Ράϊχ.* Γράφεται πως

[938] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 06/06/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6798
[939] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 07/06/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3533
[940] Παράρτημα Α΄: Εικ. 21
[941] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 07/06/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6799

«Είνε εκτός αμφιβολίας ότι ούτοι δεν ήξιζον τοιαύτην τύχην, ώστε να έχουν ένα τόσον άθλιον τύπον, μίαν τόσον ερασιτεχνικήν ραδιοφωνίαν και μίαν τόσον βλακώδη προπαγάνδαν ως η διεξαγόμενη ήδη εν Λονδίνω. [..] Επαναλαμβάνουν μόνον ούτοι βλακωδώς την ίδιαν φράσιν: Ηττώμεθα, αλλά είμεθα καλλίτεροι. Πράγματι χάνομεν τας εκστρατείας, αλλά ο Χίτλερ θα χάση τον πόλεμον.

Στον γαλλικό Τύπο στις 30 Μαΐου στην *Le Matin* δημοσιεύεται εκ Βερολίνου η είδηση σχετικά με την κατάληψη του λιμανιού του Ηρακλείου και της Σούδας αιχμαλωτίζοντας εκατοντάδες Βρετανούς[942]. Ενδιαφέρουσα είναι η φωτογραφία[943], η οποία συνοδεύει το άρθρο και απεικονίζει κατά τη λεζάντα αγγλικά στρατεύματα μετά την υποχώρηση από τα Βαλκάνια αφιχθέντα στην ακτή κουρασμένα και δυσαρεστημένα. Ακολουθεί η ανακοίνωση της Βέρμαχτ αλλά και το ιταλικό ανακοινωθέν, όπως έχουμε ήδη συναντήσει. Στη στήλη «Τελευταία Ώρα» εν συντομία γράφεται εκ Στοκχόλμης πως η βρετανική εφημερίδα *Daily Express* προετοιμάζει το έδαφος στο Λονδίνο για την επικείμενη ήττα. Η *Le Petit Journal* από την άλλη πλευρά στο πρωτοσέλιδο[944] υπό τον τίτλο *«Ο πόλεμος της Κρήτης - Οι Γερμανοί είναι κυρίαρχοι στα παράλια της Σούδας - Η αγγλοελληνική αντίσταση ήταν έντονη ανακοινώνει το ενημερωτικό δελτίο του Βερολίνου»* δημοσιεύεται η ανακοίνωση του DNB. Στη συνέχεια εκ Ρώμης υποστηρίζεται ότι τα ιταλικά στρατεύματα αποβιβάστηκαν στις 28 Μαΐου στη νήσο με σκοπό να συνεργαστούν με τις γερμανικές δυνάμεις και επιτέθηκαν επανειλημμένα στην Ανατολική Μεσόγειο στις *«εχθρικές»* ναυτικές ομάδες υποχρεώνοντας τους *«Αγγλο-Έλληνες»* να αντιμετωπίσουν ένα νέο μέτωπο. Εκ Καΐρου κατά το βρετανικό ανακοινωθέν της Ανώτατης Εξουσίας στη Μέση Ανατολή δηλώνεται ότι εκτελέστηκαν βομβαρδισμοί μεγάλης έντασης από τον «εχθρό» καθιστώντας της απόσυρση των δυνάμεων σε νέες θέσεις αναγκαία. Την επομένη η *Le Figaro* στο πρωτοσέλιδο[945] με τίτλο *«Η Μάχη της Κρήτης πραγματοποιείται με μεγάλη βιαιότητα - Μανιώδεις αγώνες εμπλέκονται στα ανατολικά των παραλιών της Σούδας»* δημοσιεύει την ανακοίνωση του DNB σχετικά με την κατάληψη του λιμανιού και του αεροδρομίου του Ηρακλείου. Ακολουθεί το βρετανικό ανακοινωθέν από τη Μέση Ανατολή κατά το οποίο σημειώνεται πως τόσο ο «εχθρός» όσο και τα συμμαχικά στρατεύματα υπέστησαν σοβαρές απώλειες. Υπό τον τίτλο *«Το κρίσιμο σημείο»*, υπαινιγμός

[942] Εφ. *Le Matin,* 30/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.875
[943] Παράρτημα Α΄: Εικ. 26
[944] Εφ. *Le Petit Journal,* 30/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.597
[945] Εφ. *Le Figaro*, 31/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 151

στη δήλωση των Βρετανών ότι η κατάσταση είναι πλέον σε κρίσιμο σημείο, γράφεται ένα άρθρο από τον δημοσιογράφο Ζακ Ντάρσι (Jacques Darcy) σχετικά με την κατάκτηση σημαντικών θέσεων στην Κρήτη από τους Γερμανούς *«ώστε να τους επιτρέψουν να επιμείνουν στην τολμηρή τους επιχείρηση με μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας».* Ως κρίσιμες θέσεις αναφέρονται η περιοχή του Μάλεμε, όπου καταστράφηκαν οι ελληνικές και νεοζηλανδικές δυνάμεις, και τα Χανιά με τα παράλια της Σούδας ως κύρια ναυτική βάση. Ενδιαφέρον προκαλεί η αναφορά στην ύπαρξη αντίστασης στη νήσο: *«Οι αντίπαλοί τους* (εννοεί των Γερμανών) *όφειλαν να υποχωρήσουν προς το Νότο και την Ανατολή. Είναι πιθανό να μπορούν να επεκτείνουν την αντίστασή τους στα βουνά»*. Σχετικά με τη δράση των Ιταλών σημειώνεται πως ωφελήθηκαν διότι οι Βρετανοί *«ήταν πολύ απασχολημένοι»* στα δυτικά του νησιού. Υπολογίζεται ότι στην Κρήτη υπήρχαν έως εκείνη τη στιγμή 28.000 Γερμανοί, αριθμός μη ικανός για την κατάκτηση ολόκληρης της Κρήτης, η οποία υπερασπίζεται από τουλάχιστον 40.000 άνδρες κατά τον δημοσιογράφο. Η *Le Matin* την ίδια ημέρα στο πρωτοσέλιδο[946] με τίτλο *«Η κατάκτηση της Κρήτης φθάνει στο τέλος της»* κάνει λόγο για την *«σκληρή υποχώρηση»* στην οποία προετοιμάζονται οι Βρετανοί δραπετεύοντας από τη θάλασσα. Δημοσιοποιείται η ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Εκ Καΐρου γράφεται ότι ανακοινώθηκε ο θάνατος του Φράιμπεργκ, όπως δημοσιεύεται και στις λοιπές γαλλικές εφημερίδες. Το πρωτοσέλιδο[947] της *Le Petit Journal* γράφει *«Το Βερολίνο ανακοινώνει: Οι ενέργειες στην Κρήτη πλησιάζουν στο τέλος»* με την ανακοίνωση της Βέρμαχτ να ακολουθεί. Εκ Καΐρου το ανακοινωθέν της βρετανικής διοίκησης στη Μέση Ανατολή είναι γενικό και άτοπο. Δηλώνεται ότι λόγω των έντονων εχθρικών βομβαρδισμών ήταν αναγκαίες οι αναπροσαρμογές στη συμμαχική γραμμή άμυνας ενώ ο *«εχθρός»* υπέστη σημαντικές απώλειες. Εκ Ρώμης υποστηρίζεται ότι ο ιταλικός τύπος ανακοινώνει την υποχώρηση των αγγλοελληνικών στρατευμάτων από την Κρήτη με αναμφίβολη την οριστική επιτυχία των στρατευμάτων του Άξονα. Την 1η Ιουνίου το πρωτοσέλιδο[948] της *Le Matin* και η τρίτη σελίδα[949] της *Le Petit Journal* παρουσιάζουν πανομοιότυπα τις εξελίξεις στη νήσο. Η πρώτη δημοσιεύει την ανακοίνωση της Βέρμαχτ με τίτλο *«Ολοκληρωτική νίκη των Γερμανών στο νησί της Κρήτης - Τελείωσε λοιπόν η κυριαρχία των Βρετανών στη Μεσόγειο»* ενώ η δεύτερη με τίτλο *«Το Βερολίνο ανακοινώνει: Με τα σημεία*

[946] Εφ. *Le Matin,* 31/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.876
[947] Εφ. *Le Petit Journal,* 31/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.598
[948] Εφ. *Le Matin,* 01/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.877
[949] Εφ. *Le Petit Journal,* 01/06/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.599

στρατηγικής κατειλημμένα η Κρήτη βρίσκεται στα χέρια Γερμανών και Ιταλών - Η διώρυγα του Σουέζ απειλείται τώρα άμεσα από την αεροπορία του Ράιχ». Εκ Ρώμης το Ιταλικό Γενικό Αρχηγείο ενημερώνει ότι στην Κρήτη οι ιταλικές δυνάμεις σε στενή συνεργασία με τις γερμανικές έχουν καταφέρει τους στόχους τους. Στην τρίτη σελίδα στην στήλη «Τελευταία Ώρα» της *Le Matin* από το Βερολίνο δημοσιεύεται η ενημέρωση του DNB σχετικά με το γεγονός πως η κατοχή της Κρήτης αλλάζει εντελώς την όψη του πολέμου στη Μεσόγειο. Την ενημέρωση συνοδεύει ένας χάρτης[950] της νήσου με τις αποστάσεις προς την Κύπρο και τα παράλια της Αιγύπτου. Ομοίως η ανακοίνωση του γερμανικού πρακτορείου ειδήσεων στην *Le Petit Journal*. Ωστόσο η εν λόγω εφημερίδα δεν διστάζει να δημοσιεύσει και ειδήσεις από το Λονδίνο, με κυριότερη την ανακοίνωση του Υπουργείου Άμυνας της Βρετανίας πως ο στρατηγός Φράιμπεργκ είναι ζωντανός μαζί με τα στρατεύματά του. Η ίδια ανακοίνωση δημοσιεύεται στην *Le Figaro* της επόμενης ημέρας. Την επομένη (2/6) η *Le Figaro* στο πρωτοσέλιδο[951] δημοσιεύει ένα άρθρο με τίτλο *«Η λύση πλησιάζει στην Κρήτη»* από τον δημοσιογράφο Ζακ Ντάρσι. Όπως υποστηρίζει βάσει γερμανικής πηγής η Μάχη της Κρήτης έφτασε στο τέλος της, γεγονός που δεν αμφισβητούν ούτε οι βρετανικές πηγές. Η *Le Petit Journal* στο πρωτοσέλιδο[952] φέρει ως κεντρικό θέμα την εγκατάλειψη της Κρήτης από τις βρετανικές δυνάμεις δημοσιεύοντας την ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Εκ Λονδίνου βάσει του ανακοινωθέντος του Υπουργείου Άμυνας γράφονται τα εξής «*Μετά από δώδεκα ημέρες που, χωρίς καμία αμφιβολία, πραγματοποιήθηκε η πιο θηριώδης μάχη αυτού του πολέμου, αποφασίστηκε να απομακρυνθούν οι δυνάμεις μας από την Κρήτη. Παρά τις τεράστιες απώλειες που προκλήθηκαν στις εχθρικές δυνάμεις και στην αντίπαλη αεροπορία, είχε γίνει φανερό ότι οι ναυτικές και ένοπλες δυνάμεις μας δεν μπορούσαν να δράσουν επ' αόριστον στην Κρήτη χωρίς μια εναέρια βοήθεια πιο αποτελεσματική από αυτή που δόθηκε ξεκινώντας από τις βάσεις τις Αφρικής. Περίπου 15.000 άνδρες των στρατευμάτων μας μεταφέρθηκαν στην Αίγυπτο. Πρέπει να παραδεχτούμε ότι οι απώλειές μας ήταν σοβαρές».* Στις 3 Ιουνίου η *Le Matin* το πρωτοσέλιδο[953] γράφει με έντονα γράμματα *«Η Αγγλία έχασε την Κρήτη - Ολόκληρο το νησί είναι στα χέρια των στρατευμάτων του Άξονα. Αυτό γεγονός του πολέμου είναι μοναδικό στην ιστορία».* Το άρθρο που ακολουθεί υπογράφει ο Στέφαν Λοζάν (Stephane Lausanne)

[950] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 10
[951] Εφ. *Le Figaro*, 02/06/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 153
[952] Εφ. *Le Petit Journal*, 02/06/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.600
[953] Εφ. *Le Matin*, 03/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.878

υποστηρίζοντας ότι η γερμανική αυτή νίκη δεν πραγματοποιήθηκε μόνο για την κατάκτηση ενός νησιού υψίστης στρατηγικής σημασίας αλλά και για να κερδίσει μία συντριπτική νίκη στη θάλασσα ενάντια σε μία από τις πιο ισχυρές μοίρες του κόσμου. Με εγκωμιαστικό ύφος η Μάχη της Κρήτης χαρακτηρίζεται ως η πρώτη φορά στην ιστορία των πολέμων, όπου κυριεύεται ένα νησί 300 χλμ. μήκους χωρίς να χρησιμοποιήσει ούτε ένα πλοίο στη θάλασσα, ως ένα κατόρθωμα το οποίο δεν είχε προηγούμενο στα στρατιωτικά χρόνια και φάνταζε απίθανο. Επαινείται στη συνέχεια η δύναμη της κυριαρχίας του αέρα γράφοντας *«Είναι από εδώ και στο εξής κάπως επιπόλαιο να μιλούμε για τη «κυριαρχία στη θάλασσα». Η κυριαρχία στον αέρα, για τη στιγμή, κυριαρχεί τα πάντα. Θωρηκτά, καταδρομικά, αντιτορπιλικά δεν μπορούν να κάνουν τίποτα κατά των αεροπλάνων πετώντας στον ουρανό: δεν μπορούν να εμποδίσουν να διασχίσουν ένα τμήμα της θάλασσας 300 χλμ. · δεν μπορούν να αμυνθούν ένα νησί ισχυρά ενισχυμένο».* Το άρθρο κλείνει καταρρίπτοντας την πεποίθηση υπέρ της δύναμης στη θάλασσα: *«Η θάλασσα δεν είναι σήμερα πια φίλος της Αγγλίας. Η θάλασσα δεν είναι τίποτα. Είναι ο ουρανός που είναι τα πάντα. Και ο ουρανός είναι κατά της Αγγλίας».* Ακολουθούν οι ανακοινώσεις της Βέρμαχτ και εν συντομία το διάταγμα του Γκαίρινγκ. Τις ανακοινώσεις συμπληρώνουν μία φωτογραφία[954], η οποία απεικονίζει Γερμανούς αλεξιπτωτιστές μόλις να έχουν προσγειωθεί στην Κρήτη ερχόμενοι αμέσως στον ανώτερό τους για να λάβουν εντολές, και ένας χάρτης[955] της νήσου με τις χιλιομετρικές αποστάσεις από τις γύρω περιοχές (Συρία, Κύπρος, Αλεξάνδρεια). Η *Le Petit Journal* της ίδιας ημέρας δημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[956] την ανακοίνωση της Βέρμαχτ με τίτλο *«Ο αγώνας για τη Κρήτη έλαβε τέλος»* αλλά και την αντίδραση του βρετανικού τύπου βάσει του πρακτορείου Reuters του Λονδίνου. Οι βρετανικές εφημερίδες κάνουν πικρά σχόλια για τα γεγονότα της Κρήτης συζητώντας την έλλειψη εναέριας δύναμης ως κύρια αιτία της βρετανικής ήττας. Την 4η Ιουνίου η *Le Matin* κυκλοφορεί ένα πλούσιο πρωτοσέλιδο[957] για τη Μάχη. Αρχικά υπό τον τίτλο *«Πως οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές κατέλαβαν την Κρήτη»* κυκλοφορούν τρεις φωτογραφίες, οι οποίες δείχνουν τον τρόπο με τον οποίο οι γερμανικές δυνάμεις επέτυχαν την κατάληψη της Κρήτης. Η πρώτη[958] απεικονίζει την πτώση των Γερμανών αλεξιπτωτιστών στην Κρήτη. Στη συνέχεια η δεύτερη[959]

[954] Παράρτημα Α΄: Εικ. 27
[955] Παράρτημα Β΄: *Χάρτης 11*
[956] Εφ. *Le Petit Journal,* 03/06/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.601
[957] Εφ. *Le Matin,* 04/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.879
[958] Παράρτημα Α΄: Εικ. 28
[959] Παράρτημα Α΄: Εικ. 29

απεικονίζει έναν Γερμανό αλεξιπτωτιστή να εγκαθιστά αμέσως μετά την πτώση τους μία γραμμή τηλεπικοινωνίας. Η τρίτη φωτογραφία[960] παρουσιάζει Γερμανούς αλεξιπτωτιστές που μόλις είχαν προσγειωθεί να ξεκινούν μαζί με όλον τους τον εξοπλισμό. Το σχετικό άρθρο φέρει την ανακοίνωση της Βέρμαχτ. Στη στήλη «Τελευταία Ώρα» δημοσιεύεται ακόμη ένα άρθρο με τίτλο *«Τα μαθήματα της νίκης της Κρήτης»*. Η *Le Petit Journal* την ίδια ημέρα στο πρωτοσέλιδο[961] δημοσιεύει ένα άρθρο με τίτλο *«Μετά την κατάκτηση της Κρήτης - Πρώτος και τελευταίος στόχος του Ράιχ: Η διώρυγα του Σουέζ αναγγέλλει ένας Ελβετός ανταποκριτής στο Βερολίνο»*. Σε αυτό εκ Βέρνης από ανταποκριτή υποστηρίζεται ότι η αντίδραση χιλιάδων κατοίκων του Βερολίνου τη μεθεπόμενη της νίκης στην Κρήτη υποδεικνύει ότι η πολιτική και στρατιωτική δραστηριότητα του Ράιχ έχει διπλασιάσει τη δύναμή της. Επιπλέον αφήνεται να εννοηθεί ολοφάνερα ότι μετά την κατάκτηση της Κρήτης, επόμενος στόχος θα είναι η διώρυγα του Σουέζ. Σε δεύτερο άρθρο με τίτλο *«Όλα αυτά που έγιναν μέχρι στιγμής δεν είναι παρά ένα προμήνυμα, λέει ο γερμανικός τύπος»* γράφεται εκ των γερμανικών συνόρων ότι ο Βρετανός στρατιώτης δεν ήταν ικανός να αντιμετωπίσει την ανωτερότητα του γερμανικού στρατού και των ευρέων εκπαιδεύσεών του στο κρητικό έδαφος. Σε τρίτο άρθρο γίνεται λόγο για τον ρόλο των ιταλικών δυνάμεων στα γεγονότα βάσει του πρακτορείου Στέφανι, όπως έχουμε ήδη δει στον γερμανικό τύπο. Την 5η Ιουνίου η Κρήτη αποτελεί ακόμα ένα από τα σημαντικά θέματα. Η *Le Petit Journal* στην τρίτη σελίδα[962] στην στήλη «Τελευταία Νέα» κάνει λόγο για τις απώλειες των αυστραλιανών και νεοζηλανδικών στρατευμάτων, αναφέροντας 6.500 άνδρες. Από την Κανμπέρα, πρωτεύουσα της Κοινοπολιτείας της Αυστραλίας, κατά την ανακοίνωση του Σπέντερ υποστηρίζεται ότι 2.887 Αυστραλοί στρατιώτες θεωρούνται αγνοούμενοι από τους 6.486, οι οποίοι έλαβαν μέρος στις επιχειρήσεις στη νήσο. Ακόμη υπολογίζονται 218 τραυματίες και 2.800 Νεοζηλανδοί επίσης αγνοούμενοι μετά την εκκένωση της Κρήτης, 1.000 αφιχθέντες στην Αίγυπτο εκ των οποίων 768 τραυματίες, κατά τη δήλωση του προσωρινού πρωθυπουργού της Νέας Ζηλανδίας Νας (Interim Prime Minister Walter Nash). Δημοσιεύεται επίσης η εντολή του Μπράουχιτς και το ανακοινωθέν της Βέρμαχτ για τους περισσότερους από 12.000 φυλακισμένους Βρετανούς και Έλληνες.

[960] Παράρτημα Α΄: Εικ. 30
[961] Εφ. *Le Petit Journal*, 04/06/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.602
[962] Εφ. *Le Petit Journal*, 05/06/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.603

Στον ιταλικό Τύπο τα φύλλα της *Il Lavoro* και της *Il Solco Fascista* στις 31 Μαΐου είναι πανομοιότυπα σχεδόν. Δημοσιεύονται στο πρωτοσέλιδο[963] οι ανακοινώσεις της Βέρμαχτ και του DNB. Εκτός αυτών η *Il Lavoro* παραθέτει και δύο φωτογραφίες. Η πρώτη[964] απεικονίζει μία μονάδα του εκστρατευτικού σώματος που αποβιβάστηκε στην Κρήτη, όπως γράφεται στην λεζάντα, ενώ η δεύτερη[965] δείχνει τις πρώτες δράσεις μετά την αποβίβαση. Η *La Stampa* παρουσιάζει πληθώρα ενημερώσεων από διεθνή πρακτορεία. Δημοσιεύει αρχικά τρεις φωτογραφίες[966] της δράσης των αλεξιπτωτιστών. Η πρώτη δείχνει την στιγμή της φόρτωση όπλων και πυρομαχικών στα αεροπλάνα καθότι πρόκειται να πέσουν στο έδαφος με αλεξίπτωτο μαζί με τους πρώτους αλεξιπτωτιστές. Στην συνέχεια απεικονίζεται η κρισιμότερη στιγμή της δράσης τους, η προσγείωση. Όπως γράφεται, το αλεξίπτωτο είναι ακόμη στον αέρα καθώς ο άνδρας ελέγχει την γύρω περιοχή. Στην τελευταία φωτογραφία διακρίνονται Βρετανοί στρατιώτες όντας έκπληκτοι, κατά τη λεζάντα, τη στιγμή που έχουν πέσει στα χέρια Γερμανών αλεξιπτωτιστών.

Στο πρωτοσέλιδο[967] κυκλοφορεί ένας χάρτης[968] της νήσου αλλά και μία φωτογραφία[969] κατά την άφιξη των πρώτων δυνάμεων, οι οποίες αποβιβάζονται στις ανατολικές ακτές του νησιού και παίρνουν αμέσως θέσης μάχης, προστατευόμενες από τις αεροπορικές δυνάμεις. Στο άρθρο της εφημερίδας σχολιάζεται η *«πανωλεθρία που υπέστησαν οι αγγλοελληνικές δυνάμεις»* καθιστώντας την κατάκτηση αυτή ως την πολυτιμότερη των δυνάμεων του Άξονα επιβεβαιώνοντας την κυριαρχία τους. Εκ Βηρυτού ανακοινώνεται ο θάνατος του Φράιμπεργκ ενώ από τη ζώνη επιχειρήσεων, όπως γράφεται, τονίζεται ο ρόλος των ιταλικών στρατευμάτων στην Κρήτη. Από τη Ρώμη σχολιάζεται η δήλωση του ραδιοφώνου του Λονδίνου στις 02:45 την 30η Μαΐου σχετικά με την αδυναμία της Βρετανίας να στείλει μεγάλο αριθμό αεροπλάνων στην Κρήτης καθώς η παρουσίας τους δεν είναι απαραίτητη μόνο εκεί αλλά και σε άλλες ζωτικές περιοχές όπως τη Λιβύη, τη Μάλτα, το Γιβραλτάρ και την Παλαιστίνη επιβεβαιώνοντας με αυτό τον τρόπο ότι η Βρετανία είναι ανέτοιμη και αδύναμη να κατακτήσει τους ουρανούς. Την 1η Ιουνίου η *Il Lavoro* και η *Il Solco Fascista* ομοίως δημοσιεύουν τις ενημερώσεις από τη Γερμανία. Παρόλα αυτά στο

[963] Εφ. *Il Lavoro,* 31/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 151; Εφ. *Il Solco Fascista,* 31/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 151
[964] Παράρτημα Α΄: Εικ. 33
[965] Παράρτημα Α΄: Εικ. 34
[966] Παράρτημα Α΄: Εικ. 43
[967] Εφ. *La Stampa,* 31/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 130
[968] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 18
[969] Παράρτημα Α΄: Εικ. 42

πρωτοσέλιδο[970] της πρώτης παρατίθεται η είδηση από την Αθήνα με τίτλο *«Τα σημάδια της ήττας»* σχετικά με την πληθώρα των Βρετανών αιχμαλώτων, οι οποίοι οδηγούνται στα στρατόπεδα συγκέντρωσης δηλώνοντάς ότι *«ότι είναι ευτυχείς που έχουν σώσει τη ζωή τους σε αυτή την τρομερή καταστροφή».* Το άρθρο συνεχίζει με μία περιγραφή της κατάστασης των Βρετανών: *«Στους βίαιους αγώνες που έλαβαν χώρα λίγο μετά την καταστροφή του μετώπου, τα στρατεύματα του Άξονα προχώρησαν γρήγορα και μάλιστα Βρετανοί δεν είχαν ούτε το χρόνο να πάρουν τα όπλα τους και τις προμήθειες μαζί τους. Κατά μήκος των δρόμων του καταφυγίου υπάρχουν διάσπαρτα κανόνια ,τουφέκια, στολές, παπούτσια και τα χαρακτηριστικά καπέλα των Νεοζηλανδών στρατιωτών. Στο δρόμο προς τα Χανιά όπου έλαβε χώρα η αμυντική γραμμή, οι Βρετανοί εγκατέλειψαν επίσης πολλά οχήματα».* Η *Il Solco Fascista* αναδημοσιεύει στο πρωτοσέλιδο[971] από τη Νέα Υόρκη την είδηση των *New York Times* σχετικά με την νίκη των δυνάμεων του Άξονα παρά το ότι τα πλεονεκτήματα ήταν με το μέρος των Βρετανών, όπως σημειώνεται. Η *La Stampa* στο πρωτοσέλιδο[972] με μεγάλα γράμματα στο κέντρο φέρει τον τίτλο *«Η Μάχη της Κρήτης κερδήθηκε».* Βάσει του ιταλικού ανακοινωθέντος υπ' αριθμόν 360 γράφεται ότι μετά την σύνδεση ιταλικών και γερμανικών στρατευμάτων καταλήφθηκε όλη η βόρεια πλευρά του νησιού κάνοντας τον βρετανικό στόλο να «εξαφανιστεί» από τις ακτές του νησιού. Δημοσιεύεται επιπλέον ένας χάρτης[973] της Κρήτης, ο οποίος δείχνει τη δράση των δυνάμεων του Άξονα. Ο κύκλος στα δεξιά (ΙΤ) υποδεικνύει κατά προσέγγιση την προσγείωση των ιταλικών στρατευμάτων. Τα τρία ημικύκλια (Τ) δείχνουν τις τρεις βασικές βάσεις που καταλαμβάνουν οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές και τα βέλη δείχνουν τις κατευθύνσεις της προώθησης των στρατευμάτων, που έκοψαν τα αγγλοελληνικά στρατεύματα. Στη συνέχεια εκ Ρώμης υπενθυμίζονται στο αναγνωστικό κοινό οι ηχηρές δηλώσεις των Βρετανών, όταν ήταν σίγουροι για τη νίκη, μακρηγορώντας για την κυριαρχία στη θάλασσα. Σχολιάζεται χαρακτηριστικά ότι *«οι Βρετανοί πιάστηκαν στον ύπνο»* ενώ ακολουθούν πολυάριθμες ραδιοφωνικές δηλώσεις Βρετανών, και βρετανικών πρακτορείων ειδήσεων, από τις 21 έως τις 28 Μαΐου, οι οποίοι εκθειάζουν την στρατηγική σημασία της νήσου και επαναλαμβάνουν τη δήλωση περί υπεράσπισής της μέχρι θανάτου. Σκοπός είναι να διαβάλουν τη Βρετανία για την αστοχία των δηλώσεών της καταδεικνύοντας την βρετανική προπαγάνδα. Ακολουθεί ένα

[970] Εφ. *Il Lavoro,* 01/06/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 152
[971] Εφ. *Il Solco Fascista,* 01/06/1941, έτος XIV, αρ. φ. 152
[972] Εφ. *La Stampa,* 01/06/1941, έτος 75º, αρ. φ. 131
[973] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 19

ειρωνικό άρθρο από τη Στοκχόλμη με τίτλο *«Το Λονδίνο παραδέχεται την απώλεια 100.000 Άγγλων. Η αλήθεια σε… δόσεις»*, όπου σχολιάζεται η επίσημη ανακοίνωσης της Βρετανίας σχετικά με την συνολική απώλεια στρατιωτικών δυνάμεων, η οποία κυμαίνεται σε 101.000 άνδρες. Κατά την είδηση η ανακοίνωση αυτή δεν συμπεριλαμβάνει ούτε τις απώλειες στον ελληνικό χώρο ούτε τις απώλειες από το ναυαγησμένο Hood. Τέλος, η εφημερίδα υποστηρίζει ότι οι Βρετανοί συνεχίζουν τα καυστικά σχόλια εναντίον της Ιταλίας λόγω της οργής που τους διακατέχει για την ανατροπή των σχεδίων τους. Δεν παραλείπεται να αναφερθεί η αμφισβήτηση του Reuters για τον θάνατο του Φράιμπεργκ. Τις επόμενες ημέρες, 2 έως 4 Ιουνίου, οι δύο ιταλικές εφημερίδες *Il Lavoro* και *Il Solco Fascista* αρκούνται στη δημοσίευση των γερμανικών ανακοινώσεων έχοντας περιορίσει πλέον το ενδιαφέρον τους για τη Μάχη. Ωστόσο οι ειδήσεις εξακολουθούν να δημοσιεύονται στην πρώτη σελίδα[974]. Από την άλλη πλευρά η *La Stampa* συνεχίζει με αμείωτο ενδιαφέρον να δημοσιεύει εκτενή άρθρα διαφόρων πρακτορείων. Στις 2 Ιουνίου στο πρωτοσέλιδο[975] επιλέγει να δημοσιεύσει μία φωτογραφία[976] από την ξαφνική εμφάνιση Γερμανών αλεξιπτωτιστών σε βρετανική θέση στην Κρήτη αναγκάζοντας τους Βρετανούς να παραδοθούν, όπως αναφέρεται στη λεζάντα. Ο κεντρικός τίτλος της εφημερίδας είναι *«Οι Άγγλοι και οι Έλληνες χωρίς σωτηρία στην Κρήτη».* Στο αντίστοιχο άρθρο σχολιάζεται η στάση της Βρετανίας μετά την ήττα γράφοντας πως τελικά αναγκάστηκαν να ομολογήσουν την ήττα τους ψευδολογώντας ότι 15.000 Βρετανοί πρόκειται να φτάσουν στα αιγυπτιακά λιμάνια. Το άρθρο κλείνει με έντονο ειρωνικό και περιπαικτικό ύφος *«Εμείς τους ευχόμαστε να συνεχίσουν αυτού του είδους τις στρατηγικές και τις εκούσιες εγκαταλείψεις».* Κατά το ιταλικό ανακοινωθέν υπ' αριθμόν 361 η Μάχη της Κρήτης αποτέλεσε *«θεμέλιο λίθο για την κατοχή της Ανατολικής Μεσογείου και προπύργιο για την υπεράσπιση της Αιγύπτου και της Παλαιστίνης».* Εκ Καΐρου με τίτλο *«Ψευδαισθήσεις και αδιακρισίες»* γράφεται ότι ο Έλληνας πρωθυπουργός έλαβε ένα μήνυμα από τον Ρούζβελτ , ο οποίος του έδινε κουράγιο για αυτές τις δύσκολες ώρες αναφέροντας ότι παρακολουθεί τις εξελίξεις στη νήσο εκφράζοντας την πεποίθηση ότι οι Σύμμαχοι θα επιτύχουν την κυριαρχία τους στον αέρα. Ακολουθούν οι γερμανικές ανακοινώσεις. Στις 3 Ιουνίου η εφημερίδα στο πρωτοσέλιδο[977]

[974] Εφ. *Il Lavoro,* 02/06/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 153; Εφ. *Il Lavoro,* 03/06/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 154; Εφ. *Il Lavoro,* 04/06/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 155; Εφ. *Il Solco Fascista,* 02/06/1941, έτος XIV, αρ. φ. 153; Εφ. *Il Solco Fascista,* 03/06/1941, έτος XIV, αρ. φ. 154; Εφ. *Il Solco Fascista,* 04/06/1941, έτος XIV, αρ. φ. 155
[975] Εφ. *La Stampa,* 02/06/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 131 (ο αριθμός φύλλου είναι ίδιος με την προηγούμενη ημέρα).
[976] Παράρτημα Α΄: Εικ. 43
[977] Εφ. *La Stampa,* 03/06/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 132

κατηγορεί την βρετανική προπαγάνδα για υπερβολές. Συγκεκριμένα κατακρίνει τον αριθμό των Βρετανών στρατιωτών που κατέφυγαν στην Αίγυπτο, ρακένδυτοι και χωρίς οπλισμό, ως πέρα από κάθε λογική. Επιπλέον τίθεται το ερώτημα εάν ο Φράιμπεργκ είναι ζωντανός ή νεκρός. Ωστόσο η εφημερίδα σημειώνει πως το μόνο που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί είναι το γεγονός πως ο Φράιμπεργκ τράπηκε σε φυγή κατά τη διάρκεια της Μάχης. Παρακάτω εκ Ρώμης εκθειάζονται οι ενέργειες των ιταλικών δυνάμεων, οι οποίες απέκλεισαν κάθε τρόπο διαφυγής του εχθρού, αποδεικνύοντας παράλληλα τη θέληση και την εμμονή για την κατάκτηση της νήσου.

Στον βρετανικό Τύπο η εκκένωση και λήξη της Μάχης παρουσιάζεται με μία εντελώς διαφορετική οπτική. Στις 30 Μαΐου η *Daily Express* γνωστοποιεί την απώλεια της ναυτικής βάσης στη Σούδα γράφοντας πως η Μάχη βρίσκεται πλέον στο αποκορύφωμά της με τα στρατεύματα και των δύο πλευρών να βρίσκονται σε ένα στάδιο κόπωσης. Παρατίθεται η δήλωση ενός αυτόπτου μάρτυρα: *«Τα πρόσωπά τους είναι γεμάτα με αποξηραμένο ιδρώτα, τα παντελόνια και οι φανέλες τους είναι σκισμένα και βρώμικα. Εκτός από τις φιάλες τους με νερό, τα στρατεύματα κρατούν σφιχτά μόνο τα όπλα τους».* Η μάχη γύρω από τα Χανιά έχει ισοπεδώσει τους ελαιώνες στρώνοντας ολόκληρη την πεδιάδα με τραυματισμένους και νεκρούς ανάμεσα σε συντρίμμια, όπως αναφέρεται[978]. Στην *Daily Mirror* όμως, το κεντρικό άρθρο στο πρωτοσέλιδο[979] σχετίζεται με την αποστολή επιπλέον βρετανικών δυνάμεων στη μάχη στη Σούδα καθώς οι Γερμανοί στρατιώτες, «Ούννοι» όπως χαρακτηρίζονται, εκτιμάται ότι ανέρχονται στους 30.000 σημειώνοντας την κρισιμότητα της κατάστασης, καθώς οι γερμανικές δυνάμεις πλησιάζουν στη σύνδεση των δυνάμεων των Χανίων και του Ρεθύμνου. Δημοσιεύεται επιπλέον ένας χάρτης[980] της νήσου με την εξής λεζάντα: *«Οι άνδρες μας πολεμώντας σκληρά τις ενισχυμένες δυνάμεις του εχθρού στην Κρήτη, έχουν αποσυρθεί από τον κόλπο των Αρμένων – στα ανατολικά και με κατεύθυνση το Ρέθυμνο».* Η *Yorkshire Evening Post* ομοίως αναφέρει την άφιξη βρετανικών ενισχύσεων και υλικού στην Κρήτη αλλά και την απόσυρση των *«υπερασπιστών»* από τον κόλπο της Σούδας προς τα ανατολικά βάσει συνοπτικού ανακοινωθέντος από το Βρετανικό Αρχηγείο στο Κάιρο[981]. Το άρθρο συνοδεύει ένας χάρτης[982] της Κρήτης απεικονίζοντας τον κόλπο της Σούδας και την ευρύτερη περιοχή

[978] Εφ. *Daily Express*, 30/05/1941, αρ. φ. 12.796
[979] Εφ. *Daily Mirror*, 30/05/1941, αρ. φ. 11.690
[980] Παράρτημα Β΄: *Χάρτης 32*
[981] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 30/05/1941, αρ. φ. 29.269
[982] Παράρτημα Β΄: *Χάρτης 36*

των Χανίων. Ενδιαφέρον προκαλεί η αναδημοσίευση της ενημέρωσης του DNB από το Βερολίνο σχετικά με την κατάληψη της πόλης, του λιμανιού και του αεροδρομίου του Ηρακλείου από τις γερμανικές δυνάμεις. Ωστόσο η είδηση φέρει τον ειρωνικό τίτλο: *«Ο εχθρός ισχυρίζεται»* δημιουργώντας αμφιβολίες για την εγκυρότητα της είδησης. Στη συνέχεια σε ρεπορτάζ του στρατιωτικού ανταποκριτή της εφημερίδας γίνεται μία ανασκόπηση της σπουδαιότητας του κόλπου της Σούδας αλλά και της μάχης στην περιοχή. Ο συγγραφέας σημειώνει ότι η απώλεια του κόλπου θα σήμαινε τη δυνατότητα του εχθρού να φέρει στρατεύματα στη νήσο δια θαλάσσης. Αναφέρει επιπλέον ότι τουρκικά δημοσιεύματα δηλώνουν την ανικανότητα των γερμανικών αεροπλάνων να εμποδίσουν τα βρετανικά πλοία με άνδρες και πολεμοφόδια να φτάσουν στην Κρήτη. Η *Daily Mirror* στο πρωτοσέλιδο[983] φέρει ως κεντρικό τίτλο *«Το Ηράκλειο ακόμα στα χέρια μας».* Αρκείται σε ένα μόνο άρθρο, το οποίο διατείνεται ότι οι βρετανικές δυνάμεις εξακολουθούν να κατέχουν το Ηράκλειο παραθέτοντας παραδόξως τα γερμανικά και ιταλικά ανακοινωθέντα. Η *Daily Express* στις 31 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[984] δημοσιεύει ένα ρεπορτάζ του δημοσιογράφου Άλαν Μούρχεντ με τίτλο *«Αποφασιστική μάχη ξεσπά στην Κρήτη – Η θέση του Φράιμπεργκ πολύ ευαίσθητη, πολύ κρίσιμη»*. Σύμφωνα με το άρθρο την ενδέκατη ώρα της ενδέκατης ημέρας της Μάχης της Κρήτης συνεχίζονται σκληρές μάχες με λιγοστά νέα να έρχονται από το νησί, δηλώνοντας όμως ότι το Ηράκλειο βρίσκεται υπό την κυριαρχία των Βρετανών παρά τις γερμανικές δηλώσεις. Αναφορά γίνεται επίσης στην άφιξη ιταλικών στρατευμάτων στην Κρήτη παρομοιάζοντας την κατάσταση με τις τελευταίες ημέρες στην Ελλάδα. Η *Yorkshire Evening Post* κινείται στο ίδιο πλαίσιο, δημοσιεύει τις ίδιες ειδήσεις και επίσημα ανακοινωθέντα με ανάλογο ύφος στην πρώτη σελίδα[985] εστιάζοντας κυρίως στην κυριαρχία του Ηρακλείου. Την 1η Ιουνίου η *Sunday Express* με τίτλο *«Κρήτη: απελπισμένη»* στο πρωτοσέλιδο[986] παραθέτει την χθεσινή δήλωση του Σπέντερ: *«Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρόκειται για μία απελπιστική θέση στην Κρήτη. Τα αυτοκρατορικά στρατεύματα αγωνίζονται απεγνωσμένα και έχουν προκαλέσει μεγάλες απώλειες στους Γερμανούς, αλλά οι επόμενες μέρες είναι ανησυχητικές πράγματι».* Παρεμβάλλεται σε περίοπτη θέση το έγγραφο του Γραφείου Πολέμου, με το οποίο καταρρίπτονται οι ισχυρισμοί των γερμανικών δυνάμεων για τον θάνατο του Φράιμπεργκ.

[983] Εφ. *Daily Mirror*, 31/05/1941, αρ. φ. 11.691
[984] Εφ. *Daily Express*, 31/05/1941, αρ. φ. 12.797
[985] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 31/05/1941, αρ. φ. 29.270
[986] Εφ. *Sunday Express*, 01/06/1941, αρ. φ. 1.170

Συγκεκριμένα γράφεται ότι: *«Το Γραφείο Πολέμου αναγγέλλει αναφορικά με τους γερμανικούς ισχυρισμούς για τον υποτιθέμενο θάνατο του στρατηγού Φράιμπεργκ, διοικητή στην Κρήτη "Είμαστε ευτυχείς να αναγγείλουμε ότι είναι ζωντανός μαζί με τους στρατιώτες του"».* Κατόπιν το άρθρο αναφέρει μεμονωμένες βρετανικές επιτυχίες στη Μεσόγειο αλλά και τις γερμανικές επίσημες ανακοινώσεις, οι οποίες διαψεύδονται. Τονίζονται ακόμη μία φορά οι τεράστιες απώλειες των γερμανικών δυνάμεων κάνοντας λόγο για καταστροφή ικανών στρατιωτών αλλά και μεγάλου αριθμού αεροπλάνων χαρακτηρίζοντας την επιχείρηση ως μία που στοίχησε ακριβά σε δυναμικό, εξοπλισμό και προσπάθεια καθώς ο Χίτλερ έδωσε *«όλα όσα είχε»* για αυτή την εκστρατεία. Στις 2 Ιουνίου η *Daily Express* στο πρωτοσέλιδο[987] δημοσιεύει ένα άρθρο του Άλαν Μούρχεντ με τεράστια γράμματα ο τίτλος είναι: *«Το ναυτικό βγάζει από την Κρήτη 15.000 στρατιώτες»* και ο υπότιτλος: *«Ο Χίτλερ κερδίζει το νησί - αλλά χάνει 18.000 άνδρες, 600 αεροπλάνα».* Το ρεπορτάζ παρουσιάζει ως «αυτοκτονία» την συνέχιση του αγώνα χωρίς τις δυνάμεις της RAF εστιάζοντας κατά κύριο λόγο στην καταστροφή των γερμανικών δυνάμεων καθ' όλη τη διάρκεια της Μάχης απαριθμώντας 600 κατεστραμμένα αεροπλάνα και 18.000 χαμένους άνδρες. Παρατίθεται παρακάτω η μαρτυρία ενός υψηλόβαθμου αξιωματικού της RAF: *«Οι αλεξιπτωτιστές είχαν γαζωθεί άσχημα. Είδα έναν στους δέκα να συντρίβεται με κλειστό αλεξίπτωτο και να πεθαίνει. Έπεφταν από τα 300 πόδια και ήταν μόνο για μερικά δευτερόλεπτα στον αέρα, αλλά εμείς πυροβολούσαμε τουλάχιστον κάθε δεύτερο άνδρα στους δέκα καθώς έπεφταν, Τουλάχιστον ένας ακόμη έσπαγε αστράγαλο, πόδι ή καρπό. Στο Ρέθυμνο και το Ηράκλειο το ογδόντα τοις εκατό των αλεξιπτωτιστών σκοτώθηκαν».* Σε επόμενο άρθρο ανωνύμου στρατιωτικού δημοσιογράφου αναλύονται τα τρία πλεονεκτήματα της έκβασης της Μάχης. Πρώτον έδωσε στον διοικητή Γουίλσον στην Παλαιστίνη πολύτιμες ημέρες για να διατάξει τα στρατεύματά του μπροστά στην σφοδρότατη επίθεση των Γερμανών στη Μέση Ανατολή. Δεύτερον στην Κρήτη δόθηκε η δυνατότητα να καταστραφεί ένα μεγάλο μέρος των δυνάμεων του «πολέμου αστραπή» του Χίτλερ, όπως οι αλεξιπτωτιστές τους, η ομάδα των ανεμοπτέρων (glidatroops[988]) και αερομεταφορείς. Τρίτον ο Χίτλερ έδειξε κατά την επιχείρηση αυτήν τα σχέδιά του, τους πόρους τους αλλά τις προθέσεις του. Η εφημερίδα όμως αρκείται στην συγκεκριμένη γενικολογία χωρίς να διευκρινίσει σε τι αναφέρεται. Στο τέλος

[987] Εφ. *Daily Express*, 02/06/1941, αρ. φ. 12.798

[988] Blanford L. E., *Green Devils - Red Devils. Untold Tales of the Airborne in World War II,* Leo Cooper, London 1993, p. 96. Ο όρος «glidatroops» (glider=ανεμοπλάνο) δηλώνει την στρατιωτική ομάδα των ανεμοπλάνων και επινοήθηκε από την εφ. *Daily Express.*

του άρθρου εν συντομία αναφέρονται τα μειονεκτήματα, αφενός ότι η Κρήτη λόγω της στρατηγικής της θέσης δύναται να δώσει στον Χίτλερ τον έλεγχο της Μεσογείου απειλώντας με την οργάνωση μίας βομβαρδιστικής βάσης κατά της Αλεξάνδρειας, αφετέρου δίνει στον Χίτλερ μία καλύτερη ευκαιρία να ενισχύσει τον στρατηγό Ρόμελ στη Λιβύη. Παρακάτω παρατίθεται το ανακοινωθέν του Γραφείου Πολέμου, όπως συναντήσαμε στον γαλλικό Τύπο στο ανακοινωθέν του Υπουργείου Αμύνης, όπως παρουσιάστηκε. Δημοσιεύεται επιπλέον ένας χάρτης[989] της Κύπρου με τίτλο *«Το επόμενο οχυρό;»* και ένας χάρτης[990] της Κρήτης απεικονίζοντας την κατεύθυνση των Βρετανών προς απόσυρση στην Αίγυπτο. Η *Daily Mirror* στο πρωτοσέλιδο[991] δημοσιεύει μία μόνο είδηση σχετικά με τις εξελίξεις στη νήσο με τίτλο *«Η RAF προστατεύει 15.000 κατά την αποχώρηση από την Κρήτη»*. Αναφέρεται η προστασία των βρετανικών πλοίων στη Μεσόγειο από βρετανικά αεροπλάνα, σημειώνοντας ακόμη σύμφωνα με ανακοίνωση της RAF από την Μέση Ανατολή, ότι κατά τις μάχες στη θάλασσα κατέστρεψαν πέντε γερμανικά και δύο ιταλικά βομβαρδιστικά πλήττοντας παράλληλα και άλλα Στούκας τα οποία κρίνουν ως απίθανο να επιστρέψουν στη μάχη. Ομοίως παρατίθεται η ανακοίνωση του Γραφείου Πολέμου. Ο Τσώρτσιλ στην Βουλή των Κοινοτήτων αναφέρει ωστόσο 17.000 διασωθέντες Βρετανούς στην Αίγυπτο, απαντώντας στο ερώτημα γιατί δεν επέμεινε στην άμυνα της Κρήτης. Υποστήριξε ότι είναι διαφορετικό πράγμα η διάσωση τόσων ανδρών από την προσγείωσή τους στη νήσο με οπλισμό και οχήματα[992]. Υπολογίζει επίσης 15.000 Βρετανούς κατά τη Μάχη να έχουν σκοτωθεί, τραυματιστεί, αιχμαλωτιστεί ή να αγνοούνται, μία δήλωση που δεν προβλήθηκε στον συμμαχικό Τύπο. Από την άλλη πλευρά αριθμεί 5.000 Γερμανούς να έχουν πνιγεί κατά την προσπάθειά τους να διασχίσουν την θάλασσα και τουλάχιστον 12.000 να έχουν σκοτωθεί ή τραυματιστεί στο νησί[993]. Η *Yorkshire Evening Post* έχει ως κεντρικό τίτλο στην πρώτη σελίδα[994] *«Η αποχώρησή μας από την Κρήτη – 15.000 προσγειώθηκαν στην Αίγυπτο μετά από σοβαρές απώλειες – Επιζών μιλά για την ναζιστική βαρβαρότητα – Υποπολυβόλα Τόμσον*[995] *στράφηκαν κατά των σακατεμένων μαχητών»*. Η εφημερίδα αναφέρει αρχικά την ανακοίνωση του Γραφείου Πολέμου,

[989] Παράρτημα Β΄: *Χάρτης 27*
[990] Παράρτημα Β΄: *Χάρτης 28*
[991] Εφ. *Daily Mirror*, 02/06/1941, αρ. φ. 11.692
[992] CHAR 9/147A-B. Image 56
[993] CHAR 9/147A-B. Image 57
[994] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 02/06/1941, αρ. φ. 29.271
[995] Στην εφημερίδα αναφέρονται ως «Tommy Guns». Πρόκειται για το υποπολυβόλο Τόμσον (Thompson submachine gun).

προσδιορίζοντας ότι ο αριθμός 15.000 αναφέρεται μόνο σε Βρετανούς και όχι σε Έλληνες. Κατά τη μαρτυρία ενός 19χρονου λοχία των Μαορί, επιζών της Μάχης της Κρήτης, γράφεται, ότι είδε τραυματισμένους στρατιώτες να σφάζονται από τον εχθρό επιδεικνύοντας μεγάλη βαρβαρότητα. Συνεχίζει υποστηρίζοντας ακόμη ότι εάν διέθεταν αεροπορική υποστήριξη η νίκη θα ήταν ζήτημα ωρών. Ακολουθούν οι δηλώσεις των αιχμαλώτων, οι οποίοι κάνουν λόγο για συνεχείς επιθέσεις περισσοτέρων από 200 βομβαρδιστικών κατά την πρώτη ημέρα της Μάχης, στις οποίες όμως κατάφεραν να ανταπεξέλθουν και να εξοντώσουν τους Γερμανούς. Οι μαρτυρίες συνεχίζονται αναφορικά με τις μάζες νεκρών Γερμανών στην Κρήτη: *«Πάνω στα βουνά, οι νεκροί Γερμανοί βρισκόταν σε συστάδες, όπου είχαν προσγειωθεί και σκοτώθηκαν από Έλληνες στρατιώτες. Στην περιοχή της μάχης ήταν αδύνατο να περπατήσει κανείς περισσότερο από τρεις γιάρδες χωρίς να πατήσει πάω σε νεκρούς Γερμανούς. Αυτή η σφαγή πρέπει να ιδωθεί για να καταστεί πιστευτή. Μερικοί από αυτούς βρίσκονταν σε άθλια κατάσταση, μπερδεμένοι στα αλεξίπτωτά τους. Πολλοί στραγγαλίστηκαν με τα σκοινιά του αλεξιπτώτου τους».* Ένας εκ των αιχμαλώτων ισχυρίζεται ότι η Λούφτβαφε έριξε φυλλάδια στις γραμμές των συμμάχων δηλώνοντας ότι λόγω της κακομεταχείρισης των Γερμανών κρατουμένων στην Ελλάδα, η γερμανική Ανώτατη Διοίκηση διέταξε να σκοτωθεί κάθε άνθρωπος στην Κρήτης, άντρες, γυναίκες και παιδιά. Αναφέρεται επίσης το εξής περιστατικό: *«Όταν οι Γερμανοί κατέλαβαν το νοσοκομείο στα προάστια των Χανίων, έσυραν όλους τους τραυματισμένους, που μπορούσαν να περπατήσουν, έξω από τα κρεβάτια τους και τους ανάγκασαν να περπατήσουν μπροστά από τα στρατεύματά τους, για να πυροβολούν από πίσω τους έχοντάς τους ως προστασία. ‘’Δεν μπορούσαμε να καταλάβουμε γιατί μας πυροβολούσαν έως ότου ένας τραυματισμένος αξιωματικός δραπέτευσε και φανέρωσε το τέχνασμα τον Ναζί σε εμάς, κατόπιν τούτου εμείς εκτελέσαμε έναν ελιγμό και σκοτώσαμε κάθε έναν Γερμανό σε αυτή την διμοιρία. Πολλοί αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν με στολές Νεοζηλανδών και άλλοι λεηλάτησαν τις στολές των νεκρών μας, συνέχισε».* Το άρθρο συνοδεύει ένας χάρτης[996] της Ανατολικής Μεσογείου δείχνοντας τις αποστάσεις από την Κρήτη σε μέρη στρατηγικής σημασίας (Δάρνη στην Λιβύη, Βηρυτός, Αλεξάνδρεια και Κύπρος). Τέλος, ένα ρεπορτάζ του στρατιωτικού ανταποκριτή της εφημερίδας εκθειάζει την αντοχή και των ηρωισμό των Βρετανών μαχητών της Κρήτης, αναφέροντας παράλληλα τη συμμετοχή του Πεζικού της Σκωτίας, των ANZAC, των Ελλήνων

[996] Παράρτημα Β΄: *Χάρτης 37*

και των πεζοναυτών. Η *Daily Express* την 3η Ιουνίου στο πρωτοσέλιδο[997] δημοσιεύει ένα μικρό ρεπορτάζ του δημοσιογράφου Μπέισιλ Κάρντιου (Basil Cardew), κατά τον οποίο οι ανώτεροι Βρετανοί αξιωματικοί κλήθηκαν να αναφέρουν τις νέες αεροπορικές τακτικές, τις οποίες χρησιμοποίησαν οι Γερμανοί για την εισβολή στην Κρήτη, θεωρώντας την ως μία πρόβα του Χίτλερ για την τελική του επίθεση κατά της Βρετανίας. Γράφεται ότι στην Κρήτη αποκαλύφθηκε η τεχνική των Γερμανών κατά δύο τρόπους. Πρώτον έδειξαν ότι ήταν έτοιμοι να χρησιμοποιήσουν τα αεροπλάνα τους ακόμα και αν είχαν την πλήρη απώλεια τους, αρκεί να προσγειώνονταν με τους άνδρες τους και τον εξοπλισμό. Όπως φάνηκε πολλά από τα γερμανικά μεταγωγικά αεροπλάνα ήταν φθηνά κατασκευασμένα με μεταχειρισμένο βομβαρδιστικό εξοπλισμό. Δεύτερον οι Γερμανοί κατά την εφημερίδα, χρησιμοποίησαν για πρώτη φορά ανεμοπλάνα για τη μεταφορά στρατευμάτων, τα οποία προσγειώνονταν με 35 έως 40 μίλια την ώρα σε απίστευτα μικρές αποστάσεις, αποδεικνύοντας ότι το φροντισμένο κομμάτι με γρασίδι και τα λουλούδια μπροστά από το σπίτι σας (αναφ. στους Βρετανούς) μπορεί μία μέρα φέτος το καλοκαίρι να αποτελέσει το έδαφος προσγείωσης για ένα γερμανικό ανεμοπλάνο εκφορτώνοντας έξι ή οκτώ σκληραγωγημένους Ναζί στρατιώτες. Στη συνέχεια ο δημοσιογράφος αναλύει εκτενέστερα την τακτική των γερμανικών δυνάμεων αναφορικά με τη χρήση των ανεμοπτέρων. Κατά την εκτίμησή του ο Χίτλερ έχασε περισσότερα από χίλια αεροπλάνα στην Κρήτη. Κλείνει το άρθρο του υποστηρίζοντας ότι τα «μαθήματα» από την Κρήτη εξετάζονται, με σκοπό εάν χρειαστεί να αλλάξουν οι άμυνες της Βρετανίας. Η *Daily Mirror* στο πρωτοσέλιδο[998] γράφει *«Η Κύπρος είναι έτοιμη»* διατείνοντας ότι η Κύπρος, ο επόμενος στόχος στη λίστα του Χίτλερ, επιταχύνει τις διαδικασίες για την ολοκλήρωση των αμυντικών της σχεδίων, παρέχοντας επιμέρους πληροφορίες. Επιπλέον σε δεύτερο άρθρο σημειώνεται η ρίψη προμηθειών από την RAF σε απομονωμένες βρετανικές ομάδες στο νησί συνεχίζοντας τη φύλαξη των πλοίων τα οποία συμμετέχουν στην εκκένωση. Η *Yorkshire Evening Post* την ίδια ημέρα αναφέρει στην πρώτη σελίδα[999] τη διάσωση περισσοτέρων ανδρών από την Κρήτη καθώς και εκείνων που είχαν απομείνει στις ακτές. Σημειώνει επίσης την αποχώρηση του Φράιμπεργκ μαζί με τους τελευταίους από τη νήσο ως αντίλογο στη ναζιστική προπαγάνδα για εγκατάλειψη των στρατιωτών του. Μάλιστα αναφέρεται ότι έδειξε τη μέγιστη απροθυμία να εγκαταλείψει την Κρήτη. Έπειτα γίνεται λόγος για τον χρόνο που

[997] Εφ. *Daily Express*, 03/06/1941, αρ. φ. 12.799
[998] Εφ. *Daily Mirror*, 03/06/1941, αρ. φ. 11.693
[999] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 03/06/1941, αρ. φ. 29.272

έδωσε η Μάχη της Κρήτης στις αμυντικές προετοιμασίες στην Κύπρο, παρεμβάλλοντας το σχόλιο πως η απώλεια του Μάλεμε ήταν καθοριστική για την νίκη των γερμανικών δυνάμεων. Παρακάτω αναλύονται οι δύο στόχοι της εισβολής στην Κρήτη, αφενός η κατάκτηση της νήσου, αφετέρου η χρήση της βάση για τις επιχειρήσεις στην Μέση Ανατολή. Εντωμεταξύ ο Φράιμπεργκ στις 3 Ιουνίου σε τηλεγράφημά του προς το Υπουργείο Εξωτερικών δήλωσε ότι με ανάλογη αποτυχία αεροπορικής υποστήριξης στα συμμαχικά στρατεύματα, η Γερμανία θα νικήσει τον πόλεμο στη Μέση Ανατολή[1000]. Δεν παραλείπεται να γίνει αναφορά στη σημασία της απώλειας της νήσου ιδιαίτερα για το ναυτικό. Στο ρεπορτάζ του ο ανταποκριτής των βρετανικών δυνάμεων στην Μέση Ανατολή Ρίτσαρντ ΜακΜίλαν μιλά για την επιστροφή των Βρετανών μαχητών στο Λονδίνο, το Μάντσεστερ και άλλες περιοχές. Χαρακτηρίζει τη Μάχη της Δουνκέρκης ως «τίποτα» μπροστά στη Μάχη της Κρήτης. Δεν παραβλέπει ωστόσο την εξαιρετική, όπως την χαρακτηρίζει, τεχνική των Γερμανών. Για τους διασωθέντες Βρετανούς από τις ακτές γράφει πως δεν είχαν ούτε χαμόγελο αλλά ούτε παράπονο, το μόνο που έλεγαν ήταν *«Αν είχαμε μόνο υποστήριξη από τον αέρα»* ενώ πολλοί δεν φορούσαν μπότες και άλλοι είχαν τις στολές τους αιματοβαμμένες. Σε επόμενο άρθρο γίνεται αρχικά λόγος για τον σημαντικό προστατευτικό ρόλο της RAF στην ασφαλή απομάκρυνση των Βρετανών από την Κρήτη. Έπειτα αναλύονται οι απώλειες του Άξονα κατά τον Μάιο γενικότερα στη Μέση Ανατολή, συμπεριλαμβάνοντας την Κρήτη, όπου όπως σημειώνεται εκεί υπέστησαν τις μεγαλύτερες καταστροφές. Απαριθμούνται συνολικά 244 αεροπλάνα σε αντίθεση με τα 65 χαμένα αεροπλάνα της RAF. Στις 4 Ιουνίου η *Daily Express* στο πρωτοσέλιδο[1001] δημοσιεύει την προσωπική ιστορία του υπολοχαγού Τζέφρεϊ Κόξ (Geoffrey Cox) του νεοζηλανδικού στρατού, ο οποίος πολέμησε στη Μάχη της Κρήτης: *«Τα στρατεύματά μας δεν υπέφεραν από τους αλεξιπτωτιστές μόλις ξεκίνησε η Μάχη. Όσο φρικιαστική και τρομακτική αυτή η επίθεση φαινόταν, μόλις οι αλεξιπτωτιστές ήταν στο έδαφος ήταν απλώς φυσιολογικοί άνδρες, που σκοτώνονταν εύκολα με σφαίρα ή ξιφολόγχη όπως κάθε άλλος. Τα πρώτα λεπτά σκοτώνονταν ακόμη πιο εύκολα. Σε κάποιους μπλέχτηκαν τα αλεξίπτωτά τους σε δέντρα ή μπερδεύτηκαν σε αμπέλια για αρκετό χρόνο προκειμένου να τους κρατήσουν σε σταθερό στόχο. Άλλοι στραμπούλησαν τους αστραγάλους τους. Άλλοι είχαν τραυματιστεί από την πτώση σοβαρά. [..] Από τις πέντε το πρωί εκείνο το πρωί κάθονταν οι αλεξιπτωτιστές σε αεροπλάνα που περίμεναν*

[1000] FO 954/11A/69. Telegram NO. 1666
[1001] Εφ. *Daily Express*, 04/06/1941, αρ. φ. 12.800

τη στιγμή που πρέπει να πετάξουν σε μια εχθρική χώρα, σε άγνωστες περιοχές γεμάτες με άνδρες που η μοναδική επιθυμία τους ήταν να τους σκοτώσουν. Έπρεπε να πηδήξουν στον αέρα γεμάτο με ιπτάμενες σφαίρες. Πάνω από το Μάλεμε έπρεπε ακόμη να πηδήξουν στο χαλάζι από σφαίρες των πολυβόλων. Και όταν έφταναν στο έδαφος, τα αεροπλάνα τους δε θα μπορούσαν, για τα πρώτα ζωτικής σημασίας λεπτά, να τους βοηθήσουν από το φόβο μήπως σκοτώσουν τους δικούς τους άνδρες. Ένας αλεξιπτωτιστής ήταν κυριολεκτικά εύκολο κρέας για τον άνθρωπο που τον πετύχαινε όταν έπεφτε ή στα πρώτα λεπτά της προσγείωσής του. [..] Και καθώς η μέρα προχωρούσε και η εμπιστοσύνη των στρατευμάτων μας μεγάλωνε, μόνο εκείνοι οι αλεξιπτωτιστές που έπεσαν έξω από τον χώρο των δυνάμεών μας είχαν κάθε πραγματική ευκαιρία. [..] Σε όλη αυτή τη μακρά, ηλιόλουστη ημέρα της 20ης Μαΐου ο αγώνας αυτός συνεχίστηκε. [..] Αλλά αυτή την πρώτη ημέρα δεν παρατηρήσαμε ότι, ήταν μια ημέρα μάχης εδάφους, ο άνθρωπος ενάντια στον άνθρωπο, στα ελαιόδεντρα και γύρω από την ακτή. Στο Ρέθυμνο και στο Ηράκλειο περισσότερο η επίθεση είχε συνεχιστεί αργά το απόγευμα. [..]Γύρω από τα Χανιά η επίθεση είχε αποτύχει εντελώς. [..] Υπήρχαν μόνο διάσπαρτες γερμανικές μονάδες, που ήδη υπέφεραν από τη δίψα. Υπήρχαν ελάχιστες πιθανότητες να εκτελέσουν την εντολή που βρήκαμε στην τσέπη ενός ανθρώπου: "Κυριεύστε την πόλη και θυμηθείτε να κρατάτε όλους τους ομήρους που μπορείτε". Το δεύτερο κύμα είχε πέσει σε ένα νοσοκομείο στο δρόμο μεταξύ του Μάλεμε και της ακτής, η περιοχή είχε βομβαρδιστεί δύο φορές. Πήραν τραυματίες και τους τοποθέτησαν σε μία σειρά. Τους χρησιμοποιούσαν ως ασπίδα, πίσω από το οποίο κινήθηκαν προς το χωριό Γαλατάς μέσα από τη ζώνη των πυρών μας. Αλλά το απόγευμα αντισταθμίσαμε και ανακτήσαμε τον Γαλατά και τους τραυματίες μας και εκκαθαρίσαμε αυτήν την πλευρά. Μόνο βαθιά μέσα στα ελαιόδεντρα οκτώ μίλια νοτιοδυτικά της πόλης έμεινε ο πραγματικός αριθμός αλεξιπτωτιστών να απειλούν την πόλη, και ήταν περισσότεροι από όσους μας αντιστοιχούσαν. Στο Μάλεμε οι Μαορί αντιστάθηκαν τη νύχτα και εκκαθαρίστηκε πλήρως το αεροδρόμιο. Στο Ρέθυμνο οι Αυστραλοί και οι Κρητικοί εξαφάνιζαν όλους τους Γερμανούς εκτός από δύο ισχυρές μονάδες των αλεξιπτωτιστών. Τόσο στο Ηράκλειο όσο και στο Ρέθυμνο τα αεροδρόμια ήταν ασφαλή στα χέρια μας». Η *Daily Mirror* την ίδια ημέρα στο πρωτοσέλιδο[1002] γράφει πως τα μέλη της Βουλής των Κοινοτήτων βρίσκονται σε άβολη θέση σχετικά με το ζήτημα απώλειας της Κρήτης. Η εφημερίδα διερωτάται γιατί δεν ανατινάχθηκαν τα αεροδρόμια στη νήσο εγείροντας ερωτήματα για τα αεροδρόμια της Βρετανίας κατά πόσον

[1002] Εφ. *Daily Mirror*, 04/06/1941, αρ. φ. 11.694

είναι επαρκώς προστατευμένα. Ο Τσώρτσιλ στις 10 Ιουνίου στην ομιλία του στην Βουλή των Κοινοτήτων δηλώνει ότι συνεχώς ερωτάται για ποιον λόγο δεν κατασκεύασαν περισσότερα αεροδρόμια στην Κρήτη αφού είχαν στην κατοχή τους τη νήσο για πάνω από έξι μήνες απαντώντας ότι θα ήταν λάθος μία τέτοια κίνηση εκτός εάν μπορούσαν να βρουν αρκετά αντιαεροπορικά όπλα ώστε να υπερασπιστούν αυτά τα αεροδρόμια[1003]. Η *Yorkshire Evening Post* αναφέρει ομοίως την αμηχανία των μελών της Βουλής στο πρωτοσέλιδο[1004] ενώ μιλά κυρίως για το έργο του Πολεμικού Ναυτικού στα νότια παράλια της Κρήτης και την διάσωση πιθανώς 20.000 ανδρών, περιγράφοντας αναλυτικά τον τρόπο απομάκρυνσής τους από τη νήσο. Στη συνέχεια ο στρατιωτικός ανταποκριτής της εφημερίδας στρέφεται εμμέσως κατά του Φράιμπεργκ εστιάζοντας στην απώλεια 20.000 Γερμανών καθ' όλη τη διάρκεια της μάχης. Στις 5 Ιουνίου η *Daily Express* στο πρωτοσέλιδο[1005] αναδημοσιεύει την ιστορία του υπολοχαγού Τζέφρεϊ Κόξ αναφορικά με τη δράση των Γερμανών αλεξιπτωτιστών και τον τρόπο θανάτωσής τους. Η *Yorkshire Evening Post* την ίδια ημέρα στο πρωτοσέλιδο[1006] αναφέρει 6.399 αγνοούμενους του ANZAC μετά την εκκένωση της Κρήτης. Κατά την ενημέρωση του στρατηγού Μπλέιμι στη Μέση Ανατολή προς την αυστραλιανή κυβέρνηση κατά τις αρχές τις γερμανικής επίθεσης υπήρχαν στη νήσο 6.486 Αυστραλοί. Κατά τον Σπέντερ έχουν διασωθεί 218 τραυματίες ενώ οι αγνοούμενοι της Νέας Ζηλανδίας ανέρχονται σε 2.800. Το σύνολο των τραυματισμένων ANZAC στην Αίγυπτο είναι 986. Στα συμπεράσματα της συνάντησης του Πολεμικού Υπουργικού Συμβουλίου στις 2 Ιουνίου εκτιμάται ότι 17.000 στρατιώτες εκκένωσαν την Κρήτη με τις απώλειες να ανέρχονται ανάμεσα σε 7.000 και 8.000 νεκρούς, τραυματίες ή αιχμαλώτους, σημειώνοντας ότι οι γερμανικές απώλειες ήταν υπερβολικές[1007]. Ο Γουέιβελ στον απολογισμό του για τη Μάχη γράφει: *«Τα στρατεύματά μας χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες. Η κύρια ομάδα βρισκόταν στο αεροδρόμιο του Μάλεμε [..]. Η δεύτερη στο Ρέθυμνο και η τρίτη στο Ηράκλειο. [..] Κατά τις 08:00 στις 20 Μαΐου ο εχθρός ξεκίνησε την επίθεση. Πρώτος και κύριος στόχος ήταν το αεροδρόμιο του Μάλεμε [..]. Ακολούθησε η πτώση αλεξιπτωτιστών και η άφιξη ανεμοπτέρων στην περιοχή μεταξύ Μάλεμε και Χανίων. [..]. Οι περισσότεροι σκοτώθηκαν. Υπολογίζεται ότι έπεσαν την πρώτη ημέρα περίπου 3.500. Οι αλεξιπτωτιστές έπεφταν από ύψος 300 έως 600 πόδια. Ήταν εξαιρετικά καλά*

[1003] CHAR 9/147A-B. Image 27
[1004] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 04/06/1941, αρ. φ. 29.273
[1005] Εφ. *Daily Express*, 05/06/1941, αρ. φ. 12.801
[1006] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 05/06/1941, αρ. φ. 29.274
[1007] CAB 65/18/35

εξοπλισμένοι [..]. Ανέμεναν προφανώς μία εύκολη νίκη και εξεπλάγησαν έντονα από την αντίσταση, την οποίαν συνάντησαν. Κατασχεμένα έγγραφα έδειξαν ότι ο στόχος του εχθρού για την πρώτη ημέρα ήταν τα Χανιά, πράγμα που δεν επετεύχθη. [..] Το Ρέθυμνο και το Ηράκλειο βομβαρδίστηκαν βαριά αργότερα την ίδια ημέρα ενώ αλεξιπτωτιστές συνέχιζαν τις προσγειώσεις. Στο Ρέθυμνο έπεσαν περίπου 1.000 [..] ενώ στο Ηράκλειο περί τους 2.000. Εκεί 800 θάφτηκαν από τα στρατεύματά μας και πάνω από 300 σκοτώθηκαν από Έλληνες. [..]Την δεύτερη ημέρα επαναλήφθηκαν οι επιθέσεις και οι βομβαρδισμοί [..]. Οι απώλειες του εχθρού σε δυναμικό και υλικό ήταν βαριές[1008]*. Παρατηρητές υπολογίζουν ότι τουλάχιστον 100 αεροπλάνα είχαν συντριβεί στο Μάλεμε. [..] Την έκτη ημέρα [..] πάρθηκε η απόφαση να εκκενωθεί η Κρήτη. [..] Όταν κατέστη εμφανές ότι η Κρήτη δεν μπορούσε να κρατηθεί για περισσότερο διάστημα οδηγίες δόθηκαν για απόσυρση και ρυθμίσεις έγιναν για να εκκενώσουν τη νήσο. [..]. Η αποτυχία της υπεράσπισης της νήσου οφείλεται στην παντελή ανωτερότητα του εχθρού στον αέρα και στην επιμονή του στην συνεχή προσγείωση στρατευμάτων παρά τις απώλειες. [..] Ο εχθρός δεν ήταν αντάξιος των στρατευμάτων μας σε μάχη από κοντά. [..] δεν έδειξε ιδιαίτερη ικανότητα στην τακτική. [..] Φαίνεται ότι δεν υπάρχει καμία αλήθεια στην αναφορά για εχθρικούς αλεξιπτωτιστές, οι οποίοι προσγειώθηκαν με νεοζηλανδικές στολές. Αυτή η αναφορά πιθανώς δημιουργήθηκε από ένα περιστατικό, όπου αλεξιπτωτιστές κατεύθυναν ορισμένους Νεοζηλανδούς, οι οποίοι προχωρούσαν τραυματισμένοι μπροστά τους»*[1009].

Στον νεοζηλανδικό-αυστραλιανό Τύπο δημοσιεύοντας ενημερώσεις ανταποκριτών από το Λονδίνο, παρατηρείται μία επικριτική στάση με την επίρριψη ευθυνών στην Βρετανία. Στις 30 Μαΐου η *Evening Post* αναφέρει εκ Λονδίνου ότι οι Βρετανοί «εκδιωγμένοι» από την Κρήτη μετράνε απώλειες: *«Οι Βρετανοί εγκατέλειψαν τα Χανιά, την πρωτεύουσα της Κρήτης, τα οποία τις τελευταίες μέρες αποτέλεσαν περιοχή πολλών αγώνων. Τα στρατεύματα έχουν οπισθοχωρήσει από το βάρος των απωλειών. Οι βίαιες μάχες είναι ακόμα σε εξέλιξη και η θέση τους αλλάζει συνεχώς. Η θέση όμως στο Ρέθυμνο παραμένει αμετάβλητη. Οι Γερμανοί ισχυρίστηκαν σήμερα το απόγευμα ότι είχαν καταλάβει το Ηράκλειο, αλλά δεν υπάρχει καμία επιβεβαίωση για αυτό, και ο εκπρόσωπος του Καΐρου δήλωσε ότι υπήρξαν περαιτέρω μάχες εκεί. Αναφέρεται στο Κάιρο ότι το μεγάλο έργο του Βασιλικού Ναυτικού εξακολουθεί να εμποδίζει*

[1008] Αντίστοιχα σημειώνονται οι σκληρές απώλειες των Γερμανών στα DDI, Nona Serie 1939-1943,Volume VII, NO. 201
[1009] CAB 66/16/45

τους Γερμανούς να μεταφέρουν στρατεύματα δια θαλάσσης»[1010]. Ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός πως δεν γίνεται καμία αναφορά στα νεοζηλανδικά και αυστραλιανά στρατεύματα. Η *New Zealand Herald* γράφει ότι οι Συμμαχικές δυνάμεις αντιμετωπίζουν αντίξοες καταστάσεις στην Κρήτη βρισκόμενοι σε επισφαλή θέση τονίζοντας όμως γενικώς ότι η κατάσταση αυτή δεν έχει προκληθεί από αποτυχία των Συμμάχων, καθώς η ηγεσία τυγχάνει εξαιρετικών δεξιοτήτων, οι πόροι και τα πυρομαχικά είναι αρκετά, και το Βασιλικό Ναυτικό φυλάσσει αποτελεσματικά τα ανοιχτά της Κρήτης. Παρακάτω όμως την ευθύνη για την «αντίξοη κατάσταση» επιρρίπτει στην απομάκρυνση της RAF κατά την πρώτη ημέρα της Μάχης όντας σε θέση να παρεμβαίνει μόνον από μεγάλη απόσταση και αποσπασματικά χαρακτηρίζοντάς την ως «θανατηφόρα ανεπάρκεια». Υπενθυμίζεται η «πικρή εμπειρία» από τον Σεπτέμβριο του 1939 και το «μάθημα» της Πολωνίας για το πόσο σημαντικός παράγοντας αποτελεί η υποστήριξη από τον αέρα είτε σε επίθεση είτε σε άμυνα. Αναφέρεται μάλιστα ότι οι Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί δεν είδαν ούτε ένα βρετανικό αεροπλάνο στα πεδία μάχης τους παραθέτοντας ακόμη το σχόλιο του στρατηγού Μπλέιμι *«Δεν υπήρχαν αρκετά αεροπλάνα... και αυτή είναι όλη η ιστορία».* Επίθεση πραγματοποιείται στην συνέχεια κατά της Βρετανίας σχετικά με τον ισχυρισμό της για την *«σωματική και ψυχική εξάντληση»* των στρατιωτών. Η εφημερίδα αναφέρει ότι τα συμμαχικά στρατεύματα ήταν τα καλύτερα *«με υψηλό πνεύμα, ανθεκτικό σε αποφασιστικότητα, ασταμάτητο στο θάρρος, ενισχυμένο από δυνατές καρδιές και σταθερά νεύρα, που θα μπορούσε να αντέξει μια τέτοια δοκιμασία»* αλλά η έλλειψη αεροπορικής υποστήριξης ήταν εκείνη που καθόρισε το αποτέλεσμα. Εκτός αυτών παρατίθεται μία φωτογραφία[1011] ενός επιβλητικού Μαορί στρατιώτη και ένας χάρτης[1012] της νήσου. Στο αντίστοιχο άρθρο γίνεται λόγος για τους άγριους Μαορί που επιτίθενται με σφοδρότητα στους Γερμανούς βάσει πληροφοριών από το Λονδίνο[1013]. Η αυστραλιανή *Argus* αναφέρει τους ισχυρισμούς επιτυχιών στην Κρήτη από τη Γερμανία και τη βύθιση του HMS York βάσει δηλώσεων του Βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού. Γράφεται ότι τα Χανιά έχουν καταστραφεί μετά τη ρίψη 30.000 βομβών περιγράφοντας την απαράμιλλη αγριότητα των γερμανικών επιθέσεων στις πόλεις της Κρήτης από τον Έλληνα πρωθυπουργό. Η ευθύνη για τις εξελίξεις επιρρίπτεται στην έλλειψη απαιτούμενο εξοπλισμού των Συμμαχικών στρατευμάτων αλλά και στην έλλειψη αεροπορικής

[1010] Εφ. *The Evening Post,* 30/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 126
[1011] Παράρτημα Α΄: Εικ. 63
[1012] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 46
[1013] Εφ. *The New Zealand Herald,* 30/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.979

υποστήριξης και άμυνας, ένας καθοριστικός, όπως αποδείχθηκε, παράγοντας. Ενδιαφέρουσα είναι η θεωρία ότι εάν χαθεί το νησί πρέπει οι Σύμμαχοι να είναι προετοιμασμένοι για την διεξαγωγή ίδιας επίθεσης εναντίον της Κύπρου διερωτώντας: *«Η Λευκωσία θα είναι όπως το Ηράκλειο;»*[1014]. Η *Sydney Morning Herald* δημοσιεύει αντιστοίχως τις ειδήσεις από τη νήσο παραθέτοντας το γερμανικό και βρετανικό ανακοινωθέν. Κατηγορεί επίσης τη Βρετανία για ανεπάρκεια διαθέσιμης αεροπορικής δύναμης στην Κρήτη επισημαίνοντας ότι δεν αποτέλεσε ζήτημα η έλλειψη αεροδρομίων αλλά η έλλειψη αεροπλάνων[1015]. Την επόμενη ημέρα βασικό θέμα των εφημερίδων είναι οι επιτυχίες των Γερμανών στην Κρήτη μετά την κατάκτηση των Χανίων αλλά με μεγάλο «τίμημα» και «βαριές θυσίες» χάνοντας πολυάριθμα αεροπλάνα αλλά και άνδρες. Επαναλαμβάνεται πως εάν η RAF είχε ενεργό δράση τότε οι Γερμανοί θα είχαν κρατηθεί μακριά από τη νήσο. Αναδημοσιεύεται μάλιστα από τη *New York Times*, ότι η πτώση της Κρήτης είναι επικείμενη, κυρίως λόγω της έλλειψης τοπικής αεροπορικής δύναμης. Η νεοζηλανδική *Evening Post* αναφέρει δε τον «εκπληκτικό αγώνα» των Μαορί ενώ η *New Zealand Herald* δημοσιεύει μία φωτογραφία[1016] του 8.000 τόνων καταδρομικού HMS York σημειώνοντας ότι βυθίστηκε στη Σούδα ενώ βρισκόταν υπό επισκευή στο λιμάνι[1017]. Η *Argus* δημοσιεύει επιπλέον έναν χάρτη[1018] της Ανατολικής Μεσογείου, ο οποίος απεικονίζει το στρατηγικό πλεονέκτημα του Βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού λόγω της κατάστασης των θέσεών του στην Αλεξάνδρεια, την Κύπρο και την Χάιφα, από όπου δύναται να παρεμβαίνει στη Μάχη ολοένα και περισσότερο. Από την άλλη πλευρά καταδεικνύεται ότι η Γερμανία με την κατοχή των Δωδεκανήσων στο Αιγαίο ελέγχει την είσοδο στα Δαρδανέλια. Στις 2 Ιουνίου εντύπωση προκαλεί η *Evening Post*, η οποία δεν έχει παραδεχθεί ακόμη το τέλος της Μάχης αναφέροντας ότι βρίσκεται σε τελικό στάδιο. Ωστόσο δείχνει να προετοιμάζει την κοινή γνώμη για την ήττα. Συγκρίνεται στην συνέχεια η μάχη της Ελλάδας με της Κρήτης επισημαίνοντας ένα κοινό χαρακτηριστικό, την συντριπτική αεροπορική υπεροχή της Γερμανίας. Αναφέρεται ότι η μη υπεράσπιση της Κρήτης θα ήταν ένα πλήγμα για το κύρος της Βρετανίας όμως εν μέσω της σύγχυσης της απομάκρυνσης των στρατευμάτων από την Ελλάδα εν μέρει προς την Κρήτη και εν μέρει προς την Μέση Ανατολή, δεν υπήρχε περιθώριο να σχεδιαστούν άμυνες

[1014] Εφ. *The Argus*, 30/05/1941, αρ. φ. 29.568
[1015] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 30/05/1941, αρ. φ. 32.268
[1016] Παράρτημα Α΄: Εικ. 68
[1017] Εφ. *The Evening Post*, 31/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 127; Εφ. *The New Zealand Herald*, 31/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.980; Εφ. *The Argus*, 31/05/1941, αρ. φ. 29.569; Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 31/05/1941, αρ. φ. 32.269
[1018] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 52

για ένα τόσο μεγάλο νησί. Καταλήγει λοιπόν στο συμπέρασμα ότι η εκκένωση της νήσου αποτέλεσε «ανακούφιση» για τους Συμμάχους και την κοινή γνώμη, τονίζοντας ότι *«πουθενά αλλού στον κόσμο οι αεροπορικές δυνάμεις της Γερμανίας δεν θα έβρισκαν τέτοιες ευνοϊκές συνθήκες για να επιτεθούν»*[1019]. Η *New Zealand Herald* εξυμνεί τον αγώνα των ιθαγενών Μαορί καθώς ο αγώνας για την Κρήτη πλησιάζει στην κορύφωσή του, όπως γράφεται. Οι Μαορί αποβιβάζονται από τα καταδρομικά όντας χαμογελαστοί, παρά το γεγονός ότι αγωνίζονταν οληµερίς και ολονυχτίς κάτω από σφοδρούς βομβαρδισμούς. Παρατίθενται τα λόγια ενός νεαρού λοχία του τάγματος των Μαορί, ο οποίος τραυματίστηκε και βρισκόταν σε νοσοκομείο στην Αίγυπτο: *«Εάν είχαμε υποστήριξη από τον αέρα, η νίκη εναντίον των Γερμανών θα είχε επιτευχθεί γρήγορα».* Για τον στρατό της Νέας Ζηλανδίας τονίζεται ότι αγωνίζεται σχεδόν «αυτόματα», με ελάχιστη ορατότητα καθώς τα μάτια των στρατιωτών είναι πλέον κατακόκκινα και τα αυτιά τους βουίζουν από τους συνεχείς βομβαρδισμούς[1020]. Η *Argus* παραθέτει τη δήλωση του Σπέντερ: *«Οι αυστραλιανές, νεοζηλανδικές και βρετανικές μονάδες πολέμησαν με μεγάλο κουράγιο για σχεδόν δύο εβδομάδες απέναντι στις ορδές των αερομεταφερόμενων δυνάμεων που κατέφθαναν συνεχώς [..]Ο λαός μας αποτίνει φόρο τιμής στο μεγάλο και επικό θάρρος που επέδειξαν όλα τα αυτοκρατορικά στρατεύματα κάτω από την γενναία διοίκηση του Στρατηγού Φράιμπεργκ. Έχουν προκαλέσει μεγάλες απώλειες στους Γερμανούς αλλά οι επόμενες μέρες φαίνονται ανησυχητικές».* Ακολουθεί εκτενέστερα η περιγραφή και η μαρτυρία του 19χρονου Μαορί, που προείδαμε, σχετικά με τις εφιαλτικές μάχες και τις βαρβαρότητες των Ναζί: *«Οι δύο άνδρες* (εννοεί τον 19χρονο Μαορί και έναν άλλον στρατιώτη) *έφθασαν σε λιμένα της Μέσης Ανατολής με αυστραλιανό αντιτορπιλικό. Ο λοχίας είχε πυροβολήθηκε στο στήθος και ένας από τους αστραγάλους του είχε σπάσει. Ο σύντροφος του είχε τραυματιστεί στον μηρό. Πέρασαν τρεις μέρες στα Λευκά Όρη χωρίς φαγητό πριν τους βρει το αντιτορπιλικό. Ο λοχίας είπε: Αν είχαμε αεροπορική υποστήριξη, η νίκη στην Κρήτη θα είχε επιτευχθεί σε ώρες. Οι ξιφολόγχες μας τρομοκρατούσαν τους Γερμανούς. Καθόμαστε όλη την ημέρα, κάθε μέρα, στο έλεος εκατοντάδων βομβών από τον αέρα. Όταν έπεσε το βράδυ, φτιάξαμε τα όπλα μας και συνεχίσαμε αγωνιζόμενοι μέχρι την αυγή σε αιματηρές και απάνθρωπες μάχες. Ένα τάγμα Μαορί και ένα άλλο τάγμα της Νέας Ζηλανδίας σχημάτισαν μια λεπτή γραμμή από τη θάλασσα στους λόφους για να ελέγξουν τη γερμανική ώθηση στα Χανιά.*

[1019] Εφ. *The Evening Post,* 02/06/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 128
[1020] Εφ. *The New Zealand Herald,* 02/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.981

Κατά την ανατολή βρισκόμασταν στο ανοιχτό έδαφος, βλέποντας όσο έφτανε το βλέμμα μας το κύμα των αλεξιπτωτιστών. "Βρισκόμασταν ανάμεσα σε βράχους ή σε οτιδήποτε έδινε καταφύγιο από το αδυσώπητο χαλάζι από βόμβες και σφαίρες. Έπρεπε να κρατήσουμε τις ξιφολόγχες μας και να παραμείνουμε ακίνητοι ώστε ο ήλιος να μην προδώσει τις θέσεις μας. "Εμείς οι Μαορί φωνάξαμε ένα haka (κραυγή πολέμου), *όπως κάναμε και στο σκοτάδι την πρώτη νύχτα. Το πρώτο μας εμπόδιο ήταν μια σειρά πυροβόλων όπλων, αλλά γρήγορα τα περάσαμε και εξοντώσαμε σχεδόν όλους τους Γερμανούς, αλλά με το φως της ημέρας έφτασαν νέα κύματα γερμανικών ενισχύσεων. [..] Τελικά σε μια επίθεση με όπλα, λίγο πριν το σκοτάδι, ο διοικητής της μονάδας μου σκοτώθηκε μπροστά μου. Συνεχίσαμε αλλά πυροβολήθηκα από ένα υποπολυβόλο* Thompson *και σύρθηκα στη βάση, όπου υποβλήθηκα σε εγχείρηση πάνω σε ένα τραπέζι σε ένα γκρεμισμένο ελληνικό σπίτι. Δεν είχα κανένα αναισθητικό, δεδομένου ότι προορίζονταν για μεγάλες επεμβάσεις. Όταν οι γιατροί είχαν τελειώσει, ήπια ένα ποτήρι νερό και οδηγήθηκα στη θέση μας, αλλά τραυματίστηκα στον αστράγαλο. Την επόμενη ημέρα ο τραυματίας σύντροφος και εγώ κινήσαμε για τους λόφους και φτάσαμε σε μια ρεματιά με θέα τα Χανιά. Ξεκινήσαμε την επώδυνη τριήμερη πορεία μας προς την ακτή. Ήταν αδύνατο να περπατήσουμε πάνω από 3 μέτρα από το πεδίο μάχης χωρίς να πατάμε πάνω στους νεκρούς Γερμανούς. Υπήρχαν συστάδες ακόμη και στα βουνά, όπου οι Έλληνες τους είχαν σκοτώσει. Για να πιστέψει κανείς αυτή τη σφαγή πρέπει να τη δει με τα μάτια του. Νεκροί αλεξιπτωτιστές έπεφταν από κλαδιά δέντρων στραγγαλισμένοι από το δικό τους αλεξίπτωτο χωρίς κορδόνια. Η κτηνωδία του εχθρού δεν γνώριζε όρια. Το είδα με τα μάτια μου. Η Λούφτβαφε έριξε φυλλάδια στις γραμμές μας, δηλώνοντας ότι λόγω της υποτιθέμενης κακομεταχείρισης των Γερμανών κρατουμένων στην Ελλάδα, η γερμανική ανώτατη διοίκηση είχε διατάξει να σκοτωθεί κάθε άνθρωπος στην Κρήτη, άνδρας, γυναίκα ή παιδί. Οι Γερμανοί δεν σταμάτησαν να μας τρομοκρατούν»*[1021]. Η *Sydney Morning Herald* παρουσιάζεται αιχμηρότατη υπενθυμίζοντας τα λόγια του Τσώρτσιλ για την υπεράσπιση της νήσου «μέχρι θανάτου» σχολιάζοντας ότι πραγματοποιήθηκε μεν η υπεράσπιση αλλά «ανεπιτυχώς». Ως πρώτη αποτυχία χαρακτηρίζει η εφημερίδα την αδυναμία ανάκτησης της περιοχής του Μάλεμε όντας το πρώτο βαρύ πλήγμα για τους Νεοζηλανδούς υπερασπιστές, ενώ η απόσυρση της RAF χαρακτηρίζεται ως «προδοσία» που έκρινε τη Μάχη. Ευθύνες επιρρίπτονται και στην υποτίμηση των γερμανικών δυνάμεων από τη Βρετανία αλλά και στην αποτυχία της να εξοπλίσει τους τελευταίους έξι μήνες τα αεροδρόμια της Κρήτης με

[1021] Εφ. *The Argus*, 02/06/1941, αρ. φ. 29.570

επαρκείς αντιαεροπορικές άμυνες. Προβάλλεται εντούτοις ως θετικό από τη Μάχη η καταστροφή μεγάλου υλικού της Γερμανίας και το κέρδος χρόνου στη Μέση Ανατολή[1022]. Σχετικά με τον Φράιμπεργκ ο νεοζηλανδικός Τύπος δεν δημοσιεύει την είδηση του Βερολίνου για τον θάνατό του, μόνον στις 2 Ιουνίου αναφέρει το ανακοινωθέν του Βρετανικού Γραφείου Πολέμου επιβεβαιώνοντας ότι είναι ζωντανός και ασφαλής στην Αίγυπτο[1023]. Αντιθέτως ο αυστραλιανός Τύπος δημοσιεύει το γερμανικό ανακοινωθέν στις 31 Μαΐου και την διάψευσή του στις 2 Ιουνίου[1024]. Στις 3 Ιουνίου η *Evening Post* αναδημοσιεύει ειδήσεις από το Λονδίνο σχετικά με την σημαντική άμυνα της Βρετανία. Καταγράφει επίσης τα μαθήματα που έλαβε η κάθε πλευρά από την Κρήτη. Για την Γερμανία γράφεται ότι έμαθαν πως *«για να καταλάβουν ένα νησί που διαθέτει ακόμη και περιορισμένους πόρους για άμυνα όπως η Κρήτη, πρέπει να πραγματοποιήσουν μια κολοσσιαία προσπάθεια».* Επισημαίνεται ακόμη ότι οι Γερμανοί γνωρίζουν ότι για κάθε ζωή που έχουν θυσιάσει στην Κρήτη πρέπει να θυσιάσουν τουλάχιστον 50 ζωές για να κερδίσουν έδαφος στη Βρετανία σε μία ανάλογη επιχείρηση, ενώ το ίδιο ισχύει για τα μαχητικά και βομβαρδιστικά τους, καταλήγοντας στο ότι *«οι Γερμανοί δεν χρειάζονται το παράδειγμα της Κρήτης να τους διδάξει ότι ανεξάρτητα από το πόσο ανατολικά πάνε, πρέπει να έρχονται δυτικά για να κερδίσουν»*[1025]. Η *New Zealand Herald* βάσει ανταποκριτή της Associated Press του Καΐρου γράφει ότι ο Φράιμπεργκ έλαβε την απόφαση να εκκενώσει την Κρήτη την τελευταία ημέρα, επειδή ήταν προφανές ότι η υπεροχή του αέρα θα επέτρεπε στους Γερμανούς να προσγειώσουν ατελείωτες ενισχύσεις αποτρέποντας τους Βρετανούς να προσγειώσουν επαρκείς ενισχύσεις και προμήθειες. Αριθμεί 10.000 Βρετανούς, Αυστραλούς και Νεοζηλανδούς, συμπεριλαμβάνοντας λίγους Έλληνες και Κρητικούς, να έχουν φύγει για την Αίγυπτο κατά τη διάρκεια της νύχτας. Δεν παραλείπεται να γίνει εκ νέου αναφορά στην ελλιπή αεροπορική υποστήριξη, η οποία θα μπορούσε να είχε παρασχεθεί από τις βάσεις στην Αφρική. Δημοσιεύει ακόμη μία φωτογραφία[1026] της νεοζηλανδικής εκστρατευτικής αποστολής στην Κρήτη, η οποία κατά τη λεζάντα κέρδισε τον σεβασμό στη Μάχη[1027]. Η *Argus* δημοσιεύει ομοίως την προαναφερθείσα ανταπόκριση ενώ τονίζει την ασφαλή άφιξη του Φράιμπεργκ

[1022] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 02/06/1941, αρ. φ. 32.270
[1023] Εφ. *The Evening Post,* 02/06/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 128; Εφ. *The New Zealand Herald,* 02/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.981
[1024] Εφ. *The Argus,* 31/05/1941, αρ. φ. 29.569; Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 31/05/1941, αρ. φ. 32.269; Εφ. *The Argus,* 02/06/1941, αρ. φ. 29.570; Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 02/06/1941, αρ. φ. 32.270
[1025] Εφ. *The Evening Post,* 03/06/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 129
[1026] Παράρτημα Α΄: Εικ. 69
[1027] Εφ. *The New Zealand Herald,* 03/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.982

στην Αίγυπτο βάσει κυβερνητικής δήλωση του Φρέιζερ από τη Μέση Ανατολή δηλώνοντας επίσης ότι *«Πράγματι, το Ναυτικό για τον στόχο αυτό* (την εκκένωση) *πήρε τα μεγαλύτερα ρίσκα. Αν και το ποσοστό των νεκρών αναφέρεται ότι είναι χαμηλό, πρέπει να περιμένουμε βαριές απώλειες. Θα χρειαστεί λίγος χρόνος για να ξεκαθαρίσουμε την κατάσταση. [..] Δεν υπάρχει εκτίμηση για το ποσοστό που παραμένει στην Κρήτη. Το Πολεμικό Ναυτικό πρέπει να επαινεθεί. Τίποτα δεν θα μπορούσε να ήταν αξιέπαινο από την προσπάθεια του Σερ Κάνινκχαμ να διασώσει τα παιδιά μας»*[1028]. Δημοσιεύεται ακόμη μία γελοιογραφία[1029], η οποία απεικονίζει ένα χέρι, όπου γράφεται στο μανίκι «Κοινή Απαίτηση», να κρατάει ένα βιβλίο με τίτλο *«Τα μαθήματα του Νάρβικ και της Δουνκέρκης, του Ντακάρ στη Λιβύη, της Ελλάδας και της Κρήτης»*, το οποίο δίνεται σε έναν άνθρωπο με την ταμπέλα «Υπεύθυνη Στρατηγική». Αναφέρεται δηλαδή στις κατά τόπους ήττες των Συμμαχικών Δυνάμεων από τις Δυνάμεις του Άξονα. Η *Sydney Morning Herald* σταθερά αναδημοσιεύει ειδήσεις σχετικά με τη δικαιολόγηση της αποτυχίας στην Κρήτη λόγω της απουσίας της RAF αλλά και τις εκπληκτικής έντασης της γερμανικής επίθεσης[1030]. Στις 4 Ιουνίου οι νεοζηλανδικές εφημερίδες εστιάζουν στην κατάσταση των Νεοζηλανδών στρατιωτών αριθμώντας περίπου 2.800 άνδρες να έχουν φθάσει στην Αίγυπτο ενώ αναμένεται ίσως να καταφθάσουν και άλλοι, οι οποίοι μέχρι στιγμής θεωρούνται αγνοούμενοι. Δηλώνεται ότι μόλις υπάρξουν ενημερώσεις για κάθε στρατιώτη, οι συγγενείς θα ειδοποιηθούν και οι πληροφορίες αργότερα θα δημοσιοποιηθούν. Η *New Zealand Herald* επιπλέον δημοσιεύει μία φωτογραφία[1031] των Νεοζηλανδών στρατιωτών σημειώνοντας ότι τους υποδέχθηκαν με τεράστιο ενθουσιασμό κατά την άφιξή τους στην Κρήτη. Η *Argus* κάνει λόγο για την επική εκκένωση της Κρήτης *«ένα παράδειγμα θάρρους και τόλμης»* με τη συμμετοχή του αυστραλιανού καταδρομικού HMAS Perth και του βρετανικού HMS Orion, δημοσιεύοντας δε μία φωτογραφία[1032] τους. Αντιτορπιλικά περισύλλεξαν τους άνδρες κατά τη νύχτα και τους μετέφεραν μίλια από την ακτή, όπου μεταφέρθηκαν στα καταδρομικά παρά τους βομβαρδισμούς. Στην συνέχεια εγκωμιάζεται από την αυστραλιανή εφημερίδα το τάγμα των Μαορί βάσει ανταποκριτή της *Daily Telegraph* από το Κάιρο: *«Οι Νεοζηλανδοί γνώριζαν πολύ καλά το πολεμικό πνεύμα των Μαορί αλλά ο αυστραλιανός στρατός ήταν έκπληκτος από την ανδρεία τους. Περισσότεροι από ένας Αυστραλοί μου είπαν, ότι οι Μαορί ήταν οι καλύτεροι*

[1028] Εφ. *The Argus*, 03/06/1941, αρ. φ. 29.571
[1029] Παράρτημα Α΄: Εικ. 76
[1030] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 03/06/1941, αρ. φ. 32.271
[1031] Παράρτημα Α΄: Εικ. 71
[1032] Παράρτημα Α΄: Εικ. 77

μαχητές στην Κρήτη. Ένας Μαορί, μιλώντας άψογα αγγλικά, μου είπε ότι οι μέρες ήταν δύσκολες αλλά οι άνδρες ζήτησαν να αγωνιστούν περισσότερο για να εκδικηθούν για τους χαμένους αδελφούς τους. Ένα τάγμα αποτελείται εξ ολοκλήρου από Μαορί εκτός από τον διοικητή. Εξωτερικά οι Μαορί είναι εντυπωσιακοί, μοιάζοντας με γίγαντες. Δεν έχω συναντήσει έναν στρατιώτη που να έχει εντυπωσιαστεί από τους Γερμανούς ως μαχητές. Όλοι οι άνδρες μας λένε ότι οι Γερμανοί δεν μπορούν να αντέξουν τις ξιφολόγχες. Θαύμαζαν όμως τη γερμανική οργάνωση. Ένας αξιωματικός της Νέας Ζηλανδίας είπε: "Ένας από εμάς ήταν τόσο καλός όσο δύο Γερμανοί. Θα μπορούσαμε να αγωνιστούμε πέντε φορές περισσότερους Γερμανούς αν υπήρχε μια βρετανική αεροπορική υποστήριξη"»[1033]. Η *Sydney Morning Herald* επικροτεί το Βρετανικό Πολεμικό Ναυτικό αναφέροντας ότι δεν τίθεται αμφιβολία για την απόδοσή του τόσο σε σχεδιασμό όσο και σε δράση καθώς πέτυχαν την εκκένωση 15.000 ανδρών σε τέσσερις μόλις ημέρες από μία θέση, η οποία αρχικά φάνηκε ακατόρθωτη καθώς οι ακτές στην νότια πλευρά ήταν ανοικτές και «αφιλόξενες» όντας ευάλωτοι στα γερμανικά βομβαρδιστικά υπό συνεχή εχθρική εναέρια παρατήρηση. Η εφημερίδα διαψεύδει επίσης τους ισχυρισμούς της Γερμανίας για πολυάριθμες απώλειες πλοίων του Βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού υποστηρίζοντας ότι ως συνήθως λόγω της «ναζιστικής συνήθειας» κάθε πλοίο, το οποίο έχει υποστεί βλάβη, θεωρείται συνολική απώλεια[1034]. Αναφορικά με τις απώλειες, υπολογίζονται 3.600 Αυστραλοί να αγνοούνται στην Κρήτη και 2.887 διασωθέντες από τους 6.486 απεσταλμένους σημειώνοντας ακόμη 218 τραυματίες βάσει των δηλώσεων του Σπέντερ[1035]. Οι αυστραλιανές εφημερίδες αναφέρουν τους ίδιους αριθμούς εκτός των αγνοουμένων, όπου αριθμεί 3.599, το 55% δηλαδή των συνολικών αυστραλιανών δυνάμεων, όπως ανακοίνωσε ο Σπέντερ στη Μελβούρνη. Στη συνέχεια επιλέγει να καταδείξει την έκβαση της Μάχης της Κρήτης βάσει εφημερίδων του Λονδίνου, οι οποίες χαρακτηρίζουν την επιχείρηση ως το «απόλυτο φιάσκο» καθώς η Βρετανία διέθετε επτά μήνες για να οχυρώσει ζωτικά σημεία και δεν αξιοποίησε το χρονικό αυτό περιθώριο[1036]. Ενδιαφέρουσα είναι η προσέγγιση ανταποκριτή της εφημερίδας στην Κωνσταντινούπολη, ο οποίος θεωρεί πως η επιχείρηση στην Κρήτη αποτέλεσε μία «πρόβα» για την Ιρλανδία, βασικό σημείο για τη Ναζιστική Γερμανία

[1033] Εφ. *The Argus*, 04/06/1941, αρ. φ. 29.572
[1034] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 04/06/1941, αρ. φ. 32.272
[1035] Εφ. *The Evening Post*, 05/06/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 131; Εφ. *The New Zealand Herald*, 05/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.984
[1036] Εφ. *The Argus*, 05/06/1941, αρ. φ. 29.573; Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 05/06/1941, αρ. φ. 32.262

προκειμένου να αποκόψει τις επικοινωνίες της Βρετανίας με την Αμερική[1037]. Στις 13 Ιουνίου η *Sydney Morning Herald* καταγράφει τις απώλειες του «εχθρού», αριθμώντας 236 κατεστραμμένα αεροπλάνα, 125 αξιωματικούς της Λούφτβαφε και 1.228 στρατιώτες να έχουν σκοτωθεί, 2.515 αγνοούμενους και 117 αξιωματικούς και 1.802 στρατιώτες ως τραυματίες. Ωστόσο το άρθρο φέρει τον παραπλανητικό τίτλο *«Εχθρικές απώλειες στην Κρήτη – 236 αεροπλάνα και 5.893 άνδρες».* Δεν παραλείπονται οι απώλειες Βρετανών και Ελλήνων, οι οποίες υπολογίζονται σε περίπου 5.000 χαμένους άνδρες και 10.000 αιχμαλώτους. Επίσης σημειώνεται ότι η Βρετανία έχασε σχεδόν 600 αεροπλάνα και 23 πολεμικά πλοία στη Μάχη[1038]. Οι αυστραλιανές εφημερίδες βάσει δηλώσεων του Νας, δημοσιεύουν τις νεοζηλανδικές απώλειες, ο αριθμός των οποίων ανέρχεται σε 5.783 εκ των 16.530 απεσταλμένων στρατιωτών στην Ελλάδα και την Κρήτη, εκ των οποίων 213 έχουν σκοτωθεί, 1.187 τραυματίες, 41 αιχμάλωτοι και 4.342 αγνοούμενοι[1039]. Στις 10 Δεκεμβρίου σε τηλεγράφημα του Λάμπσον προς τον Βρετανό πρωθυπουργό αναφέρεται ότι θα ήταν καλό να στείλει ένα προσωπικό μήνυμα τον πρωθυπουργό της Νέας Ζηλανδίας επαινώντας τη δράση και το κουράγιο των Νεοζηλανδών στρατιωτών σημειώνοντας ότι καμία ζωή δεν χάθηκε άδικα, προτείνοντας ακόμη ότι όλα τα μαθήματα από τη Μάχη θα εξεταστούν και θα εφαρμοστούν[1040]. Τέλος, εντύπωση προκαλεί ένα δημοσίευμα βάσει ανταποκριτή της *Daily Mail* στο Κάιρο, ο οποίος αναφέρει πως Βρετανός αξιωματικός δήλωσε ότι το σώμα ενός αλεξιπτωτιστή αφού πυροβολήθηκε πήρε ένα ανοιχτό πράσινο χρώμα μετά από τρεις ώρες. Εικάζεται λοιπόν ότι ο αλεξιπτωτιστής, όπως και άλλοι, είχαν λάβει σκευάσματα προκειμένου να αμβλύνει τις αισθήσεις του προκαλώντας του μία χημική αλλαγή στο σώμα του. Αυτό το φαινόμενο, όπως γράφεται, συνδέεται με την ανακάλυψη και χρήση ουσίας τύπου κοκαΐνης σε αλεξιπτωτιστές. Μετά την αιχμαλωσία τους υπέφεραν από οξεία κατάθλιψη και πονοκεφάλους[1041]. Πρόκειται για ένα αβάσιμο δημοσίευμα, το οποίο προσπαθεί έμμεσα να δικαιολογήσει ξανά την ήττα των Συμμάχων.

Στον αμερικανικό Τύπο στις 30 Μαΐου η *New York Post* γράφει στο πρωτοσέλιδο[1042] με έντονα γράμματα *«Γερμανική Ανώτατη Διοίκηση: Η Κρήτη κερδήθηκε, λένε οι Ναζί,*

[1037] Εφ. *The Argus*, 09/06/1941, αρ. φ. 29.576
[1038] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 13/06/1941, αρ. φ. 32.280
[1039] Εφ. *The Argus*, 13/06/1941, αρ. φ. 29.579; Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 12/06/1941, αρ. φ. 32.279
[1040] FO 954/4A/345. Telegram NO. 3883
[1041] Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 05/06/1941, αρ. φ. 32.262
[1042] Εφ. *New York Post*, 30/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 195

βρετανικά στρατεύματα υποχωρούν». Δημοσιεύεται η επίσημη ανακοίνωση από το Βερολίνο χαρακτηρίζοντας τη Μάχη της Κρήτης ως μία άλλη Δουνκέρκη. Όμως η εφημερίδα τηρεί μία επιφυλακτική στάση απέναντι στις γερμανικές δηλώσεις παρουσιάζοντάς αυτές περισσότερο ως «ισχυρισμούς» παρά ως έγκυρες ειδήσεις. Το άρθρο συνεχίζεται στη δεύτερη σελίδα, όπου γίνεται λόγος για την «δραπέτευση» των Βρετανών και για την απόδοση φόρου τιμής στους Ιταλούς για τη συμμετοχή τους στην επιτυχημένη επίθεση στη νήσο. Η είδηση προβάλλεται στη συνέχεια εκ Καΐρου σχετικά με τις «επιπρόσθετες προσαρμογές». Εντούτοις η εφημερίδα τονίζει ότι το ανακοινωθέν της Μέσης Ανατολής δεν διαφωτίζει περαιτέρω την κρίσιμη κατάσταση. Το άρθρο συνοδεύει ένας χάρτης[1043] της Κρήτης σημειώνοντας τα σημεία των κρίσιμων εξελίξεων στη νήσο, όπως την κατάκτηση του Ηρακλείου από τους Ναζί, την εισβολή των Ιταλών στην Ανατολική Κρήτη, τους γερμανικούς βομβαρδισμούς με αποτέλεσμα την εκκένωση της περιοχής από τους Βρετανούς, το σημείο καταστροφής του καταδρομικού HMS York και την επίθεση βρετανικών βομβαρδιστικών εναντίον άνω των 100 ναζιστικών αεροπλάνων στις ακτές των Χανίων. Σε επόμενο ρεπορτάζ του Ρίτσαρντ ΜακΜίλαν με τίτλο *«Κάθε υπερασπιστής ένας ήρωας στην Κρήτη»* περιγράφεται η ολοήμερη-ολονύκτια μάχη στη νήσο βάσει πληροφοριών των Βρετανών, που αποχωρούν συμπεριλαμβάνοντας γυναίκες και παιδιά.. Κατά τη μαρτυρία της κ. Άλις Ρέιμοντ (Alice Raymond), σύζυγος ενός αξιωματικού του σκωτσέζικου συντάγματος, μόλις είδαν γραμμές γερμανικών ανεμοπτέρων και μεταγωγικών αεροπλάνων να προσγειώνονται στα Χανιά, βρήκαν καταφύγιο στους λόφους, ενώ οι άνδρες τους πολεμούσαν ολημερίς και ολονυχτίς αντιμετωπίζοντας βομβαρδισμούς κάθε λεπτό της ημέρας, περιγράφοντας την κατάσταση ως κατά πολύ χειρότερη από την επίθεση των Ιταλών στην Κέρκυρα, όπου έμενε μέχρι την κατάρρευση της Ελλάδας. Παρακάτω βρίσκεται μία μαρτυρία ενός τραυματισμένου Νεοζηλανδού, ο οποίος αναφέρει την επίθεση μίας ομάδας Γερμανών με χειροβομβίδες σε ένα μικρό σπίτι τραυματίζοντας τις δύο γυναίκες κατοίκους καταλαμβάνοντας έπειτα την οικία. Επιπλέον υποστηρίζεται ότι ένας γιατρός υπεύθυνος ενός νοσοκομείου στην Κρήτη πυροβολήθηκε θανάσιμα από τους Γερμανούς όταν αρνήθηκε να τους οδηγήσει στα βρετανικά στρατεύματα. Επιπλέον κεντρικό θέμα των αμερικανικών εφημερίδων αποτελεί ο θάνατος του στρατηγού Φράιμπεργκ σε αεροπορικό δυστύχημα βάσει των ισχυρισμών των Ναζί, όπως αναφέρεται. Σε επόμενη ενημέρωση ωστόσο βάσει βρετανικών πληροφοριών και όπως

[1043] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 59

γνωστοποιείται από το Βρετανικό Πολεμικό Γραφείο υποστηρίζεται ότι ο στρατηγός Φράιμπεργκ είναι ζωντανός μαζί με τα στρατεύματά του σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς των Γερμανών[1044]. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[1045] δημοσιεύει ως κεντρική είδηση *«Το Βερολίνο ανακοινώνει ότι το τέλος της Μάχης της Κρήτης είναι θέμα ημερών μετά την κατάκτηση της πρωτεύουσας και του Ηρακλείου».* Αρχικά βάσει πληροφοριών από το Κάιρο υποστηρίζεται ότι οι γερμανικές δυνάμεις κατάφεραν να «εκτοπίσουν» τους κουρασμένους Βρετανούς και Έλληνες από τη Δυτική Κρήτη προκαλώντας αμέτρητες απώλειες στις Συμμαχικές δυνάμεις. Η *New York Post* την 31η Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[1046] βάσει πληροφοριών από το Βερολίνο και την Ανώτατη Διοίκηση ανακοινώνει την ώθηση των ηττημένων Βρετανών και Ελλήνων προς τα ανατολικά της Κρήτης ενώ στα δυτικά πρόκειται να συναντηθούν με τις ιταλικές δυνάμεις. Στην δεύτερη σελίδα αναδημοσιεύεται ένα άρθρο του Ουίλιαμ Στόουνμαν, κατά τον οποίο η Κύπρος αποτελεί τον επόμενο στόχο του Άξονα, όπως υποπτεύονται οι Βρετανοί. Εκτός αυτών παρουσιάζεται και η δήλωση του Αυστραλού πρωθυπουργού Μένζις, ο οποίος υποστηρίζει πως τα συμμαχικά στρατεύματα ηττήθηκαν από «μηχανές», εννοώντας την υπεροχή των δυνάμεων του Άξονα σε πολεμικό εξοπλισμό παρά στην εκπαίδευση και την ανωτερότητα των στρατιωτών του. Η *Washington Reporter* την ίδια ημέρα στην πρώτη σελίδα[1047] έχει τίτλο *«Οι Ναζί έτοιμοι να πάρουν τον έλεγχο της Κρήτης».* Μεταξύ των εξελίξεων στη Μέση Ανατολή και την κατάκτηση του πλήρη ελέγχου στο Ιράκ από τους Βρετανούς γίνεται μία μικρή μόνον αναφορά στη Μάχη της Κρήτης με την εφημερίδα να σχολιάζει πως βάσει των γερμανικών και βρετανικών αναφορών το τέλος θα έρθει σε μία ή δύο ημέρες. Ως επόμενος στόχος των γερμανικών δυνάμεων υποδεικνύεται η Κύπρος κρίνοντας ως απολύτως αναγκαία την ενίσχυση των βρετανικών δυνάμεων στο νησί κατά πολύ περισσότερο από ότι πραγματοποίησαν στην Κρήτη. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[1048] με τίτλο *«Η Ανώτατη Διοίκηση των Ναζί ισχυρίζεται ότι η εισβολή στην Κρήτη έχει σχεδόν ολοκληρωθεί – Η Βρετανία περιμένει σχέδιο εκκένωσης»* δημοσιεύει αρχικά την ενημέρωση από το Λονδίνο κάνοντας λόγο για σημαντικές παραλείψεις στα ανακοινωθέντα της Μέσης Ανατολής. Γράφεται επίσης ότι ο φόβος για τη μεταφορά γερμανικών και ιταλικών

[1044] Εφ. *New York Post*, 30/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 195; Εφ. *Wilmington Morning Star,* 30/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 232; Εφ. *The Washington Reporter,* 31/05/1941, αρ. φ. 20.133; Εφ. *New York Post*, 31/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 196.
[1045] Εφ. *Wilmington Morning Star,* 30/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 232
[1046] Εφ. *New York Post*, 31/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 196
[1047] Εφ. *The Washington Reporter,* 31/05/1941, αρ. φ. 20.133
[1048] Εφ. *Wilmington Morning Star,* 31/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 233

στρατευμάτων στην Κρήτη δια θαλάσσης αυξάνεται στο Λονδίνο. Δεν παραλείπεται να γίνει αναφορά στην εσκεμμένη αποφυγή συζητήσεων για την απομάκρυνση της RAF από το νησί λόγω της προγενέστερης δήλωσης του Βρετανού πρωθυπουργού για υπεράσπιση της νήσου μέχρι θανάτου ενώ στη συνέχεια παρατίθενται επιμέρους λεπτομέρειες βάσει ξένων εφημερίδων και πηγών της RAF για τη γερμανική στρατιωτική τακτική των τελευταίων ημερών. Εκτός αυτών προβάλλεται και η οπτική του Άξονα παραθέτοντας τα δημοσιεύματα θαυμασμού του γερμανικού τύπου. Από το Βερολίνο εκθειάζεται η δράση των Γερμανών αλεξιπτωτιστών, οι οποίοι «σφυροκόπησαν» την Κρήτη προκαλώντας την κατάρρευση της συμμαχικής αντίστασης. Ακόμη δημοσιεύεται η ενημέρωση από τη Ρώμη υποστηρίζοντας ότι οι Σύμμαχοι βρίσκονται παγιδευμένοι στην Κρήτη και βάσει δηλώσεων οι υπερασπιστές περιπλανώνται τρομαγμένοι και με πεσμένο ηθικό στην «τεχνητή ομίχλη», όπως ονομάστηκε από τον τύπο, που εξάπλωσαν οι Ναζί προκειμένου να εμποδίσουν τις απεγνωσμένες τους προσπάθειες να διαφύγουν δια θαλάσσης. Πρόκειται για τις μηχανές παραγωγής τεχνητού καπνού που χρησιμοποιήθηκαν στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, όπως στην Κρήτη και τη Σοβιετική Ένωση το 1941, για λόγους κυρίως προφύλαξης[1049]. Στην τέταρτη σελίδα ο Κερκ Σίμπσον αναλύοντας τη Μάχη της Κρήτης καταλήγει στο ότι παρά τον αριθμό των απωλειών των Βρετανών και των Ελλήνων σε άνδρες ή πλοία η ήττα τους στη Μάχη θα έχει ήδη καταγραφεί στο Κάιρο ως μία πύρρεια νίκη του Άξονα. Ωστόσο αναμφίβολα, όπως ισχυρίζεται, η επιχείρηση στην Κρήτη είχε μεγάλο κόστος στους πόρους της γερμανικής αεροπορίας δίνοντας τους περιορισμένες δυνατότητες για επόμενες επιθέσεις από τον αέρα. Κατά τη δεύτερη ημέρα του Ιουνίου το τέλος της Μάχης της Κρήτης στο πρωτοσέλιδο[1050] της *New York Post* δεν αποτελεί κεντρική είδηση. Αντ' αυτού παρουσιάζεται ως μία μικρότερη είδηση, παρέχοντας τις πληροφορίες της Γερμανικής Ανώτατης Διοίκησης, κατά την οποίαν οι υπερασπιστές εγκατέλειψαν το νησί, όπου αιχμαλωτίστηκαν 13.000 άνδρες. Ομοίως αναφέρεται και το ιταλικό ανακοινωθέν, στο οποίο γίνεται λόγος για 45.000 Βρετανούς να έχουν σκοτωθεί ή αιχμαλωτιστεί. Στη δεύτερη σελίδα στη στήλη «Ο πόλεμος σήμερα» ο Πωλ Τιέρνι (Paul Tierney), αρχισυντάκτης της εφημερίδας, σχολιάζει την κατάσταση στη Βρετανία μετά την έκβαση της Μάχης της Κρήτης περιγράφοντας την ανησυχία τους για τις εξελίξεις στη Συρία. Παράλληλα σημειώνεται η αβεβαιότητα που επικρατεί εξαιτίας της επισφαλούς

[1049] Waitt., H. A., «Science in Chemical Warfare» στο *Chemical Warfare Bulletin. A review of developments in the application of chemicals to military effort*, Vol. 29, Washington D.C., January 1943, p.16.
[1050] Εφ. *New York Post*, 02/06/1941, vol. 140, αρ. φ. 197

θέσης της Τουρκίας με αποτέλεσμα η Βρετανία να μην δύναται, κατά τον συγγραφέα, να κρατήσει τη Μέση Ανατολή χωρίς την ενεργή βοήθεια των Τούρκων. Στην τρίτη σελίδα μέσα σε ένα μικρό πλαίσιο με τίτλο «Μη ξεχάσετε» γράφεται ότι βρετανικά βομβαρδιστικά έχουν ρίξει ιατροφαρμακευτικές προμήθειες και τρόφιμα στους απομονωμένους στρατιώτες που έχουν μείνει στην Κρήτη κατόπιν της μαζικής αποχώρησης, σύμφωνα με δήλωση της RAF. Στην έβδομη σελίδα δημοσιεύεται ένα ρεπορτάζ του Ρίτσαρντ ΜακΜίλαν με τίτλο *«Άθλιοι, ματωμένοι και ρακένδυτοι – Επιζώντες της Κρήτης μιλούν για την εκκένωση».* Ο συγγραφέας σχολιάζει πως σε αντίθεση με τους Βρετανούς στρατιώτες που επέστρεψαν από την Δουνκέρκη και την Ελλάδα, όσοι πολέμησαν στην Κρήτη ήταν σε χάλια κατάσταση, αγέλαστοι, με τη μνήμη τους ακόμη φρέσκια από τη μάχη, χωρίς ύπνο ή φαγητό. Ένας νεαρός αξιωματικός διηγείται: *«Δύσκολα θα αναγνώριζες την Κρήτη τώρα. Τα χωριά είναι γεμάτα από σκόνη και συντρίμμια, και οι πεδιάδες, οι λόφοι και τα χωράφια είναι γεμάτα με σαπισμένα πτώματα. Τα Χανιά εξαφανίστηκαν από τον χάρτη στις πρώτες κιόλας ημέρες».* Οι στρατιώτες έλεγαν ξανά και ξανά: *«Μακάρι να είχαμε υποστήριξη από τον αέρα. Μακάρι να είχαμε τοποθετήσει νάρκες στους αεροδιαδρόμους, όπως κάναμε στην πατρίδα, έτσι οι Γερμανοί δεν θα μπορούσαν να τα έχουν χρησιμοποιήσει».* Η *Washington Reporter* στο πρωτοσέλιδο[1051] την ίδια ημέρα φέρει τον τίτλο *«Το Λονδίνο ξεγράφει τη βάση του στην Κρήτη».* Στην είδηση κυριαρχεί περισσότερο η σταθερή παγίωση θέσεων από τους Βρετανούς στο Ιράκ παρά η έκβαση της Μάχης. Εκτιμάται από βρετανικές πηγές ότι οι Γερμανοί έχουν χάσει πάνω από το 20% του στρατού τους στη Μάχη της Κρήτης ενώ από την άλλη πλευρά οι βρετανικές δυνάμεις έχασαν πολλά πολεμικά πλοία. Επίσης βάσει πληροφοριών από τη Ρώμη το Τομπρούκ είναι πιθανώς ο επόμενος στόχος του Άξονα. Στην ένατη σελίδα δημοσιεύεται η πρώτη φωτογραφία[1052] των Γερμανών αλεξιπτωτιστών στην Κρήτη, κατά τη λεζάντα, ενώ αποκρύπτεται η τοποθεσία προσγείωσης. Εδώ αναδημοσιεύεται και το ρεπορτάζ του ΜακΜίλαν σχετικά με την κατάσταση των Βρετανών στρατιωτών μετά την εκκένωση. Η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[1053] με κεντρικό τίτλο *«Η Βρετανία εγκαταλείπει την Κρήτη στους Γερμανούς και τους Ιταλούς μετά την 12ήμερη Μάχη»* αναφέρει εκ Βερολίνου τη σύλληψη 10.000 Βρετανών και Ελλήνων αιχμαλώτων από τις δυνάμεις του Άξονα παρέχοντας επιμέρους λεπτομέρειες για την αποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων, χαρακτηρίζοντας το αποτέλεσμα ως την πρώτη

[1051] Εφ. *The Washington Reporter,* 02/06/1941, αρ. φ. 20.134
[1052] Παράρτημα Α΄: Εικ. 90
[1053] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 02/06/1941, vol. 74, αρ. φ. 234

μεγάλη δοκιμασία της ιστορίας ανάμεσα σε δυνάμεις του αέρα και τις θάλασσας, την οποία κέρδισε ο Χίτλερ. Από το Λονδίνο θίγεται το ζήτημα της απόσυρσης 15.000 Συμμαχικών στρατευμάτων με προορισμό την Αίγυπτο αναλύοντας επιμέρους την κατάσταση στη Μέση Ανατολή. Παρατίθεται επίσης η δήλωση του Έλληνα πρωθυπουργού Τσουδερού σχετικά με τα Χανιά, ο οποίος δήλωσε πως *«δεν έχει μείνει ούτε πέτρα όρθια».* Δημοσιεύεται επίσης το ρεπορτάζ του Έντουαρντ Κένεντι (Edward Kennedy) από το Κάιρο, ο οποίος βάσει μαρτυριών Βρετανών στρατιωτών υποστηρίζει ότι οι εκτενείς βομβαρδισμοί των γερμανικών αεροπλάνων κόστισαν τη νίκη στους Βρετανούς. Επικεντρώνεται στην ασφαλή απομάκρυνση των Συμμαχικών δυνάμεων, συμπεριλαμβάνοντας πολλές γυναίκες *«που προτίμησαν το επικίνδυνο θαλάσσιο ταξίδι από το να ζήσουν στην κατεχόμενη από τους Ναζί χώρα».* Ακολουθεί μία ενημέρωση από την Νέα Υόρκη κατά την οποία η Μάχη της Κρήτης έδωσε ένα μεγάλο μάθημα για τον πόλεμο, ότι *«η νίκη φέρει φτερά»* καθώς ακόμα και ένα τόσο καλά φυλασσόμενο από το Πολεμικό Ναυτικό νησί, όπως γράφεται, δύναται να καταστεί ευάλωτο σε εισβολή από τον αέρα, αποδεικνύοντας την αδιαμφισβήτητη υπεροχή της Λούφτβαφε. Στην πέμπτη σελίδα σχολιάζεται ο αντίκτυπος της πτώσης της Κρήτης για τις ΗΠΑ παρουσιάζοντας την αντίθετη άποψη δύο δημοκρατικών γερουσιαστών. Ο γερουσιαστής Τζόνσον από το Κολοράντο δήλωσε στους δημοσιογράφους ότι όσο το δυνατόν γρηγορότερα εδραιωθεί η ειρήνη τόσο καλύτεροι οι όροι που θα συμφωνήσουν η Μεγάλη Βρετανία με την Γερμανία, βρίσκοντας σύμφωνο τον γερουσιαστή Κλάρκ από το Άινταχο. Από την άλλη πλευρά ο γερουσιαστής Τζορτζ από την πολιτεία της Τζόρτζια δήλωσε, ότι η πτώση της Κρήτης θα πρέπει μόνο να ωθήσει τις ΗΠΑ να διπλασιάσουν τις προσπάθειές τους να προμηθεύσουν τη Βρετανία με όλους τους τύπους αεροπλάνων σε μεγαλύτερες ποσότητες. Στις 3 Ιουνίου η *New York Post* στο πρωτοσέλιδο[1054] δεν δημοσιεύει καμία είδηση για την Κρήτη. Στη δεύτερη σελίδα αναδημοσιεύεται ένα ρεπορτάζ της Έλεν Κέρκπάτρικ αναφορικά με τις βρετανικές απώλειες στην Κρήτη. Οι επιπτώσεις, όπως γράφει, δεν είναι υπερβολικές αλλά σίγουρα σοβαρές, σημειώνοντας ως λάθος τη μη οχύρωση του νησιού, αφού είχε ήδη καταληφθεί από τους Βρετανούς τον Νοέμβριο του 1940. Εκτός αυτών σχολιάζεται ο κρίσιμος τόνος των δημοσιεύσεων της βρετανικής εφημερίδας *Daily Mail* και των *Times* επαναλαμβάνοντας το γεγονός ότι η Κρήτη χάθηκε λόγω έλλειψης αεροπορικής στήριξης. Επιπλέον αποδίδεται φόρος τιμής από τον τύπο στα «γενναία» στρατεύματα της Αυστραλίας και της Νέας

[1054] Εφ. *New York Post*, 03/06/1941, vol. 140, αρ. φ. 198

Ζηλανδίας. Στη δέκατη σελίδα σχολιάζεται από την εφημερίδα η απώλεια της Κρήτης σημειώνοντας ότι κάθε προσπάθεια μείωσης της σοβαρότητας της βρετανικής ήττας στην Κρήτη θα ήταν άσκοπη. Ο Χίτλερ, όπως κρίνεται, είναι ένα βήμα πιο κοντά στον απόλυτο στόχο του στη Μεσόγειο, το Σουέζ. Εντωμεταξύ οι ΗΠΑ, κατά το άρθρο, έχουν αντιληφθεί ότι δεν πρέπει να αφήσουν τον Ναζισμό να νικήσει την τελευταία μάχη έχοντας τη δυνατότητα να περιορίσουν το φανατικό όνειρο του Χίτλερ με το να χρησιμοποιήσουν τα εργοστάσιά τους και τα πλοία τους καταφέρνοντας πολλά περισσότερα από το να αντισταθμίσουν απλώς την ήττα που υπέστησαν οι Βρετανοί στην Κρήτη. Το ρεπορτάζ του Λάρι Άλεν στην *Wilmington Morning Star* την ίδια ημέρα (3/6) στο πρωτοσέλιδο[1055] γνωστοποιεί βάσει πληροφοριών από την Αλεξάνδρεια την κατάρριψη είκοσι γερμανικών βομβαρδιστικών από τον βρετανικό στόλο στα ανοιχτά της Κρήτη πριν την απόσυρση των δυνάμεών τους από το νησί παρέχοντας επιμέρους λεπτομέρειες. Σε αυτή την ημέρα σταματά και το έντονο ενδιαφέρον της εφημερίδας για τη Μάχη της Κρήτης. Στις 4 Ιουνίου η *New York Post* δημοσιεύει μόνον στη δεύτερη σελίδα[1056] τις Συμμαχικές απώλειες βάσει του ανακοινωθέντος της γερμανικής Ανώτατης Διοίκησης. Η *Washington Reporter* αναφερόμενη στην «ελληνική τραγωδία» εξυμνεί τον σκληρό αγώνα των Ελλήνων, οι οποίοι προτίμησαν να πεθάνουν παρά να υποχωρήσουν. Συγκεκριμένα γράφεται: *«Η απογοήτευσή τους ήρθε κυρίως όταν είδαν τον εξοπλισμό των αντιπάλων. Όσο κι εάν οι σχεδόν άοπλοι στρατιώτες υπερασπίζονταν τα χωράφια και τα σπίτια τους, η καταστροφή ήταν αναπόφευκτη. [..]Πολλοί Έλληνες πέθαναν. Πολλοί παραπάνω υπέφεραν και θα υποφέρουν κι άλλο. Αλλά αυτοί οι θάνατοι και οι θυσίες δεν έγιναν μάταια αφού οι Έλληνες θα ελευθερωθούν ξανά. Τους ακόλουθους μήνες το σκοτάδι των Ελλήνων θα μετατραπεί σε δύναμη, αφού ξέρουν ότι όλος ο κόσμος προσδοκά να τους βοηθήσει στην επανάκτηση της ανεξαρτησίας τους. Χάνοντας τη γη τους, την κερδίζουν πίσω δεκαπλάσια καθώς οι Νεοέλληνες έχουν αποδειχθεί καλύτεροι από τους αρχαίους Έλληνες»* [1057]. Στα φύλλα των επόμενων ημερών οι αμερικανικές εφημερίδες έχουν παύσει να δημοσιεύουν ειδησεογραφία και ρεπορτάζ αναφορικά με την Κρήτη.

[1055] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 03/06/1941, vol. 74, αρ. φ. 235
[1056] Εφ. *New York Post*, 04/06/1941, vol. 140, αρ. φ. 199
[1057] Εφ. *The Washington Reporter*, 04/06/1941, αρ. φ. 20.136

Η συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, το Διεθνές Δίκαιο και το ζήτημα των αντιποίνων

Η συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού της Κρήτης και το ζήτημα των αντιποίνων αποτέλεσε μία ιδιαίτερη περίπτωση στον Τύπο. Ο διεθνής αξονικός Τύπος δεν παρουσίασε τη συμμετοχή των ατάκτων Κρητικών στη Μάχη, γενικότερα πρόβαλε ελάχιστα τη συμμετοχή ελληνικών δυνάμεων. Στον ελλαδικό όμως Τύπο η συμμετοχή τους έγινε γνωστή καθώς η Βέρμαχτ αναγκάστηκε να «νουθετήσει» τον κρητικό λαό, που πολεμούσε τους Γερμανούς, μέσω των εφημερίδων. Εκτός αυτού χαρακτηριστική είναι η επανάληψη δημοσιευμάτων σχετικά με την παράβαση του Διεθνούς Δικαίου από πλευράς των Βρετανών, και Κρητικών, εξαιτίας της κακομεταχείρισης Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Ωστόσο σε τηλεγράφημα του Γενικού Επιτελείου της Μέσης Ανατολής στις 7 Ιουλίου προς το Γραφείο Πολέμου, αναφέρεται ότι οι ισχυρισμοί των Γερμανών για θηριωδίες κατά των στρατιωτών τους είναι ανυπόστατοι, καθώς πράγματι αλεξιπτωτιστές σκοτώθηκαν και άλλοι πυροβολήθηκαν στον αέρα αλλά οι Γερμανοί παρατηρητές στο πεδίο μάχης έλαβαν λανθασμένη εντύπωση. Ο Φράιμπεργκ υποστηρίζει ότι οι Γερμανοί ήταν εκείνοι, οι οποίοι διέπραξαν ακρότητες αναφέροντας ότι στις 18 Μαΐου γερμανικά αεροπλάνα βομβάρδισαν επίμονα το έβδομο γενικό νοσοκομείο σημειώνοντας μεγάλο αριθμό απωλειών[1058]. Αναφορικά με τα αντίποινα εις βάρος του κρητικού πληθυσμού δεν παρατηρήθηκε καμία απολύτως αναφορά κατά το διάστημα της Μάχης. Αντιθέτως οι βομβαρδισμοί των πόλεων της Κρήτης προκάλεσαν την οργή του συμμαχικού Τύπου κάνοντας λόγο για αγριότητες και βαρβαρότητες των γερμανικών δυνάμεων σημειώνοντας την παράβαση του Διεθνούς Δικαίου από τη μεριά τους προβάλλοντας τον αγώνα του τοπικού πληθυσμού. Στο διάστημα που ακολούθησαν μετά τη Μάχη τα δημοσιεύματα επανέρχονται στα γεγονότα παρουσιάζοντας για πρώτη φορά ορισμένες τακτικές αντιποίνων χωρίς όμως ιδιαίτερες λεπτομέρειες.

Στον ναζιστικό Τύπο στις 23 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[1059] δημοσιεύεται ο τίτλος *«Κακομεταχείριση των Γερμανών τραυματιών από τους Βρετανούς - Βρετανοί στρατιώτες διαπράττουν σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου στην Ελλάδα»*. Το άρθρο αναφέρεται στις μάχες στη Βόρεια Ελλάδα τον Απρίλιο του 1941 παραθέτοντας μαρτυρίες Γερμανών στρατιωτών περί βασανισμών. Μπορεί να ειπωθεί πως με το άρθρο επιδιώκεται η

[1058] FO 954/15A/72
[1059] Εφ. *General Anzeiger*, 23/05/1941, έτος 53ο , αρ. φ. 17068

προετοιμασία ενός αρνητικού κλίματος έναντι τον Βρετανών και των εξελίξεων, των οποίων πρόκειται να ανακοινωθούν για τη Μάχη της Κρήτης. Στις 25 Μαΐου γίνεται η πρώτη αναφορά στην εφημερίδα της Βιέννης για τις εξελίξεις στη νήσο. Γράφεται στο πρωτοσέλιδο[1060] σύμφωνα με την Ανώτατη Διοίκηση της Βέρμαχτ *«Γερμανικά αερομεταφερόμενα στρατεύματα προσγειώνονται στο νησί της Κρήτης στον αγώνα κατά τμήματα του βρετανικού στρατού κατά τις πρώτες πρωινές ώρες της 20ης Μαΐου»,* δηλώνοντας ακόμη πως το δυτικό τμήμα του νησιού βρίσκεται *«ήδη σταθερά στα γερμανικά χέρια».* Στις 30 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[1061] της *Hamburger Anzeiger* με επικεφαλίδα *«Βιαιοπραγίες κατά των τραυματισμένων Γερμανών»* υποστηρίζεται μεταξύ άλλων πως στις μάχες στην Κρήτη, οι Γερμανοί στρατιώτες ακρωτηριάστηκαν με τέτοιο τρόπο, όπως δεν είχε ξανασυμβεί σε άλλο πεδίο μάχης κατά τη διάρκεια του πολέμου. Σημειώνεται πως: *«Η γερμανική Βέρμαχτ θα χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα για να διασφαλίσει ότι η ευπρέπεια και η ιεραρχία στον αγώνα θα παραμείνει ανέπαφη. Με την αυστηρότερη ποινή θα τιμωρηθούν τα υπεύθυνα στρατεύματα ή ο ένοχος πληθυσμός γι' αυτές τις βιαιοπραγίες. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι είναι εξίσου παράλογος όπως και αναληθής ο ισχυρισμός του Βρετανού πρωθυπουργού, ότι οι στολές των Γερμανών φέρουν το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης για αυτές τις βιαιοπραγίες, καθώς φορούσαν τις στολές των αντιπάλων».* Η *Hamburger Anzeiger* δαιμονοποιεί τον αντίπαλο, παρουσιάζοντάς τον να έχει απάνθρωπη και ανήθικη συμπεριφορά έναντι Γερμανών στρατιωτών. Παρατηρείται μία θυματοποίηση αυτών προκειμένου ίσως να δικαιολογήσουν τα αντίποινα κατά του τοπικού πληθυσμού, τα οποία ακολούθησαν. Σε αντίθεση με τον ισχυρισμό για κακοποίηση των Γερμανών έρχεται η αναφορά του αντισυνταγματάρχη Αντωνίου Μπετεινάκη στο προσωπικό του ημερολόγιο, ο οποίος γράφει πως περιέθαλπε τραυματισμένους Γερμανούς «ως αδελφούς» έχοντας ήσυχη την συνείδησή του[1062]. Στις 31 Μαΐου με κυρίαρχο τίτλο στο πρωτοσέλιδο[1063] της *General Anzeiger* αναφορά γίνεται στα εγκλήματα πολέμου από την πλευρά των Βρετανών. Η *General Anzeiger* γράφει: *«Στις μάχες στην Κρήτη, Γερμανοί στρατιώτες έχουν ακρωτηριαστεί μετά την κακομεταχείριση τους στο πεδίο μάχης από τα βρετανικά στρατεύματα κατά τη διάρκεια αυτού του πολέμου. Οι γερμανικές ένοπλες δυνάμεις προσπαθούν να εξασφαλίσουν με κάθε τρόπο την ευπρέπεια και τον ιπποτισμό του αγώνα. Με τις πιο σκληρές ποινές ως εκ τούτου, θα έρθουν*

[1060] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung,* 25/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.856
[1061] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 30/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 125
[1062] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 385-386.
[1063] Εφ. *General Anzeiger*, 31/05/1941, έτος 53ο , αρ. φ. 17075

αντιμέτωπα τα υπεύθυνα στρατεύματα ή οι κάτοικοι που ευθύνονται γι' αυτούς τους βάρβαρους ακρωτηριασμούς. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία, ότι ο εξίσου παράλογος έως και αναληθής ισχυρισμός του Βρετανού πρωθυπουργού Τσώρτσιλ, ότι το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης γι' αυτή την κτηνωδία, οφείλεται στις στολές των Γερμανών στρατιωτών, καθώς φορούσαν τις στολές του αντιπάλου, δεν έχει καμία βάση αλήθειας». Ο Γκέμπελς στο ημερολόγιο του είχε γράψει στις 27 Μαΐου πως η συμπεριφορά των Βρετανών απέναντι στους αλεξιπτωτιστές ήταν «σκανδαλώδης». Όμως δεν επέτρεψε τη δημοσιοποίηση καθώς φοβόταν για την ενδεχόμενη ταραχή της κοινής γνώμης[1064]. Συναντάται λοιπόν η πρώτη αναφορά στα αντίποινα που έπονται. Κατά τη μαρτυρία του μαχητή Βλάση Ζουμπούλογλου σκότωσε τον πρώτο του Γερμανό αλεξιπτωτιστή πυροβολώντας τον με το τουφέκι του κατά την ώρα της καθόδου[1065] ενώ όπως υποστηρίζει ο Γερμανός αλεξιπτωτιστής Γιούστους φον Σουτς (Justus von Schütz) νόμιζαν πως δεν υπήρχε καθόλου άμυνα και δεν περίμεναν τέτοια ισχυρή αντίσταση, χάνοντας μέσα σε 14 ώρες ένα ολόκληρο σχεδόν απόσπασμα εκτός από 14 άνδρες[1066]. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στις δηλώσεις του Τσώρτσιλ σχετικά με το ότι *«εχθρικά στρατεύματα φέροντας πολεμική ενδυμασία από τη Νέα Ζηλανδία, προσγειώθηκαν στην Κρήτη με αλεξίπτωτα και μεταγωγικά αεροσκάφη»*. Όπως η *Hamburger Anzeiger* και οι λοιπές ναζιστικές εφημερίδες σπεύδουν να διαψεύσουν τους ισχυρισμούς του Βρετανού πρωθυπουργού κατηγορώντας τον έμμεσα για κακομεταχείριση των Γερμανών στρατιωτών. Επιπλέον οι κινδυνολογίες και οι εκφοβισμοί για τα επερχόμενα αντίποινα έχουν ξεκινήσει να αποτυπώνονται στα φύλλα της εφημερίδας[1067]. Αξιοσημείωτο αποτελεί το άρθρο με τίτλο: *«Βρετανικές βαρβαρότητες κατά Γερμανών στρατιωτών - Το πιο σκληρό ποινικό δικαστήριο κατά των υπευθύνων»*, όπου γράφεται: *«Οι αλεξιπτωτιστές κατέκτησαν την σκληρά αμυνόμενη πόλη και το αεροδρόμιο Ηράκλειου. Ο διοικητής των ελληνικών δυνάμεων στο Ηράκλειο παραδόθηκε. [..] Στις μάχες στην Κρήτη Γερμανοί στρατιώτες βρίσκονται ακρωτηριασμένοι μετά τον γενναίο αγώνα τους, όπως συνέβη στο παρελθόν κατά τη διάρκεια αυτού του πολέμου μόνο στην εκστρατεία κατά της Πολωνίας. Ο γερμανικός στρατός καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να διασφαλίσει ότι η ευπρέπεια και η ιεραρχία του αγώνα θα διατηρηθούν. Το πιο σκληρό ποινικό δικαστήριο θα αντιμετωπίσει επομένως ο υπεύθυνος και οι ένοχοι για αυτούς τους βάρβαρους ακρωτηριασμούς.*

[1064] Καλλιβρετάκης Λ. (2002), *ό.π.,* σ. 241
[1065] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 179
[1066] Στο ίδιο, σ. 119
[1067] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 26/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 121

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι είναι εξίσου παράλογος έως και αναληθής ισχυρισμός του Βρετανού πρωθυπουργός Τσώρτσιλ, ότι Γερμανοί στρατιώτες ήταν με στολές του εχθρού, καθώς έχει το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης για αυτές τις φρικαλεότητες»[1068]. Στο απόσπασμα αυτό ο Τσώρτσιλ κατηγορείται για ακρότητες κατά Γερμανών στρατιωτών, όπου παρατηρείται μία διαρκής επανάληψη αυτής της κατηγορίας με απάντηση τη «δικαιολογημένη» εφαρμογή αντιποίνων, η οποία μπορεί να ερμηνευθεί ως μία τακτική προκειμένου το αναγνωστικό κοινό να μην έχει τον χρόνο να σκεφτεί ή να αμφιβάλλει, παρουσιάζοντάς του μία πανταχού παρούσα «αλήθεια», την οποία θα πιστέψει άκριτα και ενστικτωδώς. Η κοινή γνώμη τείνει να παραδέχεται μία «αλήθεια», μόνο και μόνο διότι πρόκειται για ένα πολυσυζητημένο θέμα, το οποίο ακούγεται παντού. Σχετικά με τον τοπικό πληθυσμό στην *Hamburger Anzeiger* αναφορά συναντάται στο πρωτοσέλιδο[1069]. Βάσει του πολεμικού ανταποκριτή Ζίγκφριντ Κάπε γράφεται: *«Κατά την άφιξη και πτώση τους, οι αλεξιπτωτιστές δέχτηκαν ισχυρά πυρά κάλυψης. Τα πυρά των πολυβόλων τους χτυπούν προς όλες τις κατευθύνσεις με τους σκοπευτές να κάθονται στις κορυφές των δέντρων, στους κήπους και στα σπίτια. Παρ' όλα αυτά, οι αλεξιπτωτιστές προσγειώθηκαν με ελάχιστες απώλειες. Τα στρατεύματα συγκεντρώθηκαν στους δρόμους και τις αμαξοστοιχίες για να επιτεθούν στον εχθρό. Αλλά που ήταν ο εχθρός; Δεν υπήρχαν πουθενά, παρά μόνο σκοπευτές και λίγοι Βρετανοί αξιωματικοί που προφανώς ανέλαβαν την ηγεσία, αλλά κανένας Βρετανός στρατιώτης πουθενά!».* Υποστηρίζεται ακόμη πως σε αντίθεση με τους Κρητικούς, οι Έλληνες ήταν πάντοτε φιλικοί και βοηθούσαν τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές.

Στον ελλαδικό Τύπο μετά από τις 25 Μαΐου ξεκινούν να αναφέρονται στα πρωτοσέλιδα πλέον συγκαλυμμένα οι επιτυχίες των Συμμαχικών δυνάμεων στην Κρήτη. Γίνονται αναφορές στα εγκλήματα πολέμου και την ανάγκη αποστασιοποίησης των αμάχων από τις εχθροπραξίες στην προσπάθειά τους να αποτρέψουν τον λαό από τη συμμετοχή στην αντίσταση κατά των γερμανικών δυνάμεων. Όποιος όμως διαβάζει μέσα από τις γραμμές, τι εννοείται και όχι μόνο τι γράφεται, εύκολα καταλαβαίνει πως οι κάτοικοι αντιστέκονται εις βάρος των Γερμανών. Είναι εμφανές πλέον πως η στρατηγική κάθε εφημερίδας του αξονικού Τύπου αλλάζει ριζικά, ειδικά στην Ελλάδα. Ακολουθούν αλλεπάλληλα πρωτοσέλιδα σε μία προσπάθεια να διασπείρουν ένα κλίμα αντιπάθειας προς τους Βρετανούς. Στις 25 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο της *Ακρόπολις* γνωστοποιούνται τα επικείμενα σκληρά αντίποινα *«επί*

[1068] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 31/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.862
[1069] Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 01/06/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 126

δεκαπλασίου αριθμού Βρετανών αιχμαλώτων» σε περίπτωση που δεν συμμορφωθεί ο πληθυσμός με τα διεθνή νόμιμα αναφορικά με τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές αιχμαλώτους[1070]. Στο *Ελεύθερον Βήμα* στις 27 Μαΐου στο πρωτοσέλιδο[1071] υπό τον τίτλο *«Η γερμανική αεροπορία συνέτριψε εις Κρήτην την αντίστασιν το εχθρού – Έκκλησις του Προέδρου της κυβερνήσεως κ. Τσολάκογλου προς τους Κρήτας»* παρατίθεται το διάγγελμά του Τσολάκογλου προς τον κρητικό λαό: *«Επληροφορήθην ότι η συμπεριφορά σας προς αιχμαλώτους Γερμανούς δεν είνε η αρμόζουσα προς τα διεθνή νόμιμα και εις τον πολιτισμόν μας. Οι ανδρείοι πολεμισταί, ως είσθε σεις, συμπεριφέρονται με καλωσύνην και ευγένειαν προς του αιχμαλώτους, ως όλοι μιας συμπεριεφέρθημεν άριστα προς άπαντας τους αιχμαλώτους. Γνωρίζετε καλώς ότι οι αιχμάλωτοι τυγχάνουν ασυλίας και ιερού σεβασμού ως εκτελούντες το ύψιστον προς την πατρίδα καθήκον των. Επειδή δε σεις έχετε και το αίσθημα της φιλοξενίας υπερανπτυγμένον, πρέπει να το επιδείξητε εις τους ανδρείους αντιπάλους με όλην σας την καρδιά. Αναλογισθήτε τας βαρείας ευθύνας που αναλαμβάνετε έναντι της ωραίας Κρήτης, έναντι της ιστορίας και έναντι του πολιτισμού μας. Συμπεριφερθήτε ευγενώς. Δεν πρέπει να ξεχωρίσητε σεις ως μη σεβόμενοι τους αιχμαλώτους».* Στο διάγγελμα αυτό παρατηρείται έντονη επίκληση στο συναίσθημα και στο ήθος μέσω τυφλών κολακειών και επαίνων δημιουργώντας μία εξιδανικευμένη και ηρωική δημόσια εικόνα για τους Κρητικούς, την οποία ατιμάζουν όσοι αγωνίζονται στη Μάχη. Ακόμη επιχειρείται να ευαισθητοποιηθεί ο λαός βιώνοντας ένα αίσθημα ενοχής και ντροπής για τις δράσεις του απέναντι στους αιχμαλώτους. Σε πλήρη αντίθεση με το αίσθημα του λαού της Κρήτης το διάγγελμα αποτελεί μία προσπάθεια να τους νουθετήσει, ώστε να παύσουν τις εχθροπραξίες έναντι των Γερμανών στρατιωτών. Αναλόγως δημοσιεύεται το διάγγελμα στην *Απογευματινή*[1072] και την *Νεολόγος Πατρών* με κεντρικό τίτλο *«ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ – ΣΥΝΙΣΤΑ ΕΥΓΕΝΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΝ ΠΡΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ – ΕΝΤΟΝΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΔΗΛΩΣΙΣ»*[1073]. Σημαντική και αξιοπρόσεκτη προσθήκη αποτελεί η ανακοίνωση της Ανωτάτης Γερμανικής Στρατιωτικής Διοικήσεως όπως μεταδόθηκε από τον ραδιοφωνικό σταθμό της Αθήνας προς τους Κρητικούς: *«Εις γνώσιν της Ανωτάτης Στρατιωτικής Διοικήσεως περιήλθεν η πληροφορία καθ' ην Γερμανοί αιχμάλωτοι εις Κρήτην κακοποιούνται κατά τον*

[1070] Εφ. *Ακρόπολις*, 25/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4427
[1071] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 27/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6789
[1072] Εφ. *Απογευματινή*, 26/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2652
[1073] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 27/05/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 147

πλέον απάνθρωπον τρόπον. Οι διαπράττοντες τοιαύτα εγκλήματα εις βάρος Γερμανών αιχμαλώτων θα τιμωρηθούν αμειλίκτως και με τον ίδιον τρόπον είτε άνδρες είναι είτε γυναίκες. Εάν τα εγκλήματα ταύτα γίνωνται πλησίον χωρίων θα κατακαίωνται ταύτα». Παρατηρείται εδώ μία αμεσότερη και πιο απόλυτη απειλή σχετικά με τα επερχόμενα αντίποινα, χωρίς επίκληση στο συναίσθημα ή το ήθος του δέκτη. Η είδηση σταματά σε αυτό το σημείο χωρίς να γίνεται λόγος για την τιμωρία τους ή τα αντίποινα προς τους Κρητικούς για τους φονευθέντες Γερμανούς. Αναμενόμενη είναι η παντελής απουσία αναφορών σχετικά με τις απώλειες του Άξονα ή τα αντίποινα, τα οποία έχουν εφαρμοστεί στη νήσο. Στο φύλλο[1074] της 28ης Μαΐου στην *Ακρόπολις* με έντονο τίτλο *«ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΚΡΗΤΑΣ»* διαβάζουμε ξανά τροποποιημένο το διάγγελμα του Τσολάκογλου προς τους Κρητικούς: *«Θα ευρή – είμεθα βέβαιοι- βαθείαν απήχησην μεταξύ του Κρητικού λαού το διάγγελμα του Προέδου της Κυβερνήσεως στρατηγού κ. Τσολάκογλου. Διότι αι θρυλούμεναι σκληρότητες εναντίον συλληφθέντων αιχμαλώτων, αντιτίθενται προς κάθε γραπτόν και άγραπτον νόμο και προς πας αίσθημα ανθρωπισμού. [..] Απετέλεσε πράγματι εθνικήν παράδοσιν δια τον τόπον αυτόν, ενηρμονισμένην και συντονισμένην άλλως τε προς τον υψηλόφρονα εθνικός χαρακτήρα του Έλληνος, η ευγένεια και ακόμη και η προστασία και η συνδρομή προς τον οποιονδήποτε αντίπαλον, οσάκις συνέβαινε τυχόν να γευθή ούτος υπό τον Ελληνικόν ουρανόν το πικρόν ψωμί της αιχμαλωσίας. Αντιθέτος συμπεριφορά, αντίκειται λοιπόν προς την Ελληνικήν γενικώτερον, αλλά και την Κρητικήν ιδιαίτερα παράδοσιν. Ούτε είναι δυνατόν να δικαιολογηθή από πολεμικόν μένος και φανατισμόν η σκληρότης ή και η απλή βιαοπραγία προς τους αιχμαλωτιζομένους. Τους απαράβατους αυτούς κανόνας θα επαναθέση, πιστεύομεν, εις ισχύν, μεταξύ των Κρητικών το πρωθυπουργικόν διάγγελμα. [..] Θα προστατεύσουν την πυρπολουμένην νήσον των από μοιραίας συνέπειας»*. Η ναζιστική προπαγάνδα στηρίζεται όπως φαίνεται κατά πολύ στο «εθνικό πνεύμα», χρησιμοποιώντας την επίκληση στο συναίσθημα και στο ήθος για να επιτύχει τους σκοπούς της, να αισθανθεί δηλαδή ο λαός ευθύνη για την κακομεταχείριση Γερμανών στρατιωτών. Ο λαός ανάγεται σε μία ξεχωριστή προσωπικότητα, η οποία είναι ηθικά και κοινωνικά αποδεκτή, με απώτερο στόχο να τον ταυτίσει με ένα θετικό πρότυπο συμπεριφοράς, ώστε να τον ωθήσει να το αποδείξει με τη στάση του. Παράλληλα η Γερμανία παρουσιάζεται ως υπερασπιστής και προστάτης της Κρήτης. Στα *Αθηναϊκά Νέα* παρατηρείται να γράφεται στα αριστερά του πρωτοσέλιδου[1075] με

[1074] Εφ. *Ακρόπολις*, 28/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4429
[1075] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 28/05/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3525 (στον αριθμό φύλλου πιθανολογώ πως πρόκειται περί τυπογραφικού λάθους της εφημερίδας, καθώς είναι ίδιος με το φύλλο στις 29/05/1941.)

έντονα κεφαλαία γράμματα *«ΑΙΣΧΟΣ»*. Πρόκειται για την ανακοίνωση πως: *«Διεπιστώθη στενώτατη συνεργασία του ελληνικού αμάχου πληθυσμού μετά του αγγλικού στρατού. Ο πληθυσμός επολέμησεν εν μέρει με πολιτικάς ενδυμασίας. Και εν μέρει μάλιστα με στολάς Γερμανών αλεξιπτωτιστών εναντίον των Γερμανικών Στρατευμάτων. Παρά το Καστέλλι και εις Κανδάνος Γερμανοί αλεξιπτωτισταί [..] ηκρωτηριάσθησαν φρικωδώς»*. Την ίδια ημέρα στο *Ελεύθερον Βήμα* στο πρωτοσέλιδο[1076] επαναδημοσιεύεται υπό τον τίτλο *«ΕΙΝΕ ΑΣΦΑΛΩΣ ΕΧΘΡΟΙ ΤΟΥ»* το διάγγελμα του Τσολάκογλου προς τους Κρητικούς ακολουθούμενο από έναν σχολιασμό ανάλογου ύφους με αυτόν στα *Αθηναϊκά Νέα*. Συγκεκριμένα γράφεται: *«Θα ήτο κοινοτοπία εκ μέρους μας να τονίσωμεν την γενναιότητα και τον ηρωϊσμό των Κρητικών αδελφών μας. Αλλ' ακριβώς διότι είνε γενναίοι, ακριβώς διότι είνε γεννημένοι πολεμισταί, δεν ημπορεί να αγνοούν-και ασφαλώς δεν αγνοούν- ποια πρέπει να είνε η μεταχείρισις των αιχμαλώτων πολέμου. [..] Από την στιγμήν που ο αντίπαλος καταθέτει τα όπλα του, οι γενναίοι πολεμισταί τον σέβονται περισσότερον και από τον εαυτόν των. Παράδειγμα η τελευταία στάσις των γενναίων γερμανικών στρατευμάτων έναντι των ημετέρων εις Μακεδονίαν και Θράκην. Πώς λοιπόν να πιστεύσωμεν ότι ευρέθησαν Κρητικοί πολεμισταί, οι οποίοι παρέβησαν την μακραίωνα ηρωϊκήν των παράδοσιν δια να κακομεταχειρισθούν ανυπερασπίστους αιχμαλώτους. [..] Ασφαλώς έχουν παρεισφρήσει μεταξύ των ξένα στοιχεία, μη έχοντα καμμίαν σχέσιν με την ιπποτικήν παράδοσιν της μεγαλονήσου, και είνε ακριβώς αυτά τα στοιχεία που προβαίνουν εις τα καταγγελθείσας ακατονομάστους πράξεις. Οι Κρητικοί όταν λάβουν γνώσιν της καταχρήσεως που γίνεται εις βάρος των ιερωτέρων των παραδόσεων, είμεθα βέβαιοι ότι πρώτοι αυτοί θα αγανακτήσουν δια τας κακοποιήσεις αόπλων αιχμαλώτων και μόνοι των θα θέσουν τέρμα εις την δημιουργηθείσαν εις βάρος των, εις βάρους του ονοματός των και της ιστορίας των κατάστασιν. [..] Οι Κρητικοί, θεματοφύλακες της γνησιωτέρας πολεμικής παραδόσεων, πολεμούν μόνον τους ενόπλους αντιπάλους των και είνε περισσότερον ευτυχείς όταν τους δίδεται η ευκαιρία να αντιμετρηθούν με γενναίους αντιπάλους. [..] Όσοι λοιπόν προβαίνουν εις κακοποιήσεις κατά Γερμανών αιχμαλώτων όχι μόνον Κρητικοί δεν είνε, αλλ' εχθροί του Κρητικού λαού, εχθροί της ωραίας και υπερηφάνου μεγαλονήσου και πλαστογράφοι της φήμης των τέκνων της. Και ως τοιούτοι είμεθα βέβαοι ότι θα αποβληθούν από τους ίδιους τους Κρήτας»*. Το απόσπασμα αυτό αποτελεί μία από τις χαρακτηριστικότερες προσπάθειες επίκλησης στο ήθος του κρητικού λαού για την παύση της αντίστασης κατά των Γερμανών.

[1076] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 28/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6790

Καθώς οι κινδυνολογίες και οι εκφοβισμοί δεν βρίσκουν αντίκρισμα από τον τοπικό πληθυσμό, η γερμανική προπαγάνδα ακολουθεί μία άλλη τακτική, παρουσιάζοντας τους Κρητικούς ως γενναίους πολεμιστές με μακρά ηρωική παράδοση, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να διαπράξουν ειδεχθή εγκλήματα κατά αιχμαλώτων, επιρρίπτοντας τις ευθύνες για αυτά στις ξένες δυνάμεις, οι οποίες έχουν υπεισέλθει δόλια ανάμεσά τους. Στην *Απογευματινή* με επίλογο οι *«ΑΓΓΛΙΚΑΙ ΦΡΙΚΑΛΕΟΤΗΤΕΣ»*, γράφεται πως κατά τις αθηναϊκές εφημερίδες αποκαλύπτονται «φρικαλεότητες» των Βρετανών στην Κρήτη: *«Αι απογευματιναί εφημερίδες* (εν Αθήναι) *δημοσιεύουν αποκαλύψεις επί των φρικαλεοτήτων τας οποίας οι Άγγλοι διέπραξαν εν Κρήτη, εις βάρος Γερμανών αιχμαλώτων και τραυματιών. Επί τινάς ημέρας, εν αρχή, οι αποβιβασθέντες εις τη νήσον Γερμανοί αλεξιπτωτισταί είχον ως μόνον οπλισμόν των τα περίστροφα των και χειροβομβίδας. Εν τούτοις, επολέμησαν με απαράμιλλον γενναιότητα, προτιμώντες να φονευθούν παρά να εκχωρήσουν σπιθαμήν εδάφους εις τους Άγγλους. Η συμπεριφορά των Άγγλων έναντι των πολεμιστών αυτών υπήρξε αυτόχρημα εγκληματική. Ούτω, Αυστραλοί επετέθησαν κατά μικράς ομάδος Γερμανών αλεξιπτωτιστών και εφόνευσαν αγρίως τινάς εξ αυτών. Ένα Γερμανόν τραυματίαν τον εγύμνωσαν και ακολούθως τον εφόνευσαν. Αι περιπτώσεις δολοφονία, ανυπερασπίστων τραυματιών υπήρξον άλλωστε συχνότατα από μέρους των Άγγλων. Εσημειώθη επίσης το εξής ανήκουστον: Άγγλοι στρατιώται ενεδύθησαν στολάς Γερμανών αλεξιπτωτιστών και δια του τρόπου τούτου ηδυνήθησαν να πλησιάσουν ομάδας προσγειωθέντων Γερμανών, δια να τους πλήξουν ανυπόπτους κατά τον δολιώτερον τρόπον»* [1077]. Σύμφωνα με το απόσπασμα τονίζεται η «απαράμιλλη γενναιότητα» των αλεξιπτωτιστών προκειμένου να υπερασπιστούν τα εδάφη της Κρήτης χαρακτηρίζοντας την αντιμετώπισή τους από τους Βρετανούς «με όλη τη σημασία της λέξης εγκληματική» ενώ για πρώτη φορά συναντάμε να κατηγορούνται οι Αυστραλοί για αγριότητες. Δεν παραλείπεται η διάδοση της είδησης πως Βρετανοί φόρεσαν γερμανικές στολές αλεξιπτωτιστών παραβιάζοντας το Διεθνές Δίκαιο, ώστε με δόλιο τρόπο να πλησιάσουν τους αντιπάλους. Η ναζιστική προπαγάνδα κατηγορεί αρχικά τον άμαχο πληθυσμό για συμμετοχή στις μάχες με πολιτικές ενδυμασίες, χωρίς να φέρουν δηλαδή κάποιο διακριτικό στρατιώτη. Πρόκειται για ένα ζήτημα το οποίο μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου απασχόλησε τη Δίκη της Νυρεμβέργης. Κατά το άρθρο 1 της Διεθνούς Σύμβασης της Χάγης του 1907 οι νόμοι, τα δικαιώματα και οι

[1077] Εφ. *Απογευματινή*, 28/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2654

υποχρεώσεις στον πόλεμο εφαρμόζονται όχι μόνο στον τακτικό στρατό, αλλά ακόμη στις εθνοφρουρές και τα σώματα εθελοντών πληρώντας τέσσερις όρους:

1. να διατελούν υπό την αρχηγία προσώπου, το οποίο φέρει την ευθύνη των υφισταμένων του
2. να έχουν ένα διακριτό μόνιμο έμβλημα-σήμα, ορατό εξ αποστάσεως
3. να φέρουν φανερά τα όπλα
4. κατά τις επιχειρήσεις να συμμορφώνονται με τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου

Επιβεβαιώνεται λοιπόν η αμέλεια του εφοδιασμού του αμάχου πληθυσμού, με κάποιο διακριτικό σήμα ή στολή προκειμένου να λάβουν επίσημη ιδιότητα. Ωστόσο εδώ αντιτίθεται το άρθρο 2 της προαναφερθείσας Σύμβασης, κατά το οποίο οι κάτοικοι μίας μη κατειλημμένης περιοχής, οι οποίοι κατά την προσέγγιση του εχθρού λαμβάνουν αυθόρμητα τα όπλα για να αντισταθούν στα επιτιθέμενα στρατεύματα, χωρίς να διαθέτουν χρόνο να οργανωθούν πρέπει να θεωρούνται εμπόλεμοι εάν φέρουν φανερά τα όπλα τους και συμμορφώνονται προς τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου[1078]. Ο Μπρόγιερ στην απολογία του κατά τη δίκη, σχετικά με τη συμμετοχή του αμάχου πληθυσμού στη Μάχη δήλωσε: *«Εις την επιχείρησιν αυτήν δια πρώτην φοράν ο άμαχος πληθυσμός έλαβε μέρος, πράγμα που οι Γερμανοί στρατιώται δεν είχον λάβει υπ' όψιν των και ευρέθησαν προ μιας πολεμικής καταστάσεως, εγώ δε, δεν ηδυνάμην να έχω άμεσον γνώσιν της συμμετοχής αυτής του άμαχου πληθυσμού και τούτο διότι με τον ασύρματον ήτο δύσκολος η συνεννόησις μετά των άλλων τμημάτων. Εκεί που εμαχόμην ο ίδιος δεν υπήρχε άμαχος πληθυσμός. Όταν ο άμαχος πληθυσμός λαμβάνει μέρος εις την μάχην δεν ημπορεί κανείς να κάνη διάκρισιν μεταξύ του μαχομένου και του αμάχου, γι' αυτό δεν θα ασχοληθώ με τους διαφόρους μάρτυρας, οι οποίοι είπαν ότι εγώ κατά την κατάληψιν της Κρήτης εχρησιμοποίησα τον άμαχον πληθυσμόν ως προπέτασμα»*[1079]. Πέρα από αυτά η γερμανική προπαγάνδα κατηγορεί τον τοπικό πληθυσμό πως πολέμησε με ανάρμοστο τρόπο φέροντας στολές Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Παρατηρείται λοιπόν να προσάπτεται η ίδια κατηγορία, εδώ εις βάρος των Συμμάχων, όπως έχει ήδη γίνει αντιστοίχως από την πλευρά της Βρετανίας για Γερμανούς με νεοζηλανδικές στολές. Επιπλέον η εφημερίδα ισχυρίζεται πως στο Καστέλλι

[1078] Nuernberg Military Tribunals, *Trials of War Criminals begore the Nuernberg Military Tribunals under Control Council Law No. 10. Nuernberg Oct. 1946-Apr. 1949*, Vol. XI *"The high command case" "The Hostage Case",* United States Government Printing Office, Washington 1950, p. 529.

[1079] Καλογεράκης Γ., *Τα πρακτικά της δίκης των Γερμανών σφαγέων Μπρόγιερ και Μύλλερ, Μέρος 19ο*, Αρχείο Εφημερίδας *Πατρίς*. Ανακτήθηκε από https://archive.patris.gr/articles/274286 (τ.π. 10/06/2019).

και την Κάνδανο βρέθηκαν ακρωτηριασμένοι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές, σε μία προσπάθεια δικαιολόγησης των επερχόμενων αντιποίνων στην περιοχή της Κανδάνου. Ακολουθεί η προκήρυξη προς τους κατοίκους της Κρήτης από την Ανωτάτη Διοίκηση του Γερμανικού Στρατού: *«Επληροφορήθην ότι οι Γερμανοί στρατιώται, οι οποίοι περιήλθον εις χείρας του εχθρού, εκακοποιήθησαν κατά τον αισχρότερον και απανθρωπότερον τρόπον. Ως εκ τούτου εξεδόθη η κάτωθι διαταγή προς αντεκδίκησιν: 1ον) Όποιος διαπράττει προς Γερμανούς αιχμαλώτους αντιθέτως προς το Διεθνές Δίκαιο, θα τιμωρηθή αμειλίκτως και κατά τον ίδιον τρόπον, είτε άνδρας είτε γυναίκα. 2ον) Εάν γίνονται τοιαύτα κακουργήματα πλησίον εις χωριά θα τα κατακαύσωμεν και οι κάτοικοι θα αναλάβουν υπ' ευθύνην των όλας τα συνεπείας. 3ον) Περί τούτων θα επιφυλαχθούν εις αυτούς και άλλα αυστηρότερα μέτρα ανταμοιβής»*. Μία ημέρα μετά παρόμοια ανακοίνωση και προκήρυξη διαβάζουμε επίσης στις εφημερίδες *Ακρόπολις*[1080] και πανοιμοιότυπα στο *Ελεύθερον Βήμα*[1081]. Το διασωθέν φυλλάδιο της Ανώτατης Γερμανικής Διοίκησης προς τον πληθυσμό και τις στρατιωτικές δυνάμεις στην Κρήτη αναφέρει, ότι έπεσε στην αντίληψή τους ότι Γερμανοί στρατιώτες που βρέθηκαν στα χέρια του εχθρού στην Κρήτη κακομεταχειρίστηκαν ή και ακρωτηριάστηκαν με απάνθρωπο τρόπο. Ως τιμωρία και αντίποινα για αυτό ανακοινώνεται ότι: *«1) Όποιος διαπράξει τέτοια εγκλήματα κατά των διεθνών νόμων σε Γερμανούς αιχμαλώτους πολέμου θα τιμωρηθεί με τον ίδιο τρόπο της αποτρόπαιας πράξης του, είτε είναι άνδρας είτε γυναίκα. 2) Κοινότητες πλησίον τέτοιων διαπραχθέντων εγκλημάτων θα καούν ολοσχερώς. Ο πληθυσμός θα θεωρηθεί υπεύθυνος. 3) Πέρα από αυτά τα μέτρα, επιπρόσθετα και σκληρότερα αντίποινα επιφυλάσσονται για το μέλλον»*[1082]. Παρατηρείται η προσπάθεια να τρομοκρατηθούν οι στρατιωτικές δυνάμεις και ο πληθυσμός της Κρήτης εκτιμώντας πιθανώς ότι κατά αυτόν τον τρόπο θα πειθαρχήσουν στις γερμανικές διαταγές. Η Μάχη παρουσιάζεται ως ειδεχθές και φρικώδες γεγονός εξαιτίας των εγκλημάτων από τον άμαχο πληθυσμό του νησιού έναντι των Γερμανών αλεξιπτωτιστών, προετοιμάζοντας με αυτό τον τρόπο το έδαφος για τις ωμότητες που θα ακολουθήσουν. Παρατηρείται σε γενικότερο πλαίσιο η ενοχοποίηση του κρητικού πληθυσμού για κακομεταχείριση των αιχμαλώτων, ένα προπαγανδιστικό τέχνασμα δικαιολόγησης της τακτικής των αντιποίνων. Παρατηρείται η προσπάθεια τρομοκράτησης του πληθυσμού καταργώντας τη διάκριση μεταξύ εμπόλεμων και αμάχων. Ο σχολιασμός ωστόσο της εφημερίδας *Αθηναϊκά Νέα «Επί του Διαγγέλματος»* είναι

[1080] Εφ. *Ακρόπολις*, 29/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4430
[1081] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 29/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6791
[1082] AMaGA, Highett RSL Sub Branch Inc., Document: Proclamation: German High Command: Crete

εμφανώς υποστηρικτικός σχετικά με την *«προσβολή των διεθνών κανόνων»*. Συνεχίζει πλέκοντας το εγκώμιο για τη γενναιότητα και τον ιπποτισμό των Κρητικών μέσα στην πορεία των αιώνων, στοιχεία τα οποία αλλοιώνονται λόγω της κακομεταχείρισης των Γερμανών αιχμαλώτων και τους καλεί να αποβάλλουν οι ίδιοι *«ως παρείσακτα στοιχεία, ξένα προς τον υπερήφανον ανθρωπισμόν της κρητικής παραδόσεως,* (τους Κρητικούς) *όπου υβρίζουν και προσβάλλουν βαθύτατα με τη συμπεριφορά των»*, καθώς δυσφημίζουν την κρητική παράδοση αλλά και τον ελληνικό πολιτισμό. Η επίκληση στο συναίσθημα και στο ήθος των Κρητικών είναι πασιφανής. Στο πρωτοσέλιδο[1083] στην *Ακρόπολις* εντύπωση προκαλεί η ανακοίνωση της Ανωτάτης Διοίκησης δημοσιευμένη ξανά ελαφρώς παραποιημένη, όπως στα *Αθηναϊκά Νέα* (28/5), με κοινό τίτλο *«ΑΙΣΧΟΣ»*, γράφοντας *«κατά τας εν Κρήτης μάχας ΔΙΕΠΙΣΤΩΘΗ ΣΤΕΝΩΤΑΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕ ΤΑΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ. ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΠΟΛΕΜΗΣΑΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΑΛΛΟΙ ΜΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΠΕΡΙΒΟΛΗΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΦΕΡΟΝΤΕΣ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΣΤΟΛΑΣ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΩΝ. Παρά το Καστέλλι και τον Κάνδανον, Γερμανοί αλεξιπτωτισταί και αλπινισταί ηκρωτηριάσθησαν κατά τρόπον αποτρόπαιον»*. Στη συνέχεια ακολουθούν οι διαταγές όπως εκδόθηκαν και διαβάσαμε ήδη μία ημέρα πριν στα *Αθηναϊκά Νέα.* Ωστόσο από κάτω βρίσκεται το άρθρο με τίτλο *«Η ΑΓΓΛΙΑ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΝ»*, στο οποίο παρατίθενται οι καταθέσεις στρατιωτών, οι οποίες έγιναν ενώπιον της Διεύθυνσης Στρατιωτικής Δικαιοσύνης αποδεικνύοντας τις παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου. Σύμφωνα με την πρώτη κατάθεση *«Απεβιβάσθημεν εις την Κρήτην ως προκεχωρημένα τμήματα. [..] Αιφνιδίως αντικρύσαμεν μίαν ομάδα Άγγλων [..] θα ήσαν 10 περίπου. [..] Ίσταντο όρθιοι, δεν έφεραν όπλα και μας ανέμενον. Δεν ημπορούσε να υπάρξη αμφιβολία, ότι ήθελαν να παραδοθούν. [..] Μας ένευσαν να προχωρήσωμεν, πράγμα το οποίον και εκάμαμεν χωρίς να λάβωμεν προφυλάξεις. Αίφνης εξιφανίσθησαν όλοι των και από το μέρος όπου ευρίσκοντο ήρχισαν δυνατά πυρά όπλων. Επτά περίπου συνάδελφοι και εγώ ετραυματίσθημεν κατά τον αιφνιδιασμόν αυτόν».* Η δεύτερη κατάθεση υποστηρίζει *«Την 20)5)41 επροχωρήσαμεν μαζί με ένα επιλοχίαν και τρεις στρατιώτας ως ανιχνευτικόν τμήμα βορειανατολικώς του αεροδρομίου Μάλεμε εις την Κρήτην. Κατά την ανίχνευσιν αυτήν έπεσαν ο λοχίας και δύο στρατιώται. Ο επιλοχίας είχε καλύψει τα νώτα του, δια να προστατεύεται εναντίον γερμανικών αεροπορικών επιθέσεων, με μίαν σημαίαν με τον αγκυλωτόν σταυρόν. [..]*

[1083] Εφ. *Ακρόπολις*, 29/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4430

Αργότερα παρετήρησα ο ίδιος, ότι οι Άγγλοι ανακαταλαβόντες την θέσιν των, όπου ευρίσκετο το αντιαεροπορικόν των πυροβόλον, εκαμουφλάρισαν το πυροβόλον των με την σημαίαν του αγκυλωτού σταυρού. Κατόπιν τούτου, τα γερμανικά αεροπλάνα δεν έβαλλον πλέον κατά του αντιαεροπορικού αυτού πυροβόλου». Τέλος στην τρίτη κατάθεση για την 22^{α} Μαΐου γράφεται *«επλέαμεν με ένα δικάταρτον αλιευτικόν 80 άνδρες εν συνόλω προς την Κρήτην. Είχαμεν φθάσει εις απόστασιν 100 περίπου χιλιομέτρων από την Κρήτην, όταν ενεφανίσθησαν 4 αγγλικαί μονάδες. [..] απεφασίσαμεν επειδή δεν υπήρχε καμμία άλλη ελπίς, να σηκώσωμεν λευκήν σημαίαν. Ετοποθετήσαμεν εις την πρώραν και εις τρόπον ώστε να ήτο καλώς ορατόν, ένα άσπρο πανί, ενώ μέγα μέρος του πληρώματος εκινούσε μανδήλια και άλλα παρόμοια. [..] Παρά ταύτα, έρριψαν εναντίον μας, μετά την ανύψωσιν της λευκής σημαίας, 10 μέχρι 15 βολάς από πυροβόλον, του οποίου το διαμέτρημα πρέπει να ήτο 2.5 ή 3.7 εκατοστομέτρων. Αι βολαί έλαχαν το κατάστρωμα και ετραυμάτισαν περί τους 20 άνδρας. Καθώς είμεθα απησχολημένοι να απομακρύνωμεν τους τραυματίας από το κατάστρωμα, εδέχθημεν μίαν άλλη βολήν από πυροβόλον 7.5 εκατοστομέτρων, η οποία κατέστρεψεν εντελώς τον σταθμόν επιδέσεων και πάτα τα εν αυτώ ευρισκόμενα. Κατόπιν τούτου, οι περισσότεροι έπεσαν εις την θάλασσαν, εγώ δε ανερριχήθην δύο τρία μέτρα υψηλά εις ένα κατάρτι και έκαμα σήματα προς τους Άγγλους με ένα λευκόν προσόψιον και με ένα υποκάμισον. Μόλις όμως είχα προφθάσει να αναρριχηθώ, το κατάρτι κατερρίφθη και εγώ έπεσα επάνω εις το κατάστρωμα. Κατόπιν τούτου έδωσα την διαταγήν: «Όλοι εις την θάλασσαν!» και επήδησα και ο ίδιος, τελευταίος, εις τα κύματα. [..] Δεν είχα απομακρυνθή ούτε 50 μέτρα από το σκάφος μας, όταν ήρχισε γύρω μου εις ημικύκλιον να πίπτη βροχή βλημάτων από πολυβόλον. [..] Την στιγμήν αυτήν καθύβριζα την φοβεράν αυτήν δειλίαν των Άγγλων. Ολίγον υστερώτερα με έσωσεν ένα γερμανικό υδροπλάνον».* Με τις παραπάνω μαρτυρίες η ναζιστική προπαγάνδα επιτυγχάνει να παρουσιάσει τους Γερμανούς ως «θύματα» των Βρετανών, οι οποίοι πολεμούν ύπουλα, ενάντια στο Διεθνές Δίκαιο και με παραπλανητικά τεχνάσματα. Οι καταθέσεις των στρατιωτών γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης, προκειμένου αφενός το κοινό να συμπονήσει αντιμετωπίζοντας ευνοϊκότερα τους Γερμανούς στρατιώτες αφετέρου να δημιουργήσει μία κακή εντύπωση για τη Βρετανία με απώτερο σκοπό να στραφεί εναντίον της. Επιπλέον στο ίδιο πρωτοσέλιδο αριστερά με έντονο τίτλο *«Αι Παρεκτροπαί»* γράφεται πως: *«Το Ελληνικόν δημόσιον φρόνημα δεν ημπορεί, παρά να θλίβεται ζωηρώς, διότι η εξέλιξις των επιχειρήσεων μετέφερε την αγριότητα του πολέμου μέχρι της μεγαλονήσου Κρήτης. [..] Είναι ανατριχιαστικαί πράγματι, αι λεπτομέρειαι*

των ωμοτήτων, τας οποίας διέπραξαν εις το Κρητικό Πέλαγος οι Άγγλοι εις βάρος Γερμανών ναυαγών. [..] η πρωτοβουλία των ανατριχιαστικών αυτών ωμοτήτων, αι οποίαι επαναφέρουν τον πόλεμον εις τας μεθόδους των πρωτογόνων φυλών, δεν ανήκεις εις τους ίδιους τους στρατιώτας. Πρόκεται περί εκτελέσεως διαταγών της Αγγλικής Διοικήσεως, η οποίας εννοεί με κάθε τρόπον να αυξήση εις το ακρότατον όριον την φρικαλεότητα του αγώνος. [..] Η μεγάλη πλειονότης του Κρητικού Λαού αποδοκιμάζει, είμεθα βέβαιοι, με τον αυστηρότερον τρόπον τας ασυγχρήτους παρεκτροπάς των ολίγων εγκληματιών. Οι πραγματικοί Κρητικοί, καθώς ετόνισεν η προχθεσινή πρωθυπουργική έκκλησις, εις αληθινός αγώνα υπέρ Πατρίδος, θα ήσαν ικανοί προς κάθε ηρωϊσμόν, αλλά θα ήσαν ανίκανοι να βλάψουν αντίπαλον αιχμαλωτισθέντα ή ήρωϊκώς τραυματισθέντα. [..] Από τας αποφάσεις της Γερμανίας εξαρτάται ο τρόπος της σημερινής και της εν συνεχεία διαβιώσεως οκτώ εκατομμυρίων Ελλήνων. Οι Κρητικοί, δεν ημπόρει, παρά να αισθάνωνται , κατά το σύνολόν των, ως υποχρέωσιν πατριωτικής αλληλεγγύης να μη πράξουν τίποτε επιδεκτικόν να ελαττώση την ευμένεια με την οποίαν μετεχειρίσθη μέχρι σήμερον η Γερμανία την ατυχήσασα Ελλάδα». Υπερτονίζεται για ακόμη μία φορά η υπονομευτική πολιτική της Βρετανίας προκειμένου να διαμορφωθεί ένα κλίμα υπέρ της προστατευτικής με τους Έλληνες Γερμανίας. Επιπλέον με έντονες γενικεύσεις και επαναλαμβανόμενη επίκληση στο ήθος και το συναίσθημα των Κρητικών, προβάλλεται ένα αίσθημα ευθύνης στον τοπικό πληθυσμό, οι οποίοι εάν συνεχίσουν την αντίσταση θα συμπαρασύρουν στις συνέπειες οκτώ εκατομμύρια Έλληνες. Με επίκληση στο αίσθημα του πατριωτισμού η παύση της αντίστασης παρουσιάζεται ως ωφέλιμη για τη χώρα. Στην συνέχεια παρατηρείται ακόμη ένα άρθρο με τίτλο *«Τα εν Κρήτη γερμανικά στρατεύματα ενισχυθέντα δια τμημάτων αλεξιπτωτιστών προέβησαν εις νέας επιθέσεις κατά των Βρεταννών – Το ζήτημα της κακοποιήσεως των αιχμαλώτων – Αναμένονται αποφάσεις της γερμανικής Διοικήσεως»* [1084]. Σημείο άξιο προσοχής αποτελούν οι ισχυρισμοί σχετικά με την κακοποίηση των αλεξιπτωτιστών γράφοντας *«[..] η ανωτάτη διοίκησις του γερμανικού στρατού έλαβε γνώσιν πολλών περιπτώσεων κατά τας οποίας Γερμανοί αλεξιπτωτισταί εκακοποιήθησαν κατά τρόπον εξαιρετικώς αντίθετον προς το διεθνές δίκαιον».* Με την τακτική της συνεχούς επανάληψης της παραβίασης του Διεθνούς Δικαίου από τη Βρετανίας επιχειρείται η αφομοίωση και το να καταστεί πιστευτή η είδηση. Παρακάτω παραδόξως λιτά γράφεται για τις βρετανικές απώλειες: *«αι απώλειαι των Άγγλων εις ατμόπλοια και άνδρας κατά την διάρκειαν των μαχών εις την*

[1084] Εφ. *Ακρόπολις*, 29/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4430

Κρήτην είνε λίαν σημαντικαί». Την ίδια ημέρα στο πρωτοσέλιδο[1085] της εφημερίδας *Αθηναϊκά Νέα* διακρίνεται ο τίτλος *«Να σταματήση»,* το άρθρο κάνει λόγο περί των *«ωμοτήτων αίτινες διεπράχθησαν εν Κρήτη κατά Γερμανών στρατιωτών».* Επιχειρώντας επίκληση στο συναίσθημα του αναγνωστικού κοινού γράφεται πως τα γεγονότα αυτά προκαλούν εξέγερση της ελληνικής ψυχής, η οποία αντιπροσωπεύει μία παράδοση ανθρωπιστικής εντιμότητας και ηθικού πολιτισμού τόσων χιλιάδων χρόνων. Το άρθρο κατηγορεί τους Βρετανούς πως παγιδεύουν Γερμανούς, προσποιούμενοι ότι θέλουν να παραδοθούν και την τελευταία στιγμή πυροβολούν εναντίον τους παρουσιάζοντάς τους ως αδίστακτους και αναξιόπιστους. Συγκεκριμένα αναφέρει πως όταν ένας αριθμός Γερμανών έπλεαν με αλιευτικό προς την Κρήτη και εμφανίσθηκαν βρετανικά πλοία, παρότι ύψωσαν *«μίαν λευκήν οθόνην»* οι Βρετανοί ενώ τους έβλεπαν *«έρριψαν αλλεπάλληλους βολάς».* Μέχρι και όταν έπεσαν στη θάλασσα ο εχθρός τους κτύπησε με πολυβόλα. Ακόμη καταγράφεται η μαρτυρία ενός Γερμανού, σύμφωνα με τον οποίον είδαν Βρετανούς να φορούν τις στολές των Γερμανών αλεξιπτωτιστών και τα γερμανικά χαλύβδινα κράνη προσπαθώντας να πλησιάσουν ώστε να σκοτώσουν και εκείνους *«κατά τον άνανδρον αυτόν τρόπον».* Το άρθρο κλείνει γράφοντας πως ο άμαχος πληθυσμός της Κρήτης συνεργάσθηκε *«δυστυχώς»* με τον βρετανικό στρατό, χαρακτηρίζοντας αυτή τη συνεργασία τόσο αντίθετη με το ελληνικό πνεύμα, η οποία πρέπει να σταματήσει άμεσα *«δια τας σχέσεις μας με την Γερμανία, η οποία απηλευθέρωσε τους αιχμαλώτους μας, ιπποτικώτατα, η οποία δεν άφησε καμμίας ευκαιρίας χωρίς να μας δείξη την έμπρακτον φιλίαν της».* Η Γερμανία προβάλλεται ως ιπποτική με φιλελληνικά αισθήματα σε αυτή την προπαγανδιστική εκστρατεία υπέρ των κατακτητών. Την ίδια ημέρα στο *Ελεύθερον Βήμα* στο πρωτοσέλιδο[1086] πέρα από το κοινό επονομαζόμενο άρθρο *«ΑΙΣΧΟΣ»*, το οποίο αποτυπώθηκε σε όλες τις ερευνηθείσες εφημερίδες, συναντάται ακόμη ένα πανομοιότυπο άρθρο με την *Ακρόπολις* της ίδιας ημέρας, όπως προείδαμε, φέροντας τον διαφορετικό τίτλο *«Η ΑΓΓΛΙΑ ΑΓΝΟΕΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΝ – ΑΙ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΑΙ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΤΟΥ».* Επίσης δημοσίευεται ένα παρόμοιο άρθρο με αυτό των *Αθηναϊκών Νέων* σχετικά με τις ωμότητες στην Κρήτη με τίτλο *«ΠΡΟ ΑΝΗΚΟΥΣΤΩΝ ΜΕΘΟΔΩΝ»*, στο οποίο περιγράφονται οι *«ανήκουστες θηριωδίες των Άγγλων»*, οι οποίοι δεν πολεμούν βάσει των διεθνών συνθηκών και των αποφάσεων της Γενεύης *«αλλά πρόκειται περί καθαράς ανθρωποσφαγής».* Υποστηρίζεται ξανά

[1085] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 29/05/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3525
[1086] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 29/05/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6791

η χρήση εμβλημάτων του αντιπάλου με σκοπό την παραπλάνησή του και η επίθεση βρετανικών ναυτικών δυνάμεων εναντίον γερμανικού πλοίου, παρά το γεγονός πως είχαν υψώσει λευκή σημαία. Επιπλέον γράφεται πως *«Γερμανοί αλεξιπτωτισταί ηκρωτηριάσθησαν φρικωδώς και άλλοι εκακοποιήθησαν ανοικτιρμόνως. Η αγανάκτισις εκ της τοιαύτης τακτικής των Κρητικών, οι οποίοι έφθασαν να καλύπτωται προς παραπλάνησιν των Γερμανών με στολάς αλεξιπτωτιστών του Ράιχ, υπήρξε τόσον δικαιολογημένη, ώστε η ανωτάτη διοίκησις του γερμανικού στρατού ηναγκάσθη δια πρώτην φοράν κατά την διεξαγωγήν του σημερινού μεγάλου πολέμου να διατυπώση απειλάς αντιποίνων σκληρων κατ' εκείνων, οι οποίοι λησμονούν τον ανθρωπισμόν και τας προς αυτόν υποχρεώσεις. [..] Όσον αφορά τους Κρήτας, οι οποίοι παρεσύρθησαν υπό των Άγγλων εις τον εύκολον κατήφορον των αγριοτήτων, δεν έχομεν να προσθέσωμεν τίποτε άλλο από την ομόφωνη αποδοκιμασίαν του ελληνικού λαού, τοσούτω μάλλον όσω ούτος διεξήγαγε προσφάτως ακόμη πόλεμον με τόσον ιπποτισμόν, ώστε να ελκύση και αυτών των αντιπάλων του την εκτίμησιν και αναγνώρισιν, συνέπεια των οποίων υπήρξεν η ιπποτική επίσης μεταχείρισις του ελληνικού στρατού εκ μέρους των νικητών. Δια τούτο και ο ελληνικός λαός απευθύνει μίαν ύστατην έκκλησιν προς τους Κρήτας: «Σταματήσατε! Λύσατε την αλληλεγγύην σας με τους Άγγλους και προστατεύσατε την ελληνικήν τιμήν και τας ιπποτικάς παραδόσεις του γενναίου Κρητικού λαού».* Ο συναισθηματικός εκβιασμός, ο οποίος προκαλείται μέσα από το παραπάνω απόσπασμα, στοχεύει στη χρήση του θεσμού της ελληνικής τιμής και της κρητικής παράδοσης προκειμένου να παρακινήσει τους Κρητικούς στη λήξη των εχθροπραξιών. Ο ελληνικός λαός προβάλλεται ως εκείνος που απευθύνει έκκληση για την παύση της υποστήριξης και συνεργασίας των Βρετανών με τον κρητικό πληθυσμό. Αναντίρρητα η ναζιστική προπαγάνδα στηρίζεται στον μιθριδατισμό, επαναλαμβάνοντας επίμονα την παράβαση τους Διεθνούς Δικαίου από τη βρετανική πλευρά. Την επομένη (31/5) στο πρωτοσέλιδο[1087] στην *Ακρόπολις* ακολουθεί το ανακοινωθέν του Αρχηγείου της Βέρμαχτ περιγράφοντας τις επιχειρήσεις από την 20η Μαΐου. Άξιο προσοχής αποτελεί το εξής σημείο *«Κατά τας εν Κρήτη μάχας Γερμανοί στρατιώται, εξ όσων δύναται να κρίνη τις εκ των τραυμάτων των, ηκρωτηριάσθησαν τόσον κτηνωδών, ώστε να δύναται να λεχθή ότι παρόμοιαι πράξεις μόνον κατά την εν Πολωνία εκστρατείαν συνέβησαν. Ο γερμανικός στρατός θα φροντίση δι' όλων των μέσων όπως τηρηθή η ιπποτική στάσις κατά την διεξαγωγήν του πολέμου. Οι υπεύθυνοι στρατιωτικοί και οι κάτοικοι οι ένοχοι των βαρβάρων αυτών*

[1087] Εφ. *Ακρόπολις*, 31/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4432

ακρωτηριασμών θα τιμωρηθούν σκληρότατα υπό των δικαστηρίων. Είναι αναμφισβήτητον ότι ο τόσον παράλογος όσον και ψευδής ισχυρισμός του Βρεταννού πρωθυπουργού Τσώρτσιλ ότι δήθεν Γερμανοί στρατιώται επήδων εκ των αεροπλάνων, φέροντες στολήν εχθρικήν επιρρίπτει εις τον Βρεταννόν πρωθυπουργόν το μεγαλύτερον μέρος της ευθύνης δια τας κτηνωδίας ταύτας». Με αυτό το απόσπασμα καθίσταται εμφανής η παρουσίαση του αντιπάλου ως ένας εχθρός της ανθρωπότητας, ο οποίος δεν σέβεται την ανθρώπινη αλληλεγγύη, καταδεικνύοντας ως κύριο υπεύθυνο των κτηνωδιών τον Τσώρτσιλ. Βασική αρχή της ναζιστικής πολεμικής προπαγάνδας αποτελεί η διόγκωση των αγριοτήτων του εχθρού και η απόκρυψη των ναζιστικών θηριωδιών. Με αυτό τον τρόπο ο αντίπαλος παρουσιάζεται βάρβαρος και βάναυσος, ο οποίος δεν σέβεται τους κανόνες του πολέμου, ενώ οι Γερμανοί στρατιώτες ως ήρωες με ιπποτική συμπεριφορά, οι οποίοι προασπίζονται το δίκαιο. Στα πρωτοσέλιδα που ακολούθησαν μετά την πτώση της νήσου κοινό χαρακτηριστικό είναι η πληθώρα υμνητικών περιγραφών του γενναίου αγώνα των Γερμανών. Ακόμη δημοσιεύεται ένα παρεμφερές άρθρο με αυτό στα *Αθηναϊκά Νέα* της 7η Ιουνίου για τον Μαξ Σμέλινγκ, όπου άξιος προσοχής αποτελεί ο ισχυρισμός του πως σε αντίθεση με τη στάση των γηγενών Κρητικών, όλοι οι Έλληνες ήταν περιποιητικοί με τα γερμανικά στρατεύματα με την προθυμία να τους παρέχουν κάθε βοήθεια, δίνοντας ακόμη πληροφορίες σχετικά με την κατεύθυνση, την οποία έπρεπε να ακολουθήσουν οι Γερμανοί στρατιώτες. Από τα σημαντικότερα αποσπάσματα αποτελεί επίσης το εξής: *«Το ημιεπίσημον γερμανικόν πρακτορείον ανακοινοί ότι ο λαός της Κρήτης εξορκίζεται και πάλιν υπό των αγγλικών ραδιοφωνικών εκπομπών εις ένοπλον αντίστασιν κατά των Γερμανών. Η τελευταία αγγλική σύστασις έχει ως εξής: «Οπλισθήτε με όπλα και άλλο υλικόν πολέμου δια να φονεύετε τους Γερμανούς». Εκ της γερμανικής πλευράς διαπιστούται εν προκειμένω ότι η παρότρυνσις αυτή παραβιάζει το δίκαιον του ανθρώπου και αν οι Κρητικοί ακολουθήσουν την συμβουλήν ταύτην διατρέχουν τον κίνδυνον να τους μεταχειρισθούν οι Γερμανοί ως αντάρτας».* Η ανακοίνωση αυτή επιχειρεί να παρουσιάσει τη Βρετανία ως φιλοπόλεμη και αδίστακτη, η οποία παροτρύνει τον λαό της Κρήτης να σκοτώσει τους Γερμανούς, ενώ ακόμη με κινδυνολογίες να εκφοβίσει τον τοπικό πληθυσμό προκειμένου να παύσει την αντίσταση. Η κατάθεση του μάρτυρα Πολυχρονάκη Κωνσταντίνου[1088] κατά τη δίκη των στρατηγών[1089]

[1088] Καλογεράκης Γ., *ό.π., Μέρος 14ο*, Αρχείο Εφ. *Πατρίς*. Ανακτήθηκε από https://archive.patris.gr/articles/273994 (τ.π. 10/06/2019).

[1089] Τα πρακτικά της δίκης αποτελούνται από 176 δακτυλογραφημένες σελίδες διαστάσεων 30x17 εκατοστών και βρίσκονται στο αρχείο του κ. Καλογεράκη Γεωργίου. Είναι αναρτημένα στο αρχείο της εφημερίδας *Πατρίς* (www.patris.gr).

Μπρούνο Μπρόγιερ και Φρίντριχ Βίλχεμ Μίλερ στις 31 Οκτωβρίου 1946 στην Αθήνα στην αίθουσα του Εφετείου, υποστηρίζει πως ρίχνονταν ακόμη και προκηρύξεις προς ενημέρωση του πληθυσμού, πως όποιος αντισταθεί στους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές θα εκτελείται: *«Εκτελέσεις έκαμαν, έριξαν προκηρύξεις από αεροπλάνα και ειδοποιούσαν τον πληθυσμόν ότι οποιοσδήποτε αντισταθή εις τους αλεξιπτωτιστάς θα εκτελείται»*. Διασώζεται σήμερα η γερμανική προκήρυξη προς του στρατιώτες του Βρετανικού Βασιλικού Στρατού Ξηράς, του Πολεμικού Ναυτικού και της Πολεμικής Αεροπορία σε ελληνική και αγγλική γλώσσα, η οποία μοιράστηκε μετά την εκκένωση των Συμμαχικών στρατευμάτων και την κατάληψη της Κρήτης αναφέροντας την άμεση παρουσίασή τους στα γερμανικά στρατεύματα προκειμένου να *«εξασφαλίσουν τίμια αιχμαλωσία πολέμου αρμόζουσα σε στρατιώτη»* διαφορετικά *«όποιος αναγνωρισθεί με πολιτικά θα τύχει μεταχείρισης που αρμόζει σε κατάσκοπο»*[1090]. Στο πρωτοσέλιδο[1091] της εφημερίδας *Νέα Ευρώπη* ένα από τα κεντρικά άρθρα ολοκληρώνεται με τις «κτηνωδίες» των Βρετανών εκφοβίζοντας για τα σκληρά μέτρα τιμωρίας που θα ακολουθήσουν: *«Γερμανοί στρατιώται μετά τον τραυματισμόν των ηκρωτηριάσθησαν, κατά τρόπον τόσω κτηνώδη όσον μόνον εις την εν Πολωνία εκστρατείαν συνέβη κατά την εξέλιξιν του παρόντος πολέμου. Η γερμανική στρατιά θα μεριμνήση δι' όλων των μέσων, ώστε να μη θιγή η αξιοπρέπεια και ο ιπποτισμός του αγώνος. Επομένως θα κάμη χρήσιν της αυστηροτέρας τιμωρού δικαιοσύνης εναντίον των δια τους ακρωτηριασμούς τούτους υπευθύνων στρατευμάτων ή ενόχων ενοπίων (ιθαγενών, αυτοχθόνων). Είνε εκτός αμφιβολίας, ότι ο όσον παράλογος τόσον και ψευδής ισχυρισμός του βρεττανού πρωθυπουργού Τσώρτσιλ, ότι δήθεν Γερμανοί στρατιώται προσεγειώθησαν με εχθρικάς στολάς, είναι ο μεγαλύτερος πταίστης δια τας τοιαύτας κτηνωδίας».* Σχεδόν πανομοιότυπα δημοσιεύτηκε το ανακοινωθέν στις αθηναϊκές εφημερίδες της επόμενης ημέρας. Κεντρικό ρεπορτάζ στο πρωτοσέλιδο[1092] στα *Αθηναϊκά Νέα* υπό τον τίτλο *«Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ – Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΩΝ»* από τον Γερμανό πολεμικό απεσταλμένο Κούρτ Νέερ. Το εν λόγω ρεπορτάζ συμπληρώνουν δύο φωτογραφίες[1093], σύμφωνα με τις αντίστοιχες λεζάντες στην επάνω φωτογραφία απεικονίζεται η προέλαση τμήματος Γερμανών αλπινιστών στην Κρήτη και στην κάτω Άγγλοι αιχμάλωτοι μεταφέρουν τραυματίες στην Κρήτη υπό τη συνοδεία Γερμανού αλπινιστού. Στο

[1090] AMaGA, Montmorency/Eltham RSL Sub Branch, Object 0121
[1091] Εφ. *Νέα Ευρώπη*, 31/05/1941, αρ. φ. 47
[1092] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 31/05/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3527
[1093] Παράρτημα Α΄:Εικ. 18

κείμενο που ακολουθεί καταγράφονται οι εντυπώσεις του ανταποκριτή από τη Μάχη με σαφή ωραιοποίηση των γεγονότων και χρήση εντυπωσιακών επιθέτων ως προς τον χαρακτηρισμό των Γερμανών σημειώνοντας πως *«Η συνεργασία μεταξύ των Γερμανών αλπινιστών, της αεροπορίας και των αλεξιπτωτιστών είναι υπέροχος. Αλληλοπαρασύρονται προς τα εμπρός».* Στη συνέχεια υποστηρίζει πως βρέθηκαν ενώπιον πτωμάτων αλεξιπτωτιστών, των οποίων είχαν βγάλει τους οφθαλμούς, σε μία περιοχή, όπου οι αλεξιπτωτιστές καλούνταν να πολεμήσουν με Βρετανούς, επιρρίπτοντας σε εκείνους εξ ολοκλήρου την απόλυτη ευθύνη για αυτές τις πράξεις αλλά και για άλλους φρικιαστικούς ακρωτηριασμούς. Έπεται η απόδοση ευθυνών στους Βρετανούς για τα τμήματα του αμάχου πληθυσμού, τα οποία κατάφεραν να προμηθευτούν όπλα συμμετέχοντας στον αγώνα ενώ εντύπωση προκαλεί η παραδοχή του ανταποκριτή πως οι αλπινιστές εμπνέονται από τη δίψα για εκδίκηση κατά τις επιθέσεις εναντίον των βρετανικών δυνάμεων: *«Φοβερά είνε τα κτυπήματα που καταφέρονται κατά των αγγλικών θέσεων από τους αλπινιστάς μας, εμπνεομένους από δίψαν εκδικήσεως».* Στην ίδια σελίδα παρατηρείται με έντονα γράμματα ο τίτλος *«ΜΙΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ»,* η ανακοίνωση μεταξύ άλλων αναφέρεται στο γεγονός πως οι κακοποιήσεις Γερμανών συζητούνται στη Βρετανία με ικανοποίηση και όχι με αποστροφή, πανομοιότυπα με τον αθηναϊκό τύπο. Τέλος συναντάται ακόμη ένα μικρό άρθρο με τίτλο *«ΑΙ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΦΡΙΚΑΛΕΟΤΗΤΕΣ»*, όπου βάσει ΗΓΠ στο Μάλεμε βρέθηκαν 15 πτώματα Γερμανών αλεξιπτωτιστών, τα οποία έφεραν σοβαρά τραύματα σε διάφορα σημεία των σωμάτων τους: *«Ούτοι φέρουν ζωηρά ίχνη μαστιγώσεως και εις τον τράχηλον και την κεφαλήν σφαίρας εξ όπλων. Προφανώς οι δολοφόνοι εφόνευσαν τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστάς κατόπιν καταθλιπτικών βασάνων. Εκ των απανθρώπων αυτών πράξεων καταφαίνεται ότι ο πληθυσμός της Κρήτης εξετράπη εκτός παντός διεθνούς νομίμου»* [1094]. Σε επόμενο άρθρο ο τίτλος είναι *«Η ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΘΑΝΑΣΙΜΟΝ ΠΛΗΓΜΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΓΟΗΤΡΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΝ – ΒΑΣΙΣ ΔΙΑ ΜΕΛΛΟΥΣΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ- ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΙΣ ΔΙΑ ΤΑΣ ΔΙΑΠΡΑΧΘΕΙΣΑΣ ΒΙΑΙΟΤΗΤΑΣ».* Κατόπιν περιγράφονται βάσει του ΗΓΠ οι διαπραχθείσες ωμότητες κατά Γερμανών στρατιωτών: *«Γερμανικοί στρατιώται υπέστησαν εκ μέρους των κατοίκων της Κρήτης μαρτύρια και εύρον τον θάνατον εν μέσω φρικωδών δοκιμασιών. Τούτο προκύπτει από την έκθεσιν την υποβληθείσαν εκ μέρους του προσωπικού γερμανικού νοσοκομείου εκστρατείας, το οποίον*

[1094] Εφ. *Νέα Ευρώπη,* 01/06/1941, αρ. φ. 48

ενετάλη να εξετάση τους νεκρούς των Γερμανών αιχμαλώτων εις τα Χανιά. Η εν λόγω έκθεσις αναφέρει ότι τα πτώματα δώδεκα Γερμανών αλεξιπτωτιστών ευρέθησαν εις την ζώνην του λιμένος φρικωδών ηκρωτηριασμένα. Οι δολοφόνοι είχον εξορύξει τους οφθαλμούς των Γερμανών στρατιωτών είχον τεμαχίσει τα μέλη των και είχον καρφώσει εις σταυρούς τα τεμαχισθέντα μέλη τριών Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Η έκθεσις καταλήγει τονίζουσα ότι μόνον άγρια θηρία ήτο δυνατόν να διαπράξουν παρομοίας αφαντάστους φρικαλεότητας». Με ανατριχιαστικές λεπτομέρειες ο αντίπαλος παρουσιάζεται ως άγριο κτήνος χωρίς ίχνος ανθρωπιάς και σεβασμού, ο οποίος επιβάλλει με τη βία την εξουσία του. Σκοπός είναι η δημιουργία ενός ανάμικτου αισθήματος φόβου και μίσους για τον «εχθρό». Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί πως κατά τη μαρτυρία του Νικολάου Αναστασάκη[1095] γερμανικά αεροπλάνα «παρέσυραν (αλεξιπτωτιστές) κομμαντιάζοντάς τους στον αέρα» είτε έκοβαν τα σχοινιά των αλεξίπτωτων κατά το πέρασμά τους. Όπως το χαρακτηρίζει ο ίδιος, επρόκειτο για «ένα από τα μεγαλύτερα σφαγεία»[1096]. Σε δεύτερο άρθρο ο τίτλος είναι *«Η ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ»* με πανομοιότυπη αναφορά για τις ωμότητες εναντίον Γερμανών στρατιωτών, όπως στην *Ακρόπολις*[1097]. Άξιο προσοχής είναι το παρακάτω απόσπασμα βάσει ΗΓΠ: *«Επί του πεδίου της μάχης κείτονται εισέτι τα πτώματα των ληστών και των αρπάγων, οίτινες είχον μεταμφιεσθή δια της χρησιμοποιήσεως των στολών πεσόντων Γερμανών στρατιωτών δια να δυνηθούν ούτως να παρατείνουν τον εναντίον των γερμανικών δυνάμεων αγώνα»* [1098]. Η εφημερίδα σπεύδει να δηλώσει πως τα πτώματα δήθεν Γερμανών, τα οποία κείτονται στο πεδίο της μάχης, είναι «στην πραγματικότητα» τα πτώματα εκείνων, οι οποίοι είχαν φορέσει τις στολές πεσόντων Γερμανών στρατιωτών προκειμένου με ύπουλο τρόπο να παρατείνουν τον αγώνα. Με αυτό τον τρόπο δικαιολογεί εν μέρει και τα δημοσιεύματα του συμμαχικού τύπου για βαριές απώλειες των Γερμανών. Την 1η Ιουνίου στο πρωτοσέλιδο[1099] στην *Ακρόπολις* στα δεξιά διαβάζουμε την ανακοίνωση του Φρουράρχου, όπως υπογράφεται, αναφερόμενη μεταξύ άλλων στα γεγονότα εν Κρήτη γράφοντας *«[..] 3) Τα γεγονότα εν Κρήτη, αι παρά το Διεθνές Δίκαιον διαπραχθείσαι κακοποιήσεις, εναντίον Γερμανών αιχμαλώτων, όχι μόνον δεν συζητούνται μετ' αποστροφής αλλ' εις ευρείς κύκλους και μάλιστα μετ' ευαρεσκείας 4) Υπέρ Άγγλων αιχμαλώτων παρετηρήθησαν παρά την σχετικήν*

[1095] Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *ό.π.*, σ. 124.
[1096] Εφ. *Ακρόπολις*, 03/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4434
[1097] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 03/06/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6795
[1098] Εφ. *Ακρόπολις*, 04/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4436
[1099] Εφ. *Ακρόπολις*, 01/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4433

απαγόρευσιν, επανειλημμένως εκδηλώσεις συμπαθείας (προσφορά δώρων, ανθέων, καρπών, σιγαρέτων κλπ.). Αι τοιαύται εκδηλώσεις γίνονται ανεκταί εκ μέρους της Ελληνικής αστυνομίας, εναντίον των οποίων δεν αντέδρασε μεθ' όλων των εις διάθεσιν αυτής ευρισκομένων μέσων. [..] Αι Γερμανικαί στρατιωτικαί αρχαί προσεπάθησαν μέχρι σήμερον να συμπεριφερθώσι προς τον Ελληνικόν λαόν από πάσης απόψεως ευμενώς εν περιπτώσει καθ' ην αι διαταγαί των ενόπλων Γερμανικών δυνάμεων δεν θέλουσιν εισακουσθή, αυταί θα επιβάλωσι μετά λύπης των αυστηροτάτας κυρώσεις». Η ανακοίνωση αυτή θίγει το πολυσυζητημένο θέμα της παράβασης των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου από τη Βρετανία, η οποία, όπως γράφεται, όχι μόνον δεν το συζητάει με απέχθεια αλλά με ικανοποίηση. Για ακόμη μία φορά βλέπουμε τη δαιμονοποίηση του αντιπάλου, ο οποίος δεν σέβεται τους Γερμανούς αιχμαλώτους. Ο κρητικός λαός ωστόσο δεν ενστερνίζεται, όπως φαίνεται, τις ναζιστικές απόψεις για τους Βρετανούς προσφέροντάς τους δώρα εκφράζοντας έμπρακτα τη συμπάθεια προς το μέρος τους. Για αυτό το λόγο έχει εκδοθεί η τέταρτη εντολή, η οποία διακηρύσσει πως «μετά λύπης» θα επιβληθούν αυστηρότατες κυρώσεις σε όποιον φέρεται ευνοϊκά στους Βρετανούς στρατιώτες. Στο πρωτοσέλιδο[1100] της εφημερίδας *Νεολόγος Πατρών* κυκλοφορούν οι τίτλοι *«ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΩΞΙΝ ΤΩΝ ΒΡΕΤΑΝΩΝ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ – ΣΦΟΔΡΟΣ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΣ ΦΥΓΑΔΩΝ», «ΣΟΒΑΡΩΤΑΤΗ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΝΤΕΘΝΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ – ΕΠΙΦΥΛΑΣΣΕΤΑΙ Η ΛΗΨΙΣ ΑΥΣΤΗΡΟΤΑΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ», «Ταχυτάτη η Γερμανική προέλασις – Οι Βρετανοί εγκατέλειψαν την άμυναν»* και *«Αι φρικταί ωμότητες εναντίον αλεξιπτωτιστών – Οι Κρητικοί εκτός κανονισμού διεθνούς δικαίου».* Στο τελευταίο αυτό άρθρο συναντώνται ορισμένες καινούργιες πληροφορίες αναφορικά με την εύρεση 15 πτωμάτων Γερμανών, μία είδηση βάσει ΗΓΠ: *«Εις μίαν κοιλάδα, πλησίον του αεροδρομίου της Μαλέμα, εν Κρήτη, ευρέθησαν τα πτώματα 15 Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Ταύτα έκειντο γυμνά επί του εδάφους και έφερον πληγάς τρομερών ακρωτηριασμών και βασάνων. Έφερον επίσης σοβαρά τραύματα, προερχόμενα από κτυπήματα μαστιγίου εφ όλου του καθημαγμένου σώματός των. Επίσης υπήρχον τραύματα σφαιρών εις τον τράχηλον και τας κεφαλάς, αποδεικνύοντα ότι οι δολοφόνοι προφανώς είχον φονεύσει ανυπεράσπιστα τα θύματά των μετά φρικτάς βασάνους. Η φρικτή αυτή ανακάλυψις γενομένη υπό Γερμανών στρατιωτών αποδεικνύει ότι ο πληθυσμός της Κρήτης έχει τεθή εκτός παντός*

[1100] Εφ. *Νεολόγος Πατρών*, 01/06/1941, έτος ΜΖ', αρ. φ. 152

κανονισμού διεθνούς δικαίου». Την παράβαση του Διεθνούς Δικαίου, όπως γράφεται, συμπληρώνει μία μαρτυρία ενός ανωνύμου διοικητή στρατιωτικού τμήματος, ο οποίος συμμετείχε στον αγώνα στη Δυτική Κρήτη υποστηρίζοντας πως: *«Επί τινός υψώματος όπερ ευρίσκετο προ ημών, είδομεν έναν άνδρα φέροντα στολήν Γερμανού αλεξιπτωτιστού, ο οποίος έσειε σημαίαν φέρουσαν τον αγκυλωτόν σταυρόν. Νομίσαντες ότι το ύψωμα τούτο είχεν ήδη καταληφθή υπό Γερμανών στρατιωτών, κατήλθομεν προς τας υπερωρείας. Αίφνης εδέχθημεν δολοφονικόν πυρ, το οποίον εστοίχισε τη ζωήν των περισσοτέρων εκ των συντρόφω μας. Γελώσα ειρωνικώς ενεφανίσθη ομάς Βρετανών στρατιωτών, μεταξύ των οποίων ευρίσκετο και ο φέρων την Γερμανικής στολήν, την οποίαν επρομηθεύθη προφανώς από Γερμανόν αιχμάλωτον. Κατώρθωσα να σωθώ, προσποιηθείς ότι ήμην και εγώ νεκρός, μέχρις ότου οι Βρετανοί απεσύρθησαν».* Η εντατική προπαγάνδα προσπαθεί να καλλιεργήσει αρνητικά αισθήματα κατά της Βρετανίας στοχεύοντας παράλληλα στην εξάλειψη κάθε αντίδρασης προς το καθεστώς του Άξονα. Στο πρωτοσέλιδο[1101] της 5ης Ιουνίου της *Ακρόπολις* δημοσιεύεται το διάβημα Κρητικών πολιτευτών, οι οποίοι επισκέφθηκαν τον πρόεδρο της Κυβέρνησης Τσολάκογλου: *«Εκ των παρεπιδημούντων Κρητικών πολιτευτών επεσκέφθησαν τον κ. πρόεδρον της Κυβερνήσεως χθες οι κ.κ. Ιωσήφ Κούνδουρος, Βασίλειος Μεϊμαράκης, Γεώργιος Τσόντος Βάρδας, Νικόλαος Τζερμιάς και έφεδροι αξιωματικοί απολυθέντες, οίτινες μετ' αποτροπιασμού απεδοκίμασαν τας ωμότητας της Κρήτης εις βάρος Γερμανών στρατιωτών. Ωσαύτως άπαντες εδήλωσαν, ότι τίθενται κατά τας κρισίμους ταύτας στιγμάς παρά το πλευρόν της Κυβερνήσεως, ίνα παράσχουν τας υπηρεσίας των υπέρ των γενικωτέρων συμφερόντων της πατρίδας και ιδιαιτέρως της Κρήτης. Ο κ. πρόεδρος της κυβερνήσεως ηυχαρίστησε πάντας δια τα πατριωτικά τους αισθήματα και δια την συνδρομήν των εις το έργον της κυβερνήσεως. Συνέστησε δε όπως ενασκήσουν πάντες την επίδρασίν των, ίνα τώρα οι Κρητικοί τηρήσωσιν απόλυτον νομιμοφροσύνην και τάξιν παραδειγματικήν προς τας αρχάς κατοχής του Άξονος».* Ομοίως η ανακοίνωση δημοσιεύεται και στο *Ελεύθερον* Βήμα της ίδιας ημέρας. Η οργή των γερμανικών δυνάμεων για την αντίσταση του τοπικού πληθυσμού καθίσταται πλέον εμφανής στις υπό κατοχή εφημερίδες. Η ναζιστική προπαγάνδα προσπαθεί με επίκληση στην αυθεντία να συμμορφώσει τους Κρητικούς. Προβάλλονται αναγνωρίσιμοι πολιτευτές κρητικής καταγωγής, όπως ο Ι. Κούνδουρος από τον Άγιο Νικόλαο, δικηγόρος και πρώην βουλευτής Λασιθίου, ο στρατιωτικός και πολιτικός Γ. Τσόντος ή καπετάν Βάρδας από τα Σφακιά, ο Β.

[1101] Εφ. *Ακρόπολις*, 03/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4436

Μεϊμαράκης, πρώην βουλευτής Ηρακλείου και δικηγόρος, να αποδοκιμάζουν τις αγριότητες κατά Γερμανών στρατιωτών υποστηρίζοντας την κυβέρνηση και την παύση των εχθροπραξιών προσφέροντας τις υπηρεσίες τους για το συμφέρον της πατρίδας. Αναντίρρητα επιχειρείται η καθοδήγηση του λαού μέσα από τη σύνδεση των επιφανών πρώην πολιτικών με τη συγκεκριμένη στάση απέναντι στις κατοχικές δυνάμεις. Στο πρωτοσέλιδο[1102] της 5ης Ιουνίου γράφεται συνοπτικότατα στην εφημερίδα *Ακρόπολις*, υπό τον κεντρικό τίτλο *«ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ ΣΥΝΕΣΤΗΘΗΣΑΝ ΣΤΡΑΤΟΔΙΚΕΙΑ ΔΙΑ ΝΑ ΔΙΚΑΣΟΥΝ ΤΟΥΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΤΩΝ ΩΜΟΤΗΤΩΝ»* πως πρόκειται να δικαστούν οι υπεύθυνοι για τις αγριότητες εις βάρος κυρίως Γερμανών αλεξιπτωτιστών, όπως ακριβώς και στην δεύτερη σελίδα του *Ελεύθερου Βήματος*. Στα *Αθηναϊκά Νέα* γράφεται πως οι ωμότητες αποκηρύχθηκαν από Κρητικούς πολιτευτές και απολυμένους εφέδρους, γεγονός που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως επίσημη αποκήρυξη σχολιάζοντας πως: *«δεν χωρεί καμμία αμφιβολία ότι η ανδρική αυτή αποδοκιμασία είνε συνεπεστέρα προς τας ευγενείς παραδόσεις του κρητικού ηρωισμού από βαρβαρότητας, αι οποίαι εν πάση περιπτώσει δεν ανήκουν εις την εποχήν μας»*[1103]. Τέλος αξιοπρόσεκτο αποτελεί το σημείο περί ωμοτήτων στο *Ελεύθερον Βήμα*[1104]. Σύμφωνα με την είδηση του ΗΓΠ ενεργήθηκαν λεπτομερείς ανακρίσεις ομάδων ατάκτων Κρητικών, οι οποίοι συνέπραξαν με Βρετανούς στρατιώτες φορώντας πολιτικές ενδυμασίες. Γερμανός αξιωματικός κατέθεσε τα εξής: *«Ευρισκόμην μετά των στρατιωτών μου επί του υψώματος όπερ ευρίσκεται εις απόστασιν 1 ½ χιλιομέτρου νοτίως του αεροδρομίου.[..] Καθ' οδόν είδομεν πολυαρίθμους αλεξιπτωτιστάς νεκρούς, οι οποίοι έκειντο επί του εδάφους και οι οποίοι είχον κατά φρικτόν τρόπον ακρωτηριασθή. Οι οφθαλμοί των είχον εξορυχθή, το στήθος των έφερε πολλά τραύματα δια τέμνοντος οργάνου και τα έντερα των ευρίσκοντο έξω της κοιλίας. Εκτός των χειρών και των ποδών οι κτηνώδεις και ύπουλοι δολοφόνοι είχον αποκόψει από τα θύματα και τα γεννητικά των όργανα».* Σε αυτή την περίπτωση παρατηρείται η τεχνική της αποκτήνωσης, όπου γίνεται προσπάθεια να αφαιρεθεί η ανθρώπινη ιδιότητα του αντιπάλου, ο οποίος παρουσιάζεται βάρβαρος και ασεβής, με σκοπό το αναγνωστικό κοινό να στραφεί εναντίον του. Σε αυτό το σημείο κρίνεται αναγκαίο να παρουσιαστεί η έκθεση σχετικά με τα γεγονότα στην Κρήτη του Γραφείου Ερευνών για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου της Βέρμαχτ, το οποίο αποτελούσε τμήμα της Νομικής Υπηρεσίας της Βέρμαχτ από τον

[1102] Εφ. *Ακρόπολις*, 05/06/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4438
[1103] Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 05/06/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3531
[1104] Εφ. *Ελεύθερον Βήμα*, 07/06/1941, έτος Κ', αρ. φ. 6799

Σεπτέμβριο του 1939. Ο δικαστής Ρούντελ (Rüdel), υπεύθυνος για τη διερεύνηση καταγγελιών για εγκλήματα κατά των Γερμανών αλεξιπτωτιστών αρχικά αμφισβήτησε πολλούς τραυματίες, οι οποίοι είχαν μεταφερθεί σε νοσοκομεία στην Αθήνα. Για αυτό στάλθηκε στην Κρήτη ειδική επιτροπή υπό τον υπεύθυνο πληροφοριών Γιοχάνες Μποκ (Johannes Bock) προκειμένου να πραγματοποιήσει επιτόπιες έρευνες. Ο Ρούντελ αποχώρησε από τη νήσο στις 28 Μαΐου 1941 υποβάλλοντας αργότερα στις 14 Ιουλίου μία έκθεση, ευνοϊκότερη για τον βρετανικό στρατό παρά για τον κρητικό πληθυσμό. Συγκεκριμένα αναφέρει πως βάσει ενόρκων μαρτυριών Γερμανών στρατιωτών, ανακρίσεις Ελλήνων και Βρετανών στρατιωτών και φωτογραφικών αποδείξεων, ο άμαχος πληθυσμός ειδικά στα δυτικά τμήματα της νήσου πολέμησε με όλα τα μέσα, ακόμη και με σφαίρες διασποράς, γνωστές ως «ντουμ-ντουμ», οι οποίες βάσει της Σύμβασης της Χάγης του 1899 απαγορεύονται σε κάθε πόλεμο. Κατά την έκθεση υποστηρίζεται ότι τα πτώματα των Γερμανών στρατιωτών υπέστησαν αμέτρητους ακρωτηριασμούς, όπως των γεννητικών οργάνων, των αυτιών και των μυτών τους αλλά και εξόρυξη οφθαλμών. Μερικοί είχαν πληγές από μαχαίρι στο πρόσωπο, στο στομάχι και την πλάτη ενώ οι λαιμοί είχαν κοπεί και τα χέρια είχαν τεμαχιστεί. Σημειώνεται ακόμη πως από την πλευρά του αντιπάλου παρατηρήθηκε η χρήση γερμανικών στολών για να εξαπατήσουν την άλλη πλευρά. Από την έρευνα προκύπτει πως η κακομεταχείριση των στρατιωτών διαπράχθηκε «σχεδόν αποκλειστικά» από Κρητικούς πολίτες. Αναφορικά με τους Βρετανούς καταγράφεται πως έδωσαν μεγάλη σημασία στη σωστή μεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου[1105].

Στον γαλλικό Τύπο δεν συναντάται εκτεταμένη αναφορά στην κακομεταχείριση των Γερμανών αλεξιπτωτιστών πέρα από τη δημοσίευση των ανακοινώσεων του Βερολίνου[1106] ενώ μηδαμινή είναι η αναφορά στη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού στη Μάχη. Όμως παραδόξως στο πρωτοσέλιδο[1107] της *Le Petit Journal* παρατηρείται αναφορά στη συμμετοχή βρετανικών και νεοζηλανδικών δυνάμεων, υποστηριζόμενες από Έλληνες και Κρητικούς, οι οποίοι μάχονταν *«με θαυμάσιο θάρρος».* Αναλόγως στον ιταλικό Τύπο οι αναφορές προκύπτουν μέσα από τις ανακοινώσεις τις Βέρμαχτ σημειώνοντας την υποκίνηση του

[1105] Zayas A. de, *The Wehrmacht War Crimes Bureau, 1939-1945*, University of Nebraska Press, 1989, pp. 156-157.
[1106] Εφ. *Le Matin,* 25/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.871; Εφ. *Le Matin,* 31/051941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.876; Εφ. *Le Matin,* 01/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.877; Εφ. *Le Petit Journal,* 31/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.598
[1107] Εφ. *Le Petit Journal,* 23/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.590

κρητικού λαού από τη Βρετανία παραβιάζοντας το δίκαιο του πολέμου[1108]. Τέλος, στη *La Stampa* μία νέα είδηση δημοσιεύεται από το Βερολίνο, η οποία όμως δεν εμφανίστηκε στον ναζιστικό τύπο. Υποστηρίζεται ότι κατά τη διάρκεια κατοχής της Κρήτης συνελήφθησαν δέκα ιθαγενείς γυναίκες κατηγορούμενες για φόνο Γερμανών αλεξιπτωτιστών, εκ των οποίων δώδεκα πτώματα βρέθηκαν ακρωτηριασμένα αποδεικνύοντας την βιαιότητα και την αγανάκτηση αυτών των γυναικών[1109].

Στον βρετανικό Τύπο η *Daily Express* την επομένη του ξεσπάσματος της Μάχης αφιερώνει σχεδόν ολοκληρωτικά το πρώτο φύλλο[1110] στο γεγονός και για πρώτη φορά συναντάμε στον Τύπο εκτενή άμεση αναφορά στη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού στη μάχη: *«Εκτός από την κύρια μάχη, κοντά στον όρμο της Σούδας, οι μάχες περνούσαν ανάμεσα στους γκρίζους βράχους στα ζοφερά, ψηλά βουνά που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της Κρήτης. [..] Εκτός από τις ελληνικές δυνάμεις στο νησί υπάρχουν περισσότεροι από 100.000 πολίτες ως πιθανοί στρατιώτες, που έστειλαν τις οικογένειές τους στους λόφους όταν ήμουν εκεί κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Ακόμα και όταν οι κάτοικοι των απομακρυσμένων χωριών συγκέντρωσαν όλα τα τουφέκια που μπορούσαν, και πολλοί έφεραν ένα μακρύ, καμπυλωτό μαχαίρι το οποίο αναμφίβολα χρησιμοποιούν τώρα. Η οργή των αγροτών για την συντριβή των σπιτιών τους στα Χανιά και στον κόλπο της Σούδας είναι εκπληκτική. Οι ψαράδες έχουν βάλει τα καΐκια τους στη διάθεση του στρατηγού Φράιμπεργκ για να καλύψουν τις ναυτιλιακές απώλειες γύρω από το νησί».* Στις 23 Μαΐου η *Daily Mirror* στο πρωτοσέλιδο[1111] δημοσιεύει επίσης έναν χάρτη[1112] της Κρήτης, τόπος άγριας μάχης, όπως γράφεται στη λεζάντα. Με κεντρικό τίτλο *«Μεγάλες απώλειες των Ούννων για να κερδίσουν έδαφος – Η Κρήτη είναι μία μάχη χωρίς υποχώρηση»* περιγράφεται η δράση των βρετανικών και ελληνικών δυνάμεων αναφέροντας ότι οι Κρητικοί των βουνών (hillmen), συνοδευόμενοι μερικές φορές από τις γυναίκες τους οπλισμένες με μαχαίρια και πιστόλια δώδεκα ιντσών, βοήθησαν κατά τη νύχτα να περικυκλώσουν Γερμανούς αλεξιπτωτιστές. Ακολουθεί μία γλαφυρή περιγραφή: *«Πολλοί από τους Ναζί σκοτώθηκαν πριν αισθανθούν τη μάχη. Πολλοί πυροβολήθηκαν καθώς έπεφταν κάτω. Άλλοι έχασαν τη ζωή τους όταν καταστράφηκαν βαριά φορτωμένα αεροπλάνα καθώς προσπάθησαν να προσγειωθούν στο*

[1108] Εφ. *Il Lavoro*, 28/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 148; Εφ. *Il Lavoro*, 31/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 151; Εφ. *Il Solco Fascista*, 31/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 151
[1109] Εφ. *La Stampa*, 03/06/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 132
[1110] Εφ. *Daily Express*, 21/05/1941, αρ. φ. 12.788
[1111] Εφ. *Daily Mirror*, 23/05/1941, αρ. φ. 11.684
[1112] Παράρτημα Β΄: Χάρτης 31

βομβαρδισμένο διάδρομο στο Μάλεμε - ένα από τα δύο σημεία που κρατούσαν οι Ναζί. Η έδρα του προσωπικού μας ήταν στην πρώτη γραμμή. Κάθε άνθρωπος των βοηθητικών μονάδων, κάθε μάγειρας και στρατιώτης, ήταν ένας αγωνιστής. Ήταν κάθε άνθρωπος για τον εαυτό του. Ο καθένας προειδοποιήθηκε ότι πρέπει να είναι έτοιμος για έναν Ναζί δίπλα του. Έχουμε την κατάσταση "στο χέρι", δήλωσε εκπρόσωπος του στρατού στο Κάιρο αργά χθες το βράδυ. Οι ναζιστικές απώλειες ήταν "αναμφίβολα υψηλές", πρόσθεσε». Ακολουθεί ένας χαιρετισμός της Βουλής των Κοινοτήτων προς τους άνδρες στην Κρήτη και η δήλωση του Βρετανού πρωθυπουργού: *«Είναι μια απελπιστική, ζοφερή μάχη και σίγουρα θα στείλω την ενθάρρυνση και την έγκριση της Βουλής σε αυτούς τους άνδρες στην αναμφισβήτητα πιο σημαντική μάχη που θα επηρεάσει ολόκληρη την πορεία της εκστρατείας στη Μεσόγειο».* Η δήλωση αυτή αναδημοσιεύεται από την *Yorkshire Evening Post.* Στις 25 Μαΐου, ημέρα Κυριακή, κυκλοφορεί μόνο η *Sunday Express,* η οποία δίνει σημαντική θέση στα γεγονότα στην Κρήτη. Στην πρώτη σελίδα[1113] δημοσιεύει σκοπίμως ένα ανακοινωθέν της Λουφτβάφε σχετικά με τα δεκαπλάσια αντίποινα που πρόκειται να αποδώσει σε Βρετανούς αιχμαλώτους για κάθε Γερμανό αλεξιπτωτιστή που κακομεταχειρίζεται. Με αυτό το τέχνασμα δημιουργεί μία σκληρή, αποκρουστική εικόνα των Γερμανών, οι οποίοι εξαγγείλουν σκληρά αντίποινα. Αναφορά συναντάται στα αντίποινα των Γερμανών κατά του τοπικού πληθυσμού της Κρήτης. Σύμφωνα με το άρθρο, το οποίο δημοσιεύτηκε στον συμμαχικό Τύπο, οι ώμοι όλων των γυναικών της Κρήτης θα εξεταστούν για προκληθείσες μώλωπες από ανάκρουση τουφεκιού σύμφωνα με εκθέσεις που έφθασαν στην Ανεξάρτητη Γαλλική Υπηρεσία από την Κωνσταντινούπολη. Όσες γυναίκες φέρουν τέτοια σημάδια θα εκτελεστούν ως ελεύθεροι σκοπευτές-άτακτοι μαχητές (franctireurs), όπως δήλωσε η Ανώτατη Γερμανική Διοίκηση, ενώ όλοι οι Έλληνες κρητικής καταγωγής θα μεταφερθούν σε στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Λαμία[1114]. Αναφορά γίνεται επίσης στην καταστροφή τριών χωριών, του Πρασσέ του νομού Ρεθύμνου, των Σκινών και της Κανδάνου των Χανίων, χαρακτηρίζοντάς τις πράξεις ως αντίποινα προς τους Κρητικούς[1115]. Όμως η αναφορά αυτή πραγματοποιείται τέσσερις μήνες μετά εγείροντας ερωτήματα για ποιον λόγο δεν γνωστοποιήθηκε η είδηση νωρίτερα. Την ενημέρωση δημοσιεύει πρώτα η *Yorkshire Evening Post* στις 10 Οκτωβρίου 1941 στην 16η

[1113] Εφ. *Sunday Express*, 25/05/1941, αρ. φ. 1.169
[1114] Εφ. *Daily Express*, 05/06/1941, αρ. φ. 12.801. Ομοίως δημοσιεύτηκε και στην Εφ. *The Evening Post*, 05/06/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 131 και στην Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 05/06/1941, αρ. φ. 32.262
[1115] Hole T., *ό.π.*, σ. 72

σελίδα[1116] με τίτλο *«Ναζιστικός τρόμος στην Κρήτη: Ο αποτροπιασμός του Τσώρτσιλ για τις θηριωδίες».* Ομοίως στις 11 Οκτωβρίου 1941 στην εφημερίδα *Daily Mirror* στην πέμπτη σελίδα[1117] περιγράφονται οι «θηριωδίες των Ούννων» χαρακτηρίζοντας τις πράξεις ως αντίποινα προς τους Κρητικούς, παραθέτοντας ακόμη στα αγγλικά την επιγραφή, την οποίαν είχαν στήσει οι Γερμανοί στην Κάνδανο.

Στον νεοζηλανδικό-αυστραλιανό Τύπο η *Evening Post* παραθέτει μία αναλυτική περιγραφή της πρώτης ημέρας της Μάχης με σημαντικό απόσπασμα την αναφορά στον εθελοντικό στρατό της νήσου, όπως αποκαλείται, εννοώντας τον τοπικό πληθυσμό, *«ο οποίος έμαθε από την παιδική ηλικία πως πρέπει να υπερασπίζεται το σπίτι του»* χαρακτηρίζοντάς τον ως άγριο και αιμοδιψή. Οι φιλοπόλεμοι άνδρες των βουνών έχουν ηγέτες, όπως τον Καπετάν Άγιο Γεώργιο (Captain Holy George), ο οποίος σκότωσε δέκα στρατιώτες πριν καν ενηλικιωθούν ή τον Καπετάν Σατανά (Captain Satan), ένας γίγαντας με μαύρο μούσι, ο οποίος πολεμά με ένα μακρύ μαχαίρι. Αυτοί οι άντρες δίνουν το πιο δυσάρεστο καλωσόρισμα, όπως γράφει ειρωνικά η εφημερίδα, σε κάθε αλεξιπτωτιστή που αιχμαλωτίζεται μέσα στην νύχτα αποτελώντας επίσης πηγή πληροφοριών για τον Φράιμπεργκ[1118]. Η *Sydney Morning Herald* κάνει μία σημαντική αναφορά στη συμμετοχή ολόκληρου του πληθυσμού της Κρήτη, συμπεριλαμβανομένων γυναικών, όπως γράφεται, ο οποίος βοηθάει τα συμμαχικά στρατεύματα να καταδιώξουν τον «εχθρό»[1119]. Η *Evening Post* στις 28 Μαΐου γράφει ότι κάτοικοι της Κρήτης συνεχίζουν να δίνουν κάθε βοήθεια στις αυτοκρατορικές και τις ελληνικές δυνάμεις και ένας αξιωματικός που μόλις επέστρεψε από το νησί περιγράφει το θάρρος τους ως παραπάνω από αξιέπαινο. Πολλοί από αυτούς συμμετέχουν στο κυνήγι των αλεξιπτωτιστών με «όπλα» που έχουν ληφθεί από τον εχθρό[1120]. Η *New Zealand Herald* αναφέρει τον ανταρτοπόλεμο (guerilla warfare) που διεξάγεται στη νήσο μέσα από μαρτυρίες Νεοζηλανδών στρατιωτών, οι οποίοι αποδίδουν τα σέβη τους προς τον τοπικό πληθυσμό και τον αγώνα τους. Αναφέρουν επίσης ότι οι κάτοικοι είναι εξαιρετικά ευγενικοί, όπως οι άνθρωποι στην Ελλάδα και καλωσόρισαν τα συμμαχικά στρατεύματα[1121]. Η *Argus* στις 4 Ιουνίου γράφει: *«Το ραδιόφωνο του Βερολίνου μεταδίδει ιστορίες για υποτιθέμενες κρητικές*

[1116] Εφ. *Yorkshire Evening Post,* 10/10/1941, [χ. αρ. φ.]
[1117] Εφ. *Daily Mirror,* 11/10/1941, [χ. αρ. φ.]
[1118] Εφ. *The Evening Post,* 22/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 119
[1119] Εφ. *The Sydney Morning Herald,* 24/05/1941, αρ. φ. 32.263
[1120] Εφ. *The Evening Post,* 28/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 124
[1121] Εφ. *The New Zealand Herald,* 28/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.976

φρικαλεότητες εναντίον Γερμανών στρατιωτών. Ο εκφωνητής είπε χθες το βράδυ: "Τα σώματα 12 Γερμανών βρέθηκαν στο λιμάνι της Κάντια με τα μάτια βγαλμένα. Δέκα γυναίκες της Κρήτης συνελήφθησαν για τη δολοφονία αλεξιπτωτιστών, μερικοί από τους οποίους σταυρώθηκαν. Οι αντάρτες έβαζαν στολές των νεκρών Γερμανών στρατιωτών και έπειτα επέστρεψαν και σκότωσαν άλλους Γερμανούς»[1122]. Κατά την επικοινωνία του Πελεγκρίνο Γκίτζι (Pellegrino Ghigi), του Ιταλού πληρεξουσίου της Ιταλικής Αντιπροσωπείας στην κατοχική Ελλάδα (Regia Rappresantanza d' Italia), με τον Τσιάνο, αναφέρει ότι μετά τη στάση του κρητικού πληθυσμού το νησί θα βρίσκεται πάντα υπό στρατιωτική διοίκηση[1123].

Στον αμερικανικό Τύπο η *Wilmington Morning Star* στο πρωτοσέλιδο[1124] δημοσιεύει ένα εξαιρετικού ενδιαφέροντος σημείο σχετικά με τη συμμετοχή των συζύγων των Κρητικών, που πολεμούσαν στους λόφους[1125], βοηθώντας στον σκληρό αγώνα των ανταρτών[1126] έναντι των Γερμανών αλεξιπτωτιστών, τους οποίους κατάφεραν να σκοτώσουν. Η *New York Post* στο πρωτοσέλιδο[1127] σημειώνει επιπλέον ότι οι ανταποκριτές κατέθεσαν αναφορές, οι οποίοι ισχυρίστηκαν ότι σε ορισμένες περιπτώσει οι Κρητικοί που βοηθούσαν τους Συμμάχους ενώθηκαν με τις ομάδες γυναικών στους λόφους και επιτέθηκαν σε απομονωμένες ομάδες των Ναζί με πιστόλια και μαχαίρια δώδεκα ιντσών. Στις 29 Μαΐου η *New York Post* φέρει στο πρωτοσέλιδο[1128] αρκετά ενημερωτικά άρθρα σχετικά με τις εξελίξεις στην Κρήτη. Το κεντρικό ρεπορτάζ από την Αλεξάνδρεια του Ρίτσαρντ ΜακΜίλαν έχει τίτλο *«Ναζί-Τέρατα συναντούν πολίτες στη Μάχη στην Κρήτη».* Κατά τις δηλώσεις βρετανών αξιωματικών: *«Τα γερμανικά στρατεύματα των αλεξιπτωτιστών καλυμμένα εντελώς με πράσινη βαφή έπεφταν στο αεροδρόμιο του Μάλεμε σαν απρόσωπα τέρατα από άλλον πλανήτη. [..] Γελώντας και φωνάζοντας οι Μαορί-Νεοζηλανδοί Αβορίγινες, των οποίων οι πρόγονοι ήταν κανίβαλοι, τους κατέσφαζαν με τις ξιφολόγχες τους. Οι γηγενείς Κρητικοί ρίχτηκαν σε μερικούς Γερμανούς και τους έκοψαν τον λαιμό. [..]Κάθε αλεξιπτωτιστής που προσγειώθηκε την πρώτη μέρα σφαγιάστηκε».* Ακολουθεί η μαρτυρία ενός Βρετανού αξιωματικού, ο οποίος δήλωσε ότι οι Γερμανοί ήταν όλοι νέοι, μόλις 15 ετών, όντας λογικό να κλαίνε όταν περικυκλώθηκαν από τις βρετανικές δυνάμεις. Εκθειάζεται η δράση των νεοζηλανδικών δυνάμεων γράφοντας χαρακτηριστικά *«Έδιναν μια*

[1122] Εφ. *The Argus*, 04/06/1941, αρ. φ. 29.572
[1123] DDI, Nona Serie 1939-1943,Volume VII, TSND 5182/164 R., NO. 197
[1124] Εφ. *Wilmington Morning Star*, 23/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 226
[1125] Αναφέρονται ως «hillmen».
[1126] Αναφέρεται ως «guerilla warfare».
[1127] Εφ. *New York Post*, 23/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 189
[1128] Εφ. *New York Post*, 29/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 194

αίσθηση αδιαφορίας, ότι ο θάνατος δεν σήμαινε τίποτα για αυτούς». Ένας αξιωματικός δήλωσε ότι *«δύο ναζιστές κρατούμενοι, ήταν τόσο τρομοκρατημένοι που ζητούσαν να πυροβοληθούν».*

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα παράβασης Διεθνούς Δικαίου αποτέλεσε η δήλωση του Τσώρτσιλ για Γερμανούς στρατιώτες, οι οποίοι χρησιμοποίησαν νεοζηλανδικές στολές κατά τη Μάχη της Κρήτης, προκειμένου να παραπλανήσουν τα συμμαχικά στρατεύματα. Οι κατηγορίες για τα «κακόβουλα» ψέματα του Βρετανού πρωθυπουργού αποτελούν ένα συνεχές φαινόμενο. Η *Illustrierte Kronen Zeitung* αποδίδει την ψευδή αυτή δήλωση σε μία τακτική του Τσώρτσιλ, όπως έκανε και στην εκστρατεία στο Βέλγιο και την Ολλανδία, ισχυριζόμενος πως οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές είχαν ντυθεί ως καλόγριες και μοναχοί. Σκοπό έχει να μεταχειρίζεται τους αλεξιπτωτιστές όχι ως στρατιώτες αλλά ως άτιμους αγωνιστές, σε περίπτωση που συλληφθούν, υπονοώντας την κακομεταχείριση των Γερμανών στρατιωτών, κατά την εφημερίδα, χαρακτηρίζοντας την τακτική αυτή πως *«δεν είναι μόνο κακή και κοινότυπη, είναι επίσης ανόητη».* Το άρθρο κλείνει με την εξής φράση: *«Την ίδια στιγμή που η Γερμανική Πολεμική Αεροπορία σπάει τα αεροδρόμια και τις στρατιωτικές εγκαταστάσεις του εχθρού και οι γερμανικές ναυτικές δυνάμεις καταστρέφουν τον βρετανικό στόλο στην ανατολική θάλασσα των νεκρών, λέγεται ότι οι Γερμανοί στρατιώτες έχουν μεταμφιεστεί και προσγειωθεί απαρατήρητοι με ξένες στολές»*, αφήνοντας να εννοηθεί πως η Γερμανία δεν χρειάζεται τη μεταμφίεση για να εισχωρήσει στη νήσο, αντ' αυτού βρίσκεται ήδη εκεί υπερισχύοντας του αντιπάλου[1129]. Πέρα από αυτά η γερμανική προπαγάνδα κατηγορεί με τη σειρά της τον τοπικό πληθυσμό πως πολέμησε με ανάρμοστο τρόπο φέροντας στολές Γερμανών αλεξιπτωτιστών. Παρατηρείται λοιπόν να προσάπτεται η ίδια κατηγορία, εδώ εις βάρος των Συμμάχων, όπως έχει ήδη γίνει αντιστοίχως από την πλευρά της Βρετανίας για Γερμανούς με νεοζηλανδικές στολές. Στη συνέχεια η *General Anzeiger* σχολιάζει πως: *«Αν αυτή είναι η αιτία ή η επόμενη δικαιολογία για το γεγονός ότι οι Γερμανοί αλεξιπτωτιστές δεν αντιμετωπίζονται σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, η Ανώτατη Διοίκηση του γερμανικού στρατού θα ζητήσει τα κατάλληλα αντίποινα έως δέκα φορές περισσότερο στον αριθμό των Βρετανών αιχμαλώτων πολέμου. [..] Σήμερα ο Τσώρτσιλ μπορεί να αναγνωρίσει την αλήθεια και την πραγματικότητα στην Κρήτη, παρόλο που ποτέ δεν θα ομολογήσει τα ψέματά του. Αλλά ο κόσμος έχει μία νέα αδιαμφισβήτητη απόδειξη της περίφημης προπαγάνδας ψευτοϋπαλλήλων του Τσώρτσιλ, αλλά έχει και μια νέα αποδοχή της αλήθειας, του εύρους και της*

[1129] Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 23/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.854

ειλικρίνειας των ανακοινώσεων της Γερμανικής Διοίκησης Στρατού και της γερμανικής αναφοράς γενικά. Ο πολεμοκάπηλος Τσώρτσιλ καταδικάζεται και πάλι ως εγκληματίας πολέμου ενώπιον του κόσμου». Βλέπουμε σε αυτό το απόσπασμα ακόμη μία κατά μέτωπο επίθεση προς τον Βρετανό πρωθυπουργό με έντονους χαρακτηρισμούς, ο οποίος εκμεταλλεύεται την κατάσταση πολέμου για την εξυπηρέτηση ιδιοτελών σκοπών. Συναντώνται ακόμη κινδυνολογίες περί αντιποίνων εξαιτίας της κακομεταχείρισης των Γερμανών αλεξιπτωτιστών». Η εφημερίδα γράφει: «*Δεν είναι αντιληπτός ο λόγος που ώθησε τον κύριο Τσώρτσιλ σε αυτόν τον ανόητο ισχυρισμό, ότι δηλαδή οι Γερμανοί φορούσαν στολές της Νέας Ζηλανδίας. Μήπως ο Τσώρτσιλ θέλει με αυτόν τον τρόπο να δικαιολογήσει μια τέτοια διεθνώς άδικη μεταχείριση των Γερμανών στρατιωτών ή να το ανακοινώσει; Όποια και αν είναι η περίπτωση, η απειλή για αντίποινα στην επίσημη γερμανική ανακοίνωση είναι σαφής και δύσκολα θα την αγνοήσει κάποιος»*[1130]. Με τίτλο *«Το νέο κακόβουλο ψέμα του Τσώρτσιλ»* κατηγορείται ο Βρετανός πρωθυπουργός για ψευδείς δηλώσεις σχετικά το συγκεκριμένο ζήτημα. Το θέμα συζητήθηκε στη Βουλή των Κοινοτήτων για ένα 24ωρο, όπως γράφεται *«καθώς ούτε το ίδιο το Λονδίνο δεν πειθόταν από τέτοιο ψέμα».* Υποστηρίζεται πως ο Τσώρτσιλ υπό την πίεση που του ασκήθηκε αναγκάστηκε να ομολογήσει το ψέμα του εξαιτίας ελλιπούς πληροφόρησης χρησιμοποιώντας *«τις συνηθισμένες φθηνές δικαιολογίες».* Το εν λόγω θέμα ωστόσο συνεχίζεται και σε επόμενο άρθρο με τίτλο *«Σαφής προειδοποίηση προς την Αγγλία».* Αξίζει να παρατεθεί το εξής απόσπασμα: *«Από αυτό το ψέμα του Τσώρτσιλ μας ενδιαφέρει ένα και μόνο πράγμα: χρειαζόταν μια θρασύτατη δικαιολογία για να δώσει δημοσίως μία εξήγηση για την επιτυχία της απρόσμενης γερμανικής επίθεσης στην Κρήτη. [..] Ως αποτέλεσμα, έχει ήδη ανακοινωθεί ότι η αντεκδίκηση της Γερμανίας θα έχει επιπτώσεις στους χιλιάδες Βρετανούς αιχμάλωτους πολέμου. Πρόκειται για ξεκάθαρη προειδοποίηση προς την Αγγλία. [..] Αυτό που αποδείχθηκε άλλη μια φορά με τη μάχη της Κρήτης είναι ότι γερμανικός στρατός δεν χρειάζεται βρετανικές μεθόδους για να επιφέρει νίκες»*[1131]. Στον ελλαδικό Τύπο αναλόγως η *Ακρόπολις* διαψεύδει τους εν λόγω ισχυρισμούς και κατ' επέκτασιν εκφοβίζει τον πληθυσμό για επικείμενα σκληρά αντίποινα σε περίπτωση που δεν συμμορφωθεί ο λαός με τα διεθνή νόμιμα: *«Η δήλωσις του Τσώρτσιλ ότι γερμανικά στρατεύματα προσεγειώθησαν εις Κρήτην φέροντας*

[1130] Εφ. *General Anzeiger*, 31/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17075; Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 30/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 125; Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 31/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.862

[1131] Εφ. *Berliner Morgenpost*, 25/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 125; Εφ. *Hamburger Anzeiger*, 26/05/1941, έτος 54ο, αρ. φ. 121

νεοζηλανδικάς στολάς, είνε αναληθής. Αν αι δηλώσεις αυταί γίνουν αιτία ή αφορμή να έχη επιδειχθή ή να επιδειχθή εν τω μέλλοντι έναντι των Γερμανών αλεξιπτωτιστών συμπεριφορά μη σύμφωνος προς τα διεθνή νόμιμα, το Αρχηγείον των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων θα διατάξη ανάλογα αντίποινα επί δεκαπλασίου αριθμού Βρετανών αιχμαλώτων»[1132] ενώ η *Απογευματινή* διαδίδει την είδηση πως Βρετανοί φόρεσαν γερμανικές στολές αλεξιπτωτιστών ώστε με δόλιο τρόπο να πλησιάσουν τους αντιπάλους[1133]. Ο γαλλικός Τύπος ομοίως αναδημοσιεύει ενημερώσεις του ναζιστικού Τύπου και ανακοινώσεις της Βέρμαχτ για την διάψευση των ισχυρισμών της Βρετανίας[1134], όπως και ο ιταλικός τύπος[1135]. Αντιθέτως στον συμμαχικό Τύπο ήδη από τη δεύτερη ημέρα της Μάχης υπερτονίζεται η χρήση στρατιωτικών στολών της Νέας Ζηλανδίας από 1.300 Γερμανούς με αλλεπάλληλα δημοσιεύματα, όπως αποκάλυψε ο Βρετανός πρωθυπουργός, δημιουργώντας στον στρατηγό Φράιμπεργκ ένα σημαντικό πρόβλημα. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, το οποίο έχει συνυπογράψει η Γερμανία, οι στρατιώτες με ψεύτικες στολές μπορούν να πυροβοληθούν αμέσως ως κατάσκοποι, ωστόσο είναι στην κρίση του διοικητή του εκάστοτε τομέα να αποφασίσει για τους *«μεταμφιεσμένους άνδρες»*[1136]. Στις 22 Μαΐου μάλιστα η *Yorkshire Post* επιβεβαιώνει τη στρατηγική των Γερμανών βάσει ανακοινωθέντος του Αρχηγείου της Μέσης Ανατολής[1137]. Στον αυστραλιανό-νεοζηλανδικό Τύπο χαρακτηρίζεται η τακτική αυτή αντιστοίχως ως παράβαση του Διεθνούς Δικαίου παραθέτοντας ένα μικρό ακόμη απόσπασμα από την ομιλία του Τσώρτσιλ στην Βουλή των Κοινοτήτων: *«Τα στρατεύματά μας στην Κρήτη – άνδρες από τη Βρετανία, τη Νέα Ζηλανδία και την Ελλάδα- βρίσκονται υπό τις διαταγές του Στρατηγού Φράιμπεργκ και νοιώθουμε αισιόδοξοι, ότι η πιο σκληρή και ανένδοτη αντίσταση θα προσφερθεί στον εχθρό»*[1138]. Σε επόμενη σύντομη είδηση παρατίθεται η δήλωση του πρωθυπουργού της Νέας Ζηλανδίας Φρέιζερ αναφορικά με το ζήτημα των νεοζηλανδικών στολών: *«Θα χρησιμεύσει* (η τακτική αυτή) *μόνο στο να εξαγριώσει τα στρατεύματά μας και να τους ενθαρρύνει να αγωνιστούν έως*

[1132] Εφ. *Ακρόπολις*, 25/05/1941, έτος ΙΓ', περίοδος Β', αρ. φ. 4427
[1133] Εφ. *Απογευματινή*, 28/05/1941, έτος 9ο, αρ. φ. 2654
[1134] Εφ. *Le Matin*, 25/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.871; Εφ. *Le Matin*, 31/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.876; Εφ. *Le Matin*, 01/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.877; Εφ. *Le Petit Journal*, 31/05/1941, έτος 178ο, αρ. φ. 28.598;
[1135] Εφ. *Il Lavoro*, 29/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 149; Εφ. *Il Lavoro*, 01/06/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 152; Εφ. *Il Solco Fascista*, 25/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 145; Εφ. *Il Solco Fascista*, 31/05/1941, έτος XIV, αρ. φ. 151
[1136] Εφ. *Daily Express*, 21/05/1941, αρ. φ. 12.788; Εφ. *Daily Mirror*, 22/05/1941, αρ. φ. 11.683; Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 21/05/1941, αρ. φ. 29.261
[1137] Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 22/05/1941, αρ. φ. 29.262
[1138] Εφ. *The Evening Post*, 21/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 118; Εφ. *The New Zealand Herald*, 22/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.971; Εφ. *The Argus*, 22/05/1941, αρ. φ. 29.561; Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 21/05/1941, αρ. φ. 32.261

την τελευταία τους πνοή για να εξοντώσουν τους εισβολείς»[1139]. Ο αμερικανικός Τύπος τηρώντας μία υποτυπώδη ουδετερότητα παρουσιάζει ισόποσα τους ισχυρισμούς της Βρετανίας και τον αντίλογο του Βερολίνου[1140].

[1139] Εφ. *The Evening Post*, 23/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 120; Εφ. *The New Zealand Herald*, 23/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.972; Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 23/05/1941, αρ. φ. 32.262

[1140] Εφ. *New York Post*, 24/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 190; Εφ. *The Washington Reporter*, 24/05/1941, αρ. φ. 20.128; Εφ. *Wilmington Morning Star*, 21/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 224; Εφ. *Wilmington Morning Star*, 31/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 233

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη σχετικά με τη Μάχη της Κρήτης μέσα από τον ελλαδικό και διεθνή Τύπο της εποχής του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου έχοντας παρουσιάσει ένα ευρύ φάσμα ιδεολογικών και πολιτικών χαρακτηρισμών που έλαβε η Μάχη στα εκάστοτε άρθρα, ρεπορτάζ και επίσημες ενημερώσεις και παραθέτοντας ένθετα σχολιασμούς και επιμέρους συμπεράσματα, μπορούμε να εξάγουμε ορισμένα ολοκληρωμένα και θεμελιώδη συμπεράσματα συνοψίζοντας και επισημαίνοντας τα βασικά σημεία, τα οποία προκύπτουν από τη μελέτη. Αρχικά είναι πολύ σημαντικό να σημειωθεί πως το ενδιαφέρον του Τύπου για το εν λόγω ζήτημα ήταν μεγάλο και συνεχές, ενημερώνοντας σε καθημερινή βάση για τις εξελίξεις μέσω επισήμων ανακοινώσεων των εκάστοτε αρχηγείων, ανταποκριτών και ξένων ειδησεογραφικών πρακτορείων, κυρίως από το Reuters, το DNB, το Associated Press, το Τρανσόσεαν και το Στέφανι, αποτελώντας παράλληλα ένα από τα κεντρικά θέματα συζήτησης των εφημερίδων. Συγκεφαλαιώνοντας μέσα από την συγκριτική ερμηνεία όλων των παραπάνω στοιχείων, τα οποία συλλέχθηκαν και παρατέθηκαν, είναι εμφανής η μεροληπτική στάση των εφημερίδων όσον αφορά την ενημέρωση και τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης για τις εξελίξεις, στην προσπάθεια να κρατήσουν υψηλό το φρόνημα του λαού και να κερδίσουν τις εντυπώσεις με κοινά χαρακτηριστικά α) την αντιμετώπιση της Μάχης ως ένα μείζον διεθνές ζήτημα β) το επιλεκτικό ενδιαφέρον τους γ) την αναδημοσίευση εγκωμίων ξένου τύπου κατά το συμφέρον της εκάστοτε πλευράς και δ) το επαναλαμβανόμενο πρότυπο της δημοσίευσης ειδήσεων πολεμικού ενδιαφέροντος αναδημοσιεύοντας παράλληλα ειδήσεις από άλλες χώρες καθώς και τις αντιδράσεις τους. Κατά κύριο λόγο οι εξελίξεις της Μάχης, ιδιαίτερα κατά την ακμή της, φιλοξενήθηκαν στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων ενώ συνεχίζονταν συχνά και στις επόμενες σελίδες. Ανάλογα με τη χώρα προέλευσης κάθε εντύπου και τις συνθήκες που επικρατούσαν εκεί, παρατηρούμε να τηρείται ανάλογα είτε μία συμμαχική οπτική είτε μία σχέση εξάρτησης ή συνεχούς ελέγχου από το ναζιστικό καθεστώς. Βεβαίως ξεχωριστή κατηγορία αποτελεί ο αμερικανικός Τύπος, όπου βλέπουμε έμμεσα μία φιλοσυμμαχική διάθεση, παρά το γεγονός πως οι Ηνωμένες Πολιτείες τηρούν ακόμα τυπικά ουδέτερη στάση στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ο αξονικός Τύπος καταλήγει να παρουσιάζει πανομοιότυπα ρεπορτάζ σχετικά με τη Μάχη. Η τακτική της Ναζιστικής Γερμανίας παρατηρείται πως είναι κοινή σε όλες τις χώρες,

τις οποίες έχουν υπό τον έλεγχό τους ή με το μέρος τους, επιτρέποντας την κυκλοφορία μόνο στις εφημερίδες, οι οποίες διέδιδαν τα ναζιστικά ιδεώδη. Κατά τις πρώτες ημέρες τα ανακοινωθέντα της Ανώτατης Διοίκησης της Βέρμαχτ αρκούνται σε γενικολογίες, χωρίς επίσημη τοποθέτηση για τη Μάχη λόγω των δυσμενών συνθηκών που αντιμετώπιζαν οι γερμανικές δυνάμεις. Στην πορεία η κατάκτηση της Κρήτης προβάλλεται κυρίως ως «απελευθέρωση» από τη βρετανική κατοχή αλλά και ως θέμα γοήτρου μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών υπονοώντας τις θέσεις τους με τη συσσώρευση θετικών ή αρνητικών σχολιασμών στην περιγραφή των γεγονότων. Συμπερασματικά όσον αφορά τον εθνικοσοσιαλισμό χρησιμοποίησε με αριστοτεχνικό τρόπο τον Τύπο ως μέσο προπαγάνδας στηριζόμενος στον λαϊκισμό, κατηγορώντας τον Τσώρτσιλ προσωπικά ως ψεύτη και πολεμοκάπηλο, κύριο υπεύθυνο για την ήττα της Κρήτης. Στις ερευνηθείσες εφημερίδες παρατηρούμε με εντονότερη και μεγαλύτερη γραμματοσειρά να παρουσιάζονται οι επιτυχίες των γερμανικών δυνάμεων ενώ κυριαρχεί στην ειδησεογραφία ένα εχθρικό ύφος απέναντι στους Συμμάχους υπερτονίζοντας τις αποτυχίες και τις απώλειές τους. Παρατηρούνται ανακοινώσεις, οι οποίες είχαν επίσημο χαρακτήρα και αποτελούσαν αυθεντικές πηγές ως προς τον σχολιασμό των εξελίξεων των επιχειρήσεων του πολέμου στα ΜΜΕ[1141] με συγκεκριμένη και λεπτομερέστατη μορφή, όταν πρόκειται για επιτυχίες ενώ με αφηρημένες έννοιες, γενικεύσεις και περιστροφές όταν οι εξελίξεις δεν είναι ευνοϊκές για τις δυνάμεις του Άξονα. Ορισμένες εκθέσεις ωστόσο βρίθουν υπερβολών καθιστώντας αυτές αμφίβολες και ακατάλληλες πηγές παρότι πολύτιμες. Ο επικοινωνιακός αυτός πόλεμος από την πλευρά της Ναζιστικής Γερμανίας μπορεί να ειπωθεί πως αποσκοπεί μέσα από την κλιμάκωση του θέματος στα μάτια της κοινής γνώμης να οικοδομήσει το μίσος για τον εχθρό μέσω της δυσφήμισής του. Ακόμη με την επίθεση προς το πρόσωπο του Τσώρτσιλ στοχεύεται αφενός να καταδειχθεί το αδιέξοδο στο οποίο κατάφεραν οι Γερμανοί να τον οδηγήσουν, αφετέρου να υπονομεύσουν την εικόνα του στην κοινή γνώμη και να δημιουργήσουν μία γενικότερη εικόνα αναξιοπιστίας των Βρετανών. Για αυτό το λόγο προέχει η προβολή των απωλειών της Βρετανίας με μακροσκελή άρθρα, συνοδευόμενα πάντα από αναλυτικές και πειστικές παρουσιάσεις των εξελίξεων, επιδεικνύοντας ακόμη πρακτορεία του εξωτερικού ως καλές και έγκυρες πηγές πληροφόρησης ώστε να δημιουργήσουν ακόμα πιο θορυβώδεις εντυπώσεις.

[1141] Βλ. Murawski E., *Der deutsche Wehrmachtbericht 1939–1945, ein Beitrag zur Untersuchung der geistigen Kriegführung,* Boldt, Boppard am Rhein 1962

Έμφαση δίνεται κυρίως στις ήττες των Βρετανών στη θάλασσα, που ήταν παραδοσιακά το προνομιακό τους πεδίο, συνεχώς με επιθετική και υπεροπτική στάση σε μια εκστρατεία προπαγάνδας. Ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν τους παρουσιάζουν ως δειλούς, ώστε να μη μειώσουν το κύρος και την ανδρεία των δικών τους δυνάμεων. Ο γερμανόφωνος Τύπος αναμφίβολα στηρίζεται στην απαξίωση του αντιπάλου με μια χαρακτηριστική ακλόνητη εμμονή στην απόλυτη ορθότητα των θέσεων τους ενώ προσδίδει έναν ηρωικό χαρακτήρα στον αγώνα των Γερμανών στρατιωτών. Η συμμετοχή της Ιταλίας στην κατάληψη της Κρήτης παρότι μικρότερης σημασίας παρουσιάζεται από τον αξονικό Τύπο με επαινετικό ύφος, κυρίως για λόγους γοήτρου, προκειμένου να αναδειχθεί η συνεισφορά της στην επιχείρηση έχοντας περισσότερο συμβολικό ρόλο παρά ζωτικής σημασίας. Ο Μουσολίνι μετά τις 20 Μαΐου 1941 ενημερώσε άλλωστε πως θα προχωρήσει στην απόβαση ιταλικών δυνάμεων στα ανατολικά της Κρήτης, στην περιοχή της Σητείας, με σημείο εκκίνησης τα Δωδεκάνησα, απαριθμώντας περίπου 1.500 – 1.600 άνδρες[1142]. Συνεπώς μπορεί να ειπωθεί πως η Ιταλία αναζητούσε μία εύκολη νίκη, η οποία θα τους επέτρεπε να λάβουν μερίδιο από τα κέρδη ενισχύοντας παράλληλα την εικόνα του φασιστικού καθεστώτος. Δημοσιεύονται κατά κύριο λόγο ευνοϊκές-αξονικές και φιλοαξονικές ανταποκρίσεις από τις κατεχόμενες από τα γερμανικά στρατεύματα ευρωπαϊκές χώρες, όπως την Ισπανία, την Ιταλία, την Ολλανδία, την Πορτογαλία αλλά και σκανδιναβικές χώρες, ενώ επιλέγονται αποσπασματικά κατά το συμφέρον ανταποκρίσεις από το Λονδίνο και τις ΗΠΑ. Βασικό χαρακτηριστικό στην αρθρογραφία των εφημερίδων είναι οι αλλεπάλληλες επιθέσεις και κατηγορίες εναντίον της Μεγάλης Βρετανίας υπερπροβάλλοντας παράλληλα τις απώλειές της παρουσιάζοντας αυτές υπεράριθμες και τα εκάστοτε γεγονότα εξαιρετικά διογκωμένα. Εκτός αυτών οι απόψεις που προβάλλονται αντικατοπτρίζουν τις απόψεις του «λαού», σε μία προσπάθεια να ωθήσει τον αναγνώστη στην κατεύθυνση που επιθυμεί το NSDAP μέσα από τον αξονικό Τύπο.

Ξεφυλλίζοντας τα δημοσιεύματα του ελλαδικού Τύπου της επίμαχης περιόδου παρατηρούμε την επόμενη ημέρα της έναρξης της Μάχης (21/5) τα πρώτα δημοσιεύματα με συγκρατημένο ύφος για τις συνθήκες στην Κρήτη. Η ενεργή συμμετοχή των πολιτών στην αντίσταση κατά των γερμανικών δυνάμεων αποκρύπτεται. Τείνουν να προβάλλουν τη Μάχη ως γεγονός με μοναδικούς αντιπάλους τους Γερμανούς έναντι των Βρετανών. Εντούτοις

[1142] Baldi G., *Dolce Egeo, Guerra Amara, Ricordi della spedizione italiana a Creta nel 1941,* Rizzoli, Milano 1988, pp. 199-200

γενικότερα οι ελλαδικές εφημερίδες τις πρώτες ημέρες αρκούνται σε μικρά, ενημερωτικά, ολιγόλογα άρθρα για τις εξελίξεις, τα οποία παρουσιάζονται ως μικροειδήσεις. Καθίσταται εμφανές το φιλοναζιστικό και αντισυμμαχικό περιεχόμενο στα εκάστοτε δημοσιεύματα για τη Μάχη της Κρήτης. Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί η αντιμετώπιση του βασιλιά Γεωργίου Β΄, στον οποίον δεν αποδίδονται άμεσα ευθύνες, όπως στον λοιπό αξονικό Τύπο, αντιθέτως παρατηρείται μία θυματοποίηση. Προβάλλεται ως «θύμα» της Βρετανίας, ο οποίος επηρεάστηκε παρασκηνιακά. Τέλος, οι απόψεις που δημοσιεύονται προβάλλονται ως οι απόψεις των «Ελλήνων» ή του «ελληνικού έθνους» δημιουργώντας μία σύνδεση με τον λαό με την επίκληση στον πατριωτισμό.

Στον γαλλικό Τύπο τηρείται η αξονική-φιλοναζιστική αποτύπωση των γεγονότων με αναδημοσιεύσεις κυρίως διεθνών αξονικών πρακτορείων. Η *Le Petit Journal* αποτέλεσε ιδιαίτερη περίπτωση καθώς παρότι ανήκει στον τυπικά ουδέτερο χώρο της Γαλλίας του Βισύ, παρουσιάζει έκδηλα φιλοναζιστικά στοιχεία. Ωστόσο δεν παραλείπει τη δημοσίευση ενημερώσεων από φιλοσυμμαχικά πρακτορεία ειδήσεων σε μία προσπάθεια πιθανώς να φανεί αντικειμενική.

Στον ιταλικό Τύπο η Ελλάδα παρουσιάζεται ως κράτος που δέχεται και ανέχεται βρετανικές παρεμβάσεις. Καθώς όμως τις πρώτες ημέρες εξελίσσονται τα γεγονότα αρνητικά για τις γερμανικές δυνάμεις, η ρητορική του φασισμού αρχίζει να γίνεται πιο απόλυτη και βίαιη, παραμένει όμως φιλική με τη Γερμανία, η οποία έχει αναλάβει το μεγαλύτερο βάρος του πολέμου. Η ιταλική προπαγάνδα τείνει να παρουσιάζει τη Μάχη στον ιταλικό λαό ως υψίστης σημασίας καλλιεργώντας το κλίμα για την ανάγκη της επέμβασης των ιταλικών δυνάμεων στην Κρήτη. Ένα από τα βασικά ζητήματα που προκύπτουν είναι η τάση να μην μεταδοθεί υπερβολική εμπιστοσύνη στη νίκη, να μην θεωρηθεί η νίκη δεδομένη. Εστιάζει, όπως είναι αναμενόμενο, στη δράση των ιταλικών δυνάμεων στην Κρήτη εκθειάζοντας παράλληλα την άριστη συνεργασία και την ταύτιση συμφερόντων με τη Ναζιστική Γερμανία. Γενικότερα, όπως στον λοιπό αξονικό Τύπο, κυριαρχούν οι αναμεταδόσεις των επίσημων ανακοινωθέντων του γερμανικού και ιταλικού Αρχηγείου των Ενόπλων Δυνάμεων.

Απεναντίας οι Συμμαχικές δυνάμεις, παρακολουθώντας στενά τις εξελίξεις στη νήσο από την πρώτη κιόλας ημέρες, τείνουν να παρουσιάζουν τη Μάχη της Κρήτης ως ένα ζήτημα του καλού έναντι του κακού, ενθαρρύνοντας τον δίκαιο πόλεμο με σκοπό την απελευθέρωση, αποβλέποντας στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης προς το πρόσωπό τους. Και εκείνοι με τη

σειρά τους επικαλούνται ανάλογα δημοσιεύματα του διεθνούς Τύπου με στόχο να προσδώσουν εγκυρότητα στις θέσεις τους, τα οποία όμως προέρχονται κατά κύριο λόγο από το συμμαχικό λόμπι (Κάιρο, ΗΠΑ). Ενδιαφέρουσα είναι η διαπίστωση πως η ασκούμενη κριτική στη δική τους τακτική και την ελλιπή οχύρωση της Κρήτης είναι μικρή, ιδίως από τη Βρετανία, ενώ αντίθετα οι αναφορές για τη βαρβαρότητα, τις απώλειες και τις ωμότητες των Γερμανών πολυπληθείς. Επιπρόσθετα δαιμονοποιούν το ναζιστικό καθεστώς αποφεύγοντας παράλληλα τις περιγραφές για τις δικές τους απώλειες, δίνοντας έμφαση στους επιζώντες. Ο συμμαχικός Τύπος επίσης χρησιμοποίησε σατιρικές απεικονίσεις με κωμική και προπαγανδιστική διάθεση προβάλλοντας τις στρατιωτικές προθέσεις του Χίτλερ αλλά και την ήττα της Κρήτης. Αντιθέτως γελοιογραφίες δεν αποτυπώθηκαν στον αξονικό τύπο.

Η βρετανική προπαγάνδα αρχικά υποστηρίζει με υπέρμετρη αυτοπεποίθηση σε ένα κλίμα αισιοδοξίας πως έχουν την Κρήτη στα χέρια τους, δίνοντας υποσχέσεις περί άμυνας της νήσου. Προβάλλουν συχνά την αντίσταση του κρητικού πληθυσμού με στόχο να ενισχύσουν την πολεμική διάθεση ενάντια στον ναζισμό καταφρονώντας τον αντίπαλο ενώ παράλληλα να εφησυχάσουν τον λαό. Όταν πλέον η νίκη των Γερμανών γίνεται πιο ξεκάθαρη εξακολουθούν να προβάλλουν την πίστη στην ανατροπή των εξελίξεων παρότι όμως στα κυβερνητικά απόρρητα έγγραφα αποτυπώνεται η ανησυχία τους. Παρόλα αυτά δεν κρύβουν την ανησυχία τους από τις πρώτες κιόλας ημέρες, μήπως η επιχείρηση στην Κρήτη αποτελεί μία «πρόβα» κάποιας αντίστοιχης πιθανής επιχείρησης κατά της Βρετανίας. Τις πρώτες ημέρες του Ιουνίου παρουσιάζεται πια μία πεσιμιστική διάθεση με το να παραδέχονται πως η απώλεια της νήσου αποτέλεσε βαρύ πλήγμα. Επιπλέον γίνεται προσπάθεια άμεσα να δικαιολογήσουν τη θέση τους για την έλλειψη ενάεριας άμυνας προκειμένου να θωρακίσουν την εικόνα τους. Έπειτα από την κατάληψη της Κρήτης από τις γερμανικές δυνάμεις, ο βρετανικός τύπος ασχολήθηκε εκτενώς με τη νέα «ήττα», θέτοντας ερωτήματα και προβληματισμούς σχετικά με την απώλεια των αντικειμενικών στόχων των Συμμάχων. Από τις πηγές συμπεραίνουμε πως η βρετανική κοινή γνώμη είχε όντως κατανοήσει τη σημαντικότητα της θέσης του νησιού στη στρατηγική του πολέμου και ο τύπος, τονίζοντας την απογοήτευσή του για τη νέα ήττα του συμμαχικού στρατού, θέτει σημαντικά ερωτήματα για τη στρατηγική, την αποφασιστικότητα και τη μαχητικότητα που επέδειξε ο στρατός των συμμάχων απέναντι στους Ναζί, όχι μόνο στην περίπτωση της Κρήτης αλλά και της Ευρώπης γενικότερα, μέχρι το καλοκαίρι του 1941 τουλάχιστον, χωρίς όμως να επιρρίπτει άμεσα ευθύνες.

Παρόλο που ο αυστραλιανός-νεοζηλανδικός Τύπος ανήκει στο συμμαχικό στρατόπεδο παρατηρούμε σε κάποια σημεία μια διαφοροποιημένη προσέγγιση με μία πιο ισορροπημένη ματιά. Καταγράφεται με μεγάλη λεπτομέρεια όλη η εξέλιξη της Μάχη παρουσιάζοντας κυρίως ανταποκρίσεις από το Λονδίνο προβάλλοντας τα γεγονότα στο πεδίο της Μάχης αλλά και στα διπλωματικά παρασκήνια. Το ύφος των δημοσιεύσεων είναι γενικότερα πραγματιστικό και αρκετά ήπιο, χωρίς προκλητικούς τίτλους και έντονα ειρωνικά σχόλια. Ασκείται κριτική τόσο στη στάση και τα σφάλματα των Συμμαχικών δυνάμεων, ιδίως όμως της Βρετανίας, όσο και στις ικανότητες των δυνάμεων του Άξονα. Ο Φράιμπεργκ εντούτοις ανέμενε την Κυβέρνηση της Νέας Ζηλανδίας να είναι εξαιρετικά επικριτική προς το πρόσωπό του σχετικά με την επιχείρηση στην Κρήτη[1143], γεγονός που δεν συνέβη. Μετά την 1η Ιουνίου βλέπουμε να στρέφεται πια εναντίον της Βρετανίας κατηγορώντας ως υπεύθυνο για την ήττα των δικών τους στρατευμάτων στην Κρήτη τον Τσώρτσιλ, ο οποίος δεν μερίμνησε για την οχύρωση της νήσου εξαπολύοντας κατηγορίες για την απώλεια της Κρήτης με απώτερο σκοπό να απαλλαχθούν από τη μεγάλη ευθύνη διατηρώντας αναλλοίωτο το κύρος τους. Ιδιαίτερα από τον νεοζηλανδικό Τύπο παρατηρείται μία προσωπολατρία προς τον Φράιμπεργκ προβάλλοντάς τον επανειλημμένως ως έναν χαρισματικό ηγέτη. Εκτός αυτών μετά την εκκένωση των Συμμαχικών στρατευμάτων τηρεί μία αισιόδοξη στάση, προβάλλοντας φωτογραφίες χαμογελαστών στρατιωτών και εστιάζοντας στην ασφάλειά τους στη Μέση Ανατολή.

Οι ΗΠΑ πήραν θέση για τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Κρήτη έμμεσα. Μέσα από την επιλογή των ανταποκρίσεων που θα δημοσίευαν και των ρεπορτάζ Αμερικανών δημοσιογράφων προσπάθησαν να καλλιεργήσουν το μίσος προς τους αντιπάλους υποστηρίζοντας έμμεσα τους Συμμάχους. Εγκρίνοντας τις ενέργειες της Βρετανίας στην Κρήτη πρόβαλαν τις Συμμαχικές ανταποκρίσεις ως έγκυρες, ενώ τα ανακοινωθέντα του Άξονα περισσότερο ως «ισχυρισμούς». Κατέστη έκδηλη ακόμη η ανησυχία τους για τον αντίκτυπο της έκβασης της Μάχης της Κρήτης στη Μέση Ανατολή.

Καθίσταται επιπλέον απαραίτητο να ειπωθεί, πως τόσο ο συμμαχικός όσο και ο αξονικός Τύπος πραγματοποίησαν μία χαρτογραφική προπαγάνδα μέσα από τον Τύπο. Σημείωσαν στον χάρτη της Κρήτη τα κατεχόμενα σημεία, τοποθεσίες όπου απέκρουσαν επιτυχώς την αντίπαλη πλευρά ή πρόβαλαν ακόμη τις αποστάσεις από τις βάσεις της εκάστοτε

[1143] FO 954/4A/345. Telegram NO. 3883

πλευράς σε μία προσπάθεια παραπλάνησης και επιρροής. Ο βρετανικός τύπος μάλιστα δεν δίστασε να τοποθετήσει τον χάρτη της Κρήτης «επάνω» στην Βρετανία, προκειμένου να καταδείξει την ομοιότητα των νήσων, κινδυνολογώντας για μία αντίστοιχη εισβολή στην Αγγλία ή με μία άλλη οπτική προειδοποιώντας για άμεση οχύρωση του Λονδίνου. Η χαρτογραφική οπτικοποίηση των εξελίξεων στη νήσο συνέβαλλε στην άμεση εξοικείωση των αναγνωστών με τα γεγονότα.

Με μία τελευταία παρατήρηση, η Μάχη της Κρήτης παρουσιάστηκε σε εθνικό και διεθνές επίπεδο με διαφορετικό τρόπο μέσα από τον Τύπο της εποχής συμπυκνώνοντας και αναδεικνύοντας πολιτικές σκοπιμότητες. Η εικόνα της κατάστασης θα μπορούσε να ειπωθεί πως είναι σχετικά επαρκής σε ένα γενικό πλαίσιο όσον αφορά το πεδίο των συγκρούσεων συνδυάζοντας τα δημοσιεύματα του αξονικού και συμμαχικού Τύπου. Μεμονωμένα όμως παρουσιάζονται σαφώς σημαντικές ελλείψεις στην ενημέρωση εξαιτίας των λογοκριτικών μηχανισμών της κάθε χώρας και των συμφερόντων που εξυπηρετούνται.

ΠΗΓΕΣ

Εφημερίδες

Αρχείο Μιχάλη Αδαμίδη ΑΒΕ 105, Φ1 υποφ.2ε. - ΓΑΚ Ημαθίας

Νέα Ευρώπη

Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων

Ακρόπολις

Jonio

Βιβλιοθήκη της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών

Απογευματινή

Ιστορικό Αρχείο του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη

Ελεύθερον Βήμα

Αθηναϊκά Νέα

Μουσείο Τύπου της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Πελοποννήσου, Ηπείρου και Νήσων

Νεολόγος Πατρών

Archivio La Stampa

La Stampa

Biblioteca Digitale Ligure

Il Lavoro

Biblioteca Panizzi e Decentrate

Il Solco Fascista

Bibliothèque nationale de France

Le Matin

Le Petit Journal

Le Figaro

Bibliothèque de Documentation Internationale Contemporaine

Berliner Illustrierte Zeitung

European Library

Hamburger Anzeiger

Library of Congress

The Washington Reporter

The Wilmington Morning Star

National Library of Australia

The Argus

The Sydney Herald

National Library of New Zealand

The Evening Post

The New Zealand Herald

Old Fulton New York

The New York Evening Post

Österreichische Nationalbibliothek

Südostdeutsche Zeitung

Illustrierte Kronen Zeitung

Staatsbibliothek zu Berlin

Berliner Morgenpost

The British Newspaper Archive

Daily Express

Daily Mirror

Yorkshire Evening Post

Zeitungsportal Nordrhein-Westfalen

General Anzeiger

Αρχεία

Αρχείο Τσώρτσιλ

CHAR 9/147A-B. Image 19

CHAR 9/147A-B. Image 56

CHAR 9/147A-B. Image 57

CHAR 9/147A-B. Image 27

CHAR 9/147A-B. Image 49

Αρχείο Γ. Καλογεράκη

Πρακτικά Δίκης Γερμανών Μπρόγιερ και Μίλλερ

Nuernberg Military Tribunals, Trials of War Criminals before the Nuernberg Military Tribunals under Control Council Law No. 10. Nuernberg Oct. 1946-Apr. 1949, Vol. XI "The high command case" "The Hostage Case", United States Government Printing Office

Προσωπικό Ημερολόγιο του Υπουργού Προπαγάνδας Joseph Goebbels

ΦΕΚ τεύχος Α΄/379/31/8/1936, Αναγκαστικός νόμος 45/1936 «περί συστάσεως Υφυπουργείου Τύπου και Τουρισμού»
Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 10/05/1941, τ. 1ο, αρ. φ. 161, Νομοθετικό Διάταγμα υπ' αριθ. 22

New Zealand Legal Information Institute, The Censorship and Publicity Emergency Regulations 1939, Serial Number 1939/121 pp. 562-573
New Zealand Legal Information Institute, The Censorship and Publicity Emergency Regulations 1939: Amendment No. 2 1940, Serial Number 1940/93, pp. 333-335
US Government, Historical Reports on War Administration, A report on the Office of Censorship, US Government Printing Office, Washington 1945

Documents on German Foreign Policy
DGFP, Series D, Volume XII, 449/223082-84, NO. 143
DGFP, Series D, Volume XII, 8589/E602851-52, NO. 403
DGFP, Series D, Volume XII, F20/038-031, no. 660

Cabinet Papers
CAB 65/18/35
CAB 65/22/21
CAB 66/16/38
CAB 66/16/45
CAB 79/10/35. Telegram NO. 723
CAB 79/11/48

Foreign Office
FO 954/11A/65. Telegram NO. 1549
FO 954/11A/67. Telegram NO. 7
FO 954/11A/69. Telegram NO. 1666
FO 954/15A/26. Telegram NO. 1528
FO 954/15A/72
FO 954/4A/304

FO 954/4A/345. Telegram NO. 3883

FO 954/5A/68. Telegram NO. 1175

Ministry of Defence

DEFE 3/891

DEFE 3/894. OL 17/411

DEFE 3/894. OL 2/184

DEFE 3/894. OL 2154

DEFE 3/894. OL 2167

DEFE 3/894. OL 30/506

DEFE 3/894. OL 5/313

DEFE 3/894. OL 8/337

DEFE 3/894. OL 9/339

Prime Minister's Office Records

PREM 3/109

Documenti Diplomatici Italiani

DDI, Nona Serie 1939-1943, Volume VII, TSND 15885/7-8 P.R, NO. 161

DDI, Nona Serie 1939-1943, Volume VII, NO. 201

DDI, Nona Serie 1939-1943, Volume VII, TSND 5182/164 R., NO. 197

Australian Museums and Galleries Association Victoria

Montmorency/Eltham RSL Sub Branch, Object 0121

Highett RSL Sub Branch Inc., Document: - Proclamation: German High Command: Crete

Επιτόπια Παρατήρηση

Γερμανικό Στρατιωτικό Νεκροταφείο, Μάλεμε Χανίων

Συμμαχικό Στρατιωτικό Νεκροταφείο, Σούδα Χανίων

Μόνιμη Συλλογή «Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος» του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης

Περιοδική έκθεση του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης «ΧΑΝΙΑ ’41-’45» (2019)
Περιοδική έκθεση του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης «Γερμανοί αλεξιπτωτιστές στη Μάχη της Κρήτης» (2018)
Περιβάλλων χώρος Χανίων
Περιβάλλων χώρος Ρεθύμνου
Περιβάλλων χώρος Ηρακλείου
Περιβάλλων χώρος Λασιθίου (Σητεία, Ιεράπετρα)

Οπτικοακουστικό Υλικό

King George of Greece in Egypt [βίντεο], Archive: British Pathé, Film ID: 1691.03, 1942
Return from Crete [βίντεο], Morton Cyril (Editor), The National Film Unit (Prod.), Archives New Zealand
Roosevelt announces aid for Britain [βίντεο], United States Holocaust Memorial Museum, Ανακτήθηκε στο https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/film/roosevelt-announces-aid-for-britain (τ.π. 11/3/2020)

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Αλεξάκης Ι., *Τα προηγηθέντα της Μάχης της Κρήτης του Μαΐου του 1941 και τα μετά την Μάχην*, [χ.έ], Ηράκλειο 1977

Βακαλόπουλος Α., *Νέα Ελληνική Ιστορία: 1204-1985*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2002

ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εθνικής Αντίστασης 1941-1944*,τ. 6ος, Αθήνα 1998

ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον, Η Μάχη της Κρήτης*, Αθήνα 1993

ΓΕΣ/ΔΙΣ*, Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον: Επίτομη Ιστορία του ελληνοϊταλικού και ελληνογερμανικού πολέμου 1940-1941*, Αθήνα, 1985

Γεωργάλας Κ. Γ., *Η προπαγάνδα. Μεθοδική και τεχνική της αγωγής των μαζών*, Νέα Θέσις, Αθήνα 2008

Γουνελάς Χ. Δ., *Νεοζηλανδοί στην άμυνα και στο ελληνικό αντάρτικο 1941-1945*, Επίκεντρο, Αθήνα 2018

Γύπαρης Π., *Ήρωες και ηρωϊσμοί στη μάχη της Κρήτης*, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα 1955

Δετοράκης Θ., *Ιστορία της Κρήτης,* [χ.ε.], Ηράκλειο 1990

Δήμος Ηρακλείου, *Έκθεσις της Κεντρικής Επιτροπής διαπιστώσεων ωμοτήτων εν Κρήτη,* Ηράκλειο 1983

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΣΤ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1978

Κάββος Γ., *Γερμανό-Ιταλική κατοχή και Αντίσταση Κρήτης:1941-1945*, Ηράκλειο 1991

Κακογιάννης Α., *Η θηριωδία των Ναζί στην Ελλάδα: Το Ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000

Καλλονάς Σ., *Η από αέρος εισβολή εις Κρήτην: (Μάϊος 1941)*, Αθήναι 1957

Καραγεώργος Στ. Β., *Η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Μεσαιωνική περίοδος*, τόμος Α΄, Ιστορικές εκδόσεις Στεφ. Δ. Βασιλόπουλος, Αθήνα 1987

Καρτιέ Ρ., *Ιστορία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου*, Εταιρεία Εγκυκλοπαιδικών Εκδόσεων, Αθήνα 1966

Καρυκόπουλος Π., *200 Χρόνια Ελληνικού Τύπου 1784-1984*, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1984

Κατηφόρης Π., *Η ελληνική άμυνα στη Μάχη της Κρήτης*, Ariston Books, 2017

Κατσιράκης Ν., *Σημειώσεις από τη Μάχη της κρήτης στο Ρέθυμνο*, Εκδ. Παν. Λαλιώτης, Αθήνα 1972

Κόκκινος Δ. Α., *Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδας*, Μέλισσα, Αθήνα 1978

Κολιόπουλος Ι., *Η Μάχη της Κρήτης, στο Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΕ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1978

Κολιόπουλος Κ., *Η Στρατηγική Σκέψη: Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Ποιότητα, Αθήνα 2010

Κοραντής Α. Ι., Διπλωματική *Ιστορία Της Ευρώπης (1919-1956): Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος*, τ. 3ος, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη 1979

Κόρπης Π., *Μέσα επικοινωνίας και εργαλεία προπαγάνδας στην Ιταλία του Μουσολίνι (1922-1943)*, Δεδεμάδη, Ηράκλειο 2004

Κούκουνας Δ., *Η είσοδος των Γερμανών στην Αθήνα και η Μάχη της Κρήτης*, Μέτρον, Αθήνα 1983

Κούκουνας Δ., *Η Κρήτη υπό Κατοχή. Η Μάχη της Κρήτης και η Εθνική Αντίσταση, Κατοχή και δοσιλογισμός 1941-1945*, Ariston Books, Lausanne 2017

Κούκουνας Δ., *Η Μάχη της Κρήτης*, Μέτρον, Αθήνα 2007

Κουμαριανού Αικ,. *Μέλισσα, η εφημερίς Ελληνική*, ΕΛΙΑ, Αθήνα 1984

Κυριαζή Ν., *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών,* Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2007

Λεοντσίνης Ν. Γ., *Η βύθιση του πολεμικού πλοίου HMS Gloucester (22 Μαίου 1941), τα Κύθηρα, τα Αντικύθηρα και η Μάχη της Κρήτης*, Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών – Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών. Ανάτυπο από τον 18ο Τόμο 2017-2018 των «Κεφαλληνιακών Χρονικών», Αργοστόλι 2018

Λιάκος Α., *Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία;,* Πόλις, Αθήνα 2007

Λιναρδάτος Σ., *Ο Πόλεμος του 1940-1941 και η Μάχη της Κρήτης. Φάσεις και παρασκήνια* , Προσκήνιο, Αθήνα 1995

Μάγερ Κ*., Ιστορία του ελληνικού τύπου. Αθηναϊκές Εφημερίδες 1901-1959*, Τόμος Β΄, Αθήνα 1954

Μάγερ Κ., *Ιστορία του Ελληνικού Τύπου. Εφημερίδες και Περιοδικά 1901-1959*, Τόμος Γ', Αθήνα 1960

Μακ Κουέιλ Ντ., *Εισαγωγή στη θεωρία της Μαζικής Επικοινωνίας*, Καστανιώτης, Αθήνα 1997

Μακράκη Λ., *Ελευθέριος Βενιζέλος 1864-1910: Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1992

Μέρτζος Ν. Ι., Πλαστήρας, Κ.Ν, *Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών: Χρονικό 1939-2007,* Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2007

Κοτσιφός Γ. (επιμ.), *Θεσσαλονίκη 1912-2012: Μεγάλα γεγονότα στον καθρέπτη του Τύπου*, Μορφωτικό Ίδρυμα Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης, Θεσσαλονίκη 2012

Μουρέλλος Δ. Ι., *Η μάχη της Κρήτης*, Β΄εκδ., Τυπογραφείον Ερωτοκρίτου, Ηράκλειον Κρήτης, 1950

Μπάλτα Ν., «Πρόλογος», στο Jeanneney J. N., *Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης: από την εμφάνιση τους ως τις μέρες μας*, Παπαδήμα, Αθήνα 1999

Μπριλάκης Κ*., Η μάχη της Κρήτης*, [χ.έ], Θεσσαλονίκη 1983

Νικολακάκης Δ., *Ταυρωνίτης 3-7-1941, Εκτελεστικό Απόσπασμα, Ηλίας και Θανάσης Γιακουμάκης, Πέρα από το φόβο και το θάνατο*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων, Χανιά 2004

Παΐζης Ι. Ν., *Η μάχη της Κρήτης : τα μετά την μάχην - η αντίστασις*, χ.έ, Αθήνα 1971

Παπαγιαννάκης Ν. Ε., *Η μάχη της Κρήτης Μάιος 1941*, Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα 2014

Παπαδάκης Ν*., Η μάχη της Κρήτης, ανάλυσις κριτική: Διάλεξις γενομένη την 29ην Μαΐου 1957,* [χ.ε.], Αθήνα 1958

Πετράκη Μ., *Βρετανική πολιτική και προπαγάνδα στον ελληνοϊταλικό πόλεμο*, Πατάκη, Αθήνα 2011

Πετράκη Μ., *Ο μύθος του Μεταξά: Δικτατορία και Προπαγάνδα στην Ελλάδα*, Ωκεανίδα, Αθήνα 2006

Πολιουδάκης Γ. Μ. & Μακρής Ι. Χ., *Η Μάχη στο Ρέθυμνο*, Εκδοτική Εστία, Αθήνα 1983

Ρουσσόπουλος Χ., *Η Μάχη της Κρήτης*, Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο 2014

Ρούσσος Γ., *Νεώτερη ιστορία του ελληνικού έθνους, 1826-1974*, Τόμος Έβδομος, Ελληνική Μορφωτική Εστία, [χ.τ.] 1975

Σανουδάκης Α., *Εκκλησία και Αντίσταση, ο ρόλος της Εκκλησίας της Κρήτης στις μεταξύ των αντιστασιακών οργανώσεων σχέσεις,* Κνωσός, Αθήνα 1993

Σανουδάκης Κ. Α., *Τα ματωμένα χρόνια:Μιχάλης Σαμαρίτης, καπετάνιος του ΕΑΜ ΕΛΑΣ Κρήτης,* Ταξιδευτής, Αθήνα 2014

Σταμέλου Δημ., *Πρωτοπόροι και ήρωες της ελληνικής δημοσιογραφίας*, Αθήνα 1982

Τζούκας Β., *Όταν ξέσπασε η βία: Μελέτες και Δοκίμια για την δεκαετία 1940-1950*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2020

Τσουρβάκας Γ., *Ποιοτική έρευνα. Οι εφαρμογές στη μελέτη των μέσων μαζικής επικοινωνίας,* Εκδοτικός Όμιλος Συγγραφέων Καθηγητών, Αθήνα 1997

Τσώρτσιλ Ο., *Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος,* τ. 2ος, Ελληνική Μορφωτική Εστία, Αθήνα 2010 (α' εκδ. 1948)

Φιλιππίδης Η., *Κρήτη 1941 - Η «παράδοσή» της από τον Τσώρτσιλ στο Χίτλερ*, Ιωλκός, Αθήνα 2007

Φλαϊσερ Χ., *Στέμμα και σβάστικα. Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τ. 1 και 2., Παπαζήσης, Αθήνα 1995

Χαλκιαδάκης Γ. Ε., *Αστυνομική Σχολή Ρεθύμνου: Ιστορία, Εκπαίδευση, Λειτουργία, Τμήμα Δοκίμων Αστυφυλάκων Ρεθύμνου*, Ρέθυμνο 2006

Χατζηαναστασίου Τ., *Η Κατοχή στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη 1941-1944, Παρατηρητής*, Αθήνα 2002

Χατζηπατέρας Ν. Κ. & Φαφαλιού Σ. Μ., *Κρήτη Μαρτυρίες 1941,* Κέδρος, Αθήνα 1993

Χρονάκης Γ., *Η μάχη της Κρήτης και η νίκη του Ηρακλείου: ιστορικά σημειώματα*, Έκδοση Δήμου Ηρακλειου, Ηράκλειο 1981

Ψαρράς Κ. Λ., *Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος 1940-1941: Αναμνήσεις – έρευνες από τη σκοπιά ενός πολεμιστή*, Στοχαστής, [χ.τ.] 1986

Ψηλορείτης Α., *Η μάχη της Κρήτης*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1980

Ψυχουντάκης Γ., *Ο κρητικός μαντατοφόρος: Εικόνες από τη ζωή μας στην Κατοχή*, Επιλογές, Αθήνα 1986

Beevor A., *Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος,* Γκοβόστης, Αθήνα 2018

Brewer D., *Ελλάδα 1940-1949: Πόλεμος, Κατοχή, Αντίσταση, Εμφύλιος,* Πατάκης, Αθήνα 2018

Evans J. R., *Το Γ' Ράιχ στην Εξουσία*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005

Jeanneney J., *Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης: από την εμφάνιση τους ως τις μέρες μας*, Παπαδήμα, Αθήνα 1999

Lindemann S. A., *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης - Από το 1815 μέχρι σήμερα,* Κριτική, Αθήνα 2014

Milza P. & Bernstein S., *Ιστορία της Ευρώπης 3: Διάσπαση και ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 έως σήμερα*, Αλεξάνδρεια 1997

Richter H., *Η Μάχη της Κρήτης*, Γκοβόστη, Αθήνα, 2011

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Ailsby C., *Hitler's Sky Warriors: German Paratroopers in Action 1939-1945,* Spellmount, United Kingdom 2000

Angus R., *23 Battalion*, War History Branch, Dept. of Internal Affairs, Wellington, N.Z 1959

Antill P., *Crete 1941: Germany's lightning airborne assault,* Campaign series, Osprey Publishing, Oxford New York 2005

Arena N., *La regia aeronautica, 1939-1943: 1941: L'anno della riscossa*, Stato Maggiore Aeronautica – v, Ufficio Storico, Roma 1984

Atkin R., *Pillar of Fire: Dunkirk 1940*, Birlinn Limited, Edinburgh 1990

Baime A. J., *The Arsenal of Democracy: FDR, Detroit and an epic quest to arm an America at War,* Houghton Mifflin Harcourt, Boston, New York 2014

Baldi G., *Dolce Egeo, Guerra Amara, Ricordi della spedizione italiana a Creta nel 1941,* Rizzoli, Milano 1988

Baldwin W. H., *The Crucial Years 1939-1941: The World at War,* Harper & Row, New York 1976

Balfour M., *Propaganda in War 1939-1945: Organisations, Policies and Publics in Britain and Germany*, Routledge & Kegan Paul, London 1979

Baratieri D., *Memories and Silences Haunted by Fascism: Italian Colonialism, MCMXXX-MCMLX*, Peter Lang, Bern 2010

Barber L. & Tonkin-Covell J., *Freyberg: Churchill's Salamander*, Century Hutchinson, Singapore 1989

Barnouw E., *The Golden Web. A History of Broadcasting in the United States*, Vol. II, Oxford University Press, New York 1968

Baron S., *Valor of Many Stripes: Remarkable Americans in World War II*, McFarland 2019

Beevor A., *Crete: The Battle and the Resistance*, John Murray Publishers, London 2014 (1st Ed. 1991)

Belco C. V., *War , Massacre, and Recovery in Central Italy, 1943–1948*, University of Toronto Press, Toronto, Canada 2010

Bellusci C. D., *Pier Giorgio Frassati: Truth, Love, and Sacrifice*, Wipf & Stock, USA 2020

Bercuson D. J., Herwig H. H., *The Destruction of the Bismarck*, The Overlook Press, New York 2003

Berelson B., Lazarsfeld F. P., *The Analysis of Communication Content*, University of Chicago and Columbia University, Chicago and New York 1948

Bergstroem C., *The Battle of Britain: An Epic Conflict revisited,* Vaktel Foerlag Publishing – Casemate Publishers, Oxford 2015

Biagi E., *La seconda guerra mondiale*, vol. II, Fabbri Editori, 1995

Biank M., *Battle of Crete: Hitler's Airborne Gamble,* Pickle Partners Publishing, USA 2013

Black C., *Franklin Delano Roosevelt: Champion of Freedom*, Public Affairs 2003

Blanford L. E., *Green Devils - Red Devils. Untold Tales of the Airborne in World War II,* Leo Cooper, London 1993

Bond B., *Britain, France and Belgium 1939–1940*, Brasseys, London 1990.

Buckley C., *Greece and Crete 1941*, HMSO, London 1952

Buell B. T., Franks R. C., Hixson A. J. et al., *Second World War: Europe and the Mediterranean,* Square One Publishers, New York 2002

Cannistraro V. P., *La fabbrica del consenso: fascismo e mass media*, Laterza, Roma 1975

Carr Ed. H.**,** *Propaganda in International Politics*, Oxford University Press, 1999

Castronovo V., *La Stampa, 1867-1925: un'idea di democrazia liberale*, Franco Angeli, Milano 1987

Chiodo M. P., *In nome della resa: l' Italia nella guerra 1940-1945*, Mursia, Milano 1990

Chupin I., Hubé N., Kaciaf N., *Histoire politique et économique des médias en France*, La Découverte 2009

Churchill S. W., *The Grand Alliance*, Rosseta Books, New York 2002 (1st ed. 1948)

Clark A., *The Fall of Crete*, Cassel Military Paperbacks, Weidenfeld & Nicolson, London 2016 (1st ed. 1962)

Collier P., *The Second World War (4): The Mediterranean 1940–1945*, Bloomsbury Publishing, London 2014

Collier R., *Dünkirchen*, Heyne Verlag, 1982

Comeau M. G., *Operation Mercury*, Tandem, United Kingdom 1980

Cool N. J., *Selling War. The British Propaganda Campaign Against American "Neutrality" in World War II*, Oxford University Press, 1995

Cox G., *A Tale Of Two Battles: A Personal Memoir Of Crete And The Western Desert 1941*, Harper Collins Publishers, 1986

Cull B., *Blenheims Over Greece and Crete 1940-1941*, Fonthill Media, United Kingdom 2017

Darling K., *Fleet Air Arm Carrier War: The History of British Naval Aviation*, Pen & Sword Aviation, Barnsley 2009

Davies N., *Europe at War 1939-1945: No Simple Victory*, Macmillan, London 2006

Davin M. D., *Crete: Official History of New Zealand in the Second World War 1939-45*, War History Branch, Department of Internal Affairs, Wellington 1953

Day P., *The Making of the New Zealand Press. A study of the Organizational and Political Concerns of New Zealand Newspaper Controllers 1840-1880*, Victoria University Press, Wellington 1990

Delve K., *Fighter Command 1936–1968: An Operational and Historical Record*, Pen & Sword Aviation 2007

Deutsches Institut für Zeitgeschichte & Institut für Internationale Politik und Wirtschaft, *Dokumentation der Zeit*, VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1966, pp. 362-363

Diggs-Brown B., *Strategic Public Relations: Audience Focused Practice*, Wadsworth Publishing 2011

Dulles A., *Evangelization for the Third Millennium*, Paulist Press, New York/Mahwah 2009

Edmonds A., *With Greek Guerrillas*, Putaruru, N.Z. 1998

Enderlein A., *Ullstein Chronik 1903-2011*, Ullstein, Berlin 2011

Evans S. A., *Destroyer Down: An Account of HM Destroyer Losses 1939-194*5, Pen and Sword Maritime, South Yorkshire 2010

Ewer P., *Forgotten Anzacs: the campaign in Greece, 1941*, Scribe Publications, Victoria Australia 2008

Ewer P., *Forgotten Anzacs: The Campaign in Greece, 1941*, Scribe Publications 2008

Falk E. A., *Theatrical Criticism in the New York Evening Post, 1801-1830,* Michigan State University, Department of English, Michigan 1968

Ferber C., *Berliner Illustrierte Zeitung: Zeitbild, Chronik, Moritat für Jedermann, 1892-1945*, Ullstein, Berlin 1982

Fermor L. P., *Abducting a General: the Kreipe Operation and SOE in Crete*, John Murray, Great Britain 2014

Ferrara P. & Giannetto M. (επιμ.), *Il Ministero della Cultura Popolare. Il Ministero delle poste e telegrafi*, Il Mulino, Bologna 1992

Filer D., *Crete: Death from the Skies : New Zealand's Role in the Loss of Crete*, David Bateman, Auckland, N.Z. 2010

Flecker K., *Gebirgsjäger auf Kreta*, W. Limpert, Berlin 1942

Forty G., *Battle of Crete*, Ian Allan Publishing, Surrey 2001

Fraenkel H., *Doctor Goebbels: His Life and Death*, Skyhorse, New York 2010 (1st ed. 1960)

Freed B. J., *Frederick Barbarossa. The Prince and the Myth*, Yale University Press, New Haven Connecticut 2016

Freyberg P., *Bernard Freyberg, Vc: Soldier of Two Nations*, Hodder & Stoughton, Auckland 1991

Gailey A. H., *War in the Pacific: From Pearl Harbor to Tokyo Bay,* Presidio Press (1st ed 1997)

Garzarelli B., *Fascismo e propaganda all'estero: le origini della Direzione Generale per la propaganda (1933-1934)*, στο Studi Storici 2002

Gates – Silgleton P., *General Lord Freyberg V.C.: An unofficial biography,* Michael Joseph, London 1963

Gericke W., *Da gibt es kein zurück. Streiflichter vom Kampf um Kreta, der Inselfestung im Mittelmeer. Mit einer Lageskizze*. Münster 1955

Gilbert H., *Das besetzte Kreta 1941-45*, Rutzen, Mainz 2014

Golla K. H., *Die deutsche Fallschirmtruppe, 1936–1941. Ihr Aufbau und ihr Einsatz in den ersten Feldzügen der Wehrmacht.* Mittler, Hamburg 2006

Greentree D., *New Zealand Infantryman vs German Motorcycle Soldier*, Bloomsbury Publishing PLC, United Kingdom 2017

Grey J., *A Military History of Australia*, Cambridge University Press, Port Melbourne

Hardy A. G., *Hitler's Secret Weapon: The "Managed" Press and Propaganda Machine of Nazi Germany*, Vantage Press, New York 1967

Hastings M., *Inferno Il mondo in guerra*, Neri Pozza, Verona 2012

Hetherington J., *Airborne Invasion: The Story of the Battle of Crete*, Duell, Sloan and Pearce, New York 1943

Hiden J., *Germany and Europe 1919–1939*, Routledge Publishing, New York 2014

Hitler A., *Mein Kampf*, Chamberlain J. Fay B. S., Gunther J., et al. (ed.), Reynal & Hitchcock, New York 1941

Hole T., *Anzacs into battle*, Hodder and Stoughton, London 1942

Holland J., *The Battle of Britain: Five Months That Changed History; May-October 1940*, St. Martin's Griffin Rep. Edition 2012

Howard M., *The Mediterranean Strategy in the Second World War*, Frederick A. Praeger, NewYork 1968

Harcup T., *A Dictionary of Journalism*, Oxford University Press, United Kingdom 2014

Hutching M. (ed.), *A unique sort of battle : New Zealanders remember Crete*, Harper Collins New Zealand in association with the History Group, Ministry for Culture and Heritage, Auckland 2001

Hyde C. K., *Arsenal of Democracy: The American Automobile Industry in World War II*, WSU P, Detroit 2013

Jackson J., *The Fall of France: The Nazi Invasion of 1940*, Oxford University Press, New York 2003

Kadelbach U., *Schatten ohne Mann: Die deutsche Besetzung Kretas 1941-1945*, Sedones 5, Balistier 2002

Kallis A., *Nazi Propaganda and the Second World War*, Palgrave MacMillan, New York 2005

Kimball W. F., *Forged in War: Roosevelt, Churchill and the Second World War*, William Morrow and Co., New York 1997

Kimball W. F., *The Most Unsordid Act: Lend-Lease, 1939-1941*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 1969

Kiriakopoulos G. C., *The Nazi Occupation of Crete 1941–1945*, Praeger, Santa Babara California 1995

Knox M. G., *Hitler's Italian Allies: Royal Armed Forces, Fascist Regime, and the War of 1940–1943*, Cambridge University 2002

Knox M. G., *Hitler's Italian Allies: Royal Armed Forces, Fascist Regime, and the War of 1940–1943*, Cambridge University, 2002

Kokanas N., *The Cretan Resistance 1941-1945*, Mystis 2004

Kokonas A. N., *The Cretan Resistance 1941-1945: The Official British Report of 1945: Together with Comments by British Officers Who Took Part in the* Resistance, Mystis 2004

Konstam A., *The Bismarck 1941: Hunting Germany's greatest battleship,* Osprey Publishing, Great Britain 2011

Koppes C. R. & Black G. D., *Hollywood goes to War: How Politics, Profits and Propaganda Shaped World War II Movies,* University of California Press, Berkley Los Angeles 1987

Kuhn R., *The Media in Contemporary France*, Open University Press, New York 2011

Kurowski F., *Kreta*. *Sprung in die Hölle: Fallschirmjäger und Gebirgstruppen erobern eine Insel*, Dörfler Verlag 2006

Lambert H. A., *From Greece to Crete : before and after : extracts from my life story*, Whangarei N.Z. 2001

Lasswell H., *Propaganda Technique in the World War*, Peter Smith Pub., New York 1938.

Le Crom J. P., *Syndicats, nous voilà!: Vichy et le corporatisme,* Éditions de l'Atelier, Paris 1995

Lee J. S., *The European Dictatorships 1918 – 1945,* Routledge London and New York 1995 (1st ed. 1987)

Legislative Council and House of Representatives, *Parliamentary Debates: First Session, Twenty-sebenth Parliament,* Vol. 265, Government Printer, Wellington 1945

Lindpere H., *Molotov-Ribbentrop Pact: Challenging Soviet History,* Estonian Foreign Policy Institute, Tallinn 2009

Long G., *Greece, Crete and Syria, Australia in the War of 1939 – 1945. Series 1, Army, vol. II,* Australia War Memorial, Canberra 1953

Longerich P., *Goebbels: A Biography,* Random House, New York 2015

Lucas S. J., *Hitler's Mountain Troops*, Arms & Armour, London 1992

Mabire J., *La Crète tombeau des paras allemands*, Collection *Troupes de Choc*, Presses de la Cité, Paris 1982

Mabire J., *Objectif Crète*, Editions Jacques Grancher, Paris 1997

MacDonald C. A., *The Lost Battle: Crete, 1941*, Free Press, New York 1993

Manacorda G., *Letteratura e cultura del periodo fascista*, Principato, Milano 1985

Manvell R. & Fraenkel H., *Doctor Goebbels: His Life and Death*, Skyhorse, New York 2010 (1st ed. 1960)

Mattessini F., *L' attivita aerea italo-tedesca nel Mediterraneo. Il contributo del "X Fliegerkorps" gennaio-maggio 1941*, (2a Edizione riveduta e ampliata), Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell' Aeronautica, Roma 2003

May E. R., *Nachrichtendienste und Niederlage Frankreichs 1940* στο Krieger W. (επιμ.), *Geheimdienste in der Weltgeschichte*. München 2003

McDevitt T. J., *My Escape from Crete*, Unknown Publisher, 2002

McIntyre W. D., *Background to the Anzus Pact: Policy-Makers, Strategy and Diplomacy, 1945-55*, St. Martin's Press, Canterbury University Press, New Zealand 1995

McLaine I., *Ministry of Morale: Home Front Morale and the Ministry of Information in World War II*, Allen & Unwin, London 1979

McMillan, J. *Twentieth -Century France: Politics and Society in France 1898–1991*. Hodder Arnold Publication, London 1998

McNab C. (ed.), *German Paratroopers: The Illustrated History of the Fallschirmjäger in WWII*, Zenith Press, 2000

Murawski E., *Der deutsche Wehrmachtbericht 1939–1945, ein Beitrag zur Untersuchung der geistigen Kriegführung*, Boldt, Boppard am Rhein 1962

Murray E., *Vasili. The lion of Crete. The heroic story of a New Zealand special agent behind enemy lines during World War II*, Century Hutchinson, London 1987

Nasse J. Y., *Fallshirmjäger en Crète*, Histoire & Collections, Paris 2002

Nasse J. Y., *Les diables verts: 1939-1945, les parachutistes allemands*, Histoire et collections, Paris 1996

Naval Staff History, Second World War, Battle Summary No. 4, *Naval Operations in the Battle of Crete*, 1960

Nelson A. R., *A Chronology and Glossary of Propaganda in the United States*, Greenwood, Westport Connecticut 1996

Nevins A., *The Evening Post: Century of Journalism*, Boni and Liveright, New York 1922, p. 19

Noakes J. & Pridham G., *Nazism 1919- 1945: A History in Documents and Eyewitness Accounts. Vol. I.*, Schocken Books, New York 1983

Oels D., *Archiv für Geschichte des Buchwesens*. *Band 70*, Walter de Gruyter, Berlin 2015

Otter K., *HMS Gloucester The Unntold Story*, GAM Books, Durham 2001 (1st Ed. 1999)

Palazzo A., *Battle of Crete*, Australian Army Campaigns Series -1, Revised and Expanded 2nd Ed., Army History Unit, Australia 2007

Palazzo A., *Battle of Crete*, Revised and Expanded 2nd Ed. Australian Army Campaigns Series -1, Army History Unit 2007

Palenski R., *Men of Valour: New Zealand and the Battle for Crete*, Hachette, New Zealand, 2013

Pallud J. P, *L'opération «Merkur»: Les paras allemands sautent sur la Crète*, Editions Heimdal, [χ.τ], 1987

Paupié K., *Handbuch der Österreichischen Pressegeschichte 1848-1959. Band 1*, Wilhelm Braumüller, Wien 1960

Pinsolle D., *Le Matin (1884-1944). Une presse d'argent et de chantage*, Presses universitaires de Rennes, Rennes 2012

Powell D., *The Villa Ariadne*, Hodder and Stoughton, 1973

Prekatsounakis Y., *The Battle For Heraklion. Crete 1941: The Campaign Revealed Through Allied and Axis Accounts*, Helion & Company, England 2016

Radu S. & Schmitt O. J., *Politics and Peasants in Interwar Romania: Perceptions, Mentalities, Propaganda*, Cambridge Scholar Publishing 2017

Ramcke H. B., *Vom Schiffsjungen zum Fallschirmjäger General*, Preussisch Oldendorf, Schütz 1972

Raven A., Roberts J., *British Cruisers of World War Two*, Naval Institute Press, Annapolis, Maryland 1980

Reginbogin R. H., *Faces of Neutrality: A Comparative Analysis of the Neutrality of Switzerland and the other Neutral Nations during WW II*, Lit Verlag, Berlin 2009

Richter A. H., *Operation Merkur: Die Eroberung der Insel Kreta im Mai 1941*, Rutzen, Ruhpolding 2011

Rioux J.P., *La vie culturelle sous Vichy*, Éditions Complexe, 1990

Roop J., *Foreign Broadcast Information Service, History, Part I: 1941-1947*, Central Intelligence Agency, 1969

Ruef K., *Gebirgsjäger zwischen Kreta und Murmansk: Die Schicksale d. 6. Gebirgsdivision. Ein Gedenkbuch*, Stocker, Graz 1970

Sadler J., *Operation Mercury: The Fall of Crete 1941*, Pen & Sword Military, London 2007

Saunders T., *Crete: The Airborne Invasion, 1941*, Pen & Sword Military, London 2008

Scherer W. E., *Entscheidung bei Maleme: Kreta 1941. Eine Insel wird aus der Luft erobert*, Lau Verlag & Handel 2016

Schreiber G., Stegemann B. & Vogel D., *Germany and the Second World War: Vol. III: The Mediterranean, Southe-east Europe and North Africa 1939-1941*, Clarendon Press, Oxford 2008

Shores C., Massimello G. & Guest R., *A History of the Mediterranean Air War 1940–1945: Volume One: North Africa: June 1940-January 1942*, Grub Street, London 2012

Shores Ch., Cull B., Malizia N., *Air War for Yugoslavia, Greece, and Crete*, Grub Street , London 1987

Simmons M., *The Battle of Matapan 1941: The Trafalgar of the Mediterranean*, Spellmount 2014 (1st Ed. 2011)

Simpson M., *A life of Admiral of the Fleet, Andrew Cunningham, A twentieth-century navel leader*, Fran Cass Publishers, London 2004

Snyder L., *Encyclopedia of the Third Reich*, Da Capo Press, 1994 (1st ed. 1976)

Sonntag C., *Medienkarrieren. Biografische Studien über Hamburger Nachkriegsjournalisten 1946–1949*, Peter Lang GmbH, München 2006

Spencer J. H., *Battle for Crete*, Pen and Sword Military, London 2008

Stephen M., *Sea Battles in Close-Up: World War 2*, Naval Institute Press, Annapolis Maryland 1988

Stewart I. McD. G., *The struggle for Crete, 20th May – 1st June 1941: A story of lost opportunity*, Oxford University Press, London 1966

Stimpel H. M., *Die deutsche Fallschirmtruppe - 1936-1945 Innenansichten von Führung und Truppe*, Mittler in Maximilian Verlag GmbH & Co. KG 2001

Student K., *Kreta: Sieg der Kühnsten*, Steirische TP-Verlagsanstalt, Graz 1942

Sweeney S. M., *Secrets of Victory: The Office of Censorship and the American Press and Radio in World War II*, The University of North Carolina Press, London 2001

Sydney Morning Herald, *A century of journalism: The Sydney morning herald and its record of Australian life, 1831-1931*, J. Fairfax & Sons limited, Sydney 2011

Symonds L. S., *World War II at Sea: A Global History*, Oxford University Press, New York 2018

Taylor B., *The Battlecruiser HMS Hood: An Illustrated Biography, 1916–1941*. Naval Institute Press 1988, Annapolis Maryland 2008

Taylor M. N., *The Home Front, Volume II,* Historical Publications Branch, Wellington 1986

Thomas A. D., *Nazi victory: Crete 1941*, Stein and Day, New York 1973

Thomson P., *ANZAC Fury: The Bloody Battle of Crete 1941*, North Sydney 2010

Thorn J., *Peter Fraser: New Zealand's Wartime Prime Minister*, Odhams Press, London 1952

Uhle-Wettler F., *Höhe- und Wendepunkte deutscher Militärgeschichte: Von Leuthen bis Stalingrad,* Ares, Wien 2018

Vego N. M., *Joint Operational Warfare: Theory and Practice*, United States Naval War College 2007

Vizulis I., *The Molotov-Ribbentrop Pact of 1939: The Baltic Case*, Praeger, New York 1990

Walker E., *Price of Surrender : The War in Crete, 1941*, Blandford Press, London 1992

Welch D., *Persuading the People: British Propaganda in World War II*, British Library, 2016

Welch D., *The Third Reich, Politics and Propaganda*, Routledge, London 1993

Wenig O., *Buchdruck und Buchhandel in Bonn*, Ludwig Röhrscheid Verlag, Bonn 1968

Wicksteed M.R., *The New Zealand Army: a history from the 1840s to the 1980s,* Govt Printer, Wellington 1982

Williams K., *Read All About It!: A History of the British Newspaper*, Routledge, New York 2010

Willingham M., *Perilous Commitments: Britain's Involvement in Greece and Crete 1940-41*, Spellmount, Stroud United Kingdom 2005

Willmott H. P et al., *Pearl Harbor*, Weidenfeld & Nicolson, Cassell 2003

Winkler A., *Politics of Propaganda: The Office of War Information, 1942-1945*, New Haven, CT and London, Yale 1978

Wood J., *History of International Broadcasting, Volume 2*, The Institution of Electrical Engineers, London 2000

Wright D. A., *The Counter-Reformation: Catholic Europe and the Non-Christian World. Catholic Christendom, 1300-1700*, Routledge 2nd edition 2005

Wright M., *Battle for Crete: New Zealand's Near-Run Affair 1941*, New Zealand Military Series, Intruder Books 2010

Wright M., *Battle for Crete: New Zealand's Near-Run Affair*, New Zealand Military Series Book 4, Intruder Books, Wellington N.Z 2015

Xylander M. von, *Die deutsche Besatzungsherrschaft auf Kreta, 1941-1945*, Series: Einzelschriften zur Militärgeschichte 32, Freiburg im Breisgau, Rombach 1989

Yada-Mc Neal D. S., *Franz - Peter Weixler - Operation Merkur: Die Eroberung von Kreta und ihre Folgen, gesehen durch die Kamera eines Fotografen,* Erweiterte Neuafulage, BoD - Books on Demand, Auflage: 1, 2019

Zaloga S., *Poland 1939: The Birth of Blitzkrieg,* Praeger, Westport, Conn. 2004

Zayas A. de, *The Wehrmacht War Crimes Bureau, 1939-1945*, University of Nebraska Press, 1989

Περιοδικά - Πρακτικά Συνεδρίων – Διατριβές

Army, vol. II, Australia War Memorial, Canberra 1953

Barber L., «Freyberg and Crete: The Australasian perspective», *Journal of the Society for Army Historical Research*, vol. 72, no. 292, 1994

Bliss J., *The Fall of Crete 1941: Was Fryberg Culpable,* MA Thesis, Faculty of the U.S Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas 2006

Caunce S., «Yorkshire Evening Post Newspapers Ltd: Perseverance rewarded» στο Chartres J. & Honeyman K., Leeds City Business. Leeds University Press, Leeds 1993

Falvey D., «The Battle for Crete – Myth and Reality», *Journal of the Society for Army Historical Research* 1993

Flanagan D., «Resistance from the Right: François de La Rocque and the Réseau Klan», Intersections, Vol. 11, no. 2, 2010, pp. 108-206

Frassati L., «Pier Giorgio Frassati les jours de sa vie» στο *Lumière. Témoins de la lumière*, Sarment , Janvier 1990

Hannah T., *The Propaganda Model of the Media in New Zealand,* Submitted to the School of Communications and Information Management, Victoria University of Wellington in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Master of Library and Information Studies, Victoria University of Wellington 1999

Higham R., «British intervention in Greece 1940-1941: The anatomy of a grand deception», Balkan Studies, Vol. 23, No. 1, 1982

Imlay T., «France and the phoney war, 1939-1940», *French Foreign and Defence Policy, 1918-1940: The Decline and Fall of a Great Power*, Routledge, London and New York 2005

Jones M., «The Counter Reformation: Religion and Society in Early Modern Europe», *Cambridge Topics in History*, Cambridge University Press, 1995

Mazower M., «Military Violence and the National Socialist Consensus: Wehrmacht in Greece 1941-1944», in *War of Extermination: The German Military in World War II 1941-1944*, Ed. Hannes Heer and Klaus Naumann, ch. 7., Berghahn, Oxford New York 2000

Nasse J. Y., «Mai 1941: La Luftwaffe à l'assaut de la Crète», *Batailles Aériennes no 24*, 2003

Pack S. W. C, «The battle for Crete», *Sea battles in close-up*, No. 5, Naval Institute Press, USA 1973

Peters G., Woolley J. T., «Franklin D. Roosevelt: Executive Order 9182. Establishing the Office of War Information. June 1, 1942», *The American Presidency Project*. University of California - Santa Barbara

Vickery E. L., *Telling Australia's story to the world: The Department of Information 1939-1950*, Thesis, Australian National University 2009

Waitt., H. A., «Science in Chemical Warfare» στο *Chemical Warfare Bulletin. A review of developments in the application of chemicals to military effort*, Vol. 29, Washington D.C., January 1943

Wiley J. W., «Wilmington Star» στο *Encyclopedia of North Carolina*, University of North Carolina Press, Wilmington 2006

Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, *Ναυτική Επιθεώρηση*, Μάιος-Ιούνιος 1991, τχ. 469, τ. 133ος

Γκλαβίνας Γ., «Απερρίφθη υπό Γερμανικής πρεσβείας: Η Γενική Διεύθυνση Τύπου και Ραδιοφωνίας των ελληνικών κατοχικών κυβερνήσεων και η λογοκρισία κινηματογραφικών ταινιών την περίοδο 1941-1944» στην ημερίδα *Με το βλέμμα του κατακτητή: η Αθήνα στις φωτογραφίες των Γερμανών στρατιωτών* από την Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε συνεργασία με το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού στις 12-04-2019, στο Μουσείο Ακρόπολης

Δορδανάς Στ., «Ο εχθρός με την πένα: Η δίκη των δημοσιογράφων της Νέας Ευρώπης και Απογευματινής» στα πρακτικά της ημερίδας *Ο Τύπος της Βόρειας Ελλάδας στην Κατοχή*, Μορφωτικό Ίδρυμα Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας – Θράκης 2009

Δρούλια-Μητράκου Ε., «Ο Τύπος ως εργαλείο έρευνας», στα Πρακτικά του Συνεδρίου *Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 2005

Καλλιβρετάκης Λ., «Η Μάχη της Κρήτης μέσα από τις σελίδες του απόρρητου προσωπικού ημερολογίου του Γερμανού Υπουργού Προπαγάνδας Joseph Goebbels» στο *Κρητικό Ημερολόγιο: Αφιέρωμα στη Μάχη της Κρήτης*, Σγουράκης, Αθήνα 2002, σσ. 237-244

Καλλιβρετάκης Λ., *Η Μάχη της Κρήτης*, Εφημερίδα «Τα Νέα», Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών σε συνεργασία με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» και του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης, Αθήνα 2007

Κατσίγερας Μ., «Η πρώτη σελίδα: Μία προσέγγιση»,στα Πρακτικά του Συνεδρίου Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 2005

Κοντάκης Εμμ. Ι., *Κρήτη, Σύμμαχοι και Άξονας: Στρατηγικές προτεραιότητες και πολεμικός σχεδιασμός (1939-1941)*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2017

Λιοναράκης Ν., «Κατασκευή κατά λάθος και από λάθος» στο Παναγιωτόπουλου Ρ. και Ρηγοπούλου Π. (επιμ.), στα Πρακτικά του Συνεδρίου *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Αθήνα 1996

Παπαδημητρίου Δ., «Ο αθηναϊκός Τύπος στον 20ο αιώνα: Συνέχειες και νέες τάσεις, 1922-1974», στα Πρακτικά του Συνεδρίου *Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 2005

Πατρικίου Α., «Μια «νέα» ιστορική περίοδος υπό συγκρότηση: Όψεις του δημοσίου λόγου των εφημερίδων Νέα Ευρώπη και Απογευματινή στην κατοχική Θεσσαλονίκη» στα πρακτικά της ημερίδας *Ο Τύπος της Βόρειας Ελλάδας στην Κατοχή*, Μορφωτικό Ίδρυμα Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας – Θράκης 2009

Περρή Ασ., «Λογοκρισία και ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες» στα Πρακτικά του 15ου Πανελληνίου Συνεδρίου *Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και κοινωνίες των πολιτών: δημιουργώντας δεσμούς γνώσης, δημοκρατίας και πολιτισμού στο ψηφιακό περιβάλλον*, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα 2006, σσ. 304-316

Σιορόκας Α. Γ., «Η απελευθέρωση των Ιωαννίνων στον ημερήσιο παρισινό τύπο», Δωδώνη, τεύχος πρώτο, Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, τ. 20, Ιωάννινα 1991, σσ. 17-55

Τερνιώτης Γ., «Οι αεροναυτικές επιχειρήσεις στην περιοχή της Κρήτης 20-26 Μαΐου 1941», *Στρατιωτική Ιστορία: Σειρά Μεγάλες Μάχες: Μάχη της Κρήτης: Η πύρρειος νίκη των Γερμανών αλεξιπτωτιστών*, τχ. 7, Περισκόπιο, Αθήνα 2002

Ηλεκτρονικές Πηγές

BBC, *Censorship and propaganda: The BBC's independence is tested.* Ανακτήθηκε από https://www.bbc.com/historyofthebbc/research/bbc-at-war/censorship-and-propaganda (τ.π. 20/3/2020)

Biblioteca Digitale Reggiana, *Il "Solco Fascista": scheda di approfondimento*. Ανακτήθηκε από http://digilib.netribe.it/bdr01/Sezione.jsp?idSezione=87 (τ.π. 14/07/2019)

Braun A. C., *Presselenkung im Dritten Reich*, Oktober 2004. Ανακτήθηκε από https://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/presselenkung-im-dritten-reich/ (τ.π. 20/03/2020)

Lebengiges Museum Online, *Die Landung auf Kreta 1941*. Ανακτήθηκε από https://www.volksliederarchiv.de/auf-kreta-im-sturm-und-im-regen/ (τ. π. 02/04/2020)

Encyclopaedia Britannica, *The Mirror: British Newspaper*. Ανακτήθηκε από https://www.britannica.com/topic/The-Mirror-British-newspaper (τ.π. 10/04/2018)

Gouré D., *Vital Souda Bay Base Anchors NATO Role In Eastern Med*, Lexington Institute. Ανακτήθηκε από https://www.lexingtoninstitute.org/vital-souda-bay-base-anchors-nato-role-in-eastern-med (τ.π. 15/3/2020)

Internet Culturale cataloghi e collezioni digitali delle biblioteche Italiane, Periodico Quotidian oil Lavoro di Genova, Istituto Centrale per il Catalogo Unico 2017, Ανακτήθηκε από: http://www.internetculturale.it/it/41/collezioni-digitali/29089/periodico-quotidiano-il-lavoro-di-genova

Library of Congress, *The Washington Reporter (Washington, Pa.) 183?-1854*, Ανακτήθηκε από https://www.loc.gov/item/sn85054918/ (τ.π. 12/01/2020)

National Library of Australia, *The Argus: (Melbourne, Vic.: 1848 – 1957).* Ανακτήθηκε από https://trove.nla.gov.au/newspaper/title/13 (τ.π. 18/02/2020)

New Zealand History, *Prime minister declares New Zealand's support for Britain*, Ministry for Culture and Heritage 2020. Ανακτήθηκε από https://nzhistory.govt.nz/pm-declares-new-zealands-support-for-britain-in-famous-radio-broadcast (τ.π. 20/03/2020)

Pierre A., «Petit Journal Le», Encyclopædia Universalis [en ligne], Ανακτήθηκε από: https://www.universalis.fr/encyclopedie/le-petit-journal/

United States Holocaust Memorial Museum, *Secretary of State Cordell Hull signs the Neutrality Law*. Ανακτήθηκε στο https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/photo/secretary-of-state-cordell-hull-signs-the-neutrality-law (τ.π. 11/3/2020)

Niehorster L., *Battle for Crete 20 May 1941: World War II Armed Forces — Orders of Battle and Organizations*. Ανακτήθηκε από http://niehorster.org/500_eto/41-05-20_crete.html (τ.π. 21/03/2021)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α΄. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Εικ. 1

Εφ. *Berliner Illustrierte Zeitung*, 12/06/1941, έτος 50ο, αρ. φ. 24

Εικ. 2

Εφ. *Berliner Illustrierte Zeitung*, 12/06/1941, έτος 50ο, αρ. φ. 24

Εικ. 3

Εφ. *Berliner Illustrierte Zeitung*, 19/06/1941, έτος 50ο, αρ. φ. 25

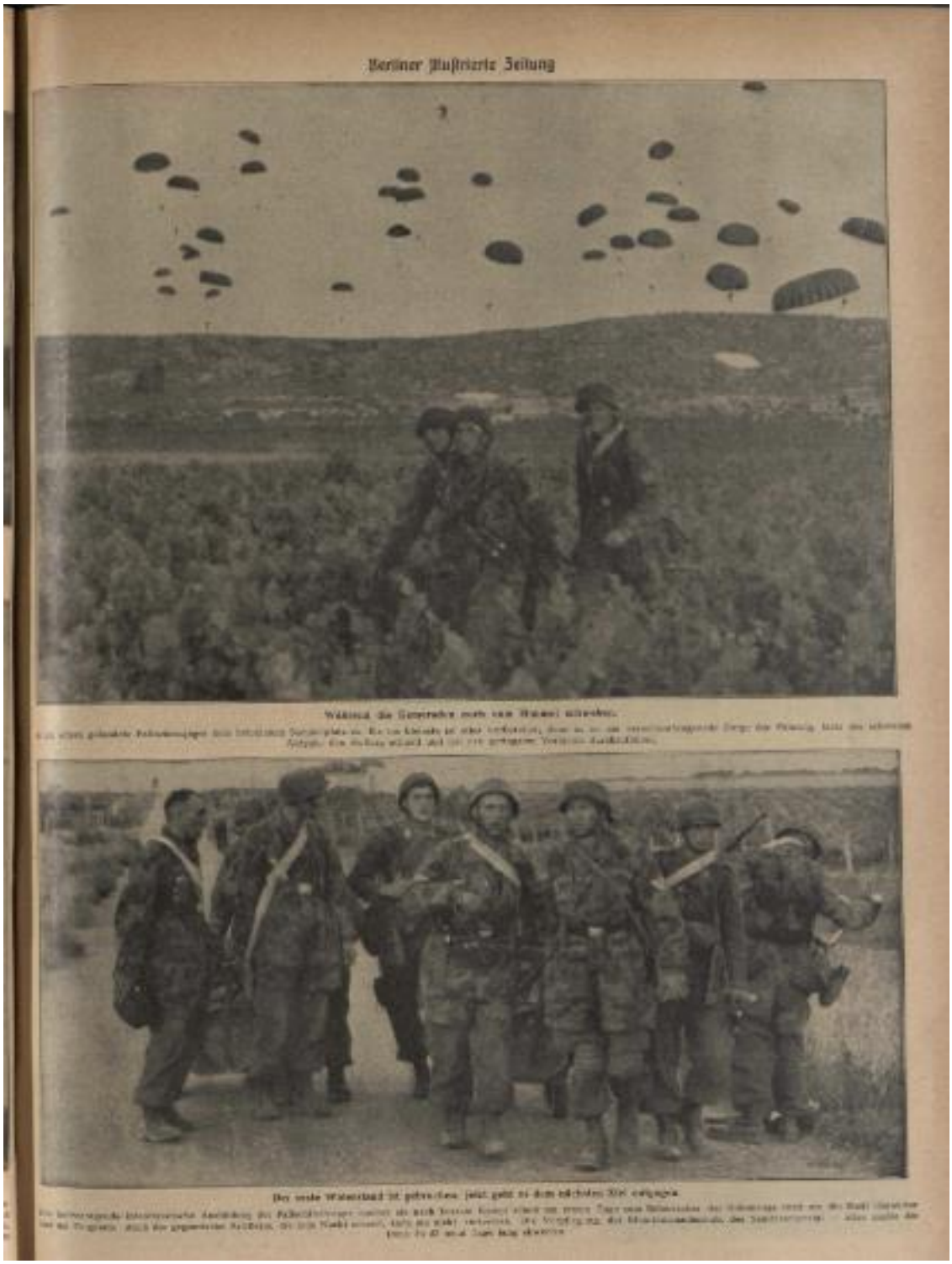
Εικ. 4

Berliner Illustrierte Zeitung

Neun Tage lang abgeschnitten!

Εφ. *Berliner Illustrierte Zeitung*, 19/06/1941, έτος 50ο, αρ. φ. 25

Εικ. 5

Εφ. *Berliner Illustrierte Zeitung,* 19/06/1941, έτος 50ο, αρ. φ. 25

Εικ. 6

Εφ. *Berliner Illustrierte Zeitung*, 19/06/1941, έτος 50ο, αρ. φ. 25

Εικ. 7

Εφ. *General Anzeiger*, 22/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17067

Εικ. 8

Εφ. *General Anzeiger*, 27/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17071

Εικ. 9

Εφ. *General Anzeiger*, 28/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17072

Εικ. 10

Εφ. *General Anzeiger*, 03/06/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17076

Εικ. 11

Εφ. *General Anzeiger*, 04/06/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17077

Εικ. 12

Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 26/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.857

Εικ. 13

Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 27/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.858

Εικ. 14

Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.865

Εικ. 15

Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 04/06/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.865

Εικ. 16

Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 23/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 54

Εικ. 17

Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 26/05/1941, έτος Ι', αρ. φ. 3522

Εικ. 18

Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 31/05/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3527

Εικ. 19

Εφ. *Αθηναϊκά Νέα,* 02/06-1941, έτος ΙΑ’, αρ. φ. 3528

Εικ. 20

Σχηματισμός Γερμανών στρατιωτών εν αναπτύξει κατά τας επιχειρήσεις της Κρήτης

Εφ. *Αθηναϊκά Νέα,* 05/06-1941, έτος ΙΑ’, αρ. φ. 3531

Εικ. 21

Εφ. *Αθηναϊκά Νέα,* 07/06-1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3533

Εικ. 22

Εφ. *Αθηναϊκά Νέα,* 07/06-1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3533

Εικ. 23

Ἀνιχνευτικὸν ἀεροπλάνον ἑνὸς Γερμανικοῦ πολεμικοῦ ἐπὶ τοῦ καταπέλτου ἕτοιμον πρὸς πτῆσιν.

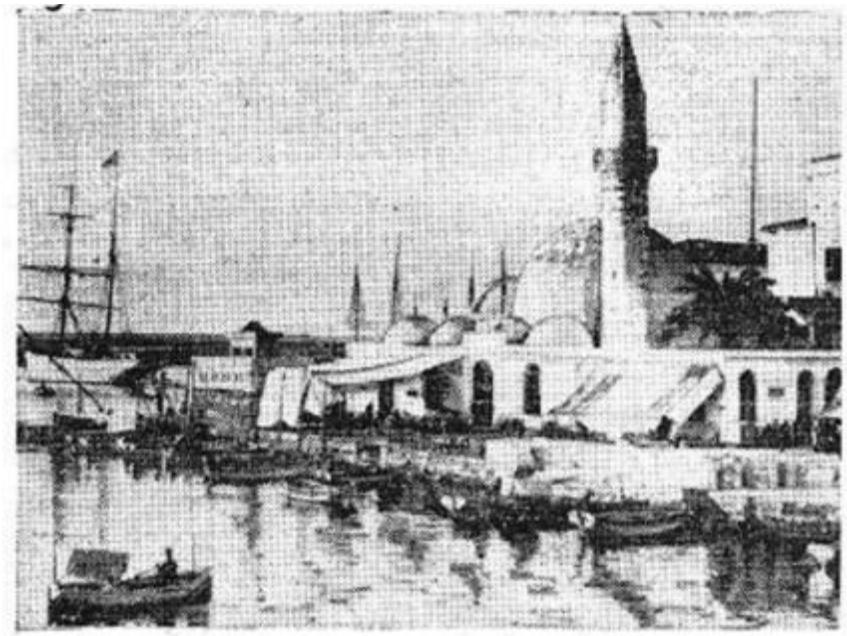
Εφ. *Ακρόπολις*, 28/05/1941, έτος ΙΓ’, περίοδος Β΄, αρ. φ. 4429

Εικ. 24

Εφ. *Ακρόπολις*, 31/05/1941, έτος ΙΓ’, περίοδος Β΄, αρ. φ. 4432

Εικ. 25

UNE VUE DE LA CANEE *Photo Louis Silvestre.*

Εφ. *Le Matin*, 29/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.874

Εικ. 26

Reculant à travers la moitié des Balkans, devant l'avance des troupes allemandes, ces troupes anglaises viennent d'arriver sur la côte fatiguées et mécontentes.
Exclusivité **Le Matin.** *Photo Trampus.*

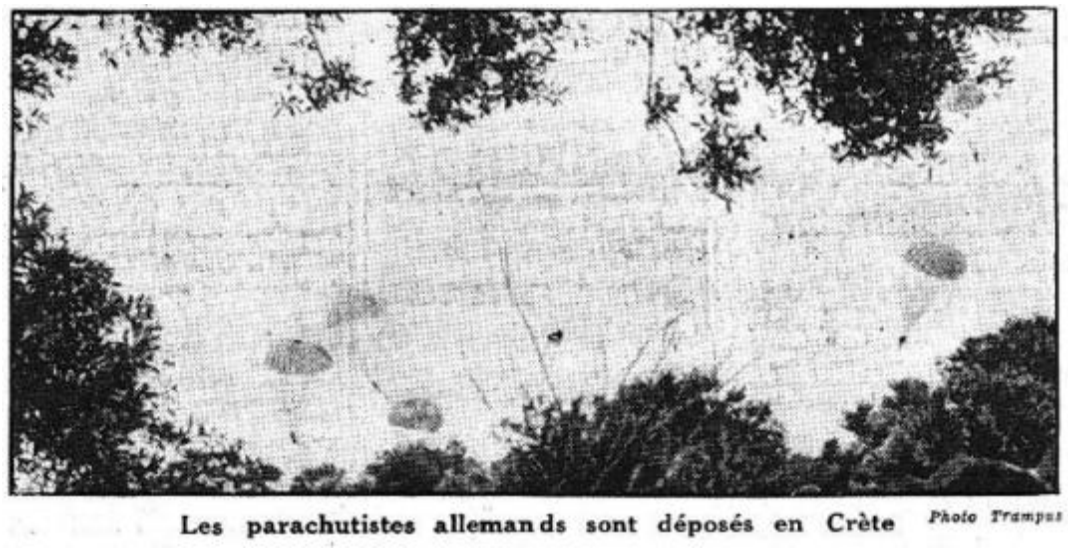
Εφ. *Le Matin*, 30/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.875

Εικ. 27

Εφ. *Le Matin*, 03/06-1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.878

Εικ. 28

Εφ. *Le Matin*, 04/06-1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.879

Εικ. 29

Aussitôt après son atterrissage, ce parachutiste allemand établit une liaison téléphonique

Photo Nora

Εφ. *Le Matin*, 04/06-1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.879

Εικ. 30

Des parachutistes allemands, venant d'atterrir en Crète, se mettent en marche avec tout leur matériel

Photo A. B. C.

Εφ. *Le Matin*, 04/06-1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.879

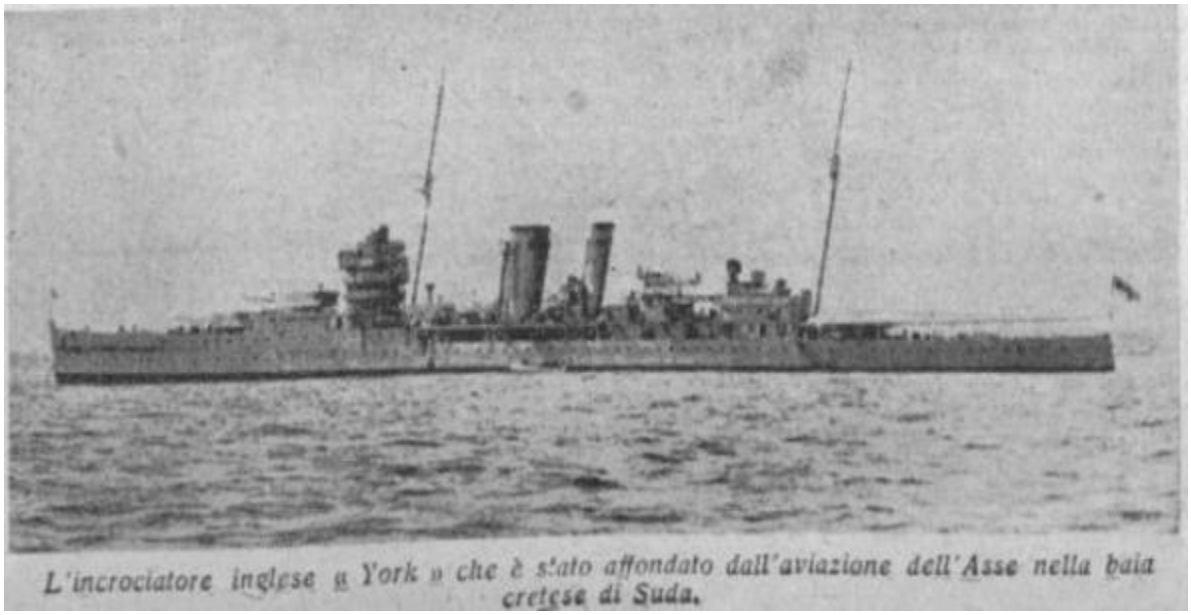
Εικ. 31

Una squadriglia di «mas» lanciata ad altissima velocità verso il nemico segnalato da un ricognitore aereo.

Εφ. *Il Lavoro*, 27/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 147

Εικ. 32

L'incrociatore inglese « York » che è stato affondato dall'aviazione dell'Asse nella baia cretese di Suda.

Εφ. *Il Lavoro*, 30/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 150

Εικ. 33

Εφ. *Il Lavoro*, 31/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 151

Εικ. 34

Εφ. *Il Lavoro*, 31/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 151

Εικ. 35

Uno contro sei nelle acque di Creta

(FOTOCRONACA DEL NOSTRO INVIATO)

Εφ. *La Stampa*, 25/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 125

Εικ. 36

Otto salve nemiche cadono a breve distanza dal fianco della torpediniera « S ».

Εφ. *La Stampa*, 25/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 125

Εικ. 37

Otto salve nemiche cadono a breve distanza dal fianco della torpediniera «S».

L'equipaggio della nave vittoriosa, dopo il siluramento dell'incrociatore inglese, acclama il suo valoroso comandante. (Telefoto Roberti)

Εφ. *La Stampa*, 25/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 125

Εικ. 38

I PARACADUTISTI DEL REICH

Una fotografia che dati i recenti avvenimenti torna di viva attualità: essa rappresenta paracadutisti tedeschi scesi circa un mese fa sull'istmo di Corinto, che custodiscono prigionieri inglesi. (Telefoto)

Εφ. *La Stampa,* 27/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 126

Εικ. 39

Ferro e fuoco su Creta

L'isola nella morsa delle forze dell'Asse che attaccano dal mare e dal cielo

Una drammatica istantanea della battaglia aero-navale nelle acque di Creta. Un piroscafo inglese, colpito in pieno da una bomba aerea scompare

Εφ. *La Stampa*, 29/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 128

Εικ. 40

Una delle prime ondate di paracadutisti piove improvvisa dalle nubi nella zona dell'Istmo di Corinto mentre gli aeroplani proseguono il volo per caricare altri uomini.

Εφ. *La Stampa,* 29/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 128

Εικ. 41

Paracadutisti tedeschi, appena piombati al suolo su un piccolo reparto britannico, disarmano i soldati nemici che non hanno avuto il tempo di difendersi e si sono già arresi.

Εφ. *La Stampa,* 29/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 128

Εικ. 42

I primi reparti italiani sbarcati sulle coste orientali di Creta prendono posizione iniziando immediatamente, con l'appoggio delle forze aeree che hanno già scortato e protetto il convoglio, l'attacco contro le linee anglo-greche. (Telefoto)

Εφ. *La Stampa,* 31/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 130

Εικ. 43

L'improvvisa apparizione di alcuni paracadutisti germanici in un posto britannico a Creta, costringe gli inglesi alla resa.

Εφ. *La Stampa,* 02/06/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 131 (ο αριθμός φύλλου είναι ίδιος με την προηγούμενη ημέρα).

Εικ. 44

Εφ. *Daily Express,* 21/05/1941, αρ. φ. 12.788

Εικ. 45

Εφ. *Daily Express*, 21/05/1941, αρ. φ. 12.788

Εικ. 46

Εφ. *Daily Express*, 21/05/1941, αρ. φ. 12.788

Εικ. 47

Εφ. *Daily Express*, 24/05/1941, αρ. φ. 12.791

Εικ. 48

Εφ. *Sunday Express*, 25/05/1941, αρ. φ. 1.169

Εικ. 49

in caves:

THE KING SEES OUR SKY TROOPS

"THEY are 15 seconds from their objective," said an R.A.F. announcer, "and a red light has blinked a warning in each plane. . . . Now a green light blinks. That is the signal to jump—*and here they are!*"

And a second or so later the sky was dotted with billowing parachutes carrying British sky-troops, giving a demonstration before the King—*see picture below*—and thousands of Home Guards. . . *John Macadam tells the story on Page Three.*

Εφ. *Daily Express*, 26/05/1941, αρ. φ. 12.792

Εικ. 50

General Freyberg, V.C.

Εφ. *Daily Mirror*, 21/05/1941, αρ. φ. 11.682

Εικ. 51

Εφ. *Daily Mirror*, 29/05/1941, αρ. φ. 11.689

Εικ. 52

King George of the Hellenes

Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 26/05/1941, αρ. φ. 29.265

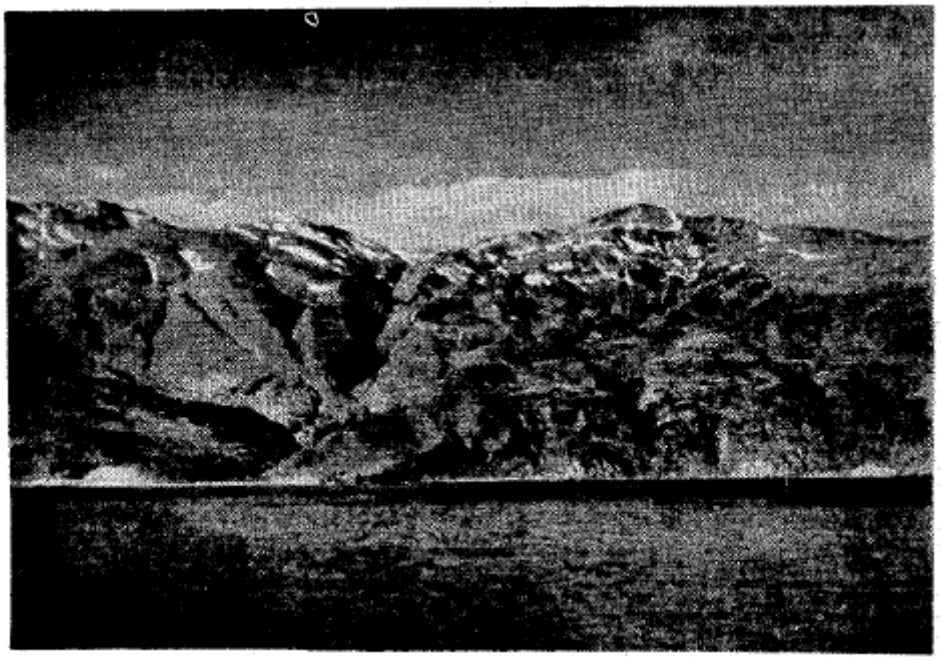
Εικ. 53

An aerial view of Canea, the principal seaport of Crete, and, since 1841, the capital, near which German parachutists are reported to have landed.

Εφ. *The Evening Post*, 21/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 118

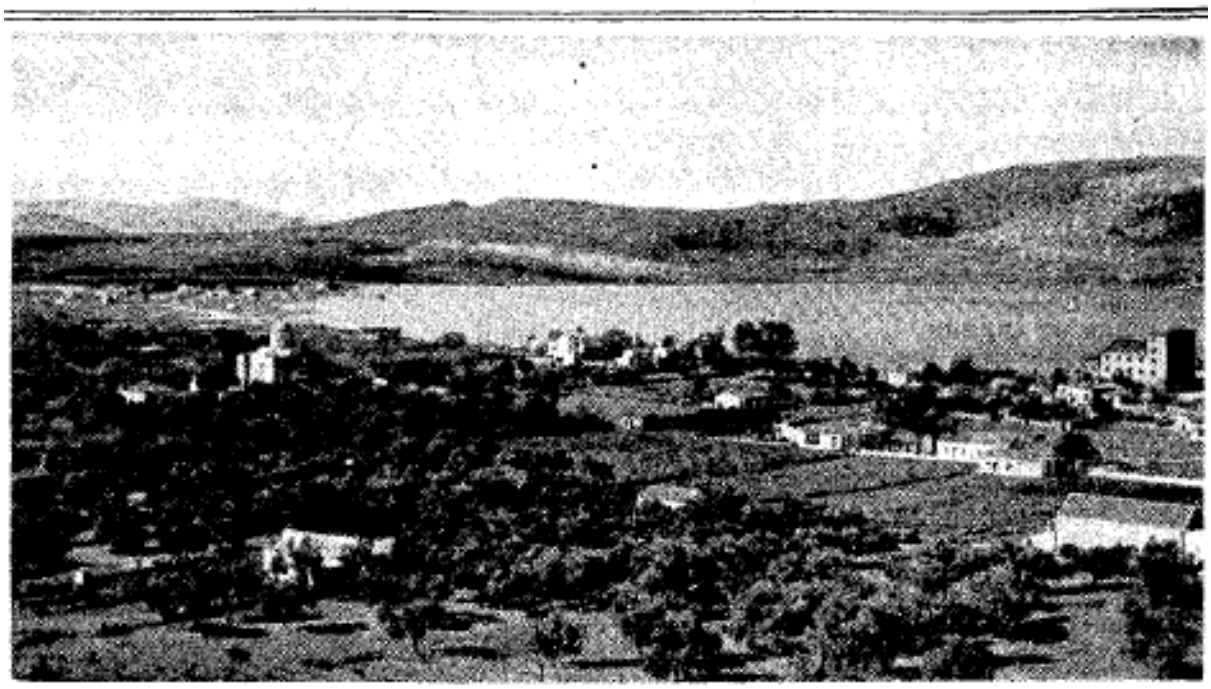
Εικ. 54

The rockbound coast of Crete, which is extremely rugged on its southern shores.

Εφ. *The Evening Post*, 22/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 119

Εικ. 55

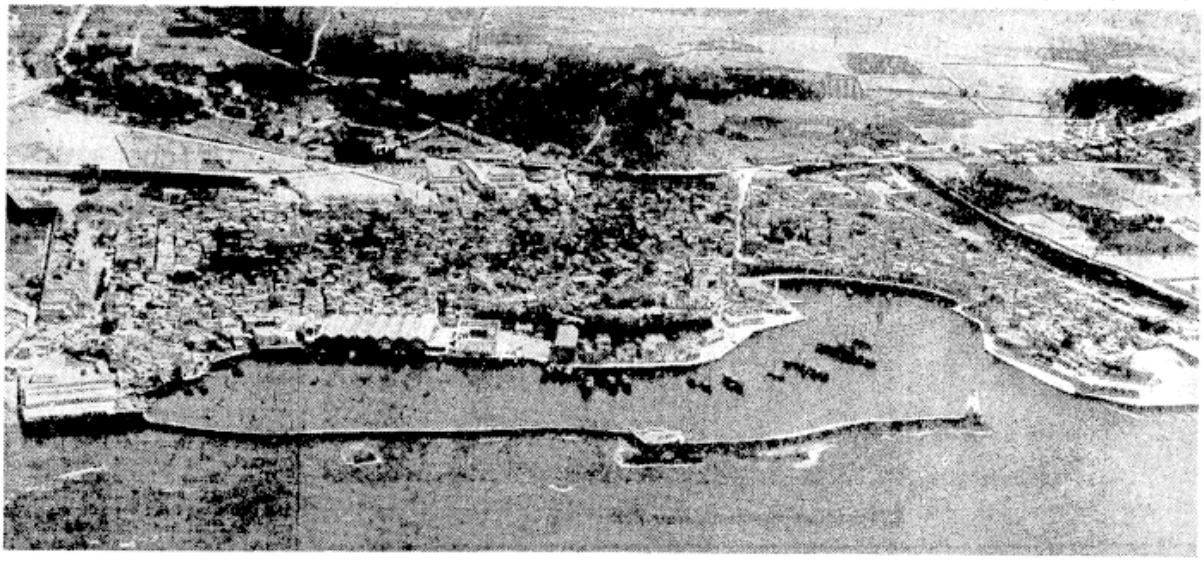

The magnificent anchorage at Suda Bay, on the island of Crete. It is protected from all winds and has airfields and a seaplane base.

Εφ. *The Evening Post*, 23/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 120

Εικ. 56

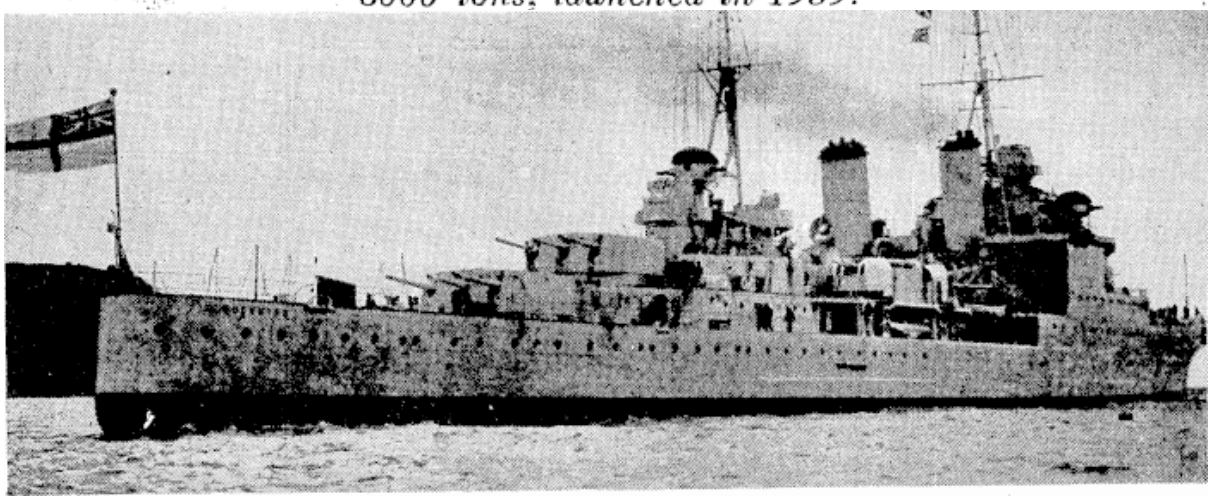
An air view of Heraclion (Candia), on the island of Crete, a town which has been heavily bombed by enemy aircraft.

Εφ. *The Evening Post*, 27/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 123

Εικ. 57

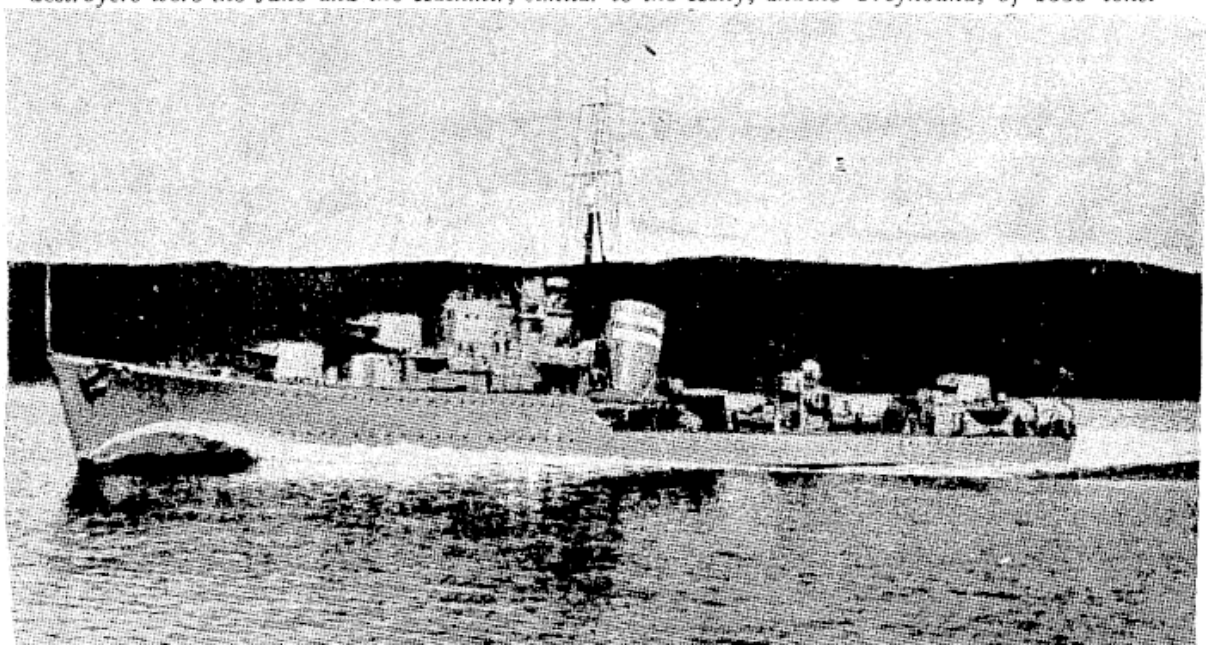
H.M.S. Gloucester, 9400 tons, launched in 1937, one of the two cruisers lost off Crete. The other cruiser sunk was H.M.S. Fiji, 8000 tons, launched in 1939.

Εφ. *The Evening Post*, 28/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 124

Εικ. 58

H.M.S. Kelly, one of the four British destroyers sunk off the island of Crete by German dive bombers. The Kelly, built in 1939, was of 1690 tons displacement and had a speed of 36 knots. The other destroyers were the Juno and the Kashmir, similar to the Kelly, and the Greyhound, of 1335 tons.

Εφ. *The Evening Post*, 28/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 124

Εικ. 59

Major-General B. C. Freyberg, V.C. (centre), at Athens just before the evacuation to Crete, where he is now in command. With him are Brigadier E. Puttick (right) and Lieutenant J. L. Griffiths, the general's A.D.C.

Εφ. *The Evening Post*, 29/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 125

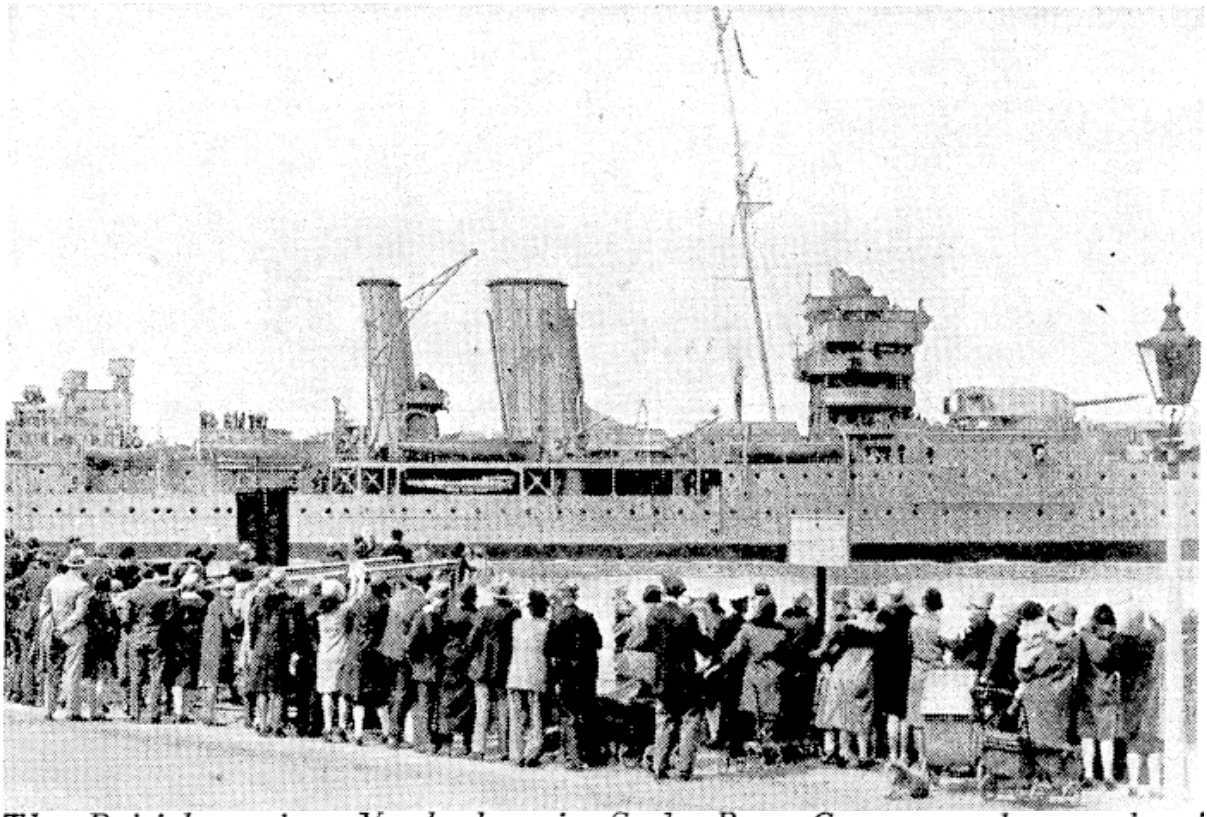
Εικ. 60

Lieutenant W. H. Ryan, the New Zealander who was in charge of the platoon which escorted the King of Greece when he escaped from Crete.

Εφ. *The Evening Post*, 29/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 125

Εικ. 61

The British cruiser York, lost in Suda Bay, Crete, as the result of heavy German air bombing. The York was damaged some time ago and was undergoing repairs in Suda Bay. H.M.S. York, which is a sister ship of H.M.S. Exeter, is shown leaving the Medway on a special occasion.

Εφ. *The Evening Post*, 30/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 126

Εικ. 62

Max Schmeling, German boxer, formerly holder of the world heavyweight title, who is reported to have been killed in Crete while attempting to escape.

"Interlude," a watercolour painti the New Zealand Society of Artists Zealand war artist. This paintir the society to the patriotic funds ar of Messrs. Kirkcal

Εφ. *The Evening Post*, 30/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 126

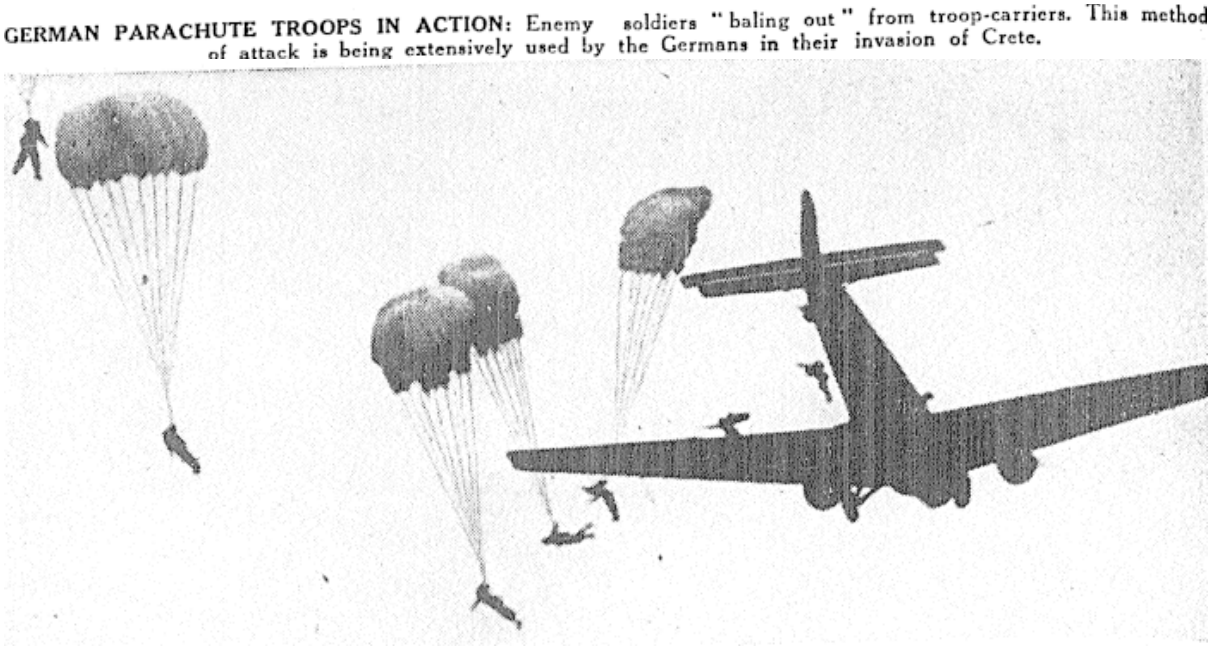
Εικ. 63

STRUCK TERROR INTO GERMAN PARACHUTISTS: Maori soldiers, attacking with cold steel, dealt ferociously with some of the air-borne invaders of Crete.

Εφ. *The Evening Post*, 30/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 126

Εικ. 64

GERMAN PARACHUTE TROOPS IN ACTION: Enemy soldiers "baling out" from troop-carriers. This method of attack is being extensively used by the Germans in their invasion of Crete.

Εφ. *The New Zealand Herald*, 23/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.972

Εικ. 65

KING GEORGE OF GREECE

SIR MICHAEL PALAIRET

Εφ. *The New Zealand Herald*, 27/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.975

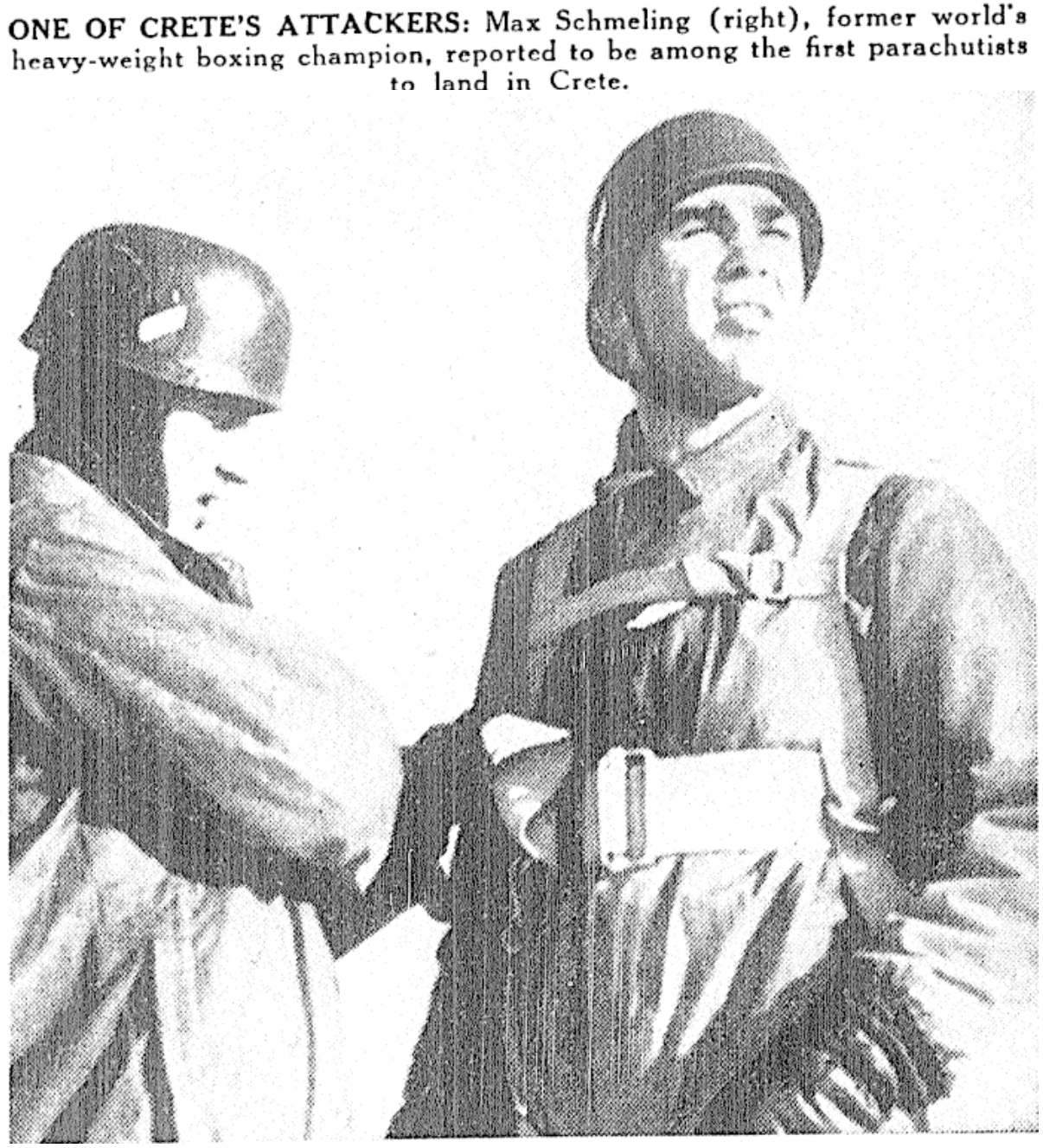
Εικ. 66

RUTHLESSLY BOMBED: The port of Canea, capital of Crete, which has been mass-bombed by the Germans, with resulting havoc comparable to that at Rotterdam.

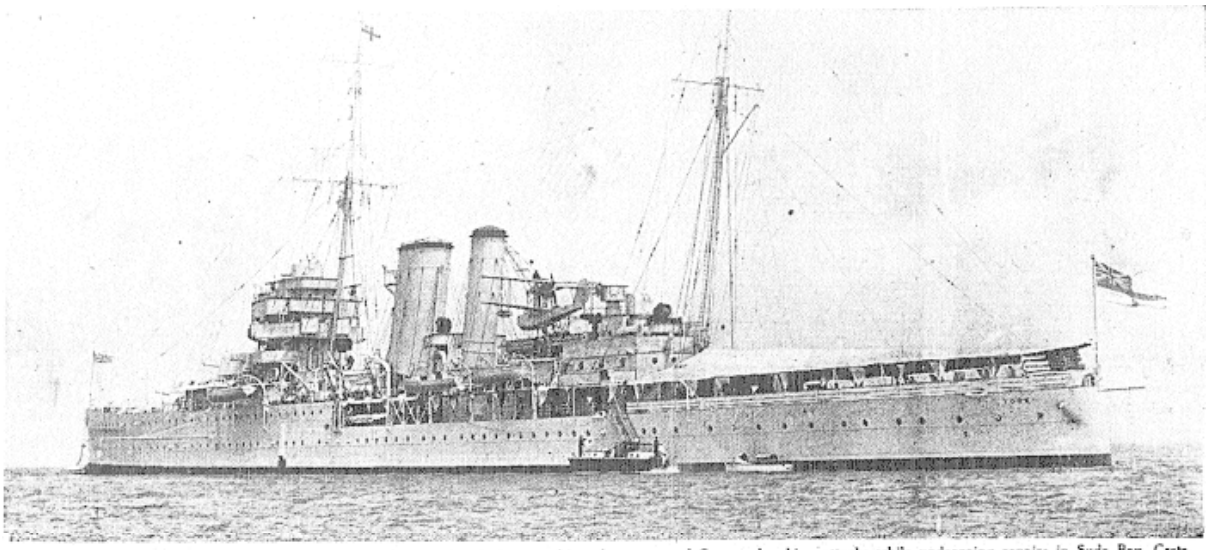
Εφ. *The New Zealand Herald*, 27/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.975

Εικ. 67

Εφ. *The New Zealand Herald*, 28/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.976

Εικ. 68

DESTROYED IN SUDA BAY: The 8000-ton British cruiser York, which was subjected to repeated German bombing attacks while undergoing repairs in Suda Bay, Crete.

Εφ. *The New Zealand Herald*, 31/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.979

Εικ. 69

GALLANT ACTION ENDS: Men of the New Zealand Expeditionary Force which won fresh laurels in the Battle of Crete.

Εφ. *The New Zealand Herald*, 03/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.981

Εικ. 70

ROOSEVELT'S OBSERVER: Captain James Roosevelt, eldest son of the President, who has been an observer with the R.A.F. in the Middle East, chats with a guide in Cairo.

Εφ. *The New Zealand Herald*, 04/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.982

Εικ. 71

WELCOMED WITH TREMENDOUS ENTHUSIASM: Men of New Zealand's Expeditionary Force. To-day's cable messages describe the great welcome which the Empire force received upon arrival from Crete.

Εφ. *The New Zealand Herald*, 04/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.982

Εικ. 72

CHEERFUL SOLDIERS RETURN: Men of the British and Imperial forces which fought in Greece, pictured after safe arrival at a Mediterranean port.

Εφ. *The New Zealand Herald*, 07/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.985

Εικ. 73

SAFE AFTER EPIC REARGUARD ACTION: Cheerful New Zealand soldiers evacuated from Greece line up for one of their first meals after landing at a Mediterranean port

Εφ. *The New Zealand Herald*, 09/06/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.986

Εικ. 74

PORT OF CANEA, which is one of the areas in Crete where fierce fighting continues between the defending forces and enemy detachments.

Εφ. *The Argus*, 23/05/1941, αρ. φ. 29.562

Εικ. 75

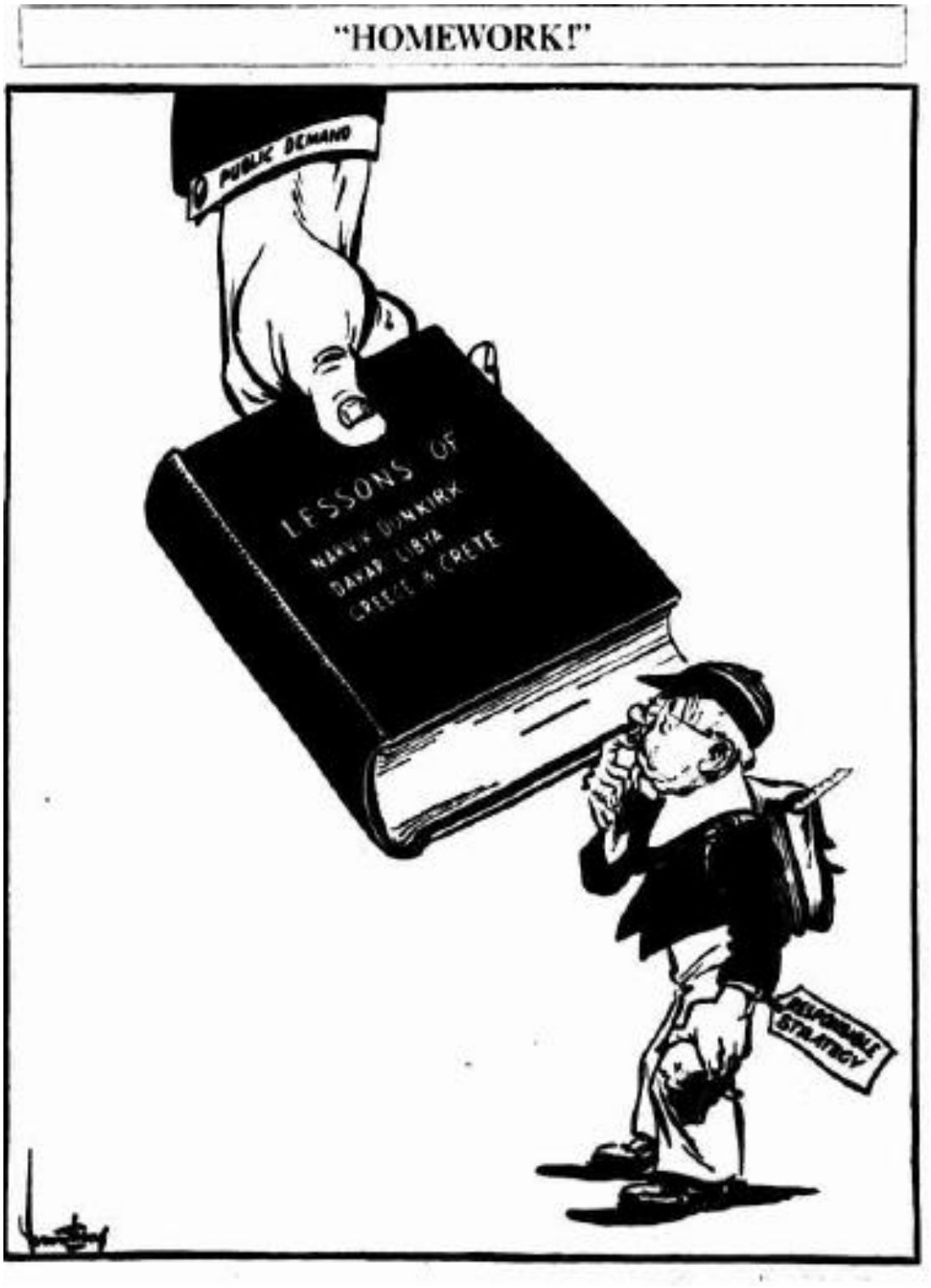
FIERCE FIGHTING is taking place between German and Allied forces in the bitterly contested battle for Crete. German parachute troops have landed not far from the seat of Government at Canea, shown in this fine aerial photograph.

DEFENCES OF CRETE.—Greek soldiers watch British gunners manning an AA gun on the cliffs of Crete. These gunners have already brought down many German planes.

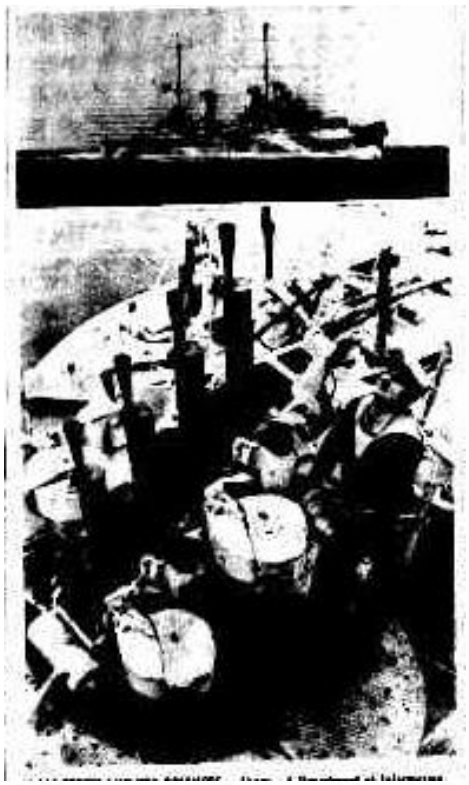
Εφ. *The Argus*, 24/05/1941, αρ. φ. 29.563

Εικ. 76

Εφ. *The Argus*, 03/06/1941, αρ. φ. 29.571

Εικ. 77

HMAS PERTH AND HER DEFENCES.—Above—A Department of Information picture of HMAS Perth, which participated in the evacuation of Crete, taking off 1,200 men from the south coast of the island on Thursday night. Earlier in the year Perth took part in the Battle of Matapan. Below—Multiple machineguns, which are part of Perth's armament.

HMS ORION, sister ship of Ajax and Achilles, which was among units of the Mediterranean Fleet that took part in the evacuation of troops from Crete.

Εφ. *The Argus*, 04/06/1941, αρ. φ. 29.572

Εικ. 78

FIRST PICTURES OF GREEK EVACUATION, received by airmail from the Department of Information's photographic unit with the AIF. TOP:—Even as they landed in Crete, where they later fought desperately in another gallant defence, Australian troops evacuated from Greece were attacked viciously by German divebombers. Waterspouts raised by bombs photographed from one of the AIF transports. BOTTOM:—These Diggers received their first real meal for days when they disembarked at Alexandria from warships and trans-ports which had brought them safely from Greece.

Εφ. *The Argus*, 07/06/1941, αρ. φ. 29.575

Εικ. 79

Major-General [illegible], V.C., C.M.G., the New Zealand Expeditionary Force (shown above inspecting his troops) is now in command of New Zealand, British, and Greek forces defending the island of Crete, which has been invaded by German air-borne and parachute troops.

Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 22/05/1941, αρ. φ. 32.261

Εικ. 80

Typical New Zealand troops being welcomed to the Middle East by Mr. Anthony Eden. New Zealanders are now among the defenders of Crete.

Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 22/05/1941, αρ. φ. 32.261

Εικ. 81

Above: German parachute troops like these are now invading the island of Crete from the nearby Greek mainland. The picture, taken during the Nazi occupation of the Lowlands, was distributed in the United States.

Right: Parachute troops inside a troop-carrying aircraft. This picture was in a camera taken from parachutists captured in Britain.

Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 22/05/1941, αρ. φ. 32.261

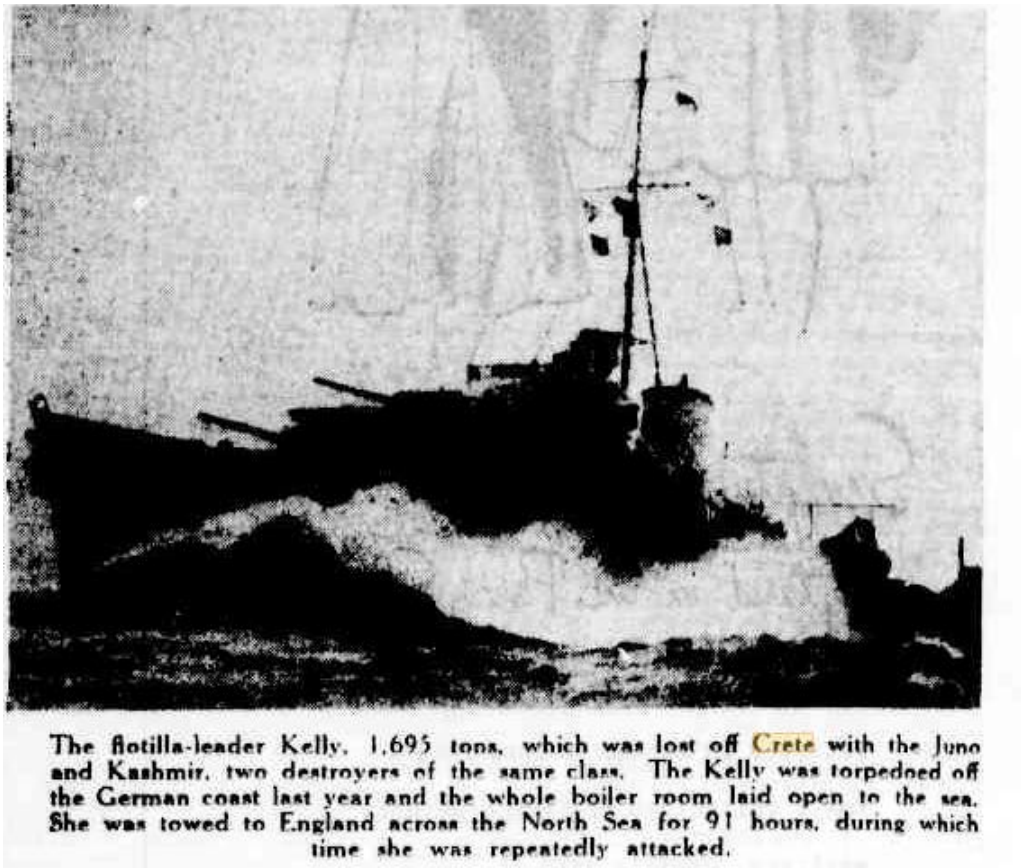
Εικ. 82

The British cruiser Gloucester, which was lost in action off Crete, belonged to the Southampton Class, which are armed with 12 six-inch guns mounted in triple turrets. Three aircraft are carried in deck hangars just aft the bridge.

Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 28/05/1941, αρ. φ. 32.266

Εικ. 83

The flotilla-leader Kelly, 1,695 tons, which was lost off Crete with the Juno and Kashmir, two destroyers of the same class. The Kelly was torpedoed off the German coast last year and the whole boiler room laid open to the sea. She was towed to England across the North Sea for 91 hours, during which time she was repeatedly attacked.

Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 28/05/1941, αρ. φ. 32.266

Εικ. 84

The destroyer Greyhound, which was lost in the Mediterranean off Crete. It was completed in 1936.

Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 28/05/1941, αρ. φ. 32.266

Εικ. 85

Maoris who fought gallantly with the New Zealanders in Crete still appeared cheerful on arrival in Egypt. One is wearing a second-class Iron Cross, obtained from one of the Germans on the island. The Maoris were mentioned in despatches for their fierce hand-to-hand fighting against parachutists. (Department of Information photograph.)

Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 20/06/1941, αρ. φ. 32.286; Εφ. *The Argus*, 20/06/1941, αρ. φ. 29.586

Εικ. 86

FIRST PICTURES OF TROOPS EVACUATED FROM CRETE

Tired by 12 days of almost continuous fighting in Crete, these Australian troops were photographed on board a transport which brought them to Alexandria. (Department of Information photograph.)

Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 20/06/1941, αρ. φ. 32.286; Εφ. *The Argus*, 20/06/1941, αρ. φ. 29.586

Εικ. 87

Εφ. *New York Post*, 22/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 188

Εικ. 88

Εφ. *New York Post*, 27/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 192

Εικ. 89

Εφ. *The Washington Reporter*, 24/05/1941, αρ. φ. 20.128

Εικ. 90

'CHUTISTS POUR FROM SKY FOR CRETE ATTACK

First picture of the German assault on the Greek island of Crete, this radiophoto from Berlin shows Nazi parachute troops dropping toward the ground from the giant transport planes that carried them from the Greek mainland. Exact location of this landing was not revealed.

Εφ. *The Washington Reporter*, 02/06/1941, αρ. φ. 20.134

Εικ. 91

Rehearsal For Invasion?

The large numbers of German troops who made a spectacular landing on Crete marked the first time in history gliders have been used in actual combat. Germany has large numbers of men skilled in motorless flying—trained from youth like the young Nazi above. Sitting in a small glider, he gets instruction from an officer.

Εφ. *Wilmington Morning Star*, 22/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 225

Εικ. 92

Εφ. *Wilmington Morning Star,* 27/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 229

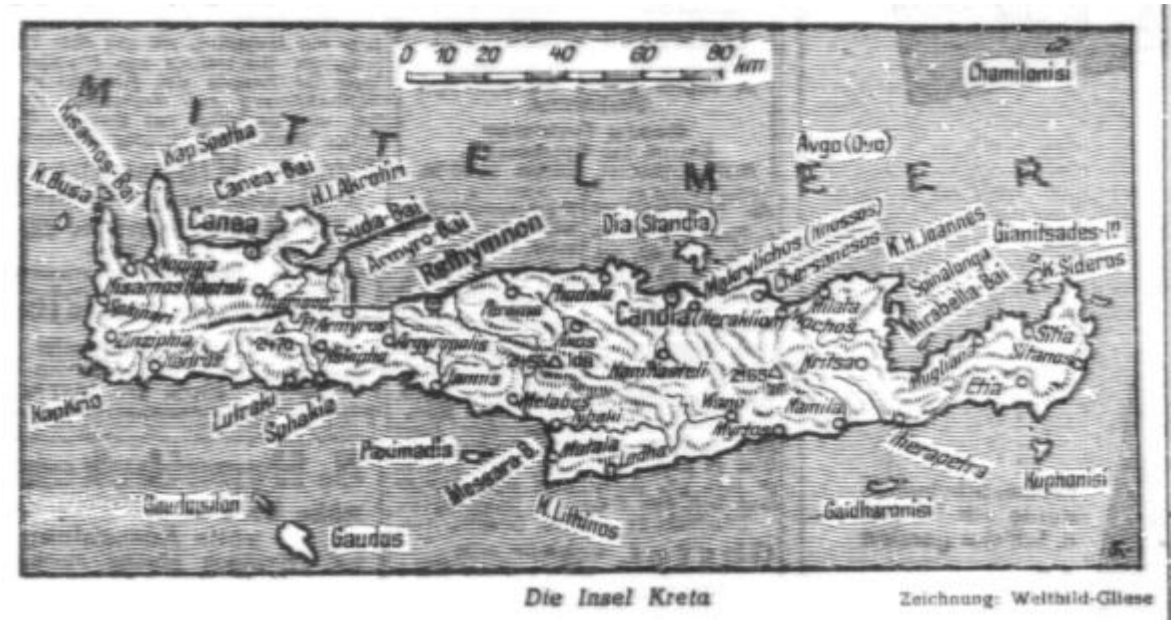
Εικ. 93

Εφ. *Wilmington Morning Star,* 26/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 228

Β΄. ΧΑΡΤΕΣ

Χάρτης 1

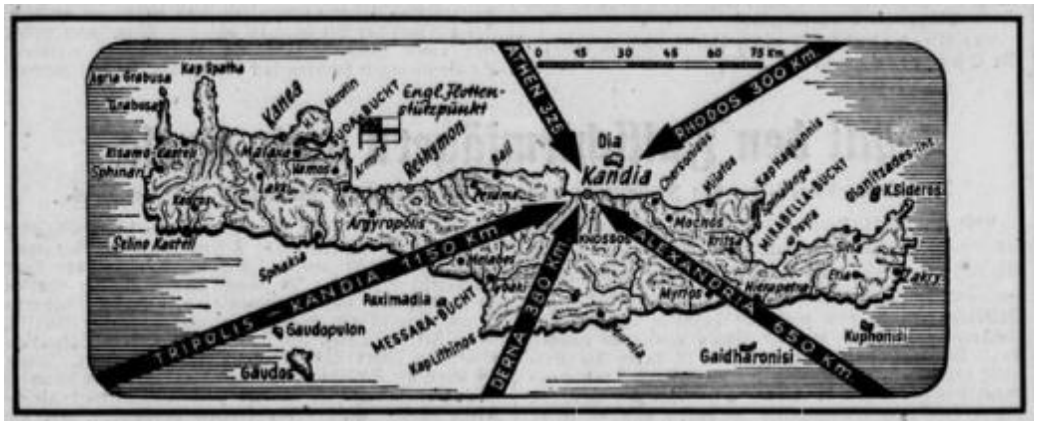
Εφ. *Berliner Morgenpost*, 25/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 125

Χάρτης 2

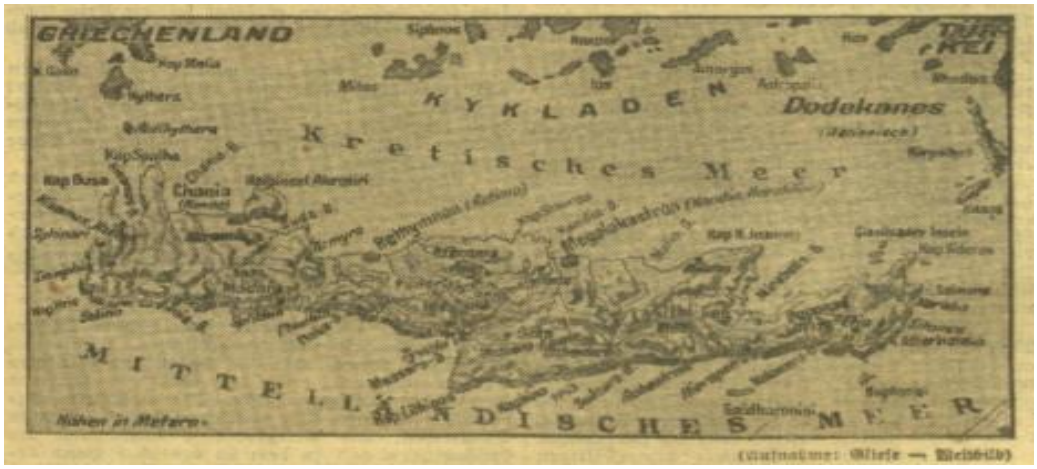
Εφ. *Berliner Morgenpost*, 31/05/1941, έτος 43ο, αρ. φ. 130

Χάρτης 3

Εφ. *General Anzeiger*, 26/05/1941, έτος 53ο, αρ. φ. 17070

Χάρτης 4

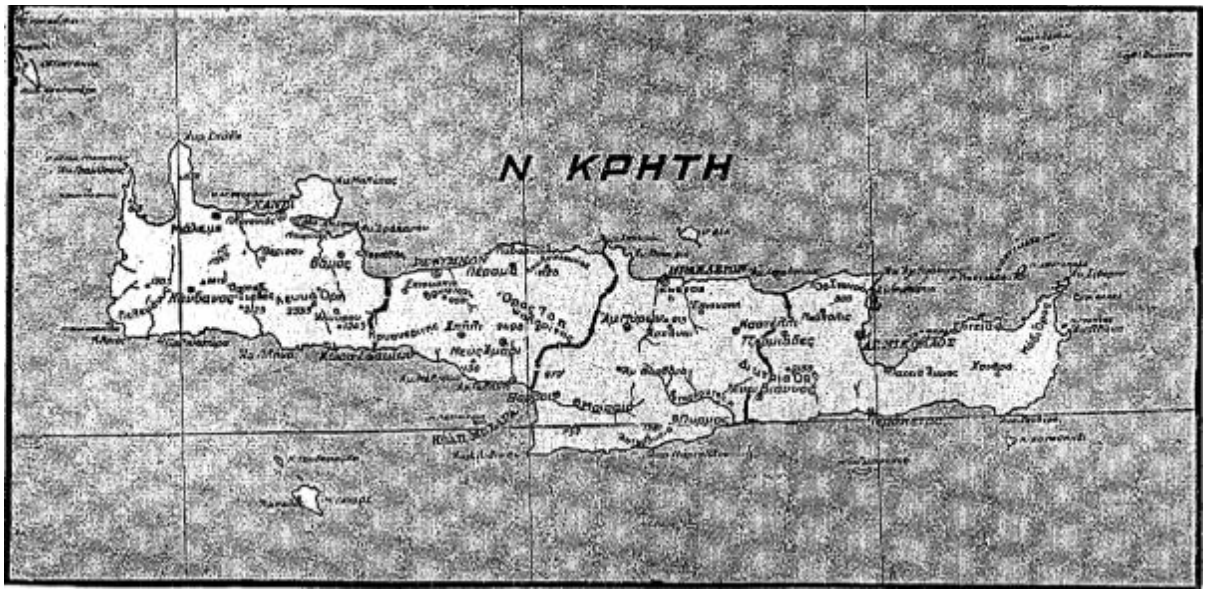
Εφ. *Illustrierte Kronen Zeitung*, 31/05/1941, έτος 42ο, αρ. φ. 14.862

Χάρτης 5

Εφ. *Südostdeutsche Tageszeitung*, 24/05/1941, έτος 68ο (23ο), αρ. φ. 55

Χάρτης 6

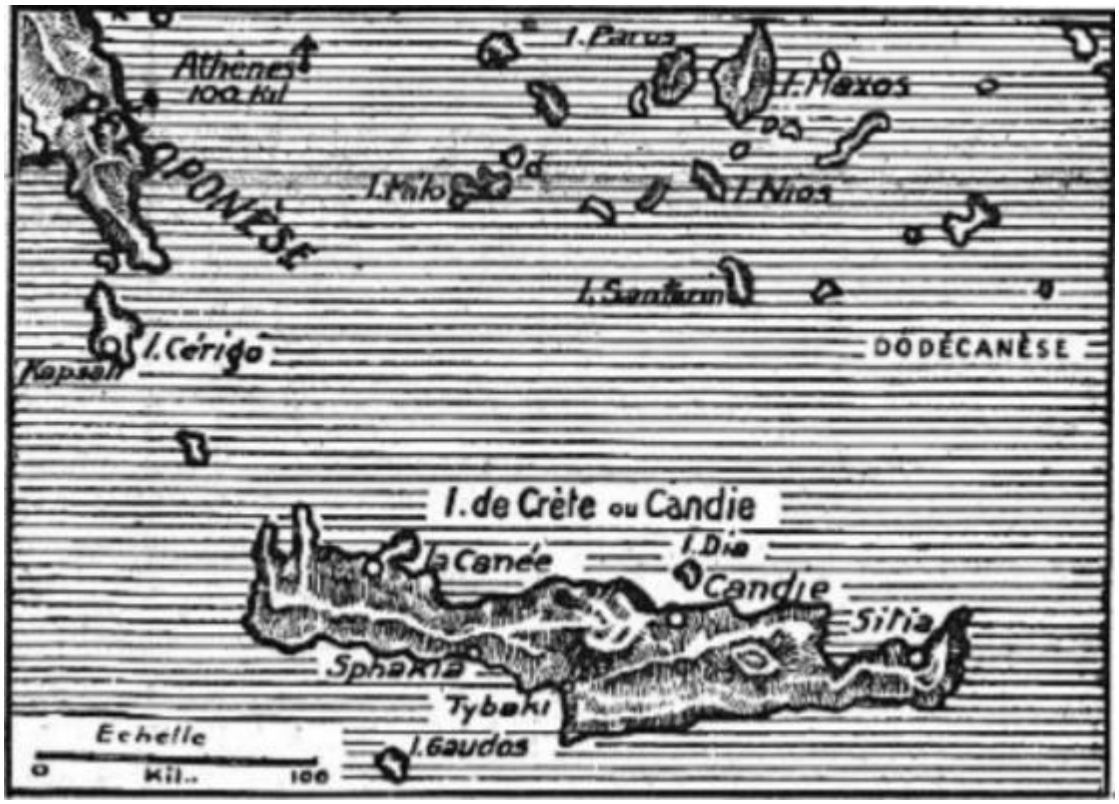
Εφ. *Αθηναϊκά Νέα*, 03/06/1941, έτος ΙΑ', αρ. φ. 3529

Χάρτης 7

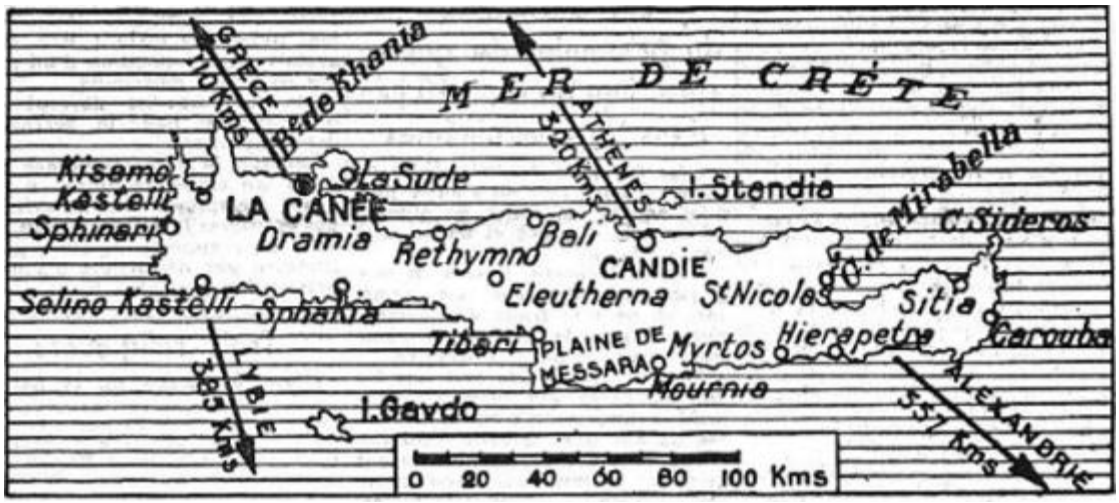
Εφ. *Le Figaro*, 22/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 142

Χάρτης 8

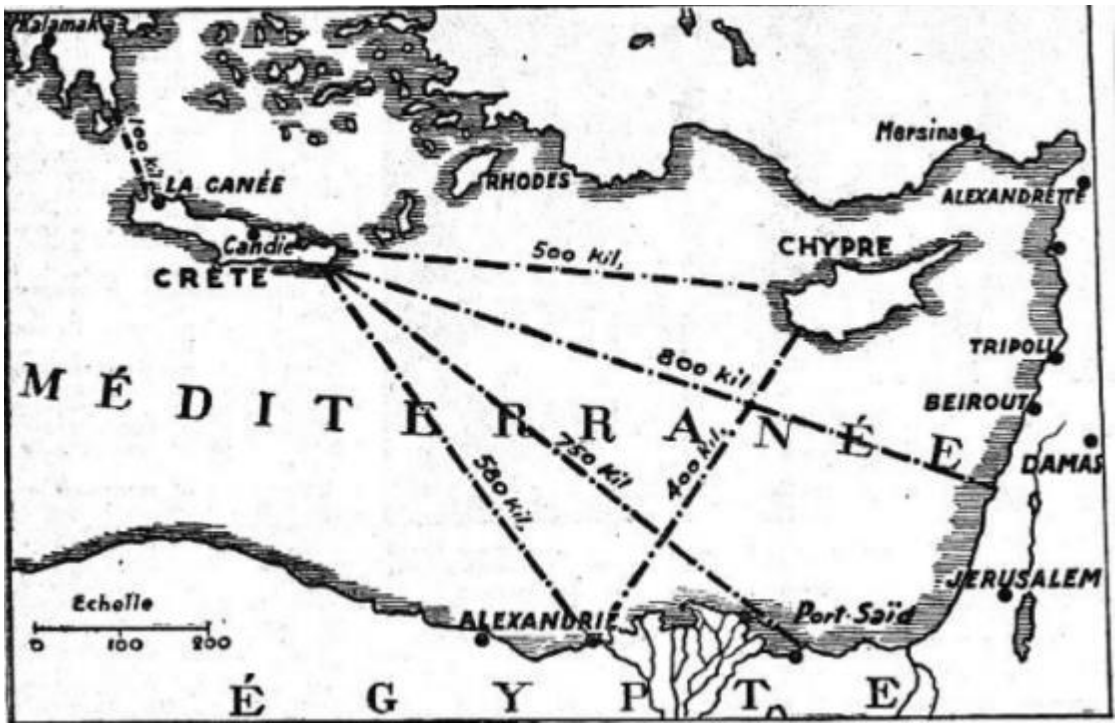
Εφ. *Le Matin*, 25/05/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.871

Χάρτης 9

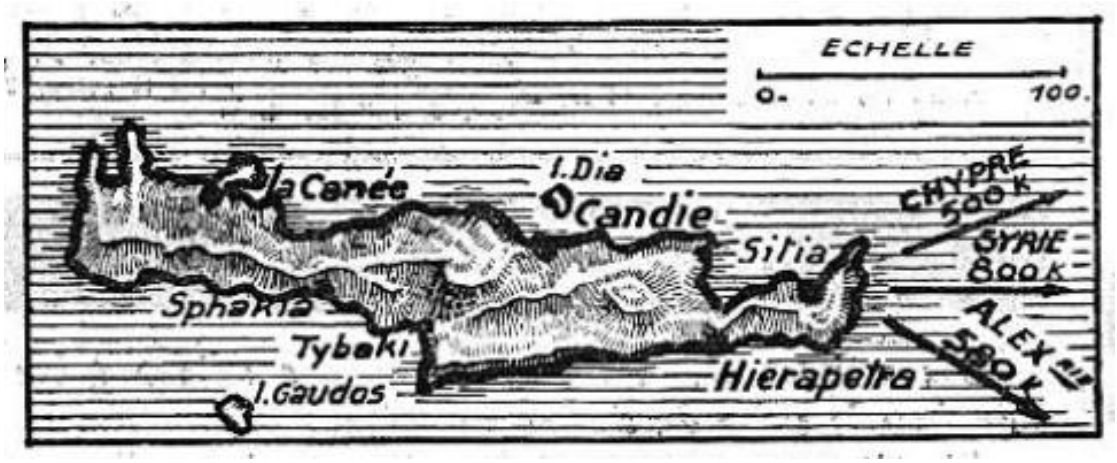
Εφ. *Le Figaro*, 31/05/1941, έτος 116ο, αρ. φ. 151

Χάρτης 10

Εφ. *Le Matin*, 01/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.877

Χάρτης 11

Εφ. *Le Matin*, 03/06/1941, έτος 58ο, αρ. φ. 20.878

Χάρτης 12

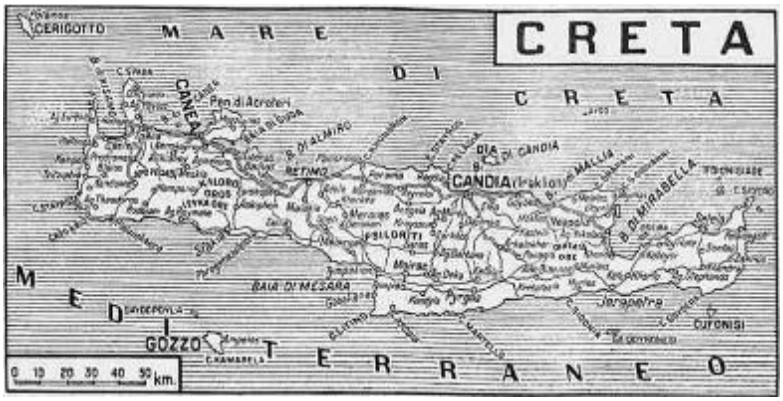
Εφ. *Il Lavoro*, 26/05/1941, έτος XXXIX, αρ. φ. 146

Χάρτης 13

Εφ. *La Stampa*, 21/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 121

Χάρτης 14

Εφ. *La Stampa,* 25/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 125

Χάρτης 15

Εφ. *La Stampa,* 29/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 128

Χάρτης 16

Εφ. *La Stampa,* 29/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 128

Χάρτης 17

Εφ. *La Stampa*, 30/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 12

Χάρτης 18

Εφ. *La Stampa*, 31/05/1941, έτος 75ο, αρ. φ. 130

Χάρτης 19

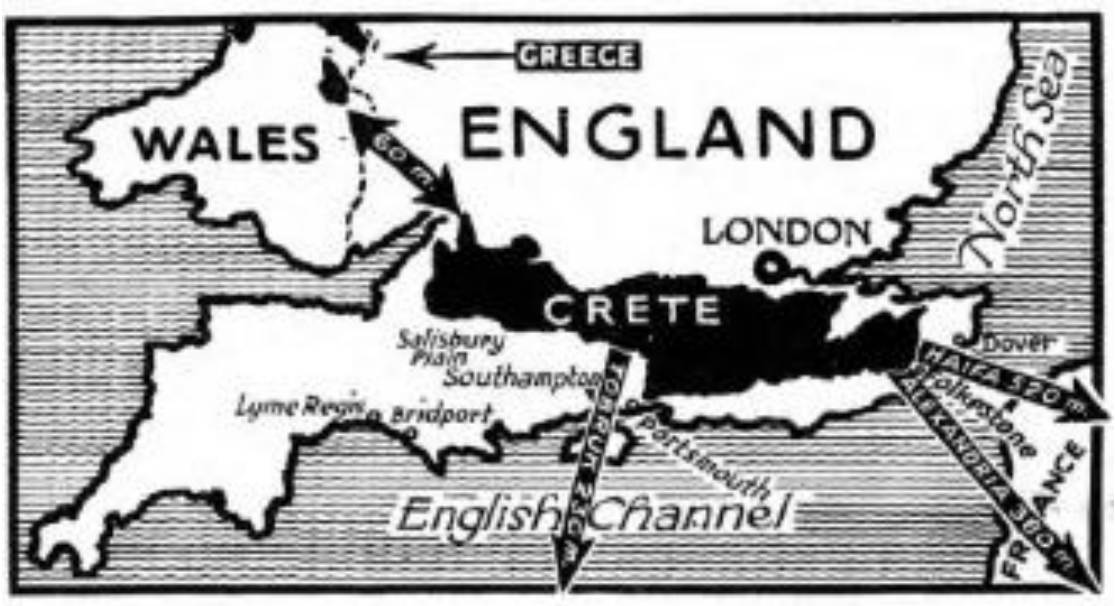
Εφ. *La Stampa*, 01/06-1941, έτος 75ο, αρ. φ. 131

Χάρτης 20

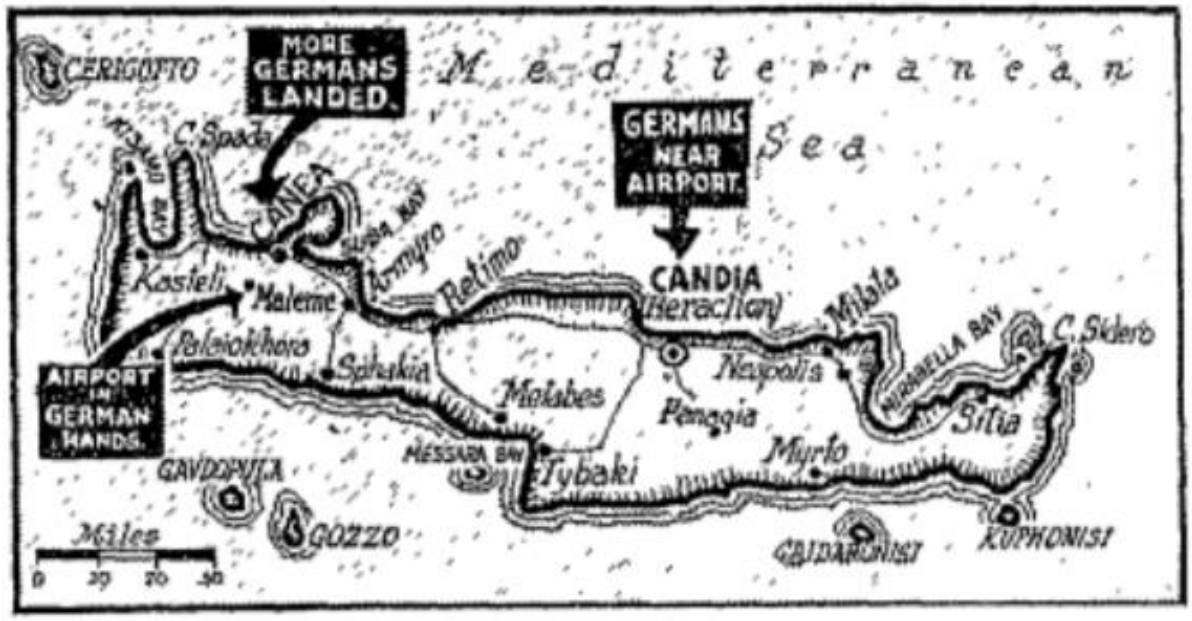
Εφ. *Daily Express*, 21/05/1941, αρ. φ. 12.788

Χάρτης 21

Εφ. *Daily Express*, 21/05/1941, αρ. φ. 12.788

Χάρτης 22

Εφ. *Daily Express*, 23/05/1941, αρ. φ. 12.790

Χάρτης 23

Εφ. *Daily Express*, 23/05/1941, αρ. φ. 12.790

Χάρτης 24

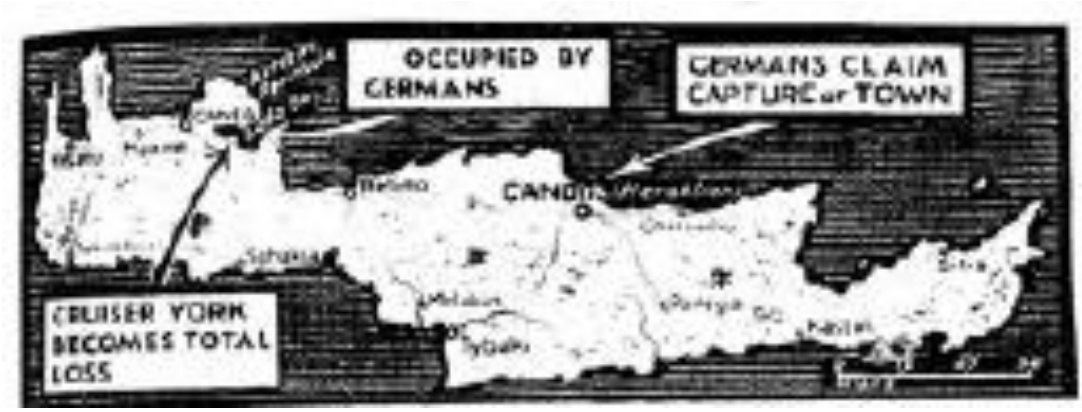
Εφ. *Sunday Express*, 25/05/1941, αρ. φ. 1.169

Χάρτης 25

Εφ. *Daily Express*, 26/05/1941, αρ. φ. 12.792

Χάρτης 26

Εφ. *Daily Express*, 30/05/1941, αρ. φ. 12.796

Χάρτης 27

Εφ. *Daily Express*, 02/06/1941, αρ. φ. 12.798

Χάρτης 28

Εφ. *Daily Express*, 02/06/1941, αρ. φ. 12.798

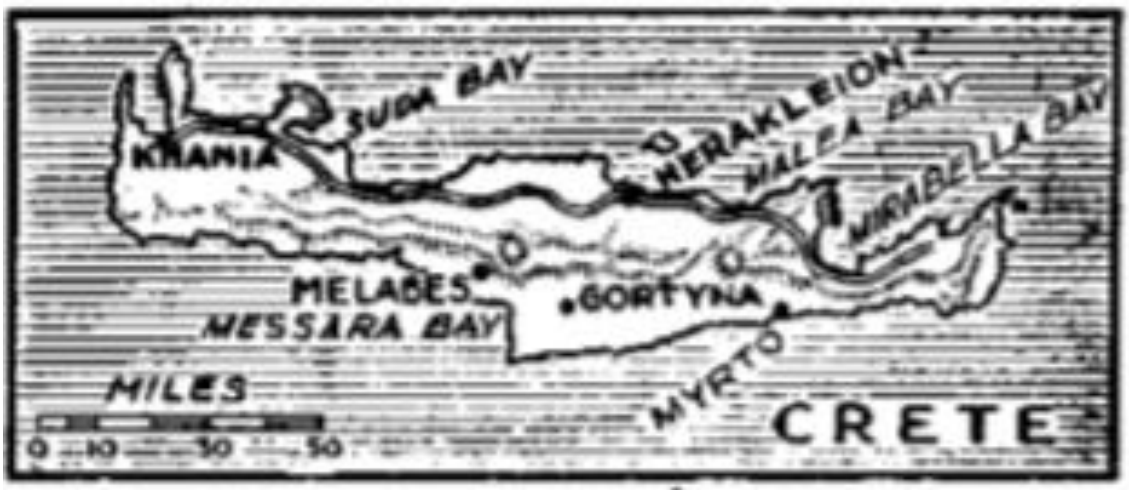
Χάρτης 29

Crete, the long, narrow island in the Mediterranean . . . invaded by a strong force of German paratroops.

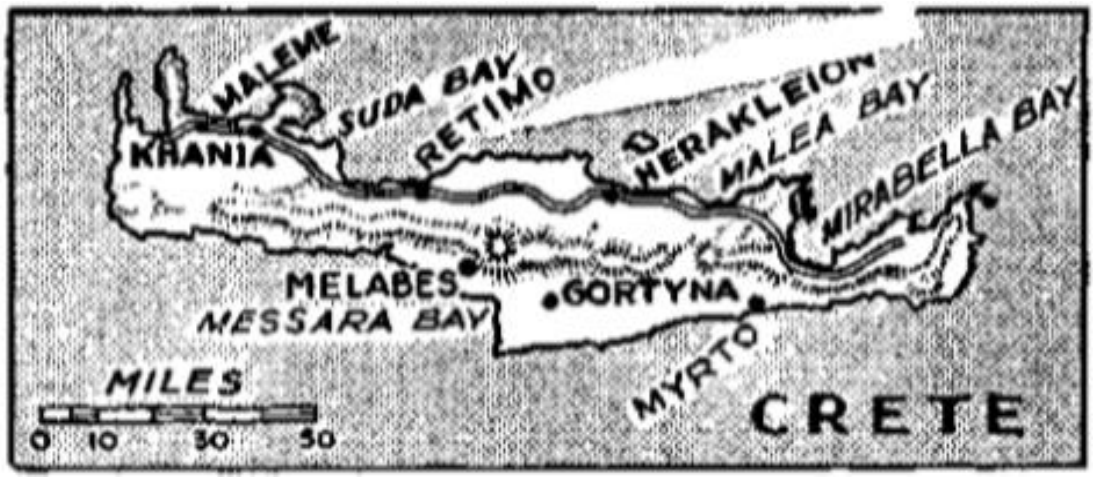
Εφ. *Daily Mirror*, 21/05/1941, αρ. φ. 11.682

Χάρτης 30

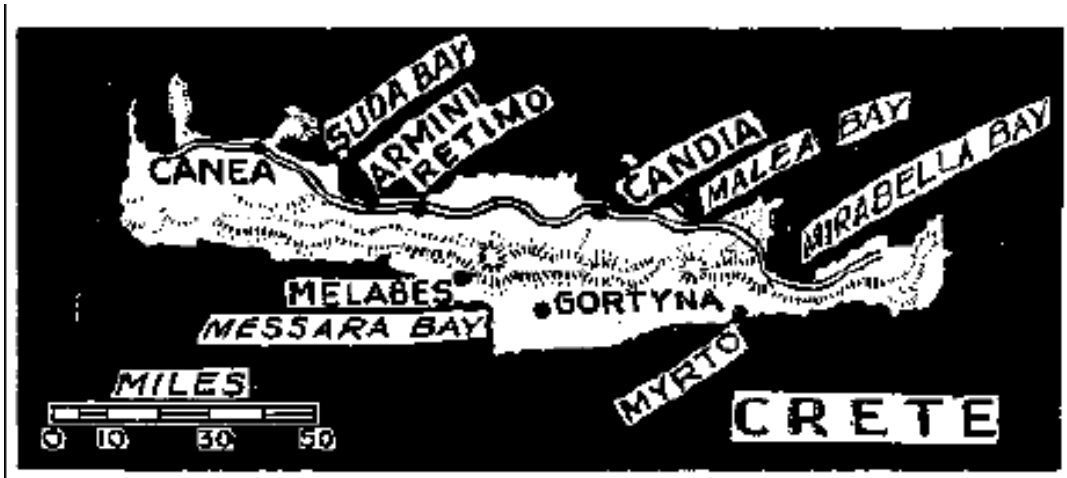
Εφ. *Daily Mirror*, 22/05/1941, αρ. φ. 11.683

Χάρτης 31

Εφ. *Daily Mirror*, 23/05/1941, αρ. φ. 11.684

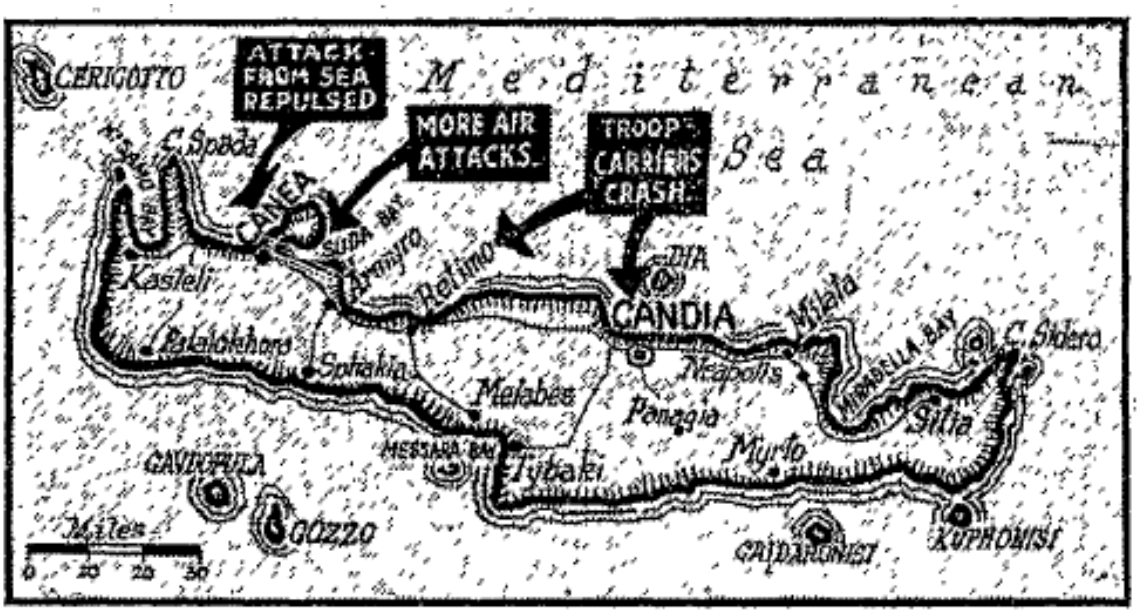
Χάρτης 32

Our men, fighting strongly reinforced enemy forces in Crete, have withdrawn from the Bay of Armini—to the east and in the direction of Retimo.

Εφ. *Daily Mirror*, 30/05/1941, αρ. φ. 11.690

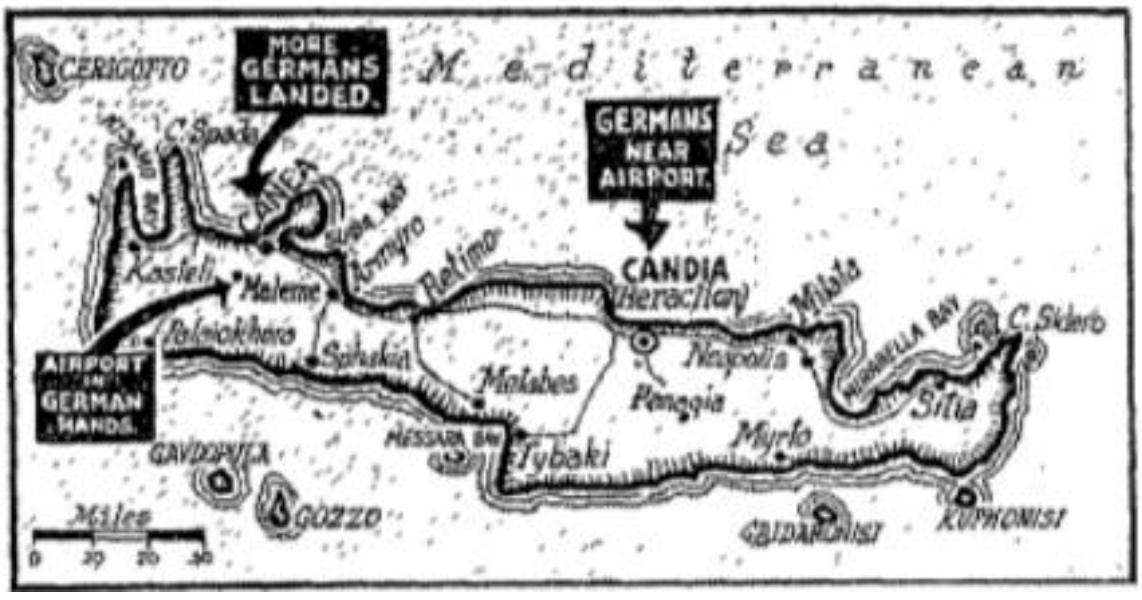
Χάρτης 33

A "Yorkshire Post" map of Crete, showing the main objectives of the German invaders.

Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 22/05/1941, αρ. φ. 29.262

Χάρτης 34

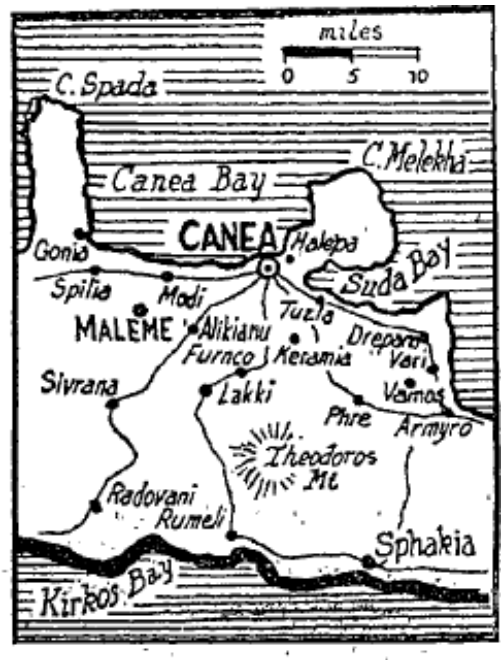
Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 23/05/1941, αρ. φ. 29.263

Χάρτης 35

Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 24/05/1941, αρ. φ. 29.264

Χάρτης 36

Map of Crete, showing Suda Bay and the Canea area.

Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 29/05/1941, αρ. φ. 29.268 &
Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 30/05/1941, αρ. φ. 29.269

Χάρτης 37

"Yorkshire Post" map of the Eastern Mediterranean showing the distances from Crete to places of strategic importance.

Εφ. *Yorkshire Evening Post*, 02/06/1941, αρ. φ. 29.271

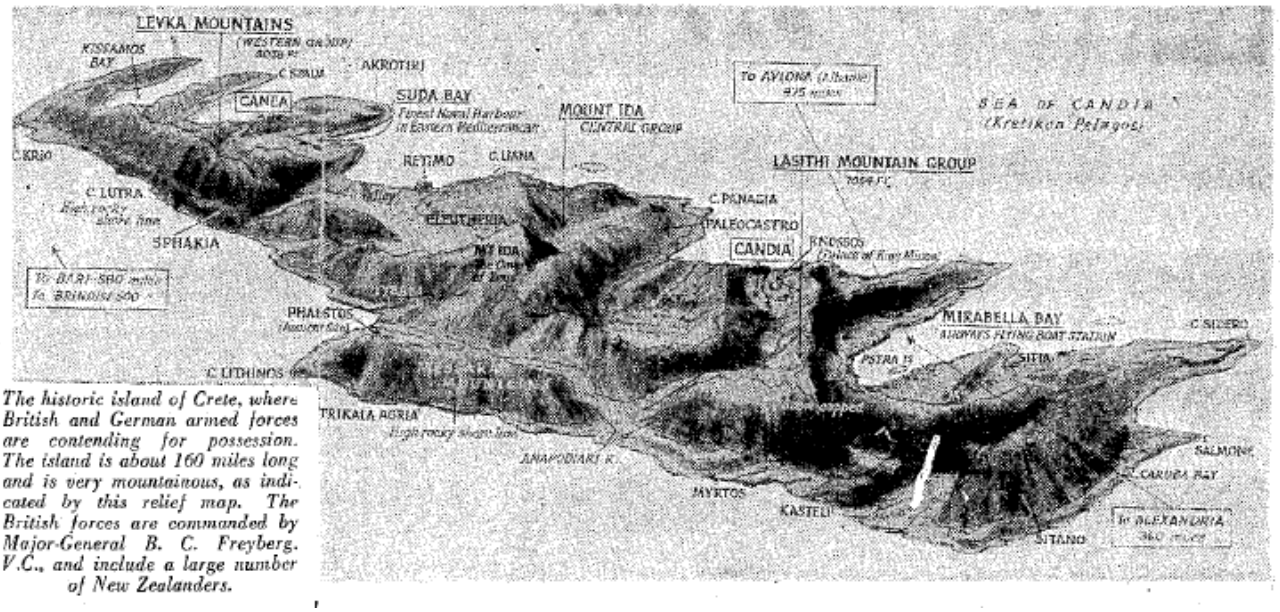
Χάρτης 38

Vital battlegrounds of the Eastern Mediterranean.

Εφ. *The Evening Post*, 21/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 118

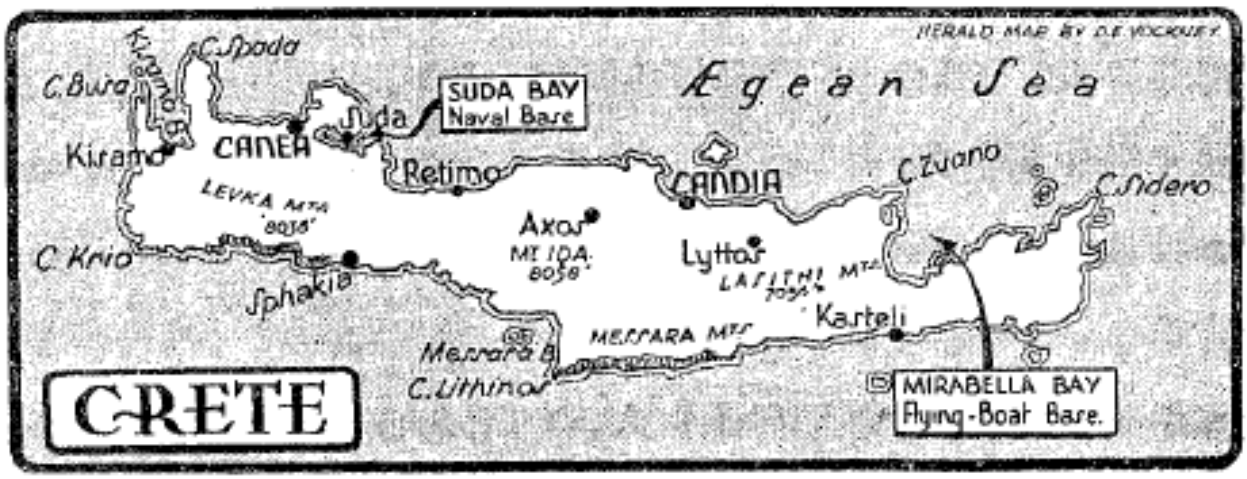
Χάρτης 39

The historic island of Crete, where British and German armed forces are contending for possession. The island is about 160 miles long and is very mountainous, as indicated by this relief map. The British forces are commanded by Major-General B. C. Freyberg, V.C., and include a large number of New Zealanders.

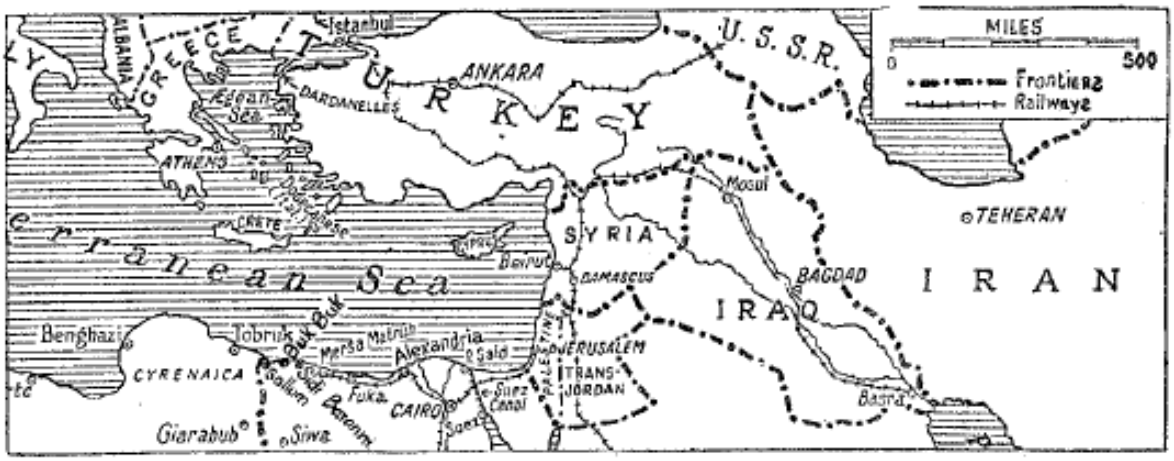
Εφ. *The Evening Post*, 22/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 119

Χάρτης 40

Εφ. *The Evening Post*, 23/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 120

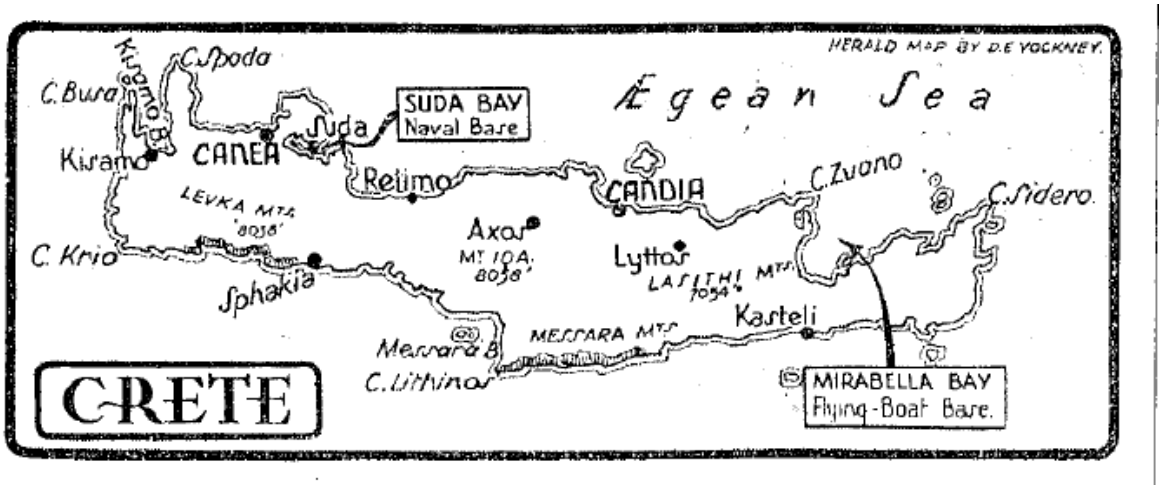
Χάρτης 41

Map illustrating the battlegrounds in the Near and Middle East.

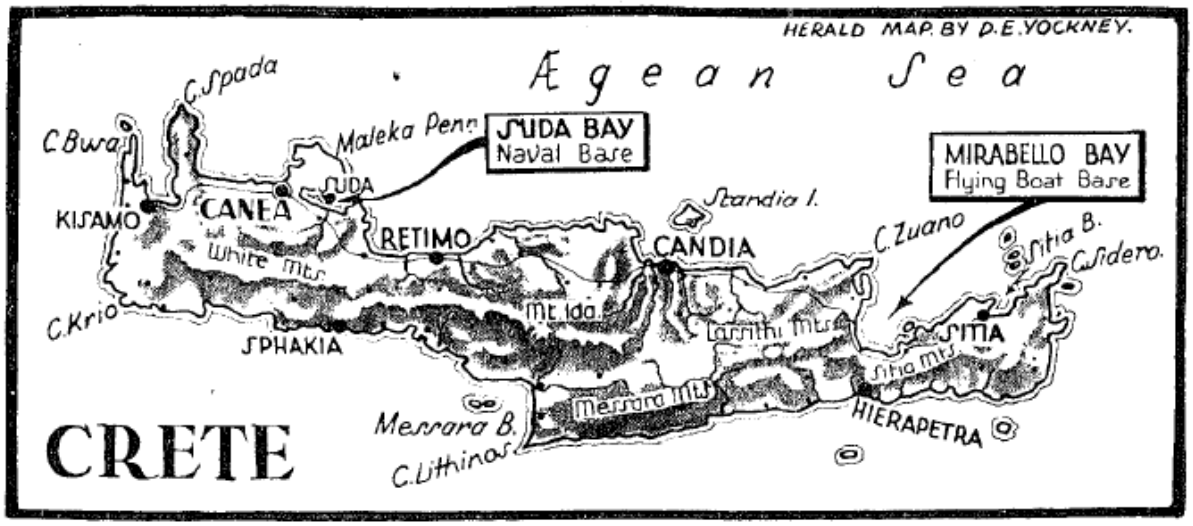
Εφ. *The Evening Post*, 26/05/1941, Vol. CXXXI, αρ. φ. 122

Χάρτης 42

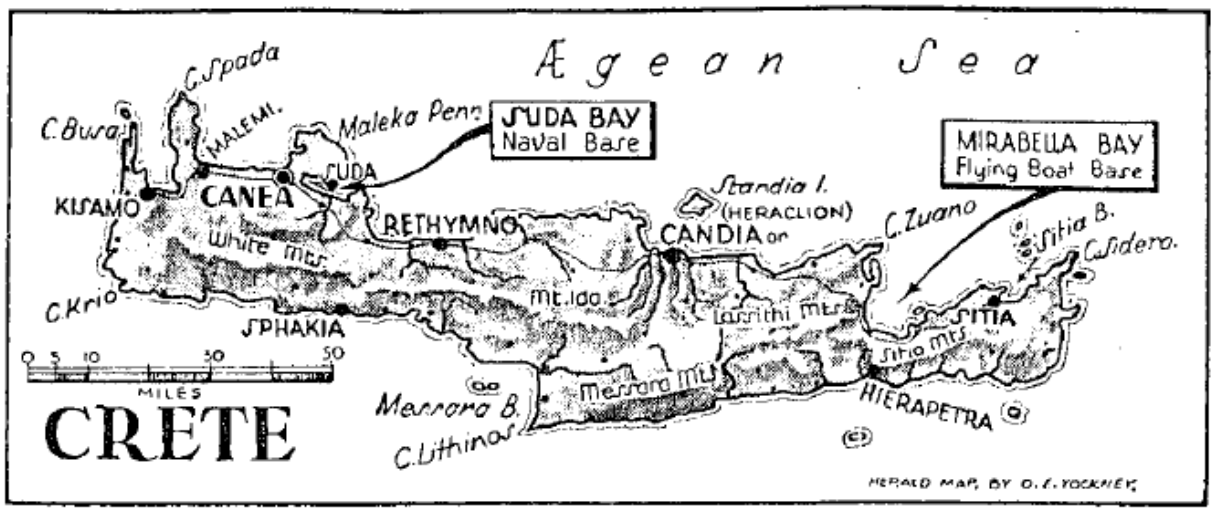
Εφ. *The New Zealand Herald*, 22/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.971

Χάρτης 43

Εφ. *The New Zealand Herald*, 23/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.972

Χάρτης 44

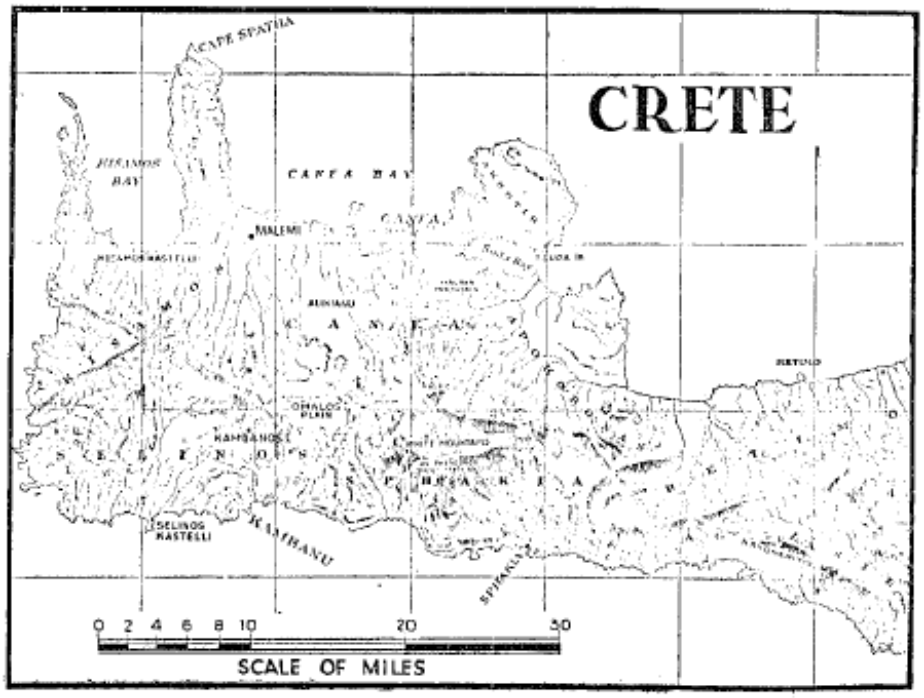
Εφ. *The New Zealand Herald*, 24/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.973

Χάρτης 45

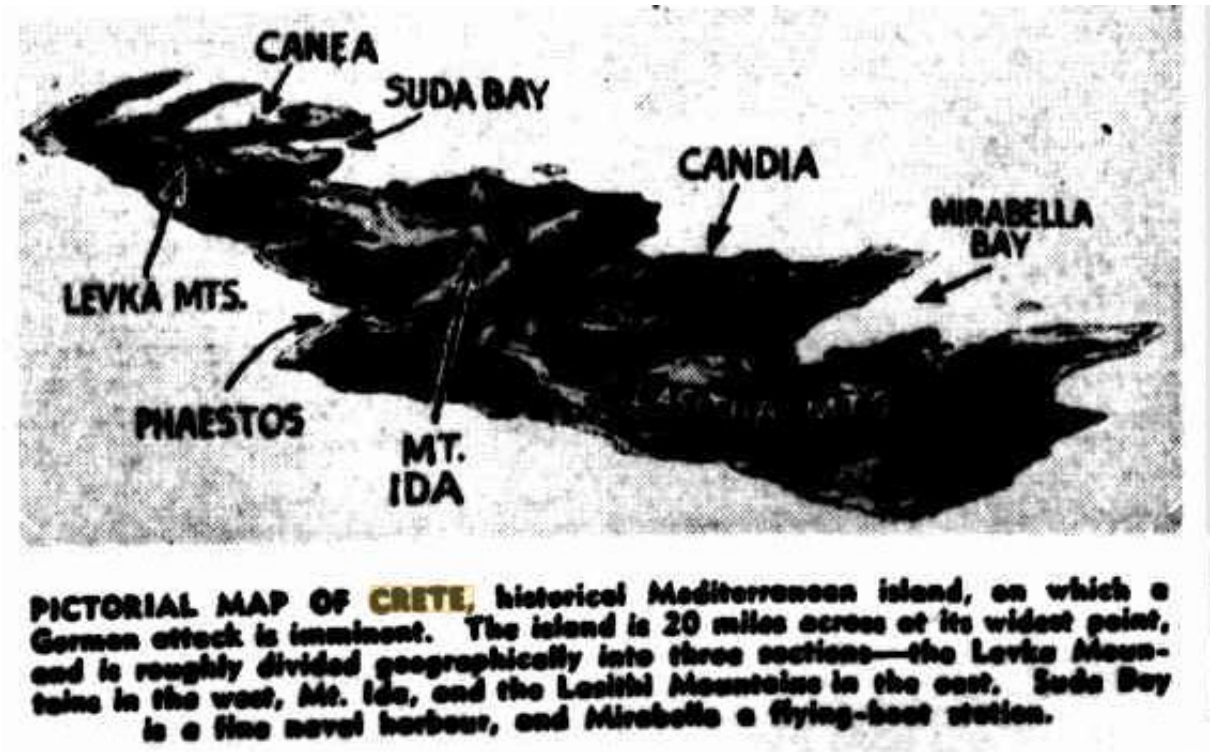
Εφ. *The New Zealand Herald*, 29/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.977

Χάρτης 46

Εφ. *The New Zealand Herald*, 30/05/1941, Vol. LXXVIII, αρ. φ. 23.979

Χάρτης 47

Εφ. *The Argus*, 17/05/1941, αρ. φ. 29.557

Χάρτης 48

Εφ. *The Argus*, 22/05/1941, αρ. φ. 29.561

Χάρτης 49

BATTLEFRONTS OF THE MEDITERRANEAN are shown in this map, giving distances from Crete to the North African fighting centres, to Cyprus, where there are Anzac reinforcements, and to the Nazi-controlled bases of western Syria.

Εφ. *The Argus*, 23/05/1941, αρ. φ. 29.562

Χάρτης 50

PICTORIAL MAP OF CRETE, which Allied soldiers are defending against German parachute troops.

Εφ. *The Argus*, 23/05/1941, αρ. φ. 29.562

Χάρτης 51

MAP OF CRETE showing areas where fighting continues (shaded). Heaviest engagements are centred around Maleme, where troops are mainly Anzacs, and Canea, capital of the island. At Retimo and Candia there is isolated fighting.

Εφ. *The Argus*, 30/05/1941, αρ. φ. 29.568

Χάρτης 52

MAP OF CRETE showing areas (shaded) in which the Germans claim to be in occupation.

Εφ. *The Argus*, 31/05/1941, αρ. φ. 29.569

Χάρτης 53

MAP OF EASTERN MEDITERRANEAN, showing relative distances from Crete to Northern Africa, Cyprus, and Syria. Areas shaded are under Axis domination.

Εφ. *The Argus*, 03/06/1941, αρ. φ. 29.571

Χάρτης 54

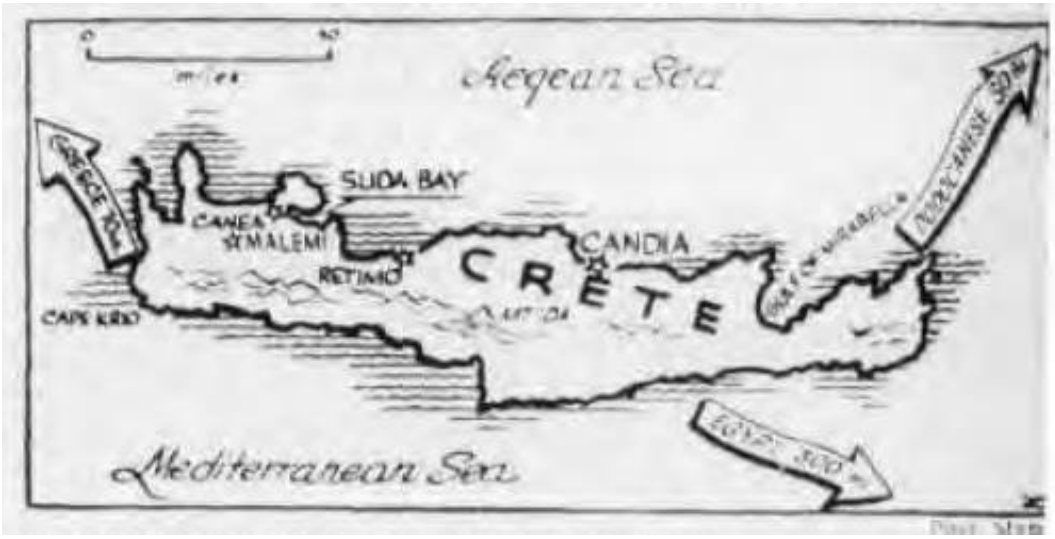
Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 22/05/1941, αρ. φ. 32.261 &
Εφ. *The Sydney Morning Herald*, 24/05/1941, αρ. φ. 32.263

Χάρτης 55

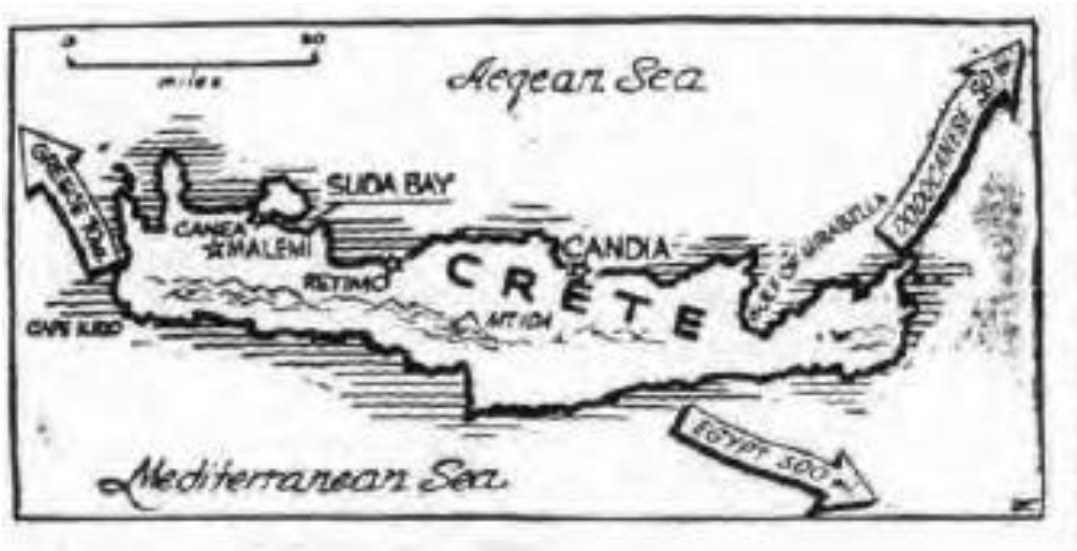
Εφ. *New York Post*, 22/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 188

Χάρτης 56

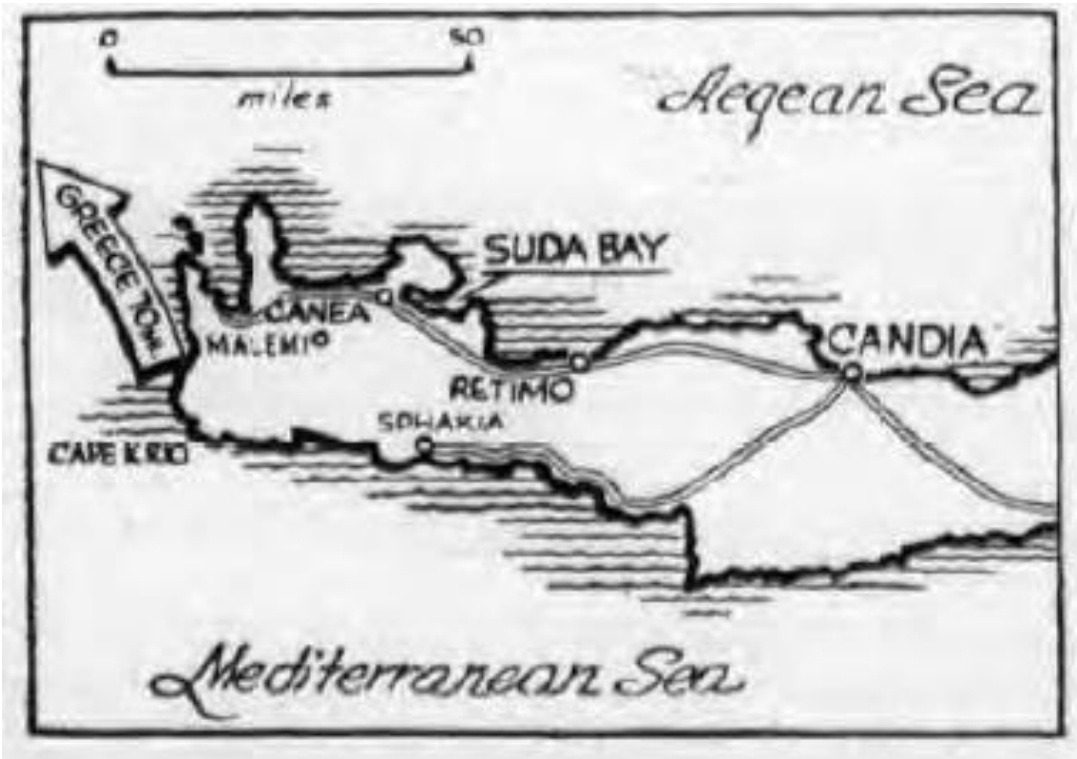
Εφ. *New York Post*, 23/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 189

Χάρτης 57

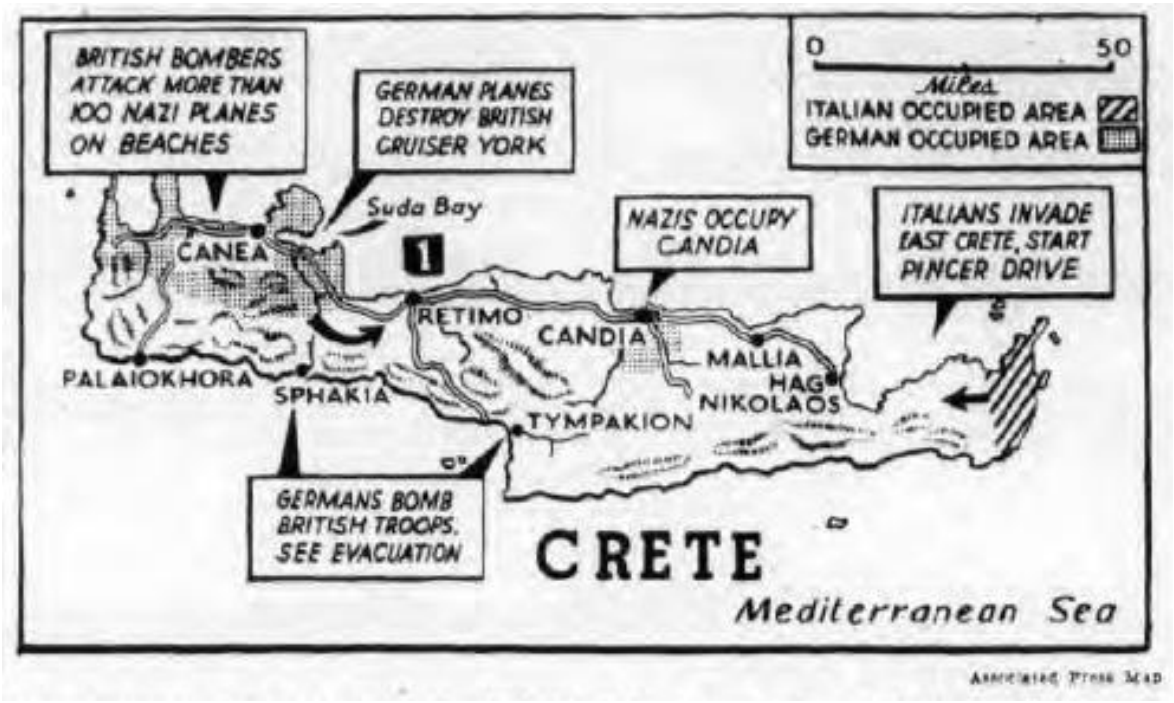
Εφ. *New York Post*, 27/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 192

Χάρτης 58

Εφ. *New York Post*, 28/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 193 &
Εφ. *New York Post*, 29/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 194

Χάρτης 59

Εφ. *New York Post*, 30/05/1941, vol. 140, αρ. φ. 195

Χάρτης 60

Εφ. *Wilmington Morning Star*, 23/05/1941, vol. 74, αρ. φ. 226

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

5η Μεραρχία Κρητών, 14
RAF, 9, 70, 124, 126, 127, 133, 140, 169, 173, 174, 180, 183, 204, 217, 221, 237, 238, 265, 273, 283
Ανατολική Μεσόγειος, 7, 19, 26, 84, 87, 91, 93, 94, 98, 99, 102, 108, 110, 112, 137, 163, 175, 183, 184, 188, 189, 196, 197, 200, 204, 213, 222, 241, 242, 255
αντίποινα, 20, 21, 41, 157, 158, 287, 288, 290, 296, 311, 314
Αυστραλία, 26, 57, 74, 75, 220, 247
Βέρμαχτ, 9, 13, 14, 18, 21, 22, 41, 84, 85, 86, 93, 96, 102, 114, 123, 125, 140, 157, 163, 167, 169, 171, 173, 184, 193, 195, 197, 208, 211, 213, 217, 223, 232, 243, 255, 260, 287, 288, 301, 309, 316, 320
Βισύ, 25, 55, 64, 65, 70, 108, 122, 322
Βρετανία, 14, 16, 19, 26, 36, 56, 64, 70, 71, 74, 75, 78, 89, 93, 99, 101, 104, 106, 107, 108, 113, 118, 123, 126, 127, 135, 141, 144, 161, 170, 173, 183, 185, 195, 208, 217, 219, 221, 230, 231, 246, 253, 260, 272, 282, 298, 310, 316, 323, 325
Γαλλία, 49, 55, 56, 64, 67, 90, 109, 114, 122
γελοιογραφία, 88, 113, 141, 180, 278
Γερμανία, 26, 49, 52, 55, 56, 59, 64, 65, 67, 79, 86, 93, 94, 100, 101, 105, 108, 110, 118, 122, 126, 135, 156, 165, 170, 207, 213, 221, 222, 230, 237, 260, 269, 273, 285, 292, 299, 314, 322
Γεώργιος Β΄, 14, 143, 151
Γκαίρινγκ, 18, 208, 212, 231, 251, 258
Γκέμπελς, 10, 25, 32, 59, 93, 108, 145, 184, 254, 289
Γουέιβελ, 14, 87, 126, 132, 174, 200, 271
Διεθνές Δίκαιο, 86, 287, 294, 296
Δουνκέρκη, 64, 189, 221, 228, 281
ΗΠΑ, 9, 10, 26, 56, 58, 64, 70, 75, 78, 79, 80, 88, 106, 107, 113, 140, 144, 285, 321, 323, 324
Ηράκλειο, 19, 21, 23, 67, 95, 99, 102, 104, 112, 118, 122, 128, 134, 147, 165, 170, 173, 176, 181, 198, 201, 212, 216, 234, 240, 264, 271, 272, 289, 332, 334, 335
Ιεράπετρα, 207, 209, 215, 331
Ιταλία, 49, 56, 67, 123, 146, 195, 213, 218, 321, 333
Κάνδανος, 21
Κάνινκχαμ, 16, 20, 96, 183, 185, 200, 278
Καφάρο, 207
Κοντομαρί, 21
Κύπρος, 13, 246, 258, 267, 282
Λερ, 15, 18
Μάλεμε, 18, 19, 21, 26, 38, 84, 90, 95, 99, 112, 122, 126, 134, 140, 156, 162, 164, 168, 170, 173, 175, 179, 183, 199, 203, 205, 234, 256, 269, 271, 276, 297, 304, 311, 313, 330
Μαορί, 16, 97, 267, 274, 313
μαρτυρία, 97, 105, 125, 129, 151, 174, 186, 200, 207, 220, 224, 232, 265, 275, 281, 289, 300, 313
Μεγάλη Βρετανία, 70, 74, 78, 81, 105, 122, 171, 234, 285
Μέση Ανατολή, 74, 97, 100, 101, 108, 111, 123, 134, 144, 170, 200, 221, 234, 237, 255, 265, 271, 274, 282
Μίλερ, 41, 303
Μουσολίνι, 67, 108, 112, 321
Μπλαντ, 151
Μπράουχιτς, 235, 251, 259
Μπρόγιερ, 19, 41, 295, 303, 328
Νας, 167, 259, 280
Νέα Ζηλανδία, 26, 57, 74, 75, 76, 247, 289, 316
Πάλαιρετ, 143, 151, 220
Ρέθυμνο, 17, 19, 112, 123, 128, 134, 140, 147, 170, 173, 176, 204, 234, 242, 263, 271, 272, 334
Ρίνγκελ, 19
Ρίχτχοφεν, 20
Σητεία, 20, 217, 331
Σμέλινγκ, 26, 156, 157, 159, 160, 302
Σούδα, 19, 92, 136, 178, 204, 263, 274, 330

Σουέζ, 13, 97, 100, 102, 104, 105, 107, 110, 121, 123, 193, 218, 222, 234, 241, 246, 257, 286
Στούντεντ, 15, 18, 21, 41
Τέντερ, 200, 221
Τσιάνο, 68, 313
Τσολάκογλου, 63, 291, 307
Τσώρτσιλ, 8, 10, 14, 16, 17, 18, 25, 32, 36, 37, 70, 72, 84, 85, 87, 92, 93, 95, 97, 107, 113, 118, 121, 126, 133, 145, 162, 167, 177, 188, 195, 202, 217, 221, 225, 230, 232, 237, 246, 251, 266, 276, 290, 302, 312, 315, 316, 320, 328, 335
Φράιμπεργκ, 16, 17, 19, 35, 37, 40, 74, 86, 90, 96, 98, 99, 126, 132, 143, 151, 178, 199, 223, 228, 234, 238, 244, 256, 260, 264, 275, 281, 287, 310, 312, 316, 324
Φρέιζερ, 74, 96, 103, 129, 132, 153, 200, 278, 316
Χανιά, 7, 14, 20, 26, 36, 95, 112, 136, 140, 147, 150, 153, 169, 171, 172, 173, 176, 182, 204, 222, 233, 256, 261, 263, 272, 281, 305, 310, 334
Χέιγουντ, 142, 151, 155
Χίτλερ, 14, 18, 36, 37, 59, 86, 93, 94, 99, 102, 107, 108, 111, 112, 140, 141, 199, 255, 265, 285, 335